



วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU

ISSN : 2287-0121

Social Science Review

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ฉบับพิเศษ พฤษภาคม 2560

Vol.6 No.2 special issue May 2017

จำนวนพิมพ์ : 1,000 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม / ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน / ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน / ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดี

พระราชวรเมธี, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระราชปรีดีศักดิ์, ศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระสุวรณ์เมธากรณ์, ผศ.

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

พระราชวรมนี, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

พระเมธีธรรมอาจารย์

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

พระโสภณวชิราภรณ์

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ผศ. ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ผศ.ดร. - ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

พระปลัดระพี นพธิสาโร, ดร.

ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พระมหาภักฤษฏา กิตติโสภโณ, ดร.

ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

พระมหาสุเมธ นันทิ, ดร.

ผศ.ดร.ธนกร ลีสุคันธา

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผศ.ดร.ธิดา วัฒนชัย

ผศ.ดร.อุทัย สดมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

อ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา

อ.ดร.เดโชพล เหมนาโง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อ.ดร.ประเสริฐ ธิลา

พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

อ.ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนา

วิทยาลัยการทัพอากาศ

ผศ.ดร.เศรษฐวัฒน์ โชควรรณกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

อ.ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

เลขานุการ :

ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์

ศิลปกรรม :

ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์ - อ.ดร.สุริยา รักษาเมือง - อ.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธา - อ.กรกต ชำบัณฑิต

สำนักงาน :

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น 5

เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐๙-๘๘๓๒-๘๘๓๒

จัดพิมพ์โดย :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 022 218892, 026 235623 โทรสาร 026 235623

คณะกรรมการกําลังพิจารณา
วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระราชปรียัติกีว, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระเทพปริยัติเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระครูปริยัติกิตติธำรง, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระครูปริมาณุรักษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รองศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. พระมหาสมบุญ ณ หนองคาย, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อติวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ศาสตราจารย์ พลตำรวจโทหญิง ดร.นัยนา เกิดวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันตะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
15. รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ผกาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
16. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนวก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
18. รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
20. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนธิ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดิมนันท์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สติชัย ศิลปะชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุภูมิ ไชวเกษม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทั่งโต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดา วัฒนศิริ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัฒน์ กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
33. อาจารย์ ดร.ธีรพงษ์ สมเภาใหญ่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
34. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
35. อาจารย์ ดร.จุฑามาศ วาริแสงทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. พระเมธาวิเชียร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญชัย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. รองศาสตราจารย์ วราคม ที่สุกะ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
6. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
7. รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เตชะขันหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ แก่นอินทร์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สรเสริญ อินทร์ตัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
10. รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
11. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาลย์ ศรีจันทร์โคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจริญจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ชีโนกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลบเพลิง คงชนะ	มหาวิทยาลัยพะเยา
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาบุตรกุล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ เจนวิถีสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ อดิศักดิ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
26. เรือโท.ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร.อนันท์ ใจสมุทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยสร สมบุญมาก	มหาวิทยาลัยนครพนม
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กัลยาณี พรพิเนตพงศ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เมินรัตน์ นวະบุศย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุกร นาคธน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญญา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หทัยรัตน์ ทรรพวุฒ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
36. อาจารย์ ดร.ณัฐ แก้วเจริญไพศาล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
37. อาจารย์ พลเอก ดร.เอกชัย ศรีวิลาศ	สถาบันพระปกเกล้า
38. อาจารย์ ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
39. อาจารย์ ดร.วรรณงค์ โกวิทเสถียรชัย	มหาวิทยาลัยมหิดล
40. อาจารย์ ดร.ธงชัย นิลคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

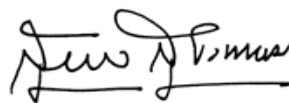


บรรณาธิการ

ด้วย วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ฉบับนี้เป็นฉบับพิเศษเนื่องในโอกาสที่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดงานครบรอบ “๑ ทศวรรษ การจัดการเชิงพุทธ” โดยหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) นั้น มีความพิเศษแตกต่างไปจากการเรียนการศึกษาทั่วไป คือนอกจากจะได้เรียนวิชาการจัดการแล้วยังได้ศึกษาการบริหารกิจการทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย นับว่าได้ศึกษาทั้งหลักการบริหารองค์กรและหลักการบริหารจิตใจ สมดังปรัชญาของ มจร ที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” กล่าวคือ “พระพุทธศาสนาพัฒนาจิตใจ ศาสตร์สมัยใหม่พัฒนาสังคม” ในวารสารฉบับนี้ มีคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยจากสถาบันภายนอกได้นำเสนอผลงานทางวิชาการที่หลากหลายหัวข้อจากหลากหลายสาขาวิชาเช่นเคย ทั้งนี้ กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของแต่ละสาขาเป็นผู้อ่านและมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และด้วยความตั้งใจของคณะกองบรรณาธิการที่มีความประสงค์จะทำวารสารเล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre)

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง



(รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย:

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคม
ด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ในประเทศไทย 1

: กันยพร ชีรเวคิน และคณะ

รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐาน
ของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 13

: จิรายุ ทรัพย์สิน และคณะ

ค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชน : การพัฒนารูปแบบการจัดการเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน
ทางวัฒนธรรมโดยภาคีเครือข่ายชุมชนภาคอีสาน 41

: เจ้าอธิการสุริยา สิ้นโสภ และคณะ

สภาพทั่วไปของ SMEs ภาคการผลิตอุตสาหกรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ 57

: ไชยา ประดิษฐ์ธรรม และคณะ

แนวทางการสร้างผลประโยชน์ที่ดียั่งยืนวัดการบริการของธุรกิจรีสอร์ท
ในประเทศไทย 65

: บรินดา สันหนวี

การผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา
: การส่งเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน 75

ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม

: พินิจ ลาภธนานนท์

ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปราม
ยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค ๗ 91

: ตะวัน ตระการฤกษ์ และคณะ

รูปแบบกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบ
เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย 105

: ทรงพล ลพพานุสรณ์

THE DEVELOPMENT MODEL USING ORGANIZATIONAL CULTURE FOR ENHANCEMENT EDUCATION MANAGEMENT QUALITY OF SMALL PRIMARY SCHOOL IN MIDDLE ISAN	121
: Nid Bai-iam และคณะ	
แนวการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน	129
: ปณิษฐา ตาคำ และคณะ	
สังคมเกมออนไลน์สู่สังคมแห่งความเป็นจริง	143
: ช่อพฤกษ์ ผิวภู่	
อิทธิพลของการใช้โซเชียลมีเดียในการนำเสนอข้อมูลการลงทุนต่อคุณภาพ ความสัมพันธ์ : กรณีศึกษาระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาด หลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	159
: ปภาดา ทัดพรพันธ์ และคณะ	
ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยการจัดการสาธารณสุขและปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย	171
: พรรณรัตน์ อารณพิศาล และคณะ	
รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมกรรณการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์	185
: ภาณุภา ศิริบำรุงวงศ์	
รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน ของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย	197
: เมธรัตน์ จันทะนี และคณะ	
กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการและส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ ที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพและการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ ในจังหวัดปทุมธานี	211
: รัตนารักษ์ อุนิสิยพล	
ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้า ในจังหวัดปทุมธานี	227
: สมบัติ แหวนวงศ์ และคณะ	
รูปแบบการตลาดของร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่	237
: สมพร เกตุอรุณรัตน์ และคณะ	

การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกาย ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	251
: สุนีย์ สัจจาไชยนนท์ และคณะ	
การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทาง สังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิด เรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์	269
: อวยพร ออละมาลี และคณะ	
การพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย	281
: ธวัชพร อินทร์เฒ่า และคณะ	
ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมของภาคอุตสาหกรรมไทย	293
: ภัทรวัด มหาภิรมย์	
การพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ภาคใต้ตอนบน	303
: สมยศ รักษาแก้ว	
ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรและระบบการผลิต แบบลีนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ ในประเทศไทย	313
: สราวุธ แซ่ตั้ง และคณะ	
การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิดการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา	323
: แสง โชติบุญ และคณะ	
ความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย	335
: อธิคม อัครตั้งเสถียร และคณะ	
การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีสถาบัน การเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ	347
: อภิชาติ ดวงอิสาร และคณะ	
ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา	359
: นิตยา วงษ์กันยา	
การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	371
: ประพัฒน์พงษ์ พรพิมล	

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิต ที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร : พระโกศล มณีรัตนนา	383
แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ ของพระอุปัชฌาย์ : พระครูถาวรกิจจารักษ์ และคณะ	399
รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิต และดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล : พระครูธรรมธรสุชาติ จิตวโร (พิศาลพันธุ์)	407
การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง : พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ สุเทวเมธี) และคณะ	425
บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม : พระครูพิศิษฐ์ประชาณาท (นนทิโย ประยูร)	439
ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็ง ของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง : พระมหานิพนธ์ วีรพล (ทบแก้ว) และคณะ	457
รูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย : พระครูสุนทรเขมาภินันท์ (รัตนรัตน์ เขมธมโม) และคณะ	475
การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี : พระนิพนธ์พิชนโสภณ (อนันตกิจโสภณ) และคณะ	489
การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี : พระครูปลัดสราวุธฐิตปัญโญ และคณะ	505
รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถภาพของพระธรรมทูตไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในทวีปยุโรป : พระมหาชัยวิชิต ชยาภินนโท (โสภาราช) และคณะ	523
รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมจฺคโล) : พระมหาณัฐพงษ์ จิตปัญโญ (นาคถ้ำ) และคณะ	535
ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น : พระมหาสุขสันต์ สุเมธี (ธรรมมา) และคณะ	551
ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพรหมันในปรัชญาเวทानตามทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาท : พระมหาโสฬส ชนุตโตโม (พรมมา)	561

รูปแบบการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวพระราชปรัญชา (บุญเรือง สารโท)	577
: พระเวปุลละ เวปุลโล (แสงสว่าง) และคณะ	
คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังกัด ๔ ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร	591
: สามเณรเมธี เสียบ่วง (ศิลาวงศ์) และคณะ	
รูปแบบการจัดการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรง เอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	603
: พระครูปลัดสุรพจน์ ธมฺมกาโม	
ภาคผนวก	619
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์	620
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	621
หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	626
ใบตอบรับเป็นสมาชิก	627



กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคมด้าน
อุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ในประเทศไทย
STAKEHOLDERS AND EFFECTIVE MANAGEMENT OF SOCIAL ENTERPRISES
IN ORGANIC FOOD INDUSTRY IN THAILAND

กันยพร ชีรเวคิน* จิตภา ธีรศิริกุล** ธนวรรณ แสงสุวรรณ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ กลุ่มนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในเรื่องกิจการเพื่อสังคม และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกิจการเพื่อสังคม การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกตการณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์รายบุคคลกึ่งโครงสร้าง ที่มีประเด็นคำถามที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสำคัญมากและส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคม โดยคุณลักษณะการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ในประเทศไทย ได้แก่ 1) การจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรม 2) การเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 3) การมีเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้น 4) การทำงานเป็นหุ้นส่วนกัน 5) การทำเกษตรกรรมที่พึ่งพาธรรมชาติอย่างแท้จริง 6) การจำหน่ายอาหารอินทรีย์ที่คัดสรรวัตถุดิบที่สะอาดปลอดภัย 7) การประชาสัมพันธ์แหล่งที่มาอาหารอินทรีย์

คำสำคัญ : กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนได้ส่วนเสีย, ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ, กิจการเพื่อสังคม, อุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม

** หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม

*** หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม

ABSTRACT

The objective of this research was to study characteristics of stakeholder management affecting an effective management of social enterprises in organic food industry in Thailand. Information were gathered from 3 major groups which were 1) social enterprises in organic food industry 2) academics and subject matter experts 3) stakeholders. In-Depth interview techniques were employed along with personnel observation. Research tools included semi-structured interview forms which cover the objective of this research. The interview forms were structured based on conceptual framework and related theories.

The result of the study showed that stakeholder management was crucial to drive social enterprises. Characteristics of stakeholder management which affected an effective management of social enterprises in organic food industry in Thailand were 1) Equal pay for employees 2) Employee participation in organizational management 3) Shareholder dividend payments 4) Business partnership 5) Genuine organic agriculture 6) A selection of good quality organic food ingredients for consumers 7) The origin of organic food advertising.

Keywords : Stakeholders, Effective Management, Social Enterprises, Organic Food Industry

๑. บทนำ

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งธุรกิจส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นการทำกำไรให้ได้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ขององค์การและผู้ถือหุ้น จนกระทั่งละเลยความรับผิดชอบต่อผลกระทบจากกระบวนการในการประกอบธุรกิจ โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมเป็นที่ตั้ง ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียตามมาอย่างมากมาย อาทิเช่น การเอารัดเอาเปรียบ ความเหลื่อมล้ำในสังคม อาชญากรรม และการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรมของผู้ประกอบการ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายส่วนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานในภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาชน หากแต่การคาดหวังให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหา นั้น พบว่ายังคงมีข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการแก้ไขปัญหา เช่น ภาครัฐที่ยังติดขัดในเรื่องระบบการบริหารจัดการที่ล่าช้า ส่วนของภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งมักเน้นเรื่องผลกำไรขององค์การเป็นหลัก และของผู้

มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) โดยตรง เช่น ผู้ถือหุ้นนั้นอาจไม่สามารถเข้ามามีส่วนช่วยจัดการปัญหาได้เพราะอาจขัดกับประโยชน์ที่เป็นเป้าหมายทางธุรกิจ หรือบางครั้งตัวธุรกิจของหน่วยงานนั้นเองก็เป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่ควรนำมาพิจารณาในการบริหารจัดการ คือ จะมีกลไกการดำเนินการบริหารจัดการอย่างไร จึงจะนำมาซึ่งเป้าหมายที่สำคัญขององค์กร คือการทำความดี และการมีคุณธรรมความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม

หลายปีที่ผ่านมาจึงได้เกิดแนวความคิดการส่งเสริมให้เกิดการประกอบกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprises) ซึ่งหมายถึง การที่เอกชนซึ่งเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนได้ประกอบกิจการหรือดำเนินการโดยมีเป้าหมายอย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก และมีรายรับจากการขายการผลิตสินค้าหรือการให้บริการ ซึ่งมีได้มุ่งสร้างกำไรสูงสุดต่อผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการ (สำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ, 2554) อันเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุในการสร้างความสมดุลและรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

อย่างไรก็ดี จากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยสถาบันเซ็นจีฟิวชัน ภายใต้มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553) กล่าวถึงปัญหาในการดำเนินกิจการเพื่อสังคม ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจและความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับกิจการเพื่อสังคม การขาดการรวมกลุ่มของกิจการเพื่อสังคมและการแลกเปลี่ยนระหว่างองค์กรกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทย การขาดการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการสนับสนุนด้านการเงิน การขาดผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และการขาดการสนับสนุนทางด้านอื่นๆ รวมทั้งตลาดรองรับสินค้ากิจการเพื่อสังคมค่อนข้างจำกัด และขาดสิ่งจูงใจในการมาเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม และแรงงาน

นอกจากนั้น ในการประกอบกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์เมื่อพิจารณาจากข้อมูลกระทรวงอุตสาหกรรม (2556) และกระทรวงพาณิชย์ (2558) พบว่า สินค้าเกษตรอินทรีย์ เป็นการผลิตในลักษณะขนาดเล็ก เกษตรกรยังไม่สามารถผลิตในระดับใหญ่ได้ การทำเกษตรอินทรีย์มีความเสี่ยงจากความเสียหายของผลผลิตสูงกว่า เนื่องจากการไม่ใช้สารเคมี ทำให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่ต่ำและมีต้นทุนการผลิตสูง ส่งผลให้ปริมาณสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ออกสู่ตลาดน้อย นอกจากนั้น ประเทศไทยมีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพียงไม่กี่ชนิด เนื่องจากยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นพัฒนาเกษตรอินทรีย์ การผลิตจึงยังเป็นการผลิตแบบง่าย ๆ ที่ไม่ใช้เทคโนโลยีซับซ้อน เป็นการผลิตสินค้าเกษตรพื้นฐาน อุตสาหกรรมอาหารส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปขั้นต้น ยังขาดอุตสาหกรรมการแปรรูปขั้นสูง ขาดความเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานในลักษณะคลัสเตอร์ ต้องพึ่งพิงตลาดหลักไม่กี่แห่ง แนวโน้มต้นทุนแรงงานสูงและขาดแคลนโรงงานแปรรูปจำนวนมาก ทำให้ทำงานไม่เต็มประสิทธิภาพกำลังผลิต สินค้าเกษตรอินทรีย์มีข้อจำกัด เนื่องจากมีราคาสูงกว่าสินค้าเกษตรโดยทั่วไปร้อยละ 20-30 ทำให้ตลาดยังคงจำกัด

เฉพาะกลุ่มผู้ที่มีกำลังซื้อค่อนข้างสูง ขณะที่แนวโน้มการบริโภคผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์มีความต้องการมากกว่าอุปทานการผลิต

การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการและคุณลักษณะของการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ในประเทศไทย จึงมีความน่าสนใจ และมีความสำคัญในทางวิชาการ และต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ในประเทศไทยต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณลักษณะของการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ในประเทศไทย

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้เน้นให้ความสำคัญกับการศึกษาเฉพาะกรณี (Unique case orientation) โดยศึกษากรณีศึกษา (Case study) จำนวน 6 องค์กร จากกิจการเพื่อสังคม 50 องค์กรที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการทำหน้าที่คัดกรอง องค์กรต้นแบบของกิจการเพื่อสังคม (คณะวิจัยโครงการกิจการเพื่อสังคมน้ำดี 50 องค์กร) การวิจัยในครั้งนี้ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกกิจการที่จะศึกษาจากองค์กรที่เข้าข่ายกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ โดยเน้นเฉพาะธุรกิจแปรรูปอาหารเกษตรอินทรีย์จากตัวแบบกิจการเพื่อสังคม 50 องค์กร ซึ่งถูกแบ่งหมวดหมู่ออกเป็นประเภทของกิจการเพื่อสังคม 4 ประเภท ตามรูปแบบการก่อตั้งกิจการ ได้แก่ กิจการเพื่อสังคมที่จัดตั้งโดยภาคเอกชน (Private) กิจการเพื่อสังคมที่จัดตั้งโดยองค์การสาธารณประโยชน์หรือองค์การพัฒนาสังคม (Non-Governmental Organization) หมวดวิสาหกิจชุมชน (Community-Based) และหมวดธุรกิจไตรกำไรสุทธิ (Triple-Bottom Line Business) โดยเป็นธุรกิจอาหารเกษตรอินทรีย์ จำนวน 6 องค์กร โดยบริษัท สวนเงินมีมา จำกัด และเขาค้อทะเลภู จำกัด จัดอยู่ในประเภทกิจการเพื่อสังคมที่จัดตั้งโดยภาคเอกชน (Private) ส่วนประเภทกิจการเพื่อสังคมที่จัดตั้งโดยสาธารณประโยชน์หรือองค์การพัฒนาสังคม (Non-Governmental Organization) ได้แก่ สหกรณ์กรีนเนท จำกัด โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงเรียนชาวนาและและมูลนิธิข้าวขวัญ และสุดท้ายคือ ร้านบ้านนาวิไล ซึ่งจัดอยู่ในหมวดธุรกิจไตรกำไรสุทธิ (Triple-Bottom Line Business)

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อมุ่งหวังให้ทราบถึงคุณลักษณะของการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ที่เป็นกิจการเพื่อสังคม ซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นองค์กรต้นแบบของกิจการเพื่อสังคม กลุ่มนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในเรื่องกิจการเพื่อสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกิจการเพื่อสังคม คือ ลูกค้าหรือผู้ใช้สินค้าและบริการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ เกษตรกรผู้ผลิตวัตถุดิบ และผู้จัดจำหน่าย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ภาคสนามสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) พร้อมกับการรวบรวมเอกสาร ศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิร่วมกัน โดยมีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบการสัมภาษณ์รายบุคคลกึ่งโครงสร้าง โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ซึ่งจะทำให้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant Interview) นอกจากนี้ยังมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ (Observation) รวมด้วย

๕. ผลการวิจัย

ในการศึกษาคุณลักษณะร่วมของประสิทธิผลการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ ซึ่งแสดงคุณลักษณะการบริหารจัดการของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละกลุ่มประกอบด้วย กลุ่มผู้ประกอบการเพื่อสังคม กลุ่มนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นผู้มีส่วนได้เสียภายในองค์กร (ผู้ถือหุ้น พนักงาน) และประเด็นผู้มีส่วนได้เสียภายนอกองค์กร (ผู้ผลิตวัตถุดิบ ผู้จัดจำหน่าย และผู้บริโภค)

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่มเห็นว่า การบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสำคัญและส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการของกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ ในประเด็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในองค์กร (ผู้ถือหุ้น พนักงาน) ในสภาพปัจจุบันของการดำเนินการของการประกอบการเพื่อสังคมทั้ง 6 กรณีศึกษาซึ่งสรุปได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้ประกอบการ พบว่า องค์กรมีรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมทำงานเป็นทีม คือ เปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมรับรู้กระบวนการบริหารจัดการองค์กร เน้นความไว้วางใจ เชื่อใจ ไม่มีระบบควบคุมเข้มงวด เปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น มีการปรึกษาหารือกัน และใช้หลักการตัดสินใจร่วมกันผ่านการประชุม รวมถึงมีการพูดคุยปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน และรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ให้อิสระพนักงานในการ

ดำเนินการ ตลอดจนเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร นอกจากนั้น ผู้นำกิจการเพื่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารระดับสูง หรือผู้ถือหุ้น ใช้หลักธรรมในการบริหารพนักงาน โดยการดูแลพนักงานในฐานะสมาชิกในครอบครัว และปฏิบัติต่อพนักงานโดยให้ความสำคัญว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรโดยการจ่ายค่าตอบแทนพนักงานที่เป็นธรรม มีการกระจายหุ้นให้

จากคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เห็นว่า ในภาพรวมของการประกอบการเพื่อสังคม องค์กรมีการดูแลพนักงานที่ดี เอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยการเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ รับฟังความคิดเห็นของพนักงาน และให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการดำเนินงาน นอกจากนั้น องค์กรมีการบริหารความคาดหวังของพนักงานที่เข้ามาใหม่โดยการสื่อสารให้เข้าใจวัตถุประสงค์ ลักษณะ และแนวทางขององค์กร เพื่อลดปัญหาการสื่อสารภายในองค์กร ในส่วนที่เกี่ยวกับการปันผลให้กับผู้มีส่วนได้เสียภายในองค์กร คือ ผู้ถือหุ้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นตรงกันว่า การมีเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้นเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ แต่ควรมีการกำหนดอัตรา และควรมีการเก็บไว้เพื่อการขยายกิจการ ซึ่งโดยหลักการแล้วผู้นำกิจการเพื่อสังคมส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเป้าหมายของการประกอบการเพื่อสังคม ว่าผลกำไรส่วนหนึ่งจะถูกจัดสรรมาเพื่อดูแลและพัฒนาองค์กร อีกส่วนหนึ่งจะถูกนำไปดำเนินการเพื่อสังคม ในส่วนของพนักงาน องค์กรมีการตอบสนองความพึงพอใจพนักงานในองค์กรเป็นอย่างดี อาทิ การจ่ายค่าตอบแทนที่เหมาะสม เป็นธรรม รวมถึงมีการปันส่วนจากผลกำไรให้แก่พนักงาน การบริหารงานมีความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลที่พนักงานควรจะได้รับรู้ ซึ่งเป็นการทำให้คุณภาพชีวิตของพนักงานดีขึ้น และเป็นการรักษาทรัพยากรบุคคลให้อยู่กับองค์กรในระยะยาว

ในประเด็นผู้มีส่วนได้เสียภายนอกองค์กร (ผู้ผลิตวัตถุดิบ ผู้จัดจำหน่าย และผู้บริโภค) สภาพปัจจุบันของการดำเนินการของการประกอบการเพื่อสังคมทั้ง 6 กรณีศึกษาซึ่งสรุปได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้ประกอบการ พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกองค์กร มุ่งเน้นระบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการเพื่อสังคม กับเครือข่ายผู้ผลิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือเครือข่ายผู้ผลิต อาทิ การช่วยเหลือชุมชนของผู้ประกอบการโดยการเน้นวัตถุดิบ และการจ้างงานที่มาจากชุมชนท้องถิ่น เพื่อหลีกเลี่ยงการพึ่งพาวัตถุดิบและอุปกรณ์จากภายนอกให้มากที่สุด การสนับสนุนเครื่องสี อุปกรณ์การผลิต และการช่วยเหลือในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การขยายองค์ความรู้เชิงลึกให้กับเกษตรกรเพื่อการพึ่งพาตนเองโดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และโดยการพาผู้ที่มีความรู้ความชำนาญไปถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ผลิต เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีและการทำเกษตรอินทรีย์ การให้ความยุติธรรมโดยไม่ซื้อจากเกษตรกรรายเดียว เกษตรกรต้องมาเป็นกลุ่ม การให้ความสนับสนุนทางวิชาการ และออกค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องให้ นอกจากนั้น ผู้ประกอบการเพื่อสังคมมุ่งเน้นการสนับสนุนทางด้านการตลาดให้กับเครือข่ายผู้ผลิต อาทิ การจัดหาตลาดให้โดยการนำสินค้าของเกษตรกรผู้ผลิตมาขายใน 2

ลักษณะ คือ การซื้อขาย การฝากขาย การจัดหรือหาพื้นที่ให้แก่ผู้ผลิตในการออกนิทรรศการ แสดงสินค้า ในแง่ของการคำนึงถึงผู้บริโภค มีการประชาสัมพันธ์ถึงแหล่งที่มาอาหารอินทรีย์ เพื่อความโปร่งใส และเพิ่มความมั่นใจให้ผู้บริโภค อีกทั้งเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจต่อการบริโภคที่ยั่งยืน มีการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการในรูปแบบของการดำเนินธุรกิจร้านอาหารปลอดสารพิษมากขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับประทานอาหารที่ปลอดภัย ดีต่อสุขภาพ ในแง่ของการคำนึงถึงชุมชนและสิ่งแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มผู้ประกอบการ ได้ตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรและภูมิปัญญาไทย โดยส่งเสริมเกษตรกรรมที่ปลอดภัย ยั่งยืน ให้ขยายตัวออกไป เพื่อรักษาชุมชนและสิ่งแวดล้อม การลดขยะ เน้นการใช้ถุงผ้า และนำถุงพลาสติก ถุงผ้า กลับมาใช้ใหม่ การกระตุ้นจิตสำนึกของทุกฝ่าย จากการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงกระบวนการผลิตสินค้าอาหารอินทรีย์ การให้ความรู้ใหม่ๆ ผ่านหนังสือควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิก เครือข่าย บุคคลทั่วไป สถาบันการศึกษา รวมทั้งสื่อต่างๆ ตลอดจนการเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยง และขยายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค มีการจัดตลาดนัดสีเขียวในพื้นที่โรงพยาบาล และจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ วงสนทนาเกษตรอินทรีย์ พร้อมประชุมกรรมการและสมาชิกเครือข่ายตลาดสีเขียว การเยี่ยมชมฟาร์มผู้ผลิต วารสารตลาดสีเขียว และงานกรีนแฟร์ ในช่วงปลายปี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เห็นว่า ในภาพรวมของการประกอบการเพื่อสังคม องค์กรมีการเข้าไปช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตในด้านต่างๆ อาทิ การสนับสนุนเงินทุนทางการเงินด้านการผลิต และทางด้านที่ดินเพื่อลดต้นทุนการผลิต การทำงานร่วมกับชุมชนโดยการเป็นหุ้นส่วนกัน ช่วยเหลือ พึ่งพาซึ่งกันและกัน อาทิ การถ่ายทอดความรู้เรื่องการบริหารจัดการให้กลุ่มผู้ผลิต และการสร้างตลาดให้ มีการประชาสัมพันธ์ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกองค์กรรับรู้ในกระบวนการผลิตอาหารอินทรีย์ ซึ่งในระยะยาวจะสามารถทำให้ธุรกิจเติบโตได้

๖. อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้า พบว่า การบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการของกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ ซึ่งจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่มที่ต่างให้ความสำคัญกับการคำนึงถึงการตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในองค์กร (ผู้ถือหุ้น พนักงาน) และภายนอกองค์กร (ผู้ผลิตวัตถุดิบ ผู้จัดการจำหน่าย และผู้บริโภค) ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นจากการที่องค์กรมีรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ทำงานเป็นทีม คือเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมรับรู้กระบวนการบริหารจัดการองค์กร สามารถแสดงความคิดเห็น มีการปรึกษาหารือกัน และใช้หลักการตัดสินใจร่วมกันผ่านการประชุม มีการพูดคุยปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน และรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ให้อิสระพนักงานในการ

ดำเนินการ ตลอดจนเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร นอกจากนั้น ผู้นำกิจการเพื่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารระดับสูง หรือผู้ถือหุ้น ใช้หลักธรรมในการบริหารพนักงาน โดยการดูแลพนักงานในฐานะสมาชิกในครอบครัว และปฏิบัติต่อพนักงานโดยให้ความสำคัญว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรโดยการจ่ายค่าตอบแทนพนักงานที่เป็นธรรม มีการกระจายหุ้นให้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปันผลให้กับผู้มีส่วนได้เสียภายในองค์กร คือ ผู้ถือหุ้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นตรงกันว่า การมีเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้นเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ แต่ควรมีการกำหนดอัตรา และควรมีการเก็บไว้เพื่อการขยายกิจการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยการให้ความสำคัญกับการตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กรนั้น เป็นคุณลักษณะประสิทธิผลที่สำคัญที่ส่งส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการของกิจการเพื่อสังคม ดังแนวคิดของ Boyer et al (2009) ที่กล่าวถึง คุณลักษณะผู้ประกอบการเพื่อสังคมที่ประสบความสำเร็จไว้ 8 ประการ ได้แก่ 1) การมีภาวะความเป็นผู้นำที่แข็งแกร่ง 2) การบริหารผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) การที่ผู้นำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในคน สินค้าและบริการ 4) การวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาด 5) การกำหนดเป้าหมายทางสังคม สิ่งแวดล้อม และการเงินไปพร้อมๆ กัน โดยพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นใน 3 มิติร่วมกัน คือ มิติทางด้านเศรษฐกิจ หรือมิติทางด้านธุรกิจ มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) การพัฒนาต่อเนื่อง สร้างความยั่งยืน 7) การเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 8) มีการบริหารจัดการการเงินที่ดี และการจัดการความเสี่ยง และงานวิจัยของ Wronka (2013) ที่ศึกษาเรื่อง Analyzing the Success of Social Enterprises – Critical Success Factors Perspective ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสำเร็จในการประกอบกิจการเพื่อสังคมในประเทศโปแลนด์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการเพื่อสังคมได้แก่ ภาวะความเป็นผู้นำที่แข็งแกร่ง แรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นของพนักงาน สภาพแวดล้อมด้านกฎหมายและข้อบังคับที่เอื้ออำนวย ความน่าสนใจและชัดเจนของกรอบความคิดใหม่ๆ ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการ ลักษณะที่ดีของการให้บริการ การร่วมมือกับภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทุนทางสังคม (Social Capital) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และความยั่งยืนทางการเงิน

นอกจากนั้น จากผลการศึกษาจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่ม พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนากิจการเพื่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory) โดยนักวิชาการ Freeman (1984) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ธุรกิจจะประสบผลสำเร็จได้ต้องสามารถสร้างคุณค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย คือ ลูกค้า คู่ค้า พนักงาน ชุมชน ผู้ออกเงิน (ผู้ถือหุ้น ธนาคาร และผู้มีเงิน) เรียกว่าผู้มีส่วนได้เสีย โดยต้องสร้างคุณค่าด้วยความรับผิดชอบ ดูแลสิ่งแวดล้อม หรือการทำการใด ๆ ที่ทำให้โลกเป็นที่น่าอยู่ ทั้งนี้แนวคิดทาง

ธุรกิจ คุณธรรม ความยั่งยืน และความรับผิดชอบต่อสังคมต้องดำเนินการไปพร้อมกัน เพราะผู้มีส่วนได้เสียคือ กลุ่มและบุคคลผู้ซึ่งอาจมีผลต่อหรือได้รับผลกระทบจากความสำเร็จของภารกิจขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ Post et al (2002) ที่กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ บุคคลหรือกลุ่มซึ่งมีผลกระทบ หรือได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจขององค์กร นโยบาย และการปฏิบัติ นอกจากนี้ Jonker & Foster (2005) ได้กล่าวถึงความชอบธรรมในรูปแบบใหม่ของความเข้าใจทางการจัดการและการกระทำ หมายถึงความต้องการการก้าวสูงสุดของผู้ถือหุ้นจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากปราศจากความพอใจและการตอบสนองความต้องการบางอย่างของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในอีกด้านหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า แม้บริษัทจะพยายามที่จะให้บริการแก่ผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นกลุ่มที่ค้ำประกันเป็นอันดับแรกได้สำเร็จ แต่การทำเช่นนั้นจะนำไปสู่การกระทบผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ

อย่างไรก็ดี สภาพปัจจุบันของการดำเนินการของการประกอบการเพื่อสังคมทั้ง 6 กรณีศึกษาซึ่งสรุปได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้ประกอบการ พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกองค์กร ที่มุ่งเน้นระบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการเพื่อสังคม กับเครือข่ายผู้ผลิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือเครือข่ายผู้ผลิต สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะทางการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ The Benevolent Society (2013) ที่ระบุถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบการเพื่อสังคมที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร ได้แก่ 1) การมีแรงจูงใจที่ดี 2) การมีเป้าหมายทางสังคมที่ชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้น รวมทั้งมีศักยภาพที่จะมีความยั่งยืนทางการเงินได้ด้วยตนเอง 3) มีการวางแผนการดำเนินกิจการอย่างมีระบบ แบบแผน และชัดเจน 4) การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนลูกค้าและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถรับรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น ทางด้านการจัดหาเงินทุนและการจัดหาทรัพยากร เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กาญจนา สมมิตร (2557) ที่ศึกษาเรื่อง สถานการณ์ธุรกิจเพื่อสังคมภายใต้บริบททุนทางสังคมในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ 4 ด้านที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มธุรกิจเพื่อสังคมในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อสำรวจสถานการณ์ของธุรกิจเพื่อสังคม และวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของธุรกิจเพื่อสังคม ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมที่สำคัญที่ก่อให้เกิดธุรกิจเพื่อสังคม ได้แก่ 1) ทุนทางวัฒนธรรมที่มีความไว้วางใจกันในกลุ่มชนเป็นพื้นฐาน 2) ทุนทางด้านผู้นำ ที่มีความรู้มีความเสียสละและจิตสาธารณะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง 3) ทุนทางด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมภายใต้บริบทของคนในชุมชน ที่กลายมาเป็นนวัตกรรมทางสังคมในรูปแบบของนวัตกรรมจัดการที่มาจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มทุกคน 4) ทุนทางด้านปัจจัยเครือข่าย

สนับสนุนภายนอก อันได้แก่หน่วยงานภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มองว่า การคำนึงถึงผู้บริโภคโดยการตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคจากการที่ผู้ประกอบการมีการประชาสัมพันธ์ถึงแหล่งที่มาอาหารอินทรีย์ เพื่อความโปร่งใส เป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้บริโภค อีกทั้งเป็นการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจต่อการบริโภคที่ยั่งยืน ตลอดจนการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการในรูปแบบของการดำเนินธุรกิจร้านอาหารปลอดสารพิษมากขึ้น มีการคัดสรรวัตถุดิบที่สะอาด ปลอดภัย เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับประทานอาหารที่ปลอดภัย ดีต่อสุขภาพ เป็นคุณลักษณะการบริหารจัดการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญต่อประสิทธิภาพของกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ ในขณะเดียวกัน ในแง่ของการคำนึงถึงชุมชนและสิ่งแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มผู้ประกอบการ ได้ตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรและภูมิปัญญาไทย โดยส่งเสริมเกษตรกรรมที่ปลอดภัย ยั่งยืน ให้อยากตัวออกไป เพื่อรักษาชุมชนและสิ่งแวดล้อม การลดขยะ เน้นการใช้ถุงผ้า และนำถุงพลาสติก ถุงผ้า กลับมาใช้ใหม่ การกระตุ้นจิตสำนึกของทุกฝ่ายในการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างเหมาะสม ดังงานวิจัยของ Raudeliuniene, Tvaronaviciene, & Dzemyda (2014) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบกิจการเพื่อสังคมให้มีความยั่งยืนในสถานะเศรษฐกิจโลก (Towards Economic Security and Sustainability : Key Success Factors of Sustainable Entrepreneurship in Conditions of Global Economy) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบกิจการเพื่อสังคมให้มีความยั่งยืน ประกอบไปด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนจากความเข้าใจในการบริหารจัดการธุรกิจ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้อง เหมาะสม 2) ด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค 3) ด้านการพัฒนาความสามารถความเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม อาทิ มีความคิดที่เป็นระบบ มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล ผสมผสานความแตกต่าง ความสามารถบริหารจัดการกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจ เป็นต้น และ 4) ด้านความสามารถทางการแข่งขัน โดยการบริหารที่เน้นการสร้างมูลค่าทางธุรกิจและการตลาด

๗. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และคณะกรรมการสอบทุกท่านในความกรุณาดูแล ให้คำปรึกษา และเมตตาในการควบคุมดูแลคุณสมบัติเล่มนี้ และขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านจาก 3 กลุ่มหลักได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคมด้านอุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ กลุ่มนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ใน

เรื่องกิจการเพื่อสังคม และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกิจการเพื่อสังคม ที่ให้ความกรุณาในการ
 สละเวลาอันมีค่าในการมาให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

๘. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. คุณลักษณะที่พึงพัฒนาในแง่ประสิทธิผลการบริหารจัดการกิจการเพื่อสังคมด้าน
 อุตสาหกรรมอาหารอินทรีย์ ควรมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมประสิทธิผลในประเด็นของการกระตุ้น
 การรับรู้ของผู้บริโภคโดยผู้ผลิต ผู้ประกอบการ โดยการให้ทดลองชิมสินค้าตัวอย่าง และการใช้
 สื่อประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ของอาหารอินทรีย์ อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึง
 แหล่งที่มาอาหารอินทรีย์ โดยการแสดงด้วยภาพ แผ่นพับ (brochure) แสดงถึงกระบวนการ
 ผลิต เพื่อให้ผู้บริโภคได้เห็นภาพ เป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นประเด็นที่กิจการ
 เพื่อสังคมสามารถบรรลุผลได้ในระดับหนึ่ง

2. การพัฒนาประสิทธิผลควรมุ่งเน้นในประเด็นของการที่ภาครัฐออกนโยบาย
 สนับสนุนการบริโภคอาหารอินทรีย์อย่างจริงจัง สร้างกลไกช่วยเหลือสนับสนุนด้านการตลาดให้
 ผู้ประกอบการ ภาครัฐให้ความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน โดยการส่งเสริมการโฆษณา
 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความหมายของเกษตรอินทรีย์
 ประโยชน์ที่ได้รับจากการบริโภคอาหารอินทรีย์ ความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานและตราในการรับรอง
 มาตรฐานที่มีอยู่หลากหลาย

บรรณานุกรม

- Boyer et.al. (2009). Critical success factors and performance measures for start-
 upsocial and environmental enterprises. Gland : the SEED Initiative and
 International Institute for Sustainable Development.
- Freeman, R.E. (1984). Strategic Management : A Stakeholder Approach. MA. :
 Pitman.
- Jonker, J., & Foster, D. (2005). Stakeholder relationships : the dialogue of
 engagement. Corporate Governance: The international journal of
 business in society, 5(5), 51-57.
- Post, J. E., Lawrence, A.T., & Weber, J. (2002). Business and society : Corporate
 strategy, public policy, ethics. Boston, MA: McGraw-Hill.

- Raudeliuniene, J., Tvaronaviciene, M. & Dzemyda, I. (2014). Towards Economic Security and Sustainability : Key Success Factors of Sustainable Entrepreneurship in Conditions of Global Economy. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 3(4), 79.
- The Benevolent Society. (2013). The benefits and challenges of running a social enterprise. Paddington : The Benevolent Society
- Wronka, M. (2013). Analyzing the Success of Social Enterprises – Critical Success Factors Perspective. Zadar : ToKnowPress.
- กระทรวงพาณิชย์. (2558). ตลาดเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ. เข้าถึงได้จาก http://www.organic.moc.go.th/th/market/market_abroad. เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2558.
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2558). สศอ.ผลักดันความเชื่อมั่น “ครัว”ไทย ด้วย Eat Safe EatSmart รับกระแส Food Safety อาเซียน-โลก. เข้าถึงได้จาก http://www.industry.go.th/center_mng_gad/index.php. เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2558.
- กาญจนา สมมิตร. (2557). สถานการณ์ธุรกิจเพื่อสังคมภายใต้บริบททางสังคมในอำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยพายัพอีสเทิร์น*, 7(2), 120- 131
- คณะวิจัยโครงการกิจการเพื่อสังคมน้ำดี 50 องค์กร. (2553). *กิจการเพื่อสังคมน้ำดี 50 องค์กร*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯธุรกิจ.
- สถาบันเซ็นจีฟิวชั่น ภายใต้มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2553). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการสร้างเสริมองค์กรธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากศูนย์คุณธรรม ปีงบประมาณ 2552. กรุงเทพฯ : สถาบันเซ็นจีฟิวชั่น.
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. (2556). โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรอย่างยั่งยืน รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม.
- สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม. (2554). ความหมายและคุณลักษณะของ SE. เข้าถึงได้จาก <http://www.tseo.or.th/about/social-enterprise/means>. เข้าถึงวันที่ 20 สิงหาคม 2558.

รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ
บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
THE EFFICIENCY MANAGEMENT MODEL OF LOCAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATIONS BASED ON GOOD GOVERNANCE IN PREPARING FOR
ASEAN COMMUNITY

จิรายุ ทรัพย์สิน*, นพฤทธิ จิตรสายธาร**, วันชัย สุขตาม*, อภิชาติ แสงอัมพร*,
ศศิธร ศูนย์กลาง**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน***โดยใช้การศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณได้ใช้แบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิดเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองพัทยาและเทศบาลเมืองสุรินทร์จำนวนรวม 795 ราย ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพได้ใช้ชุดสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองพัทยาและเทศบาลเมืองสุรินทร์จำนวนรวม 140 รายประกอบด้วย ข้าราชการ กลุ่มอาชีพ นักเรียน นักศึกษา แม่ค้า นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงและใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาในประเด็นสำคัญแต่ละด้านประกอบด้วย ด้านหลักนิติธรรมพบว่ามีการพิจารณาออกคำสั่งและระเบียบต่าง ๆ ตามระเบียบปฏิบัติ ด้านหลักคุณธรรมพบว่าบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ด้านหลักความโปร่งใสพบว่ามีการบริหารงานด้วยความถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด ด้านหลักการมีส่วนร่วม

* หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

** หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

*** โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

พบว่า เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดเห็น ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่ามีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ด้านหลักความคุ้มค่าพบว่าการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ และด้านการบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนพบว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงงานด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารจัดการ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, หลักธรรมาภิบาล, ประชาคมอาเซียน

Abstract

The purpose of this research was to study and present an efficiency management model of local administrative organizations based on good governance in preparing for ASEAN Community. The research was a mixed research between quantitative research and qualitative research. In conducting a quantitative research, the research instrument used was a closed and open-ended questionnaire for data collection from 795 samples of people living in Pattaya city and Surin Municipality with multi-levels sampling method. Statistical tools employed were percentage, mean and standard deviation. In conducting a qualitative research, the researchers used a structured-interview form for interviewing 140 key informants consisting of civil servants, students, merchants, tourists and general people with using purposive sampling and using technical analysis of context for data analysis.

The main research findings were as follow; an efficiency management of local administrative organizations based on good governance was at a high level in overall and in aspects. While the efficiency management model of local administrative organizations based on good governance in preparing for ASEAN Community; namely, Rule of Laws; considering the issuance of orders and regulations in accordance with the regulations. Morality; staffs are required to perform their duties with integrity, Transparency; managing for the most accuracy and utmost benefit to the people, Participation; allowing all stakeholders to participate in the organization's activities, Accountability; monitoring of performance systematically, Value for Money; using resources efficiently and economically, and the Management in Preparing for the ASEAN community;

executives should play their roles in the development and changing of any tasks in the organization.

Keywords: Model, Management, Local Administrative Organization, Good Governance, ASEAN Community

1. บทนำ

การบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการคือ หลักการรวมอำนาจ หลักการแบ่งอำนาจและหลักการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะหลักการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งในปัจจุบันนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมายมีพื้นที่และประชากรเป็นของตนเองและประการสำคัญคือเป็นองค์กรที่มีอำนาจอิสระในการปฏิบัติงาน (Autonomy) สามารถดำเนินการภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงภายในท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้นการปกครองตนเองโดยรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงนับได้ว่าเป็นจุดหมายหลักที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถบริหารจัดการองค์กรและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือหลักการที่ตั้งไว้หรือไม่นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาหลักการบริหารที่ดีมาแนวปฏิบัติ เช่น หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีซึ่งได้มีการออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 โดยกำหนดให้มีการปรับปรุงระบบบริหารราชการเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศและการให้บริการประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นรวมทั้งได้มีการบัญญัติในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารและกำกับการปฏิบัติราชการของส่วนราชการ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2546 : 1) ดังนั้นพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีจึงเป็นการนำแนวคิดเรื่องการบริหารราชการโดยยึดตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวทางที่สำคัญในการบริหารงานราชการให้มีประสิทธิภาพมีการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของสังคมมุ่งเน้นให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันมีความชอบธรรมและเป็นธรรมทั้งในความคิดและการปฏิบัติคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างมั่นคงยั่งยืนสามารถนำมาใช้คู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและการบริหารงานภาครัฐโดยมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญคือ หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความสำนึกรับผิดชอบ และหลักประสิทธิภาพประสิทธิผล (ถวิลวดี บุรีกุล. 2547 : 2) สำหรับเป้าหมายของธรรมาภิบาลก็คือการพัฒนาและ

อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของทุกภาคส่วนในสังคม โดยโครงสร้างและกระบวนการของธรรมาภิบาล (Structure and Process) เป็นโครงสร้างและกระบวนการที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่าง เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมผลักดันเพื่อขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวไปข้างหน้า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนจึงควรปฏิบัติตามและใส่ใจยึดมั่นในการปฏิบัติงานการบริหารงานและการปกครองท้องถิ่นหลักธรรมาภิบาล (พงษ์ศักดิ์ ศักดิ์พงษ์. 2552 : 42) หากจะพิจารณาถึงรูปแบบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีองค์การปกครองทั้งสิ้น 5 รูปแบบด้วยกัน คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบทั่วไปและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษจำนวน 2 แห่ง คือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา

ปัจจุบันองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีและบทบาทการบริหารงานเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการบริหารงานและการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมีการปรับปรุงภารกิจของหน่วยงานให้ทันต่อเหตุการณ์ มุ่งเน้นประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าต่อการปฏิบัติงานที่ได้ดำเนินการไปรวมถึงสามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยมีการปรับปรุงแก้ไขระเบียบและกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันตลอดจนให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี อย่างไรก็ตามสิ่งที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการคือ ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community หรือ APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community หรือ ASCC) โดยมีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปันรวมถึงประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตมีการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนรวมทั้งเสริมสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียน โดยมีแผนปฏิบัติการด้านสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนระบุอยู่ในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือ 6 ด้านได้แก่ การพัฒนามนุษย์ (Human Development) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building and ASEAN Identity) การลดช่องว่างทางการพัฒนา

(Narrowing the Development Gap) ทั้งนี้ปรากฏการณ์ในการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนดังกล่าวย่อมจะส่งผลกระทบการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งยังส่งผลด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและวัฒนธรรมในภูมิภาคอาเซียนอีกด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องมีการปรับตัวและมีการเตรียมความพร้อมให้เหมาะสมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะการปรับตัวและการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพราะหากว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีมาตรการหรือแผนรองรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนก็อาจจะเกิดความเสียหายเปรียบในด้านต่าง ๆ รวมถึงอาจส่งผลกระทบต่อทุนทางสังคมวิถีวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานอีกด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาข้อมูลและนำมาหารูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมในการใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการปรับตัวรวมถึงรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง สามารถนำมาสรุปและนำเสนอเชิงนโยบายเพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมเป็นธรรมสำหรับการบริหารจัดการท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนาแบบองค์รวม รวมถึงเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการและการพัฒนาประเทศให้มีประสิทธิภาพมีความยั่งยืนและความพร้อมในการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาลักษณะของการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้มาพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนซึ่งเป็นแผนงานวิจัยหลักโดยมีโครงการวิจัยย่อยภายใต้แผนงานวิจัยจำนวน 2 โครงการวิจัย คือ

1) รูปแบบการบริหารจัดการเมืองพัทยาที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และ 2) รูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2558 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2559 รวมเป็นระยะเวลา 12 เดือน (1ปี)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณโดยมีกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เมืองพัทยาจำนวน 399 รายและเทศบาลเมืองสุรินทร์จำนวน 396 รายซึ่งได้มาจากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ ซึ่งใช้ระดับค่าความเชื่อมั่นที่ 95% ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและหาค่าความเชื่อมั่นด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาโดยใช้สูตรของครอนบาคได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.916 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่เมืองพัทยา จำนวน 70 ราย และเทศบาลเมืองสุรินทร์ จำนวน 70 ราย โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงซึ่งสามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่ศึกษาได้ (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ว่าต้องไม่ใช่บุคคลกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interviews) ซึ่งประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงปริมาณและใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” สามารถสรุปผลการวิจัยตามประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

5.1.1 รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมพบว่า ผลการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการเมืองพัทยาที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน

5.1.5 รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ
บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านหลักการมี

5.1.9 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนพบว่า ด้านหลักนิติธรรม พบว่า เมืองพัทยามีการพิจารณาการออกคำสั่งและระเบียบตามหลักปฏิบัติตามกระทรวงที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผลและไม่เลือกปฏิบัติกับผู้มาติดต่อรวมถึงส่วนงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องมีช่องทางนำเสนอข้อมูลและรายละเอียดวิธีการควบคุมดูแลและลงโทษต่อผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและเป็นธรรม สำหรับเทศบาลเมืองสุรินทร์ผู้บริหารและบุคลากรมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ ยึดมั่นหลักการต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อหน่วยงานและประชาชนโดยมีมาตรการในการควบคุมดูแลรวมถึงมาตรการการลงโทษผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและเป็นธรรมตามกฎหมาย ด้านหลักคุณธรรม พบว่า เมืองพัทยาผู้บริหารและบุคลากรมีการยึดมั่นหลักการต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อหน่วยงานและประชาชนปฏิบัติตนอยู่ในหลักคุณธรรมศีลธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างดีรวมถึงให้ความสำคัญกับโครงการและประเพณีที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น สำหรับเทศบาลเมืองสุรินทร์ผู้บริหารและบุคลากรยึดมั่นต่อหลักการในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อหน่วยงานและประชาชนปฏิบัติตนอยู่ในหลักคุณธรรมศีลธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างดีรวมถึงมีการร่วมมือกับองค์กรในพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า เมืองพัทยานโยบายการบริหารงานที่ชัดเจนไม่ซับซ้อนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องมีการบริหารงบประมาณด้วยความโปร่งใสเป็นธรรมและมีการบริหารจัดการงบประมาณอย่างทั่วถึงและสามารถตรวจสอบได้ สำหรับเทศบาลเมืองสุรินทร์การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใสเป็นธรรมรวมถึงมีการบริหารจัดการงบประมาณอย่างทั่วถึงนโยบายการบริหารงานมีความชัดเจนไม่ซับซ้อนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่า เมืองพัทยาได้มีการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างทั่วถึงมีแหล่งข้อมูลและวิธีการที่หลากหลายเพื่อรับฟังคำแนะนำและข้อเสนอแนะจากประชาชนเพื่อนำมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง สำหรับเทศบาลเมืองสุรินทร์ได้เปิดโอกาสให้ทุกองค์กรมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลายและให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหาและจัดซื้อบางกรณีรวมทั้งมีช่องทางหรือวิธีการที่หลากหลายเพื่อรับฟังคำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า เมืองพัทยาได้นำนโยบายที่แถลงไว้ไปดำเนินการได้ตามกำหนดเวลาและตามลำดับความจำเป็น มีการให้คำปรึกษาแนะนำความรู้ข้อมูลต่าง ๆ แก่ประชาชนใส่ใจต่อปัญหาอย่างจริงจังและนำมาแก้ไข สำหรับเทศบาลเมืองสุรินทร์ได้มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปด้วยความรับผิดชอบและเพื่อให้เกิดการจัดการกับผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นการจัดให้มีบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและเกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า เมืองพัทยาได้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างคุ้มค่าและคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมมีการใช้

จ่ายงบประมาณอย่างรัดกุมตามระเบียบบุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้ตรงกับตำแหน่งความรู้และความสามารถ สำหรับเทศบาลเมืองสุรินทร์ได้มีมาตรการจัดสรรตำแหน่งของบุคลากรมีความเหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบและมีแนวทางในการบริหารการใช้จ่ายงบประมาณมีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดมีการสร้างจิตสำนึกที่ดีและให้ความสำคัญต่อสาธารณะประโยชน์และด้านการบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า เมืองพัทธยา มีการกระจายอำนาจการบริหารงานในทุกภาคส่วนเพื่อมีการวางแผนนโยบายที่เหมาะสมสามารถสนองต่อการให้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในพื้นที่และความต้องการที่หลากหลายของประชาชนที่มีมากขึ้นโดยมีการปรับปรุงและดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความประทับใจ ดูแลพื้นที่ท่องเที่ยว ร้านค้า ที่พักให้มีมาตรฐานและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีการจัดประชุมที่หลากหลายช่องทางเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนในพื้นที่ มีการวางแผนในการพัฒนาบุคลากรทั้งทางด้านภาษา คอมพิวเตอร์และสารสนเทศที่มีความทันสมัยและมีมาตรฐานมีการรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อเป็นศูนย์กลางข่าวสาร รวมถึงมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เพื่อสร้างเมืองพัทธยาให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล สำหรับเทศบาลเมืองสุรินทร์ได้มีการเตรียมความพร้อมทางด้านกายภาพโดยเร่งพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ให้มีความสะอาด สะดวกมีมาตรฐานโดยมีนโยบายในการยกระดับพื้นที่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชาซึ่งการปรับปรุงในแต่ละขั้นตอนได้จัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีช่องทางรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนร่วมด้วยเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรม มีการจัดอบรมและเตรียมความพร้อมให้แก่บุคลากรในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรม เทคโนโลยี อย่างต่อเนื่อง

5.2 สรุปผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

5.2.1 ด้านหลักนิติธรรม

รูปแบบการบริหารจัดการเมืองพัทธยาที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักนิติธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของเมืองพัทธยาโดยมองว่าเป็นไปด้วยความถูกต้องโดยคำนึงถึงสิทธิและผลประโยชน์ของส่วนรวม กฎหมายและระเบียบข้อบังคับมีความทันสมัย มีเหตุผลสามารถปฏิบัติได้จริง ผู้บริหารและบุคลากรเมืองพัทธยา มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานให้ความสำคัญแก่ประชาชนที่มาใช้บริการด้วยความเป็นมิตรและความเท่าเทียมกัน มีขั้นตอนที่ชัดเจน ขณะเดียวกันประชาชนก็ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะความรู้จึงทำให้ทิศทางการทำงานประสานกันได้ดีถูกต้องและชัดเจน ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักนิติธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มี

ความพึงพอใจต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองสุรินทร์โดยประชาชนเห็นความตั้งใจในการทำงานของผู้บริหารและบุคลากรของเทศบาลเมืองสุรินทร์โดยมีการปรับปรุงพื้นที่บริการของเทศบาลเมืองสุรินทร์ให้มีความสะอาดสะอาดปลอดภัยและจัดแบ่งพื้นที่บริการเป็นสัดส่วนแม้ว่า จะมีข้อจำกัด มีจุดประชาสัมพันธ์และอำนวยความสะดวกในการติดต่อราชการได้เป็นอย่างดี มีการจัดเตรียมแบบฟอร์มในการขอรับบริการด้านต่าง ๆ เพียงพอทำให้ประหยัดเวลาในการติดต่อและมีการอธิบายรายละเอียดชัดเจนทำให้และประชาชนสามารถปฏิบัติตามข้อบังคับของเทศบาลได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันการอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคในพื้นที่เทศบาลมีมาตรฐานมากขึ้นส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน นอกจากนี้จะพบว่าในพื้นที่เทศบาลเมืองสุรินทร์มีกลุ่มผู้ใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเช่นประเทศกัมพูชา ประเทศพม่า ประเทศลาวรวมถึงมีชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวและใช้บริการในสถานที่ต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งเทศบาลเมืองสุรินทร์ได้มีการประสานส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าอำนวยความสะดวกได้เป็นอย่างดี

5.2.2 ด้านหลักคุณธรรม

รูปแบบการบริหารจัดการเมืองพัทยาที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักคุณธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของเมืองพัทยาโดยมองว่าการบริหารจัดการยึดมั่นในความถูกต้องการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม มีนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองและคำนึงถึงหลักคุณธรรม ความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน มีระเบียบวินัย รวมถึงมีกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีและพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักคุณธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการปฏิบัติงานบุคลากรของเทศบาลเมืองสุรินทร์นั้นมีการบริการด้วยความพร้อมและเต็มใจให้บริการไม่เลือกปฏิบัติ ยึดมั่นจรรยาบรรณในหน้าที่ซึ่งประชาชนมารับบริการด้วยความเอาใจใส่ มีความเป็นกลางอยู่ในหลักคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความจริงใจ ตรงต่อเวลา ในส่วนของผู้บริหารนั้นประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าได้ให้ความสำคัญกับหลักคุณธรรมโดยมีการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมคุณธรรมในงานสำคัญและงานประเพณีของจังหวัดมาโดยตลอด

5.2.3 ด้านหลักความโปร่งใส

รูปแบบการบริหารจัดการเมืองพัทยาที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักความโปร่งใส พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของเมืองพัทยาโดยมองว่าการบริหารยึดหลักความถูกต้องโปร่งใสบริหารแบบตรงไปตรงมามีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทั่วถึง และมีหน่วยงานประชาสัมพันธ์ข้อมูลการดำเนินการในแต่ละโครงการได้ชัดเจนรวมถึงมีการ

ชี้แจงให้ทราบเกี่ยวกับขั้นตอนและงบประมาณในแต่ละทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจและหากมีประเด็นสงสัยสามารถตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้การบริหารงานและกิจกรรมต่าง ๆ มีการสรุปรายงานและมีการตีพิมพ์ประกาศให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมถึงมีการให้บริการสาธารณะที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นได้ในหลายช่องทางทำให้เกิดกระบวนการในการตรวจสอบการทำงานมากขึ้น ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักความโปร่งใส พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการบริหารงานมีความเห็นว่าการบริหารจัดการของเทศบาลเมืองสุรินทร์มีความชัดเจน โปร่งใสกระบวนการทำงานถูกต้องเปิดเผยตรงไปตรงมาสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัยและสามารถจัดระบบข้อมูลเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สามารถเปิดเผยตามกฎหมายได้ ทำให้ประชาชนสามารถทราบถึงขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ และสามารถตรวจสอบได้ตลอดจนมีการสรุปรายงานและเปิดเผยมีการแจ้งข้อมูลด้วยระบบป้ายประกาศประชาสัมพันธ์การกระจายเสียงโดยรถเคลื่อนที่ นับเป็นช่องทางการรับรู้ที่หลากหลายมากขึ้น

5.2.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม

รูปแบบการบริหารจัดการเมืองพัทยาที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของเมืองพัทยาโดยมองว่าการบริหารจัดการเมืองพัทยาให้ความสำคัญกับการบริหารโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนรับรู้ขั้นตอนการวางแผนการปฏิบัติงานและแนวทางการทำงานร่วมกัน มีการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมที่หลากหลายการดำเนินโครงการจะมีการจัดประชุมชี้แจง และสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันส่งผลให้เกิดการสร้างสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะภายใต้หลักการมีส่วนร่วม ส่งผลให้ประชาชนเกิดความรักผูกพัน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการบริหารงานของเทศบาลเมืองสุรินทร์โดยประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นและได้มีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ทำความเข้าใจในประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในการให้บริการสาธารณะอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางสร้างความรู้สึกรู้ถึงการเป็นเจ้าของอีกทั้งมีการรับฟังแนวคิดในด้านการดำเนินนโยบายที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนตลอดจนให้ความสำคัญการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามวิถีวัฒนธรรมชุมชนและชาติพันธุ์อย่างเหมาะสมนำมาซึ่งความภูมิใจและเกิดการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี

5.1.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ

รูปแบบการบริหารจัดการเมืองพัทยาที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักความรับผิดชอบพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของเมืองพัทยาโดยมองว่ามีการตระหนักในสิทธิหน้าที่มีความสำนึกรับผิดชอบใส่ใจปัญหา มีระบบการให้บริการสาธารณะที่ดี รวมถึงมีการจัดการระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุม มีการเพิ่มพื้นที่และการติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อเป็นการป้องกันและป้องปรามปัญหาอาชญากรรม มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่โดยได้มีการนำนโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่ได้แถลงไว้ไปดำเนินงาน มีความรับผิดชอบในการส่งเสริมให้มีสุขลักษณะที่ดีเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยดูแลและจัดระเบียบร้านค้าขายหาค มีการกำหนดและควบคุมมาตรฐานอาหารและสินค้า ให้ความสำคัญกับการศึกษาตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงปรับปรุงสถานพยาบาลที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานและการให้บริการแก่ประชาชนอย่างกัลยาณมิตร ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักความรับผิดชอบพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองสุรินทร์ โดยมองว่าผู้บริหารและบุคลากรมีการเอาใจต่อปัญหาของประชาชนและสังคมอย่างจริงจังไม่เลือกปฏิบัติและให้บริการต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบมีการติดตามประเมินผลและจัดการกับผลการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ มีการดำเนินตามโครงการกิจกรรมตามแผนงานที่แถลงไว้ การปฏิบัติหน้าที่แต่ละด้านมีผลงานตามเป้าหมายที่กำหนด รวมถึงได้มีการแสดงถึงความสำนึกรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะคำนึงถึงคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางกายและใจนำคำแนะนำและปัญหาต่าง ๆ ไปดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม

5.1.6 ด้านหลักความคุ้มค่า

รูปแบบการบริหารจัดการเมืองพัทยาที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักความคุ้มค่าพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของเมืองพัทยาโดยมองว่ามีความรอบคอบโดยมีการใช้จ่ายงบประมาณอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ มีการปฏิบัติงานที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน การปฏิบัติงานมีความคุ้มค่ากับการจ่ายภาษีของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น มีการสร้างจิตสำนึกร่วมกันโดยเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการทำงานที่ประหยัด การใช้วัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ คำนึงถึงประโยชน์นำมาซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านหลักความคุ้มค่าพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการบริหารงานของเทศบาลเมืองสุรินทร์ โดยเห็น

ถึงความตั้งใจจริงในการปฏิบัติหน้าที่และมีการปฏิบัติงานที่สะดวกรวดเร็วสอดคล้องกับระยะเวลาในการมาขอรับบริการของประชาชน เทศบาลเมืองสุรินทร์มีการปรับพื้นที่สาธารณะให้เกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างคุ้มค่าเกิดความสวยงามและสามารถใช้เป็นสถานที่พักผ่อนออกกำลังกาย จัดนิทรรศการประจําหรืองานสำคัญได้ รวมถึงสำนักงานเทศบาลเมืองสุรินทร์ก็มีการจัดเป็นสัดส่วนและเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ

5.1.7 ด้านการบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

รูปแบบการบริหารจัดการเมืองพัทยาที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านการบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานโดยมองว่าได้มีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านผู้บริหารและบุคลากรได้เป็นอย่างดี มีการนำกระบวนการศึกษาดูงานมาใช้ มีการพัฒนาและฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ เช่น ทางด้านภาษาอังกฤษ การสื่อสาร ด้านคอมพิวเตอร์ ด้านการให้บริการตามมาตรฐานสากล มีการเตรียมความพร้อม ด้านการจราจร ด้านที่พักและสถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันประชาชนในเมืองพัทยานั้นก็ให้ความสำคัญที่จะเรียนรู้ทักษะทางด้านการใช้ภาษาอังกฤษ และให้ความร่วมมือกับส่วนราชการเป็นอย่างดีเพื่อยกระดับพื้นที่ให้มีความทันสมัยมีมาตรฐานเพื่อเป็นการรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมด้านการบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองสุรินทร์โดยมองว่าได้มีนโยบายรองรับและมีการเตรียมความพร้อมเป็นอย่างดี มีการพัฒนาเสริมทักษะเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านการสื่อสารการอบรมทักษะภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนทางด้านกายภาพได้มีการดำเนินการและปรับแก้ด้านภูมิทัศน์และการกวาดล้างด้านการจราจรในพื้นที่ สร้างจิตสำนึกร่วมกันในการปฏิบัติตามกติกา รวมถึงด้านการประกอบอาชีพได้มีการให้ความรู้อบรมทักษะฝีมือแรงงานให้มีความรู้เกี่ยวกับการรับสวัสดิการและการขอรับบริการต่าง ๆ เนื่องจากในพื้นที่มีประชาชนที่มีความหลากหลายทั้งชาวไทย กัมพูชา พม่า ลาว รวมถึงชาวต่างประเทศโดยได้มีการติดตั้งป้ายบอกทิศทางสถานที่สำคัญ ติดตั้งป้ายแผนที่เพื่อสถานที่สำคัญเช่นวัดสำคัญในพื้นที่ ส่วนราชการสวนสาธารณะโดยมีภาษากำกับทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษากัมพูชา

6. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยได้ ดังนี้

6.1 ด้านหลักนิติธรรม

จากผลการวิจัยเมืองพัทยา พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าเมืองพัทยาได้มีการบริหารงานตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ด้วยความถูกต้องสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงซึ่งจากผลการวิจัยจะเห็นถึงการให้ความสำคัญในการกำหนดกฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเป็นธรรมและมีความเสมอภาครวมถึงมีการควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึงโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติส่งผลให้เป็นที่ยอมรับจากสังคม ประชาชนส่วนใหญ่ต่างยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายโดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่หลักเกณฑ์ที่เกิดขึ้นตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา สุภัทรมาศ จริยเวชวัฒนา (2547) เรื่องการบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาลพบว่าเทศบาลตำบลบ้านฉางมีความเสมอภาคและกระจายพัฒนาอย่างทั่วถึงไม่มีการเลือกปฏิบัติและได้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการต่าง ๆ โดยรวมมีความเปิดเผยตรงไปตรงมาแต่ยังคงพบว่ามีปัญหาในเรื่องของคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามานั้นบางคนไม่เห็นแก่ประโยชน์ของชุมชนแต่เข้ามาเพื่อหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ส่วนเทศบาลเมืองสุรินทร์ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าเทศบาลเมืองสุรินทร์มีการให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรม โดยมีแนวทางหลักในการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานของกฎหมายที่ชอบธรรม มีการออกคำสั่งและระเบียบต่าง ๆ ที่ชัดเจนและเป็นธรรม การมาขอรับบริการของประชาชนได้มีแบบฟอร์มในการขอรับบริการด้านต่าง ๆ ทำให้ประชาชนผู้มารับบริการสามารถปฏิบัติตามข้อบังคับของเทศบาลได้สะดวกมากขึ้นขณะเดียวกันการอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคในพื้นที่เทศบาลเมืองสุรินทร์มีมาตรฐานมากขึ้นส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนและพบว่าการกำกับติดตามการปฏิบัติงานด้วยการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติส่งผลให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจกับการดำเนินงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรัญญา ม่วงแดง (2547) เรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองลำพูนผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการบริการของเทศบาลเมืองลำพูนเพื่อบริการประชาชนภายใต้หลักธรรมาภิบาลแต่ละด้านสอดคล้องทุกด้านคือ 2 ใน 3 ของผู้รับบริการมีความพึงพอใจการบริหารภายใต้หลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะเรื่อง การจัดทำมีการทำประชาพิจารณ์ หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับที่มีผลบังคับใช้กับชุมชนทำให้เกิดความพึงพอใจในการบริหารงาน

6.2 ด้านหลักคุณธรรม

จากผลการวิจัยเมืองพัทยา พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าเมืองพัทยามีการให้ความสำคัญกับการปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนอย่างมีความสุข มีการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ผู้บริหารและบุคลากรยึดหลักคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีโดยมีโครงการอบรมให้ความรู้และเชิดชูเกียรติบุคคลผู้เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมตลอดจนมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันโดยเมืองพัทยาได้ร่วมกับส่วนราชการ และองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมจัดกิจกรรมที่สำคัญมาโดยตลอดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัญญา ม่วงแดง (2547) เรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองลำพูน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการบริการของเทศบาลเมืองลำพูนเพื่อบริการประชาชนภายใต้หลักธรรมาภิบาลแต่ละด้านสอดคล้องทุกด้านคือ 2 ใน 3 มีความพึงพอใจการบริหารภายใต้หลักธรรมาภิบาลและพึงพอใจหลักคุณธรรมโดยพนักงานเทศบาลปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตบนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม ส่วนเทศบาลเมืองสุรินทร์ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและบุคลากรของเทศบาลเมืองสุรินทร์มีการปฏิบัติงานด้วยความพร้อมและเต็มใจให้บริการไม่เลือกปฏิบัติ มีโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตนอยู่ในหลักคุณธรรม มีความจริงจัง ปลอดภัย และมีกระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนา ศานติยานนท์ (2544 : 6) เรื่องรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการที่ดีในมหาวิทยาลัย โดยได้ให้ข้อสรุปในภาพรวมว่า การบริการจัดการที่ดีเป็นแนวทางปฏิบัติที่ยอมรับในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุดมศึกษาในปัจจุบันโดยจะเน้นความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลรวมถึงส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน มีคุณธรรมและในขณะเดียวกันก็ยังคงให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ และความยุติธรรม

6.3 ด้านหลักความโปร่งใส

จากผลการวิจัยเมืองพัทยา พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและบุคลากรของเมืองพัทยามีการทำงานตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ด้วยความไว้วางใจซึ่งกันและกันมีการปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกภาคส่วนให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนรับทราบอย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกมีช่องทางในการรับทราบข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายสอดคล้องกับวิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตเมืองพัทยาที่มีหลายรูปแบบและประชาชนสามารถตรวจสอบความถูกต้องในการปฏิบัติงานได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนา ศานติยานนท์ (2544) เรื่องรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการที่ดีในมหาวิทยาลัย โดยได้ให้ข้อสรุปในภาพรวมว่า การบริการจัดการที่ดีเป็นแนวทางปฏิบัติที่ยอมรับในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุดมศึกษาในปัจจุบันโดยจะเน้นความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบในการ

ปฏิบัติงานและความโปร่งใสในขณะเดียวกันก็ยังคงให้ความสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ และความยุติธรรม ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทำให้ทราบข้อสรุปเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการมหาลัยในส่วนต่าง ๆ ที่สะท้อนองค์ประกอบของการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยที่ดี ส่วนเทศบาลเมืองสุรินทร์ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าเทศบาลเมืองสุรินทร์มีการบริหารงานที่เปิดเผยอย่างตรงไปตรงมาสามารถชี้แจงข้อมูลได้เมื่อมีข้อสงสัยและสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยได้ตามกฎหมาย โดยประชาชนสามารถรับทราบขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติพงศ์ อรุณพิพัฒน์. (2545) ศึกษาเรื่องหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจ : กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบระดับสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเรื่อง การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 หลักเกณฑ์และแนวทางการกำกับดูแลที่ดีในรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2544 ของกระทรวงการคลัง พบว่าหลักเกณฑ์ไม่ได้มีความแตกต่างในสาระสำคัญ โดยเฉพาะเรื่องหลักความโปร่งใสหลักความซื่อสัตย์สุจริตหลักความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติหน้าที่และหลักความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งมีความแตกต่างบ้างเล็กน้อย

6.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม

จากผลการวิจัยเมืองพัทยา พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าเมืองพัทยามีการบริหารงานที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และสามารถแสดงความคิดเห็นรวมทั้งมีส่วนร่วมรับรู้การวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน มีการสร้างความเสมอภาคและกระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่ประชาชนในแต่ละชุมชนอย่างทั่วถึงและไม่เลือกปฏิบัติ มีการเปิดโอกาสให้สามารถแสดงความคิดเห็น การประชาสัมพันธ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุภัทรรมาศ จริยเวชวัฒนา (2547) เรื่องการบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาลพบว่าเทศบาลตำบลบ้านฉางมีความเสมอภาคและกระจายพัฒนาอย่างทั่วถึงไม่มีการเลือกปฏิบัติและได้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาและในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา ส่วนปัญหาพบในเรื่องของคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามานั้นบางคนไม่เห็นแก่ประโยชน์ของชุมชนแต่เข้ามาเพื่อหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ส่วนเทศบาลเมืองสุรินทร์ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าแนวทางการบริหารงานของเทศบาลเมืองสุรินทร์เน้นการพัฒนาและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจตรวจสอบการทำงานและเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ประเด็นที่สำคัญและสามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณพิพัฒน์ สฟโชค (2543 : 45) เรื่อง ศึกษาแนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารงานส่วนท้องถิ่นเพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางในการสร้างธรรมาภิบาลในระดับตำบลและหมู่บ้านผลการศึกษา อบต. ที่มีธรรมาภิบาล ในภาคปฏิบัติเป็นสิ่งที่สามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าผลการศึกษา

ในพื้นที่ทดลองยังไม่สมบูรณ์นักแต่ก็มีข้อมูลบางส่วนที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นว่าประโยชน์ในการเผยแพร่แนวคิดและขั้นตอนการปฏิบัติในการสร้าง อบต. ธรรมาภิบาลต่อไป กระบวนการพัฒนาธรรมาภิบาลระดับ อบต. เริ่มตั้งแต่กระบวนการการสร้างความเข้าใจ การกำหนดแนวทางและรูปแบบการทดลองปฏิบัติ และสิ้นสุดที่การทบทวนและสรุปทบทเรียน อบต. ชมพู เลือกประยุกต์หลักธรรมาภิบาล 4 หลักได้แก่ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และความคุ้มค่า ส่วนอีกสองหลักคือ หลักความรับผิดชอบ และหลักคุณธรรมยังไม่ได้ดำเนินการ เป็นเรื่องนามธรรมที่จะต้องใช้การรณรงค์และการสร้างจิตสำนึกสำหรับการศึกษาในโครงการนี้ยังไม่สามารถสร้างกลไกในเชิงการบริหารจัดการได้เนื่องด้วยเป็นเรื่องระยะยาวและโครงการมีข้อจำกัด

6.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ

จากผลการวิจัยเมืองพัทยา พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและบุคลากรมีการปฏิบัติหน้าที่ใส่ใจต่อปัญหาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อสาธารณะ มีการตรวจสอบ มีประสิทธิภาพ และเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักตระหนักในสิทธิหน้าที่ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและรับผิดชอบต่อการทำงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี (2547) เรื่อง “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล” โดยสรุปแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักการปกครองที่ดีที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมสังคมประชาธิปไตยในประเทศไทย มีการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ และเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า ถ้าระบบบริหารราชการมีความยุติธรรม โปร่งใสและตรวจสอบได้นอกจากจะมีส่วนทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพแล้วยังสร้างความเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ และสามารถนำไปสู่การลดการทุจริตซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศได้ ในประเทศไทยได้มีองค์กรของทางราชการ เช่น สำนักงาน ก.พ.กระทรวงมหาดไทย และสถาบันการศึกษาได้เริ่มนำหลักธรรมาภิบาลไปปรับใช้กับการปฏิบัติงานซึ่งเรียกว่ายังอยู่ในช่วงของการใช้ได้ไม่นานนักซึ่งจะต้องติดตามเพื่อประเมินระดับความสำเร็จของการมีธรรมาภิบาลต่อไปในอนาคต ส่วนเทศบาลเมืองสุรินทร์พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าเทศบาลเมืองสุรินทร์มีการเข้ามาควบคุมดูแลการดูแลเอาใจต่อปัญหาของบุคลากรและสังคมอย่างจริงจังไม่เลือกปฏิบัติและให้บริการต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบต่อสนองความต้องการของสังคมมีการติดตามประเมินผลและจัดการกับผลการปฏิบัติงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ มีการแสดงความรับผิดชอบต่อในการปฏิบัติหน้าที่และผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพล พงศธรวิสุทธิ (2547) เรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล :กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสนาเมือง อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษากลุ่มประชาชนผู้ใช้บริการ พบว่า กลุ่มประชาชนผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของอบต.อยู่ในระดับสูงและเห็นด้วยว่ารูปแบบการปกครอง

ส่วนท้องถิ่นแบบอบต.ส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นของตน เห็นด้วยว่า หลังจากมีการตั้งอบต.ส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาตำบลส่งผลให้เกิดความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาคณะผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานส่วนตำบล และลูกจ้างในองค์การบริหารส่วนตำบลสันนาเม็ง จำนวน 32คนพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานมีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่ในระดับความพึงพอใจสูง

6.6 ด้านหลักความคุ้มค่า

จากผลการวิจัยเมืองพัทยา พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าเมืองพัทยาได้ดำเนินการบริหารโดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ คุ้มค่าโดยมีการจัดสรรตำแหน่งของบุคลากรตามความเหมาะสมความชำนาญได้อย่างดี มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมโดยนัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการประหยัด คุ้มค่าเน้นการบริการที่มีคุณภาพรวมถึงให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณญา ม่วงแดง (2547) เรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองลำพูนผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการบริการของเทศบาลเมืองลำพูนเพื่อบริการประชาชนภายใต้หลักธรรมาภิบาลแต่ละด้าน สอดคล้องทุกด้านคือ 2 ใน 3 มีความพึงพอใจการบริหารภายใต้หลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะเรื่อง การจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์ ให้ประชาชนทราบพึงพอใจหลักความคุ้มค่า โดยเฉพาะเรื่องมีการจัดสรรตำแหน่งของบุคลากรตามความเหมาะสม ความชำนาญเฉพาะด้านในหน้าที่ปฏิบัติ พึงพอใจหลักความโปร่งใส โดยเฉพาะเรื่อง มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบความโปร่งใสของสมาชิกสภาเทศบาลในการปฏิบัติงาน และพึงพอใจหลักคุณธรรมโดยพนักงานเทศบาลปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตบนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม ส่วนเทศบาลเมืองสุรินทร์ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม การใช้จ่ายงบประมาณมีความคุ้มค่าเหมาะสม มีการบริการที่ดีสะดวกรวดเร็วทำให้ประหยัดเวลาในการติดต่อมีการออกระเบียบข้อบังคับที่เกิดสิทธิประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่และประชาชนสามารถปฏิบัติตามข้อบังคับของเทศบาลได้ง่าย ขณะเดียวกันการอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคในพื้นที่เทศบาลให้มีมาตรฐานมากขึ้น ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สุภัทรมาศ จริยเวชวัฒนา (2547) เรื่อง การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาลพบว่าเทศบาลตำบลบ้านฉางมีความเสมอภาคและกระจายพัฒนาอย่างทั่วถึงยึดหลักความคุ้มค่า ไม่มีการเลือกปฏิบัติและได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาและในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา

6.7 ด้านการบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

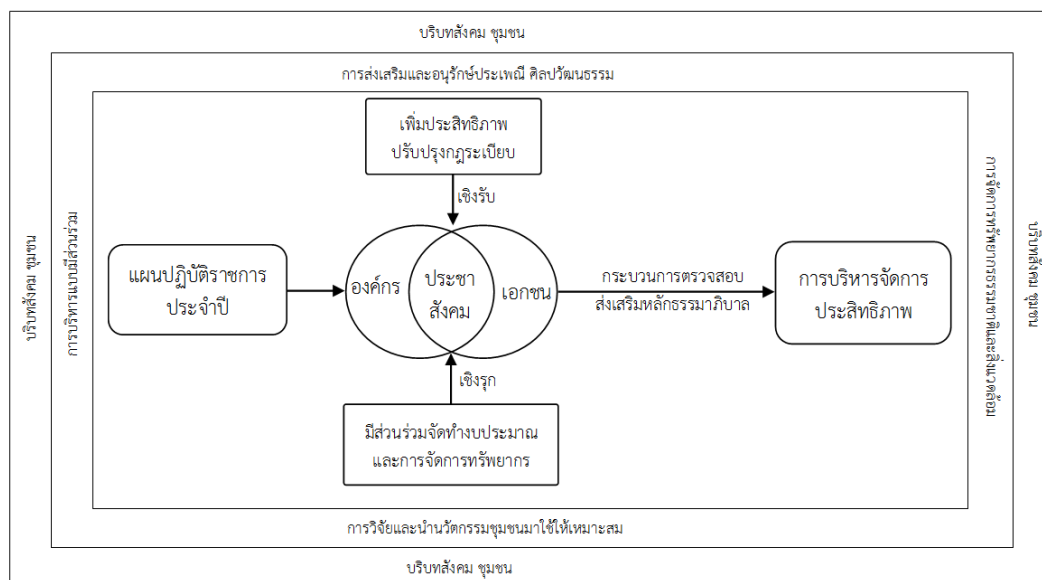
จากผลการวิจัยเมืองพัทยา พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่ามีการกำหนดนโยบายในการบริหารได้อย่างเหมาะสม มีการพัฒนาฝึกอบรมให้แก่บุคลากรด้านต่าง ๆ เช่น ทางด้านภาษาอังกฤษ การสื่อสาร ด้านคอมพิวเตอร์ ด้านการให้บริการตามมาตรฐานสากล มีการวางแผนในการบริหารจัดการที่ดีโดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมโดยธรรมคติให้มีความประหยัดและมีการเตรียมความพร้อมทางด้านบริการสาธารณะ โดยมีระบบป้องกันภัยโดยการเพิ่มจู่ดรับบริการ การติดตั้งกล้องวงจรปิดและมีการดูแลด้านการจราจร ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีของ สุนทรียาภรณ์ (2543) ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ระบุหลักการของค่านิยม การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีไว้ดังนี้ “การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทาป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่อาจจะเข้ามาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน ส่วน เทศบาลเมืองสุรินทร์ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่ามีการเตรียมความพร้อมในภาพรวมโดยเฉพาะการนำนโยบายที่ดีทางด้านการสร้างภาพลักษณ์ทางกายภาพของพื้นที่เพื่อให้เกิดความประทับใจ มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการธรรมคติให้บุคลากรมีความประหยัดใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่าและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงาน ผู้บริหารและบุคลากรให้ความสำคัญกับพัฒนาทักษะทางด้านภาษาการสื่อสาร รวมถึงการหาแนวทางการพัฒนาให้ประชาชนมีความพร้อมในเรื่องการใช้ทักษะทางด้านการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อให้สามารถพูดและสื่อสารกับชาวต่างชาติและนักท่องเที่ยวได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรพินท์ สฟโชค (2543 : 45) เรื่อง ศึกษาแนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารงานส่วนท้องถิ่นเพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางในการสร้างธรรมาภิบาล ในระดับตำบลและหมู่บ้าน กระบวนการพัฒนาธรรมาภิบาลระดับ อบต. เริ่มตั้งแต่กระบวนการการสร้างความเข้าใจ การกำหนดแนวทางและรูปแบบการทดลองปฏิบัติ และสิ้นสุดที่การทบทวนและสรุปบทเรียน อบต. ชมพู่ เลือกประยุกต์หลักธรรมาภิบาล 4 หลักได้แก่ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และความคุ้มค่า ส่วนอีกสองหลักคือ หลักความรับผิดชอบ และหลักคุณธรรมยังไม่ได้ดำเนินการ เป็นเรื่องนามธรรมที่จะต้องใช้การธรรมคติและการสร้างจิตสำนึกสำหรับการศึกษาในโครงการนี้ยังไม่

สามารถสร้างกลไกในเชิงการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดีเป็นเรื่องระยะยาวและโครงการมีข้อจำกัด

6.8 การนำเสนอรูปแบบ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันได้มีการบริหารงานภายใต้แผนปฏิบัติราชการประจำปีและได้มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานแล้วไม่ว่าจะเป็น หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance Concept) รวมถึงได้มีการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้วโดยมีการเร่งพัฒนาทางด้านนโยบาย บุคลากร และการให้บริการสาธารณะ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในเรื่องกระบวนการปรับตัวขององค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม โดยต้องนำหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาใช้และมีการส่งเสริมทั้งปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองและสังคม ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ปัจจัยทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านการสนับสนุนความสัมพันธ์ขององค์กรภาครัฐ เอกชนและประชาชน รวมถึงปัจจัยด้านการสร้างจิตสำนึกร่วมกันในการเห็นคุณค่าและอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น สนับสนุนให้มีความสำคัญกับการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างความรักผูกพันความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าซึ่งจะส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องเชื่อมโยงในเรือ่งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและนำมาซึ่งการบริหารจัดการที่มีความยั่งยืน

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าสิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องนำมาบูรณาการเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกประการหนึ่งคือ การให้ความสำคัญกับผลของการวิจัยและนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย โดยนำมาปรับใช้กับชุมชนของตนเองให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์ในการบริหารจัดการอย่างแท้จริง จะต้องเร่งความเชื่อมั่นให้กับประชาชนด้วยข้อมูลเชิงวิชาการโดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาภายในท้องถิ่นด้วย โดยคณะผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบความเชื่อมโยงของข้อมูลเชิงโครงสร้างได้ปรากฏดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” คณะผู้วิจัยได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ปีงบประมาณ 2559 ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์ และ ดร.สิริพัฒน์ ลากิจิตร ท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่เมตตาตรวจประเมินเครื่องมือในการวิจัยและกรุณาแนะนำช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา ขอขอบพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองผลงานวิจัยทุกท่านที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนางานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในเขตพื้นที่เมืองพัทยาและเทศบาลเมืองสุรินทร์ ขอขอบพระคุณหัวหน้าส่วนราชการทุกท่านและผู้ช่วยนักวิจัยที่กรุณาช่วยเหลือจนกระทั่งงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในโอกาสต่อไป

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะข้อเสนอแนะในประเด็นที่สำคัญ ตามลำดับดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

8.1.1 ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านธรรมาภิบาล การเตรียมความพร้อมทางด้านนโยบาย ทางด้านบุคคลและการบริการสาธารณะที่ดีเพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

8.1.2 ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น มาตรฐานการปฏิบัติงาน คุณภาพของการบริการอย่างเหมาะสมและทันต่อสถานการณ์

8.1.3 ควรส่งเสริมและหาแนวทางการสร้างจิตสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์ ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างความรักผูกพันความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ชุมชนซึ่งจะส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องเชื่อมโยงในเรืองการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

8.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทในประเทศไทยเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงแนวทางการบริหารจัดการและนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพได้

8.2.2 ควรมีการศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการ

8.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในมิติอื่นนอกเหนือจากหลักธรรมาภิบาล เช่น ด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและสังคม เทคโนโลยี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาให้ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21

บรรณานุกรม

กิตติพงษ์ อรุณพัฒน์พงศ์. (2545). *หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจ* :

กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.

โกวิทย์ พวงงาม. (2544). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต*. กรุงเทพฯ: วิทยุชนกการพิมพ์.

- คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, สำนักงาน. (2543). *การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) รายงานประจำปี 2541-2543*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- ชนิกานต์ ถาวรยุติการต์. (2550). *การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรตามแนวคิด Malcolm Baldrige กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ชัยอนันต์ สมุทรวานิช, ศ.ดร. (2543). *ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลาการพิมพ์.
- ชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี คาคการณ์ไกล. (2524). *องค์การบริหารส่วนตำบลในแนวทางประชาม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2547). *การนำระบบบริหารธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์กับการบูรณาการการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางพิสัยสามารถของคนในองค์กร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ไชยวัฒน์ คำชู. (2545). *ธรรมาภิบาล (Good Governance) : การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์น้ำฝน.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ. (2535). *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ผศ.ดร. (2547). *ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2547). *การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี. เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการยกระดับการให้บริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น People's Audit*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาระบบราชการ.
- เทเลอร์, อ่างโนงชัย สันติวงษ์. (2543). *องค์การและการบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธนิดา ฐิติภากร. (2546). “การศึกษาเปรียบเทียบความโปร่งใสการบริหารงานของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธเนศ เจริญนันท์. (2556). *ความคิดเห็นของประชาชนต่อผลการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี*. ปัญหาพิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). *ธรรมรัฐแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กฎหมายประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.

- ธีระพล อรุณะกลีกร (บรรณาธิการ). (2542). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. (2542). *เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษ*. บัณฑิตวิทยาลัย: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์,รศ. (2546). *ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชนการพิมพ์.
- นภดล สุรนักรินทร์. (2547). “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- বারศักดิ์ อูรรณ. (2542). *การสร้างธรรมาภิบาล(Good Governance) ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- บังอร เบ็ญจาธิกุล. (2557). *การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในพื้นที่จังหวัดนครปฐม*. สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2559, จาก <http://www.hu.ac.th/Symposium2014/proceedings/data/3403/3403-6.pdf>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, ดร., และบุญมี ลี. (2547). “รายงานการวิจัย เรื่องตัวชี้วัดธรรมาภิบาล”. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2526). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: พีระพัฒนา.
- ประยูร ธมมจิตโต. (2549). *วิธีในการบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล. (2549). *ธรรมาภิบาล (Good Governance) กับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- เปรม ติณสูลานนท์,พล.อ. “จริยธรรมการบริหารภาครัฐ”. มติชน. (11กรกฎาคม2548) :2.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต),ศ.ดร. (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปิยวัฒน์ปิยสีโล (จักร์แต). (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่จังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พระมหาชินวัฒน์ ธรรมเสฏฐ์ (หาญกุล). (2557). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารจัดการคณะสงฆ์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- พระราชญาณวิสิฐ. (2548). *หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชัยมงคลพรินต์ติ้ง.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2545). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่บริษัทสำนักพิมพ์สภา จำกัด.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2546). *การบริหารเชิงบูรณาการ*. นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน.
- เพ็ญศักดิ์ บุรีรัตน์ และสุรศักดิ์ ชะมารมย์. (2559). ปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของบุคลากรสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า*, 3(1), 63-70.
- ฟาโย, อ่างโน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ. (2545). *ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- มัทนา เหลื่อนนาททองดี. (2545). “ความรู้ความเข้าใจในการบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลของนักธุรกิจไทย”. *งานวิจัย.หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 14*. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- มัลลิกา ต้นสอน. (2544). *การจัดการยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- ยุคศรี อาริยะ. (2546). *โลกาภิวัตน์ กับ Good Governance ในธรรมาภิบาลกับคอร์รัปชันในสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิสิทธรณ์.
- รัชนา ศานติยานนท์. (2544). *รูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการที่ดีในมหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชประชาสมาสัย, สถาบัน. (2549). *ธรรมาภิบาลบันดาลสุข*. กรุงเทพฯ : กระหวางสาธารณสุข.
- ลูเธอร์ ภูลิก, อ่างโน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ. (2545). *ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- วรนาрі นวนศรี. (2556). การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกรณีศึกษา: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 6(2), 27-34.
- วรกร พุฒิพงศ์พะยอม. (2558). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา. *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “สร้างสรรค์และพัฒนา เพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งที่ 2 18-19 มิถุนายน 2558*. วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา.
- วัชร ไขยสาร. (2544). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ภาคอีสาน (ประเทศไทย), [ออนไลน์].
แหล่งที่มา:[http://th.wikipedia.org/wiki/\[10 สิงหาคม 2555\]](http://th.wikipedia.org/wiki/[10%20สิงหาคม%202555])

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2545). *การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย*. กรุงเทพฯ: โฟร์เพช.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ. (2545). *ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

สถาบันพระปกเกล้า. (2544). *ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559). *แนวทางการพัฒนาธรรมาภิบาลในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (2559). *ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครอุดรธานี*. (รายงานการวิจัย). อุดรธานี : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2547). “ผลการประเมินความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจและกำกับดูแลตรวจสอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *รายงานการวิจัย*. สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2543). *การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) รายงานประจำปี 2541-2543*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). *คู่มืออธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. กรุงเทพมหานคร : สิริบุตรการพิมพ์.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2540). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร., หน้า 144.

สำนักปลัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี. (2557). *สถิติจำนวนประชากรในเขตเมืองพัทยา ตามทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ. 2547-2557*. ชลบุรี : ฝ่ายทะเบียนและบัตรประชาชน สำนักปลัดเมืองพัทยา

สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. (2546). *ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่สำนักพิมพ์เสมอธรรม.

สุดจิต นิमितกุล. (2543). *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี : การปกครองที่ดี (Good Governance)*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

- สุธี สุทธิสมบูรณ์. (2536). *หลักการบริหารเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ.
- สุปรีชา กมลาคณ์. พลอากาศโท, หม่อมหลวง. (2545). *กลยุทธ์การบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา. (2547). “การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านฉาง”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2545). “ปาฐกถาพิเศษ” โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล (เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา). ใน การบรรยาย ณ โรงเรียนนายทหารอากาศอาวุโส สถาบันวิชาการทหารอากาศชั้นสูง เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2545. *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*, 11-12.
- เสนาะติเยวร์, ศ. (2546). *หลักการบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2543). *แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารงานส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อรัญญา ม่วงแดง. (2548). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลเมืองบางลำพูน. *สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- อานันท์ ปันยารชุน. “มุมมองนายอานันท์”. มติชน. (11 กรกฎาคม 2542) : 2.
- อุทัย หิรัญโต. (2523). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เอเจอร์, แซม. (2545). *ธรรมาภิบาล การบริหาร การปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม* แปลจาก Promoting Good Governance : Principle, Practices and Perspective โดย ชัยวัฒน์ คำชู และคนอื่น ๆ. กรุงเทพฯ: น้ำฝน.
- Agere, Sam. (2000). *Promoting Good Governance : Principles, Practices and Perspective*. London : Commonwealth Secretariat.
- Morren, Tatiana. (2001). “Conceptualizing Civil Society Within Good Governance and Social Capital Policies”. *Master’s Thesis*. Dalhousie University. Canada.
- Philip, K. (2005). *The Politics of Good Governance in the Asean 4*. Master Degree Griffith University, Australia.
- Price, Alan. (2004). *Human Resource Management. In a Business Context*. 2 edition. London : Thomson Learning.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York : Harper and Row.

ค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชน: การพัฒนารูปแบบการจัดการเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมโดยภาคีเครือข่ายชุมชน ภาคอีสาน

BUDDHIST MORAL CAMPS FOR YOUTH: THE MODEL OF CULTURAL IMMUNITY MANAGEMENT IN ISAN COMMUNITIES

เจ้าอธิการ สุริยา ลั่นโสภ * โฆสิต แพงสร้อย ** สุรพงษ์ คงสัตย์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมาย ดังนี้ ประการแรกเพื่อศึกษาความเป็นมาของค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชน ภาคอีสาน ประการที่สอง เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชน ภาคอีสาน และประการที่สามเพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมโดยภาคีเครือข่ายชุมชน ภาคอีสาน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ 3 จังหวัดๆ ละ 2 แห่ง คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 102 คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การตรวจสอบข้อมูลใช้เทคนิคตรวจสอบแบบสามเส้า และวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และเสนอผลการวิจัยโดยพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัย พบว่า ความเป็นมาของค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชน ภาคอีสาน โดยภาพรวมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชน ทั้ง 6 แห่ง มีการก่อตั้งขึ้นด้วยการที่ผู้บริหารหรือพระวิทยากรได้ศึกษาดูงานจากค่ายคุณธรรม จริยธรรมที่มีชื่อเสียงในด้านการอบรม เช่น วัดชูจิตธรรมมาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ค่ายพุทธบุตร-พุทธธรรม วัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น ต่อมานำรูปแบบการจัดการค่ายมาประยุกต์ใช้ในการก่อตั้งค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนขึ้นมาในจังหวัดของตนเอง สภาพปัจจุบัน และปัญหาของการจัดการค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชน ภาคอีสาน พบว่าด้านบุคลากรยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ พระวิทยากรมีการเปลี่ยนแปลงตลอดโดยไปตั้งค่ายอบรมคุณธรรมเด็กและเยาวชนขึ้นมาใหม่ บางค่ายเปลี่ยนเจ้าอาวาสใหม่ก็เลิกอบรมงานค่ายไปจัดกิจกรรมอื่นแทน ด้านสถานที่ ศาลาอบรมบางแห่งมีความชำรุดเสียหาย ขาดการบำรุงรักษา และสภาพแวดล้อมไม่อำนวยมีมลพิษ ด้านค่าใช้จ่าย ขาดแคลนงบประมาณ สนับสนุนในกิจกรรมการอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชน ด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการอบรมมีอายุการใช้งานมานานมีความเสื่อมสภาพ ด้านวิธีดำเนินการ งบประมาณจัดงานไม่เพียงพอต่อการจัดอบรม

* คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*** คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

หลายวัน ขาดแคลนพระวิทยากร มีการประชาสัมพันธ์ตนเองน้อยและด้านหลักสูตรไม่มีเอกสารที่ชัดเจน พระวิทยากรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมโดยภาคีเครือข่ายชุมชน ภาคอีสาน พบว่า ด้านบุคลากร ผู้บริหารฯ ควรมีส่วนร่วมคิดกว้าง มองไกล และมนุษย์สัมพันธ์ ส่วนพระวิทยากรต้องมีความรู้ เชี่ยวชาญในการอบรม ด้านสถานที่ ควรเป็นสถานที่มีความปลอดภัย สงบสะอาด ร่มรื่นเอื้อต่อการอบรม ด้านค่าใช้จ่าย การเก็บค่าใช้จ่ายต่างๆ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การบริหารด้านการเงิน คือทำงานอย่างเป็นระบบ มีคณะกรรมการและขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ด้านวัสดุอุปกรณ์ จัดงบประมาณซื้อวัสดุอุปกรณ์เพื่อเติมเพื่อใช้ในการอบรม ด้านวิธีดำเนินการ ได้แก่การวิเคราะห์หลักสูตร ควรวิเคราะห์ให้มีความเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความต้องการของผู้เข้าอบรม การพัฒนาหลักสูตร ควรมีการนำศาสตร์ต่างๆ มาบูรณาการ พัฒนาหลักสูตร มีการสาธิต แนะนำให้ทำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น การประเมินผล ควรประเมินจากการสังเกตเอกสาร และการกล่าวความรู้สึกในใจ ควรมีการบริการอย่างเป็นกันเอง และประชาสัมพันธ์ค่ายลงในเว็บไซต์ โดยสรุป ค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชน : การพัฒนารูปแบบการจัดการเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมโดยภาคีเครือข่ายชุมชน ภาคอีสาน ทุกภาคีเครือข่ายภาคอีสานต้องร่วมมือกันส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าฝึกอบรมค่ายคุณธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: ค่ายคุณธรรม เด็กและเยาวชน ภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ชุมชน ภาคอีสาน

ABSTRACT

This qualitative research aims to investigate the management model for Buddhist moral camps for children in Northeastern Thailand. The researchers selected three provinces as the sample area, including Nakhon Ratchasima, Buriram and Chaiyaphum. 102 individuals were selected by a purposive sampling method to provide data for the investigation. Data was collected by survey, observation, interview and focus group discussion. The results were then validated by a triangulation method and analysed by descriptive analysis. The results showed that Buddhist moral camps for youth were established to strengthen young people's basic knowledge about Buddhist. The researchers found that a lack of budget and knowledge of technology were the biggest obstacles to camps in the sample area. Moreover, the camps need better public relations planning. There needs to be an improvement of the basic attitude towards Buddhist moral camps in order to achieve cultural immunization. According to the results, the Buddhist camps need

expert lecturers and proper facilities to support learning activities. The researchers also found that the learning process needs to be rearranged so that lessons are appropriate for different ages of children and meet the needs of participants. In conclusion, cultural immunization is necessary for the young and it is the co-responsibility of government, non-government, community members and Buddhist organizations.

Keywords: Community, cultural immunity, Isan, moral camps, youth

1. Introduction

Problems concerning the morality of children and youth are products of technological progress and dissemination caused by rapid, uncontrollable communication. According to a survey, 1,451,179 of children aged 12 years and over in Bangkok and surrounding provinces are gaming addicts. (Panbhakdi, N, 2010) Moreover, violence among children is an increasing trend, as well as teenage sex, sexually transmitted diseases in teens, drug abuse and battery. This picture is representative of other areas in Thailand. (Ojanen, T.T., Boonmongkon, P, 2015) Northeastern Thai (Isan) communities face a crisis among children and youth issues that can be concluded in seven categories: 1) using media and communication without judgment; 2) family problems; 3) lack of religious faith; 4) consumerism; 5) teenage sex; 6) gambling; 7) violence. Buddhist moral camp projects are aimed to cultivate ethics and faith in children and youths in order to prevent social problems and support appropriate expression and coexistence. (Pornsiripongse, S, 2007) It is the opinion of these researchers that children who are raised with love and strong ethical cultivation can make better decisions and can distinguish good from evil. This project needs support and cooperation between communities and religious institutes.

2. Research Methodology

This qualitative research aims to study the history and background of Buddhist moral camps, study the current situation and problems in the management of Buddhist moral camps in Northeastern Thailand and Investigate the management model for Buddhist moral camps for children in Northeastern Thailand.

Data for this investigation was derived from documentary research from primary and secondary sources and field study in three Northeastern Thai provinces. The research area was selected using a purposive sampling method and included two Buddhist camps from each province. These camps were: Wat Pramualrat and Wat Tangta from Nakhon Ratchasima, Wat Paphaiboon and Wat Champathing from Buriram Province and Wat Siriphongsawas and Wat Chaiyaphum Wanaram from Chayaphum Province. These camps were selected by purposive sampling using three criteria: 1) The camps were well-known in the local area; 2) The teaching and learning activities run through the year; 3) The sample camps were in moral crisis areas. The sample population was selected by purposive sampling and included 33 key informants, 48 casual informants and 21 general informants. Data was collected by survey, participant and non-participant observation, interview, focus-group discussion and workshop. Data was validated by a triangulation method and cross-checked then analyzed by typological analysis and descriptive analysis. The research was conducted between August 2014 and December 2015.

3. Results

History and background of Buddhist moral camps for youth in Thailand

Wat Pramualrat Buddhist camp for youth is located at 100 Moo 6, Jorhor, Muang District, Nakhon Ratchasima in an area of 25 Rai. The temple was established in 1702. The Buddhist moral camp was established by Phrakru Sunthornwat in 1994. His intention was to set the temple as a center of moral learning and teaching for the community. Wat Tangta Buddhist camp for youth is located at Ban Tangta Nongkabok, Muang district Nakhon Ratchasima. The temple was established in 1988

and the Buddhist camp was established in 1993 as a way to combat drug abuse. This was developed into a Buddhist moral development center in 1995. Wat Pa Phaiboon Buddhist camp for youth is located at Moo 5 Buriram-Prakhonchai Rd., Buriram. The temple was established in 1959 in the area of 16 Rai. The Buddhist camp was established in 1992 under the title Young Buddhist Camp. In 1995, the temple established a ‘moral army’ against drugs with government support. Wat Champathong Buddhist camp for youth is located in Moo 12 Kresang, Prekhonchai District, Buriram. The temple was established in 1722. The camp began in 1993 and joined the ‘moral army’ project in 2001. Wat Siriphoongsawas Buddhist camp for youth is located in Moo 12 Bangkok, Jaturus District, Chaiyaphum in the area of 29 Rai. The temple was established in 1957 as an introspection center for monks and novices. The temple is presently used as a Buddhist learning center and organizes about 15 Buddhist camps for 200-300 children throughout the year. Wat Chaiyaphum Wanaram is located in Moo 5 Nimuang, Muang District, Chaiyaphum in the area of 33.06 Rai. The temple was established in 1957 and started teaching Buddhism and philosophy in 1956. In 1990 a Sunday school for Buddhism was established and in 1993 a pre-kindergarten school for the local community was established. The temple, as a Buddhist school for children, organized 16 camps for 200-300 students throughout the year.

Current situation and problems in moral camps for young Buddhists

Wat Pramualrat

The management of Wat Pramualrat camp is under the temple’s rules. Most of the leaders are priests and the coordinators are volunteer community members. However, the moral camp needs more manpower due to an increase in the number of students attending. The temple area is suitable for learning activities and safe for children. The researchers found that the camp needs budget support from the participants for camp utilities and support from the government for upkeep and learning utilities, for example office equipment, books, and media. The lack of manpower is a major problem of the camp. The increasing number of participants requires greater human resource support. Moreover, the lack of expert lecturers may lead to incomplete activities. The camp area needs more facilities, especially light and office equipment. The researchers also found that some of the

students need more lessons and practice to ensure clear understanding about the learning activities. However, the camp cannot support extra lesson activities due to the lack of manpower.

Wat Tangta

The camp has good management and cooperation between the community, the temple and involved government offices. However, they also have a lack of manpower due to the number of students and participants. The camp received budget support for facilities and equipment from involved government offices, though it is not enough because the temple is responsible for more than one camp and each camp has more than 200 participants. The researchers found that the content of the learning activities is not appropriate for students, which affects the interest of students during the activities. The lessons and activities for children should be fun and interesting in order to create a relaxed learning atmosphere and motivate participants in the learning process. The researchers found that the camp manpower problems came from a lack of cooperation between temple and community members. The camp also needs budget support from involved government and non-government organizations for learning equipment and traveling expenses for expert instructors.

Wat Paphaiboon

The results showed that the management and cooperation between staff is going well. The learning area and facilities are managed to be as safe and as comfortable as possible for children and other participants. The instructors and lecturers are experienced. The camp faces a lack of manpower due to the increasing number of participants each year. Moreover, there is a limited learning area and the equipment is insufficient to support the growing numbers of participants.

Wat Champathong

The camp is managed and processed by the cooperation of the temple, the community and the government office. This camp has 4 major lessons: 1) academic study; 2) recreation; 3) meditation; and 4) social etiquette. The major problem for learning activities is the limited area and the small budget, which

affects the learning activities and the development of equipment and learning space.

Wat Siriphongsawas

The management of the camp correlates with temple rules. The number of camp participants has been on an upward trend in recent years, so more staff members are needed. This camp has 4 major lessons: 1) academic study; 2) recreation; 3) meditation; and 4) social etiquette. Budget support is needed in order to allocate facilities and learning equipment. The lack of budget is a major problem of Wat Siriphongsawas moral camp due to the use of outsourced facilities, which are a high additional expense. The other problems are the lack of public relations and the lack of cooperation between the temple community and involved government offices.

Wat Chaiyaphoom Wanaram

The management of the camp is processed under 3 principles: 1) equality; 2) efficacy; and 3) effectiveness. The researchers found that the lack of manpower is the major obstacle to the development of both learning activities and facilities for the camp. Moreover, the camp needs budget support for camp facilities. As with other camps, Wat Chaiyaphoom Wanaram faces a lack of manpower due to the lack of cooperation and participation of community members. The limited facilities (for example seating, toilets and learning equipment) are insufficient for the increasing number of participants. This makes the camp uncomfortable and delays scheduled activities.

The development of the management model for Buddhist camps for young Buddhists

From the interview and focus-group discussion data, the researchers created a management model for Buddhist camps for young Buddhists in the Isan region. There are five components in the management model and the details of each component are as follows:

1. Human resources

Good management and administration comes from good attitude among camp executives and managers. The ideal executive should be a creative practitioner who can be both a leader and a follower. Moreover, camp managers

must have three qualifications: 1) They must be a visionary; 2) They must have strong management skills; and 3) They must be personable and have good human relations.

Expert instructors and lecturers should have five qualifications: 1) They should be knowledgeable in the lesson content and learning activities. The lecturers should be qualified in integrated secular situations and philosophy lessons and experienced in teaching or Buddhist camp activities; 2) Instructors must be organized in their planning and lesson preparation. The lessons and activities should be scheduled; 3) Teaching skill is necessary to facilitate learning during the lessons and activities. Instructors should be able to motivate the students and improve the learning atmosphere; 4) Instructors should display a high level of performance standards; 5) Instructors must be punctual.

2. Location

According to the study the location of the moral camps should be safe and peaceful in order to support the learning activities. The living area should be separated by gender and there should also be separate restrooms for males and females. The canteen should be sanitary.

3. Cost and Budget

The moral camps need support from involved government offices and non-government offices for the payment of camp facilities. The camp should appoint a committee to manage the budget and make decisions for each expense.

4. Equipment

The camp needs audiovisual aids and learning equipment, for example books, learning media and journals.

5. Working Process

There must be systematic lesson assessment. Each lesson and learning activity should be assessed and scheduled in order to suit each group of students and participants. There must also be ongoing lesson development according to changing social and cultural practices. The teaching of morals and religion needs improvement accordingly. The lesson development should be based on the four Buddhist learning principles “Su-Ji-Pu-ri” (Listen-Think-Ask-Write).

4. Discussion

According to the study, the six Buddhist moral camps originated from the Buddhism in the traditional daily life of Northeastern Thailand, for example Dharma practice and learning on Buddhist holy days. Buddhism, as the core of Isan culture and traditions is the key to both social control and specifications. Between 1998-2003, Thailand faced a social and economic crisis. The majority of social problems permeate down to the younger generations, especially drug abuse. Buddhist moral camps changed the attitude of religious centres to focus on the prevention of drug abuse in children and youths. This project became known as the ‘moral army’. This is related to the culture diffusion theory, as the diffusion of culture depends on social factors, for example the aim to change behavior, knowledge and religious attitudes. (Pholwattana, N, 2007)

Community networks are important forms of support for religious learning. Local communities in Isan give precedence to religious activities. Sununthawit Ploykhaw et al. found that the teaching of morals and ethics in children should be done as a routine, not only in school but at home. (Ploykhaw, S. et al, 2007)

The learning activities schedule in Buddhist moral camps for youth first emphasised Dharma practice or meditation, until the integration of meditation and learning activities improved the learning atmosphere and learning skills. This is related to the research of Jakkraphun Chunchareun, concerning culture and moral immunity in the Rak Thai School of Business and Technology, Roi-Et. (Chunchareun, J. 2008) Chunchareun concluded that recreation, group activities and child-centered education improve learning skills and class atmosphere. According to this investigation, the moral camps need only a few of the resources suggested by Chunchareun for the working process, notably vehicles and audiovisual aids. The expenses and costs generated by the camps were funded by donations from community members.

The current situation and problems at the camps were analysed and categorized into five areas: Human resources, location, cost and budget, equipment and work procedure. Respondents indicated that good management and administration of morals camps came from good attitudes. The ideal executive should be a creative practitioner who can be both a leader and a follower. The

researchers also found that instructors and lecturers were graduates and keen to teach morals using principles of group activity management. However, the number of lecturers and instructors does not correlate to the increasing number of participants. This is in agreement with the findings of Phra Boonthod Sinawana, concerning mental development centers. (Sinawana, B, 2004). His case study of Wat Srisawat, Muang District, Mahasarakham Province identified sufficient manpower as crucial for the learning process. Additionally, the researchers found that meeting and planning among instructors and lecturers helps the camp and work procedure run smoothly. The study showed most of the sample camps were suitably located and provided proper facilities for the participants. However, the increasing number of students each year has caused the facilities and activity areas to be over-stretched. The researchers also found that the camps need more support from involved government and non-government offices for first aid units and security units. Moreover, sanitary services should be improved, including waste disposal and pest control.

Each of the camps has a committee. The members of these committees are both volunteers and elected representatives. Their duty is to manage the camp and make decisions concerning budget or expenditure. However, most camps still lack an adequate budget and need budget support for the improvement of camp facilities.

The equipment used in learning activities are audiovisual aids and learning media, including books computers and webcasts. The researchers found that the camps need support to buy additional equipment because some of the equipment is dilapidated and the quantities are inadequate for the increasing number of camp participants.

The first priority of moral camp work procedures should be lesson planning and assessment due to the different groups of children with different ages, learning skills and interests. The lessons and activities should be planned according to the aim of cultivating focus, ethics and meditation. This is related to the work of Suriyo Somonnawat, who studies moral and ethics cultivation for students in Baan Sisuk, Saimoon District, Yasothorn Province. (Somonnawat, S, 2005) According to Somonnawat's research, the basic principles of living happily and peacefully are

honesty, discipline, responsibility, conservativeness and loyalty. These findings are also related to the work of Phuonkaew Saraphok, Nuchanart Boonmas et al., whose study about mind development for nursing students found that mind development and immunity courses should add lessons or activities concerning living and etiquette. (Saraphok, P., Boonmas, N. et al, 2004). Respondents indicated during focus group discussions that the time used for lessons and learning activities should be suited to the participant. Incidentally, the recommended duration by the Ministry of Education for Buddhist moral camps is two nights and three days. Participants must be engaged and polite for activities to run smoothly. As Marina Pleumpunya, Wiwat Phutthiyani and Somjai Cheunwattanapraniti discovered, Buddhist etiquette is an important lesson due to its potential application in the camp activities and wider everyday life. (Pleumpunya, M., Phutthiyani, W. and Cheunwattanapraniti, S, 1996)

The development of the management model for Buddhist camps for young Buddhists

All of the executives and managers are good at management and development of the Buddhist learning centers, which is crucial to the success of the camps. This is related to the modern management theory about operational planning. (Kitikul, N, 2008). According to the theory, each of the workers should set a goal or target and set a work schedule to complete work systematically. Respondents agreed that one of the most important keys to management of the camps is recruitment and putting the right individual on the right job. This is consistent with A.R. Radcliffe-Brown's structural-functional theory, which asserted that each society has its own structure, like a human body. (Radcliffe-Brown, A.R,1940). If there are any defects, the structure will improve itself in order to move the society on. Similarly, the structure of camp organisation must run at an optimum level by appointing able staff members to each position. Due to the lack of manpower, more instructors need to be trained in order to meet the increasing student demand. Experienced instructors are important for learning activities. Experienced teachers, especially members of the clergy, can control difficult situations more comfortably and improve the learning atmosphere. This is related to the research findings of Parrinya Trithunya concerning the role of Buddhist monks

in mind and moral improvement. (Trithunya, P,2004). Trithunya concluded that monks should take a more active role as models for students and members of the wider Buddhist community.

Buddhist camps for mind improvement or Dharma activities should be quiet and peaceful in order to support learning and meditation. The researchers found that the location and buildings need improvements to safety and sanitation, for example pest control and wastewater management. The camps are faced with a lack of budget for facilities and need support from involved government and non-government offices. This is related to the work of Phra Sujintanin Noochoo, whose study about the results in Dharma descendant camps found that the majority of religious teaching and distribution is hindered by a lack of budget support for facilities such as food and drinks, lighting and learning resources. (Noochoo, S, 2003). Specifically, the camps need more support for audiovisual aids and learning media to meet the demand of an increasing number of participants.

Lesson planning should be based on participant characteristics such as gender, age, environment and the goal of the activities. These conclusions are consistent with the contingency approach documented by Niramol Kitikul (2003). Kitikul found that the situation of each lesson should be planned and adapted in order to suit the environment, culture and traditions of the students. Additionally, Umphai Khamrod highlighted the value of organized lesson planning and assessment, which is necessary for every learning support activity. (Khamrod, U, 2006). Each of the Dharma lessons should set a goal or aim for the activities. The aims of Dharma learning and practice for children are to improve children's attitudes towards life and other people. Moreover, after taking part in the lessons, the children can use and apply Dharma principles in their daily lives. The main Dharma lessons for children can be concluded as follows: 1) Dharma for studying - "Su-Ji-Pu-Li" or the heart of wisdom refers to Listen-Think-Ask-Write; 2) Threefold training - the tripartite principle of happiness, including morality, concentration and wisdom or alternatively clean, calm and clear; and 3) Traditions and social etiquette. These findings are related to the work of Siriphorn Yamnil, Phramaha Prajuab Dharmadharo and Phra Sujintanin Supokro, which analysed a management model for Buddhist distribution around Wat Punyanundharam, Klong Luang,

Prathum Thani Province. (Yamnil, S., Dharmadharo, P. and Supokro, S, 2005). Their findings concluded the three main Dharma lessons for children as: 1) Moral precepts; 2) Good rules - Think well, speak well, do good things and be with good people; and 3) “Su-Ji-Pu-Li” or “Listen-Think-Ask-Write”. This is also related to the research of Phramaha Prayoth Thaphong, whose study about moral camps for improving the quality of student life found that Dharma practice should focus on the use of Dharma and Buddhist principles in daily life using a child centered teaching technique. (Thaphong, P,2006) After the activities the study results should be investigated and assessed to improve the activities.

5. Suggestions

Following the outcomes of this investigation, the researchers wish to make a number of suggestions. Firstly, the results of this study can be used as a model for other moral camps and activities for youth. Secondly, the results of this study can be adapted and used as a model for moral camps in other areas of Thailand. Further research is necessary to develop and supplement the findings of this investigation, notably a study about cooperation management of moral camps for youth in local Isan communities and a study of moral camps for vocational students.

References

- Chunchareun, J. (2008). *Development of the procedure for strengthening morals and values in students of the Rak Thai School of Business and Technology, Suvarnabhumi District, Roi-Et Province*. Mahasarakham: Mahasarakham University.
- Khamrod, U. (2006). *A study of the problems and ways to strengthen learning management in order to develop morals, values and the value of study for students in Buddhist schools in the Singburi Education Area*. PhD Thesis, Singburi.
- Kitikul, N. (2008). *Organisation and management*. Nakhon Pathom: Kasem Printing Group.

- Noochoo, S. (2003). *Follow up Phra Dhammathayat after training program of Wat Cholpratanrungsarit, Amphur Pakkret, Nonthaburi Province*. Bangkok: Thammasart University.
- Ojanen, T.T., Boonmongkon, P., Samakkeekarom, R., Samoh, N., Cholratana, M. and Guadamuz, T.E. (2015). Connections between online harassment and offline violence among youth in Central Thailand. *Child abuse & neglect*, 44: 159-169.
- Panbhakdi, N. (2010). Mechanism of the prevention of playing games lasting more than three full hours [Online]. *Journal of Culture Surveillance Centre*, 8(2):12-16. Available at: <http://www.m-culture.go.th/surveillance/images/EBOOK/file1.pdf> [Accessed 17th August 2016].
- Pholwattana, N. (2007). *Humanities, society and culture*. Bangkok: Kasetsart University.
- Pleumpunya, M., Phutthiyani, W. and Cheunwattanapraniti, S. (1996). *Results of training in morals camps for new diploma students at Rajamangala Institute of Technology, West Campus at Wat Umong, Mueang Chiang Mai*. Chiang Mai: Rajamangala University of Technology.
- Ploykhow, S. et al. (2007). *Acculturation and strengthening of values in domestic children and youths*. Bangkok: National Defense Studies Institute.
- Pornsiripongse, S. (2007). Social capital and non communicable disease prevention: experiences from Thailand. *Mon-Khmer studies: a journal of Southeast Asian languages and cultures*, 37: 155-164.
- Radcliffe-Brown, A.R. (1940). On social structure. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 70(1): 1-12.
- Saraphok, P., Boonmas, N. et al. (2004). *Teaching principles and techniques of nursing*. Mahasarakham: Srimahasarakham Nursing College.
- Sinawana, B. (2004). *Duties of the Chalermprakiet Mental Development Centre: A case study of Wat Srisawat, Muang District, Mahasarakham Province*. Mahasarakham: Mahasarakham University.
- Somonawat, S. (2005). *Development of work procedures for strengthening the morals and ethics of students at Baan Sisuk School, Saimoon District, Yasothorn Province*. Mahasarakham: Mahasarakham University.

- Thaphong, P. (2006). The suitable form of management in moral camps for youths in upper central Thailand. *Journal of Isan Studies*, 3(4): 5-14.
- Trithunya, P. (2004). *The role of monks in the development of ethics among youths*. PhD Thesis, Thammasart University, Bangkok.
- Yamnil, S., Dharmadharo, P. and Supokro, S. (2005). *A model of educational management and dissemination of religious doctrine at Wat Punyanundharam, Prathum Thani Province*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education.

**สภาพทั่วไปของ SMEs ภาคการผลิตอุตสาหกรรม
ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1**
**THE GENERAL CONDITION OF THE SMES SECTOR, INDUSTRIAL
PRODUCTION IN UPPER CENTRAL PROVINCES GROUP 1.**

ไชยา ประดิษฐ์ธรรม, พิศมัย จารุจิตติพันธ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(SMEs)ภาคการผลิตอุตสาหกรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน1ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา และสระบุรี เพื่อให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของSMEsและ เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้ประกอบการSMEs และภาครัฐในการกำหนดแนวทางส่งเสริมSMEs ประชากรคือSMEsที่จดทะเบียนในกลุ่มจังหวัด กลุ่มตัวอย่างได้แก่ SMEsโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(สสว.)และกรมโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ จำนวนวิสาหกิจ หุ้จจดทะเบียน จำนวนแรงงานและสาขาการผลิตในปี2558 ผลการศึกษาพบว่า SMEsภาคการผลิตที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรม มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 8,037โรงงาน โดยมีสัดส่วน จำนวนวิสาหกิจขนาดย่อม(SE)มากกว่าวิสาหกิจขนาดกลาง(ME)แต่ในด้านหุ้จจดทะเบียนและ จำนวนแรงงาน วิสาหกิจขนาดกลางมีสัดส่วนที่มากกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเป็นกลุ่มจังหวัดที่อยู่ ใกล้กรุงเทพฯเป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การศึกษา ที่อยู่อาศัย คมนาคมที่ สะดวก และมีการกระจุกตัวของแรงงานเป็นจำนวนมาก

ในการศึกษายังพบว่าสาขาอุตสาหกรรมที่มีการผลิตมากที่สุดในจังหวัดนนทบุรีได้แก่ การ ช่อมและการติดตั้งเครื่องจักร จังหวัดปทุมธานีได้แก่ผลิตภัณฑ์โลหะประดิษฐ์ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา และสระบุรีได้แก่ ผลิตภัณฑ์อื่นๆที่ทำจากแร่โลหะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเป็น สาขาอุตสาหกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการเป็นจำนวนมากของพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดนี้ และมีความสะดวกต่อการกระจายผลผลิตไปต่างจังหวัด ตลอดจนการส่งออกไปยังต่างประเทศ และผล จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาการลงทุนของผู้ประกอบการSMEsให้ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ หุ้จ แรงงาน และการแข่งขัน เพื่อสร้างความเจริญเติบโตใน ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศ(Real Sector)

คำสำคัญ : SMEs,หุ้จ,แรงงาน,สาขาอุตสาหกรรม

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ABSTRACT

This research aims to explore the General Condition of the SMEs Sector, Industrial Production in Upper Central Provinces Group 1 which comprises of 4 Provinces as of Nonthaburi, PathumThani, PhraNakhon Si Ayutthaya and Saraburi in order to know the condition in general of SMEs and to be an important information for SMEs entrepreneurs and government in order to established further the guideline to promote SMEs. Population of the study are the registered SMEs in the group of provinces. Sample of the study are SMEs. Data was gathered from The Office of SMEs Promotion (OSMEP) and Department of Industrial Workssuch as number ofenterprises, capital, number of labors, and major production in the year 2015. The result of study found that there are a total number of 8,037 factories of overall SMEs in the manufacturing sector as industrial plants which the proportion of small enterprises (SE) more than medium-sized enterprises. However, in terms of capital and labor was found medium-sized enterprises account for more. This is probably because this group of province near Bangkok which is the center of economic growth, education, housing, convenient transportation and the concentration of labor as well.

The study was also found that the major industrial with the most production in the Upper Central Province Group1 such 1) Nonthaburi Province include repair and installation of machinery, 2) PathumThani Province was found Metal fabricated products, and 3) PhraNakhon Si Ayutthaya and Saraburi Province was found other products made from Non-metallic minerals as a major industrial. Possibly because industrial is supply the requirements to responding a large number of demand in this group of provinces' areas and to facilitate to distribute the production to the other provinces, as well as exported to foreign countries. The result of this research will be the information use for consideration of investment by SMEs, to suit local conditions, capital, labors and competition in order to create growth in the industry, which is the real economy sector of the country.

Keywords : Smes, Capital, Labor, Major Industry

1. บทนำ

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(SMEs) ของไทย มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาในภาพรวมของประเทศ ในปี 2556 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของ SMEs มีมูลค่าคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 37.4 (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.),2557) ของGDPประเทศ มีจำนวนวิสาหกิจรวมทั้งสิ้น 2,763,997ราย เป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ของประเทศ จำนวน11,414,702 คน SMEsจึงเปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของประเทศ เมื่อครั้งที่ไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ (วิกฤติต้มยำกุ้ง)ในปี 2540 SMEsมีส่วนสำคัญมากในการกอบกู้และพลิกฟื้นเศรษฐกิจในครั้งนั้น

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน1ตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯมีความโดดเด่นทางด้านอุตสาหกรรมเป็นหลักถือเป็นจุดแข็งที่สำคัญของกลุ่มจังหวัดนี้ ขนาดของเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมนั้น ในปีพ.ศ.2556 มีขนาดเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมสูงถึง 608,738.71 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2556) และมีขนาดที่สูงเป็นอันดับ 3 ของประเทศมีการกระจุกตัวของแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่ม และก่อสร้าง แนวโน้มการลงทุนของกลุ่มจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น หากพิจารณาเงินลงทุนที่จดทะเบียนรายจังหวัด พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเงินลงทุนสูงที่สุด รองมาคือ จังหวัดสระบุรี จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนนทบุรี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2557) ตามลำดับ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าSMEs ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน1มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มในการลงทุนที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยอยากทราบว่าสภาพทั่วไปของSMEs ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 ในปี 2558 มีความแตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด เพื่อเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการ แรงงาน หน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนผู้สนใจ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจSMEให้เติบโตอย่างยั่งยืน

2.วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของSMEs ในภาพรวมของภาคการผลิตอุตสาหกรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1

3.ขอบเขตการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ SMEs ที่จดทะเบียนในภาคการผลิตอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นวิสาหกิจ/สถานประกอบการ/โรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี

พระนครศรีอยุธยา และสระบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ SMEs ที่จดทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมในปี 2558 จำนวน 8,037 ราย มีข้อมูลทางขนาดและจำนวนของวิสาหกิจ ทุนจดทะเบียน จำนวนแรงงาน และสาขาอุตสาหกรรม เป็นกลุ่มตัวอย่างจากประชากร SMEs โดยใช้แบบบังทีก วิธีการเลือกตัวอย่างกระทำโดยเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่างนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปของ SMEs

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลจากรายงานการจดทะเบียนสถานประกอบการ/วิสาหกิจที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรม SMEs ใน 4 จังหวัดของภาคกลางตอนบน 1 ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม ตามขนาดของวิสาหกิจ ทุนจดทะเบียน จำนวนแรงงาน สาขาการผลิต ในปี 2558 โดยอาศัยการวิเคราะห์ เกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไป

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับครั้งนี้ ได้แก่แบบบังทีกข้อมูล ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลขนาดและจำนวนของวิสาหกิจ ทุนจดทะเบียน จำนวนแรงงาน และสาขาการผลิตของ SMEs ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้

1. ขออนุญาตหน่วยงานที่เก็บข้อมูล คือ SMEs ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 โดยทำหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์ เพื่อขอเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

2. บังทีกข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาให้ครอบคลุมกับกรอบแนวคิด โดยแยกแหล่งข้อมูล

3. บังทีกข้อมูลเกี่ยวกับขนาดและจำนวนวิสาหกิจ(โรงงาน) จำนวนเงินทุนจดทะเบียน จำนวนแรงงาน และสาขาการผลิต ลงในแบบฟอร์มที่จัดเตรียมไว้

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จัดทำข้อมูล และประมวลผลข้อมูล เพื่อให้พร้อมและเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์

2. การวิเคราะห์สภาพโดยทั่วไปของ SMEs ในแต่ละจังหวัดในภาคการผลิตอุตสาหกรรม

5.ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ขนาดวิสาหกิจแยกตามจำนวนวิสาหกิจ ทุนจดทะเบียน และจำนวนแรงงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่สถิติเชิงพรรณนาร้อยละ เป็นศึกษาเชิงปริมาณผลการวิเคราะห์ภาพรวมของSMEsที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรม พบว่าในปี2558 กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 มีโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 8,037 โรงงาน ประกอบด้วยโรงงานขนาดย่อม (SE)จำนวน6,716โรงงาน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 83.56 ของจำนวนโรงงานในกลุ่มจังหวัด โรงงานขนาดกลาง(ME)จำนวน1,321โรงงาน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ16.44ของจำนวนโรงงานของในกลุ่มจังหวัด โดยจังหวัดปทุมธานี มีโรงงานอุตสาหกรรมสูงสุด รองลงมาได้แก่ พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี และสระบุรี ตามลำดับ

ในด้านเงินทุนจดทะเบียน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน1มีทุนจดทะเบียนรวมทั้งสิ้น 396,345 ล้านบาทโดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทุนจดทะเบียนสูงสุด ตามมาด้วย ปทุมธานี สระบุรี และนนทบุรี ตามลำดับ

ในด้านแรงงาน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน1 มีจำนวนแรงงานรวมกันทั้งสิ้น 228,551 คน โดยเป็นแรงงานของวิสาหกิจขนาดย่อม(SE) จำนวน 107,130 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 46.87 ของจำนวนแรงงานรวมทั้งหมด ส่วนวิสาหกิจขนาดกลาง(ME) จำนวน 121,421 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 53.13 ของจำนวนแรงงานรวมทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัด พบว่าจังหวัดปทุมธานี มีจำนวนแรงงานสูงสุด รองลงมาได้แก่ พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี และสระบุรี ตามลำดับ ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนวิสาหกิจแยกตามขนาด ทุนจดทะเบียน และจำนวนแรงงาน ภาคการผลิตอุตสาหกรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน1 ปี 2558 (โรงงาน,ล้านบาท,คน)

จังหวัด	วิสาหกิจ								
	ขนาดย่อม(SE)			ขนาดกลาง(ME)			ขนาดย่อมและขนาดกลาง (SMEs)		
	จำนวน	ทุน	แรงงาน	จำนวน	ทุน	แรงงาน	จำนวน	ทุน	แรงงาน
นนทบุรี	1,524	41,957	25,554	223	19,616	20,455	1,747	61,573	46,009
ปทุมธานี	2,497	56,956	40,928	553	47,409	46,734	3,050	104,365	87,662
พระนคร ศรีอยุธยา	1,525	59,369	24,228	350	75,811	34,479	1,875	135,180	58,707
สระบุรี	1,170	33,884	16,420	195	61,343	19,753	1,365	95,227	36,173

รวม	6,716	192,166	107,130	1,321	204,179	121,421	8,037	396,345	228,551
สัดส่วน (เฉลี่ย)%	83.56	48.48	46.87	16.44	51.52	53.13	100	100	100

ในปี 2558 ค่าเฉลี่ยจำนวนวิสาหกิจ เท่ากับ 2,009.25 โดยจังหวัดปทุมธานี มีจำนวนSMEs สูงสุด 3,050 โรงงาน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 37.95 ของจำนวนทั้งหมด มีแรงงานสูงสุด 87,662 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 38.35 ของจำนวนทั้งหมด สาขาอุตสาหกรรมที่มีการผลิตสูงสุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์โลหะประดิษฐ์ ค่าเฉลี่ยทุนจดทะเบียน เท่ากับ 99,086.25 โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทุนจดทะเบียนของ SMEs สูงสุด จำนวน 135,180 ล้านบาทคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 34.11 ของจำนวนทุนจดทะเบียนทั้งหมด สาขาอุตสาหกรรมที่มีการผลิตสูงสุดของ ได้แก่ผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ทำจากแร่โลหะ ค่าเฉลี่ยจำนวนแรงงาน เท่ากับ 57,137.75 โดยจังหวัดปทุมธานีมีจำนวนแรงงานสูงสุดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนจังหวัดนนทบุรีจำนวนทุนจดทะเบียนน้อยที่สุด จำนวน 61,573 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.53 ของจำนวนทุนจดทะเบียนทั้งหมด สาขาอุตสาหกรรมที่มีการผลิตสูงสุดของจังหวัดได้แก่เครื่องจักรและเครื่องมือซึ่งมีได้จัดประเภทไว้ในที่อื่น และจังหวัดสระบุรี มีจำนวนวิสาหกิจ SMEs น้อยที่สุด จำนวน 1,365 โรงงาน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.98 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด จำนวนแรงงานน้อยที่สุด จำนวน 36,173 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.58 ของจำนวนแรงงานทั้งหมด สาขาอุตสาหกรรมที่มีการผลิตสูงสุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ทำจากแร่โลหะ ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงสภาพการดำเนินงานของSMEsภาคการผลิตอุตสาหกรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนบน 1 แยกตามจังหวัด ปี 2559

จังหวัด	วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)			สัดส่วน วิสาหกิจ %	สัดส่วน ทุนฯ%	สัดส่วน แรงงาน %
	จำนวน	ทุน	แรงงาน			
นนทบุรี	1,747	61,573	46,009	21.47	15.53	20.13
ปทุมธานี	3,050	104,365	87,662	37.95	26.33	38.35
พระนครศรี อยุธยา	1,875	135,180	58,707	23.33	34.11	25.69
สระบุรี	1,365	95,227	36,173	16.98	24.03	15.83
รวม	8,037	396,345	228,551	100	100	100
ค่าเฉลี่ย	2,009.25	99,086.25	57,137.75	-	-	-

6. อภิปรายผล

หลังจากทำการศึกษาสภาพทั่วไปของ SMEs ภาคการผลิตอุตสาหกรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 ทำให้ได้ผลการศึกษาดังสรุปดังผลการวิจัยที่กล่าวมา และพบประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาอภิปรายผล พบว่า

จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และจำนวนการใช้แรงงานมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปทุมธานี เป็นจังหวัดปริมณฑล เส้นทางคมนาคมสะดวก เป็นแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งที่อยู่อาศัย เป็นศูนย์การศึกษา ที่พักอาศัยจึงทำให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องขึ้นมากมาย เช่น ก่อสร้าง อสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น สอดคล้องกับสาขาอุตสาหกรรมที่มีการผลิตมากที่สุดในจังหวัดนี้ได้แก่ การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะประดิษฐ์ เช่น การผลิตโลหะสำหรับใช้ใน การก่อสร้าง ประตุนหน้าต่าง สุขภัณฑ์ เครื่องครัว ฯลฯ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทุนจดทะเบียนของ SMEs มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ตั้งอยู่ในเขต 2 ของการส่งเสริมการลงทุน มีนิคมอุตสาหกรรม 3 แห่ง เขตประกอบอุตสาหกรรม 2 แห่ง มีสัดส่วนทุนจดทะเบียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.44 ของทุนจดทะเบียนทั้งหมดของภาคกลางตอนบน 1 สาขาอุตสาหกรรมที่ผลิตมากที่สุดในจังหวัดได้แก่ ผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ทำจากแร่โลหะ เช่น การผลิตอิฐ กระเบื้องปูพื้นและเซรามิก สุขภัณฑ์เซรามิก การผลิตปูนซีเมนต์ คอนกรีตผสมเสร็จ ฯลฯ

จังหวัดนนทบุรี มีสัดส่วนทุนจดทะเบียนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.53 ของทุนจดทะเบียนทั้งหมดของภาคกลางตอนบน 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า มีอุตสาหกรรมขนาดเล็กมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.24 ของจำนวน SMEs ในจังหวัดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สาขาอุตสาหกรรมที่มีการผลิตมากที่สุดในจังหวัดนี้ได้แก่การซ่อมและการติดตั้งเครื่องจักรและอุปกรณ์ เช่น การซ่อมเครื่องจักร ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า ซ่อมอุปกรณ์ขนส่ง ติดตั้งเครื่องจักรและอุปกรณ์ชนิดใช้ในทางอุตสาหกรรม ฯลฯ

จังหวัดสระบุรี มีจำนวน SMEs และจำนวนแรงงานน้อยที่สุดในกลุ่มจังหวัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจัยพื้นฐานด้านการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ยังคงเป็นปัจจัยด้าน แรงงาน ซึ่งจังหวัดสระบุรี ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ผลมาจากประชากรวัยทำงานมีการศึกษาที่สูงขึ้นและสามารถเลือกทำงานในอุตสาหกรรมที่ไม่ต้องใช้ฝีมือ ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี เป็นต้น จึงเป็นสาเหตุหลักของการขาดแคลนแรงงานในพื้นที่สำหรับโรงงานที่ต้องใช้แรงงาน สาขาอุตสาหกรรมที่มีการผลิตมากที่สุดในของจังหวัดนี้ ซึ่งได้แก่ผลิตภัณฑ์อื่นๆที่ทำจากแร่โลหะ เช่น การผลิตอิฐ กระเบื้องปูพื้นและเซรามิก สุขภัณฑ์เซรามิก การผลิตปูนซีเมนต์ คอนกรีตผสมเสร็จ ฯลฯ

เมื่อพิจารณาภาพรวมทั่วไปของ SMEs ภาคอุตสาหกรรมแล้ว สอดคล้องกับแผนพัฒนา กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 (แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1, 2559)

ส่วนโครงสร้างอุตสาหกรรมนั้น พบว่าเป็นศูนย์กลางทางด้านอุตสาหกรรม มีลักษณะโครงสร้างของอุตสาหกรรมในกลุ่มจังหวัดที่คล้ายคลึงกัน โดยพบว่ามีการกระจุกตัวของแรงงานใน

อุตสาหกรรมสิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่ม และอุตสาหกรรมก่อสร้าง นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมหลายประเภท จึงนับว่าเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) เรื่อง “สถานภาพ SMEs ประเทศไทย” สรุปใจความสำคัญได้ว่า กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 เน้นพัฒนาเทคโนโลยี เครื่องจักร ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์และคุณภาพวัตถุดิบ สร้างมูลค่าเพิ่มของห่วงโซ่การผลิตในกลุ่มอุตสาหกรรม (สถานภาพ SMEs ประเทศไทย, 2559)

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของ SMEs ภาคการผลิตอุตสาหกรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 ผลการวิจัย และการอภิปรายผล สามารถนำมาเสนอแนะได้ดังนี้

๑. ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อผู้ประกอบการ แรงงาน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการส่งเสริมและพัฒนา SMEs

ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาผลกระทบของนโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาท ต่อ SMEs เพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุงประสิทธิภาพ โดยวิธีการเชิงคุณภาพ เช่น วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) หรือการสัมภาษณ์ลึก (Depth interview)

บรรณานุกรม

- ณัฐวุฒิ วิเศษ. (2550). *ปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จังหวัดนนทบุรี*. วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- บทสรุปผู้บริหาร. (2558). *โครงการศึกษาการพัฒนาอุตสาหกรรม เล่ม 1 - 2. กระทรวงอุตสาหกรรม: สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม*.
- สรุปภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมปี 2558 และแนวโน้มปี 2559 สำนักงานเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2558
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.), รายงานเรื่อง “สถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2557”.
- Small Business Management in the 21st Century
by David Cadden, Sandra Lueder , (Chapter 1: Foundations for Small Business) *Publisher: The Saylor Foundation 2014*

แนวทางการสร้างผลประกอบการที่ดีด้วยนวัตกรรมบริการของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย

THE GUIDELINES FOR GOOD BUSINESS PERFORMANCE WITH SERVICE INNOVATIONS FOR RESORTS IN THAILAND

บริندا สันทนต์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ประเภทนวัตกรรมบริการที่สำคัญของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย 2. ขั้นตอนในการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย 3. ประโยชน์ที่รีสอร์ทในประเทศไทยได้รับจากการมีนวัตกรรมบริการ โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเลือกแบบเจาะจง 3 กลุ่ม คือ 1) ตัวแทนผู้บริหารรีสอร์ทในประเทศไทย จำนวน 12 คน 2) นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรม จำนวน 7 คน 3) ตัวแทนภาครัฐ จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 24 คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ประเภทของนวัตกรรมบริการที่สำคัญของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย คือ นวัตกรรมบริการด้านความปลอดภัย นวัตกรรมบริการด้านความทันสมัยของเทคโนโลยี และนวัตกรรมบริการด้านความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
2. ขั้นตอนในการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการประเมินผลและปรับปรุง
3. ประโยชน์ที่รีสอร์ทในประเทศไทยได้รับจากการมีนวัตกรรมบริการ คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการลูกค้า ช่วยสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับลูกค้า ช่วยเพิ่มส่วนแบ่งตลาด ช่วยให้อยอดขายและกำไรเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: ผลประกอบการ, นวัตกรรมบริการ, รีสอร์ท, ประเทศไทย

* หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจและรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ABSTRACT

The purposes of this research were to find 1. the key types of service innovations for resorts in Thailand. 2. the steps to launch service innovations for resorts in Thailand 3. the benefits of service innovations for resorts in Thailand. This research study utilized in-depth interviewing with semi-structured questions of 24 key informants, purposively selected, such as 12 top management of resorts in Thailand, 7 academic experts in service innovation and 5 governmental officials

The findings of this research were as follows:

1. The key types of service innovations for resorts in Thailand were safety, new technology, and eco-friendly.
2. The steps to launch service innovation for resorts in Thailand were plan, do, evaluate and improve.
3. The benefits of service innovations for resorts in Thailand were increasing efficiency, increasing customer satisfaction, increasing market share, increasing sales volume and profits.

Keywords: Business Performance, Service Innovation, Resort, Thailand

1. บทนำ

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุค 3G/4G อย่างเต็มตัว ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลและความรู้ต่างๆได้อย่างสะดวกรวดเร็วทุกที่ทุกเวลา ทำให้เกิดการแข่งขันในทุกรูปแบบ ส่งผลให้ธุรกิจต่างๆเจริญก้าวหน้า จึงเป็นช่วงเวลาและโอกาสสำคัญสำหรับผู้ที่สามารถปรับตัวและเรียนรู้ได้ก่อนที่จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ในทางกลับกัน ผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้หรือไม่เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็จะถูกคู่แข่งแซงหน้าไปอย่างรวดเร็ว จึงกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ และใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จะช่วยสร้างความก้าวหน้าให้แก่องค์กร สังคม และประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

นวัตกรรมบริการ (Service Innovation Strategy) เป็นหนึ่งในความก้าวหน้าของเทคโนโลยี นับเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการที่มีบทบาทสำคัญ ช่วยให้ผู้ประกอบการธุรกิจใช้ในการดำเนินงานเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุด โดยสนับสนุนให้เกิดโอกาสทางการตลาด การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ตลอดจนนำไปสู่ความอยู่รอดของธุรกิจ นอกจากนี้ นวัตกรรมบริการยังช่วยให้ธุรกิจสามารถสร้างสรรค์หรือพัฒนาปรับปรุงกระบวนการบริการหรือรูปแบบการบริการใหม่ๆให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า นำมาซึ่งผลการดำเนินงานที่ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Küpper C., 2001)

สำหรับประเทศไทย ในปัจจุบันภาครัฐได้สนับสนุนธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรม โดยกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Capital Spa in Asia) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้มีย่านนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น ส่งผลให้นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศให้ความสนใจลงทุน ในธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามกระแสความนิยมและการตอบรับที่ดีของตลาด (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2554) กลยุทธ์หนึ่งที่ใช้ในการแข่งขันทางการตลาดของธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ท คือ กลยุทธ์การตลาดบริการสมัยใหม่ ที่เน้นการสร้างผลกำไรสูงสุดบนความพอใจของผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันผู้บริโภคมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปมีความซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทเป็นธุรกิจบริการ ซึ่งยากที่จะจับต้องได้ ดังนั้น คุณภาพการบริการจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด ทำให้นักการตลาดพยายามค้นหาคำตอบว่า การบริการต้องเป็นอย่างไร จึงสามารถสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่ลูกค้าได้ อีกทั้ง ธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทที่มีการแข่งขันสูงมากทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ทในไทยต่างต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงศักยภาพการบริการเพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ฉงจิง หลี, 2556)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการสร้างผลประกอบการที่ดีด้วยนวัตกรรมบริการของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย เพื่อผู้เกี่ยวข้องสามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยมาใช้ในการวางแผนด้านนวัตกรรมบริการสำหรับธุรกิจรีสอร์ทได้อย่างเหมาะสม อันนำมาซึ่งศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจ

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาประเภทนวัตกรรมบริการที่สำคัญของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาขั้นตอนในการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาประโยชน์ที่รีสอร์ทในประเทศไทยได้รับจากการมีนวัตกรรมบริการ

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยเน้นศึกษาเนื้อหาในประเด็นต่อไปนี้

- 1) ประเภทนวัตกรรมบริการที่สำคัญของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย
- 2) ขั้นตอนในการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย
- 3) ประโยชน์ที่รีสอร์ทในประเทศไทยได้รับจากการมีนวัตกรรมบริการ

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 1) ขอบเขตด้านพื้นที่: รีสอร์ทในประเทศไทยที่มีนวัตกรรมบริการ
- 2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มี 3 กลุ่ม คือ
 - ตัวแทนผู้บริหารรีสอร์ทในประเทศไทย จำนวน 12 คน
 - นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรม จำนวน 7 คน
 - ตัวแทนภาครัฐ จำนวน 5 คน

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา: ระยะเวลาเก็บข้อมูล ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์-สิงหาคม พ.ศ. 2559

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Question) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ที่เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ 1) กลุ่มตัวแทนผู้บริหารรีสอร์ทในประเทศไทย จำนวน 12 คน 2) กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรม จำนวน 7 คน 3) กลุ่มตัวแทนภาครัฐ จำนวน 5 คน โดยแต่ละกลุ่มมีเกณฑ์ในการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้

๑. กลุ่มตัวแทนผู้บริหารรีสอร์ทในประเทศไทย เกณฑ์ที่ใช้ คือ

- มีความเกี่ยวข้องกับการวางนโยบายนวัตกรรมบริการของรีสอร์ท หรือเป็นผู้รับผิดชอบงานด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ท และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการของรีสอร์ทเป็นอย่างดี เช่นผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง และผู้บริหารระดับต้น
- มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการของรีสอร์ทอย่างน้อย 3 ปี

๒. กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรม เกณฑ์ที่ใช้ คือ

- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการเป็นอย่างดี
- มีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการให้กับองค์กรต่างอย่างน้อย 3 ปี

๓. กลุ่มตัวแทนภาครัฐ เกณฑ์ที่ใช้ คือ

- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการเป็นอย่างดี
- มีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการให้กับองค์กรต่างอย่างน้อย 3 ปี

5. ผลการวิจัย

1. ประเภทนวัตกรรมบริการที่สำคัญของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย นวัตกรรมบริการที่สำคัญของ ธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย มี 3 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1) นวัตกรรมบริการด้านความปลอดภัย ได้แก่ กล้องวิดีโอวงจรปิดอุปกรณ์ส่งสัญญาณภาพ เครื่องบันทึกภาพกล้องโทรทัศน์วงจรปิด ระบบควบคุมการเข้า-ออกด้วยสمار์ทการ์ด

1.2) นวัตกรรมบริการด้านความทันสมัยของเทคโนโลยี ได้แก่ มี Universal adapter และหัวปลั๊กไฟชนิดต่างๆไว้บริการในห้องพัก มีอินเทอร์เน็ตให้บริการฟรีภายในรีสอร์ท สร้างแอปพลิเคชันที่มีฟังก์ชันต่างๆ เช่น การเช็คอิน การจองห้องพัก รายละเอียดของโปรโมชั่นต่างๆ รวมทั้งกำหนดการการจัดงานเทศกาลต่างๆของรีสอร์ท รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวหรือร้านอาหารที่อยู่บริเวณใกล้เคียงรีสอร์ท

1.3) นวัตกรรมบริการด้านความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การทำ 3 R's คือ Reduce เช่น ไม่ชักผ้าปูที่นอนและผ้าเช็ดตัวทุกวัน ใช้หลอดไฟแบบประหยัดไฟ ใช้เครื่องสุขภัณฑ์ประหยัดน้ำ ติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ ใช้รถไฟฟ้าหรือไบโอดีเซลในรีสอร์ท Reuse เช่น นำเศษอาหารมาทำปุ๋ยหมัก การนำขวดที่ย่อยสลายได้ตามธรรมชาติมาใส่มาใส่สบู่ แชมพูในห้องพักลูกค้า Recycle เช่น การคัดแยกขยะ

2. ขั้นตอนในการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของธุรกิจรีสอร์ทในประเทศไทย มี 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การประเมินและปรับปรุง (Evaluate and Improve) ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอน 1 : การวางแผน (Plan) มีข้อปฏิบัติ ดังนี้

การเตรียมความพร้อมด้านบุคคล เป็นเรื่องของการเตรียมความพร้อมในการสร้างความรู้และความเข้าใจในเรื่องนวัตกรรมบริการของรีสอร์ทให้กับผู้บริหารรีสอร์ทและพนักงาน

ผู้บริหารรีสอร์ท ต้องมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของนวัตกรรมบริการ สามารถกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ท สามารถสื่อสารให้พนักงานในรีสอร์ทเข้าใจในทิศทางการปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ท มีความมุ่งมั่นและสนับสนุนในการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ทได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

พนักงาน มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญนวัตกรรมบริการ ให้ความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการ

การเตรียมงาน กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้าง ปรับปรุงและพัฒนา นวัตกรรม ผู้บริหารรีสอร์ทต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ทให้ได้ ว่าทำไปเพื่อวัตถุประสงค์ใดจึงจะสามารถคิด ปรับปรุงและพัฒนาการบริการให้ตรงต่อความต้องการ รวมทั้งแก้ไขปัญหาของลูกค้าได้ตรงประเด็น

การกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ท ในการกำหนดนโยบายด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ทนั้น ต้องมีความชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง และสามารถแก้ปัญหาและลดความเสี่ยงให้กับลูกค้าและพนักงานรีสอร์ทได้ด้วย

การสื่อสารนโยบายและแนวปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ทให้กับผู้เกี่ยวข้อง
ทราบ ผู้บริหารรีสอร์ทต้องสื่อสารนโยบายและแนวปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ทแก่พนักงาน เพื่อสร้างความเข้าใจในรายละเอียดของการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการได้อย่างถูกต้องและชัดเจน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือของพนักงานทุกคน

การประเมินความพร้อมของรีสอร์ทและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ รีสอร์ทต้องมีการประเมินความพร้อมของรีสอร์ทในด้านเงินทุน ทรัพยากร ความรู้และเทคโนโลยี เพื่อจะได้ทราบว่ารีสอร์ทควรปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมบริการในแนวปฏิบัติใดบ้าง เพื่อแก้ปัญหา ลดความเสี่ยงและตอบสนองความต้องการของลูกค้า

กำหนดโครงการหรือลักษณะของนวัตกรรมบริการโดยรวม พนักงานทุกคนในรีสอร์ทจะต้องมองเห็นภาพของรีสอร์ทไปในทิศทางเดียวกัน จึงจะสามารถกำหนดโครงการหรือแนวทางการปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมบริการได้อย่างถูกต้องและชัดเจน

การคัดเลือกและจัดเรียงลำดับความคิด ผู้บริหารจะคัดเลือกโครงการนวัตกรรมบริการที่มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมของรีสอร์ทมาปฏิบัติ

กำหนดกลยุทธ์จากระดับล่างขึ้นบน ผู้บริหารรีสอร์ทต้องให้พนักงานมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติอย่างเต็มที่

ขั้นตอน 2: การลงมือปฏิบัติ (Do)

รีสอร์ทควรจัดทำคู่มือขั้นตอนในการปฏิบัติงานด้านการบริการ เพื่อที่พนักงานทุกคนสามารถทำความเข้าใจและปฏิบัติได้ตรงตามมาตรฐานและเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 3: การประเมินผลและการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมบริการ

สำหรับธุรกิจรีสอร์ท (Check and Improvement) องค์กรควรมีการประเมินผลวิธีการปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมบริการ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยการเปรียบเทียบผลที่ได้กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การปฏิบัติใดที่มีผลการปฏิบัติไม่ตรงตามเกณฑ์ ผู้บริหารรีสอร์ทต้องพิจารณาทบทวนปรับปรุงวิธีการปฏิบัติใหม่ เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพที่ดีขึ้น

3. ประโยชน์ที่รีสอร์ทในประเทศไทยได้รับจากการมีนวัตกรรมบริการ

นวัตกรรมบริการเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจรีสอร์ท เนื่องจาก เป็นการพัฒนารูปแบบการบริการให้แตกต่างจากคู่แข่ง หรือคิดรูปแบบการบริการที่ไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือนกับการบริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งยังสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของลูกค้า ซึ่งมีประโยชน์ต่อธุรกิจรีสอร์ท ดังนี้

3.1) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการลูกค้า กล่าวคือ นวัตกรรมบริการไม่ได้หยุดอยู่แค่การคิดรูปแบบการบริการใหม่ๆ ให้แตกต่างจากที่มีอยู่เท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงการบริหารจัดการใหม่ๆ และการคิดหากระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติงานใหม่ๆ ที่ทำให้สามารถบริการลูกค้าได้สะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม

3.2) ช่วยสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับลูกค้า กล่าวคือ หากรีสอร์ทมีนวัตกรรมบริการที่สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้แล้วนั้น ลูกค้าก็มักไม่เปลี่ยนใจไปใช้บริการที่อื่น ยังคงเป็นลูกค้าที่เหนียวแน่นของรีสอร์ท โดยมีการมาใช้บริการซ้ำอย่างต่อเนื่อง

3.3) ช่วยเพิ่มส่วนแบ่งตลาด กล่าวคือ ลูกค้าที่มีความพึงพอใจการบริการของรีสอร์ททกลุ่มนี้ ยังเปรียบเสมือนกระจกเงาที่พร้อมจะให้ข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบการบริการของรีสอร์ททในอนาคตอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีความเป็นไปได้สูงที่ลูกค้ากลุ่มดังกล่าวจะแนะนำลูกค้ารายใหม่ให้กับรีสอร์ททอีกด้วย ซึ่งเท่ากับช่วยให้รีสอร์ททสามารถเพิ่มส่วนแบ่งตลาดได้อีกทางหนึ่ง

3.4) ช่วยให้อยอดขายและกำไรเพิ่มขึ้น กล่าวคือ รีสอร์ททใดที่มีส่วนแบ่งตลาดที่ดี มีความมั่นคง ย่อมได้เปรียบคู่แข่งและส่งผลให้อัตราการเติบโตของยอดขายเพิ่มสูงขึ้นและกำไรเพิ่มมากขึ้น

6. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง “แนวทางการสร้างผลประกอบการที่ดีด้วยนวัตกรรมบริการของธุรกิจรีสอร์ททในประเทศไทย” แสดงให้เห็นถึงประเภทของนวัตกรรมบริการที่สำคัญสำหรับธุรกิจรีสอร์ททในประเทศไทย โดยการสนับสนุนของผู้บริหารและการร่วมมือปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของบุคลากร อีกทั้งการให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะของลูกค้า ซึ่งจากการที่รีสอร์ททมีนวัตกรรมบริการนั้น มีผลให้รีสอร์ททมีผลการดำเนินงานที่ดี ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายผลในแต่ละประเด็นเพื่อความชัดเจนดังนี้

1) จากผลวิจัยที่ได้ พบว่า การที่รีสอร์ททจะมีการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการได้อย่างเป็นรูปธรรมและสัมฤทธิ์ผลนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้บริหารรีสอร์ทท ซึ่งต้องมีวิสัยทัศน์ เข้าใจในวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ททไปในทิศทางเดียวกัน มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะผลักดันให้เกิดนวัตกรรมบริการในรีสอร์ททของตนเองอย่างแท้จริง จัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านนวัตกรรมบริการ จัดอบรมความรู้ด้านนวัตกรรมแก่พนักงาน มีการลงทุนโดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการปฏิบัติงานของพนักงาน มอบรางวัลให้พนักงานที่มีสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมจนนำมาใช้ได้เป็นรูปธรรม 2) พนักงาน ต้องเปิดใจที่จะเรียนรู้และทำในสิ่งใหม่ มีทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้ด้านเทคโนโลยี หมั่นฝึกตนให้มีทักษะ ความรู้ด้านเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น เข้าอบรมด้านนวัตกรรม มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างแผนก แบ่งเวลาส่วนหนึ่งของงานประจำให้มีการใช้ทักษะด้านนวัตกรรม 3) ลูกค้า ให้คำแนะนำ ข้อร้องเรียน และข้อร้องขอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมุ่งเน้นการบริการของ Lytle & Timmerman (2006) และ Teng & Barrow (2009) โดยแนวคิดดังกล่าว อธิบายว่า การที่องค์กรจะให้บริการที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของลูกค้าได้นั้น ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำในการบริการ พนักงานต้องได้รับการฝึกอบรมด้านการบริการเป็นอย่างดี และต้องมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริการ รวมทั้งการบริการต่าง ๆ นั้น ต้องสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ลูกค้า ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจาก หากรีสอร์ททได้มอบการบริการที่ดีแก่ลูกค้าแล้วนั้น จะทำให้การร้องเรียนต่างๆจากลูกค้าหมดไป อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดนวัตกรรมบริการของ Berry et al (2006) และ Chesbrough H. (2011) ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบในการศึกษา ที่ระบุว่า ในการสร้างนวัตกรรมบริการนั้น ต้องมีการลงทุนในการปฏิบัติงานของพนักงาน และผลวิจัยที่ได้ยังพบว่า พนักงานต้องมีการแบ่งเวลาส่วน

หนึ่งของงานประจำในการทำนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับที่ Berry et al (2006) และ Chesbrough H. (2011) ที่ระบุว่า องค์กรต้องมีการปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมบริการอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ผลงานวิจัยที่ได้ยังสอดคล้องกับแนวคิดมุ่งเน้นการตลาดของ Despande, Farley & Webster (1993) ที่อธิบายว่า การมุ่งเน้นตลาดประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1. การมุ่งเน้นลูกค้า โดยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการคิดนวัตกรรมเพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ 2. การนำนวัตกรรมมาใช้ก่อนคู่แข่ง 3. การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านนวัตกรรมภายในองค์กร 4. การสร้างคุณค่าเหนือคู่แข่งให้ลูกค้าอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แนวคิดมุ่งเน้นตลาดของ Despande, Farley & Webster (1993) นั้นสะท้อนถึงการปฏิบัติงานของพนักงานเป็นสำคัญ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้นำหรือผู้บริหารองค์กร ทั้งๆที่การที่พนักงานจะมีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการให้แตกต่างจากคู่แข่ง รวมทั้งการนำนวัตกรรมมาใช้ก่อนคู่แข่งและการสร้างคุณค่าให้เหนือคู่แข่งอย่างต่อเนื่องได้นั้น ผู้บริหารมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ ได้อธิบายว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมของพนักงานในองค์กร ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของการมีผลิตภัณฑ์และบริการที่แตกต่างจากคู่แข่ง หรือ การมีนวัตกรรมนั่นเอง โดยผู้บริหารต้องกำหนดเป็นนโยบายและให้การสนับสนุนส่งเสริมทั้งด้านงบประมาณและเปิดโอกาสให้พนักงานได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการคิดค้นนวัตกรรมต่างๆ ซึ่งแนวคิดมุ่งเน้นตลาดของ Despande, Farley & Webster (1993) ไม่ได้ระบุในประเด็นของผู้บริหารอย่างชัดเจน

อีกทั้ง ผลวิจัยที่ได้ พบว่า ในการปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมนั้น ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะผลักดันให้องค์กรเกิดนวัตกรรมขึ้นจริงๆ เพราะหากผู้บริหารไม่มุ่งมั่นตั้งใจและไม่สนับสนุนงานด้านนวัตกรรมแล้ว จะไม่สามารถเกิดนวัตกรรมขึ้นในองค์กรได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารองค์กรของเนตร์พัฒนา ยาวีราช (2553) ที่ระบุว่า ในการบริหารจัดการคุณภาพนวัตกรรมนั้น ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถ และมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้องค์กรมีการสร้างผลงานนวัตกรรมได้อย่างมีคุณภาพ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าและสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผู้บริหารต้องให้การสนับสนุน เปิดโอกาสให้พนักงานได้มีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้พนักงานได้เข้าอบรมด้านนวัตกรรมอยู่ตลอดเวลา

2) ประโยชน์ด้านผลประโยชน์ทางธุรกิจที่รีสอร์ทได้รับจากการมีนวัตกรรมบริการนั้น จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า รีสอร์ทที่มีนวัตกรรมบริการ เช่น มีการนำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ในการปฏิบัติของพนักงาน ช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น หรือ การสร้างแอปพลิเคชันให้ลูกค้าสามารถ Check in ได้ด้วยตัวเอง ช่วยให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและความประทับใจในบริการของรีสอร์ทเป็นอย่างยิ่ง และจากการวิจัยพบว่า เมื่อลูกค้าพึงพอใจ ประทับใจ ส่งผลให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการซ้ำอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเกิดการบอกต่อหรือแนะนำลูกค้าใหม่ให้กับรีสอร์ท นอกจากนี้ การที่รีสอร์ทมีนวัตกรรมบริการที่สร้างประสบการณ์ใหม่ให้ลูกค้า โดยรณรงค์โครงการรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในรีสอร์ท โดยการขอความร่วมมือลูกค้าที่มาพักในการไม่ชักผ้าเช็ดตัว หรือผ้าปูที่นอนทุกวันนั้น จากผลวิจัย พบว่า ส่งผลให้ผู้ที่มีใจรักษ์สิ่งแวดล้อม เลือกเข้าพักที่รีสอร์ทที่มี

การรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้รีสอร์ทมีลูกค้าใหม่ๆเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีส่วนแบ่งตลาด ยอดขายและกำไรเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Deshpande & Farley (2004) และ Teng & Barrows (2009) ที่กล่าวว่า องค์กรที่มีนวัตกรรมไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมด้านสินค้าหรือ บริการ มีผลดีต่อองค์กร คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร โดยช่วยให้สามารถ บริการลูกค้าได้สะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม ซึ่งเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ทำให้ลูกค้าใช้บริการซ้ำอย่างต่อเนื่องและมีการบอกต่อ ส่งผลให้องค์กรมีลูกค้าใหม่ ส่งผลให้ส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้น ยอดขายเพิ่มขึ้นและกำไรเพิ่มขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานด้านนวัตกรรมบริการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงนั้น จะต้องมีการ กำหนดนโยบาย กลยุทธ์ รวมทั้งขั้นตอนและกระบวนการในการปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการอย่าง ชัดเจน แต่นวัตกรรมบริการเป็นการคิดค้นสิ่งใหม่ ผู้บริหารจึงอาจไม่แน่ใจว่า นวัตกรรมบริการหรือ รูปแบบการบริการแบบใหม่ที่วางแผนโครงการไว้นั้น จะได้ผลดีจริงหรือไม่ จนกว่าจะได้รับการ พิสูจน์ นั้นหมายถึง ต้องมีการลงทุนเพื่อคิดค้นนวัตกรรมขึ้นมาให้สำเร็จและมีการนำมาปฏิบัติจริง จากนั้นจึงทำการประเมินผล ถึงจะทราบว่า นวัตกรรมบริการที่คิดขึ้นมานั้นได้ผลดีหรือคุ้มค่าหรือไม่ แต่ผู้บริหารมักจัดสรรทุนหรืองบประมาณด้านนวัตกรรมอย่างจำกัด การจัดทำงานงบประมาณเพื่อ สนับสนุนโครงการนวัตกรรมจึงไม่ใช่เรื่องง่าย นอกเสียจากว่า โครงการนวัตกรรมนั้น ได้จัดทำอย่าง มีระบบ มีการกำหนดขั้นตอนและวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ได้ระบุว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงสำหรับการปฏิบัติ ด้านนวัตกรรมบริการของรีสอร์ท คือ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารรีสอร์ท ดังนั้น เพื่อให้รีสอร์ทสามารถ ปฏิบัติงานด้านนวัตกรรมบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารควรเห็นความสำคัญและมีความเข้าใจของนวัตกรรมบริการอย่างถูกต้อง เพื่อที่จะได้กำหนดนโยบายนวัตกรรมบริการ และจัดสรรงบประมาณด้านนวัตกรรมบริการได้อย่าง เหมาะสม เพราะโครงการนวัตกรรมบริการบางอย่าง เช่น ระบบสารสนเทศ การปรับปรุงห้องพัก จำเป็นต้องมีการลงทุนในระดับหนึ่ง ซึ่งผู้บริหารควรพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อ ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของรีสอร์ท

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) พนักงานทุกคนต้องมีความเข้าใจในเรื่องนวัตกรรมบริการ และต้องเห็นความสำคัญ และให้ความร่วมมือปฏิบัติด้านนวัตกรรมบริการอย่างจริงจัง รวมทั้ง มีการแบ่งปันประสบการณ์ใน ด้านต่างๆและข้อร้องเรียนที่ได้รับจากลูกค้า เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาของลูกค้าและสามารถ ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้มากที่สุด อันจะนำมาซึ่งความพึงพอใจของลูกค้า จนลูกค้า กลับมาใช้บริการซ้ำหรือเกิดการบอกต่อ ซึ่งส่งผลดีต่อธุรกิจรีสอร์ทอย่างมั่นคงและยาวนาน

2) ผู้บริหารรีสอร์ทควรจัดโครงการศึกษาดูงานรีสอร์ทที่ได้รับรางวัลนวัตกรรมบริการหรือรีสอร์ทที่มีชื่อเสียงในด้านนวัตกรรมบริการทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับรีสอร์ทของตนได้อย่างเหมาะสม

บรรณานุกรม

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). *ธุรกิจบริการ : สป่าและนวดไทย*. นนทบุรี : กระทรวงพาณิชย์.
- ฉงจิ่ง หลี่. (2556). “คุณภาพการบริการของบริษัทนำเที่ยวประเทศจีนที่มีผลต่อความความไว้วางใจในบริษัทนำเที่ยวและ ความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย”. *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราข. (2553). *Modern Management การจัดการสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: ทริเพิ้ล กรุ๊ป.
- Berry, L. L., Shankar, V., Turner Parish, J., Cadwallader, S., & Dotzel, T. (2006). *Creating New Markets Through Service Innovation*. MIT Sloan Management Review.
- Chesbrough H. (2011). *Open Services Innovation: Rethinking Your Business to Grow and Compete in a New Era*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Deshpande, R., & Farley, J. U. (2004). *Organizational Culture, Market Orientation, Innovativeness And Firm Performance*. International Journal of Research in Marketing.
- Deshpande, R., Farley, J. U., & F. E. Webster, J. (1993). *Corporate Culture, Customer Orientation, and Innovativeness In Japanese Firms: A Quadrad Analysis*. Journal of Marketing.
- Küpper C. (2001). *Service Innovation – A Review of The State of The Art, LMU Report 2001 – 06*, Institute for Innovation Research and Technology Management. Germany : University of Munich.
- Lytle, R., & Timmerman, J. (2006). *Service Orientation And Performance: An Organizational Perspective*. Journal of Services Marketing.
- Teng, C., & Barrows, C. (2009). *Service Orientation: Antecedents, Outcomes, And Implications For Hospitality Research And Practice*. Service Industries Journal.

**การผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา :
การส่งเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม
ACCULTURATION FOR WAYS OF BUDDHIST PRACTICES AND TRADITIONS IN
BORDER AREA BETWEEN THAILAND AND MYANMAR: PROMOTING ASEAN
SOCIO-CULTURAL COMMUNITY IN THE CONTEXT OF MULTICULTURAL
SOCIETY**

ดร.พินิจ ลาภธนานนท์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางพุทธศาสนาในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้พื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่ศึกษา เพื่อวิเคราะห์แนวทางการสร้างเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนในบริบทพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเมียนมา ผลการศึกษาพบว่าการดำเนินการมาตรการเพื่อสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนน่าจะมีความเป็นไปได้ง่ายขึ้นสำหรับประเทศสมาชิกที่มีศาสนานิกายเดียวกัน เพราะปัจจัยทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสื่อสำคัญที่จะเชื่อมประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังจะเห็นได้จากแบบแผนบูรณาการการสร้างและใช้พื้นที่ทางศาสนา ตลอดจนการผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางศาสนาทั้งในหมู่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวเมียนมา ความรู้ความเข้าใจต่อแนวทางการบูรณาการและผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางศาสนาในพื้นที่ชายแดนแม่สอดจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการเป็นฐานคิดในการสร้างเสริมให้คนไทยพร้อมที่จะเข้าร่วมเป็นพลเมืองอาเซียนอย่างมีศักดิ์ศรีและสิทธิเท่าเทียมกับชาติอื่นภายใต้ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

คำสำคัญ: การผสมผสานทางศาสนา, ประชาคมอาเซียน, สังคมพหุวัฒนธรรม, พื้นที่ชายแดน, ไทย-เมียนมา

ABSTRACT

This article aims to study the process of acculturation for ways of Buddhist practices and traditions in the context of multicultural society by conducting field research in Maesot District, Tak Province. It will analyze a possible way to promote ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) in border areas between Thailand and

* สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Myanmar. The research finds that it is probable to promote the ASCC through interaction among ASEAN members who belong to the same religious sect because their religion and culture are significant factors supporting their people to live together in peace. This can be expressed by the patterns of cultural integration of building and using religious space as well as the phenomena of acculturation for ways of Buddhist practices and traditions among the Thai and Burmese monks and laypeople. The lesson learned of religious integration and acculturation in Maesot will be very useful for the Thai people to prepare themselves for participating in the ASCC and joining the ASEAN citizenship by having dignity and social equality.

Keywords: acculturation, ASEAN community, multicultural society, border area, Thailand-Myanmar

1. บทนำ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเมียนมาในบริบทของการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม อันเป็นสังคมที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษา วิถีปฏิบัติทางศาสนาและประเพณี โดยมีประเด็นที่สนใจศึกษาคือ ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีทั้งชาวพม่า กะเหรี่ยง ไทใหญ่ ไทยล้านนา และไทยภาคกลาง เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคอย่างไรต่อการอยู่ร่วมกันในวิถีของการสร้างเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้เงื่อนไขความเป็นพุทธศาสนิกชนเถรวาทเช่นเดียวกัน อีกประการหนึ่งศึกษาถึงแนวทางการสร้างเสริมความเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ผ่านกรณีศึกษาการผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งปรากฏให้เห็นเชิงรูปธรรมผ่านการสร้างและการใช้ประโยชน์พื้นที่ทางศาสนาร่วมกัน และการปรับประยุกต์ประเพณีและวิถีปฏิบัติทางศาสนาทั้งของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน

เหตุผลสำคัญที่เลือกศึกษาประเด็นการผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางพุทธศาสนา เพราะเป็นแบบแผนหนึ่งของการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมอย่างน้อย 2 วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งได้เข้ามาสัมพันธ์กันและเกิดการหิบบั่มหรือแลกเปลี่ยนกันในระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมดังกล่าวอาจจะผสมผสานกันหรืออาจเป็นเพียงการบูรณาการในลักษณะที่เกิดการยอมรับในการมีอยู่หรือดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่หลากหลาย และไม่ได้มีการพยายามครอบงำซึ่งกันและกัน (ศุภสิทธิ์ วนชยางค์กุล, 2549) แนวคิดของการผสมผสานและการบูรณาการทางวัฒนธรรมจะถูกนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาและประเพณีระหว่างชาวไทยและเมียนมา ทั้งในกลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด โดยศึกษาวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ในด้านการใช้พื้นที่ทางศาสนา สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของศาสนสถานและศาสนวัตถุ การปฏิบัติกิจวัตรและศาสนพิธีของพระสงฆ์ ตลอดจนในวิถีปฏิบัติทาง

ศาสนาของพุทธศาสนิกชน โดยจะนำเสนอผลการศึกษาด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร ทั้งข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในอำเภอแม่สอด ข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่น และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง ประกอบเข้ากับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากงานสนามในพื้นที่อำเภอแม่สอดที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2558 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2559 เพื่อให้ครอบคลุมปรากฏการณ์สังคมที่ศึกษา 2 ช่วงเวลา ช่วงแรกคือช่วงเข้าพรรษาระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงตุลาคม พ.ศ.2558 เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยและเมียนมา อีกช่วงเวลาหนึ่งคือระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2558 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2559 เพื่อศึกษาข้อมูลในประเด็นภาวะความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2558 ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงความรู้และความคิดเห็นของประชาชนในแม่สอดเกี่ยวกับการเสริมสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

2. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม

การรวมตัวของประชาคมอาเซียน (ASEAN community) เป็นเงื่อนไขสำคัญที่คาดหวังให้ 10 ประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้แสวงหาจุดร่วมระหว่างกันในทุกด้าน โดยเฉพาะทุกประเทศในอาเซียนควรจะต้องพยายามสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นพลเมืองอาเซียน อันเป็นแนวทางหนึ่งที่จะแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของประชาคม ตามคำขวัญที่เป็นหลักนำทางว่าอาเซียนมี “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community) โดยประชาคมอาเซียนได้ตั้งเป้าให้สำเร็จภายในปี พ.ศ.2558 ภายใต้ “แผนปฏิบัติการสู่ประชาคมอาเซียน 2553-2558” (แพรรักษ์ ยอดแก้ว, 2555) ซึ่งจำแนกเป็น 3 เสาหลักสำคัญ คือ

1) เสาหลักเศรษฐกิจ เรียกว่า “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (ASEAN Economy Community – AEC)

2) เสาหลักการเมือง เรียกว่า “ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน” (ASEAN Political-Security Community – APSC)

3) เสาหลักสังคมและวัฒนธรรม เรียกว่า “ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน” (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC) (Moe Thuza, 2015)

ประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลักมีความสำคัญต่อแบบแผนการสร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิก โดยมีเงื่อนไขว่าอะไรที่กำหนดว่าจะทำก็ต้องทำเหมือนกันหมด อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) ได้รับความสนใจอย่างมากระหว่างรัฐบาลประเทศสมาชิกทั้งหลาย ในขณะที่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) ยังได้รับความสนใจน้อย เพราะมีเงื่อนไขและปัจจัยหลายประการที่มีความอ่อนไหวและต้องระมัดระวังในการกำหนดความร่วมมือระหว่างกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับศาสนา ทั้งนี้ ASCC มีเป้าหมายเพื่อสร้างประชาคมที่ให้ความสำคัญกับวิถีการดำเนินชีวิตของพลเมือง เป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน พลเมืองอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และปรับสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียน รวมถึงการให้ความสำคัญกับประเด็นทางศาสนา อันเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของพลเมืองในแต่ละรัฐชาติ

ดังนั้นหากอาเซียนตกลงกันว่าจะรวมกันเป็นหนึ่งเดียว ทุกชาติพันธุ์และทุกกลุ่มวัฒนธรรมในอาเซียนจะต้องมีจิตสำนึกร่วมความเป็นพลเมืองเดียวกันให้ได้ รัฐบาลไทยเองควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการสร้างพลเมืองไทยเพื่อเป็นพลเมืองอาเซียนที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ยอมรับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เพราะภายในประชาคมอาเซียนทุกชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ต้องอยู่ร่วมกันและทำงานด้วยกัน ความเป็นหนึ่งเดียวของอาเซียนจะเกิดขึ้นไม่ได้หากทุกประเทศสมาชิกขาดความตระหนักร่วมกันในการเป็นหนึ่งเดียว ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม และจะไม่ช่วยให้ประชาชนสามารถก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลักจะต้องมีความสำคัญเท่าเทียมกันและดำเนินการอย่างต่อเนื่องไปพร้อมกัน

อย่างไรก็ตามการเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างประชาคมอาเซียนให้มีความมั่นคงยั่งยืนได้จะต้องตระหนักถึงปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจากทุกประเทศสมาชิก เพราะประชาคมอาเซียนคงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนหากเพียงแต่อาศัยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียนยังมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย ดังนั้นสังคมไทยจึงควรเตรียมความพร้อมต่อการเข้าร่วมประชาคมอาเซียนด้วยการส่งเสริมด้านความรู้ความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีให้ประชาชนในทุกภาคส่วน จากการที่สังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนา พระสงฆ์จึงควรจะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมดังกล่าวด้วย เพราะมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้นำทางสังคมและวัฒนธรรม ย่อมเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่จะได้รับการเตรียมความพร้อม นอกจากนี้ในการเข้าร่วมประชาคมอาเซียนของประเทศไทยนั้น พระสงฆ์และสามเณรย่อมได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงต้องปรับบทบาทหน้าที่ของตนเองให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น (ถนอมศักดิ์, สุภักดิ์, 2546) พระสงฆ์จะเป็นกลไกหนึ่งที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนพุทธศาสนาในกระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองอาเซียนและประชาคมอาเซียน ทั้งในบริบทความเป็นท้องถิ่นและในบริบทสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

บริบทความเป็นท้องถิ่นและผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ในอำเภอแม่สอดสามารถอธิบายได้จากแนวคิดของ Arjun Appadurai (2001) ที่มองว่าโลกาภิวัตน์ไม่ได้เปลี่ยนความคิดของผู้คนเพียงเรื่องความเป็นสังคมไร้พรมแดนและความเป็นรัฐชาติ แต่ยังได้เปลี่ยนความคิดเรื่องความเป็นท้องถิ่นด้วย กล่าวคือท้องถิ่นไม่ได้หมายถึงเพียงพื้นที่ในเชิงกายภาพอีกต่อไป แต่อยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ภายในท้องถิ่นและข้ามท้องถิ่นที่ดำเนินมาโดยตลอดตั้งแต่ยุคก่อนจะมีรัฐชาติ ยุค

รัฐชาติ มาจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งในประเด็นนี้อาจพิจารณาเพื่อทำความเข้าใจความเป็นท้องถิ่นผ่านข้อสังเกตของ Arif Dirlik (2009) ที่มองท้องถิ่นเป็น 2 แบบ แบบแรกมองท้องถิ่นผูกติดอยู่กับพื้นที่ คือมองท้องถิ่นเหมือนกล่องปิดที่เก็บผู้คน วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ฯลฯ เอาไว้ มองท้องถิ่นในลักษณะไม่เชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นความคิดท้องถิ่นนิยมที่จะนำไปสู่ความเชื่อในรากเหง้า แก่นแท้ หรือความบริสุทธิ์จริงแท้ของท้องถิ่น ในขณะที่มุมมองแบบที่สองมองว่าพื้นที่เป็นเพียงฐานหนึ่งของท้องถิ่น และมองว่าท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกอยู่เสมอ หรือมองว่าความเป็นท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมอยู่ในระบบความสัมพันธ์กับท้องถิ่นอื่น ๆ ความคิดเรื่องท้องถิ่นในพื้นที่แม่สอดก็คือท้องถิ่นในความหมายแบบที่สองนี้เอง และความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่นมีสาเหตุมาจากรากความสัมพันธ์กับท้องถิ่นอื่นในลักษณะข้ามพรมแดนทั้งสิ้น ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของบริบทความสัมพันธ์ในรูปแบบของประชาคมอาเซียนด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ความเป็นท้องถิ่นแม่สอดยังเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นแต่ละยุคสมัยตามกรอบแนวคิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (global cultural flows) ใน 5 มิติ ซึ่งมีความสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกันในกระบวนการพัฒนาสังคม ได้แก่ (1) การไหลเวียนในมิติของมนุษย์หรือชาติพันธุ์ในรูปของนักท่องเที่ยว ผู้อพยพลี้ภัย ผู้พลัดถิ่น และแรงงานข้ามชาติ (2) การไหลเวียนในมิติของเทคโนโลยีที่ข้ามเส้นแบ่งรัฐชาติ (3) การไหลเวียนในมิติของการเงินผ่านตลาดทุนและตลาดสินค้าในระดับโลก (4) การไหลเวียนในมิติของสื่อที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาวัฒนธรรมสมัยใหม่ในปัจจุบัน และ (5) การไหลเวียนในมิติของอุดมการณ์ เช่น อุดมการณ์ประชาธิปไตย (Arjun Appadurai, 2001) กระแสโลกาภิวัตน์ทั้ง 5 มิตินี้ได้ไหลเวียนข้ามพรมแดนรัฐชาติและส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมท้องถิ่นแม่สอด ทั้งในลักษณะที่ราบรื่นหรือขัดแย้งกัน (จิรัฐดิ เสนาคำ, 2549) อันเป็นเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งในกระบวนการสร้างเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยมีนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ในช่วงต้นพุทธทศวรรษ 2530 พื้นที่แม่สอดได้กลายเป็นพื้นที่หนึ่งที่รองรับแรงงานข้ามชาติและเริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่แม่สอดมากขึ้นเช่นเดียวกัน การไหลเวียนทางวัฒนธรรมในมิติต่างๆ ตามแนวคิดของ Appadurai จึงมีความเด่นชัดมากในการอธิบายความเป็นท้องถิ่นแม่สอด

อีกประการหนึ่งการที่พลเมืองไทยจะอยู่ร่วมกับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นได้อย่างสงบสุข ความเข้าใจและยอมรับระหว่างกันเป็นเงื่อนไขที่เป็นพื้นฐานสำคัญ เพราะนอกจากความเป็นพหุวัฒนธรรมทางภาษาและชาติพันธุ์แล้ว การสร้างการยอมรับและลดอคติทางศาสนาที่แตกต่างกันจะเป็นเงื่อนไขสำคัญให้พลเมืองอาเซียนสามารถอยู่ร่วมกันได้ ตัวอย่างเช่น ในกรณีพื้นที่ชายแดนแม่สอดที่มีแรงงานชาวมลายูจำนวนมากเข้ามาอยู่อาศัยร่วมกันนั้น ส่วนมากเป็นผู้ที่มีศรัทธาในพุทธศาสนาเช่นเดียวกับคนไทย แม้จะมีวิถีปฏิบัติและประเพณีที่แตกต่างกันบ้าง แต่เมื่อแรงงานเหล่านี้เข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ย่อมมีความต้องการใช้พื้นที่ทางศาสนาและพระสงฆ์ในการทำบุญและเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมและงานบุญประเพณีต่าง ๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าศาสนาสามารถเป็นตัวเชื่อมประสานการอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มีเรื่องของพรมแดนรัฐชาติมาเป็น

อุปสรรคแต่อย่างใด และแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าแรงงานชาวเมียนมาจะไม่ได้มีสถานะทางสังคมเท่ากับพลเมืองไทยก็ตาม แต่ด้วยเงื่อนไขที่มีชาวเมียนมาจำนวนมากยอมก่อให้เกิดพลังในการทำกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม และที่สำคัญคือเป็นพลังสำคัญในการร่วมกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การที่พลเมืองไทยและพลเมืองเมียนมาต่างศรัทธาต่อพุทธศาสนาเถรวาทเช่นเดียวกัน จึงเป็นเงื่อนไขที่ช่วยเชื่อมประสานให้สามารถอยู่ร่วมกันได้บนพื้นฐานความพยายามในการผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน

3. แนวคิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและการบูรณาการทางวัฒนธรรม

การผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) เป็นกระบวนการหนึ่งของการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่คนในสังคมหนึ่งจะรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาประพฤติปฏิบัติ ทั้งในลักษณะที่อาจเป็นการยอมรับหรือถูกบังคับ และถ้าหากวัฒนธรรมที่รับเอามากลายเป็นการปฏิบัติสืบทอดกันมา การผสมผสานก็จะเกิดขึ้น (อมรา พงศาพิชญ์, 2547) ในอดีตการผสมผสานทางวัฒนธรรมจะพบเห็นได้ชัดเจนในกรณีที่สังคมหนึ่งถูกรุกราน โดยฝ่ายที่ชนะจะพยายามบังคับฝ่ายที่แพ้ให้ต้องปฏิบัติตามแบบอย่างการดำรงชีวิตของตน เช่น เมื่ออังกฤษยึดครองประเทศเมียนมาก็บังคับให้ชาวพื้นเมืองเรียนภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมนี้ไม่จำเป็นเสมอไปที่ฝ่ายแพ้จะรับเอาวัฒนธรรมของฝ่ายชนะ ถ้าฝ่ายชนะมีวัฒนธรรมด้อยกว่าอาจจะรับเอาวัฒนธรรมฝ่ายแพ้ก็ได้ จึงกล่าวได้ว่าบุคคลเมื่อมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมใดก็อาจจะยอมรับและปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้น และจะมีพฤติกรรมคล้าย ๆ กับคนอื่นในสังคมนั้น เป็นเพราะผลของการเรียนรู้ที่ได้รับมาไม่ว่าจะโดยแบบรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม แสดงว่าวัฒนธรรมมีอิทธิพลเหนือความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ดังนั้นการผสมผสานทางวัฒนธรรมจึงมักจะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกของวัฒนธรรมหนึ่งเกิดความสัมพันธ์กับสมาชิกของอีกวัฒนธรรมหนึ่งเป็นระยะเวลานานพอสมควร

อย่างไรก็ตามกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มแตกต่างกันในแต่ละสังคม บางวัฒนธรรมอาจจะถ่ายทอดและยอมรับง่ายกว่าวัฒนธรรมอื่น ในขณะที่บางวัฒนธรรมอาจจะต่อต้าน เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วแต่ละวัฒนธรรมจะพยายามธำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้ ในรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพและการทำมาหากิน สภาพที่อยู่อาศัย การแต่งกาย อาหาร ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้หากแต่ละวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีความมุ่งมั่นที่จะธำรงอัตลักษณ์ของตนเองไว้ว่าจะส่งผลกระทบให้ไม่สามารถจะผสมผสานทางวัฒนธรรมเข้ากับวัฒนธรรมอื่นได้ แต่อาจจะดำเนินไปในแบบแผนการบูรณาการทางวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันกับวัฒนธรรมอื่น

การบูรณาการทางวัฒนธรรม (cultural integration) มีลักษณะความสัมพันธ์พื้นฐานในแบบแผนการอยู่ร่วมกันอย่างน้อย 2 วัฒนธรรมในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งต่างพยายามจะธำรงวัฒนธรรมของตนเองเป็นหลัก โดยไม่เกิดการรับวัฒนธรรมอีกฝ่ายมาใช้หรือปรับประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมของตนแต่อย่างใด แม้ว่าอาจจะมีการปรับตัวบางประการในการแสดงออกเมื่อต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543) ทั้งที่อาจเป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกัน แต่เป็น

กระบวนการที่จะทำให้เกิดความสมดุลทางวัฒนธรรมขึ้นได้ โดยมีการปรับตัวของวัฒนธรรมไปตามปัจจัยของบริบทความเป็นท้องถิ่น ศาสนา หรือชาติพันธุ์ ยิ่งสังคมนั้นเป็นสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายสูง จำเป็นต้องใช้ความยืดหยุ่นในการบูรณาการเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม หากวัฒนธรรมนั้นขาดการบูรณาการย่อมมีผลกระทบต่อสมาชิกในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้ง อคติทางชาติพันธุ์ และปัญหาสังคมทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม ยศ สันตสมบัติ (2556) ได้อธิบายถึงการลดความแตกต่างและการรักษาสมดุลทางวัฒนธรรมด้วยกลไกทางศาสนา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะช่วยลดความวิตกกังวล สร้างความมั่นใจต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกัน เพราะนอกจากศาสนาจะเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมทางสังคมแล้ว ยังช่วยในการปรับตัวหรือบูรณาการเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมบนเงื่อนไขที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์และความอยู่รอดของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่เมื่อศาสนาหนึ่งต้องปฏิสัมพันธ์กับอีกศาสนาหนึ่งมักเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้นจนอาจมีการประยุกต์พื้นฐานความเชื่อเดิมเข้ากับรูปแบบการปฏิบัติในพิธีกรรมหรือความเชื่อใหม่ จนเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นผ่านกลไกทางศาสนา

การศึกษานี้มองว่าการบูรณาการวัฒนธรรมเป็นกระบวนการปรับตัวเพื่อรักษาความสมดุลทางวัฒนธรรม โดยการธำรงวัฒนธรรมของตนไปพร้อมกับการตั้งรับกับความเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย เพื่อไม่ให้ประสบความขัดแย้งจากการถูกคุกคามของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้เขียนจึงนำแนวคิดการผสมผสานวัฒนธรรมควบคู่กับแนวคิดการบูรณาการทางวัฒนธรรมมาเป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันของพุทธศาสนิกชนไทยและเมียนมาในพื้นที่แม่สอด ในประเด็นการสร้างและใช้ประโยชน์พื้นที่ทางศาสนา และวิถีการปฏิบัติและประเพณีทางศาสนาทั้งในกลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนซึ่งมีความซับซ้อนในเชิงปฏิบัติที่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทของชุมชนชายแดนไทย-เมียนมา ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกพบว่าการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในพื้นที่แม่สอดเป็นกระบวนการหนึ่งที่เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมสืบเนื่องจากการย้ายถิ่นระหว่างประเทศและการตั้งถิ่นฐานชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ชายแดน จึงเกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ จนกลายเป็นวิถีปฏิบัติท้องถิ่นที่สืบทอดและยอมรับร่วมกัน บนพื้นฐานกระบวนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมนี้มักจะดำเนินไปในลักษณะการยอมรับวัฒนธรรมหลักแต่ยังคงต้องการธำรงวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนมากกว่า จึงอาจเป็นเพียงการผสมผสานทางวัฒนธรรมหรือการบูรณาการทางวัฒนธรรม ไม่ใช่การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (อมรา พงศาพิชญ์, 2547)

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจากข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์พบว่าการสร้างอาณาจักรของรัฐในอดีตมักจะใช้วัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาเป็นสื่อกลางในการขยายอาณาเขตออกไปในพื้นที่ห่างไกล ทั้งในรูปแบบเขตศาสนาหรือเขตวัฒนธรรม เช่น การสร้างศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม พิธีกรรม และประเพณี เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่จะประสบผลสำเร็จเพียงไร จะขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้

ว่าการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ เป็นได้ทั้งการยอมรับวัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลมากกว่าจนลืมวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งก็คือการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม หรืออาจยอมรับวัฒนธรรมหลักบางส่วนแต่ต้องการจะธำรงวัฒนธรรมของตนมากกว่า จึงมีลักษณะของการผสมผสานหรือการบูรณาการทางวัฒนธรรม แนวคิดเหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจถึงระดับของความแตกต่างในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและศาสนาของชาวไทยและชาวเมียนมาที่มีประวัติศาสตร์การอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนานในพื้นที่ชายแดนแม่สอดในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษา ตลอดจนวิถีปฏิบัติทางศาสนาและประเพณี

4. การผสมผสานทางศาสนาและประเพณีในบริบทพื้นที่ชายแดนแม่สอด

การผสมผสานทางศาสนานั้นมีส่วนสัมพันธ์กับการปรับสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนา โดยเฉพาะในประเด็นวิถีปฏิบัติและการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนาต่อบุคคลและชุมชน และจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกเข้าเป็นสมาชิกหรือมีตำแหน่งในกลุ่มหรือองค์กรทางศาสนาที่ศรัทธา (ขวัญชีวัน บัวแดง, 2555) การปรับสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนาจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนามารวมถึงจากการสร้างพื้นที่ทางศาสนาหรือสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมทางศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนหรือองค์กรทางศาสนา ตัวอย่างเช่น การสร้างวัดของชาวเมียนมาในแม่สอดมักจะทำเอาแบบสถาปัตยกรรมวัดในชุมชนที่ตนอยู่อาศัยในฝั่งเมียนมามาเป็นแบบอย่างในการสร้างวัด ตลอดจนการนำเอาแบบแผนพิธีกรรมและการปฏิบัติทางศาสนาในภูมิลำเนาเดิมฝั่งเมียนมาปฏิบัติหรือปรับประยุกต์เข้ากับวิถีปฏิบัติของชาวไทย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนไทยในชุมชนท้องถิ่นปัจจุบันในอำเภอแม่สอด แนวทางดังกล่าวนี้เป็นความพยายามรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาบนพื้นฐานวัฒนธรรมเดิมของกลุ่มพวกตนเอง ซึ่งจะรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาของตนได้เพียงไรล้วนขึ้นอยู่กับที่ยอมรับและการเปิดโอกาสให้ของชุมชนท้องถิ่นทางฝั่งไทย อันเป็นวิถีทางหนึ่งของการปรับสร้างอัตลักษณ์ผ่านการผสมผสานทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

การสร้างพื้นที่ทางศาสนามีส่วนสัมพันธ์กับการปรับสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนา ทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม โดยสามารถปรับเปลี่ยนได้ทั้งสาระและรูปแบบของการใช้พื้นที่ทางศาสนา อันเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นไปได้ทั้งในแนวทางการยึดถือความเชื่อแบบเดิมหรือการรับเอาความเชื่อแบบใหม่ เพื่อให้เกิดศรัทธาและการปฏิบัติร่วมกันในฐานะการเป็นสมาชิกของพื้นที่ทางศาสนาในชุมชนหนึ่ง ๆ ด้วยเหตุนี้การเป็นศาสนิกชนของศาสนาเดียวกันและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาสนานิกายเดียวกันจะช่วยให้เกิดการปรับสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนามาร่วมกันได้ง่ายขึ้น ดังเช่นในกรณีของพุทธศาสนิกชนเถรวาทชาวไทยและเมียนมานั้น แม้ว่าจะมีความแตกต่างในธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างกันบ้าง แต่ก็สามารถจะปรับเปลี่ยนและผสมผสานเพื่อการอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เกิดความขัดแย้งทางศาสนา

ในกรณีการปรับสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด นั้น ชาวเมียนมาส่วนใหญ่ยังพยายามดำรงอัตลักษณ์ทางศาสนาของตนเอง ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับชุมชน เช่น ในครัวเรือนของชาวเมียนมามักจะมีการทำหิ้งพระตามแบบอย่างวิถีปฏิบัติ และความเชื่อในท้องถิ่นเดิม รวมถึงการสวดมนต์และประกอบพิธีกรรมในครอบครัวก็เป็นแบบอย่างเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ ในขณะที่ระดับชุมชนนั้นจำเป็นต้องมีการสร้างและใช้สถานที่ปฏิบัติทาง ศาสนาร่วมกันของคนในชุมชน จึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขว่าประชาชนในชุมชนนั้นส่วนใหญ่มีความเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร ถ้าเป็นคนที่มีชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมเดียวกันการสร้างพื้นที่ ทางศาสนาและอัตลักษณ์ทางศาสนาที่เป็นแบบอย่างเฉพาะของตนก็สามารถทำได้ แต่ถ้ามีความ แตกต่างกันมากก็จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการยอมรับหรือการเปิดโอกาสในการปรับเปลี่ยนและ ผสมผสานระหว่างกันได้มากน้อยเพียงไร การสร้างพื้นที่ทางศาสนาและการปฏิบัติทางศาสนาจึงอาจ เป็นไปในแบบแผนของการบูรณาการ หรืออาจมีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่อัตลักษณ์ทางศาสนาแบบใหม่ หรือการปรับสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนาร่วมกันขึ้นมาใหม่

การศึกษานี้วิเคราะห์แนวทางการผสมผสานทางศาสนาและประเพณีในพื้นที่ชายแดนแม่ สอด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์การอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานานกว่า 150 ปี และเป็นแหล่งตั้งถิ่น ฐานชุมชนดั้งเดิมของคนจากหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งชาวพม่า ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง และไทยล้านนา การก่อตั้งถิ่นฐานในยุคเริ่มแรกพบในชุมชนชาวกะเหรี่ยงบริเวณพื้นที่ป่าเขา แล้วค่อย ๆ ขยับขยาย มาสู่บริเวณพื้นที่ราบ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวไทยใหญ่ที่เข้ามาอยู่ อาศัยบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเมย เพื่อตั้งถิ่นฐานขึ้นอย่างถาวรและขยายเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นเรื่อยมา จนกระทั่งมีการสร้างวัดไทใหญ่ในพื้นที่แม่สอด (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2400) มีจำนวนถึง 5 วัด คือ วัดแม่ ซอดนาค่าน, วัดสุนทริกาवास (ป่าเก่า), วัดถาวรานานิยมาราม (ป่าใหม่), วัดไทยพัฒนาราม และวัดท่า อาจใหม่

ในภายหลังเมืองแม่สอดได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองการค้าชายแดน จึงมีคนจาก หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์มาแลกเปลี่ยนค้าขายกัน จนกระทั่งในปัจจุบันแม่สอดยังได้รับการพัฒนา เป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษแห่งหนึ่งภายใต้แนวทางการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้มี แรงงานย้ายถิ่นชาวเมียนมาเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยจำนวนมาก ทั้งนี้ในยุคแรกเริ่มการตั้งถิ่นฐาน ชุมชนนั้นคนในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้ยึดถือปฏิบัติวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนบนพื้นฐานการ สันองตอบความต้องการจำเป็นของคนในชุมชน ความสามัคคี และความสุขสงบของชุมชน ตามเหตุ ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ต่อมาแต่ละชุมชนและชาติพันธุ์ได้ติดต่อสัมพันธ์กับผู้คน ในชาติพันธุ์อื่น ๆ จึงเป็นโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ภายใต้กลไก ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และศาสนาที่มีระเบียบแบบแผนที่สนองตอบความ ต้องการของประชาชนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข จนเกิดเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นแม่สอดจากการผสมผสานวัฒนธรรมพุทธเถรวาทกับวัฒนธรรมชาติ พันธุ์ต่าง ๆ

ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมของพื้นที่เมืองแม่สอดปัจจุบันมีแรงงานชาวเมียนมาได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นประชากรแฝงจำนวนมากกว่าประชากรแม่สอด โดยที่คนไทยและคนเมียนมายังคงพึ่งพาอาศัยกันและอยู่ร่วมกันท่ามกลางความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม แต่การมีจุดเชื่อมในความเป็นพุทธศาสนิกชนเถรวาทเช่นเดียวกัน จึงทำให้เมืองแม่สอดมีลักษณะการผสมผสานวัฒนธรรมไทยและเมียนมาในหลายบริบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีปฏิบัติและประเพณีทางศาสนาที่สามารถพบเห็นได้ทั้งความเหมือนและความแตกต่าง การนำเสนอผลการศึกษาในส่วนนี้จำแนกเป็น 3 ประเด็น คือ การบูรณาการพุทธศาสนาแบบไทยและเมียนมาในบริบทการใช้พื้นที่ทางศาสนา การผสมผสานวิถีปฏิบัติทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์ไทยและพระสงฆ์เมียนมา และการผสมผสานวิถีปฏิบัติทางศาสนาและประเพณีของพุทธศาสนิกชนไทยและเมียนมา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1) การบูรณาการพุทธศาสนาในบริบทการใช้พื้นที่ทางศาสนา

ในภาพรวมของการเผยแผ่พุทธศาสนานั้นไม่ว่าจะเป็นนิคายมหายานหรือเถรวาทก็ตามเมื่อเผยแผ่เข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็จะผสมกลมกลืนเข้ากับความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น จนมีลักษณะแบบพุทธศาสนาท้องถิ่น ดังที่เรียกกันว่าพุทธศาสนาแบบเมียนมาหรือพุทธศาสนาแบบไทย ที่แม้ว่าล้วนเป็นพุทธศาสนานิกายเถรวาทเช่นเดียวกัน แต่มีความเชื่อ ความศรัทธา และวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกันในหลายลักษณะตามบริบทความเป็นท้องถิ่น อย่างไรก็ตามเมื่อพุทธศาสนาแบบไทยและแบบเมียนมาได้มามีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในพื้นที่แม่สอด ก็สามารถปรับเปลี่ยนและผสมผสานวิถีปฏิบัติทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีเพื่อการอยู่ร่วมกันได้จนกลายเป็นพุทธศาสนาแบบท้องถิ่นแม่สอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบแผนหนึ่งที่พบเห็นได้ชัดเจนคือการผสมผสานการสร้างและใช้พื้นที่ทางศาสนามาร่วมกันของพุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวเมียนมาทั้งที่ปรากฏให้เห็นในวัดไทยและวัดเมียนมา ซึ่งแม้จะมีความแตกต่างกันในเชิงสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม แต่ก็สามารถจัดสร้างและบูรณาการการใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ โดยเฉพาะความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนจากศาสนสถานและศาสนวัตถุภายในเขตพุทธาวาส ซึ่งวัดเมียนมาจะสร้างและตกแต่งพระอุโบสถและพระเจดีย์อย่างอลังการ โดยใช้วัสดุที่ทำจากทองเหลืองฉลุและประดับด้วยเสาหงส์ อีกทั้งมักจะมีพระวิหารหลายหลังเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปที่ชาวเมียนมาให้ความเคารพนับถือ หากวิหารหลังใดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทรงเครื่องกษัตริย์แบบพม่าจะมีการตกแต่งอย่างพิเศษมากกว่าวิหารทั่วไป รวมทั้งยังนิยมจำลองพระพุทธรูปและศาสนวัตถุสำคัญของเมียนมาเพื่อนำมาประดิษฐานในเขตพุทธาวาส เช่น พระพุทธรูปหินอ่อน พระปากแดง และพระอุปคุต เป็นต้น

กล่าวได้ว่าในวัดเมียนมาทั้ง 5 วัดในแม่สอดล้วนมีศาสนสถานและศาสนวัตถุที่เป็นสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบเมียนมา และวัดเหล่านี้ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาของตนไว้ได้ สำหรับวัดไทยในพื้นที่ชายแดนแม่สอดทั้งที่มีและไม่มีพระสงฆ์สามเณรชาวเมียนมาเข้ามาจำพรรษาอยู่ด้วยล้วนมีศาสนสถานและศาสนวัตถุแบบเมียนมาสร้างรวมอยู่ในวัดด้วย โดยได้รับการยอมรับจากพระสังฆาธิการให้สามารถสร้างตามความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวเมียนมาได้ โดยเฉพาะในชุมชนที่มีผู้ย้ายถิ่นและแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากกว่า

พุทธศาสนิกชนชาวไทย การอนุญาตให้พุทธศาสนิกชนชาวเมียนมาใช้พื้นที่ทางศาสนาและการก่อสร้างสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบเมียนมาถือเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในพื้นที่แม่สอด เพราะพุทธศาสนิกชนชาวเมียนมาเป็นทั้งผู้บริจาคและผู้สนับสนุนแรงงานในการพัฒนาและบำรุงรักษาศาสนสถาน จึงเกิดแบบแผนการบูรณาการพุทธศาสนาในบริบทการใช้พื้นที่ทางศาสนาให้เห็นได้อย่างชัดเจน

4.2) การผสมผสานวิถีปฏิบัติทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์ไทยและเมียนมา

วิถีปฏิบัติทางศาสนาของพระสงฆ์และสามเณรเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการแลกเปลี่ยนทางศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันได้ของชาวไทยและชาวเมียนมาในพื้นที่แม่สอด กล่าวคือพระสงฆ์และสามเณรชาวเมียนมาที่อยู่ในวัดเมียนมาจะไม่โกนคิ้ว สวมจีวรสีแดงอิฐ เมื่อมีการเทศน์หรือออกบิณฑบาตจะถือพัดแบบเมียนมา ในการรับสิ่งของถวายสังฆทานจะรับส่งของจากสตรีได้โดยไม่ต้องมีฝ่ายรองรับ และพระสงฆ์สามเณรจะฉันภัตตาหารก่อนการประกอบพิธีกรรม ซึ่งแตกต่างจากวัดไทยที่พระสงฆ์สามเณรจะโกนคิ้ว สวมจีวรเหลืองส้ม รับสิ่งของถวายจากสีกาโดยตรงไม่ได้ และฉันหลังเสร็จพิธีกรรมแล้ว อย่างไรก็ตามวิถีปฏิบัติทางศาสนาแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่เมื่ออยู่ในแผ่นดินไทยพระสงฆ์และสามเณรชาวเมียนมาก็ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบคณะสงฆ์ไทย ดังนั้นเมื่อพระสงฆ์สามเณรชาวเมียนมาจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมหรือพิธีกรรมที่เป็นทางการในวัดไทย ก็จะต้องปรับเปลี่ยนมาใช้วิถีปฏิบัติแบบคณะสงฆ์ไทย กล่าวคือต้องโกนคิ้วและเปลี่ยนการสวมจีวรแบบไทย รวมทั้งต้องเรียนรู้ที่จะพูดและสวดมนต์แบบสำเนียงไทย ปฏิบัติกิจทางศาสนาตามระเบียบของคณะสงฆ์ไทย จึงกล่าวได้ว่าในเชิงวิถีปฏิบัติทางศาสนามีลักษณะทั้งการผสมผสานและบูรณาการทางวัฒนธรรม โดยยังไม่ถึงขั้นของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

ในภาพรวมจึงกล่าวได้ว่าด้านวิถีปฏิบัติทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์ไทยและเมียนมาดำเนินไปในลักษณะที่โน้มเอียงไปในแนวทางการผสมผสานทางวัฒนธรรมเข้ากับวิถีปฏิบัติแบบพระสงฆ์ไทย แต่ขณะเดียวกันเมื่ออยู่ในวัดเมียนมาพระสงฆ์และสามเณรชาวเมียนมาก็จะรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาของตนไว้ได้ รวมถึงในวัดไทยบางวัดที่มีพระสงฆ์ชาวเมียนมาร่วมจำพรรษาอยู่ด้วยก็ได้รับอนุญาตให้สามารถประกอบพิธีกรรมได้ทั้งแบบเมียนมาและแบบไทยตามความประสงค์ของพุทธศาสนิกชน จึงกล่าวได้ว่ามีลักษณะการผสมผสานในเชิงวิถีปฏิบัติทางศาสนา แต่ในเชิงประเพณีทางศาสนากลับมีลักษณะการบูรณาการทางวัฒนธรรม เพราะประเพณีไทยและเมียนมายังคงถูกปฏิบัติโดยพระสงฆ์ไทยและพระสงฆ์เมียนมาตามแบบแผนประเพณีปฏิบัติของแต่ละกลุ่มศาสนา

4.3) การผสมผสานวิถีปฏิบัติทางศาสนาและประเพณีของพุทธศาสนิกชน

จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่แม่สอดพบว่ามียุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและเมียนมาปฏิบัติร่วมกันมาอย่างยาวนาน จนดูเหมือนได้ผสมผสานเป็นประเพณีหรือพิธีกรรมท้องถิ่นแม่สอด ทั้งนี้การผสมผสานประเพณีทางศาสนาระหว่างคนไทยกับเมียนมาเป็นไปได้ด้วยดี เพราะประเพณีของชาติพันธุ์ไทใหญ่และไทลื้อมีพื้นฐานการผสมผสานมาอย่างยาวนานตั้งแต่เริ่มการ

ก่อตั้งถิ่นฐานชุมชน รวมทั้งประเพณีไทใหญ่ยังมีจุดร่วมที่สามารถเชื่อมประเพณีไทยล้านนาและพม่าให้ผสมผสานกันได้ง่ายขึ้นด้วย ดังนั้นประเพณีท้องถิ่นของแม่สอดจึงล้วนมีคนไทยและเมียนมาเข้าร่วมปฏิบัติ เช่น แห่อุปัฏฐากามีทั้งคนไทยและเมียนมาร่วมกันทำบุญ ประเพณีถวายข้าวพระพุทธหรือต่างซอมต่อโหลงแม่มะเริ่มที่วัดไทใหญ่แต่ในปัจจุบันทุกวัดในพื้นที่เมืองแม่สอดได้นำมาปฏิบัติจนเป็นประเพณีที่คนแม่สอดจะต้องเวียนไปขึ้นวัดให้ครบทุกวัด ประเพณีแสนซอมโก่จาเป็นประเพณีไทใหญ่ที่ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณผู้เสียชีวิต ซึ่งเห็นการผสมผสานวัฒนธรรมของคนต่างชาติพันธุ์ ส่วนของประเพณีไทยล้านนา เช่น ตานก่วยสลากก็ได้รับการยอมรับในการปฏิบัติร่วมกันของคนหลายชาติพันธุ์ ทั้งพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวเมียนมาล้วนมาร่วมพิธี และการสวดมหาปฐกฐานก็เป็นพิธีกรรมจากฝั่งเมียนมาที่เชื่อว่าการสวดพระอภิธรรมบทที่ 7 ติดต่อกันตามกำหนดเวลาย่อมทำให้บ้านเมืองมีความเจริญ ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่นิยมแพร่หลายในแม่สอด รวมทั้งวัดไทยในแม่สอดยังได้นิมนต์ให้พระสงฆ์ชาวเมียนมาประกอบพิธีกรรมให้พุทธศาสนิกชนชาวเมียนมาได้เข้าร่วมทำบุญในประเพณีและโอกาสต่าง ๆ ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมเข้าหากันของพุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวเมียนมา

5. บทบาทศาสนาและประเพณีในการสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

การศึกษานี้ยืนยันได้ว่าในการสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนควรมีศาสนาเป็นกลไกสำคัญหนึ่ง เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียว แต่ยังมีข้อโต้แย้งว่าศาสนาอาจเป็นอุปสรรคในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวได้เช่นกัน โดยเฉพาะระหว่างประเทศสมาชิกที่มีศาสนาหลักหรือศาสนาประจำชาติแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้นำเสนอแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการใช้ศาสนาเพื่อสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนว่าศาสนามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์สังคมให้สันติสุขและเป็นที่พึงพอใจของประชาชนในสังคม ทุกคนในสังคมควรมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและลัทธิความเชื่อ แต่ศาสนาหรือลัทธิความเชื่อนั้นจะต้องมีรากฐานความคิดที่ทำให้คนในสังคมมองเห็นคุณค่าของความเป็นคนไม่มองแบบแบ่งแยกให้แตกต่าง แต่ให้มองแบบประสานที่จะอยู่ร่วมกันด้วยดี ศาสนาจึงจะมีบทบาทในการแก้ปัญหาทางความคิดและจิตใจของคนในสังคม จุดสำคัญที่จะต้องพิจารณาคือศาสนาควรจะสอนให้มองคนที่นับถือศาสนาอื่นมีลักษณะที่ยอมรับและเคารพกันในภาวะที่เสมอภาคเท่าเทียมและโน้มน้าวไปในทางที่จะสนับสนุนการอยู่ร่วมกันแบบเสมอและสมาน เสมอคือเท่าเทียมกัน และสมานคือร่วมกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2540) ทุกศาสนาจะต้องยึดถือหลักการนี้เป็นพื้นฐานจึงจะสามารถบูรณาการหรือผสมผสานเพื่อการอยู่ร่วมกันได้ภายใต้ความเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

เมื่อผู้คนจากต่างชาติพันธุ์และต่างศาสนาอยู่ร่วมกันหรือแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกันจะต้องใช้วิถีแห่งปัญญาเพื่อการถ่วงดุลและรับเอาวัฒนธรรมอื่น โดยพิจารณาแยกแยะส่วนที่เป็นประโยชน์มาใช้กับสังคมให้ประสานกับวัฒนธรรมของตน จึงจะได้แนวทางการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในหมู่สมาชิกประชาคม

อาเซียน สิ่งสำคัญคือสมาชิกทุกประเทศจะต้องส่งเสริมความเข้าใจในวิถีปฏิบัติร่วมกันภายใต้แนวคิดเรื่องพหุนิยมทางศาสนา (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2559) หรือแนวคิดเรื่องสังคมพหุวัฒนธรรม (ชูพินิจ เกษมณี, 2555) โดยควรส่งเสริมความหลากหลายในแบบแผนการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติทางประเพณีและวัฒนธรรมผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันสังคมอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง โดยกิจกรรมเหล่านี้ควรเน้นให้ศาสนิกชนได้เข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งของศาสนา พร้อมทั้งรับฟังและเข้าใจศาสนาอื่นด้วยจิตที่เมตตาต่อกัน รับฟังแบบเอาใจเขามาใส่ใจเราการเรียนรู้และเข้าใจกันระหว่างศาสนาและความเชื่อหรือวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกันด้วยจิตเมตตา ย่อมนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้บนพื้นฐานความเสมอและสมานดังที่กล่าวถึงแล้ว (ปาริชาติ สุวรรณบุปผา, 2549)

ในปัจจุบันการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างคนไทยและคนเมียนมามีความเป็นไปได้มากขึ้น เพราะเด็กและเยาวชนในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในแม่สอดได้เข้าเรียนในโรงเรียนไทยฝั่งแม่สอด และใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารกัน ทำให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่เริ่มไม่ใช้ภาษาชาติพันธุ์ในการสื่อสาร โดยพบว่ากระบวนการผสมกลมกลืนเริ่มเข้าสู่กลุ่มเด็กเยาวชนเชื้อสายไทใหญ่เด่นชัดกว่าชาติพันธุ์อื่น เพราะคนไทยใหญ่ที่อยู่ในแม่สอดมาเป็นเวลานานส่วนมากมีสัญชาติไทย ดังนั้นลูกหลานชาวไทยใหญ่ทุกคนจะต้องเข้าเรียนในโรงเรียนไทยตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองไทย ส่งผลให้การใช้ภาษาไทยในครอบครัวและชุมชนเริ่มลดน้อยลง เปลี่ยนมาใช้ภาษาไทยสื่อสารกันมากขึ้น อีกทั้งกระบวนการเหล่านี้ยังเป็นตัวเร่งให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างเด็กไทยและเด็กชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้ง่ายขึ้น แบบแผนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเช่นนี้ล้วนสามารถใช้เป็นแบบอย่างในการส่งเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนได้ในระยะยาว

6. บทสรุป

ผลการศึกษาชี้พบว่าการดำเนินมาตรการเพื่อเสริมสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนจะมีความเป็นไปได้สูงในกลุ่มรัฐชาติที่มีศาสนาเดียวกันโดยใช้ศาสนาและประเพณีเป็นสื่อสำคัญให้ประชาคมอาเซียนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยเฉพาะหากเป็นศาสนานิกายเดียวกันก็จะเป็นไปได้ง่ายที่จะผสมผสานหรือบูรณาการวิถีปฏิบัติและประเพณีทางศาสนาเพื่อเป้าหมายสุดท้ายคือสร้างความร่วมมือให้เกิดความมั่นคงทางสังคม ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาการผสมผสานวิถีปฏิบัติและประเพณีทางพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนแม่สอด ที่สะท้อนให้เห็นทั้งในแบบแผนของการบูรณาการและการผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่สามารถยอมรับความแตกต่างหลากหลายของความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากความขัดแย้ง

สำหรับประเด็นการสร้างพื้นที่ทางศาสนาเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวไทยและชาวเมียนมามีแนวโน้มไปในเชิงการยอมรับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบเมียนมาเด่นชัดมากขึ้น โดยจะเป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละวัดและชุมชนสามารถตัดสินใจสร้างพื้นที่ทางศาสนาได้ภายใต้การตรวจสอบและควบคุมของคณะสงฆ์ไทย โดยไม่มีอคติทางศาสนาและชาติพันธุ์ที่เข้มงวดเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางศาสนาให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสันติระหว่างชาว

ไทยและชาวเมียนมา ไม่เกิดปัจจัยที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งหรือแย้งชิงพื้นที่ทางศาสนา การสร้างพื้นที่ทางศาสนาจึงมีลักษณะบูรณาการทางวัฒนธรรม โดยที่วัดเมียนมาในแม่สอดยังสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาของตนไว้ได้ ในขณะที่สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบเมียนมาทั้งในการสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุในวัดไทยก็มีเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน

ส่วนการปฏิบัติทางศาสนาและประเพณีระหว่างพระสงฆ์ชาวไทยและชาวเมียนมานั้น พระสงฆ์ชาวเมียนมาในวัดเมียนมาจะประกอบพิธีกรรมโดยสวดมนต์ภาษาบาลีสำเนียงพม่า ซึ่งเป็นภาษากลางให้พุทธศาสนิกชนจากทุกชาติพันธุ์ที่ย้ายถิ่นมาจากเมียนมาสามารถเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาแบบเมียนมาได้ ดังนั้นในด้านพิธีกรรมและงานบุญประเพณีที่พระสงฆ์ชาวเมียนมาปฏิบัติร่วมกับพุทธศาสนิกชนนั้นมีแนวโน้มเป็นการบูรณาการทางวัฒนธรรม คือสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาแบบเมียนมาเอาไว้ได้ แต่ในวิถีปฏิบัติทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์ชาวเมียนมานั้นเป็นไปในแนวทางการผสมผสานเข้ากับวิถีปฏิบัติแบบพระสงฆ์ไทย เพราะพระสงฆ์ชาวเมียนมากับพระสงฆ์ชาวไทยต่างต้องยึดถือปฏิบัติตามระเบียบของคณะสงฆ์ไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องเข้าร่วมในพิธีกรรมทางศาสนาอย่างเป็นทางการร่วมกับพระสงฆ์ไทย

ความรู้ความเข้าใจต่อแนวทางการผสมผสานและบูรณาการวิถีปฏิบัติทางศาสนาและประเพณีในพื้นที่ชายแดนแม่สอด จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการใช้เป็นฐานคิดในการเสริมสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนในอนาคต เพื่อสร้างเสริมให้คนไทยพร้อมที่จะร่วมเป็นพลเมืองอาเซียนที่มีศักดิ์ศรีและสิทธิเท่าเทียมกับชาติอื่น ๆ อย่างไรก็ตามหากได้มองลึกเข้าไปในเจตนารมณ์ของกิจกรรมต่าง ๆ ในเชิงการสร้างเสริมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนที่หน่วยงานภาครัฐและองค์กรส่วนท้องถิ่นในพื้นที่แม่สอดเข้ามาสนับสนุน จะพบว่ากิจกรรมส่วนใหญ่เน้นการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวและการค้าพาณิชย์ตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังเข้ามามีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างชัดเจน และให้ความสำคัญน้อยลงต่อความพยายามจะธำรงรักษาวิถีปฏิบัติและประเพณีทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2555). *พื้นที่ทางศาสนาที่ชายแดนไทย-พม่า*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543.) *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูพินิจ เกษมณี. (2555). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- วิรุฒิ เสนาคำ. (2549). “โลกาภิวัตน์กับตรรกะใหม่ของความรุนแรง” *วัฒนธรรมไร้อคติ ชีวิตไร้ความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

- ถนอมศักดิ์ สู่ภักดิ์. (2546). “บทบาทของพระธรรมวิทยากรต่อการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมเยาวชน” *ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต* สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ สุวรรณบุปผา. (2549). *ศาสนเสวนา* กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- แพรวฤทธิ์ ยอดแก้ว. (2555). “คุณลักษณะพลเมืองอาเซียน” เอกสารประกอบการสอน รหัสวิชา 2000111 วิชาอาเซียนศึกษา (ASEAN Studies). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภสิทธิ์ วนขยงค์กุล. (2549). “พระภิกษุข้ามถิ่นอัตลักษณ์ข้ามแดน เปรียบเทียบพระภิกษุพม่าและพระภิกษุ ไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย” *ปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2551). *การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม แนวความคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2547). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Appadurai, Arjun. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Public Worlds Volume 1, Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Dirlik, Arif. (2009). “Asians on the Rim: Transnational Capital and Local Community in the Making of Contemporary Asian America,” in Jean Y.W., Shen Wu and T. Chen (editors), *Asian American Studies Now: A Critical Reader*. Piscataway, NJ: Rutgers University Press.
- Thuzar, Moe. (2015). “ASEAN Community 2015: What’s In It For” *ISEAS Perspective*. #9 (13 February 2015). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

**ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการป้องกัน
ปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7**
**MANAGEMENT MODEL FOR EFFICIENCY DEVELOPMENT IN NARCOTICS
ABUSE PREVENTION AND SUPPRESSION OF PROVINCIAL
POLICE REGION 7**

ตะวัน ตระการฤกษ์, ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, จิตาภา ถิรศิริกุล*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 (2) ปัจจัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 และ (3) การพัฒนาต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 42 คน โดยผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย (2) ผู้ปฏิบัติ (3) ส่วนราชการอื่นๆ (4) กลุ่มนักวิชาการ (5) กลุ่มภาคประชาชน และ (6) ผู้ที่เคยต้องโทษคดียาเสพติด ผลการศึกษาสรุปดังนี้

1. สถานการณ์ของปัญหายาเสพติดพบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้มีมาอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 ในแต่ละด้านพบว่า (1) การใช้จ่างบประมาณเป็นไปอย่างประหยัดและมีความคุ้มค่าในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างปัจจัยนำเข้ากับผลผลิตที่ได้ (2) ผู้บังคับบัญชาจะสนับสนุนการทำงาน และเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด (3) เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความเข้าใจในระเบียบ และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามยาเสพติดเป็นอย่างดี (4) ตำรวจภูธรภาค 7 มีการปรับปรุงระบบการแก้ไขปัญหายาเสพติดเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับนโยบายในทุกระดับ และ (5) เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถยึดทรัพย์สินจากผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้สมคบ ผู้สนับสนุน และผู้ช่วยเหลือเกี่ยวกับยาเสพติดได้จำนวนมาก และจับกุมผู้ต้องหาตามหมายค้นได้เกินเป้าหมายที่กำหนด

2. ปัจจัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 ประกอบด้วย (1) ภาวะผู้นำ (2) เจ้าหน้าที่ตำรวจ (3) งบประมาณ (4) เทคโนโลยี และ (5) อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม

3. การพัฒนาต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7

3.1 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 4 แนวทางคือ (1) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม (2) ทักษะในการสอนงานแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ (3) การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เข้มแข็ง และ (4) ความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ

3.2 ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประกอบด้วย 5 แนวทางคือ (1) การพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจ (2) การถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกในทีม (3) การสร้างและพัฒนา อส.ตร. เพื่อช่วยสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (4) การจัดประชุมระดับผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อบูรณาการภารกิจร่วมกัน และ (5) การพัฒนาองค์ความรู้ในการทำงาน

3.3 ปัจจัยด้านงบประมาณ ประกอบด้วย 3 แนวทางคือ (1) การพัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณลงสู่พื้นที่ (2) การพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มีศักยภาพในการเขียนโครงการ และ (3) ปรับปรุงระเบียบการใช้จ่ายเงินกองทุนสวัสดิการด้านยาเสพติด

3.4 ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย 4 แนวทางคือ (1) การพัฒนาเครื่องมือและโปรแกรมประยุกต์เฉพาะทาง (2) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลและข่าวสาร (3) การใช้ระบบตรวจสอบป้ายทะเบียนรถยนต์ และ (4) การมีเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยในการทำงาน

3.5 ปัจจัยด้านกฎหมาย ประกอบด้วย 2 แนวทางคือ (1) การศึกษาถึงปัญหาและข้อจำกัดเพื่อปรับปรุงข้อกฎหมายในการทำงาน และ (2) การสร้างทีมงานที่ปรึกษา

คำสำคัญ: ต้นแบบการบริหารจัดการ; ประสิทธิภาพการป้องกันปราบปรามยาเสพติด; ตำรวจภูธรภาค 7

ABSTRACT

The objective of this research was to study (1) the current conditions of management for narcotics abuse prevention and suppression of Provincial Police Region 7 (2) the efficiency management factors in narcotics abuse prevention and suppression of Provincial Police Region 7 and (3) the development of management model for improving the efficiency of narcotics abuse prevention and suppression of Provincial Police Region 7. This study was a qualitative research, and the instrument that used in this research was the interview form. The samples of this study were divided into 6 groups, consisted of (1) policy level informants group (2) practitioner level informants group (3) other public sector informants group (4) academics group (5) citizens group and (6) convicts of narcotics abuse case, a total of 42 persons. The results of the study can be concluded as follows:

1. The situation of narcotics abuse problem found that the narcotics has been spread out continually and tend to increase endlessly. The efficiency of the

operation in narcotics abuse prevention and suppression of Provincial Police Region 7 were (1) budgets spending is worthy and economy in high level when compared between input and output (2) the commanders will support on working and give an opportunity to the police officials for choosing the appropriate method to deal with each condition (3) the police officials have an understanding in laws and regulations of narcotics suppression (4) Provincial Police Region 7 has improved the system of narcotics problem solving to comply with the policies in all level, and (5) the police officials have seized properties from drug maker, drug dealer, drug accomplice and coordinator in a large number. Also, a capture of the offenders according to the unfinished warrants of arrest, has been surpassed the specified target.

2. The efficiency management factors in narcotics abuse prevention and suppression of Provincial Police Region 7, consisted of (1) Leadership (2) Police officials (3) Budgets (4) technologies and (5) Authority.

3. The development of management model for improving the efficiency of narcotics abuse prevention and suppression of Provincial Police Region 7, can be concluded as follows:

3.1 Leadership factor, consisted of 4 approaches (1) participatory management (2) skill of coaching to the police officials (3) strengthen the organizational culture and (4) proficiency of coordination with other public sectors and international organization.

3.2 Police official factor, consisted of 5 approaches (1) police officials development (2) knowledge sharing to the team members (3) Voluntary Community Police development to assist the operation of police officials (4) conference meeting arrangement for the executive level of the public sectors to integrate the mission together, and (5) knowledge of working development.

3.3 Budget factor, consisted of 3 approaches (1) area budget allocation system development (2) proficiency of projects writing development, and (3) improve the regulation for spending of narcotics prevention and suppression welfare fund.

3.4 Technology factor, consisted of 4 approaches (1) tools and application programs development (2) public relations of data and information (3) using of license plates verifying system, and (4) availability of modern communication equipment for working.

3.5 Laws factor, consisted of 2 approaches (1) study the problems and restrictions for improving regulation of working, and (2) consulting team establishment.

Keywords: Management Model; Narcotics Abuse Prevention and Suppression; Provincial Police Region 7

1. บทนำ

ประเทศไทยประสบกับปัญหายาเสพติดทั้งในด้านการเป็นพื้นที่ผลิต การเป็นพื้นที่การค้า การเป็นพื้นที่แพร่ระบาด และการเป็นทางผ่านยาเสพติด ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีส่วนที่ติดกับพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำซึ่งถือว่าเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลกจึงทำให้ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตและการค้ายาเสพติดประเภท ผิ่น และ เฮโรอีน ซึ่งผลิตมากในบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ทั้งนี้ การแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทยก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคมอย่างมาก จึงทำให้ปัญหายาเสพติดถือเป็นภัยคุกคามที่ก่อกวนและบ่อนทำลายประเทศชาติ รวมถึงส่งผลกระทบเป็นวงกว้างทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

คณะรักษาความสงบแห่งชาติและรัฐบาลมีเจตนารมณ์และความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะลดระดับปัญหายาเสพติดและปัญหาที่เกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุด เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินความสงบสุขของประชาชนและสังคม โดยกำหนดให้ปัญหายาเสพติดต้องได้รับการป้องกันและแก้ไขอย่างเร่งด่วนด้วยการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดและจัดการกับปัญหาอื่นๆ ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องให้เบ็ดเสร็จ โดยการบูรณาการการทำงานร่วมกันในทุกภาค ทั้งนี้ รัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ.2558 โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อลดปริมาณผู้เข้าสู่การกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด นำคนออกจากวงจรการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เห็นอย่างชัดเจน จนไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาชน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการรักษาความสงบเรียบร้อย รวมถึงดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในสังคมไทย โดยมีการกำหนดให้มีการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องมีการยกระดับขีดความสามารถในการปฏิบัติการหลักเพื่อตอบสนองนโยบายรัฐบาล ซึ่งตำรวจภูธรภาค 7 (2558) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่สอดคล้องกับนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบให้บังเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้ตำรวจภูธรภาค 7 มีการปรับปรุงประสิทธิภาพในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่น่าไปสู่การพัฒนาต้นแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 ได้อย่างเหมาะสม

ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่รับผิดชอบสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7

2.3 เพื่อศึกษาการพัฒนาต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาเฉพาะในพื้นที่รับผิดชอบของตำรวจภูธรภาค 7 โดยเลือกพื้นที่ของสถานีตำรวจที่มีจำนวนการเกิดคดี ผลการจับกุม และภูมิประเทศที่สอดคล้องกับการหาข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ (1) จังหวัดนครปฐมเนื่องจากเป็นจังหวัดปริมนทลที่มีเส้นทางเชื่อมต่อกับจังหวัดอื่นๆ จำนวนมาก ซึ่งผู้ค้ายาเสพติดมักนิยมใช้เป็นพื้นที่พักยาเสพติด และเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด (2) จังหวัดราชบุรีเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีการเกิดคดียาเสพติดสูงที่สุดในพื้นที่รับผิดชอบของตำรวจภูธรภาค 7 และมีเครือข่ายการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจำนวนมาก (3) จังหวัดเพชรบุรีเนื่องจากเป็นจังหวัดที่เป็นทางผ่านลงสู่ภาคใต้ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถตั้งด่านเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้อย่างต่อเนื่อง และจังหวัดสมุทรสาครเนื่องจากเป็นพื้นที่ปริมนทล และเชื่อมต่อกับจังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้ค้ายาเสพติดมักนิยมใช้เป็นจุดยุทธศาสตร์ในการรับส่งยาเสพติด โดยจะเห็นได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการเกิดคดียาเสพติดสูงเป็นลำดับสองทั้งที่เป็นจังหวัดเล็กๆ

3.2 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย (2) ผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติ (3) ผู้ให้ข้อมูลของส่วนราชการอื่นๆ (4) กลุ่มนักวิชาการ (5) ภาคประชาชน และ (6) ผู้ที่เคยต้องโทษคดียาเสพติด ซึ่งเป็นผู้ที่พ้นโทษแล้ว และยินดีให้ข้อมูล โดยในปัจจุบันเป็นอาสาสมัครทำงานด้านการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาในช่วงระยะเวลาดังตั้ง ตั้งแต่ เดือนมกราคม 2558- เดือนเมษายน 2559

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 กลุ่ม โดยเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลเอกสารเพื่อพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นจึงศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การสังเกตการณ์ เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่แท้จริงในการดำเนินงานของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา การสัมภาษณ์รายบุคคลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารระดับนโยบาย และผู้ปฏิบัติที่ไม่สามารถเข้าร่วมให้ข้อมูลในการประชุมกลุ่มย่อยได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในทุกมิติตามกรอบแนวคิด และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจงจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติด

4.2 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 6 กลุ่ม รวมจำนวนทั้งสิ้น 42 คน ประกอบด้วย (1) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย ได้แก่ ผู้บริหารของตำรวจภูธรภาค 7 และผู้บริหารของสำนักงาน ป.ป.ส. (2) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รับผิดชอบงานด้านการปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 เจ้าหน้าที่ตำรวจ ป.ส. และเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งรับผิดชอบในพื้นที่ภาค 7 (3) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลของส่วนราชการอื่นๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานสาธารณสุข ที่ทำการปกครอง และสำนักงานพัฒนาชุมชน ซึ่งรับผิดชอบงานด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาค 7 (4) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย และอาจารย์ของโรงเรียนนายร้อยตำรวจ (5) กลุ่มภาคประชาชนที่ทำงานด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจของตำรวจภูธรภาค 7 ได้แก่ เครือข่ายชมรม TO BE NUMBER ONE และเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดิน และ (6) ผู้ที่เคยต้องโทษคดียาเสพติด ซึ่งเป็นผู้ที่พ้นโทษแล้ว และยินดีให้ข้อมูล โดยในปัจจุบันเป็นอาสาสมัครทำงานด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบสัมภาษณ์จำนวน 2 ชุด ประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 และ (2) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของผู้ที่เกี่ยวข้อง

5. ผลการวิจัย

5.1 สรุปผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7

5.1.1 สถานการณ์ของปัญหายาเสพติดพบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้มีมาอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากผู้ค้ายาเสพติดได้ใช้เป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดลงสู่ภาคใต้ รวมถึงพื้นที่รับผิดชอบของตำรวจภูธรภาค 7 มีเส้นทางผ่านมาจากชายแดนไทย-พม่า จึงทำให้การการตั้งด่านสกัดตรวจเพื่อจับผู้ค้ายาเสพติดทำได้ยาก นอกจากนี้ พื้นที่ภาคกลางตอนล่างถือเป็นแหล่งเศรษฐกิจ ที่มีการขยายตัวเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรสาครที่มีแรงงานต่างด้าว และแรงงานต่างถิ่นอพยพเข้ามาอยู่พักอาศัย และทำงานเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดปัญหาสังคมที่ซับซ้อนตามมา โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรม และปัญหาการใช้ยาเสพติดในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

5.1.2 ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถยึดทรัพย์สินจากผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้สมคบ ผู้สนับสนุน และผู้ช่วยเหลือเกี่ยวกับยาเสพติดได้จำนวนมาก โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2558 สามารถจับกุมคดียาเสพติดทุกข้อหาได้มากถึง 24,942 คดี และได้ของกลางจำนวนมาก โดยศาลมีคำสั่งตรวจสอบยึด/อายัดทรัพย์สินคดียาเสพติดได้มากถึง 142.17 ล้านบาท และสามารถจับกุมผู้ต้องหาตามหมายค้นฯ ได้ 114 หมาย

5.2 สรุปผลการศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7

จากการศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการทั้งภายนอกและภายในของตำรวจภูธรภาค 7 ที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.2.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารตำรวจพบว่า (1) ผู้บริหารตำรวจทุกระดับถือเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างมาก โดยเฉพาะหน่วยบังคับใช้กฎหมายที่ต้องเชื่อฟังคำสั่งในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ผู้บริหารตำรวจระดับสูงสุดของตำรวจภูธรภาค 7 ใช้การบริหารงานแบบกระจายอำนาจโดยใช้เป้าหมายเป็นตัวควบคุมผลงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน (2) การมอบนโยบายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยมีการมอบหมายให้ผู้บริหารตำรวจระดับกองบังคับการเข้าร่วมประชุมในระดับนโยบายร่วมกับจังหวัด และมอบหมายให้ผู้บริหารตำรวจระดับหัวหน้าสถานีตำรวจร่วมให้ข้อมูลและรับทราบนโยบายที่ต้องดำเนินการร่วมกับส่วนราชการอื่นๆ ในจังหวัด รวมถึงมีการสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษรให้เจ้าหน้าที่ตำรวจร่วมดำเนินการในพื้นที่ตามแนวทางที่กำหนด และ (3) การประสานงาน ซึ่งการประสานงานแบบเป็นทางการถือว่าเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารตำรวจ ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการประสานงานเบื้องต้นเพื่อช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานร่วมกับส่วนราชการอื่นๆ การประสานงานที่มีคุณภาพจะนำไปสู่การบูรณาการแผนและ

กิจกรรมการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสอดคล้องระหว่างตัวชี้วัดและเป้าหมายของแต่ละหน่วยงานในทิศทางเดียวกัน

5.2.2 ศักยภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่า (1) เจ้าหน้าที่ตำรวจมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับการทำงาน ได้แก่ การมีทัศนคติเชิงบวกต่อการปฏิบัติงานการปราบปรามยาเสพติด และยังลงเฝ้าระวังกิจกรรมกับส่วนราชการอื่นๆ อย่างต่อเนื่องในการปฏิบัติงานการป้องกันปัญหาเสพติด รวมถึงมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้นำชุมชนฝ่ายปกครองและผู้นำการเมืองท้องถิ่น โดยมีความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจยังเป็นผู้ที่มีความรู้ดี ความเชี่ยวชาญสูง และมีประสบการณ์มากในการทำงานด้านการแก้ไขปัญหาเสพติด โดยได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. และสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยให้การทำงานเกิดความรวดเร็ว และรู้เท่าทันถึงวิธีการที่ผู้ค้ายาเสพติดนำมาใช้กระทำความผิด (2) เจ้าหน้าที่ตำรวจมีวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเสพติด รวมถึงมีการกำหนดแผนสำรองในกรณีที่แผนหลักเกิดความผิดพลาด หรือสถานการณ์ไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ รวมถึงมีการการสร้างและพัฒนาทีมงาน สร้างกลไกการมีส่วนร่วมไว้ในกระบวนการของการทำงานเป็นทีมที่มีคุณภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติด นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสื่อสารที่ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว ซึ่งทำให้ให้มีการรายงานผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

5.2.3 งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานพบว่า งบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากตำรวจภูธรภาค 7 ถือว่าได้รับน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณของภารกิจที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ ซึ่งยังไม่นับรวมกับการกิจพิเศษตามข้อสั่งการเชิงนโยบายที่ลงมาสู่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติในพื้นที่ ซึ่งปัญหาด้านงบประมาณได้ส่งผลกระทบให้ตำรวจภูธรภาค 7 ขาดความพร้อมของทรัพยากรที่ใช้แก้ไขปัญหาเสพติดในยามปกติ แต่อย่างไรก็ตามสถานีตำรวจในแต่ละพื้นที่ที่มีการประสานขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภารกิจเป็นประจำ

5.2.4 เทคโนโลยีที่ใช้ในการดำเนินงานพบว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ส่งผลให้เทคโนโลยีมีราคาถูกลง และมีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งช่วยให้การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่สามารถทำได้ง่ายขึ้น แต่ทั้งพบว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ทำให้ผู้ค้ายาเสพติดมีการใช้วิธีการที่ซับซ้อนในการกระทำความผิดมากขึ้น

5.2.5 กฎหมาย และอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาเสพติดพบว่า การปฏิบัติตามนโยบายบางอย่างไม่ได้อยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะกระทำได้ เนื่องจากเป็นอำนาจเฉพาะของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. นอกจากนี้ยังพบว่า การบริหารจัดการเกี่ยวกับคดียาเสพติดมีขั้นตอนปฏิบัติหลายขั้นตอน จึงทำให้การทำงานมีความล่าช้า ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนในการบริหารจัดการ

5.3 สรุปผลการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาต้นแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7

5.3.1 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 4 แนวทางหลักคือ (1) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการแก้ไขปัญหาเสพติดในแต่ละ

พื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล (2) ทักษะในการสอนงานแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยลักษณะสำคัญในการสอนงานมี 3 ประเด็น คือ (2.1) ความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลในประเด็นสำคัญของนโยบายหรือข้อสั่งการ (2.2) ความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างเชื่อมโยง และเข้าใจได้ง่าย และ (2.3) รู้จักวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยเลือกวิธีการที่เหมาะสมในการสอนงาน ทั้งนี้ วิธีการสอนงานอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ (3) การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เข้มแข็งเพื่อผลักดันให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอุดมการณ์ และมีทัศนคติเชิงบวกต่อการปฏิบัติงานทั้งในด้านการป้องกัน และด้านการปราบปรามยาเสพติด รวมถึงมีพฤติกรรมที่เป็นต้นแบบ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ และ (4) ความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับสนับสนุนในด้านงบประมาณ ทรัพยากร และความร่วมมือในการทำงาน เพื่อป้องกันปราบปรามยาเสพติด

5.3.2 ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประกอบด้วย 5 แนวทางหลักคือ (1) การกำหนดหลักเกณฑ์การพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำงานด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบ และครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการสรรหา การพัฒนา การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ที่ทำงานโดยอยู่บนพื้นฐานความรู้ และได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพที่สูงขึ้นเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญของหน่วยงาน (2) การกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้ารับการอบรมในหลักสูตรต่างๆ ได้มีการถ่ายทอดให้สมาชิกในทีมได้รับรู้ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้ารับการอบรมเกิดความตื่นตัวในการเข้ารับการอบรม รวมถึงเป็นการทบทวนองค์ความรู้ที่ไปอบรมมา ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจได้มากขึ้น (3) การสนับสนุนให้มีการสร้างและพัฒนา อส.ตร.ให้มีศักยภาพสูง เพื่อช่วยสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมถึงช่วยเป็นหูเป็นตาในการแจ้งข่าวสารที่เกี่ยวข้องให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ (4) การจัดประชุมระดับผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ เพื่อบูรณาการภารกิจร่วมกันของทุกส่วนราชการ (5) การพัฒนาองค์ความรู้ในการทำงาน โดยสรุป และถอดบทเรียนจากสถานีตำรวจที่ประสบผลสำเร็จในด้านต่างๆ และสนับสนุนให้มีการนำไปทดลองขยายผลเพื่อต่อยอดในสถานีตำรวจอื่นๆ ต่อไป

5.3.3 ปัจจัยด้านงบประมาณ ประกอบด้วย 3 แนวทางหลักคือ (1) การพัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณลงสู่พื้นที่โดยยึดถือตามกิจกรรมและโครงการที่จังหวัดร้องขอ ซึ่งจะช่วยให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ได้อย่างมีคุณภาพ (2) การพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มีศักยภาพในการเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุน และส่วนราชการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดและคลนงบประมาณในการทำงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (3) ปรับปรุงระเบียบการใช้เงินกองทุนสวัสดิการด้านยาเสพติดให้คล่องตัว เพื่อนำไปสำรองเป็นค่าใช้จ่ายในการทำงาน

5.3.4 ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย 4 แนวทางหลักคือ (1) การประสานกับหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยพัฒนาเครื่องมือและโปรแกรมประยุกต์เฉพาะทาง (2) การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อช่วยให้เกิดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลและข่าวสารสู่

ประชาชนในพื้นที่ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง (3) การสนับสนุนให้สถานีตำรวจที่มีเส้นทางหลักในพื้นที่ได้ใช้ระบบตรวจสอบป้ายทะเบียนรถยนต์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และ (4) การสนับสนุนให้มีเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยในการทำงาน

5.3.5 ปัจจัยด้านกฎหมาย ประกอบด้วย 2 แนวทางหลักคือ (1) การสนับสนุนให้มีการศึกษาถึงปัญหาและข้อจำกัดของการทำงาน เพื่อปรับปรุงข้อกฎหมายให้เอื้อประโยชน์ต่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และ (2) การสร้างทีมงานที่ปรึกษาในการจับกุมคดีใหญ่ที่มีโทษตั้งแต่จำคุกตลอดชีวิตถึงประหารชีวิต โดยมีทีมงานมาจากอัยการ ศาล และตำรวจ เพื่อช่วยพิจารณาถ้อยแถลงให้เกิดความชอบธรรม และเชื่อถือได้

6. อภิปรายผล

6.1 ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถยึดทรัพย์สินจากผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้สมคบ ผู้สนับสนุน และผู้ช่วยเหลือเกี่ยวกับยาเสพติดได้จำนวนมาก และสามารถจับกุมผู้ต้องหาตามหมายค้นได้เกินกว่าเป้าหมายที่กำหนด จากข้อค้นพบดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า ตำรวจภูธรภาค 7 สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการสร้างผลงานได้ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ การกำหนดตัวชี้วัดย่อมช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความกระตือรือร้นในการทำงาน รวมถึงช่วยให้ตำรวจภูธรภาค 7 มีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทั้งระบบ เพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมานพ เนียรภาค (2556, หน้า 13) ที่กล่าวถึงประสิทธิภาพว่าเป็นความสามารถในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของหน่วยงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรัฐวิทย์ บุญวัฒนาภรณ์ (2556, หน้า 234) ที่พบว่าการนำตัวชี้วัดมาเป็นกรอบกำกับผลการดำเนินงานจะช่วยให้การปฏิบัติงานมีความชัดเจนว่า ต้องมีการดำเนินการในเรื่องใด และต้องใช้ความพยายามอีกมากน้อยแค่ไหนจึงจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

6.2 ปัจจัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7 สามารถนำข้อค้นพบมาทำการอภิปรายผลได้ดังนี้

6.2.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารตำรวจพบว่า ผู้บริหารตำรวจทุกระดับถือเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างมาก โดยเฉพาะหน่วยบังคับใช้กฎหมายที่ต้องเชื่อฟังคำสั่งในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด จากข้อค้นพบดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารตำรวจมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและพฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับสูง โดยวัฒนธรรมแบบตำรวจได้หล่อหลอมให้ผู้บริหารตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่คิด ตัดสินใจ และสั่งการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการตามนโยบายเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2549) ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารมีหน้าที่ในการบังคับบัญชา ควบคุม และรับผิดชอบการบริหารงานขององค์กร โดยมีการใช้อำนาจและอิทธิพลเพื่อชักจูงให้ผู้ปฏิบัติทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรัฐวิทย์ บุญวัฒนาภรณ์ (2556, หน้า

229) ที่พบว่า ผู้นำในวงการตำรวจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเป็นผลมาจากวิธีการฝึกอบรมต่อนักเรียนตำรวจ และกฎวัฒนธรรมองค์การตำรวจหล่อหลอมวิธีคิด และพฤติกรรมการทำงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้หน่วยงานตำรวจเป็นองค์การที่มีความสำคัญกับผู้นำในระดับสูง และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพรหม อธิยาภรณ์ (2558, หน้า 210) ที่ได้ศึกษาพบว่า ผู้นำตำรวจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงาน และพฤติกรรมส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับสูง ซึ่งมีสาเหตุมาจากวัฒนธรรมองค์การตำรวจที่มีการหล่อหลอมวิธีคิด และมีพฤติกรรมการทำงานแบบเชื่อผู้นำนั่นเอง

6.2.2 ศักยภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมีทัศนคติเชิงบวกต่อการปฏิบัติงานการปราบปรามยาเสพติด และยังลงไปร่วมกิจกรรมกับส่วนราชการอื่นๆ อย่างต่อเนื่องในการปฏิบัติงานป้องกันปัญหาเสพติด จากข้อค้นพบดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้น จึงทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาณี อินทร์จันทร์ (2555, หน้า 4-5) ที่พบว่า หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ต้องมีการพัฒนาสมาชิกในทีมให้มีทัศนคติที่ดี และมีอุดมการณ์ที่สอดคล้องกันในการทำงาน รวมถึงต้องสนับสนุนให้สมาชิกของทีมได้รับการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องในการทำงานอย่างต่อเนื่องอีกด้วย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพรหม อธิยาภรณ์ (2558, หน้า 208) ที่ได้ศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนายที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับพื้นที่ต่างมีความมุ่งมั่นและมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยต่างมีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อรับใช้ประชาชนและมุ่งหวังให้สังคมเกิดความสงบสุข

6.2.3 งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานพบว่า งบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากตำรวจภูธรภาค 7 ถือว่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณภารกิจที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ ซึ่งยังไม่นับรวมกับการกิจพิเศษตามข้อสั่งการเชิงนโยบายที่ลงมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ผู้บริหารตำรวจในระดับสถานีตำรวจได้มีการแสวงหาทรัพยากร และงบประมาณจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการดำเนินงานตามนโยบายที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวรรณ บุญวัฒนาภรณ์ (2556, หน้า 225) ที่พบว่า กองบังคับการปราบปรามได้รับจัดสรรงบประมาณน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับภารกิจ แต่ถูกผู้บังคับบัญชาคาดหวังในระดับสูงว่าจะได้ผลงานที่มีคุณภาพ จึงเป็นมูลเหตุที่ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับมอบภารกิจจะต้องแสวงหาการสนับสนุนจากแหล่งอื่นๆ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพรหม อธิยาภรณ์ (2558, หน้า 208) ที่ได้ศึกษาพบว่า การจัดสรรงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับจำนวนภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งส่งผลโดยอย่างมากต่อประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งในระดับพื้นที่ และในภาพรวมของหน่วยงาน

6.2.4 เทคโนโลยีที่ใช้ในการดำเนินงานพบว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ส่งผลให้เทคโนโลยีมีราคาถูกลง และมีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในหลายประเด็น ได้แก่ ความถูกต้องของข้อมูล และความรวดเร็วในการค้นหาข้อมูล การติดตามและสืบหาผู้กระทำความผิดสามารถทำได้ง่ายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น รวมถึงการขยายผลการจับกุม

ผู้กระทำผิดสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น จากข้อค้นพบดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ส่งผลให้การป้องกันปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่เป็นไป ด้วยความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ และมีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากช่วยให้เจ้าหน้าที่มี ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำผิดจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว จึงทำให้การตัดสินใจใน การป้องกันปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่เป็นไปด้วยความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ และ มีประสิทธิภาพสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stuart Xrainer (1998, pp. 74) ที่ได้กล่าวถึง เทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นเนื่องจากจะช่วยให้การรวบรวม และเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำงานที่มีจำนวนมากเป็นไปได้อย่างง่าย สะดวกและรวดเร็ว ทั้งยังสามารถคัดกรองข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญสำหรับการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วอีกด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวรรักษ์ บุญวัฒนาภรณ์ (2556, หน้า 224) ที่พบว่า กองบังคับการ ปราบปรามมีการปรับตัวโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน และเทคโนโลยีในการทำงานเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันในการทำงาน ทั้งนี้ การนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ในการทำงานได้ช่วยให้ การทำงานใช้เวลาน้อยลง และมีความถูกต้องเพิ่มสูงขึ้น

6.2.5 กฎหมาย และอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่า การดำเนินงานตาม นโยบายบางอย่างไม่ได้อยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะกระทำได้ เนื่องจากเป็นอำนาจเฉพาะ ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เช่น การเข้าและค้นเคหสถาน ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. โดยตรง จึงทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่มีอำนาจที่จะ กระทำได้ จากข้อค้นพบดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้า พนักงาน ป.ป.ส. ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ในการเข้าตรวจค้น จึงต้องมีการขอยกอำนาจ จากศาลก่อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา วงศ์สรรพ (2554) ที่ศึกษาปัญหากฎหมาย เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดพบว่า การใช้อำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายในการเข้าตรวจค้นเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ โดยไม่มีหมายค้น ซึ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถทำได้ ยกเว้นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ที่มีบัตรประจำตัวเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. และบทบัญญัติแห่งกฎหมายมีข้อจำกัดโดยให้อำนาจคุ้มครองเฉพาะผู้ที่มิใช่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เท่านั้น ซึ่งไม่รวมถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ร่วมตรวจค้น ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปราบปรามยาเสพติด ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ในการเข้าตรวจค้นเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิด

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ตำรวจภูธรภาค 7 สนับสนุนให้สถานีตำรวจแต่ละแห่งจัดเวทีประชาคมเพื่อเสนอ แผนงาน และโครงการที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด และจัดทำแผนปฏิบัติการและกิจกรรม ที่เหมาะสมกับพื้นที่

7.2 ตำรวจภูธรภาค 7 กำหนดให้มีตัวชี้วัดพฤติกรรมต้นแบบในการทำงานของผู้บริหาร ตำรวจเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

7.3 ตำรวจภูธรภาค 7 กำหนดให้มีกิจกรรมการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ที่สนับสนุนการทำงานที่มีประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการสร้างอุดมการณ์และสร้างแรงจูงใจให้มีความมุ่งมั่นในการทำงาน

7.4 ตำรวจภูธรภาค 7 จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเขียนโครงการเพื่อขอรับสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งต่างๆ เช่น งบยุทธศาสตร์จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด กองทุนของสำนักงาน ป.ป.ส. เป็นต้น

7.5 ตำรวจภูธรภาค 7 ประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยพัฒนาเครื่องมือและโปรแกรมประยุกต์เฉพาะทาง รวมถึงสนับสนุนสถานีตำรวจในแต่ละพื้นที่ที่มีการใช้เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย เพื่อช่วยให้ระบบการรายงานผลการดำเนินงานเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และถูกต้อง

7.6 ตำรวจภูธรภาค 7 ทำการศึกษาถึงปัญหาและข้อจำกัดของการทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามยาเสพติด เพื่อเสนอให้ผู้มีอำนาจในเชิงนโยบายนำปัญหาและข้อเสนอเข้าสู่กระบวนการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาระเบียบ และข้อกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

บรรณานุกรม

- จิรวุฒิ บุญวัฒนาภรณ์. (2556). ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการของกองบังคับการปราบปราม กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต* (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- เฉลิมพรหม อธิติยาภรณ์. (2558). ประสิทธิภาพการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต* (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ตำรวจภูธรภาค 7. (2558). *แผนปฏิบัติราชการตำรวจภูธรภาค 7 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558*. นครปฐม : ตำรวจภูธรภาค 7.
- พิรพงศ์ ราพิงจิตต์. (2555). การพัฒนาองค์การภาครัฐแนวใหม่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต* (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- เพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญนิกิจ. (2557). ภาวะผู้นำองค์กรและการจัดการที่มีประสิทธิภาพของโรงพยาบาลรัฐ. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต* (สาขาการจัดการ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม.

- มานพ เนียรภาค. (2556). ประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2551). การวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายของการบริหารจัดการ การบริหารการพัฒนาและการบริหารจัดการ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2531). ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา วงศ์สรรพ. (2554). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2541). เอกสารชุดการส่งเสริมประสิทธิภาพและจริยธรรมในองค์กร. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2558). แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2558). แผนปฏิบัติราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558. กรุงเทพฯ : สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- สุพิศาล ภักดีถิ่นฐาน. (2556). *Modern Policing : Community Policing in CSD*. นนทบุรี: กรีนแอปเปิ้ล กราฟฟิคปรินติ้ง.
- สุภาณี อินทน์จันทร์. (2555). แนวทางการบูรณาการความร่วมมือในการป้องกันปัญหายาเสพติดในเขตพื้นที่อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และวิลาวัณย์ หงษ์นคร. (2552). องค์ความรู้จากความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม.
- Fayol, Henri. (1923). *Industrial and General Administration* . New Jersey : Clifton.
- Gulick L. and Urwick,L. (1937). *Paper On The Science of Administration*. New York : Institute of Public Administration.
- Koontz, Harold D. (1923). *Analysis of Managerial Functions*. New York : McGraw - Hill Book.
- Xrainer, Stuart. (1998). *Key management ideas: Thinkers that changed the management world*. FT: Pitman Publishing.

รูปแบบกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

A Model Strategic of Motivating the Decision to Further Study for Degree on The Internet System In Thailand

ทรงพล ลพนาสุรณ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องรูปแบบกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความสำคัญของกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และ 3) ศึกษารูปแบบกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือส่วนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากตัวอย่างนักศึกษาที่เรียนระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จำนวน 400 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคณิตศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model Analysis : SEM) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และส่วนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาแบบจำลองสมการโครงสร้าง พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา สภาพการสมรส ระดับการศึกษารายได้ต่อเดือน อาชีพ ภูมิสำเนา ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม แหล่งเงินทุนในการศึกษา ระดับที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สาขาวิชาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์ทางตรงกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด และยังมีความสัมพันธ์ทางตรงและทางอ้อมกับแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์ทางตรงกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดและยังมีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่าย

* สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

อินเทอร์เน็ตกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด มีความสัมพันธ์ทางตรงกับแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสามารถในการพยากรณ์ได้ระดับดีและเป็นที่ยอมรับได้คิดเป็นร้อยละ 87.20 ($R^2 = 0.872$)

คำสำคัญ: กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด, แรงจูงใจ, การศึกษาระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ABSTRACT

The objectives of the study were (1) to study the priority of the strategy to promote motivating the decision to further study for degree on the internet system, (2) to study factors relations strategy to promote motivating the decision to further study for degree on the internet system; (3) to study of the strategy to promote motivating the decision to further study for degree on the internet system.

This Research is a mixed research, as divided into 2 parts namely; the 1st Part was a quantitative research, the sample groups of which were 400 students studying for degree on the internet system; the 2nd part was a qualitative research, the sample groups of which were 5 representatives in the work units in study for degree on the internet system. The data were analyzed by using software package. Frequency distribution, percentage, arithmetic mean, standard deviation, confirmatory factor analysis (CFA) and structural equation modeling analysis (SEM) were statistical techniques used.

The findings revealed that of the structure equation model showed that gender, age, education, marital status, education, income, domicile, career, grade, sources of funds for education, the class is studying, subject studying has a direct influence with the strategic marketing mix. It also had a relationship with the direct and indirect to study toward a degree via the Internet. Factors affecting the decision had direct influence with the strategic marketing mix. It also has an indirect relationship with the motivation to study toward a degree via the Internet. Strategic Marketing Mix had direct influence with the motivation to study for a degree via the Internet. The structural equation model was designed properly with the ability to predict strategic of motivating the decision to further study for degree on the internet system in Thailand at the acceptable level of 87.20 percent ($R^2 = 0.872$).

Keywords: Marketing Mix, Motivating, Study for Degree on the Internet System

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกได้พัฒนาก้าวหน้าไปสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงหรือเรียกว่ายุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารที่มีการแลกเปลี่ยนและติดต่อสื่อสารอย่างรวดเร็วมีการนำเอาระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพและเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยมีความสลับซับซ้อนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตประจำวันมากขึ้นเช่นการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์การนำเอาอุปกรณ์เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมาใช้ในการตรวจรักษาโรคเช่นเครื่องยิงเลเซอร์สลายนิ่วในท่อไตกรวยไตโดยไม่ต้องผ่าตัดสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สร้างความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตเพิ่มคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันเป็นอย่างมากแต่สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากองค์ความรู้และการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2555:56) การศึกษาของไทยในปัจจุบันเป็นยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เปิดกว้างมีหลากหลายรูปแบบให้สามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตัวเองอย่างรวดเร็วมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของไทยเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคใหม่ที่ไร้ขอบเขตการศึกษาจึงนับว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา การศึกษาจึงได้กลายมาเป็นสิ่งสำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์มีมูลค่าเพิ่มและกลายเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมนำความเจริญมาสู่ประเทศชาติได้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2545)จากแนวโน้มนโยบายสังคมและเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยองค์ความรู้และเทคโนโลยีผู้คนกระตือรือร้นในการหาความรู้ให้กับตนเองอย่างเช่นในปัจจุบันนี้ดูเหมือนว่าจะทำให้คนในสังคมจำนวนไม่น้อยต่างคิดว่าการไม่มีความรู้หรือความรู้แค่ปริญญาตรีคงไม่เพียงพอสำหรับการงานให้เติบโตและก้าวหน้าได้ทำให้การศึกษาหลังปริญญาตรีหรือที่เรียกกันว่าระดับปริญญา ซึ่งส่วนใหญ่คือปริญญาโทและปริญญาเอก มีการขยายตัวเป็นอย่างมาก สถาบันการศึกษาต่างๆพากันเปิดสอนหลักสูตรปริญญาโทและเอกเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนมากมายทั้งนี้แรงจูงใจหนึ่งที่ทำให้คนต้องการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นนั้นจะมีเรื่องของแรงจูงใจทางสังคม คือ ความต้องการมีเกียรติ ชื่อเสียง (จิรวัดน์ เต็มขจรกิจและคณะ, 2556:11-15) และเป็นที่ยอมรับกับแรงจูงใจทางหน้าที่การงาน คือ ต้องการนำความรู้มาพัฒนาตนเองและยังได้วุฒิการศึกษาเพื่อนำไปอัพเงินเดือนรวมถึงความก้าวหน้าของตำแหน่งในหน้าที่การงานด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้การเรียนการสอนระดับปริญญาในยุคปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่แค่ภายในห้องเรียนโดยใช้สื่อกระดาษตำเท่านั้นแต่โลกแห่งการเรียนรู้ได้ก้าวหน้าไปตามการพัฒนาของเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งการดำเนินการจัดการศึกษาบนเว็บ (web-based instruction หรือ WBI) เป็นวิธีการสอนที่ได้รับความนิยมแพร่หลายอย่างรวดเร็วในระดับอุดมศึกษาทุกระดับ WBI มีศักยภาพมากในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ซึ่ง (Windschitl, 1998 :150-158) กล่าวว่าเครือข่ายคอมพิวเตอร์ระดับโลก (World Wide Web หรือ WWW) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้

มากมายให้อาจารย์และนักศึกษาเช่นทำให้นักศึกษาเรียนรู้และพัฒนาด้วยตนเองเพิ่มทักษะการเขียนในการติดต่อสื่อสารพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาสำคัญส่งเสริมให้มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องสำคัญ

อย่างไรก็ตาม ด้วยตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา การศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึงไม่เพียงพอเสียแล้วสำหรับในยุคปัจจุบันนี้คนส่วนใหญ่จึงได้ตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามากขึ้น(มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 2556:11) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงรวมถึงประเทศไทยที่มีการแข่งขันด้านการศึกษที่รุนแรงขึ้นความคาดหวังของสังคมและตลาดแรงงานต่อการอุดมศึกษาประกอบกับการเปลี่ยนสถานะสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555:56) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องพึ่งพาตัวเองเพิ่มขึ้นเป็นเหตุให้สถาบันการศึกษามีแนวโน้มในการพัฒนาไปสู่การดำเนินกิจการเชิงพาณิชย์มากขึ้นที่ต้องหารรายได้เลี้ยงตัวเองดังจะเห็นได้จากมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่งในปัจจุบันต่างหาช่องทางที่จะทำรายได้เข้าสู่มหาวิทยาลัยในรูปแบบต่างๆ เช่นการจัดทำการโฆษณาการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ความหลากหลายของสาขาวิชาและคณะต่างๆที่มีให้เลือกการนำเทคโนโลยีใหม่ๆเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนมากขึ้นเน้นคุณภาพการเรียนการสอนหลักสูตรเนื้อหาวิชาที่ทันสมัยคุณภาพคุณวุฒิชื่อเสียงของสถาบันและตัวคณาจารย์ผู้สอนการเอาใจใส่ของอาจารย์ต่อนักศึกษารวมกระทั่งการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศภายในสถานศึกษาการเดินทางที่สะดวกสบายการเปิดมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขตและรวมถึงการเปิดหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอกผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในสาขาต่างๆมากขึ้น สร้างจุดศูนย์กลางการเรียนรู้สำหรับการเรียนรู้การจัดการผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตกระจายสู่ท้องถิ่น เพิ่มเติมเพื่อให้ครบวงจรซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางการเลือกศึกษาต่อให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาลดระยะเวลาของการตัดสินใจเลือกสถาบันในการศึกษาต่อสั้นลงด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นคุณลักษณะภายในของนักศึกษา ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด แรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยโดยวิเคราะห์หาแนวทางในการวางแผนการบริหารจัดการการเรียนการสอนบนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมีความสอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมและสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงของยุคสมัยปัจจุบันอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นไปตามมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับสู่สากล

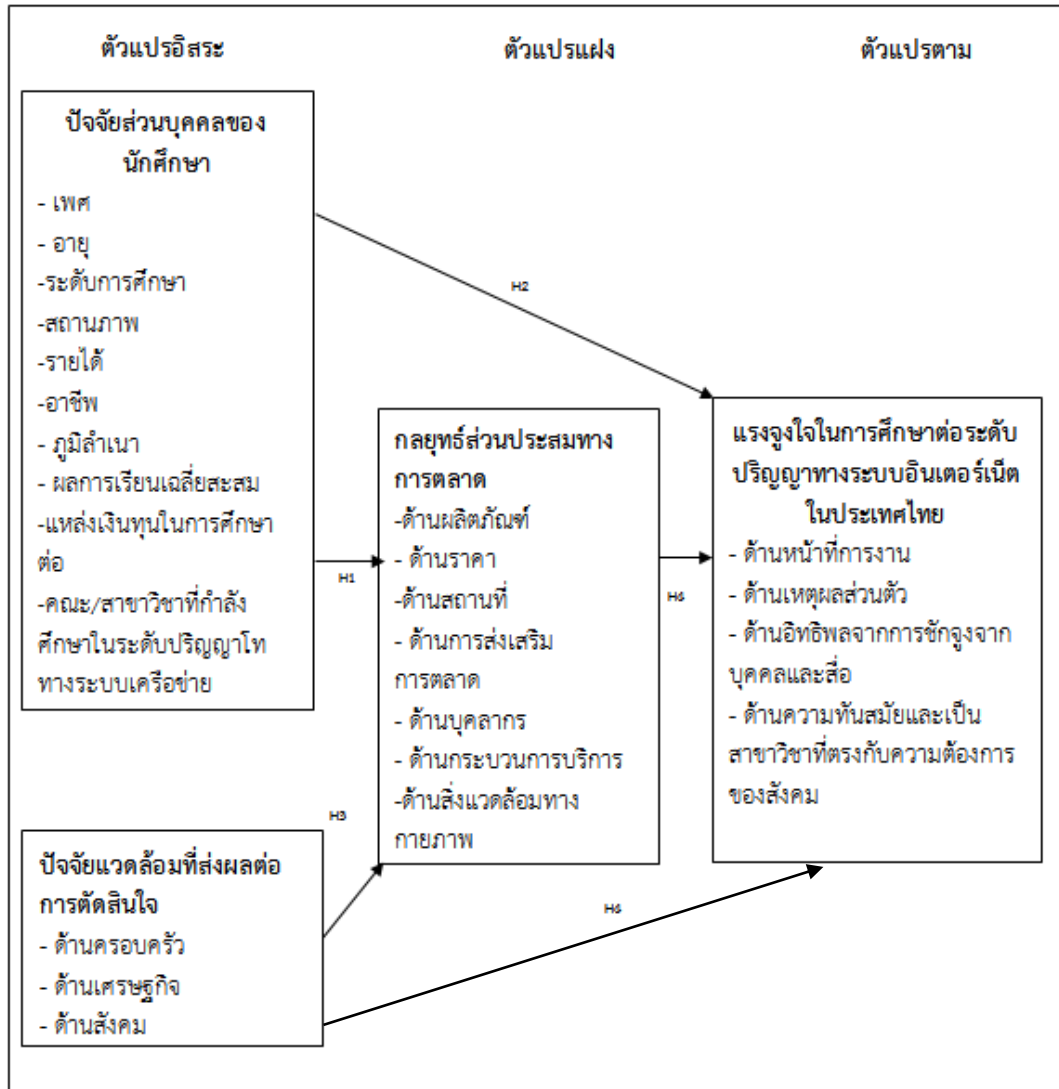
2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

2.3 เพื่อศึกษารูปแบบกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

3. ขอบเขตการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.1 องค์ประกอบของตัวแปรเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องในเรื่องรูปแบบกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ประกอบด้วยตัวแปรเหตุ (cause variable) ตัวแปรส่งผ่าน (transfer variable) และตัวแปรผล (effect variable) ดังนี้

1) แปรอิสระ(cause variable) มี 2 ตัวแปรได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาและปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจโดยแต่ละตัวแปรยังประกอบไปด้วยตัวแปรสังเกตได้ดังต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาประกอบด้วย 11 ตัวแปรสังเกตได้แก่เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ อาชีพ ภูมิสำเนา ผลการเรียนรู้เฉลี่ย แหล่งเงินในการศึกษาต่อ และคณะ/สาขาวิชาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

1.2 ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม

2) ตัวแปรแฝง(transfer variable) มี 1 ตัวแปรได้แก่กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด โดยตัวแปรยังประกอบไปด้วยตัวแปรสังเกตได้ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดประกอบด้วย 7 ตัวแปรสังเกตได้ ได้แก่กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์กลยุทธ์ด้านราคากลยุทธ์ด้านสถานที่ กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด กลยุทธ์ด้านบุคลากร กลยุทธ์ด้านกระบวนการบริการและกลยุทธ์ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

3) ตัวแปรตาม (effect variable) มี 1 ตัวแปรได้แก่แรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย โดยประกอบไปด้วยตัวแปรสังเกตได้ดังต่อไปนี้

แรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ประกอบด้วย 5 ตัวแปรสังเกตได้ ได้แก่ ด้านหน้าที่การงาน ด้านเหตุผลส่วนตัว ด้านอิทธิพลจากการชักจูงจากบุคคลและสื่อ ด้านความทันสมัยและเป็นสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการของสังคม

3.2 สมมติฐาน

1) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษากับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด

2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษากับแรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด

4) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจกับแรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

5) ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดกับแรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา พิจารณาถึงปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษา ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจในการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

3.4 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

- 1) นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของสถานศึกษาในประเทศไทย ที่เปิดทำการเรียนการสอนผ่านอินเทอร์เน็ตซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาปริญญาตรีและปริญญาโท จำนวน 8,103 คนโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาปริญญาตรีและปริญญาโท จำนวน 400 คน
- 2) ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานจริง ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลการจัดการเรียนการสอน ระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของสถาบันการศึกษา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แหล่งข้อมูลในการศึกษาได้แก่ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของสถานศึกษาในประเทศไทย ที่เปิดทำการเรียนการสอนผ่านอินเทอร์เน็ตซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาปริญญาตรีและปริญญาโท จำนวน 8,103 คนและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างตามเทคนิคการใช้สถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดขนาดตัวอย่างเป็นจำนวน 20 เท่า ของจำนวนตัวแปรที่ใช้สำหรับการกำหนดตัวอย่างในโปรแกรม AMOS(Diammantopoulos & Siguaw.,2000 : ไม่มีเลขหน้า) ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 16 ตัวแปร และกำหนดระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ร้อยละ 95 โดยอนุญาตให้เกิดความผิดพลาดได้ไม่เกินร้อยละ 5 จึงมีกลุ่มขนาดตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งผ่านการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย พร้อมทั้งดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยวิธีการ Item-Objective Congruency Index (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ทั้งนี้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของมาตรวัดโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ของทุกตัวแปรมีค่ามากกว่า 0.7 ทั้งสิ้น จึงถือได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ

3. สถิติที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้ทำการวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) วิเคราะห์อิทธิพลระหว่างตัวแปร(Path analysis) ประมวลผลโดยใช้ Z-test เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เพื่อ

วิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) จากนั้นทำการทดสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. การวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) คือ เป็นการสัมภาษณ์บุคคลหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จำนวน 5 คน

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยและการประมวลผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการพิจารณาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model Analysis: SEM) ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยดังแสดงผลสรุปการทดสอบสมมุติฐานดังนี้

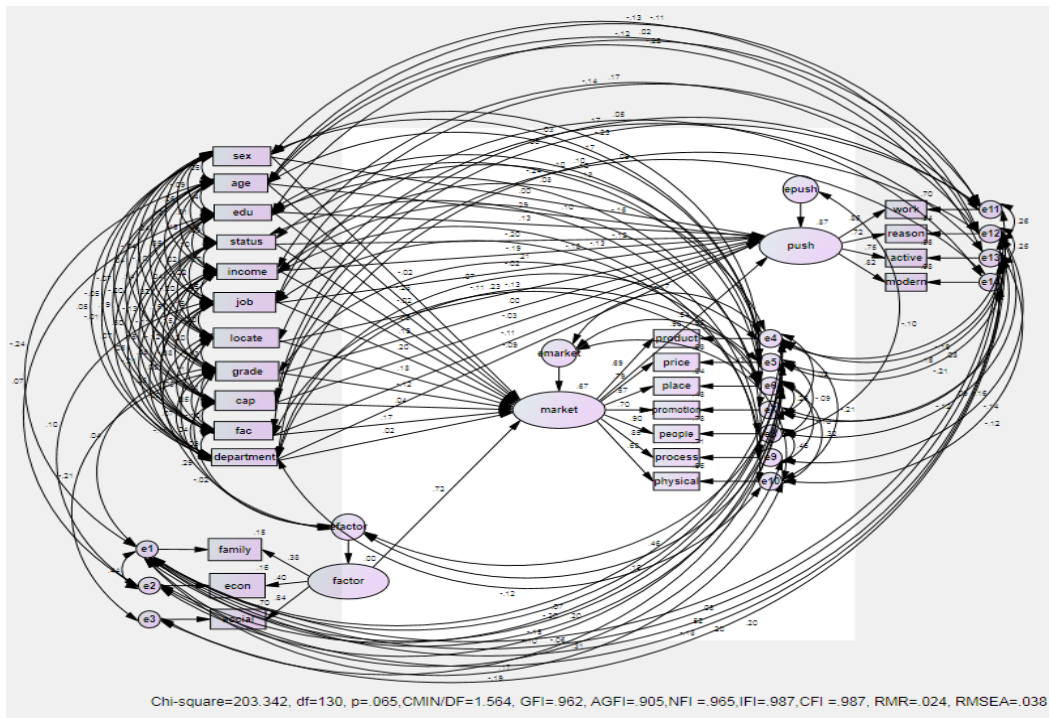
1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 24-34 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีสถานภาพโสด มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,001-30,000 บาทมีอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจมีภูมิลำเนาภาคกลาง มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 2.51-3.00 มีแหล่งเงินทุนส่วนตัวในการศึกษาต่อกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีกำลังศึกษาสาขาบริหารธุรกิจ

2. กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อให้ความสำคัญกับระดับความคิดเห็นในเรื่องปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจด้านสังคม มากที่สุด

3. กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา มากที่สุด

4. กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อเรื่องแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้านเหตุผลส่วนตัว (reason) มากที่สุด

5. การทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา สภาพการสมรส ระดับการศึกษารายได้ต่อเดือน อาชีพ ภูมิลำเนา ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม แหล่งเงินทุนในการศึกษา ระดับที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สาขาวิชาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์ทางตรงกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด และยังมีความสัมพันธ์ทางตรงและทางอ้อมกับแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์ทางตรงกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด และยังมีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด มีความสัมพันธ์ทางตรงกับแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสามารถในการพยากรณ์ได้ระดับดีและเป็นที่ยอมรับได้



ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

6. อภิปรายผล

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สภาพการสมรส รายได้ต่อเดือน อาชีพ ภูมิลำเนา ผลการเรียนรู้เฉลี่ยสะสม แหล่งเงินทุนในการศึกษา ระดับที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สาขาวิชาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์ทางตรงกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สภาพการสมรส ระดับการศึกษารายได้ต่อเดือน อาชีพ ภูมิลำเนา ผลการเรียนรู้เฉลี่ยสะสม แหล่งเงินทุนในการศึกษา ระดับที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สาขาวิชาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์ทางตรงและทางอ้อมกับแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 พบว่า ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์ทางตรงกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดโดยปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการตัดสินใจมีความสัมพันธ์ทางตรงเป็นความสัมพันธ์ทางบวก

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4 พบว่า ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยผ่านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด โดยปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์ทางตรงเป็นความสัมพันธ์ทางบวก

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 5 พบว่า กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด มีความสัมพันธ์ทางตรงกับแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด มีความสัมพันธ์ทางตรงเป็นความสัมพันธ์ทางบวก

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดที่สำคัญอันเป็นเป้าหมายหลักของมหาวิทยาลัยที่เปิดทำการเรียนการสอนในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของประเทศไทย คือ กลุ่มนักศึกษาที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 24-34 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีสถานภาพโสด มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,001-30,000 บาทมีอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจมีภูมิลำเนาภาคกลาง มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 2.51-3.00 มีแหล่งเงินทุนส่วนตัวในการศึกษาต่อกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีกำลังศึกษาสาขาบริหารธุรกิจ กลุ่มดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์ใช้การบูรณาการกลยุทธ์การตลาดอย่างเหมาะสมกับกลุ่มนักศึกษาหรือกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินธุรกิจ โดยอาจจะเพิ่มสาขาวิชาที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเพศหญิง กลุ่มอายุที่เป็นวัยทำงาน มีการผ่อนชำระค่าเล่าเรียนที่หลากหลาย เช่น ผ่อนชำระ 0% ผ่อนบัตรเครดิต จัดทำสาขาวิชาหรือหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับ ผู้บริหารหรือผู้ที่นำไปใช้ในการทำงานหรือต่อยอดในการทำงานแบบบูรณาการ จัดให้มีแหล่งเงินทุนสำหรับการศึกษา ทั้งแหล่งเงินทุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ให้ครอบคลุม มีการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาให้ครอบคลุมทุกระดับการศึกษา

2) ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลการตัดสินใจพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาด้าน พบว่า ด้านที่เห็นในระดับมาก ได้แก่ ด้านสังคม รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ และด้านที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง ได้แก่ด้านครอบครัว กลุ่มดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์ปัจจัยดังกล่าวในการจัดการระบบการเรียนทางไกลอยู่ที่ไหนก็ได้ อยู่กับบ้านก็สามารถเรียนได้ ทำให้นักศึกษาสามารถจัดเวลาอยู่กับครอบครัวสามารถจัดเวลาการเรียนได้อย่างเหมาะสมลดปัจจัยต่างๆ ที่ไม่จำเป็น นักศึกษาได้ใช้เวลาส่วนมากอยู่กับครอบครัว ช่วยลดภาระแบ่งเบาภาระของครอบครัวและครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลการศึกษาของนักศึกษาได้โดยตรงเช่น การลดการใช้จ่ายการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายการเรียน เป็นต้นและส่งเสริมให้ครอบครัวมีความสำคัญในการตัดสินใจของนักศึกษาในการเลือกเรียนในระบบออนไลน์ด้านเศรษฐกิจทำการจัดระบบค่าใช้จ่ายในการเรียนการสอนที่ชัดเจน สามารถผ่อนชำระเป็นรายเดือน สามารถวางแผนเรื่องค่าใช้จ่ายได้

สามารถชำระเงินค่าเทอม ขึ้นต่ำได้ ช่วยประหยัดค่าเดินทางในการเดินทางแค่มืออินเทอร์เน็ตก็สามารถเรียนได้และการใช้จ่ายในการเรียนออนไลน์

3) กลุ่มตัวอย่างส่วนประสมทางการตลาดพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากเมื่อพิจารณาด้าน พบว่า ด้านที่เห็นในระดับมาก ได้แก่ ด้านราคา รองลงมา คือด้านสถานที่ (Place)ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ(Physical)และด้านบุคลากร (People) ตามลำดับ และด้านที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)และด้านกระบวนการบริการ(Process)กลุ่มดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์ปัจจัยกลุ่มตัวอย่างส่วนประสมทางการตลาดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น มีหลักสูตรในการเลือกเรียนหลากหลาย ภายใต้การรับรองของสกอ. หลักสูตรตรงกับความต้องการของตลาดงานมีการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ซึ่งเป็นหลักสูตร สาขาการจัดการ สาขาบริหาร การศึกษา ตอบโจทย์ ด้านตลาดแรงงาน มีงานทำแน่นอนมีหลักสูตรและ Product เป็นที่ต้องการ และมีความโดดเด่น เช่น การจัดการโลจิสติกส์ ชีวะอนามัยสิ่งแวดล้อม บริหารสาธารณสุข เป็นต้นมีหลักสูตร และสาขาวิชา ที่ตรงความต้องการของผู้เรียนมีหลักสูตรได้รับการรับรอง โดย กพ. และ สกอ.มีหลักสูตรรับรอง นักศึกษาไม่มีเวลามาเรียนและสนใจเรียนการมีศักดิ์สิทธิ์เทียบเท่าปริญญาในระบบปกติการมีค่าเรียนถูกกว่า หลักสูตรปกติ มีค่าเรียนชัดเจน การเน้นจุดประชาสัมพันธ์ต่างๆ ดังนี้ เช่น ไม่ต้องเสียค่าเดินทางค่าใช้จ่ายถูกกว่าการศึกษาในห้องเรียน การมีทุนการศึกษา การมีการผ่อนชำระ การสามารถชำระผ่านบัตรเครดิตและสามารถผ่อนชำระผ่านบัตรเครดิตได้ 0% การที่จะช่วยให้นักศึกษาลดค่าใช้จ่ายเมื่อตัดสินใจมาเรียนในระบบค่าใช้จ่ายต่อหลักสูตร ถูกกว่าระบบ การศึกษาปกติและประหยัดค่าใช้จ่าย ทั้งในการเดินทางและเอกสารประกอบการเรียนการเรียนที่ไหนก็ได้ การเรียนซ้ำได้ตลอดเวลา การจัดการส่งให้นักศึกษาและบุคลากรสามารถนำความรู้ด้านเทคโนโลยี มาใช้ร่วมการเรียนได้เลย สะดวกสบายต่อการเรียนความสะดวกสบายในการเดินทางความสะดวกสบายในการสอบ ความสะดวกสบายในการเลือกศูนย์เรียนได้ง่าย Anywhere Anytime ในระบบการเรียนสามารถเรียนผ่านระบบมือถือได้ทุกระบบมีการ PR ตลอดเวลา การจัดทำมีศูนย์ประชาสัมพันธ์ ครอบคลุมทั่วประเทศการอำนวยความสะดวกสมักรที่ไหนก็ได้คุณภาพเหมือนกันการส่งเสริมและมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร โฆษณาเด่นเพื่อเป็นการช่วยตัดสินใจมาเรียนการสร้างแรงกระตุ้นสำคัญ ที่ช่วยทำให้นักศึกษาตัดสินใจมาเรียนเพิ่มขึ้น เช่น มีระบบการติดตามนักศึกษามีศูนย์ประชาสัมพันธ์ ผ่านอาจารย์แนะนำมีระบบการผ่อนจ่ายมีระบบทุนการศึกษาสามารถจ่ายค่าเทอมผ่านบัตรเครดิตอาจารย์มีคุณวุฒิที่ ก.พ. รับรอง ตรงสาขาที่เปิดการเรียนการสอน การมีบุคลากรฝ่ายต่างๆ ที่สนับสนุนการเรียน มีคุณภาพ และดูแลนักศึกษาอย่าง ครอบคลุม ตั้งแต่ต้น จนสำเร็จการศึกษาการมีผู้อำนวยการหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอนต้องเป็นที่ยอมรับ ในแต่ละสาขาวิชาการจัดการบุคลากร มีเพียงพอต่อความต้องการและบุคลากร มีการประเมินความรู้ความสามารถจาก สกอ.การจัดการเรียนการสอนในหัวข้อ และเนื้อหา ที่อาจารย์นำมาสอน ครอบคลุม กับวัตถุประสงค์การสอน ในแต่ละสาขาวิชา และอาจารย์ทุกท่าน ผ่านการอบรม การสอนผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตการมีระบบเจ้าหน้าที่และอาจารย์ที่ปรึกษา ในการติดตาม

นักศึกษาอย่างสม่ำเสมอการมีบุคลากรช่วยตอบคำถาม และปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการใช้งานระบบ การเรียนการสอนการมีระบบการติวนักศึกษา ก่อนเริ่มเรียนต้องมีการอบรมการเรียนการสอน ผ่านระบบก่อนการเรียนจริงการมีลงทะเบียน และแผนการเรียนชัดเจน และระบบมีการลงทะเบียนให้นักศึกษาเอง นักศึกษาเพียงชำระเงินค่าบริการ การมีทีมงานดูแลทุกกระบวนการสามารถติดต่อสื่อสาร ระหว่างอาจารย์ และนักศึกษา ผ่านระบบ มีการใช้ App หรือ Web board เข้ามาช่วยในการรองรับการศึกษา ทั้งก่อน และขณะเรียนการมีระบบรองรับการติดตาม การนำเสนอ มีความพร้อมทันสมัย รองรับปัญหาอันอาจจะเกิดจากการใช้งานได้การมีการปฐมนิเทศ ทุกเดือน มีการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ ในทุกๆ ศูนย์การเรียนรู้ การมีความทันสมัยเป็นอันดับ 1 ของประเทศ และมีระบบเป็นมาตรฐานสากล การมีระบบสารสนเทศนิสิตการมีระบบที่สามารถตรวจสอบผลการลงทะเบียนและสามารถเช็คเกรดได้ตลอดเวลา การมีระบบ tracking ระบบพิมพ์ใบชำระเงิน พิมพ์ Transcript สามารถทำได้ผ่านระบบได้ตลอดเวลาอีกทั้งมหาวิทยาลัยมีการนำใช้ Device ต่างๆ ในระบบ IT ที่ทันสมัยมาใช้รองรับในทุกกระบวนการทำงาน เพื่อให้นักศึกษารู้สึกว่าสามารถปฏิสัมพันธ์ ได้เสมือนจริง กับห้องเรียนปฏิบัติ การนำ YouTube, Facebook, Line มาใช้เป็นองค์ประกอบทางกายภาพในการจัดการเรียนการสอน เว็บไซต์หลักของมหาวิทยาลัย มีความสวยงาม สะดวกต่อการใช้งาน ทุกอย่างสามารถค้นหาได้จากจุดเดียว

4) ส่วนแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากเมื่อพิจารณาด้าน พบว่า ด้านที่เห็นด้วยในระดับมาก ได้แก่ ด้านเหตุผลส่วนตัว (reason) รองลงมา คือ ด้านหน้าที่การงาน (work) ความทันสมัยและเป็นสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการของสังคม (modern) และอิทธิพลจากการชักจูงจากบุคคลและสื่อ (Active) ตามลำดับ กลุ่มดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์ โดยกำหนดให้มีศูนย์รับสมัครที่เอื้อต่อ กลุ่มที่มีงานทำมีผู้บริหารในหน่วยงานต่างๆ มาสมัครเรียนและยอมรับ เพื่อนำความรู้ นำไปใช้พัฒนาองค์กรสามารถตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของกลุ่มนักศึกษา ทั้งในกลุ่มทำงานแล้ว หรือกลุ่มที่ยังไม่มีงานทำ สามารถนำความรู้ ความสามารถไปใช้เป็นใบเบิกทางในการทำงาน สามารถนำวุฒิการศึกษาไปต่อยอดและเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานสามารถนำไปสอบแข่งขันกับสถาบันอื่นได้สามารถทำการเรียนที่ไหนก็ได้ สามารถแบ่งเวลาทำภารกิจของตัวเองได้อย่างชัดเจน สามารถมหาวิทยาลัยได้เฉพาะวันที่มาสอบ สามารถเลือกเรียนได้ ศูนย์การเรียนรู้ใกล้บ้านได้ความสะดวกสบาย ในการเรียนตอบสนองวัตถุประสงค์ส่วนตัวตอบสนองกลุ่มไม่มีเวลาเรียน มีศูนย์รับสมัครทั่วประเทศ มีสื่อผ่านเว็บไซต์และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ เป็นทางเลือกในการตัดสินใจเรียนบัณฑิตที่จบไปแล้วมีทั้งนักการเมือง ดาราและผู้นำในองค์กรต่างๆ ได้มีส่วนแนะนำ ชักชวนคนอื่น ๆ มาเรียนสิ่งที่นำเสนอ สามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษาสามารถสร้างความชัดเจน ให้แก่นักศึกษาช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาเลือกเรียน และบริหารการเรียนได้การเพิ่มความเร็วของการปฏิสัมพันธ์และช่องทางการสื่อสารเข้าถึงกลุ่มนักศึกษาได้อย่างรวดเร็วสามารถบริโภคสื่อได้อย่างถูกต้องและแม่นยำการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี และปริญญาโท มีความทันสมัย เป็นที่ต้องการของหน่วยงานต่างๆ และนักศึกษาส่วนใหญ่ เรียนเพื่อนำไปปรับวิทยฐานะการจากระบบ

รองรับการเรียนรู้ผ่านระบบต่างๆ เช่น Tablet, Ipad, Computer และอื่นๆ มีการปรับปรุงตลอดเวลาเพื่อรองรับการเรียนรู้ระยะไกล การจัดปรับระบบการเรียนการสอนให้ Smart มากขึ้น การมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและพัฒนา Device ใหม่ที่สามารถรองรับการมีอุปกรณ์ต้องมีความทันสมัยการมีอุปกรณ์ให้เช่า หรือแจกให้นักศึกษา ใช้ได้และการเป็นหลักสูตรที่มีความต้องการและขาดแคลน เช่นหลักสูตรอุตสาหกรรมบริการ หลักสูตรการบริการการชื้อนามัย เป็นต้น และการจัดระบบการเรียนการสอนที่เน้นความทันสมัยและสามารถให้ความรู้สึกเสมือนจริงกับการเรียนในห้องเรียนจริง และสามารถโต้ตอบการปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1) ควรขยายขอบเขตการศึกษาในกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เช่น กลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมในทุกมหาวิทยาลัย และแหล่งอื่นๆ เพื่อเพิ่มความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่างและทราบถึงรูปแบบกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยในมุมที่เปิดกว้างมากขึ้น

2) ควรศึกษาพฤติกรรมการศึกษาในระดับต่างๆ โดยขยายพื้นที่การศึกษาในการศึกษาให้ครอบคลุมไปยังระดับการศึกษาต่างๆนอกเหนือจากการศึกษาในระดับปริญญาเพื่อให้การศึกษาครอบคลุมความคิดเห็นในมุมมองของผู้เรียนและนำไปพัฒนาโมเดลให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและหน่วยงานที่จัดให้มีการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยต่อไป

3) ควรทำการศึกษาพฤติกรรมการศึกษาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแบบอื่นๆ เช่น Group Study ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเรียน กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด และอื่นๆ

4) ควรศึกษาการสร้างรูปแบบกลยุทธ์และตราสินค้าด้านการศึกษา ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเนื่องจากสินค้าในกลุ่มการศึกษาอาจมีวิธีการสร้างตราสินค้าที่แตกต่างกัน

5) ศึกษาพฤติกรรมผู้บริหารระดับสูงในมหาวิทยาลัย ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยเชิงลึกและค้นหาปัจจัยแฝงที่ผู้บริหารระดับสูงในมหาวิทยาลัย ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

6) ศึกษาพฤติกรรมผู้บริหารระดับสูงในมหาวิทยาลัย เพื่อทำให้ทราบถึงปัจจัยคุณภาพและปัจจัยทางการตลาดที่ผู้บริหารระดับสูงในมหาวิทยาลัย ต้องการและนำมาปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อให้เกิดแรงจูงใจต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

บรรณานุกรม

- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ.(2555). *การศึกษาในระดับอุดมศึกษาภายใต้กติกาใหม่*. กรุงเทพฯ : บริษัท อิระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด.
- จิรววัฒน์ เต็มขจรกิจ และคณะ. (2545). รายงานการวิจัยทัศนคติของผู้ที่สนใจศึกษาต่อหลักสูตรบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิตของวิทยาลัยโยนกในเขตภาคเหนือตอนบน. *รายงานการวิจัย*. ลำปาง : มหาวิทยาลัย โยนก.
- พีรภาว พุแค. (2554) . ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีปทุมวิทยาเขตชลบุรี. *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี.
- มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. (2556) . การตัดสินใจเลือกศึกษาหลักสูตรของมหาวิทยาลัย. *รายงานการวิจัย*. นนทบุรี : ราชพฤกษ์.
- Chen Hui-Chu. (2007). *Customers' Perceptions Of The Marketing Mix Andthe Effect On Taiwanhypermarkets' Brand Equity*. Lynn University.
- Diamantopoulos. A. and Siguaw. J.A. (2000). *Introducing LISREL*. London: Sage Publications.
- Hani Al-Dmour et.al. (2013). *The Effect Of Services Marketing Mix Elementson Customer-Based Brand Equity : An Empirical Study On Mobiletelecom Service Recipients In Jordan*. *International Journal of Business and Management*. 8 (11).
- Knowles. M. S. (1975). *Self-directed learning : A guide for learners and teachers*. Englewood Cliffs : Prentice Hall/Cambridge.
- Kim. D. J., Donald. L. F. & Raghav. H. R. (2009). Trust and Satisfaction. TwoStepping Stones for Successful E-Commerce Relationships: ALongitudinal Exploration. *Information Systems Research*. 20(2). 237-257.
- Mather.P.C.(2012. *Appreciative Service-Learning.American College Personnel-Association*. Baltimore: MD.
- Kotler. Philip and Armstrong. Gary.2009. *หลักการตลาดฉบับมาตรฐาน*. แปลโดยวารุณีตันติวงศ์วานิช. กรุงเทพฯ: เพียร์สันเอดดูเคชั่นอินโดไชน่า.
- Kotler. P., & Keller. K.L. (2006). *Marketing Management* .New Jersey. Pearson.
- Schiffman. L. G. & Kanuk. L. L.. (2007). *Consumer behavior* (9thed). New Jersey : Prentice-Hall.
- Shih. Sophia Mok.. Parental Educational Expectations: A comparative Study of Chinese Mandarin and Cantonese Immigrants. (*Doctoral Dissertation*).

University of Illinois at Chicago. Journal of Studies in International Education. v14 n5 p471490 2010.

Turnblin Randall S.. (2002). The college choice process of nontraditional students. (*Doctoral Dissertation*). The University of Toledo.

THE DEVELOPMENT MODEL USING ORGANIZATIONAL CULTURE FOR ENHANCEMENT EDUCATION MANAGEMENT QUALITY OF SMALL PRIMARY SCHOOL IN MIDDLE ISAN

Nid Bai-iam^{*} Natthaphng Phudlar^{**} Kosit Paengsoi^{***}

บทคัดย่อ

แนวคิดของรูปแบบการพัฒนาโดยใช้วัฒนธรรมองค์กรในการบริหารจัดการการศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาโดยใช้วัฒนธรรมองค์กรให้มีคุณภาพเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคอีสานภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วย 9 โรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบสอบถามถูกใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าในอดีตความเป็นมาการใช้วัฒนธรรมองค์กรโรงเรียนเครือข่ายประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคอีสานตอนกลาง การก่อตั้งโรงเรียนครั้งแรกอาศัยศาลาวัดเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนและการรวมเป็นโรงเรียนเครือข่ายประถมศึกษาขนาดเล็ก เกิดจากนโยบายการดำเนินงานรวมโรงเรียนขนาดเล็ก (พ.ศ. 2554) เพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) และการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก (พ.ศ. 2555) เพื่อแก้ปัญหาการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพด้วยการให้โรงเรียนขนาดเล็กไปเรียนร่วมกับโรงเรียนใหญ่หรือโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงสภาพปัจจุบัน ปัญหาการใช้วัฒนธรรมองค์กรโรงเรียนเครือข่ายประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคอีสานตอนกลาง พบว่า การบริหารเน้นการใช้ทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการบริหารจัดการศึกษา ร่วมกันให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด การพัฒนารูปแบบการใช้วัฒนธรรมองค์กร เพื่อส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนเครือข่ายประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคอีสานตอนกลาง ใน 9 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบเกษมสุขหนองแก่ง รูปแบบสระคูโมเดล รูปแบบสหวิทยี รูปแบบสองดี รูปแบบสามเกลอโมเดล รูปแบบจตุรมิตร 1 รูปแบบจตุรมิตร 2 รูปแบบวังเก่าโมเดลและรูปแบบโนนโพธิ์ การพัฒนารูปแบบการใช้วัฒนธรรมองค์กรไปใช้ให้เหมาะสมกับองค์กรโรงเรียน นับเป็นการนำวิธีการบริหารการเปลี่ยนแปลงอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้บริหารองค์กรต้องนำไปใช้การบริหารจัดการในโรงเรียนเครือข่ายประถมศึกษาขนาดเล็กไปสู่ทิศทางที่ต้องการบนฐานของวัฒนธรรมองค์กร เพื่อส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนเครือข่ายประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคอีสานตอนกลาง

^{*} Department of Cultural Science, Mahasarakham University, Mahasarakham.

^{**} Teacher, Department of Cultural Science, Mahasarakham University, Mahasarakham.

^{***} Associate Professor, Department of Cultural Science, Mahasarakham University.

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนา; วัฒนธรรมองค์กร โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคอีสานตอนกลาง; คุณภาพการจัดการการศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพ

ABSTRACT

The concept of development model using organizational culture for enhancement education management. This research is aimed at study development model using organizational culture for enhancement education management quality of small primary school in middle isan. The research sample consisted of 9 schools in Northeast Thailand. The questionnaire was used to collect the data that were the descriptive analysis. The research findings indicated that the Historically , The small primary school first established in the pavilion at a temple and operated as small primary school network in 2011 policy to support the education reform in (2009-2018) and manage small school in 2012 in order to solve the problems of small school administration and merge with larger or nearby school. Currently, the problem of organization cultural of small primary school network in Middle Isan found that the administration is focused on resource management factors studied together effectively and maximize the benefits. The development model of organization cultural for quality enhancement of education in small primary school network in middle Isan in 9 model including Kasemsooknongkaeng model, Sraku model , Sahawit model, Songdee model , Samklua model , Chaturamit model1 , Chaturamit model 2 , Wangkhao Model and Non Phon Po model. to use the development model of organization culture was one of the change management model that school administrators should apply for small primary school network direction base on organization culture for enhancement education management in small primary school network in middle Isan.

Keywords: The Development Model ; Organizational Culture ; Small Primary School in Middle Isan ; Enhancement Education Management Quality

1. Introduction

The current globalization and advances in information technology cause rapid changes in the society. Economy and politics impact of change and cultural links to all regions worldwide. It is essential that each country must learn to adapt to the changes that occur over time and are prepared to face the challenges of the current world. The quality of people is an important factor to be faced with this change. Since most people have not developed to be ready to adapt to changes in the social world. In addition, Marsh & Lee (2014) stated that the quality assurance was designed to improve the educational effectiveness. These are the purposes of educational development and public accountability by means of inspections and self-development by schools. Apart from this, educational quality assurance is clearly determined as the purposes and directions of development that encourage every stakeholder to participate in decision processes based on quality data. As a result, there are specifying systems and quality control methods for both process and outcome so that schools can be learning organizations which are continuously proactively planning (Peter, 2000). The current quality of education. Have education system is very important to the development of the standard and quality of education at all levels and in all its forms in accordance with the changing economy and society. By providing a national education plan. Federal law to improve education Providing quality teachers and education personnel to advance abreast of changes in society. The ideas of educational quality england was the first country to bring educational quality assurance into schools in 1988. After that, the standard of BS 5750 or ISO 9000 was used to specify educational standards in 1992. The specification of the BS 5750 or the ISO 9000 leads to practical guidelines for schools in order to assure the educational quality. In this period, the educational quality assurance spread out to other countries.

The organizational culture it is one of the practices of organizations that have developed an organization other than the rule. Existing regulations corporate culture reflects the strategic planning process of the organization. As a result, affect the corporate culture so that organizations that want to develop or adapt quickly. Therefore need a culture determines the direction of the organization rather than to the law. Organizational culture Therefore it is extremely important to the organization. It makes practices in corporate adoption. Expressive behavior of members of the organization. The corporate culture Thereby influencing the

performance of the organization and an organization with a strong culture can be developed quickly and progress than organizations with weak cultures. (The Office of the Basic Education Commission, 2013)

From the above problems the development network must be consistent with the goals of the school network. At the same time need to create a corporate culture that has an atmosphere conducive to work. Because of these problems, studies of factors influencing the internal quality assurance operational effectiveness of the small sized primary schools help to identify guidelines or approaches for development of internal educational quality assurance. As a result, this study aimed to develop and examine the goodness of fit of the model of factors influencing internal quality assurance operational effectiveness of the small sized primary school in northeast Thailand.

2. Method

Subjects in Research

The research method purposive selection of the population in the study area consists of three provinces in northeast area office of the director of elementary school administrators' supervisors of basic school teachers, students, parents, student's headman prime local administrative bodies. Agencies involved in the community and the public areas were divided into three groups: those who know and practice the information included 9 small sized primary schools. The quality of education the population and sample consisted of 45 Informants, 81 casual Informants and 54 General Informants.

Measures

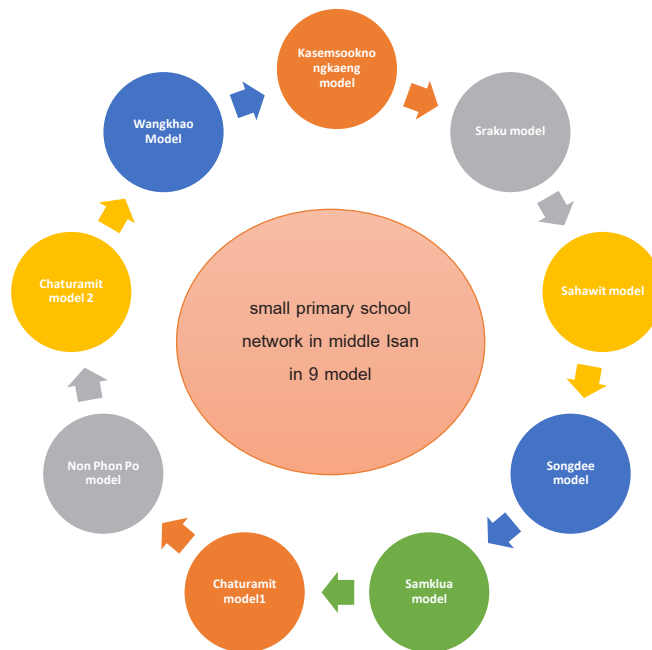
The instrument used to collect data basic survey, observation, Interview guide and focused group discussions. The data triangulation with investigator triangulation theory triangulation methodological triangulation. These constitute the strong evidence showing high content validity and reliability of the research instrument.

Statistical analysis

The development model using organizational culture for enhancement education management quality of small primary school in middle isan. The data were screened for completion and correction before analysis by descriptive analysis

3. Results

The research method used was qualitative research. The data were collected using documentary studies and fieldwork, a basic survey, observation, interviews, focused – group discussions. The development model using organizational culture for enhancement education management quality of small primary school in middle isan of Historically , The small primary school first established in the pavilion at a temple and operated as small primary school network in 2011 policy to support the education reform in (2009-2018) and manage small school in 2012 in order to solve the problems of small school administration and merge with larger or nearby school. Currently, the problem of organization cultural of small primary school network in Middle Isan found that the administration is focused on resource management factors studied together effectively and maximize the benefits. School network administration and personnel assignment is not clear, Budget shortfall not enough to develop the quality of education. Lack of equipment media to support the student learning that is suited to integration with education via satellite, Lack of teachers in several majors. Lack of funding for extracurricular activities. The development model of organization cultural for quality enhancement of education in small primary school network in middle Isan in 9 model including Kasemsooknongkaeng model, Sraku model , Sahawit model, Songdee model , Samklua model, Chaturamit model1, Chaturamit model 2, Wangkhao Model and Non Phon Po model . From the four aspects.



1) The personnel management which had a clear Structure , decentralization and delegation of duties to the staff. A sense of unity with the power of team work. Funding support to develop advanced education Technology for the development of the school network.

2) Management requires vision and leadership changes. Committed cooperation of all parties involved as policy of school network development targets. Learning Management that focus on the combination of the classroom between age group, well-maintenance of the facilities and good environment and the creativity of the classroom must be provided. Teachers making the lesson plans that based on student-centered and provide some extracurricular activities for students and according how effectively students can learn.

3) Environment School and classroom environment should be well-maintenance. It is important and especially the environment of school and classroom that is according to the current trends of school today so that the teacher and student could perform their tasks well accordingly.

4) Participation Administrators and teacher must be sincere, commitment, trust and believe in the practice and involved in the management. Faith and want to contribute to the development of the school network.

4. Discussion and Conclusion

The development model using organizational culture for enhancement education management quality of small primary school in middle isan. Small primary schools are located in small communities.

- The founded a school of cultural cooperation of the community who wish to have their child's school education. Residence hall or town hall is home to a place of education. There is a culture of cooperation between home, temple and school. (Goddard, R., Sweetland, S. & Hoy, W. 2000) The personnel management which had a clear structure , decentralization and delegation of duties to the staff. A sense of unity with the power of team work. Funding support to develop advanced education Technology for the development of the school network. (Chimpaleesawan, A. 2009)

- Learning Management that focus on the combination of the classroom between age group, well-maintenance of the facilities and good environment and the creativity of the classroom must be provided. Teachers making the lesson plans that based on student-centered and provide some extracurricular activities for students and according how effectively students can learn.

- The development model of organization cultural for quality enhancement of education in small primary school network in middle Isan in 9 model including Kasemsooknongkaeng model, Sraku model , Sahawit model, Songdee model , Samklua model , Chaturamit model1 , Chaturamit model 2 , Wangkhao Model and Non Phon Po model . From the four aspects. should apply for small primary school network direction base on organization culture for enhancement education management in small primary school network in middle Isan. The result is consistent with Subsatian (2003) who found that the causal model of the effectiveness of the internal quality assurance in basic education institutions was valid and fit to the empirical data. Suchiram (2012) indicated that the model of effectiveness of the internal quality assurance in basic education institutions was valid and fit to the empirical data as well. These empirical findings may confirm the concept in the development operational effectiveness of the small sized primary schools. (Hakeem, M. A. & Thanikachalam, V. (2014)

Acknowledgements

This research article was supported by a research scholarship from Research and Development Institute, Mahasarakham University.

References

- Chimpaleesawan, A. (2009). An Analysis of Causal Factors of Educational Administration Quality of Small Sized Schools under the Office of the Basic Education Commission. (*Unpublished doctoral dissertation*). Chulalongkorn University, Thailand.
- Goddard, R., Sweetland, S. & Hoy, W. (2000). Academic emphasis of urban elementary schools and student achievement in reading and mathematics: A multilevel analysis. *Educational Administration Quarterly*, 36(5), 683-702.
- Hakeem, M. A. & Thanikachalam, V. (2014). A Multi-Dimensional Approach in Developing a Framework for Internal Quality Assurance of Second Cycle Engineering Programmes. *European Scientific Journal*, 10(12), 414-441.
- Marsh, C. & Lee, J.C. (2014). *Asia's High Performing Education Systems: The Case of Hong Kong*. New York: Routledge.
- Peter, C. (2000). *Quality assurance and quality management: complementary but different functions*. Evaluation News and Note, 2, 2-5.
- Subsatian, S. (2003). *A Development of the Causal Model of the Effectiveness of the Internal Quality Assurance in Basic Education Institutions: An Application of the Multiple Group Structural Equation Model*. (*Unpublished thesis*). Chulalongkorn University, Thailand.
- Suchiram, A. (2012). *A Development of the Model of the Effectiveness of the Internal Quality Assurance in Basic Education Schools*. (*Unpublished doctoral dissertation*). Buriram Rajabhat University, Thailand.
- The Office of the Basic Education Commission. (2013). *Results of the third round external quality assessment (2011-2015) of the Office of the Basic Education Commission*. Bangkok: Prikwan Graphic.

แนวการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน

METHODS OF DEVELOPING CHIANG MAI 'S TOURISM INDUSTRY WORKERS' CAPACITY FOR ASEAN INTEGRATION

ปณิษฐา ตาคำ* กัญยาวิรุ้ เมฆีวราพันธุ์** จิรพล จิยะจันทน์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจการพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ ประสิทธิภาพขององค์การธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ (2) เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจการพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ และประสิทธิภาพขององค์การธุรกิจนำเที่ยว (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษา คือ สมรรถนะ การพัฒนาศักยภาพการพัฒนาจากภาครัฐ และประสิทธิภาพขององค์กร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 320 คน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์รายละเอียดทั้งตัวแปรต้น ตัวแปรแทรก ตัวแปรตาม ที่มีความสัมพันธ์ตามข้อสมมติฐานของการวิจัย โดยการวิเคราะห์ Path analysis สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation) Exploratory Factor Analysis

ผลการวิจัยพบว่า

1) องค์ประกอบสมรรถนะผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว พัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ และประสิทธิภาพขององค์กร พบว่า ด้านความคิดสร้างสรรค์ คือ การมีสมาธิในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการประกอบธุรกิจนำเที่ยวได้ รองลงมาคือด้านการตลาด ที่เน้นตลาดภายในประเทศและต่างประเทศในกลุ่มอาเซียนเป็นหลัก ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว คือการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกให้มีมาตรฐานและด้านทรัพยากรทางการบริหาร เครื่องมือและอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการให้บริการต้องมีมาตรฐาน

* หลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น,

** สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

*** สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

2) ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ และประสิทธิผลขององค์กรธุรกิจนำเที่ยว พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน พบว่ามี 1 แนวทาง ประกอบด้วย 1) สมรรถนะ 2) การพัฒนาศักยภาพ 3) การพัฒนาจากภาครัฐ 4) ประสิทธิผลขององค์กร

คำสำคัญ : การพัฒนา, สมรรถนะของผู้ประกอบการ ธุรกิจนำเที่ยว

ABSTRACT

Objectives of this research were 1. To studying business operators' competency cluster, tourism business efficiency development, development from government, and Chiang Mai's tourism business capability, 2. examining the relation between business operators' capability, latency of tourism business operation, development from government and effectiveness of tourism business and 3. suggesting ways of Chiang Mai tourism business operators' competency development, in order to accommodate the integration of ASEAN Economic Community (AEC).

The conceptual framework and studying theory focused on competency, ability development, development from government and organizational latency. This was a Quantitative Research, for which data was collected from sample surveys of 320 Chiang Mai's tourism business operators, processed by a computer package software using Descriptive Statistics, to analyze independent variable, dependent variable, and intervening variable related to the research hypothesis, by Exploratory Factor Analysis (Pearson correlation)' Path analysis.

Findings were as follows:

1) 1) the finding indicated that in term of creativity, the first point was that operators can concentrate and solve problems in tourism business operation, the second point was marketing, focusing mainly on domestic and ASEAN countries, development of basic infrastructure and facility supporting tourism, for instance, development of transportation, administrative and equipments to reach standard,

2) the finding pointed out that the relation between business operators' capability, latency of tourism business operation, development from government and effectiveness of tourism business were at the level of statistical significance .01.

3) it was found that 4 ways of Chiang Mai tourism business operators' competency development are suggested, 1) competency 2) efficiency development 3) development from government and 4) organizational latency.

Keywords: Developing, Workers' Capacity, Tourism Industry

1. บทนำ

ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือว่าเป็นอุตสาหกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของโลกเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญส่วนหนึ่งของประเทศไทย ประกอบในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เกิดสภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าเทคโนโลยี คำนิยมด้านวัตถุและเงินตรา ซึ่งแผ่อิทธิพลไปทั่วทุกภูมิภาคของโลก รวมทั้งประเทศไทย ส่งผลให้เศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศไทยได้รับการพัฒนาให้เจริญรุดหน้าไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องไปใน ปัจจุบันวิวัฒนาการของโลกด้านต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนแทบจะตามไม่ทัน ทั้งนวัตกรรมการผลิต การติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และอื่นๆ ที่สำคัญคือ สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อมนุษย์ทุกคน ทำให้ต้องมีการติดต่อสื่อสารเพื่อเปิดหูเปิดตามากขึ้น ยิ่งสภาวะโลกรวมตัวเป็นหนึ่งมากขึ้นเท่าใด โลกก็มีสภาพเสมือนโลกไร้พรมแดน (Borderless) การเดินทางท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสารสามารถกระทำได้ภายในเวลาไม่กี่นาที ยิ่งมีการเรียนรู้ การรับรู้วัฒนธรรม ภาษา และทัศนียภาพของประเทศอื่นมากขึ้นเท่าใด คนก็ยิ่งปรารถนาที่จะเข้าไปสัมผัสประสบการณ์โดยตรงมากขึ้นเท่านั้น

จนทำให้การท่องเที่ยวขยายตัวกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และทำเงินมากที่สุดให้กับหลายประเทศ กล่าวได้ว่าเป็นภาคธุรกิจที่มีส่วนเกื้อหนุนทางการเงินแก่เศรษฐกิจโลกมากที่สุด (นิตา ชัชกุล, 2557) แนวทางเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดนโยบายของรัฐบาลและเอกชนโลก ตลอดจนผลจากการประชุมในครั้งนั้นทำให้นานาประเทศตื่นตัวต่อการพัฒนาประเทศและหันมาสนใจปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในประเทศของตนและสังคมโลกมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันได้มีการตอบสนองเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น (มิตรา สามารถ, 2543) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism industry) เป็นอุตสาหกรรมบริการ (Service Industry) ที่ประกอบด้วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องเชื่อมโยงกัน โดยมีธุรกิจหลักสำคัญ ได้แก่ โรงแรมที่พัก ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจการเดินทางขนส่ง และธุรกิจรอง ได้แก่ ธุรกิจจำหน่ายของที่ระลึก ธุรกิจอาหาร ธุรกิจบริการอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งสามารถสร้างและกระจายรายได้ให้กับหลายๆ ภาคส่วน การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่รัฐบาล

ในหลายๆ ประเทศให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นกลจักรหลักในการสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็ว โดยได้กำหนดให้การท่องเที่ยวมีความสำคัญในลำดับต้นของแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ พร้อมทั้งเร่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ส่งเสริมการบริการที่มีศักยภาพ เพื่อสร้างงานกระจายรายได้สู่ชุมชนและหารายได้จากเงินตราต่างประเทศให้เข้าประเทศให้ได้มากขึ้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมารายได้จากการท่องเที่ยวกลายเป็นรายได้อันดับที่ 1 เมื่อเทียบกับรายได้จากสินค้าอื่นๆ (นิคม จารุมณี, 2544) ช่วยสร้างอาชีพและเกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเศรษฐกิจท้องถิ่น ก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต และลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ (นำชัย ทนุผล, 2542) การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นยังก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและรายได้ไปยังพื้นที่ต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การจ้างงานในภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

ด้านสังคม อีกทั้งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญเพราะช่วยลดการอพยพแรงงานเข้าสู่เมือง ช่วยสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษาสร้างสันติภาพและความสามัคคี ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและสิ่งแวดล้อม ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นสินค้าหรือของที่ระลึกจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ในแง่สังคม การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะทำให้เกิดการพัฒนาศาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว ยกย่องคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ให้ดีขึ้น รวมทั้งการสร้างความรักและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน โดยในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศปีละหลายแสนล้านบาท รวมทั้งสร้างกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศ จากคนไทยเที่ยวไทยนับแสนล้านบาทเช่นเดียวกัน ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานกว่า 2 ล้านคน ของแรงงานทั้งระบบรวมทั้งยังช่วยกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ชนบทตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ รายได้เงินตราต่างประเทศดังกล่าวยังมีส่วนสำคัญที่ช่วยชดเชยการขาดดุลการค้าในช่วงที่การส่งออกสินค้าของไทย มีแนวโน้มชะลอตัวลงตามภาวะเศรษฐกิจโลก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554)

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UNWTO) ได้พยากรณ์ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน 1,600 ล้านคน ภูมิภาคที่มีแนวโน้มเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม คือ ภูมิภาคเอเชียตะวันออก และแปซิฟิก และกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่มีผู้คนนิยมเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักท่องเที่ยวเป็น 1 ใน 3 ของนักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้อย่างสูงสุด เป็นอุตสาหกรรมเชิงซ้อน (Multifaceted Industry) ที่มีผลต่อเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม

(Direct Effects and Indirect Effects) เมื่อเทียบกับการผลิตสินค้าหรืออุตสาหกรรมอื่นๆ จากการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่าจะมีค่าทวีประมาณ 2.06 เท่า คือ ถ้านักท่องเที่ยวเอาเงินมาใช้ 100 เหรียญสหรัฐ จะหมุนเวียนอยู่ในระบบการผลิตบริการในท้องถิ่น เช่น การผลิตสินค้าอุปโภคปรายย่อย การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง และมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญสู่ภูมิภาคต่างๆ มีการกระจายการลงทุนไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น โดยที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวทำให้เกิดการลงทุนในหมวดอุตสาหกรรมอื่นๆ

สาธารณูปโภค ถนนหนทาง การประปา ไฟฟ้า การติดต่อสื่อสาร (Eturbonews, 2553) ทำให้ภาวการณ์มีงานทำมากขึ้น รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายสู่ประชากรทั่วประเทศ ส่วนภูมิภาคต่างๆ มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น มีการสร้างสิ่งใหม่ๆ เกิดอาชีพใหม่ๆ และมีความต้องการแรงงานมากมาย จากการรายงานของสภาการท่องเที่ยวและการเดินทางโลก (World of Travel and Tourism Council; “WTTC” เมื่อ ค.ศ. 1993 ได้สรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนทั่วโลกประมาณ 204 ล้านคนมีงานทำ หรือพนักงาน 1 ใน 9 คนทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (คิดเป็นอัตราร้อยละ 10.6 ของแรงงานของโลก) หรือประมาณ 144 ล้านตำแหน่งทั่วโลก แม้ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ใน ค.ศ. 2009 การจ้างงานในภาคการเดินทางและการท่องเที่ยวทั่วโลก 235 ล้านตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ 8.2 ของการจ้างงานทั้งหมด และก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจร้อยละ 9.4 ของ GDP โลก และในสภาพรวมเศรษฐกิจ การเดินทางและการท่องเที่ยวคาดว่าจะเติบโตประมาณร้อยละ 4.4 ต่อปี ระหว่าง ค.ศ. 2010 และ 2020 สนับสนุนให้มีการจ้างงาน 300 ล้านตำแหน่ง ภายใน ค.ศ. 2020 โดยคิดเป็นร้อยละ 9.2 ของตำแหน่งงานทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 9.6 ของ GDP โลก ซึ่งเป็นการยืนยันว่าการเดินทางและการท่องเที่ยวจะยังคงเติบโตในแง่ของการจ้างงานสูงที่สุดสาขาหนึ่งของโลก (Dsd, 2554) ในประเทศไทยการท่องเที่ยวนำความเจริญไปสู่ท้องถิ่น และเกิดการจ้างงาน สร้างอาชีพใหม่ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นจำนวนมาก เช่น ธุรกิจสปา สร้างอาชีพให้หมอนวดแผนไทย หรือนักสวดคนธา-บำบัด (Aroma Therapist) ฯลฯ

จากการรายงานของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน พบว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีจำนวนแรงงานที่มีอยู่ในธุรกิจการท่องเที่ยวโดยตรง ได้แก่ ที่พักแรมนำเที่ยว เจ้าหน้าที่ของที่ระลึก ภัตตาคารและร้านอาหาร ขนส่งเอกชน และธุรกิจอื่นๆ ใน พ.ศ. 2551 มีทั้งหมด 5,486,700 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 5.6 ล้านคนใน พ.ศ. 2553 หรือมีประมาณร้อยละ 15.3 ของประชากรแรงงานไทย ซึ่งในแต่ละปี อัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณร้อยละ 7 สำหรับแนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคตมีการเสวนาเรื่องอนาคตของการท่องเที่ยวในงาน (จิรา บัวทอง, 2557) Intemaional Tourism Business (ITB) 2007 ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวในอนาคตและปี 2020

แนวโน้มการท่องเที่ยวที่จะเปลี่ยนไป กล่าวคือ 1) นักท่องเที่ยวจะมีความระมัดระวังด้านสุขภาพมีสูงขึ้น 2) แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพจะได้รับผลกระทบอย่างมาก 3) บริเวณที่มีน้ำเสีย หาดไม่สะอาด อากาศเป็นพิษ สิ่งก่อสร้างสกปรกและเสี่ยงต่อการติดเชื้อจะเป็น

ที่หลีกเลี่ยง 4) มีการมุ่งเน้นด้านจริยธรรมมากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันด้านจริยธรรมสิ่งแวดล้อมมากขึ้น 5) เทคโนโลยีที่ควบคุมสิ่งแวดล้อมจะมีความสำคัญมากขึ้น 6) แรงกดดันทางการแข่งขันจะมากขึ้น 7) นักท่องเที่ยวจะคาดหวังว่าจะได้ผลตอบแทนมากขึ้นในขณะที่ค่าใช้จ่ายน้อยลง 8) การท่องเที่ยวในเอเชียจะมาแรง 9) ความมั่งคั่งและอำนาจได้ย้ายมาอยู่ซีกโลกตะวันออก 10) แหล่งธรรมชาติที่ไม่ถูกทำลายจะหายากมากขึ้น ซึ่งจะทำให้มีค่ามากยิ่งขึ้น 11) การเปิดประเทศของจีนจะมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นยอดนิยมของโลกเพิ่มขึ้น 12) นักท่องเที่ยวต้องการสถานที่เงียบสงบและประสบการณ์ด้านจิตวิญญาณมากขึ้น เนื่องจากเหน็ดเหนื่อยกับชีวิตในสังคมโอกาสจะพักผ่อนหย่อนใจจึงสำคัญมากกว่าการไปแหล่งบันเทิงต่างๆ 13) ความต้องการสถานที่ที่ให้ความรู้สึกเหมือนอยู่บ้านมากกว่าอยู่ต่างแดน นักท่องเที่ยวในอนาคตจึงจะสนใจแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความรู้สึกเหมือนอยู่บ้านแต่ให้บริการที่ดีกว่า มากกว่าไปสถานที่ที่ให้ความรู้สึกแปลกแยก 14) คนไทยนิยมท่องเที่ยวภายในประเทศ และแหล่งท่องเที่ยวระยะใกล้ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางระยะใกล้ คือ ราคาถูก มีความคุ้นเคยกับสถานที่ท่องเที่ยว ใช้เวลาเดินทางสั้น ทำให้มีเวลาในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ไม่ต้องมีการวางแผนการเดินทางยากและนิยมเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ สำหรับตลาดที่นักท่องเที่ยวระยะใกล้ที่มีการเดินทางออกนอกประเทศสูง คือ มาเลเซีย สิงคโปร์ ไต้หวัน 15) การให้ความสำคัญกับสุขภาพและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น และคาดการณ์ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพจะมีความต้องการมากขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยวภายในประเทศและภูมิภาคเดียวกัน (ณัฐจิรา อำพลพรรณ, 2557)

ประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยว มีทรัพยากรพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวหลากหลาย กระจายอยู่ในทุกจังหวัด และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีความสวยงามติดระดับโลก มีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่น ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงอุตสาหกรรมที่สนับสนุนเชื่อมโยง และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาอีกจำนวนมาก เมื่อพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยกับประเทศในทวีปเอเชีย โดยพิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงนักท่องเที่ยวรู้จักกันดี จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ประมาณ 100 แห่ง เป็นรองประเทศจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย ตามลำดับ โดยแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลนักท่องเที่ยวรู้จักมากที่สุด โดยมีคู่แข่งคือ อินเดียและอินโดนีเซีย แหล่งช้อปปิ้งมีคู่แข่งสำคัญ คือ จีน ญี่ปุ่น และฮ่องกง สำหรับสนามกอล์ฟไทย ยังเป็นรองญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้ ความได้เปรียบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงเป็นจุดแข็งสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และได้รับรางวัลความสำเร็จจากการจัดอันดับในระดับโลกรางวัลที่ประเทศไทยได้รับเหล่านี้ สะท้อนภาพลักษณ์ด้านบวกของประเทศไทย เป็นการตอกย้ำให้เห็นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย การเปรียบเทียบศักยภาพด้านการท่องเที่ยว 124 ประเทศของ World Economic Forum พบว่า

ประเทศไทยมีอันดับที่ดีขึ้น แม้ต้องเผชิญกับความเสี่ยงและวิกฤตในหลายด้านในปี 2550 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 43 ของโลก ปี 2551 ขยับขึ้นมาอยู่ในอันดับที่ 42 ของโลก และปี 2552

ขยับขึ้นมาอยู่ในอันดับที่ 39 ของโลก โดยประเทศไทยเป็นที่ยอมรับเรื่องการท่องเที่ยวในด้านทรัพยากรมนุษย์ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ความคุ้มค่าด้านราคา และความดึงดูดใจให้เดินทางมาท่องเที่ยว เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก พบว่าขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของไทยในปี 2552 อยู่ในอันดับที่ 39 ของโลก ยังเป็นรองประเทศออสเตรเลีย (อันดับ 9) สิงคโปร์ (อันดับ 10) ฮองกง (อันดับ 12) นิวซีแลนด์ (อันดับที่ 20) ญี่ปุ่น (อันดับ 25) เกาหลีใต้ (อันดับ 31) และประเทศมาเลเซีย (อันดับ 32) แต่มีอันดับที่ดีกว่า ไต้หวัน (อันดับ 43) จีน (อันดับ 47) อินเดีย (อันดับ 62) บรูไน (อันดับ 69) อินโดนีเซีย (อันดับ 81) ฟิลิปปินส์ (อันดับ 86) และเวียดนาม (อันดับ 89) (World Economic Forum, 2009) การแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น ทุกประเทศต่างก็ให้ความสำคัญกับลงทุนและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้ประเทศ ประกอบกับบริบทที่เปลี่ยนไปทั้งสถานการณ์และปัจจัยเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว ที่นับวันจะมีความซับซ้อนรุนแรงและเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นจึงมีความจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ ด้านการพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยวหรือด้านการพัฒนาจากภาครัฐเพื่อที่จะได้มีประสิทธิผลต่อองค์การธุรกิจนำเที่ยว

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาขีดความสามารถหรือสมรรถนะของผู้ประกอบการอันเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจนำเที่ยว ในการปรับปรุงให้สามารถแข่งขันสมรรถนะในด้านต่างๆ ของธุรกิจนำเที่ยวในไทยและรวมทั้งประเทศที่อยู่ในกลุ่มในอาเซียน เป็นรากฐานที่ดีมีประสิทธิผลต่อองค์การในการสร้างศักยภาพของตัวผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และทำให้ผู้เกี่ยวข้องมีโอกาสเรียนรู้ถึงสมรรถนะของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว เพื่อที่จะสามารถนำไปพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะมีผลดีอย่างมากก่อให้เกิดการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เพื่อให้ประเทศไทยคงเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของเอเชียอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ ประสิทธิภาพขององค์การธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่

2.2. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ และประสิทธิผลขององค์การธุรกิจนำเที่ยว

2.3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีข้อมูลหลายส่วนที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลมาประกอบกันให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative research) การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีจำนวนประชากรที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบธุรกิจนำเข้าในจังหวัดเชียงใหม่ โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 320 ตัวอย่าง มีวิธีการและขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารหนังสือ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับสมรรถนะผู้ประกอบการเพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเข้าของผู้ประกอบการ แผนการพัฒนาจากภาครัฐเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสมรรถนะผู้ประกอบการ (แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559) และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพขององค์กรธุรกิจนำเข้า

ขั้นที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire)

ขั้นที่ 3 การบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับสมรรถนะผู้ประกอบการเพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน นำมาวิเคราะห์ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าร้อยละ (Percentages) เพื่อนำเสนอข้อมูลลักษณะทั่วไปของผู้ประกอบธุรกิจนำเข้า ในหมวดหมู่ของตัวแปรต้น ตัวแปรแทรก ตัวแปรตาม

ขั้นที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมานำเสนอเขียนเป็นความเรียงต่อไป

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics Analysis) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation) และโดยใช้สถิติ Factor Analysis

5. ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบธุรกิจนำเข้า

ผู้ประกอบธุรกิจนำเข้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 72.50 มีสถานภาพสมรส จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 75.30 มีส่วนใหญ่อายุระหว่าง 46-55 ปี จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 42.20 ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 43.40 และมีรายได้ระหว่าง ต่อเดือนมากกว่า 300,000 บาทขึ้นไป จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ ประสิทธิภาพขององค์การธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผลการวิจัยดังนี้

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของสมรรถนะผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.59 ระดับความคิดเห็นของแต่ละด้าน พบว่า ระดับที่ 1 ด้านความคิดสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ย 3.79 ระดับที่ 2 ด้านความเชี่ยวชาญรอบรู้ มีค่าเฉลี่ย 3.77 และระดับที่ 3 ด้านทีมงานสัมพันธ์ เฉลี่ย 3.63

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของการพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับความคิดเห็นมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.65 ระดับความคิดเห็นของแต่ละด้าน พบว่า ระดับที่ 1 ด้านการตลาด ค่าเฉลี่ย 3.74 ระดับที่ 2 ด้านการบริหารงาน มีค่าเฉลี่ย 3.72 ระดับที่ 3 ด้านบุคลากร เฉลี่ย 3.69

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของการพัฒนาจากภาครัฐ ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น โดยมีระดับความคิดเห็นมาก มีค่าเฉลี่ย 3.65 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของแต่ละด้าน พบว่า ระดับที่ 1 ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 3.72 ระดับที่ 2 ด้านการพัฒนาสินค้าบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.65 ระดับที่ 3 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน เฉลี่ย 3.62

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของประสิทธิผลขององค์การธุรกิจนำเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น โดยมีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.40 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของแต่ละด้าน พบว่า ระดับที่ 1 ด้านทรัพยากรทางการบริหาร ค่าเฉลี่ย 3.53 ระดับที่ 2 ด้านประสิทธิภาพของงาน มีค่าเฉลี่ย 3.44 ที่ 3 ด้านผลงานที่ได้รับ เฉลี่ย 3.24

3. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ และประสิทธิผลขององค์การธุรกิจนำเที่ยว

สมมติฐานที่ 1 สมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .732 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปว่ายอมรับสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 2 สมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาจากภาครัฐ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .734 ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .732 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปว่ายอมรับสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 3 การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาจากภาครัฐ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .708 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปว่ายอมรับสมมติฐานที่ 3

สมมติฐานที่ 4 การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยวมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์กรธุรกิจนำเที่ยว ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .599 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปว่ายอมรับสมมติฐานที่ 4

สมมติฐานที่ 5 การพัฒนาจากภาครัฐมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์กรธุรกิจนำเที่ยว ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .877 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปว่ายอมรับสมมติฐานที่ 5

4. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน พบว่า มี 1 แนวทางประกอบด้วย องค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ตัวแปรต้นประกอบด้วย ทั้งหมด 6 ตัว ดังนี้ ด้านการถ่ายโอนความรู้ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านทีมงานสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาเส้นทางอาชีพ ด้านภาวะผู้นำ ด้านความเชี่ยวชาญรอบรู้ องค์ประกอบเชิงยืนยันการพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว ตัวแปรแทรก ประกอบด้วย ด้านบุคลากรด้านการบริการ ด้านการบริหารงาน ด้านการตลาด องค์ประกอบเชิงยืนยันการพัฒนาจากภาครัฐ ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ด้านการพัฒนาสินค้าบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว และองค์ประกอบเชิงยืนยันประสิทธิผลขององค์กรธุรกิจนำเที่ยว ตัวแปรตาม ประกอบด้วย ด้านผลงานที่ได้รับ ด้านประสิทธิภาพของงาน ด้านทรัพยากรทางการบริหาร

6. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ ประสิทธิผลขององค์กรธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะของผู้ประกอบธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ ประสิทธิผลขององค์กรธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมมีความคิดเห็นมาก อย่างมีนัยสำคัญ หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว มีความคิดเห็นมากที่สุด ด้านการตลาดคือการมีตัวแทนการตลาดในประเทศและต่างประเทศเชื่อมโยงและควรทำการตลาดทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ **ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2541)** การตลาดคือเครื่องมือการสร้างความพึงพอใจ หรือบริการ หรือความคิด รวมถึงการติดต่อ สื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อเพื่อสื่อสารเพื่อจูงใจให้เกิดความต้องการเพื่อเตือนความทรงจำ ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึก ความเชื่อ และพฤติกรรมการซื้อ

มีการส่งเสริมการตลาด เช่น การโฆษณา (Advertising) เป็นกิจกรรมในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับองค์กร การบริการ หรือความคิด การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personnel Selling) เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคลเพื่อพยายามจูงใจผู้ซื้อที่เป็นกลุ่ม เป้าหมายให้ซื้อหรือบริการ หรือปฏิกิริยาต่อความคิดโดยหน่วยงานขายเพื่อให้เกิดการขายและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า เป็นสิ่งจูงใจที่มีค่าพิเศษที่กระตุ้นหน่วย งานขาย ผู้จัดการจำหน่าย หรือผู้บริโภคคนสุดท้าย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการขายในทันทีทันใดเป็นเครื่องมือกระตุ้นความต้องการซื้อที่ใช้สนับสนุนโฆษณา สามารถกระตุ้นความสนใจ โดยการทดลองใช้ หรือการซื้อ โดยลูกค้าคนสุดท้ายหรือบุคคลอื่นในช่องทางการจัดจำหน่าย

รองลงมาที่มีความคิดเห็นมาก คือ การพัฒนาจากภาครัฐ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวและการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ พัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว แนวทางการดำเนินการ (1) พัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวระหว่างเมืองท่องเที่ยวหลักและเมืองท่องเที่ยวรองโดยการบูรณาการการขนส่งทุกรูปแบบให้มีการเชื่อมโยง เชื่อมต่อระหว่างศูนย์กลางขนส่งประเภทต่างๆ ในจังหวัดเดียวกันและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงพัฒนาระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยให้มีความรวดเร็ว ปลอดภัย สะดวก สะอาด และมีมาตรฐานสากล (2) ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการพัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ (3) ปรับปรุงป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ให้ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ และถูกต้องตามหลักสากล (4) พัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกให้มีมาตรฐานความปลอดภัยตามหลักสากลและสามารถเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในการพัฒนาการคมนาคมทางบก (5) พัฒนาเส้นทางคมนาคมทางอากาศ ให้มีความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศสนับสนุนให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชน ในการเปิดเส้นทางการบินใหม่ๆ

2. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพ การดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ และประสิทธิผลขององค์การธุรกิจนำเที่ยว พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจ การพัฒนาศักยภาพการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว การพัฒนาจากภาครัฐ และประสิทธิผลขององค์การธุรกิจนำเที่ยว พบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ วีระยุทธ ทนทาน (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการทำธุรกิจของผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทย-ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน พบว่า ผู้ประกอบการการค้าชายแดนไทย-ลาว มีความคิดเป็นเกี่ยวกับความสามารถเชิงสมรรถนะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเชื่อมั่นว่าความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่ผ่านมาจะสามารถปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น รวมทั้งมุ่งมั่นที่จะสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการแก่ลูกค้า

และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่ลูกค้าด้วยการมองการณ์ไกล เพื่อสร้างสัมพันธภาพในองค์กร และแลกเปลี่ยนความรู้แก่กันและกัน นอกจากนี้แรงกดดันที่มาจากค่านิยม ทักษะคติ ความต้องการ

ตลอดจนลักษณะด้านประชากรศาสตร์ของผู้ซื้อเป็นผลทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่เดียวกัน แต่ผู้ประกอบการก็ยังให้ความเชื่อมั่นว่ารัฐบาลจะสามารถวางแผนแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง และรวดเร็วทันที่ และงานวิจัยของ แท้จริง Rittichainuwat. B. N., Qu, Hailin & Brown, T. J. (2001) ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวนานาชาติของไทย : ประเด็นที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด พบว่า ประเทศไทยมีภาพลักษณ์เชิงบวกในแง่ของความร่ำรวยทางวัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ แต่ทว่าประเทศไทยเองก็มีปัญหาในแง่ของมลภาวะ โสเภณี และการก่ออาชญากรรมทำร้ายนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวตอบว่าจะกลับมาเยือนประเทศไทยอีกครั้ง ประเด็นที่นักท่องเที่ยวไม่พอใจมากที่สุดคือการโฆษณาให้ใช้บริการท่องเที่ยวฟรีเพื่อส่งเสริมการเลือกซื้อสินค้าและการใช้จ่ายเงินในรูปแบบอื่นๆ แต่ธุรกิจนำเที่ยวกลับทอดทิ้งพวกเขาให้ใช้บริการร้านอาหารและโรงแรมที่มีคุณภาพต่ำกว่าการโฆษณาที่นำเสนอ

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน การวัดระดับความคิดเห็นตัวแปรอิสระในการเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว พบว่า เมืองค้ประกอบเดียว ซึ่งเรียงตามระดับค่าคะแนนมากไปน้อยนั้น จะสามารถเรียงตามลำดับของตัวแปรทั้งหมด 6 ตัว ดังนี้ ด้านการถ่ายโอนความรู้ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านทีมงานสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาเส้นทางอาชีพ ด้านภาวะผู้นำ ด้านความเชี่ยวชาญรอบรู้ ฉะนั้นจึงสามารถที่จะสรุปตัวแปรสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวออกมาเป็นตัวแบบเพื่อนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

พบว่า สมรรถนะผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์กรธุรกิจนำเที่ยวมาก ในด้านการถ่ายโอนความรู้ คือคือการสอนงาน (Mentoring) คือกระบวนการเรียนรู้เพื่อช่วยให้นักเรียนคนหนึ่งสามารถเพิ่มพูนความรู้ เสริมสร้างความเข้าใจในแนวทางการดำรงชีวิต และหนทางแห่งความสำเร็จในองค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยอาศัยการปลูกฝัง ถ่ายทอดจากคนหนึ่งซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) ไปสู่อีกคนหนึ่งซึ่งทำหน้าที่เป็นน้องเลี้ยง (Mentee) **อภิวุฒิ พิมลแสงสุริยา** (2555) และด้านความคิดสร้างสรรค์ คือลักษณะของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ค่อนข้างละเอียดซึ่งประกอบด้วย (1) มีความรู้สึกที่ประหลาดใจที่พบเห็นของใหม่ที่น่าทึ่ง (Capacity of be puzzled) สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ หรือของใหม่ๆ (2) มีสมาธิสูง (Ability to Concentrate) การที่จะสร้างสิ่งใดก็ได้ คิดอะไรออกก็ต้องไตร่ตรองในเรื่องนั้นเป็นเวลานาน ผู้ที่สร้างสรรค์จำเป็นจะต้องมีความสามารถทำจิตใจให้เป็นสมาธิ (3) สามารถที่จะยอมรับสิ่งที่ไม่แน่นอนและเป็นสิ่งที่ขัดแย้งและความตึงเครียดได้ (Ability to accept conflict and tension) (4) มีความเต็มใจที่จะทำสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ทุกวัน (Willingness to be born everyday) คือ มีความกล้าหาญและศรัทธาที่จะเผชิญต่อสิ่งแปลกใหม่ทุกวัน **Griswald** (1996)

7. ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งองค์การท้องถิ่น และผู้ประกอบการท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับบุคลากรที่จะให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน และมีการให้บริการอย่างประทับใจแก่นักท่องเที่ยว หรือควรทำสัญญาร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบบูรณาการ ทั้งด้านพัฒนาศักยภาพในการดำเนินการท่องเที่ยว รวมทั้งด้านการพัฒนาจากภาครัฐ เช่น การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว การหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ การพัฒนาสินค้าบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย..
- นำชัย ทนุผล. (2542). *แนวคิดและวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นิคม จารุณณิ. (2544). *การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์,
- นิตา ชัชกุล. (2557). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มิตรา สามารถ. (2543). *การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- วีระยุทธ ทนทาน. (2555). *แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการทำธุรกิจของผู้ประกอบการการค้าขายแดนไทย-ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อรองรับการบูรณาการของประชาคมอาเซียน*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- Fromm, Erich. (1983). *Marx's Concept of Man*. New York : Frederick Ungar Publishing Colorado :Libraries Unlimited Inc.
- Griswold, A.B. (1996). *Towards a History of Sukhodaya Art*. The Fine Arts Dept.
- Rittichainuwat. B. N., Qu, Hailin & Brown, T. J. (2001). *Thailand's international travel image : Mostly favorable*. Jomat of Hospitality & Tourism Research.

สังคมเกมออนไลน์สู่สังคมแห่งความเป็นจริง ONLINE GAME COMMUNITIES TOWARD COMMUNITIES

ช่อพฤกษ์ ผิวภู*

บทคัดย่อ

สังคมเกมออนไลน์ เป็นสังคมหนึ่งที่มีอิทธิพลทั้งด้านบวกและด้านลบที่มีผลต่อสังคมในโลกแห่งความเป็นจริง ในปัจจุบันเกมออนไลน์ได้เป็นที่นิยมและมีผู้เล่นเป็นจำนวนมากซึ่งประกอบด้วยผู้เล่นทุกเพศ ทุกวัยรวมทั้งยังมีการเล่นเกมออนไลน์ในหลาย ๆ ประเทศของโลกอีกด้วย การเล่นเกมออนไลน์เป็นการเล่นเกมที่ผู้เล่นมีการเชื่อมโยงและสามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นคนอื่น ๆ ได้ การเชื่อมโยงดังกล่าวก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างบุคคลต่อกลุ่มจนนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มกลายเป็นสังคมเกมออนไลน์ขึ้นมา การก่อตัวของสังคมเกมออนไลน์ได้ส่งผลต่อบุคคลและสังคมแห่งความเป็นจริงไม่ว่าจะเป็นในด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ สังคมเกมออนไลน์หากพิจารณาผลในด้านบวกการเข้าสู่สังคมเกมออนไลน์นั้นก็มีประโยชน์เป็นอย่างมาก แต่หากพิจารณาผลด้านลบก็สามารถทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมแห่งความเป็นจริงได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาผลทางบวกและทางลบของสังคมเกมออนไลน์ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมทำให้เกิดผลเชิงบวกในสังคมแห่งความเป็นจริง 3. เพื่อศึกษาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมแห่งความเป็นจริงอันเกิดมาจากสังคมเกมออนไลน์ 4. เพื่อเป็นข้อมูลประกอบตัดสินใจของผู้บริหารในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในสังคมไทยให้มีคุณภาพ

คำสำคัญ: เกมออนไลน์, สังคมเกมออนไลน์, สังคมแห่งความเป็นจริง

ABSTRACT

Online game communities are communities which have influence to communities in positive and negative ways. Online games are now interested by most people of male and female and are widely played all around the world. To play online games, gamers interact with other gamers in online games on the internet. This action creates the online game communities. The online game communities affect people in the communities in terms of body, emotion and human behavior. On the other hand, the online game communities have benefits

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

and drawbacks to the communities. The aims of this study are to study the positive and negative outcomes of the online game communities, to explore a framework for finding positive outcomes of the communities, to investigate guidelines for solving the problems causing from the online game communities, and to be resourceful information for administrators in planning policies to support and develop qualities of Thai staff.

Keywords: Online Game, Online Game Communities, Communities

1. บทนำ

สังคมเกมออนไลน์เป็นการรวมกันที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่นเกมออนไลน์ ซึ่งเกมออนไลน์นั้นเป็นเกมที่ผู้เล่นสามารถเล่นร่วมกันได้หลาย ๆ คนในเวลาเดียวกันโดยไม่จำเป็นต้องอยู่สถานที่แห่งเดียวกัน ผู้เล่นสามารถอยู่ ณ สถานที่แห่งใดก็ได้ในการเล่น เกมออนไลน์ เป็นการเล่นเกมโดยผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ผู้เล่นจะต้องทำการลงโปรแกรมเกมจากแผ่นเกมหรือดาวน์โหลดโปรแกรมเกมจากเว็บไซต์ของเกมต่างๆ มาไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ที่สามารถรองรับข้อมูลของเกมนั้นได้ เครื่องคอมพิวเตอร์ก็เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการเล่นเกมนั้น ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพิจารณาคุณสมบัติของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมหรือมีคุณภาพที่สูงพอจะรับข้อมูลของแต่ละเกมได้ หากเครื่องคอมพิวเตอร์ไม่มีคุณสมบัติพอก็ไม่สามารถที่จะลงโปรแกรมและเล่นเกมตามที่ผู้เล่นต้องการได้ แต่ในยุคปัจจุบัน อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นเกมนั้น นอกเหนือจากเครื่องคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะแล้ว โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต และโน้ตบุ๊ก ก็เป็นอุปกรณ์ที่สามารถเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตและเล่นเกมออนไลน์ได้ทำให้ผู้เล่นมีความสะดวกสบายมากขึ้นและนอกจากนี้ยังต้องมีการเชื่อมต่อระหว่างผู้เล่นไปยังระบบให้บริการที่เรียกว่าระบบเซิร์ฟเวอร์ (Server) ของบริษัทผู้ให้บริการเกมนั้นๆ จึงจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์หรือสนทนากับผู้เล่นคนอื่นจนเกิดสังคมเกมออนไลน์ขึ้นมาและส่งผลกระทบต่อสังคมแห่งความเป็นจริง ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนจึงมุ่งนำเสนอเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของเกมออนไลน์ ประเภทของเกมออนไลน์ รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคมเกมออนไลน์ ผลกระทบทางบวก ผลกระทบทางลบ แนวทางการส่งเสริมผลทางบวก แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมุ่งหวังว่าจะเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ

เกมออนไลน์ หมายถึง เกมที่มีการเล่นโดยที่ต้องนำอุปกรณ์ต่างๆ มาประกอบกันหรือมีการเชื่อมโยงกัน โดยที่ผู้เล่นจะต้องทำการลงโปรแกรมเกมที่มีข้อมูลของเกมที่คุณต้องการไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ของตนเองและในการเล่นเกมนั้นต้องใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเล่นเกมผ่าน server ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ ของผู้เล่นจะถูกเก็บไว้ใน server และผู้เล่นสามารถเล่นเกมร่วมกันได้ครั้งละหลาย ๆ ผู้เล่น โดยไม่จำเป็นต้องอยู่สถานที่เดียวกัน การเล่นเกมออนไลน์ผู้เล่นจะเสียค่าบริการในการเล่นหรือไม่เสียค่าบริการทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ให้บริการได้มีการกำหนดไว้

ประเภทของเกมออนไลน์ แบ่งได้หลายรูปแบบ หากแบ่งโดยพิจารณาจาก ลักษณะการเล่นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1. MMORPG 2. Casual Game (สำนักมาตรฐานการกำกับและตรวจสอบภาษี. 2559.)

1. MMO RPG ย่อมาจาก Massively Multiplayer Online Role-Playing Game เป็นเกมออนไลน์ที่ผู้เล่นสามารถเล่นเกมพร้อมกันได้จำนวนมากและสามารถสร้างความปฏิสัมพันธ์กันของผู้เล่นได้ ในโลกของเกมได้เสมือนอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง เช่น สามารถแข่งขัน ผูกมิตร สนทนา สื่อสาร เป็นต้น เนื้อหาของเกมประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเกมเกี่ยวกับการต่อสู้ การผจญภัย ผู้เล่นสามารถสร้างตัวละครขึ้นมาและสวมบทบาทเป็นตัวละครนั้น หรือบางเกมก็สามารถเล่นเป็นตัวละครหนึ่งตัว หลายตัว หรือสามารถควบคุมตัวละครหลาย ๆ ตัวในเวลาเดียวกัน ลักษณะของการเล่นเกมจะมีลักษณะแตกต่างกันตามเนื้อหาของเกมที่เล่น บางเกมจะมีการใช้ชีวิตเสมือนสังคมในโลกแห่งความเป็นจริง เช่น มีการแต่งงาน มีการรวมกลุ่มเพื่อต่อสู้ มีการขายสินค้า ซื้อสินค้า มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของ เป็นต้น ผู้เล่นสามารถเพิ่มความแข็งแกร่ง ความสามารถ และความสวยงามของตัวละครของผู้เล่นได้ โดยการเพิ่มประสบการณ์ (Level) การเก็บสะสมอุปกรณ์ (Item) และการหาเงินในเกม เพื่อจะนำไปซื้อสิ่งของต่าง ๆ ที่ผู้เล่นต้องการภายในเกมได้ เนื่องจากสิ่งของในเกมจะมีคุณสมบัติที่ต่างกัน เปรียบเสมือนในโลกแห่งความเป็นจริงที่สินค้าบางชนิดมีหลายยี่ห้อ แต่ละยี่ห้อจะมีราคาและคุณภาพที่ต่างกัน หากผู้เล่นมีประสบการณ์มาก มีเงินในเกมมาก ก็จะสามารถใช้หรือซื้อสินค้าที่มีคุณสมบัติตรงตามตัวละครของผู้เล่นหรือสินค้าที่ผู้เล่นต้องการได้ การเล่นเกมประเภทนี้ สามารถเล่นไปได้เรื่อย ๆ มักจะใช้ระยะเวลาในการเล่นเกมนานพอสมควร สามารถเล่นได้อย่างต่อเนื่องไปตามเนื้อเรื่องของเกมที่ไม่มีวันสิ้นสุด เนื่องจากบริษัทผู้ให้บริการเกม จะมีการพัฒนาเกม ทำการอัปเดต Patch ใหม่ มีการพัฒนาเนื้อหาของเกมให้มีความสนุกมากยิ่งขึ้น ทำให้ดูน่าเล่น น่าสนใจ และสร้างสิ่งใหม่ ๆ ลงในเกมเพื่อดึงดูดให้ผู้เล่นเกิดความต้องการที่จะเล่นเกมดังกล่าวต่อไปอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการสร้างแผนที่ใหม่ ๆ สร้างตัวละครใหม่ ฉากในเกมมีการปรับความคมชัดของภาพ การเสริมเอฟเฟกต์ของเกมทั้งภาพทั้งเสียงให้ดูตื่นเต้นมากขึ้น มีการสร้างคู่ต่อสู้ใหม่ ๆ อาวุธใหม่ ๆ เช่น เกม Ran online ,CaBa, Yulgang, Rangnarok online, mu, Continent of the Ninth (C9), DotA 2 , Heroes of Newerth , League of Legends, Hon เป็นต้น

2. Casual Game คือ เกมออนไลน์ที่ผู้เล่นไม่ต้องใช้ระยะเวลาในการเล่นหรือพักะในการเล่นเกมมากนัก ระยะเวลาในการเล่นเกมนั้นสามารถเล่นได้ในช่วงเวลาอันสั้น เนื่องจากลักษณะของเกมเป็นการเล่นแบบจบเกมเป็นรอบ ๆ ไป มีกฎกติกาการเล่นแบบง่าย ๆ เนื้อหาของเกมไม่ได้ยากนัก สามารถเล่นได้ง่ายสบาย ๆ ไม่เครียด ไม่มีความซับซ้อนมากเหมือนเกมประเภท MMORPG และในบางเกมก็จะเป็นเกมที่มี ตัวการ์ตูนน่ารัก ๆ หรือมีฉากของเกม กราฟิกโทนสีที่มีสีสันสดใส ซึ่งเหมาะสำหรับการเล่นเพื่อความสนุก สบายและเพื่อการผ่อนคลาย ตัวอย่างเกม

ดังกล่าว เช่น Audition, Pangya, point blank, HON Heroes, FiFa, Free Jack, Freestyle street Basketball, Fanta Tennis2 เป็นต้น

หากพิจารณาจากเนื้อหาของเกมแล้ว สามารถแบ่งประเภทของเกม ได้ดังต่อไปนี้ (มังกรรัตน์ สำเนากลาง, 2555)

1. ประเภทเกม แอ็คชั่น (Action Game) เป็นเกมประเภทที่เน้นการควบคุมและการตัดสินใจที่รวดเร็ว เป็นการบังคับทิศทางและการกระทำของตัวละคร ซึ่งอาจเป็นคน สัตว์ หรือหุ่นยนต์ ให้แสดงออกกิริยา ท่าทาง ต่าง ๆ ให้ ผ่านด่านต่าง ๆ ของเกมไปได้ เช่น บังคับให้ตัวละครหลบหลีกคู่ต่อสู้ หรือกระโดดข้ามสิ่งกีดขวาง เป็นเกมที่ไม่ซับซ้อน มีรูปแบบง่าย ๆ ไม่ต้องวางแผนในการเล่นมากนัก อาศัยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เนื้อหาของเกม บางเกมสามารถเล่นได้ทุกเพศทุกวัยแต่บางเกมจะมีเนื้อหาที่มีความรุนแรงอาจไม่เหมาะสมกับเด็ก ๆ ตัวอย่างเกมแอ็คชั่น เช่น มารีโอ ร็อคแมน เกมแพลตฟอร์ม Batman Arkham knight เป็นต้น

2. ประเภท การผจญภัย (Adventure Game) เป็นเกมที่ต้องเข้าไปผจญภัยโดยผู้เล่นอาจจะสวมบทบาทเป็นตัวละครตัวหนึ่งและต้องกระทำเป้าหมายในเกมให้สำเร็จ ซึ่งเนื้อหาของเกมเป็นเนื้อหาที่เน้นการแก้ไขปัญหา ผิกลผู้เล่นให้มีสติ วิเคราะห์โจทย์ แก้ไขปริศนา หรือใช้สิ่งของที่ผู้เล่นเก็บระหว่างการผจญภัยมาใช้ประโยชน์ทำให้ผ่านในแต่ละด่านได้ นอกจากนี้ผู้เล่นยังต้องมีการพูดคุยกับตัวละครตัวอื่น ๆ ด้วย เกมผจญภัยส่วนมากมักจะไม่มีตายเพื่อที่จะให้ผู้เล่นได้มีเวลาวิเคราะห์และหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ หรือถ้ามีการตายก็จะถูกกำหนดไว้ว่าผู้เล่นจะตายได้ตรงไหนของการผจญภัยในเกมได้บ้าง ปัจจุบันจะเป็นรูปแบบ Graphical Adventure

3. ประเภท เกมกีฬา (Sport Game) เป็นเกมที่มีการจำลองการเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ โดยมีการใช้กติกาการเล่นหลัก ๆ เหมือนกติกาดั้งเดิม ผู้เล่นต้องมีการใช้กระบวนการคิดและการวางแผน อาศัยทักษะความสามารถและความชำนาญของผู้เล่นเพื่อที่จะเป็นผู้ชนะในเกม การเล่นเกมประเภทนี้ไม่มีตัวช่วยในการเล่นมากนัก ตัวอย่างเกมประเภทนี้ ได้แก่ ฟุตบอล เทนนิส แบดมินตัน บาสเกตบอล กอล์ฟ กรีฑา วัยน้ำ สนุกเกอร์ เป็นต้น

4. ประเภทเกมการยิง (Shooting Game) เป็นเกมที่เน้นการทำลายศัตรูโดยการยิงเป็นหลัก ผู้เล่นมักมีอุปกรณ์ประเภทปืนหรือเครื่องบินที่ใช้ในการทำลายเป้าหมาย ส่วนใหญ่จะเป็นเกมที่สามารยยิงเป้าหมายโดยที่กระสุนไม่มีหมด เพื่อให้ชนะหรือให้ผ่านไปสู้อย่างต่อเนื่องได้ และในขณะเดียวกันก็ต้องคอยหลบกระสุนของคู่ต่อสู้หรือฝ่ายศัตรูด้วยเช่นเดียวกัน เกมการยิงสามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ แบบแรก แบบ FPS (First Person shooting) เป็น เกมยิงที่ใช้มุมมองแทนสายตา ซึ่งในฉากจะไม่เห็นตัวละครผู้เล่น แบบที่สอง แบบ TPS (Third Person shooting) เกมยิงที่จำลองภาพโดยรอบและสามารถเห็นตัวละครผู้เล่นได้ ตัวอย่างของเกมประเภท Shooting Game เช่น ConterStrike, เกม A.V.A , Ghost Recon เป็นต้น

5. ประเภท เกมสวมบทบาทของตัวละคร (Role Playing Game) เป็นเกมที่ผู้เล่นต้องสวมบทบาทเป็นตัวละครต่าง ๆ เข้าไปผจญภัยในโลกที่สมมติขึ้นมาในเกม หรือเรียกอีกอย่าง

หนึ่งคือ โลกเสมือนจริง ผู้เล่นสามารถเลือกตัวละครหรือสร้างตัวละครขึ้นได้เองและให้ผู้เล่นสวมบทบาทเป็นตัวละครนั้นเข้าไปในโลกของเกม ตัวเกมเน้นให้ผู้เล่นได้สัมผัสกับเนื้อหาและเรื่องราวภายในเกม สามารถแบ่งได้เป็น 3 แบบ ดังนี้ คือแบบที่ 1 แบบ Action RPG เป็นเกมที่มีการเพิ่มส่วนของการบังคับแบบแอ็คชั่นลงเข้าไปในเนื้อหาของเกม แบบที่ 2 แบบ Simulation RPG คือเกมการเล่นที่มีการวางแผนการรบ และแบบที่ 3 เป็นแบบ MMO RPG (Massively Multiplayer Online) เป็นเกมที่กำหนดการผจญภัยของตนเองได้เป็นอิสระ สามารถติดต่อกับผู้เล่นคนอื่น ๆ ได้ผ่านตัวละคร เพื่อหาเพื่อน พูดคุยกับเพื่อน หรือหาข้อมูลสอบถามเกี่ยวกับเนื้อหาของเกมได้ เช่น เกม Ran Online เป็นเกมแนว MMORPG แต่เป็นประเภท (Role Playing Game) ที่ผู้เล่นสร้างตัวละครขึ้นมาและสวมบทบาทเป็นนักเรียนเข้าไปในโรงเรียนและร่วมกันต่อสู้กับเพื่อนที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกันหรือต่างโรงเรียน และตัวละครที่เป็นนักเรียนก็จะมีให้เลือกเรียนวิชาที่ตนเองชอบในอาชีพต่าง ๆ เพื่อที่จะเป็นนักสู้ที่เก่งและสามารถไปต่อสู้กับศัตรูได้ มีหลายอาชีพ เช่น เป็นนักดาบ เป็นนักธนู นักหมัด นักเวทย์มนต์ เป็นต้น ที่ผู้เล่นจะสวมบทบาทเป็นตัวละครเข้าไปสัมผัสกับเรื่องราวต่างๆ ภายในเกมที่เป็นโลกที่สมมติขึ้น ซึ่งเกมประเภทนี้ เป็นเกมประเภทหนึ่งที่มีส่วนสำคัญทำให้เกิดสังคมเกมออนไลน์ที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก และเกม Assassin's Creed Unity, World of war craft เป็นต้น

6. ประเภทเกมการจำลองสถานการณ์ (Simulation Game) เป็นเกมที่จำลองสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อให้ผู้เล่นได้สวมบทบาทเป็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์นั้น เกมประเภทนี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ แบบที่ 1 เป็นแบบ Virtual simulation เป็นแบบจำลองการควบคุมเสมือนจริง เช่น การขับรถยนต์ใช้การขับรถยนต์ การขับเครื่องบิน เป็นต้น แบบที่ 2 แบบsituation simulation เป็นแบบจำลองเหตุการณ์ต่าง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่งและให้ผู้เล่นเป็นตัวอยู่ในสถานการณ์นั้น เช่น เกมThe Sims เกม The Ville เกม Avakin life แบบที่ 3 แบบ creation simulation เป็นแบบที่ให้ผู้เล่นได้เป็นเจ้าของกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งและให้ผู้เล่นออกแบบหรือบริหารกิจการนั้น ๆ จนสำเร็จ เช่น เกมร้านขายเสื้อผ้า เกมร้านอาหาร เกมห้างสรรพสินค้า เป็นต้น แบบที่ 4 Pet simulation เป็นแบบจำลองที่ให้ผู้เล่นสามารถเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ได้

7. ประเภทเกมวางแผน (Strategy Game) เป็นเกม ประเภทวางแผนการรบ ผู้เล่นต้องทำการศึกษารูปแบบ หาวิธีการเอาชนะ เน้นการควบคุมกองทัพ เก็บเกี่ยวทรัพยากร และสร้างกองทัพที่ทำการสู้รบกันสามารถเล่นร่วมกันได้หลายคน แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือแบบที่ 1 แบบ Real Time ผู้เล่นทุกฝ่ายจะต้องแข่งกับเวลาเนื่องจากการหยุดพักจนกว่าจะหมดเวลา เช่น Endless legend, Warhammer, Warcraft III, StarCraft II แบบที่ 2 แบบ Turn base ผู้เล่นมีโอกาสในการคิดมากกว่าเนื่องเป็นแบบที่ผู้เล่นผลัดกันเล่นเหมือนกันเล่นหมากรุก เช่น เกม Civilization V, XCOM Enemy Unknown และแบบที่ 3 แบบผสม Real Time และTurn base เช่น เกม Total War เป็นต้น

8. ประเภทปริศนา (Puzzle) เป็นเกมที่มีลักษณะฝึกการคิดแบบตรรกะพื้นฐาน เกมลับสมองต่าง ๆ เป็นเกมที่สามารถเล่นได้ทุกเพศ ทุกวัย ตัวเกมเน้นการแก้ปริศนาหรือปัญหาต่าง ๆ มีหลายระดับตั้งแต่ระดับ

ง่าย ๆ ไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมาก ๆ เช่น เกมอักษรไขว้ เกมหมากรุก เกมเติมคำ เกมต่ออิฐ เกมคณิตศาสตร์ เป็นต้น

สังคมเกมออนไลน์ คือ เป็นสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้เล่นตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปผ่านทางเครือข่าย Internet โดยมีการเชื่อมโยงเข้ากับอุปกรณ์ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ จนสามารถเล่นเกมออนไลน์ที่ถูกสร้างขึ้น โดยผู้เล่นสามารถปฏิสัมพันธ์ต่อกันกับผู้เล่นคนอื่น ๆ ได้ เช่น การแชทพูดคุยกัน การเข้าร่วมสมาคมร่วมกันในเกม การซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน การให้คำปรึกษาเรื่องต่าง ๆ ในการเล่นเกม เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดเป็นกลุ่มสังคมขึ้นในเกมออนไลน์เดียวกัน หรือที่เรียกว่า สังคมเกมออนไลน์ (วรรณรัตน์ รัตนวรงค์, 2547)

2. รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคมเกมออนไลน์

ผู้เล่นเกมออนไลน์ผ่านเครือข่าย Internet จะมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันทำให้เกิดเป็นสังคมในเกมออนไลน์ขึ้น ซึ่งรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของผู้เล่นสังคมเกมออนไลน์มีดังต่อไปนี้ เช่น

1. การพูดคุย มีการพูดคุยกันในเกมด้วยการพิมพ์ข้อความ หรือมีการส่งเป็นสัญลักษณ์แทนข้อความเพื่อแสดงออกถึงความคิดของผู้เล่น ซึ่งการสื่อสารพูดคุยกัน จะสามารถสื่อสารกันโดยมีช่องทางการพิมพ์ทั้งแบบทั่วไปและแบบลับ แบบทั่วไปคือแบบที่ผู้อื่นสามารถเห็นข้อความหรือสัญลักษณ์ได้ทั้งหมด แบบลับคือแบบเจาะจงเฉพาะคนที่จะสามารถเห็นข้อความหรือสัญลักษณ์ดังกล่าวผ่านทางช่องทางการพิมพ์ข้อความที่เกมได้กำหนดไว้ เหมือนผู้เล่นกำลังนั่งคุยกันอยู่ หรืออีกวิธีหนึ่งที่สามารถสื่อสารกันได้ก็คือการจดจำชื่อสมมุติของตัวละครของผู้เล่นที่ถูกสร้างขึ้นแล้วใช้วิธีพิมพ์ชื่อผ่านช่องทางที่สามารถแชทคุยกันโดยไม่จำเป็นต้องนำตัวละครมาอยู่ใกล้กันหรือบริเวณเดียวกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกมแต่ละเกมด้วย ข้อความส่วนใหญ่ที่พูดคุยกันก็จะเป็นข้อความที่สนทนาในเรื่องของเกม วิธีการเล่น หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้เล่นสนใจต้องการทราบจากผู้เล่นคนอื่น ๆ มีการส่งข้อความพูดคุยในลักษณะของการจิกกันจนไปถึงการใช้ถ้อยคำหยาบคายในการต่อว่าซึ่งกันและกันในเกม ผู้เล่นมีอิสระในการที่จะพิมพ์ข้อความหรือส่งสัญลักษณ์ใดๆ ที่ผู้เล่นต้องการได้อย่างเต็มที่ ซึ่งความมีอิสระดังกล่าวก่อให้เกิดผลต่าง ๆ ตามมาสู่สังคมแห่งความเป็นจริง ในปัจจุบันบริษัทเกมก็ได้มีการบล็อกคำบางคำไม่ให้ผู้เล่นเกมสามารถพิมพ์คำที่ไม่สุภาพลงไปในเกมได้ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันผู้เล่น

2. การเข้าร่วมทีมหรือสมาคม (Guild) ผู้เล่นมักจะมีการเข้าร่วมทีมหรือสมาคมเพื่อที่จะร่วมกันต่อสู้กับศัตรูหรือตัวละครอื่น ๆ ที่อยู่ในเนื้อหาของเกม โดยเฉพาะเกมประเภท MMORPG ที่สามารถสร้างตัวละครหรือควบคุมตัวละครอื่น ๆ ได้ และตัวละครในเกมที่ผู้เล่นได้

สามบทบาทอยู่นั้นจะมีลักษณะของตัวละครที่แตกต่างกัน เช่น มีทักษะ ความเก่ง ความสามารถ มีอาวุธที่แตกต่างกัน เป็นต้น และในการเล่นเกมนั้นเพื่อให้สามารถต่อสู้กับศัตรูได้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการรวมตัวกันเป็นทีมเดียวกันกับผู้เล่นคนอื่น ๆ เพื่อร่วมกันต่อสู้หรือปฏิบัติการกิจตามเรื่องราวเนื้อหาของเกมที่เล่น ทำให้ผู้เล่นสามารถเก็บประสบการณ์ในการเล่นของตนได้ และสามารถบรรลุตามเป้าหมายของผู้เล่นหรือชนะศัตรูได้โดยง่าย

3. การมอบสิ่งของ ผู้เล่นมักจะมีการมอบสิ่งของให้แกกัน สิ่งของนั้น เรียกว่า ไอเท็ม เป็นสิ่งของที่ใช้สำหรับอำนวยความสะดวกในการเล่นเกมนั้นแก่ผู้เล่น ไอเท็มบางตัวทำให้ตัวละครของผู้เล่นมีทักษะความสามารถที่สูงขึ้น หรือทำให้ตัวละครของผู้เล่นมีความสวยงาม มีความสง่างามมากยิ่งขึ้น

4. การซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของ นอกจากการมอบสิ่งของให้แกกันภายในตัวละคร ยังมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของที่ตนเองต้องการ เพราะสิ่งของบางอย่าง ตัวละครบางตัวมีความต้องการที่จะใช้ บางตัวไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในการเล่นเกมแต่สิ่งของที่ได้มาจากการเล่นเกมสามารถเก็บไว้กับตนเองได้และสามารถนำมามอบให้แก่ผู้เล่นคนอื่นที่สามารถใช้สิ่งของนั้นได้ โดยอาจมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของที่แต่ละฝ่ายต้องการโดยไม่เสียเงิน หรือมีการซื้อขายสิ่งของและมีการต่อรองราคากัน โดยในเกมออนไลน์ก็จะมีเงินเสมือนที่ใช้แลกเปลี่ยนเหมือนกับเงินในชีวิตจริง มีการตั้งราคาของสินค้า มีการตั้งร้านขายของ และมีการตกลงซื้อขายกันจริง ๆ ราคาของไอเทมเหล่านั้นอาจมีราคาที่สูงกว่าราคาที่กำหนดไว้ในเกม ถ้าไอเทมเหล่านั้นเป็นไอเท็มที่หายากหรือเป็นไอเท็มผู้เล่นคนอื่น ๆ มีความต้องการเป็นอย่างมาก สกุลเงินที่ใช้ในการเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนนั้นมีความแตกต่างกันในแต่ละเกม ตัวอย่างสกุลเงินดังกล่าว เช่น 1M เท่ากับ 1 ล้าน, 1k เท่ากับ 1 พัน เป็นต้น

จากรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวภายในสังคมเกมออนไลน์อาจส่งผลต่อการปฏิสัมพันธ์ในสังคมแห่งความเป็นจริงของผู้เล่นบางคนได้ ดังนี้

1. การพูดคุย เนื่องจากการพูดคุยในเกม เป็นการสื่อสารกับผู้เล่นคนอื่น ๆ ที่ไม่รู้จักตัวตนที่แท้จริง ไม่เห็นหน้าซึ่งกันและกัน ผู้เล่นแต่ละคนมีอิสระในการสื่อสาร สามารถที่จะพิมพ์ข้อความหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ที่ตนเองต้องการได้ หรือแม้แต่การพิมพ์ข้อความแสดงความรัก ข้อความการต่อว่าผู้อื่น หรือข้อความหวานล่อผู้อื่นหรือข้อความที่สร้างเรื่องให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่าเป็นอย่างไรในชีวิตแห่งความเป็นจริง มีผู้เล่นจำนวนไม่น้อยที่สร้างเรื่องของตนเองตามจินตนาการที่อยากจะเป็นในชีวิตจริงแต่ในความเป็นจริงของชีวิตกลับไม่ได้เป็นอย่างที่ได้อธิบายกับผู้อื่นในสังคมเกมออนไลน์ เมื่อผู้เล่นมีการแชทพูดคุยกันในเกมจนเกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น ก็มีความต้องการที่จะรู้จักตัวตนที่แท้จริงของผู้เล่นในตัวละครนั้นๆ โดยเปลี่ยนจากการแชทคุยกันในเกม ก็ปรับมาเป็นการพูดคุยทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Line และพัฒนาไปเป็นการพูดคุยทางโทรศัพท์และการพูดคุยสนทนาที่สามารถเห็นหน้ากันได้ทางโทรศัพท์หรือทางคอมพิวเตอร์โดยใช้แอปพลิเคชันเป็นตัวช่วย เช่น วิดีโอคอล, Facetime, tango, skype เป็นต้น

จนไปถึงมีการนัดพบปะพูดคุยกันแบบ face to face กับผู้เล่นคนอื่น ทำให้มีการทำความรู้จักตัวตนที่แท้จริงของผู้เล่นในโลกสังคมแห่งความเป็นจริงมากขึ้น แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงผู้ที่เล่นเกมและอยู่ในสังคมออนไลน์มีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันหากเป็นคนดีก็จะเป็นประโยชน์และเป็นผลดีต่อผู้เล่นหากเป็นคนไม่ดีก็จะเป็นผลกระทบหรือสร้างความเสียหายให้แก่ผู้เล่นได้เช่นเดียวกัน เช่น การชักจูงในทางที่ผิด การล่อลวงให้สูญเสียทรัพย์สิน การทำร้ายร่างกาย และการละเมิดทางเพศ เป็นต้น ซึ่งการพูดคุยสื่อสารจากสังคมเกมออนไลน์อาจเป็นช่องทางหนึ่งที่เป็นเหตุทำให้เกิดปัญหาในสังคมแห่งความเป็นจริงได้

2. การเข้าร่วมทีมหรือเข้าสมาคมในสังคมเกมออนไลน์ หากได้มีการนำสังคมดังกล่าวออกมาในโลกแห่งความเป็นจริง โดยเฉพาะบริษัทเกมได้มีการจัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เช่น งานประมูลสินค้าของเกม งาน Meeting ประจำปี ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสทำให้ผู้เล่นเกมได้มีการรวมตัวกันและพบปะซึ่งกันและกัน หรืออาจมีการนัดหมายพบปะกันภายในทีมหรือสมาคมของตนเอง การรวมทีมในสังคมเกมออนไลน์จะทำให้มีความรู้สึกเป็นเพื่อนกันเป็นกลุ่มเดียวกันเมื่อพบปะกันในชีวิตจริงก็สามารถพูดคุยหรือทำกิจกรรมร่วมกันได้ แต่ในสังคมเกมออนไลน์ ไม่ได้มีเพียงกลุ่มเดียวหรือสมาคมเดียว แต่ละเกมก็มักจะมีหลาย ๆ ทีมหรือหลาย ๆ สมาคม และในสังคมเกมออนไลน์แต่ละทีมนั้นอาจมีความขัดแย้งกันเกิดขึ้นในการเล่น และหากผู้เล่นไม่สามารถแยกแยะระหว่างเกมกับชีวิตจริงได้ก็จะนำไปสู่ความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทกันในสังคมแห่งความเป็นจริงได้

3. การมอมสิ่งของและการซื้อขายแลกเปลี่ยน ในสังคมเกมออนไลน์มีเงินเสมือนที่ใช้ในการซื้อของไอเท็มต่าง ๆ ภายในเกมแต่เนื่องจากผู้เล่นบางคนไม่มีเงินเสมือนเพียงพอสำหรับที่จะสามารถซื้อของได้ ผู้เล่นบางคนจึงมีการซื้อเงินเสมือนแลกเปลี่ยนกับเงินในสังคมจริงกับผู้เล่นคนอื่น ๆ หรือมีการซื้อไอเท็มด้วยการใช้เงินจริงตามอัตราที่ได้ทำการตกลงกัน ทางบริษัทผู้ผลิตเกมเองก็มีช่องทางต่าง ๆ ที่ผู้เล่นสามารถใช้เงินจริงในการซื้อสินค้าภายในเกมได้เพื่อความสะดวกสบายของผู้เล่นอีกทั้งยังทำให้บริษัทมีรายได้เพิ่มมากขึ้นด้วยดังนั้นในชีวิตแห่งความเป็นจริงของผู้เล่นเกมก็จะต้องมีการเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงินไม่น้อยเพื่อสร้างความพอใจให้แก่ตนเองในการได้มาซึ่งสินค้าเสมือนจากโลกเกมออนไลน์ และหากผู้เล่นไม่มีเงินเพียงพออาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้เล่นไปในทางที่ผิด ๆ ได้ เช่น การลักทรัพย์หรือการทำผิดกฎหมายเพื่อหาเงินมาซื้อของในเกม เป็นต้น

นอกจากนี้การเล่นเกมนออนไลน์จนได้เข้าสู่สังคมเกมออนไลน์มีผลไปสู่สังคมแห่งความเป็นจริงทางร่างกาย จิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังต่อไปนี้

ผลทางด้านบวก

1. ทำให้เกิดความสุข ความสนุกสนานและความเพลิดเพลิน ซึ่งได้มาจากเสียงเพลงจากตัวละครและจากเนื้อเรื่องในเกมนั้น ๆ

2. การเล่นเกมเป็นการฝึกทักษะความสัมพันธ์ด้านร่างกาย การเล่นเกมบางครั้งก็จำเป็นที่จะต้องมีการใช้ความรอบคอบด้วยการมองของตาและการสั่งการด้วยการกดแป้นพิมพ์ ซึ่งในขณะที่เล่นเกมต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างการมองและการกดแป้นพิมพ์จึงจะสามารถเล่นเกมให้ผ่านหรือทำคะแนนดี ๆ ได้

3. ทำให้ผู้เล่นได้มีการฝึกสมาธิ เกมบางเกมต้องมีสมาธิอย่างมากในการเล่นและจะต้องควบคุมอารมณ์ให้นิ่ง ให้มีสมาธิ จึงจะสามารถคิดวิธีการในการเล่นเพื่อให้ชนะเกมนั้นได้ อย่างเช่น เกมจับผิด เกมประเภทดนตรี เกมทายปริศนา เป็นต้น

4. การเล่นเกมเป็นการฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการสร้างความรู้ความคุ้นเคยในการใช้เทคโนโลยีอันจะนำไปสู่ความสนใจในการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ ต่อไปด้วย เช่น การแชทคุยกันในขณะที่เล่นเกมกับผู้เล่นคนอื่น ๆ เป็นการเพิ่มทักษะการพิมพ์ให้มีความชำนาญมากขึ้น เพิ่มทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเล่นเกม เป็นต้น

5. เพื่อฝึกทักษะการเรียนรู้ด้านภาษา เนื่องจากเนื้อหาของเกมออนไลน์จะมีการใช้ภาษาต่างๆในการสื่อสารให้ผู้เล่นเข้าใจถึงวิธีการเล่นหรือข้อมูลที่จำเป็นของการเล่นเกม ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเกมในประเทศไทยจะมีการใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษร่วมด้วย ผู้เล่นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจภาษาดังกล่าวในเบื้องต้นเพื่อที่จะสามารถเล่นเกมนั้นได้ง่ายขึ้นและทั้งนี้เกมออนไลน์ไม่ได้มีเพียงคนไทยเท่านั้นที่มีการเล่นเกม ในหลาย ๆ เกม ก็มีผู้เล่นเป็นชาวต่างชาติด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นการสนทนากับผู้เล่นคนอื่น ๆ ที่เป็นชาวต่างชาติก็เป็นการเรียนรู้ได้ฝึกการใช้ภาษาพร้อมทั้งได้เพื่อนเป็นชาวต่างชาติอีกด้วย

6. ทำให้เกิดทักษะด้านการวางแผน การเล่นเกมเป็นเรื่องปกติที่ผู้เล่นต้องการที่จะผ่านเกมหรือเอาชนะคู่ต่อสู้ให้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกมประเภทการวางแผน ผู้เล่นจะต้องคิดวางแผนตั้งแต่ต้น เช่น การกำหนดตัวละคร สถานที่หรือฉากที่เหมาะสม อาวุธที่เหมาะสม วิธีการเล่น ฯลฯ ที่จะทำให้ผู้เล่นประสบผลสำเร็จได้ หากผู้เล่นมีการวางแผนที่ดีและสามารถผ่านเกมได้ ก็จะทำให้มีทักษะการคิดเพิ่มขึ้นและสร้างความมั่นใจในตัวเองไปสู่การวางแผนในเรื่องต่าง ๆ ของสังคมแห่งความเป็นจริงได้

7. เป็นการฝึกทักษะด้านการค้า ในสังคมเกมออนไลน์มีการค้าขายไอเท็ม และการค้าขายไม่ได้มีเพียงผู้เล่นเพียงคนเดียวเท่านั้นที่สามารถขายสินค้าได้ มีผู้เล่นจำนวนมากที่มีการค้าขายสิ่งของหรือแลกเปลี่ยนสิ่งของให้แกกัน การที่ผู้เล่นจะสามารถขายไอเท็มของตนเองได้นั้นก็จำเป็นที่จะต้องมีความรู้วิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้สามารถขายสินค้า (Item) ได้ในราคาที่ตนเองต้องการ เช่น มีการวางแผน มีการตลาด การประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์ในการขาย เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องมีการคิดตั้งแต่การหาสินค้า การกำหนดราคาสินค้า การตั้งชื่อร้าน สถานที่ตั้งร้านที่เหมาะสม การคำนวณราคาต้นทุนและราคาขาย การโฆษณา รวมไปถึงการพูดคุยและการบริการลูกค้าให้ลูกค้าประทับใจเพื่อให้เป็นลูกค้าประจำ ซึ่งทักษะต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำมาเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับโลกในสังคมแห่งความเป็นจริงได้เป็นอย่างดี

8. ทำให้ได้รู้จักเพื่อนใหม่ การเล่นเกมออนไลน์นั้นมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแข่งขันกัน มีการพูดคุยสนทนากัน และเมื่อมีการเข้าร่วมทีมหรือสมาคมในเกม ก็ทำให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีการติดต่อพบปะกันก็จะเกิดความคุ้นเคยต่อกันของผู้เล่นจนกลายเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันในสังคมแห่งความเป็นจริงได้

9. ฝึกให้เป็นคนที่มีความอดทนและความพยายาม การเล่นเกมออนไลน์นั้นถ้าจะทำให้ผ่านเกมหรือชนะคู่ต่อสู้ในเกมไม่ใช่เรื่องง่าย บางครั้งก็มีแพ้ บางครั้งก็ชนะ แต่บางครั้งกว่าที่จะชนะได้ต้องแพ้มาแล้วหลายครั้ง เกมบางเกมมีเนื้อหาของเกมที่ต้องปฏิบัติตามภารกิจตามที่กำหนดไว้ จึงจะได้สิ่งของที่ต้องการหรือเพื่อที่จะเลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่งภายในเกม ดังนั้นหากผู้เล่นต้องการอยากได้สิ่งเหล่านั้น ผู้เล่นก็จะต้องมีความอดทนและความพยายามที่จะปฏิบัติตามภารกิจนั้นให้สำเร็จ ซึ่งถ้าหากผู้เล่นได้นำความอดทนและความพยายามไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเป็นจริงก็จะส่งผลทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตจริงได้ด้วย เช่น ความตั้งใจที่อยากสอบผ่านในการเรียน ก็ต้องมีความอดทนอ่านหนังสือและจดจำบททวนบทเรียนที่ได้เรียนมาและพยายามตั้งใจอย่างเต็มที่ในการสอบ การกระทำได้กล่าวทำให้มีโอกาสที่จะสอบผ่านมากกว่าที่ไม่ได้อ่านหนังสือไปสอบเลย

10. ฝึกความเป็นภาวะผู้นำ ผู้ตามและการตัดสินใจ การที่จะประสบผลสำเร็จให้ถึงเป้าหมายได้ในบางครั้งก็ต้องมีการร่วมทีมกันเพราะจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความสามารถของผู้เล่นคนอื่น ๆ ร่วมด้วย ในการเล่นเกมบางครั้งผู้เล่นจะกลายเป็นผู้นำทีมหรือบางครั้งก็กลายเป็นผู้ตามทีมด้วยเช่นเดียวกัน หากได้เป็นผู้นำของทีมก็ต้องพยายามทำให้ผู้อื่นเกิดความไว้วางใจ จนสามารถทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามการตัดสินใจของผู้นำได้ หรือหากได้เป็นผู้ตาม ก็ต้องใช้ความสามารถในการเล่นเกมหาช่วยเหลือทีมอย่างเต็มที่ ซึ่งหากนำมาใช้ในสังคมแห่งความเป็นจริงก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากในสังคม

11. ฝึกการเข้าสู่สังคม การมีมารยาทในสังคม เนื่องจากเกมออนไลน์เป็นเกมที่มีผู้เล่นจำนวนมากและมีการเข้าเล่นเกมครั้งละหลาย ๆ คนทำให้ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่เสมอ ดังนั้นจึงต้องเรียนรู้สังคมของเกมออนไลน์ วัฒนธรรมของสังคมเกมออนไลน์ว่าเป็นอย่างไร รวมถึงการฝึกมารยาทการเข้าสู่สังคม เช่น เมื่อพบผู้เล่นคนอื่นก็มีการทักทายหรือทำความรู้จักกัน เกิดการเรียนรู้การเข้าสู่สังคม ด้านการสื่อสารและพฤติกรรมที่แสดงออกผ่านตัวละครควรให้เหมาะสมกับสังคมและเรียนรู้ข้อความใดที่ควรพิมพ์หรือข้อความใดที่ไม่สมควรพิมพ์ เป็นต้น

12. ทำให้รู้จักการมีน้ำใจต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สังคมเกมออนไลน์หากต้องการที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ก็ต้องเรียนรู้จักการมีน้ำใจต่อกันและกัน การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การให้คำปรึกษาในเรื่องของการเล่นเกม การช่วยเหลือกันโดยใช้สื่อกลางระหว่างตัวละครกับตัวละคร และการเล่นเกมที่มีการสร้างทีมขึ้นมาและร่วมกันทำกิจกรรม ผู้เล่นทุกคนที่อยู่ในทีมก็ต้องช่วยเหลือกันจึงจะประสบผลสำเร็จได้

13. ทำให้รู้จักการรู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย การเล่นเกมย่อมมีการแพ้ มีการชนะเป็นเรื่องธรรมดาเป็นการฝึกให้ผู้เล่นเกมเกิดการเรียนรู้การยอมรับความพ่ายแพ้ หรือการได้รับชัยชนะ หากแพ้ ผู้เล่นก็พยายามและตั้งใจหาวิธีการที่ทำให้ชนะหรือถ้าหากชนะแล้วก็ต้องคิดว่าจะต้องทำอย่างไรให้ชนะในด้านต่อๆ ไปหรือชนะคู่ต่อสู้ใหม่ ได้และในสังคมเกมออนไลน์อาจมีความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันบ้างกับผู้เล่นคนอื่น ๆ ในการเล่นเกม หรือ ตัวละครของผู้เล่นคนอื่นส่งผลทำให้ตัวละครของผู้เล่นมีความพ่ายแพ้ ผู้เล่นก็ต้องรู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกันจึงจะทำให้ได้มิตรและมีความสุขจากการเล่นเกม นั่นคือผู้ชนะในการเล่นเกมที่แท้จริง

14. ทำให้รู้จักฝึกปฏิบัติตามกฎ กติกา สังคมทุกสังคมย่อมมีกฎ กติกา การใช้ชีวิตในสังคมร่วมกัน สังคมเกมออนไลน์ก็เช่นเดียวกัน มีกฎ กติกา ของการเล่นเกม เมื่อผู้เล่นเข้าไปสู่สังคมเกมออนไลน์แล้วก็ต้องปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ได้กำหนดไว้ แต่ถ้าหากผู้เล่น ไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกา ก็อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกับผู้เล่นคนอื่น ๆ และอาจถูกลงโทษจากสังคมเกมออนไลน์ได้ เช่น ไม่ให้เข้าร่วมการทีมหรือร่วมสมาคมในการทำกิจกรรมร่วมกันในเกม ไม่ให้ความช่วยเหลือในการต่อสู้กับศัตรู ทำร้ายตัวละครของผู้เล่นให้ตาย เป็นต้น ซึ่งในสังคมเกมออนไลน์ก็มีหลายคนที่ไม่เคารพกฎ กติกา ก็เปรียบเหมือนในโลกของความเป็นจริงที่บ้านเมืองหรือแต่ละประเทศมีกฎหมายเพื่อบังคับใช้แต่ก็ยังมีคนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเมื่อการกระทำขัดแย้งต่อกฎหมายก็จะต้องถูกจับและถูกลงโทษตามที่กำหนดไว้

15. ฝึกให้รู้จักการเก็บออมและการใช้จ่าย สังคมเกมออนไลน์ นักเล่นทั้งหลายส่วนใหญ่มักให้การยอมรับกับผู้เล่นที่มีความสามารถสูง ผู้เล่นแต่ละคนจึงพยายามที่จะสร้างตัวละครหรือสร้างระดับความเก่งความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้นให้เป็นที่ยอมรับของผู้เล่นคนอื่น ๆ และจากการที่ผู้เล่นต้องมีการพัฒนาตัวละครของตนเอง ผู้เล่นจึงจำเป็นต้องมีเงินในเกมเพื่อใช้ซื้อสินค้าในเกม เช่น อาวุธ เสื้อผ้า หรือสินค้าที่ทำให้ตัวละครของผู้เล่นมีทักษะและความสามารถเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นผู้เล่นจึงต้องมีการเก็บเงินในเกมโดยเริ่มแรกของการเล่นเกมก็จะเก็บได้ทีละน้อย ถ้าผู้เล่นต้องการอยากซื้อสินค้าที่อยากได้ ก็ต้องเก็บเงินเหล่านั้นให้ได้ตามจำนวนจึงจะสามารถนำไปซื้อสินค้าที่ต้องการได้ก็จะเป็นการปลูกฝังให้ผู้เล่นรู้จักคุณค่าของเงินถึงแม้ว่าจะเป็นเงินในสังคมเกมออนไลน์ก็ตาม หากผู้เล่นนำพฤติกรรมดังกล่าวมาใช้ในชีวิตจริงก็ทำให้ผู้เล่นเป็นคนที่รู้จักคุณค่าของเงิน เรียนรู้วิธีการหาเงินและเก็บเงินด้วยตนเอง

และนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ผลทางด้านบวกของการเล่นเกมที่สำคัญและก็น่าสนใจ โดยเฉพาะเด็ก ๆ วัยรุ่นปัจจุบันก็คือ การเล่นเกมก่อให้เกิดอาชีพและสร้างรายได้

อาชีพที่เกิดจากการเล่นเกมออนไลน์ในสังคมแห่งความเป็นจริงมีดังนี้ (ASTV ผู้จัดการ Live. 2559) เช่น

1. ขายไอเทมเกมออนไลน์ นักเล่นเกมที่มีระดับเลเวลสูง ๆ ก็จะมีโอกาสที่ได้รับไอเทมจากการเล่นเกมมากขึ้น เช่น เงิน อาวุธ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และไอเทมหายาก นักเล่น

เกมจึงนำไอเทมที่ตนเองได้รับ มาขายให้แก่ผู้เล่นคนอื่นในราคาต่าง ๆ ตามที่ตกลงกัน โดยใช้เงินจริงในการซื้อไอเทมดังกล่าว เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ผู้เล่นเกมเหล่านี้ด้วย

2. รับจ้างเก็บเลเวล หมายถึง การรับจ้างเล่นเกมให้มีความคืบหน้าสูงขึ้น เนื่องจากผู้เล่นที่ชอบเล่นเกมแต่ไม่มีเวลาเล่นและยังมีความต้องการให้ตัวละครของตนเองมีความเก่งหรือที่เรียกว่าเป็นระดับเทพของเซิร์ฟเวอร์ก็จะจ้างให้คนอื่นมาเล่นเกมแทนตนเอง จึงเกิดอาชีพรับจ้างเก็บเลเวลขึ้นมาอาชีพนี้เหมาะสำหรับผู้ที่มีความว่างและความชอบในการเล่นเกมนั้น เพราะเกมบางเกมกว่าตัวละครของผู้เล่นจะเก่งอยู่ในระดับสูงก็ใช้ระยะเวลาหลายเดือนในการเล่น

3. ตัวเตอรส์สอนเล่นเกม เป็นผู้สอนวิธีการเล่นเกมให้แก่ผู้เล่นใหม่ ๆ โดยเฉพาะเกมที่เกี่ยวกับการวางแผนหรือเกมที่มีความสลับซับซ้อนของเนื้อหาของเกมค่อนข้างมาก และเกมที่มีการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร

4. นักแข่งเกม ในปัจจุบันจะมีหน่วยงานหรือบริษัทเกมต่าง ๆ จัดการแข่งขันการเล่นเกมน้อยครั้ง ซึ่งนักแข่งเกมก็ต้องมีการติดตามข่าวสารและมีการฝึกซ้อมหรือฝึกทักษะการเล่นเกมให้เก่ง ๆ มีทั้งแบบเดี่ยวและแข่งขันแบบทีม ถ้าเข้าแข่งขันเป็นทีม ก็ต้องมีการเตรียมตัวฝึกซ้อมร่วมกันของคนในทีมตนเองด้วย หากผู้เข้าแข่งขันหรือทีมใดเป็นผู้ชนะก็จะได้รับรางวัลตามที่กำหนดไว้ในการแข่งขันแต่ละครั้ง ซึ่งรางวัลที่ได้รับ เช่น สิ่งของ เงิน และถ้วยรางวัล เป็นต้น

5. นักพากย์เกม หรือ แคสเตอร์ คือ การเล่นเกมและอัดวิดีโอเพื่อบันทึกเนื้อหาของการเล่นเกมให้ผู้อื่นได้รับชม อาชีพนี้กำลังเป็นที่นิยมและเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ และวัยรุ่นในยุคนี้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากเพราะไม่ได้เพียงแต่ต้องเล่นเกมเป็นอย่างดีเท่านั้นแคสเตอร์ต้องมีความสามารถในการนำเสนอการเล่นของตนเองให้ดูน่าสนใจ ดึงดูดให้ผู้อื่นมาชมการนำเสนอของตนให้ได้มากที่สุด โดยอาจจะมีการใส่มุขให้ตลกหรือการพากย์เสียงในขณะที่เล่นให้ดูน่ากลัว น่าตื่นเต้น น่าค้นหาหรือจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเล่นเกมนั้นตามสไตล์เฉพาะตัวของแคสเตอร์แต่ละคน ในประเทศไทยแคสเตอร์ได้มีการอัปโหลดคลิปเล่นเกมที่พากย์แล้วลงใน Thailand Youtube Chanel และทุกครั้งที่มีคนคลิกกดดูคลิปดังกล่าวก็จะกลายเป็นรายได้ที่แคสเตอร์ได้รับ

ผลกระทบทางลบ

1. ในการเล่นเกมบางเกมใช้เวลาจนเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาที่จะพัฒนาตนเอง เช่น การพัฒนาทักษะทางด้านปัญญาต้องมีเวลาเพียงพอสำหรับการอ่านหนังสือ การค้นคว้าและการสืบค้นหาข้อมูล เป็นต้น

2. แสงจากหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือแสงจากจออุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นเกมนั้นหากมีการเพ่งหน้าจอเป็นระยะเวลานาน ๆ หรือมีความสว่างของแสงมากเกินไป ก็จะก่อให้เกิดปัญหาทางสายตา ทำให้ตาแห้ง ตาแดง ปวดตา เคืองตา ทำให้สายตาสั้น หรือ ทำลายเยื่อบุตาได้

3. ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ เนื่องจากขาดการออกกำลังกายเพราะให้ความสนใจกับการเล่นเกมมากเกินไปทำให้เกิดโรคได้ เช่น กล้ามเนื้อล้า โรคอ้วน เป็นต้น

4. การเล่นเกมเป็นระยะเวลานาน ๆ ทำให้เกิดปัญหากระดูกและข้อ การก้มคอและหลังรวมไปถึงท่าทางที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการปวดคอ ปวดหลัง ปวดแขน หรือปวดเมื่อยตามร่างกายได้

5. ผลต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด โดยเฉพาะเกมที่หนักแล้ว ตื่นเต้นหรือเกม que ผู้เล่นเกิดอาการเครียดเมื่อต้องการเล่นให้ได้รับชัยชนะ ทำให้มีการใช้พลังงานเพิ่มขึ้น จึงมีการหลั่งสารเคมีบางอย่างในร่างกายที่ทำให้เกิดอัตราการเต้นของหัวใจและความดันโลหิตเพิ่มขึ้นก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตได้

6. การเล่นเกมที่มีความรุนแรงหรือพบปะเพื่อในสังคมเกมออนไลน์ที่มีแนวคิดด้านความรุนแรงก็ส่งผลทำให้เกิดความคิดที่รุนแรงหรือชอบความรุนแรงคล้อยตามไปด้วย

7. สำหรับในวัยเรียน ทำให้ไม่สนใจในการเรียนหรืออ่านหนังสือส่งผลให้การเรียนตกต่ำได้

8. การเล่นเกมที่ใช้เวลามากเกินไปจะทำให้ขาดสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นและขาดทักษะในด้านการพูดเพราะไม่ได้ใช้เวลาอยู่กับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน ๆ หรือบุคคลอื่นในสังคมแห่งความเป็นจริง

9. ทำให้มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจนถึงมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว สังคมเกมออนไลน์ผู้เล่นบางคนมีทั้งอำนาจ มีทั้งเงิน มีทั้งเพื่อน มีลูกน้อง มีแฟน มีสัตว์เลี้ยงของตนเองและมีความสามารถผู้เล่นคนอื่น ๆ เทียบไม่ได้ จึงทำให้มีความรู้สึกที่ตนเองเหนือกว่าผู้อื่นและแสดงออกถึงความก้าวร้าวหรือสิ่งที่ตนเองต้องการแสดงออกมาในสังคมเกมออนไลน์อย่างเต็มที่และผู้เล่นนั้นอาจน่าเสียจากการเล่นเกมนั้นมาสู่ในโลกของความเป็นจริง

10. หากเล่นเกมจริงจังมากเกินไปก็จะส่งผลให้ผู้เล่นเกิดความตึงเครียด ความโกรธ หรืออารมณ์ฉุนเฉียว อันส่งผลต่อสภาพจิตใจและไม่เป็นผลดีต่อร่างกาย

11. เสียค่าใช้จ่ายในการเล่นเกม เพื่อการเล่นเกมที่สนุกสนาน และความสะดวกสบายของผู้เล่นจึงมีการใช้เงินจริงนำมาใช้ในการเล่นเกม เช่น การเติมบัตรเพื่อเล่นเกม การเติมพอยต์ (Point) เพื่อแลกเป็นเงินในเกมออนไลน์ การประมูลของในเกมด้วยเงินจริง หรือแม้กระทั่ง การใช้เงินจริงซื้อเงินเสมือนในเกม รวมไปถึงจนถึงบางคนไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ หรือเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการเล่นเกมนั้น ก็จะต้องหาซื้อหรือไปเล่นเกมที่ร้านคอมพิวเตอร์ ทำให้เสียค่าชั่วโมงในการเล่นอีกด้วย

12. เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบจากการเล่นเกมและส่งผลกระทบจนก่อให้เกิดปัญหาของสังคมในโลกแห่งความเป็นจริง เช่น มีการทะเลาะวิวาท การทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ ไปจนถึงการฆ่าตัวตาย เป็นต้น

13. ใช้ช่องทางการสื่อสารของสังคมเกมออนไลน์ หลอกลวงผู้อื่นจนเป็นเหตุทำให้เสียทรัพย์สิน ถูกละเมิดทางเพศ ถูกทำร้ายทางร่างกายและจิตใจ พุนทรัพย์ (จิรเศรษฐเมธากุล,2541)

3. แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหา

1. พ่อและแม่ควรให้คำปรึกษาในเรื่องของชนิดของเกมที่เหมาะสมในการเล่น สอนให้รู้จักเวลาและมีการกำหนดเวลาในการเล่นที่เหมาะสม
2. ควรมีการชี้ให้เห็นถึงผลดี ผลเสียของการเล่นเกม ว่าส่งผลอย่างไรบ้าง
3. ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เช่น การไปวัด ทำบุญ เข้ารับฟังการอบรม การปฏิบัติธรรม การบวชภาคฤดูร้อน เป็นต้น
4. สถาบันการศึกษา ครู อาจารย์ ควรใช้สื่อให้เป็นประโยชน์ในด้านการเรียนการสอน สร้างแหล่งการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
5. ชุมชนร่วมกันสอดส่อง ดูแลในพื้นที่ เช่น เวลาเปิดปิดของร้านเกมถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ มีกลุ่มเด็กวัยรุ่นมั่วสุมหรือทะเลาะวิวาทกันหรือไม่ ไปจนถึงปัญหายาเสพติด
6. ชุมชนส่งเสริมด้านกีฬา ด้านดนตรี หรืออื่น ๆ ที่มีประโยชน์และสร้างสรรค์ ให้มากขึ้น เช่น มีการจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอล การจัดประกวดการแข่งขันดนตรีสากล
7. ควรสนับสนุนส่งเสริมและยกย่องผู้ที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กในการช่วยเหลือสังคมเพื่อเป็นแรงจูงใจให้เด็กมีส่วนร่วมในการพัฒนาและช่วยเหลือสังคมมากขึ้น
8. ควรมีนโยบายในการตรวจสอบ Website เกมที่อาจเป็นอันตรายแก่เด็กอย่างต่อเนื่อง
9. มีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวกับการเล่นเกมไม่ว่าจะเป็นผู้เล่น หรือร้านให้บริการต่าง ๆ
10. ครอบครัวและสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันครอบครัว ควรสอนให้ผู้เล่น เกิดความตระหนักรู้จักหน้าที่ของตนเอง มีวินัยต่อตนเองแยกแยะสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดและส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีของพ่อและแม่

4. สรุป

เกมออนไลน์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1. MMORPG 2. Casual Game แต่หากพิจารณาจากเนื้อหาของเกมสามารถแบ่งได้ 8 ประเภท คือ 1. ประเภทเกม แอ็คชั่น 2. ประเภทการผจญภัย 3. ประเภทเกมกีฬา 4. ประเภทเกมการยิง 5. ประเภทเกมสวมบทบาทของตัวละคร 6. ประเภทเกมการจำลองสถานการณ์ 7. ประเภทเกมวางแผน 8. ประเภทปริศนา การเล่นเกมมีรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันของผู้เล่นทำให้เกิดเป็นสังคมเกมออนไลน์ขึ้นมา คือ การพูดคุย การเข้าร่วมทีม การมอบสิ่งของ การซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของ ซึ่งเกิดสังคมเกมออนไลน์ที่มีผลทั้งทางบวกและผลทางลบที่เกิดขึ้นในสังคมแห่งความเป็นจริง

5. ข้อเสนอแนะ

ดังนั้นหากผู้เล่นแบ่งเวลาไม่ถูก หรือเล่นเกมเวลานานจนเกินไปก็จะมีผลเสียต่อตนเองได้ ผู้เล่นจึงควรมีสติสัมปะชัญญะ สติคือการระลึกได้ สัมปะชัญญะคือ การรู้ตัว สามารถแยกแยะอะไรควร อะไรที่ไม่ควร รู้จักแบ่งเวลาให้ถูก บริหารเวลาให้เป็นทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อสังคมแห่งความเป็นจริง สถาบันครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่สำคัญที่จะเป็นเกราะป้องกันสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมโดยไม่ให้บุตรหลานเล่นเกมจนติดเกมมากเกินไปจนต้องสูญเสียอนาคตและเป็นภาระให้กับสังคม แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้และพัฒนาในด้านต่าง ๆ และปฏิเสธไม่ได้ว่าสังคมออนไลน์มีบทบาทที่สำคัญเช่นกัน ดังนั้นไม่เพียงแต่เด็กและเยาวชนยุคใหม่ต้องปรับตัว ผู้ปกครอง พ่อแม่ ก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนาของเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยเช่นเดียวกัน และโดยเฉพาะสื่อที่เด็กและเยาวชนให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ การเล่นเกมออนไลน์เพื่อเข้าสู่สังคมเกมออนไลน์ ซึ่งพ่อแม่และผู้ปกครองยุคใหม่จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องเกม/ประเภทของเกม เพื่อที่จะสามารถแนะนำให้เด็กและเยาวชน บุตรหลานหรือบุคคลอื่น ๆ เล่นเกมที่มีประโยชน์ได้ เช่น เกมประเภทกีฬา เกมประเภทผจญภัย หรือเกมประเภทที่ต้องใช้ความคิด เพื่อเป็นการพัฒนาด้านจิตใจ/อารมณ์ และพัฒนาทางด้านการมองเห็น เป็นต้น ทั้งนี้การห้ามปรามหรือมิให้บุตรหลานเล่นเกมใด ๆ เลย จะอาจจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกันภายในครอบครัวได้ ดังนั้นก็ไม่ควรที่จะห้ามไม่ให้เล่นเกมโดยเด็ดขาด แต่ควรมีการกำหนดเวลาในการเล่น เกมวันละไม่เกิน 1 - 2 ชั่วโมง เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดได้หรือส่งเสริมทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีประโยชน์เช่นการออกกำลังกาย การเล่นกีฬา เป็นต้น เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ตามทฤษฎีที่ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะ (Win - Win)

บรรณานุกรม

- วรรณรัตน์ รัตนวรางค์. (2547). *การเล่นเกมออนไลน์ของเด็กนักเรียนกับความสัมพันธ์ในครอบครัว*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มังคลารัตน์ สำเนากลาง.(2555). “การศึกษาพฤติกรรมการเล่นเกมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร อดสาหรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- พูนทรัพย์ จิระเศรษฐเมธากุล. (2541). “ความชุก ชนิดของการเล่นเกมวีดีโอเกมและทัศนคติของผู้ปกครองต่อการเล่นเกมวีดีโอเกมในนักเรียน”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากุมารเวชศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาพร ดอกไม้. (2556) *การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจเล่นเกมออนไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*. วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

**อิทธิพลของการใช้โซเชียลมีเดียในการนำเสนอข้อมูลการลงทุนต่อคุณภาพ
ความสัมพันธ์ :กรณีศึกษาระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทย**

**THE USE OF SOCIAL MEDIA IN PROVIDING INVESTMENT INFORMATION, TO
STRENGTHEN RELATIONSHIP QUALITY: A CASE STUDY BETWEEN
INVESTMENT CONSULTANTS AND INVESTORS IN THAILAND'S STOCK
MARKET**

ปภาดา ทัดพรพันธุ์* จิรพล จิยะจันทน์*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนจากการนำเสนอข้อมูลการลงทุนของผู้แนะนำการลงทุนต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย งานวิจัยใช้วิธีการรวบรวมแบบสอบถามผ่านงานสัมมนาเกี่ยวกับการลงทุนจากนักลงทุนทั่วไปในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ใช้โซเชียลมีเดียในการรับข้อมูลจากผู้แนะนำการลงทุน ผลการศึกษาพบว่า การใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ความไว้วางใจในความหวังดี ความไว้วางใจในความซื่อสัตย์ และความผูกพันด้านความรู้สึก ตามลำดับ

คำสำคัญ: การใช้โซเชียลมีเดีย, การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าบนโซเชียลมีเดีย, คุณภาพความสัมพันธ์

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the relationship quality between the investment consultants and the investors in Thailand's stock market, when the investment information is provided through social media and presented by investment consultants. The research gathered information through investment seminar surveys, mainly, general investors (from Thailand's stock market) who receives information from consultants through social media. Studies have shown

* หลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

that providing investment information through social media has a strong positive effect on the relationship between investors and consultants in three aspects: trust in benevolence, trust in integrity, and affective commitment.

Keywords: Use of Social Media, Social CRM, Relationship Quality

1. บทนำ

การเติบโตของโซเชียลมีเดียถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญ (Ang, L, 2011) Baird and Paranis (2011) กล่าวว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์มีความสามารถในการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงผู้บริโภคได้เกินกว่าช่องทางการสื่อสารการตลาดแบบเดิม (Traditional Media Channels) โดยผลการสำรวจพบว่าเกือบร้อยละ 66 ของผู้บริหารกล่าวว่าโซเชียลมีเดียทำให้บริษัทต้องเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินธุรกิจจากวิธีการบริหารจัดการลูกค้าแบบดั้งเดิม (CRM) ร้อยละ 70 กล่าวว่าธุรกิจของพวกเขาจะอยู่นอกความสนใจของลูกค้าถ้าไม่มีการใช้โซเชียลมีเดีย ร้อยละ 67 กล่าวว่าบริษัทต้องใช้โซเชียลมีเดียเพื่อแสดงความมีตัวตนต่อลูกค้า และร้อยละ 58 เชื่อว่าคู่แข่งของบริษัทจะประสบความสำเร็จในการเข้าถึงลูกค้าได้ผ่านโซเชียลมีเดีย บทสรุปงานวิจัย ARCA (2012) กล่าวว่าเครือข่ายสังคม (Social Media Network) และบล็อก (Blogs) เป็นช่องทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการสร้างลูกค้าจริง

งานวิจัยด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IS) มีการศึกษาด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science) เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาและตรวจสอบทฤษฎีที่ใช้อธิบายหรือพยากรณ์พฤติกรรมมนุษย์หรือองค์กรในการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้วิจัยด้านพฤติกรรมศาสตร์ใช้อธิบายความตั้งใจและพยากรณ์พฤติกรรมมนุษย์ในการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยงานวิจัยของ Venkatesh, Thong and Xu (2012) ได้พัฒนาทฤษฎีรวมการยอมรับการใช้เทคโนโลยี (UTAUT2) เพื่อศึกษาการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในบริบทของผู้บริโภค (Consumer Context) โดยทฤษฎีมีองค์ประกอบหลักสำคัญที่แสดงถึงปัจจัยที่แตกต่างกันว่ามีความสัมพันธ์อย่างไรให้เกิดการยอมรับและใช้เทคโนโลยีโดยอาศัยความตั้งใจในพฤติกรรมและพฤติกรรมการใช้ เป็นตัวแปร ซึ่งงานวิจัยก่อนหน้าของ Igbaria (1995) ได้พบว่าแต่ละบุคคลยอมรับเทคโนโลยีอาจจะเพราะความมีประโยชน์ (Usefulness), ความรู้สึกดี (Pleasant), และความสนุกสนาน (Enjoyment) ที่เป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดการยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยีใหม่ ๆ งานวิจัยของ Triandis (1980) เสนอแนะว่า “อารมณ์ของความสุข (Joy), ความอิ่มเอมใจ (Elation), หรือความรู้สึกดี (Pleasant), หรือความหดหู่ (Depression), ความรังเกียจ (Disgust), ความรู้สึกที่ไม่ดี (Displeasure) หรือเกลียด (Hate) ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำ” มีผลกระทบต่อพฤติกรรม (Behavior) แต่ละบุคคลที่เชื่อว่าการใช้คอมพิวเตอร์มีประโยชน์และอาจจะได้รับความสนุก (Fun) เป็นผลพลอยได้ (Fringe Benefit)

สำหรับธุรกิจหลักทรัพย์ การให้บริการธุรกิจหลักทรัพย์ผู้ประกอบการธุรกิจหลักทรัพย์ ต้องใช้บุคคลที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) เรียกว่า ผู้แนะนำการลงทุน เพื่อทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำการลงทุนแก่นักลงทุนและเป็นผู้ที่เข้าถึงลูกค้าโดยตรง ดังนั้น คุณภาพของผู้แนะนำการลงทุนจึงมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการสร้างความเชื่อมั่นให้นักลงทุนที่มีต่อตลาดทุนและความพึงพอใจต่อนักลงทุนหรือลูกค้า (สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2551) การดูแลรักษาลูกค้า และสร้างความภักดีของลูกค้าเป็นการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยเมื่อลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการและได้รับประสบการณ์ที่ดีจะทำให้มีความภักดีต่อบริษัทและเกิดแนวโน้มการซื้อหรือใช้บริการซ้ำต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งอยู่ที่ว่า ผู้แนะนำการลงทุนที่ทำหน้าที่ติดต่อกับลูกค้าโดยตรงจะใช้บริการบริหารลูกค้าสัมพันธ์อย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ภาณุ ลิ้มมานนท์, 2548) ผลการศึกษาของอิสริย์ จุลจิราภรณ์ (2550) พบว่าการตัดสินใจของนักลงทุนอาศัยข้อมูลข่าวสารจากผู้แนะนำการลงทุนเป็นหลัก

จากการตีพิมพ์ของหนังสือ The Cluetrain Manifesto เผยว่า “การตลาดคือ การสนทนาพูดคุยกัน” การสื่อสารแบบสองทางคือสิ่งที่ลูกค้าต้องการ โซเชียลมีเดียจึงถูกพัฒนาและขยายขอบเขตเพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจมากขึ้น โดยการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันความรู้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กรกับลูกค้าทำให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพความสัมพันธ์ (Relationship Quality) ได้กลายมาเป็นแนวคิดหนึ่งในการวัดความสำเร็จขององค์กรในช่วงหลายปีที่ผ่านมา Drury (2008) อธิบายถึงโซเชียลมีเดียว่าเป็นแหล่งข้อมูลทางออนไลน์ที่ผู้คนใช้ในการแลกเปลี่ยน ‘เนื้อหา’ ผ่าน: วิดีโอ, รูปภาพ, ข้อความ, ไอเดียต่าง ๆ, ความรู้สึกจากภายใน (Insight), อารมณ์ (Humour), ความคิดเห็น (Opinion), เรื่องซุบซิบ

(Gossip), ข่าว (News) และอื่น ๆ โดยแหล่งที่มาเหล่านี้รวมถึง บล็อก (Blogs), วิดีโอบล็อก (Vlogs), เครือข่ายสังคม (Social Networks), ข้อความบนบอร์ด (Message Board), พอดแคสต์ (Podcasts), บัญชีมาร์คสาธารณะ (Public Bookmarking) และวิกิ (Wikis)

งานวิจัยหลาย ๆ งานในอดีตที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์โดยใช้ปัจจัยความพึงพอใจ (Satisfaction) ความเชื่อใจ (Trust) และความผูกพัน (Commitment) เป็นตัวบ่งบอกถึงความสัมพันธ์นั้น ๆ พระมหาจิตินเรศ วุฑฒิมโหม (2559) พบว่าความพึงพอใจในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร Roberts, Varki and Brodie (2003) ระบุว่ามิติที่ใช้วัดคุณภาพความสัมพันธ์ทั้งหมด 5 มิติ ได้แก่ ความไว้วางใจในความซื่อสัตย์ (Trust In Integrity) ความไว้วางใจในความหวังดี (Trust In Benevolence) ความผูกพันด้านความรู้สึก (Affective Commitment) ความขัดแย้งด้านความรู้สึก (Affective Conflict) และความพึงพอใจ (Satisfaction) ผลการศึกษพบว่า การลงทุนสร้างคุณภาพความสัมพันธ์เป็นสิ่งที่คุ้มค่าสำหรับผลตอบแทนในด้านการเพิ่มขึ้นของความภักดีของผู้บริโภค ซึ่งการใช้สเกลวัดคุณภาพความสัมพันธ์เป็นสเกลที่เหมาะสมเป็นตัวชี้วัดสุขภาพของบริษัทระยะยาว

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ กระแส

ข้อมูลที่เพิ่มขึ้นและวิถีชีวิตของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป งานวิจัยและบทความต่าง ๆ ให้ความสนใจในเรื่องโซเชียลมีเดียที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินธุรกิจ การทำการตลาด รวมถึงการรักษาและสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า ซึ่งสร้างโอกาสและท้าทายความสามารถในการใช้ช่องทางโซเชียลมีเดีย-ของนักการตลาด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจมุ่งศึกษาในธุรกิจหลักทรัพย์ประเด็นอิทธิพลของการใช้ช่องทางโซเชียลมีเดียของผู้แนะนำการลงทุนในการนำเสนอข้อมูลการลงทุนแก่นักลงทุนที่ใช้โซเชียลมีเดียในการรับข้อมูลการลงทุน ต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาอิทธิพลของการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนจากการนำเสนอข้อมูลการลงทุนของผู้แนะนำการลงทุน ต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

3. สมมติฐานงานวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยอิทธิพลของการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนในการรับข้อมูลการลงทุนจากผู้แนะนำการลงทุน ต่อคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุน ดังนี้

H1: การใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนในการรับข้อมูลการลงทุนจากผู้แนะนำการลงทุน มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก ต่อระดับคุณภาพความสัมพันธ์ ด้านความไว้วางใจในความซื่อสัตย์ (Trust in Integrity)

H2: การใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนในการรับข้อมูลการลงทุนจากผู้แนะนำการลงทุน มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก ต่อระดับคุณภาพความสัมพันธ์ ด้านความไว้วางใจในความหวังดี (Trust in Benevolence)

H3: การใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนในการรับข้อมูลการลงทุนจากผู้แนะนำการลงทุน มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก ต่อระดับคุณภาพความสัมพันธ์ ด้านความผูกพันด้านความรู้สึก (Affective Commitment)

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวัดการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนจากส่วนขยายของทฤษฎีรวมการยอมรับการใช้เทคโนโลยี (UTAUT2) มิติที่วัด ได้แก่ การใช้ในชีวิตประจำวัน (Actual Daily Use), ความถี่ในการใช้งาน (Frequency of Use) และภารกิจ (Tasks) แนวคิดการวัดระดับคุณภาพความสัมพันธ์ (RQ) มิติที่วัด ได้แก่ ความไว้วางใจในความซื่อสัตย์ (Trust In Integrity) ความไว้วางใจในความหวังดี (Trust In Benevolence) และความผูกพันด้านความรู้สึกลึก (Affective Commitment) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักลงทุนทั่วไปในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ใช้โซเชียลมีเดียรับข้อมูลการลงทุนจากผู้แนะนำการลงทุน (Investment Consultant) โดยใช้แบบสอบถามผ่านงานสัมมนาที่เกี่ยวกับการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่จัดขึ้นโดยบริษัทเอกชนทั่วไป ได้แก่ งานสัมมนา “ติดปีกแมงเม่า” โดย FM News 100.5 งานสัมมนาประจำไตรมาสโดยบริษัท IRS จำกัด และทีมงาน Ssuperstock จำนวน 600 คน

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การสำรวจผ่านงานสัมมนาเกี่ยวกับการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่จัดขึ้นโดยบริษัทเอกชนทั่วไป แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลจำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการใช้งาน (Usage) มิติที่วัด ได้แก่ การใช้ในชีวิตประจำวัน (Actual Daily Use) ความถี่ในการใช้งาน (Frequency of Use) และภารกิจ (Tasks) ทั้งหมด 8 ข้อ การกำหนดมาตรวัดการใช้งานชีวิตประจำวันดัดแปลงมาจาก Igbaria¹⁸ ซึ่งแต่ละบุคคลจะตอบคำถามที่แสดงถึงระยะเวลาที่ใช้บนโซเชียลมีเดียในแต่ละวัน ใช้มาตรวัด 6 ระดับ เรียงจาก “แทบจะไม่เคย” (Almost Never) ไปจนถึง “มากกว่า 3 ชั่วโมงต่อวัน” (More Than 3 Hours Per Day) การกำหนดมาตรวัดความถี่ในการใช้ (Frequency of Use) ซึ่งเสนอแนะโดย Igbaria ซึ่งจะได้มุมที่แตกต่างกันมากกว่าการใช้เพียงเวลาในการใช้งาน (Time of Use) จะถูกวัด 6 ระดับ จาก “น้อยกว่าหนึ่งครั้งต่อเดือน” (Less Than Once A Month) ไปถึง “หลายครั้งต่อวัน” (Several Times A Day) การกำหนดมาตรวัดของภารกิจ (Tasks) จำนวนของภารกิจ (Number of Tasks) เป็นการวัดเพื่อแสดงในอีกมิติของการใช้ (Usage) ใช้มาตรวัด 5 ระดับ เรียงจาก 1 ถึง 5 คะแนน หมายถึงไม่เห็นด้วยเลย (Strongly disagree) และ 5 คะแนน หมายถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Agree) ดัดแปลงมาจาก Igbaria ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนผ่านการใช้โซเชียลมีเดีย ประกอบด้วย ความไว้วางใจในความซื่อสัตย์ (Trust In Integrity) จำนวน 5 ข้อ ความไว้วางใจในความหวังดี (Trust in Benevolence) จำนวน 4 ข้อ และความผูกพันด้านความรู้สึกลึก (Affective Commitment) จำนวน 5 ข้อ กำหนดมาตรวัดเป็นแบบไลเคิร์ต (Likert Scale) ของระดับคุณภาพความสัมพันธ์เป็น 6 ระดับ เนื่องจากไม่ต้องการความคิดเห็นในระดับกลาง ๆ ซึ่งระดับความ

คิดเห็นควรมีด้านบวก (เชิงสนับสนุน) และด้านลบ (เชิงปฏิเสธ) เพื่อป้องกันอคติซึ่งอาจเกิดขึ้นได้กับผู้ตอบแบบสอบถาม, สุนันทา ไชยสระแก้ว (2553) โดย 1 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด ไปจนถึง 6 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้คือ นักลงทุนทั่วไปในตลาดหลักทรัพย์ฯ ที่ใช้โซเชียลมีเดียในการรับข้อมูล การลงทุนจากผู้แนะนำการลงทุน เก็บข้อมูลโดยสำรวจแบบสอบถามผ่านงานสัมมนา ได้แก่ สัมมนา “ติดปีกแมงเม่า” จัดโดย อสมท. FM 100.5 สัมมนาประจำไตรมาส “ติดปีกหลักหุ้นเน่า” โดยบริษัท IRS จำกัด และทีมงาน Ssuperstock บริษัทหลักทรัพย์ไทยพาณิชย์ และสัมมนา “สรุปเคล็ดลับ Volume พารวย” โดยบริษัท IRS จำกัด ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ประมาณ 6 เดือน รายละเอียดผู้ตอบแบบสอบถาม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: รายละเอียดผู้ตอบแบบสอบถาม

	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	282	61.3
หญิง	178	38.7
ช่วงอายุ		
น้อยกว่า 25 ปี	8	1.7
25-35 ปี	121	26.3
36-55 ปี	233	50.7
56-69 ปี	98	21.3
อาชีพ		
เจ้าของกิจการ	125	27.2
พนักงานบริษัทเอกชน	197	42.8
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	36	7.8
เกษียณอายุ	59	12.8
อื่น ๆ	43	9.3
แหล่งที่มาของเงินลงทุน		
ธุรกิจ	101	22.0
รายได้ประจำ	197	42.8
เงินออม	161	35.0
ดอกเบี้ย/เงินปันผล	1	0.02
ประสบการณ์การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ		

ไม่มี	55	12.0
น้อยกว่า 1 ปี	83	18.0
1-5 ปี	237	51.5
6-9 ปี	46	10.0
มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	39	8.5

6. ผลการวิจัย

ผลการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของมาตรวัดตัวแปรก่อนและหลังเก็บข้อมูลจริง ค่า Alpha ก่อนและหลังการเก็บข้อมูลจริงมากกว่า 0.70 ทุกตัวแปร แสดงว่าเครื่องมือวัดดังกล่าวข้างต้นมีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปศึกษาวิเคราะห์ทางสถิติต่อไปได้

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของการใช้งาน (Usage) และคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในมุมมองของการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนจากการนำเสนอข้อมูลของผู้แนะนำการลงทุน จำนวน 460 ตัวอย่าง พบว่า ภาพรวมของการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนในการรับข้อมูลการลงทุนจากผู้แนะนำการลงทุนมีแนวโน้มอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุน

ตัวแปร: การใช้งาน (Usage)	$\bar{x}$	SD	ระดับ
1. การใช้ในชีวิตประจำวัน (Actual Daily Use)*	4.20	1.28	ค่อนข้างสูง
2. ความถี่ในการใช้งาน (Frequency Of Use)*	5.21	1.05	สูง
ภาพรวม	4.71	1.17	ค่อนข้างสูง
3. ภารกิจ (Tasks)**			
3.1 เพื่อมองแนวโน้มตลาด/หุ้น	4.22	.79	สูง
3.2 ค้นหาหุ้น	3.94	.96	ค่อนข้างสูง
3.3 วางแผนพอร์ตลงทุน	3.97	.90	ค่อนข้างสูง
3.4 กำหนดงบการลงทุน	3.50	1.04	ค่อนข้างสูง
3.5 เพื่อช่วยในการตัดสินใจลงทุน	4.08	.91	สูง
ภาพรวม	3.94	.92	ค่อนข้างสูง

ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคุณภาพความสัมพันธ์ในมุมมองของการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุน จำนวน 460 ตัวอย่าง พบว่า ภาพรวมของคุณภาพความสัมพันธ์มี

แนวโน้มอยู่ในระดับค่อนข้างสูง (ค่าเฉลี่ยโดยรวม = 4.21) โดยคุณภาพความสัมพันธ์ด้านความไว้วางใจในความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.35$) รองลงมาได้แก่ คุณภาพความสัมพันธ์ด้านความไว้วางใจในความหวังดี ($\bar{x} = 4.21$) และความผูกพันด้านความรู้สึก ($\bar{x} = 4.05$) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนกับคุณภาพความสัมพันธ์ทั้งสามด้าน โดยการใช้โซเชียลมีเดียมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพความสัมพันธ์ด้านความไว้วางใจในความซื่อสัตย์ คุณภาพความสัมพันธ์ด้านความหวังดี และคุณภาพความสัมพันธ์ด้านความผูกพันด้านความรู้สึก เป็นไปตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนกับคุณภาพความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3: การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนต่อคุณภาพความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้าน

	Std. Coef.	t-value	Sig.
การใช้โซเชียลมีเดียต่อคุณภาพความสัมพันธ์			
H๑: การใช้โซเชียลมีเดียต่อคุณภาพความสัมพันธ์ด้านความไว้วางใจในความซื่อสัตย์	.๔๒๙	๑๐.๑๗๔	.๐๐๐*
H๒: การใช้โซเชียลมีเดียต่อคุณภาพความสัมพันธ์ด้านความหวังดี	.๔๗๕	๑๑.๕๔๐	.๐๐๐*
H๓: การใช้โซเชียลมีเดียต่อคุณภาพความสัมพันธ์ด้านความผูกพันด้านความรู้สึก	.๓๔๐	๗.๗๔๔	.๐๐๐*

*significant at $p < 0.0001$

7. อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์งานวิจัยนี้ให้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ พบว่า การใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนจากการนำเสนอข้อมูลการลงทุนของผู้แนะนำการลงทุนมีอิทธิพลต่อคุณภาพความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความไว้วางใจในความหวังดี (Trust In Benevolence) ที่ว่าผู้แนะนำการลงทุนนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง เป็นความไว้วางใจที่ว่าผู้แนะนำการลงทุนคำนึงถึงความสุขของลูกค้า และมีความตั้งใจ และพยายามรักษาดูแลผลประโยชน์ของลูกค้าแม้ว่าจะไม่ได้มีการทำข้อตกลงผูกพันไว้ก็ตาม ความไว้วางใจในความซื่อสัตย์ (Trust In Integrity) ที่ว่าผู้แนะนำการลงทุนสามารถนำเสนอข้อมูลที่มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ ดี

เป็นประโยชน์ และเชื่อถือได้ ความผูกพันด้านความรู้สึก (Affective Commitment) เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญของคุณภาพความสัมพันธ์ซึ่งนักลงทุนผูกพันที่จะรักษาความสัมพันธ์กับผู้แนะนำการลงทุนผ่านโซเชียลมีเดีย ตามลำดับ

ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงการบริหารได้ 1) การลงทุนสร้างคุณภาพความสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดียเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้บริหารและผู้แนะนำการลงทุนต้องตระหนักถึงและควรเน้นย้ำความสำคัญของการสร้างความไว้วางใจโดยการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้ ข้อมูลที่มีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ เมื่อผู้ให้คำแนะนำการลงทุนสามารถสร้างความไว้วางใจให้แก่ นักลงทุนย่อมสามารถเพิ่มความภักดีและรักษาลูกค้าเดิม

2) เป็นโอกาสที่ผู้แนะนำการลงทุนและผู้บริหารบริษัทหลักทรัพย์สามารถพัฒนาโปรแกรมการนำเสนอข้อมูลการลงทุนแก่นักลงทุนผ่านโซเชียลมีเดีย โดยการติดต่อสื่อสารทางการตลาดผ่านโซเชียลมีเดียเพื่อการบริการข้อมูลที่มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ และเป็นประโยชน์กับนักลงทุนเพื่อให้มีความมั่นใจอย่างเพียงพอในการตัดสินใจนำเงินมาลงทุน เมื่อผู้ให้คำแนะนำการลงทุนสามารถสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าได้อย่างต่อเนื่องแน่นแฟ้น ย่อมสามารถรักษาลูกค้ากลุ่มลูกค้าเหล่านี้ได้

3) ฝึกอบรมผู้แนะนำการลงทุนในการนำเสนอข้อมูลและให้คำแนะนำแก่นักลงทุนด้วยความเข้าใจเมื่อต้องการได้รับคำแนะนำผ่านโซเชียลมีเดียเพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักลงทุน และการพึ่งพาผู้แนะนำการลงทุนผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียเมื่อต้องการความช่วยเหลือ

ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาถึงคุณภาพความสัมพันธ์กับลูกค้าที่มีกับบริษัทเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการรักษาลูกค้าเดิม (Customer Retention) Huang (2008) พบว่า คุณภาพความสัมพันธ์เป็น อารมณ์ด้านบวกของการรักษาลูกค้าได้ในอนาคต Crosby, Evans and Cowles (1990) เสนอแนะว่าโอกาสสำหรับการขายในอนาคตส่วนมากขึ้นอยู่กับคุณภาพความสัมพันธ์ Morgan and Hunt (1994) พบว่า ความไว้วางใจ (Trust) และความผูกพัน (Commitment) เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จของการตลาดสัมพันธ์ (Relationship Marketing) Woodcock, Green and Starkey (2011) กล่าวว่า การจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้าผ่านโซเชียลมีเดีย (SCRM) กลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการขาย คุณภาพและสื่อประสมการตลาดที่ทำให้ให้นักการตลาดมีเครื่องมือเพิ่มขึ้นในการมีส่วนร่วมและขายของให้ลูกค้า Ghauri and Maqsood พบว่า ผู้บริโภคมีการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) และคาดหวังบริษัทต่าง ๆ จะใช้โซเชียลมีเดียเป็นพื้นที่ในการติดต่อสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับพวกเขาและอำนวยความสะดวก (Facilitating) ให้ลูกค้ามีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรเช่นเดียวกัน Warid Telecom, ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media Marketing) และบริษัทตัวแทนที่ทำการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media Marketing) มองว่าโซเชียลมีเดียเป็นส่วนเพิ่มเติมหรือขยาย Addition/Extension) ของการตลาดบูรณาการ (Integrated Marketing) ไม่ใช่เป็นการแทนที่ (Replacement or Substitute)

8. ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับงานวิจัยในอนาคตควรเพิ่มเติมคำถามเกี่ยวกับระยะเวลาการใช้โซเชียลมีเดียของนักลงทุนในการรับข้อมูลการลงทุนจากผู้แนะนำการลงทุนซึ่งสามารถนำมาอธิบายเพิ่มเติมในเรื่องคุณภาพความสัมพันธ์ ระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ จากผลสำรวจนักการตลาดของ Stelzner (2012) กล่าวว่า ผู้ที่ลงทุนในการทำตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media Marketing) สามารถสร้างความจงรักภักดีของแฟน ๆ (Acquiring Loyal Fans) โดยผู้ที่ใช้โซเชียลมีเดียอย่างน้อย 1 ปี ร้อยละ 65 พบว่ามีประโยชน์สำหรับการสร้างฐานแฟนคลับที่จงรักภักดี (Loyal Fan Base)

2. การสำรวจแบบสอบถามในครั้งนี้ เป็นการสำรวจผ่านงานสัมมนาเกี่ยวกับการลงทุนที่จัดขึ้นในกรุงเทพมหานคร อาจทำให้ประชากรที่ศึกษายังไม่ครอบคลุมถึงนักลงทุนในต่างจังหวัด ซึ่งสามารถศึกษาเพิ่มเติมในงานวิจัยครั้งต่อไป

3. งานวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาระหว่างผู้แนะนำการลงทุนกับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ สำหรับงานวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาระหว่างบริษัทหลักทรัพย์กับนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ เพื่อรักษฐานลูกค้า และลดปัญหาการสูญเสียลูกค้าเนื่องจากการย้ายตามผู้แนะนำการลงทุน จากงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่ย้ายตามผู้แนะนำการลงทุนเนื่องจากมีความคุ้นเคยกันมานาน และเป็นผู้ที่ใกล้ชิดลูกค้ามากที่สุด

บรรณานุกรม

- ภาณุ ลิ้มมานนท์. (2548). *กลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์*, กรุงเทพฯ: นิวไวกิ้ง.
- สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (TSI-Thailand). (2551). *ตลาดการเงินและการลงทุนในหลักทรัพย์ หลักสูตรใบอนุญาตสำหรับผู้ขายหลักทรัพย์ (Single License)*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไฮ-ควอน มัลติมีเดีย.
- พระมหาจิตินเรศ วุฑฒิธมโม. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2559). “ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(2): 43-44.
- ศิริลักษณ์ โรจนกิจอำนวย. (มกราคม-มีนาคม 2555). “องค์ประกอบคุณภาพความสัมพันธ์ของเครือข่ายสังคม”. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 133: 9-18.
- สุนันทา ไชยสระแก้ว. (2553). “อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อพฤติกรรมการขายแบบมุ่งเน้นความพึงพอใจของลูกค้าเป็นสำคัญของพนักงานขาย : กรณีศึกษาของบริษัทการค้าระหว่างประเทศ”, *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทรรศน์*, 4(2) : 93-110.

- อิสริย์ จุลจิราภรณ์. (2550). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทหลักทรัพย์ของนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
- Ang, L. (2011) . “Community relationship management and social media”, *Journal of Database Marketing & Customer Strategy Management*, vol. 18 No.1
- ARCA, C. (2012). “Social media marketing and benefits for businesses : Why and how should every business create and develop its social media sites?”. *Master's Thesis*. Faculty of International Marketing Aalborg University.
- Crosby, L. A., Evans, K. R, & Cowles, D., (July 1990). “Relationship quality in service selling : An interpersonal influence perspective”. *Journal of Marketing*, vol. 54: 68-81.
- Drury, G., (2008). “Opinion piece : Social media : Should marketers engage and how can it be done effectively ?”. *Journal of Direct, Data and Digital Marketing Practice*, 274-277.
- Ghauri, M.T.K., & Maqsood, F., (2011). “Incorporating Social Media into Integrated Marketing Communications of an organization: The Case of Warid Telecom, Pakistan”. University of Skövde, Sweden.

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยการจัดการสาธารณสุขและปัจจัยด้าน
ภูมิศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

FACTORS OF PUBLIC HEALTH MANAGEMENT, AVAILABILITY OF
SERVICE PROVIDING AND PERCEPTION ABOUT NEWS SHALL HAVE
INFLUENCE ON ACCESS TO HEALTH SERVICE OF TRANSNATIONAL
LABORS IN THAILAND

พรรณรัตน์ อารณพิศาล* จิตภา ธีรศิริกุล** พรเทพ ศิริวนารังสรรค์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการสาธารณสุขและปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย มีประชากรในการวิจัยคือแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ในสถานประกอบการธุรกิจกิจการต่อเนื่องประมงในจังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 412 ราย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ได้รับการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า สมการโครงสร้างตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยปัจจัยด้านการจัดการสาธารณสุข มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพ เท่ากับ 0.13 และปัจจัยภูมิศาสตร์ มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพ เท่ากับ 0.93 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวชี้วัดในแต่ละปัจจัยพบว่า ปัจจัยด้านการจัดการสาธารณสุข ตัวชี้วัดด้านการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด 0.79 ($\lambda_{x11} = 0.79$) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ตัวชี้วัดด้านระยะเวลา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด 0.88 ($\lambda_{x22} = 0.88$) ส่วนการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย พบว่า ตัวชี้วัดโครงสร้างพื้นฐานมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด 0.89 ($\lambda_{y1} = 0.89$) ยอมรับสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การเข้าถึงบริการสุขภาพ การจัดการสาธารณสุข และภูมิศาสตร์

* หลักสูตรการจัดการ สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม

** หลักสูตรการจัดการ สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม

*** สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

ABSTRACT

This research is quantitative research. The research has objective is to analyze the influence of factors of public health management and geography that shall have influence on access to health service. Research population consisted of foreign labor of Myanmar nationality working in business establishment of continuous fishery in Samut Sakhon Province. There are samples totaling 412 persons. The research instrument was questionnaire. The statistics used in data analyzing is descriptive statistics, such as frequency, percentage, statistics of arithmetic mean and standard deviation. Regarding inferential statistics, the researchers used methodology of statistical analysis with regard to relationship between independent variables and the dependent variables. The hypothesis test is made by using structural equation analysis.

From the hypothesis test, it was found that from adjusting of structural equation according to the hypothesis in order to be consistent with empirical data, factor of public health management (X1) has influence on access to health service (Y) to be equal to 0.13 and factor of geography (X2) has influence on access to health service (Y) to be equal to 0.93, considering the weight of the indicators in each factor, it was found that: Factor of public health management, there is indicator including financial support from the government, having the most weight of elements: 0.79 ($\lambda_{x11} = 0.79$) and the factor of geography. Indicator of period having the most weight of elements: 0.88 ($\lambda_{x22} = 0.88$). Access to health service of foreign labor in Thailand, it was found that indicator of infrastructure, having the most weight of elements: 0.89 ($\lambda_{y1} = 0.89$). The researchers can accept the hypothesis with statistical significance at the level of .05.

Keywords: Access to Health Service, Public Health Management, Availability of Service Providing And Perception About News

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในด้านของเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดการเคลื่อนย้าย การลงทุนและการเคลื่อนย้ายแรงงาน เศรษฐกิจที่มีการเติบโตทำให้มีความต้องการแรงงาน อย่างมาก นำไปสู่รูปแบบของสังคมของอุตสาหกรรม ที่เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ เศรษฐกิจ เจริญเติบโตในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 14 ต่อปี ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ต่างๆต้องแสวงหาแรงงานเข้ามาทดแทน โดยเฉพาะงานประเภท3D ได้แก่ งานที่เสี่ยง (Dangerous) งานที่หนัก(Difficult) และงานที่สกปรก(Dirty) ซึ่งงานประเภทดังกล่าวเป็นงานที่ แรงงานคนไทยไม่สนใจ และไม่มีควมประสงค์ที่จะทำเนื่องจากมีทางเลือกอื่นที่มากกว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประเทศ ในด้านการให้บริการหรือ การดูแลแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

ผลจากการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวจำนวนมากก่อให้เกิดผลกระทบในหลายด้าน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและที่สำคัญคือผลกระทบด้านสาธารณสุข ผลการวิจัยหลายงานวิจัยชี้ให้เห็นตรงกันว่า แรงงานต่างด้าวเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางสูงมาก เพราะเสี่ยงต่อการถูกให้ทำงานหนักแต่ได้ค่าแรงต่ำ เมื่อเจ็บป่วยไม่สามารถเข้าถึงบริการ สุขภาพ การรักษาพยาบาลแม้ในกลุ่มที่มีบัตรก็มีได้มีกลไกช่วยเหลือ ประเด็นที่มักถูกกล่าวถึง คือการถูกเลือกปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ด้วยอคติและความกลัวต่อแรงงาน การขาดข้อมูลข่าวสาร และการศึกษา รวมถึงไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยให้เข้าใจอย่างถูกต้องได้ อีกทั้งการมีรายได้ต่ำ ทำให้ต้องประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเมื่อเจ็บป่วยจึงมักดูแลกันเองทำให้เกิดปัญหาความ เสี่ยงในการติดต่อของเชื้อโรคและแพร่ระบาดได้ง่าย(กฤตยา อาชวนิจกุลและพันธุ์ทิพย์ กาญจ นะจิตรา สายสุนทร, 2548) ตามวัตถุประสงค์ขององค์การอนามัยโลกที่กำหนดว่า “Health for all” ตั้งแต่พ.ศ.2543 กล่าวว่าบุคคลควรได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงบริการ สาธารณสุขตามสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่มนุษย์พึงมีพึงได้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิใน สุขภาพ”Right to health” รวมทั้งสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าว (The Right of access to health services in the host country)(องค์การแรงงานระหว่าง ประเทศ,2551) ปัจจุบันแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นแรงงาน ต่างด้าวที่พิสูจน์สัญชาติมีจำนวนมากที่สุด คือ เมียนมาร์ จากรายงานวิจัยของเพ็ชรารักษ์ ชัชวาลชาญชนกิจและพรรณรัตน์ อารมณ์พิศาล (2558) ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านทัศนคติ ต่อการเข้ารับบริการสุขภาพ ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้ใช้แรงงาน และปัจจัยด้านนโยบาย สาธารณะด้านสุขภาพแรงงานต่างด้าวมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของ แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าในกิจการต่อเนื่องประมง รวมทั้งความเจริญของนวัตกรรม และการ เปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ทำให้ลักษณะของภูมิประเทศรวมทั้งการจัดแบ่งหน่วยงานของ ภาครัฐและหน่วยงานสาธารณสุขต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้มีความเหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นในด้านการให้บริการสาธารณสุขจึงมีความเกี่ยวข้อง

กับหลักการของภูมิศาสตร์ จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยซึ่งมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศ การบริหารจัดการเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าว ประกอบกับการบริหารจัดการที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาการทั้งในด้านของการสนับสนุนเพื่อให้แรงงานต่างด้าวสามารถรับรู้สิทธิต่างๆ รวมทั้งในด้านการเตรียมความพร้อมของการให้บริการเพื่อให้การเข้ารับบริการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป นำมาซึ่งการศึกษาครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยการจัดการสาธารณสุขและปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรคือแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่พิสูจน์สัญชาติแล้วและซื้อบัตรประกันสุขภาพ ในกิจการต่อเนื่องประมงจังหวัดสมุทรสาคร สำหรับกิจการต่อเนื่องประมงของโรงงานที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการจัดหางาน กองงานแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงานและด้านเนื้อหาในประเด็นของการบริหารจัดการการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวตัวแปรต้น ประกอบด้วยปัจจัยด้านการจัดการด้านสาธารณสุขและปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ส่วนตัวแปรตาม คือ การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

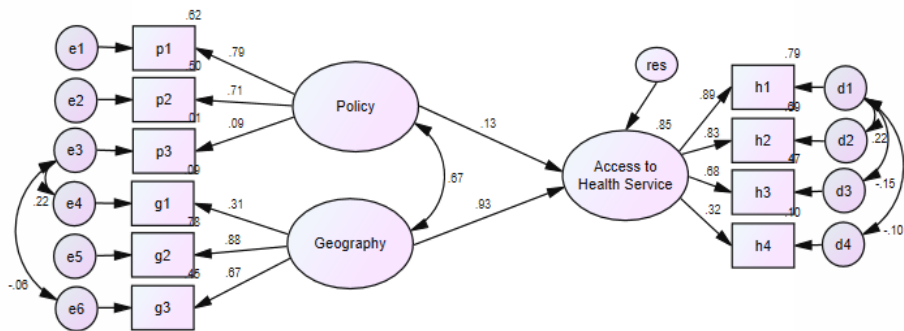
การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการศึกษาคือ แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบการธุรกิจกิจการต่อเนื่องประมง ในจังหวัดสมุทรสาคร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ตามสูตรการคำนวณ ด้วยสูตรของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 412 ราย เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญและนำแบบสอบถามทดสอบเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ผลการทดสอบความเชื่อมั่น 0.88 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา อาทิ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ใช้วิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม การทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง โดยมีค่าที่ใช้ตรวจสอบความกลมกลืนและค่าที่สอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพ พบว่า ภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านการจัดการสาธารณสุข พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.85) ภาพรวมปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพด้านภูมิศาสตร์พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.90) และภาพรวมการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.87)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลการศึกษาในภาพรวมตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ทั้ง 2 ตัวแปรมีความสัมพันธ์ระหว่าง 0.514 ถึง 0.77 แสดงให้เห็นว่าทั้ง 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรตาม ปัจจัยด้านการจัดการสาธารณสุขมีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ที่ระดับ 0.514 และปัจจัยด้านภูมิศาสตร์มีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยที่ระดับ 0.77 มีค่า Significance เท่ากับ 0.00

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การทดสอบดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องและความกลมกลืนของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในตัวแบบก่อนการปรับโมเดล พบว่า ยังไม่ผ่านเกณฑ์การทดสอบความสอดคล้องในทุกค่าของดัชนีที่ใช้ตรวจสอบ แต่หลังจากที่ได้มีการปรับตัวแบบแล้ว จะพบว่าตัวแปรมีความสอดคล้องเชิงประจักษ์ยิ่งขึ้น ในทุกค่าดัชนีที่ใช้ตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล



Chi-square = 30.375, df = 19, chi-square/df = 1.599, p = .047,
GFI = .985, AGFI = .957, CFI = .994, NFI = .984, TLI = .985, RMSEA = .038

ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

ตารางที่ 1 ดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องและความกลมกลืนของตัวแปรกับข้อมูล
ประจักษ์

ลำดับที่	ค่า	เกณฑ์	ตัวแปรก่อนปรับ	ตัวแปรหลังปรับ	
1	χ^2	$0.01 < p < 1.00$	229.265	30.375	✓
2	df	$0.00 < \chi^2 / df \leq 3$	33	19	✓
3	χ^2/df	$0.00 < \chi^2 / df \leq 3$	6.947	1.599	✓
4	GFI	$0.90 < GFI \leq 1.00$	.901	.985	✓
5	AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	.835	.957	✓
6	RMSEA	$0.00 \leq RMSEA \leq 0.08$	.120	.038	✓
7	CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	.893	.994	✓
8	NFI	$0.90 \leq NFI \leq 1.00$	.878	.984	✓

หมายเหตุ ✓ หมายถึง ผ่านเกณฑ์ผลการทดสอบดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องและความกลมกลืนของตัวแปรกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการจัดการสาธารณสุข(X1) มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพ (Y) เท่ากับ 0.13 ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์(X2)มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพ (Y) เท่ากับ 0.93 เมื่อพิจารณาถึงค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวชี้วัดในแต่ละปัจจัยพบว่า

1) ปัจจัยด้านการจัดการสาธารณสุขต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ตัวชี้วัดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.79 ($\lambda_{x11} = 0.79$) มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือ การฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.71 ($\lambda_{x12} = 0.71$) และค่าที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดคือการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.09 ($\lambda_{x13} = 0.09$) ในการบริหารจัดการหน่วยงานภาครัฐ ควรมีการพิจารณาในประเด็นการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในส่วนของการส่งเสริมและการสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเพิ่มเติมมากขึ้น มีการจัดตั้ง

หน่วยงานที่ให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ได้มากที่สุดเพื่อให้แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้มากขึ้น

2) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย พบว่า ระยะเวลาในการเดินทางมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.88 ($\lambda \times 22 = 0.88$) มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมา รูปแบบและวิธีการเดินทางมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.67 ($\lambda \times 23 = 0.67$) และค่าที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดคือ ระยะทางในการเดินทางมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.31 ($\lambda \times 21 = 0.31$) โดยในด้านของการบริหารจัดการเพื่อให้ต่างด้าวเข้าถึงบริการสุขภาพเพิ่มมากขึ้นควรมีการปรับปรุงในด้านของการปรับปรุงการแบ่งพื้นที่ในการเข้ารับบริการเพื่อให้เกิดความสะดวกในการเดินทางเพื่อเข้าไปใช้บริการเพื่อลดระยะเวลาในการเดินทาง

3) การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย พบว่า ตัวชี้วัดที่ 1 คือ โครงสร้างพื้นฐาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.89 ($\lambda_1 = 0.89$) ตัวชี้วัดที่ 2 คือ กระบวนการให้บริการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.83 ($\lambda_2 = 0.83$) ตัวชี้วัดที่ 3 คือ การเข้าถึงการรักษาพยาบาล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.68 ($\lambda_3 = 0.68$) ตัวชี้วัดที่ 4 คือ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.32 ($\lambda_4 = 0.32$) กล่าวโดยสรุปได้ว่า ด้านตัวชี้วัดที่ 1 คือ โครงสร้างพื้นฐาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด และด้านตัวชี้วัดที่ 4 ความพึงพอใจของผู้รับบริการมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างพื้นฐาน มีอิทธิพลที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเข้าถึงบริการสุขภาพได้มากที่สุดและความพึงพอใจของผู้รับบริการมีอิทธิพลที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเข้าถึงบริการสุขภาพได้น้อยที่สุด

6. อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ พบว่า ภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพด้าน จัดการสาธารณสุขด้านภูมิศาสตร์ พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ขณะที่ภาพรวม การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าว พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรต้นทั้ง 2 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรตาม คือ การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

ปัจจัยด้านการจัดการสาธารณสุขจากผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า ปัจจัยด้านการจัดการสาธารณสุข มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย มากเป็นอันดับแรกจาก 6 ปัจจัยที่ศึกษา โดยเฉพาะในประเด็นของการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐซึ่งมีความสำคัญมากที่สุด ดังสะท้อนได้จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและเสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ต่างยืนยันถึงความสำคัญของงบประมาณจากภาครัฐในการขับเคลื่อนทำให้การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยดีมากยิ่งขึ้น เนื่องมาจากการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงาน

ภาครัฐ โดยมีการวางแผนการดำเนินการ การกำหนดทิศทาง และเป้าหมายของการดำเนินการ รวมทั้งรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวนอกจากนั้น ผลการวิจัยเชิงปริมาณและเสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า องค์ประกอบด้านการอบรมอาสาสมัคร และการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ต่างมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนทำให้การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยดีมากยิ่งขึ้น แต่มีน้ำหนักความสำคัญน้อย เนื่องจาก การดำเนินการอบรมอาสาสมัครและการให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จมีการดำเนินการในขั้นเริ่มต้นและไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ให้บริการ

จากผลการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบด้านงบประมาณ ซึ่งเป็นปัจจัยการจัดการด้านเงิน(money) การอบรมอาสาสมัคร ซึ่งเป็นปัจจัยการจัดการด้านคน(man) และการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ซึ่งเป็นปัจจัยการจัดการด้านการจัดการ(management)องค์ประกอบด้านงบประมาณหรือการเงินเป็นองค์ประกอบที่เป็นแกนหลักดั้งเดิมที่แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการให้บริการสุขภาพต่างคำนึงถึงภายใต้หลักคิดและฐานคติทางการบริหารยังคงมีความสำคัญในบริบทความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเนื่องมาจากงบประมาณสามารถใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในด้านการจัดการฝึกอบรมอาสาสมัครในการให้มีความรู้เบื้องต้นในการดูแล ป้องกัน รักษา เพื่อช่วยลดการเจ็บป่วย การให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการให้บริการรักษาพยาบาล รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร รองรับบริการให้บริการ การพัฒนาการทำงาน รูปแบบการทำงาน ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของ Aday and Andersen (1981) ที่อธิบายว่า การจัดการด้านสาธารณสุขที่มุ่งเน้นบริการสาธารณสุขที่รัฐจัดให้ เกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 ด้าน คือ งบประมาณ การศึกษา อัตรากำลังคน และองค์กรในการจัดบริการสุขภาพ โดยการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐมีความจำเป็นต่อการกำหนดแผนการดำเนินงาน และรูปแบบของการให้บริการ ขณะที่ ภายใต้สภาพแวดล้อมและบริบทปัจจุบัน ที่มีความเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งมีลักษณะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ถูกเชื่อมโยงอย่างไร้พรมแดน ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไร้สาย จะเห็นได้ว่า ในการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน และการให้บริการสาธารณะโดยภาครัฐและภาคเอกชน ต่างก็มีการจัดบริการโดยใช้นวัตกรรมที่ทันสมัยผ่านช่องทางต่างๆเพื่อลดขั้นตอนการบริการ การมุ่งประสิทธิผลประสิทธิภาพการบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้บริการสาธารณะที่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะในวงกว้างอย่างทั่วถึง เสมอภาค ภายใต้ข้อจำกัดเชิงทรัพยากร (คน งบประมาณ) และ เวลา ทั้งนี้ผลการศึกษาที่พบความสำคัญของ องค์ประกอบอาสาสมัครสาธารณสุขและการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ สะท้อนถึง การเพิ่มน้ำหนักและความสำคัญขององค์ประกอบทางการบริหารแนวใหม่ภายใต้บริบทของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งนวัตกรรมทางการจัดการโดยการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางสื่อต่าง ๆ มาใช้เพื่อสนับสนุนให้เกิดความคล่องตัวในการให้บริการ และช่วย

เสริมศักยภาพของการบริการ อีกทั้งเป็นรูปแบบของการจัดการที่ลดขั้นตอน กระบวนการต่าง ๆ ยุ่งยากและทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ข้อค้นพบดังกล่าวมิใช่จำกัดเฉพาะแต่ในงานวิจัยครั้งนี้ แต่พบในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ อาทิ Li et.al. (2016) ที่พบว่า การเพิ่มเงินอุดหนุน การดูแลสุขภาพประชาชน การเข้าร่วมฝึกอบรม และการบริหารจัดการแบบบูรณาการมีความสัมพันธ์กันเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มบทบัญญัติในพื้นที่ชนบท ทั้งนี้ข้อค้นพบที่แตกต่างจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ผู้วิจัยพบว่า ในประเด็นการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จเป็นรูปแบบและเทคนิคการจัดบริการตามหลักการจัดการสมัยใหม่ที่มีการนำไปประยุกต์ใช้ในภาคธุรกิจและภาครัฐวิสาหกิจ รวมทั้งการนำไปใช้กับการพัฒนาบริการภาครัฐ และพบว่ามีผลสำคัญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิภาพการบริการ แต่อย่างไรก็ดี การให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จในการให้บริการสาธารณสุขของรัฐกับแรงงานต่างด้าวยังไม่มีงานวิจัยที่พบความสำคัญขององค์ประกอบดังกล่าวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ที่เป็นเช่นนี้อาจสืบมาจากการให้บริการสุขภาพแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จในประเทศไทยยังมีจำกัดและอยู่ในระยะแรกเริ่ม

ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ จากการศึกษาเชิงปริมาณผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านภูมิศาสตร์มีค่าอิทธิพลน้อยที่สุดในจำนวน 6 ปัจจัย โดยเฉพาะในประเด็นระยะเวลาในการเดินทาง มีความสำคัญมากที่สุด ดังสะท้อนได้จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและเสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ต่างยืนยันถึงความสำคัญของระยะเวลาในการเดินทางเพื่อเข้ามารับการรักษายาบาลเพื่อเป็นประเด็นในการขับเคลื่อนทำให้การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยดีมากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันสถานพยาบาลมีอยู่กระจายทั่วไปทำให้แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้สะดวกมากขึ้น ระยะเวลาในการเดินทางที่มีความรวดเร็ว ถึงแม้จะใกล้เคียงแต่ใช้เวลาน้อยกว่าก็ยินดีที่จะเลือกวิธีนั้น เนื่องจากการเดินทางที่มีความยากลำบาก ยุ่งยาก ทำให้ต้องสูญเสียรายได้ ค่าจ้าง รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในระหว่างการเดินทาง สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดรูปแบบการเดินทางและการเข้ารับการรักษาพยาบาล ดังนั้นการลดปัญหาอุปสรรคในการเดินทาง มีรูปแบบการเดินทางที่หลากหลายให้เลือกเพื่อลดปัญหาระยะเวลาในการเดินทาง

จากผลการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าจากองค์ประกอบด้านระยะเวลาในการเดินทางเป็นปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับรายได้ โดยสรุปพบว่าปัจจัยด้านภูมิศาสตร์มีความสัมพันธ์และส่งเสริมเพื่อให้เกิดการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์มีความสำคัญกับระยะเวลาในการเดินทาง ระยะทางที่เดินทางและรูปแบบการเดินทาง ซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านของภูมิศาสตร์ ที่เป็นองค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริการสุขภาพต้องคำนึงถึงและมีความสำคัญมากในบริบทปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านของวิธีการให้บริการเพื่อให้สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้สะดวกรวดเร็วทุกช่องทาง เพื่อลดปัญหาเรื่องของค่าใช้จ่าย ปัญหาความ

แออัด รวมทั้งปัญหาของการให้บริการ ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของWHO (2004) ที่อธิบายว่าการจัดการด้านภูมิศาสตร์ มุ่งเน้นการให้บริการสาธารณสุขที่รัฐจัดให้ โดยเพิ่มหน่วยงานสาธารณสุขให้มีอยู่กระจายตามพื้นที่ให้ครอบคลุม เพื่อลดระยะทางในการเดินทาง และลดระยะเวลาในการเดินทาง รวมทั้งพัฒนารูปแบบของการเดินทาง การเดินทาง การเข้ารับการรักษาพยาบาล รวมทั้งการส่งต่อ เพื่อให้มีความสะดวกคล่องตัวย่อมส่งผลให้เกิดการเข้ารับบริการได้ดี รวมทั้งรูปแบบของการเดินทางเพื่อมารับบริการ แสดงให้เห็นว่าหากแรงงานต่างด้าวมีความจำเป็นที่ต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล แต่เนื่องจากระยะทางจากสถานที่พักอาศัยหรือสถานประกอบการอยู่ไกลทำให้ยากต่อการเดินทาง หรือการเดินทางที่ไม่มีพาหนะในการเดินทาง หรือหายาก ย่อมทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางนาน หรือต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก รวมทั้งทำให้แรงงานขาดรายได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Penchamsky and Thomas (1981) ที่กล่าวว่า การเดินทางไปใช้บริการได้อย่างสะดวกและสถานที่ตั้งมีระยะทางไม่ไกลจากที่อยู่อาศัย ย่อมส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพ เช่นเดียวกับ ศิริลักษณ์ ใจช่วง(2556) กล่าวถึงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพ กรณีแรงงานเจ็บป่วยจะเลือกไปรักษาที่สถานพยาบาลที่มีความสัมพันธ์กับตนเอง หรือคลินิกเอกชนที่มีการให้บริการที่รวดเร็ว สะดวก ใช้เวลาน้อย เช่นเดียวกับงานวิจัยของ เพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ และพรรณรัตน์ อาภรณ์พิศาล (2558) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า กรณีศึกษา กิจการต่อเนื่องประมง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าสถานพยาบาลที่ให้บริการตามบัตรประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติมีจำนวนมากและตั้งอยู่กระจายตัวในแหล่งชุมชนที่แรงงานต่างด้าวอาศัย ส่งผลทำให้แรงงานต่างด้าวเข้าถึงบริการสุขภาพได้เพิ่มขึ้น Fleischman (2015) ศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ : กรณีศึกษาประเทศอิสราเอล พบว่าปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลโดยตรงกับการให้บริการด้านสุขภาพมาจากสภาพจากการย้ายถิ่นของตัวแรงงาน การที่แรงงานมีรายได้ต่ำ และการที่ไม่มีกฎหมายรองรับในเรื่องของการให้บริการสุขภาพ ทั้งนี้ข้อค้นพบที่แตกต่างจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ผู้วิจัยพบว่าในประเด็นของ ระยะทางในการเดินทาง การระยะเวลาในการเดินทาง และรูปแบบในการเดินทาง พบว่ามีความสำคัญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการเพื่อการพัฒนาการเข้าถึงบริการสุขภาพ แต่อย่างไรก็ดี การจัดให้มีหน่วยงานสาธารณสุขกระจายเพื่อให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ยังเป็นปัญหาในประเด็นของงบประมาณ รวมทั้งด้านของบุคลากร ซึ่งต้องมีการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้ง การนำเทคโนโลยีและรูปแบบการจัดให้บริการสาธารณสุขในรูปแบบใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุขเอกชน หรือการสร้าง ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องเกี่ยวข้องกับภาครัฐ

7. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบทุกท่านในความกรุณาและการดูแล ให้คำปรึกษา และเมตตาในการควบคุมดูแลดุสิตนิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลและผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความกรุณาในการตรวจสอบเครื่องมือและการตอบแบบสอบถามทุกท่าน

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สาธารณสุข กระทรวงแรงงาน รวมทั้งโรงพยาบาลต่าง ๆ ควรมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการเพื่อให้การระยะทางในการเดินทางใช้เวลาสั้นลง รวมทั้งเพิ่มช่องทางในการเดินทางเพื่อส่งเสริมให้การเข้าถึงบริการสุขภาพเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงแรงงาน . (2557). *ประเทศไทยกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.mol.go.th/international01.html> เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2558.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2539). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชิน ตั้งบุญชัยเจริญ. (2557). *การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีในการจัดการแรงงานต่างด้าวในอุตสาหกรรมประมงและห้องเย็นแปรรูปอาหารทะเล บริเวณจังหวัดชายทะเลภาคกลาง*. ดุสิตนิพนธ์ปริญญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ และพรรณรัตน์ อาภรณ์พิศาล. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า กรณีศึกษากิจการต่อเนื่องประมงจังหวัดสมุทรสาคร*. วารสารวิชาการ ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 , หน้า 80-89.
- มูลนิธิรักไทย. (2554). *การศึกษาพฤติกรรมกรรมการแสวงหาบริการและการใช้บริการเพื่อพัฒนาระบบการเงินการคลังสุขภาพ และการจัดบริการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการสำหรับแรงงานข้ามชาติ : กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดระยอง*. กรุงเทพฯ : เครือสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- วรเดช จันทรศร. (2551). *การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- ศราวุธ เหล่าสาย. (2555). *การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต , มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2545) .นโยบายสาธารณสุข. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2546).นโยบายสาธารณสุขแนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2552). นโยบายสาธารณสุข: แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์.(2544).ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์.พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: เพื่อฟ้าพรินต์.
- สุรพงษ์ กองจันทึก. (2557).สถานการณ์แรงงานข้ามชาติในประเทศไทย.เข้าถึงจาก <http://www.statelessperson.com/www/q=node/85> เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2557.
- สุรสม กฤษณะจุฑะและคณะ. (2550).สิทธิสุขภาพสิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- สุวารี เจริญมุขยพันธ์ และคณะ. (2556) .การศึกษาสถานการณ์การให้บริการสุขภาพกับชาวกัมพูชาที่ชายแดนไทย-กัมพูชา :กรณีศึกษา จังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด. กรุงเทพฯ : สำนักการสาธารณสุขระหว่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข.
- สุวิมล ติรกานันท์.(2550).การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์แนวทางสู่การปฏิบัติ.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน, กระทรวงแรงงาน . (2558). สถิติแรงงานต่าง ด้าว. กรุงเทพฯ: กรมจัดหางาน สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว.
- สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันไทย เครือสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2554) . การศึกษาพฤติกรรมแสวงหาบริการและการใช้บริการเพื่อพัฒนาระบบการเงินการคลังสุขภาพ และการจัดบริการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการสำหรับแรงงานข้ามชาติ :กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดระยอง. มูลนิธิรักไทย (พามิตร 2).
- เอนก สุวรรณบัณฑิตและภาสกร อดุลพัฒน์กิจ. 2548).จิตวิทยาบริการ.กรุงเทพฯ:เพรสแอนด์ดีไซน์.
- Aday , L.A and Andersen, R . (1981). *Equity of Access to medical Care A concept and Empirical Overview* ,Medical Care.
- Brown, M. , and Lewis, H.L. (1976). *Hospital management system:multi-unit Organization and delivery of health care*. Maryland:AspenPublisher.

- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing (5th ed.)*. New York: Harper & Row.
- Fleischman Y, Willen SS, Davidovitch N and Mor Z.(2015). Migration as a social determinant of health for irregular migrants: Israel as case study. Public Health Services, Ministry of Health, Jerusalem, Israel. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26552014>.
- Gulliford,M.(2001). *Access to Health care, CCSDO. (online)available from*.
[http://www.sdo.lshtm.uk/PDF/Access Scoping Exercise Report](http://www.sdo.lshtm.uk/PDF/Access%20Scoping%20Exercise%20Report) .
- International Labour Office(2001). *Constitution of the International Labour Organization .Geneva*.
- Li T, Lei T, Xie Z, Zhang T. (2016). Determinants of basic public health services provision by village doctors in China: using non-communicable diseases management as an example.<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>.
- Penchansky, R. ,and Thomas, J.W. (1981). *The concept of Access Definition and Relationship to Consumer Satisfaction*. *Medical*.19(2),127-140.
- Taro Yamane. (1970) .*Statistic : An Introductory Analysis*. 2nd ed. Tokyo : Weather-hill.
- World Health Organization.(2004). *Towards age-friendly primary health care*. Geneva: World Health Organization.

รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

The Promotion Pattern Of Behavior To Avoid The Consumption Of Alcohol Of The University Students' Rajabhatrattanakosin Group.

นางสาวภาณุภา ศิริบำรุงวงศ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม
การหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ 2)
เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ 3) เพื่อทดลองใช้และประเมินรูปแบบการ
ส่งเสริมพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภค เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ
กลุ่มรัตนโกสินทร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ผลการวิจัย
พบว่า แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยตัวแปรเชิง
สาเหตุส่งผลโดยตรงต่อตัวแปรพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการและการพิจารณาของ
ผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ประกอบ 7 กิจกรรมด้วยกัน และผลการ
ทดลองรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ 0.05

คำสำคัญ: พฤติกรรมการหลีกเลี่ยง; การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์; ราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

* สาขายุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the causal variables and factors that affect the promotion pattern of behavior to avoid the consumption of alcohol of the university students' Rajabhat Rattanakosin Group, 2) create the model to support the appropriate of following under the promotion pattern of behavior to avoid the consumption of alcohol of the university students' Rajabhat Rattanakosin Group and 3) implement and evaluate this model in Rajabhat Rattanakosin Group. The sampling group of university students Rajabhat Rattanakosin Results of the research were as follows: It was found that the model was in congruence with the empirical evidence because the causal variables showed that influence student behavior, prevent the consumption of alcohol among students, university period. According to the export and the workshop, the model for enforcing the measures of compliance with the behavior to avoid the consumption of alcohol of the university students' Rajabhat Rattanakosin Group Consisted of 7 activities. And After the implementation of the model, the result indicated that more students followed the measures of compliance than more before the implementation at statistical significant on 0.05 level by the Multivariate Test and Univariate Test.

Keywords : behavior to avoid; the consumption of alcohol; Rajabhat Rattanakosin Group

1. บทนำ

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีหลักฐานการดื่มมาช้านานเคียงคู่กับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์จัดเป็นสิ่งเสพติดชนิดหนึ่งที่กฎหมายละสังคมให้การยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถเข้าถึงกลุ่มคนทุกกลุ่มและทุกสังคม เนื่องจากเป็นสิ่งที่สามารถเสพและครอบครองได้โดยไม่ผิดกฎหมายและหาซื้อได้ง่าย การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสังคมไทย โดยทั่วไปอาจถือว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะมีการดื่มกันอย่างแพร่หลาย ศูนย์วิจัยปัญหาสุราการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของคนไทยพบว่าปัจจุบันคนไทยดื่มแอลกอฮอล์มากเป็นอันดับ 1 ในภาคพื้นเอเชีย และมากเป็นอันดับ 5 ของโลก รองจาก สก๊อตแลนด์ อังกฤษ เยอรมัน และรัสเซีย ตามลำดับ จากข้อมูลการสำรวจการดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนคนไทย ในช่วงปี 2544-2554 พบว่าการดื่มของเยาวชนอายุ 15-24 ปีมีการดื่มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 21.6 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 23.7 ในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.5 ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น

มีจำนวนการดื่มเพิ่มมากขึ้นถือได้ว่าเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมไทยและจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เพราะมีโอกาสเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้โดยสะดวก ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการทางกฎหมายกำหนดไว้ก็ตาม(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. 2557: 12)

ในสถานการณ์ที่เกิดที่เกิดผลกระทบทางด้านจิตใจ ทางด้านร่างกาย ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจทางสภาพอนามัยโลกได้ลงมติรับรองแผนยุทธศาสตร์โลกเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ “ปัญหาสุราในโลกเสรี” (Alcohol Problems in the GlobalizedWorld)นานาชาติประเทศทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพปัญหาความรุนแรงของปัญหาได้ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อการพัฒนาประเทศ(บัณฑิต ศรีไพศาล และคนอื่นๆ. 2553: 86-89) ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วนของประเทศ (Hot issue) ที่จะต้องดำเนินการวิจัยในทุกรูปแบบและครบวงจร ซึ่งนักศึกษาเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของประเทศชาติ ความเจริญและความมั่นคงของชาติในอนาคตก็ขึ้นอยู่กับตัวเด็กนักศึกษาที่มีคุณภาพที่ดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ มีทั้งหมด 5 แห่ง โดยตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครแต่ละแห่งเป็นชุมชนเมือง และมีประวัติความเป็นมา มีเอกลักษณ์และความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกัน เมื่อมีการปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัย ทุกแห่งจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติขององค์กรนั้น โดยพิจารณาจากศักยภาพ จุดแข็ง ทิศทางที่ต้องการขององค์กรและรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เกิดขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏมีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคม และดำเนินการเป็นไปตามยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ที่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งกำหนดไว้ ในยุครัฐบาล คสช. นี้ได้ขอความร่วมมือกับทุกภาคส่วนงานต่างๆ รวมทั้งมหาวิทยาลัยปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 อย่างเคร่งครัด และรณรงค์ให้ประชาชนทั่วประเทศ ลด ละ เลิกอบายมุขอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษา เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์” หากรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถช่วยให้นักศึกษาหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้มากกว่าเดิม ก็จะเป็นรูปแบบที่พื้นที่อื่นๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อที่จะลดปัญหาและผลกระทบที่มาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นต้นเหตุ อันจะช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษากลุ่มดังกล่าวให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

2.2 เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

2.3 เพื่อทดลองใช้และประเมินรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

3. ขอบเขตการวิจัย

รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบในการที่จะแก้ไขปัญหาและผลกระทบการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

3.1) พื้นที่เป้าหมาย คือการศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ จำนวน 5 แห่ง

3.2) ระยะเวลาวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาหาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ที่เหมาะสม ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 3 การทดลองและการประเมินผลของรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และวิเคราะห์ผลการทดลองเพื่อยืนยันประสิทธิผลรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ทั้ง 5 แห่ง ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ปีการศึกษา 2557 ชั้นปี 1 – 4 ที่มีชื่อและรหัสนักศึกษาจากสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน จำนวน 95,465 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้ง 5 แห่งที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ปีการศึกษา 2557 ชั้นปี 1 – 4 ที่มีชื่อและรหัสนักศึกษาจากสำนักส่งเสริม

วิชาการและงานทะเบียนจากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร่ ยามาเน่ ดังกล่าวได้หน่วยตัวอย่างเท่ากับ 398 ตัวอย่าง

การวิจัยระยะที่ 2 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยระยะที่ 2 ประกอบด้วย นายแพทย์จากกระทรวงสาธารณสุขหรือผู้แทน ตัวแทนนักวิชาการจากโรงพยาบาลธัญญารักษ์ ตัวแทนจากกรมสรรพสามิต ตัวแทนจากสถานีตำรวจนครบาลในกรุงเทพมหานคร ตัวแทนผู้ปกครองนักศึกษา อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มรัตนโกสินทร์หรือผู้แทนและตัวแทนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 30 คน

การวิจัยระยะที่ 3 กลุ่มทดลองที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวน 40 คน

ตัวแปรที่ใช้ศึกษาในการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรม การหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ คือ ครอบครัว, สังคมและสิ่งแวดล้อม, การรับรู้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

2) ตัวแปรคั่นกลาง ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงเหตุและผล คือ ความเชื่อด้านสุขภาพ, ค่านิยมเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

3) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ซึ่งเป็นปัจจัยผลลัพธ์ คือ พฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

การวิจัยระยะที่ 3

ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์และปัจจัยหรือตัวแปรอิสระจากการวิจัยในระยะที่ 1 ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดแบบสอบถามให้สอดคล้องกับตัวแปรแต่ละตัวในกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล คำถามเกี่ยวกับครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อม ความเชื่อด้านสุขภาพ ค่านิยมเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การรับรู้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และ พฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ มีผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการพนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้วิพากษ์รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

การวิจัยระยะที่ 3 เป็นการใช้แบบทดสอบก่อนการทดลองและหลังการทดลอง เป็นการดำเนินการประเมินรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ในขั้นตอนนี้ใช้การวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One – Group Pretest – Posttest Design ซึ่งมีแบบแผนการวิจัยดังนี้

O1----- X ----- O2

เมื่อ O1 แทนการทดสอบก่อนการทดลอง

X แทนการทำการทดลอง

O2 แทนการทดสอบหลังการทดลอง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม- กุมภาพันธ์ 2559 โดยผู้วิจัยลงพื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ เพื่อเก็บข้อมูลตามแบบสอบถามที่ได้กำหนดไว้

๒. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความในการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 นำมาจัดกลุ่ม (Grouping) สร้างเป็นร่างรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ใช้เป็นร่างในการพิจารณา

๓. จัดการประชุมปฏิบัติการ (Workshop) โดยการนำรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ โดยมีการนำเสนอข้อวิพากษ์และข้อเสนอแนะในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ของตัวเอง มาสรุปและอภิปรายผลทั้งหมดในที่ประชุมใหญ่ร่วมกันพิจารณา (Brain Storming) และนำผลการเสนอแนะมาปรับปรุงเป็นรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ให้สมบูรณ์ขึ้น

๔. เลือกกลุ่มทดลองในการดำเนินการทดลองรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาการบริหารและการพัฒนาชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่ามัธยฐาน (Median) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. สถิติเชิงอนุมาน(Inferential Statistics) สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model) โดยใช้โปรแกรม LISREL (รังสรรค์ สิงห์เลิศ. 2558: 300)

๓. การวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปรตามแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures Multivariate Analysis of Variance : Repeated Measures MANOVA)

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในประเด็นต่างๆ พอสรุปได้ดังนี้

๑. ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ พบว่ามีตัวแปร 4 ตัว ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยด้านค่านิยมเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.49 ปัจจัยด้านครอบครัว มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ -0.08 ปัจจัยด้านการรับรู้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ -0.07 ปัจจัยด้านความเชื่อด้านสุขภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.03 ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model : SEM) โดยโปรแกรมลิสเรล (LISREL for windows) เพื่ออธิบายอิทธิพลเส้นทาง (Path Analysis) หรือปัจจัยเชิงสาเหตุโดยสมการเชิงโครงสร้าง อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ของตัวแปรต้น ตัวแปรต้นกลางที่ส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อตัวแปรตาม โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (Level of Significance .05) โดยสามารถอธิบายการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์ ได้ร้อยละ 57.4 ($R^2 = 0.574$)

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลระหว่างตัวแปรสาเหตุและตัวแปรผล

ตัวแปรสาเหตุ	ประเภทของอิทธิพล	ตัวแปรผล		
		AVOID	DRINK	HEALTH
FAMILY	DE	-0.18	0.16	0.33
	IE	0.10		
	TE	-0.08	0.16	0.33
RELATED	DE	-0.14	0.11	0.43
	IE	0.07		
	TE	-0.07	0.11	0.43
DRINK	DE	0.49		
	IE			
	TE	0.49		

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปรสาเหตุ	ประเภทของอิทธิพล	ตัวแปรผล		
		AVOID	DRINK	HEALTH
HEALTH	DE	0.03		
	IE			
	TE	0.03		
R ²		0.574	0.827	10.04

2. รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ที่ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจากการวิจัยระยะที่ 1 มาสร้างรูปแบบประกอบด้วยกิจกรรมทั้งสิ้น 7 กิจกรรม ได้แก่ 1) รณรงค์ให้ความรู้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 2) รณรงค์ให้ความรู้เรื่องโทษและพิษภัยที่เกิดจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 3) ปรับพฤติกรรมเดิม เพิ่มพฤติกรรมใหม่ สร้างสรรค์สุขภาพที่ดี 4) สานสัมพันธ์ในครอบครัวอบอุ่น 5) “ธรรมสภา สร้างครอบครัวเข้มแข็ง” 6) ปรับเปลี่ยนค่านิยมลด ละ เลิก (Drink No Alcohol) และ 7) การรณรงค์ยับยั้งนักดื่มก่อนวัยอันควร

3. ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ทั้ง 4 ปัจจัย 7 กิจกรรม ที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 2 ไปทดลองกับกลุ่มทดลองคือ นักศึกษาสาขาการบริหารและการพัฒนาชุมชน ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวน 40 คน พบว่า หลังการทดลองนักศึกษาสาขาการบริหารและการพัฒนาชุมชน ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มีพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ในทุกตัวแปรดีขึ้นกว่าเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. อภิปรายผล

การวิจัยระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อปัจจัยเชิงสาเหตุ พบว่าปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านความเชื่อด้านสุขภาพ ปัจจัยด้านค่านิยมเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และปัจจัยด้านการรับรู้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (Level of Significant .05) ตามการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) โดยโปรแกรม LISREL นำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

๑. ปัจจัยด้านครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ สอดคล้องกับผล

การศึกษาของ สกฤตน์ อุษณวรงค์ และคณะ (2540: 32) พบว่า หน้าที่หลักของครอบครัวมี 4 ประการ ประกอบด้วย การสร้างสมาชิกใหม่ให้สังคม การเลี้ยงดูและปกป้องคุ้มครองบุตร ดูแลให้บุตรมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ให้ความรัก ความอบอุ่น กำลังใจ และความมั่นคงทางจิตใจ ธัญญลักษณ์ บุญลือ (2549: 146) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($r = -.136; p < 0.05$) ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านครอบครัวของนักศึกษาที่มีอิทธิพลรวมต่อพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ สถาบันครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกเชื่อมโยงเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดกระบวนการดึงคนออกมาจากครอบครัว แยกพ่อแม่ลูกหลาน ปู่ย่าตายาย ออกจากกันความสัมพันธ์ภายในครอบครัวก็เริ่มเลือนหายไป คนในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันน้อยลง ดังนั้น ครอบครัวของตัวนักศึกษา จำต้องพัฒนาที่จะต้องหล่อหลอมพฤติกรรมและบุคลิกภาพให้สามารถปรับตัวและออกสู่สังคมภายนอกได้อย่างเป็นสุข

๒. ปัจจัยด้านความเชื่อด้านสุขภาพ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฐธิดา นิमितติ (2550: 34) พบว่า มีความเชื่อด้านสุขภาพในการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรค และการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมหลีกเลี่ยงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่ในระดับสูง ส่วนการรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคและการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมหลีกเลี่ยงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการหลีกเลี่ยงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในด้านการจัดการกับการกระตุ้นให้ดื่มแอลกอฮอล์ การจัดการกับอารมณ์ที่นำไปสู่การดื่มแอลกอฮอล์และการปฏิเสธการดื่มแอลกอฮอล์ อยู่ในระดับสูงความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับพฤติกรรมหลีกเลี่ยงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่าปัจจัยด้านความเชื่อด้านสุขภาพ มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการพัฒนาในการส่งเสริมพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ในการที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อความรุนแรงของโรคภัยต่างๆ การรณรงค์ส่งเสริมให้ปฏิบัติและควบคุมตนเองตามข้อระเบียบ ย่อมเกิดความสุขในชีวิตของตนเองและส่งผลที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติ

๓. ปัจจัยด้านค่านิยมเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปรียาพร ศุภษร (2550: 10) พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($p < .01$) ได้แก่ เจตคติต่อการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ภาวะเครียด อิทธิพลของสื่อโฆษณาและอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ส่วนปัจจัยทางลบกับพฤติกรรมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีแอลกอฮอล์ ($p < .01$) ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว และอัตมโนทัศน์มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง $-.0445$ ถึง 0.786 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่ เจตคติต่อการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ อัตมโนทัศน์ อิทธิพลของสื่อโฆษณา จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าค่านิยมในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมต่อพฤติกรรมในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ดังนั้น ค่านิยมในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จึงจำเป็นต่อการพัฒนาในการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ดังนั้น ผู้ปกครองอาจารย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรป้องกันและส่งเสริมจัดอบรมให้ความรู้เพื่อให้นักศึกษามีเจตคติที่ไม่ดีต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และจัดกิจกรรมส่งเสริมอัตมโนทัศน์ทางบวกแก่นักศึกษา

๔. ปัจจัยด้านการรับรู้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พาสินี ยิ้มแย้ม (2551: 10) พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 นั้นมีความคิดเห็นในทางลบต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีแนวโน้มที่มีความคิดเห็นที่ดีต่อพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ส่วนความคิดเห็นของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นั่นคือถึงแม้กลุ่มตัวอย่างจะมีพฤติกรรมการดื่มที่แตกต่างกัน แต่กลับไม่มีผลต่อระดับความคิดเห็นที่มีต่อพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และพบว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า การรับรู้พระราชบัญญัติ ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมต่อพฤติกรรมเสี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ดังนั้นการรับรู้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 จึงจำเป็นและมีความสำคัญต่อการพัฒนาในการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ในการที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อการนำไปปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์ และข้อบังคับต่างๆ ดังนั้น การรณรงค์ส่งเสริมให้ปฏิบัติและควบคุมตนเองตามข้อระเบียบย่อมเกิดความสุขในชีวิตของตนเองและส่งผลที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติ

7. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านค่านิยมเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปัจจัยด้านการรับรู้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และปัจจัยด้านความเชื่อด้านสุขภาพ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาหารูปแบบส่งเสริมที่จะทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพราะว่า

นักศึกษามหาวิทยาลัยเป็นบุคลากรที่จะเป็นอนาคตของชาติต่อไป การทำให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เพราะจะเป็นการช่วยลดการก่อปัญหาต่อสุขภาวะทางกาย จิตใจ สังคมและประเทศได้

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ เป็นการเก็บข้อมูลเฉพาะพื้นที่การวิจัยทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีข้อจำกัดเนื่องจากเป็นข้อมูลเฉพาะกลุ่ม ควรมีการศึกษาในพื้นที่อื่นเพื่อเป็นการเปรียบเทียบได้ว่าผลการวิจัยสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร อันจะนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

2) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อหารูปแบบในการที่จะส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ได้มีการปฏิบัติพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษา สมควรที่จะมีการศึกษาบุคคลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม บุคคลผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องตามกฎหมายก็มีบทบาทที่สำคัญเช่นกัน ควรที่จะศึกษาเพิ่มเติมว่ารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามกฎระเบียบในการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เกิดประสิทธิผลเป็นอย่างไร

3) ธรรมชาติ และบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งแตกต่างกัน ควรมีการศึกษาอย่างเจาะลึกในมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่ง เพื่อให้ได้รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยนั้นๆ

4) ควรมีการศึกษาในรูปแบบส่งเสริมพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับกลุ่มองค์กรอื่นที่อยู่ในชุมชน เช่น กลุ่มผู้นำ กลุ่มสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้อย่างถูกต้อง

บรรณานุกรม

- ณัฐจิรังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2558). *ระเบียบวิธีวิจัยและการใช้สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท ทริปปี้ส์ กรุ๊ป จำกัด.
- ดา นิมิตรดี. (2550). *ความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการเลิกดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ป่วยที่มารับ บริการในคลินิกอดสุรา โรงพยาบาลพะเยา. วิทยานิพนธ์พยาบาล ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*

- ธัญญาลักษณ์ บุญลือ. (2549). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บัณฑิต ศรไพศาล และคนอื่นๆ. (2549). รายงานสถานการณ์สุราประจำปี พ.ศ. 2553. นนทบุรี: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.).
- ปรียาพร ศุภสร. (2550). ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พาสินี ยิ้มแย้ม. (2551). ความคิดเห็นของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ.2551. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สกุรัตน์ อุษณาวรงค์ และคณะ. (2540). การศึกษาสภาพปัญหาการติดยาและสารเสพติดในจังหวัดขอนแก่น. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

sample group consisted of 480 business operators in the central region of Thailand. Findings revealed that 1) the Confirmatory Factor Analysis on cooperative network, diamond model, the five forces and capacity in competitiveness indicated that the confirmatory factor analysis based on the hypothesis testing that the researcher developed had passed the Goodness of Fit Index requirements and the empirical data in accordance with the research hypothesis in all factors and which affected the capacity of competitiveness in direct ways and with the positive value. That was the cooperative network, diamond model and five forces factors showed the indirect effects on competitiveness of the Thailand OTOP products. 2) For In-depth interview factors to consider in business enterprises with competitiveness include creating products that stand out. Development of exports to foreign countries increased distribution through technology. The government should promote the knowledge and network with other agencies and international markets more. Increase knowledge in the field of innovation for product development to meet the standard. And promotion of knowledge about model building competitiveness and sustainability.

Keywords: Causal Relationship Model, Competitiveness, OTOP

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงการแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงขึ้น จนส่งผลให้องค์กรหลายองค์กรไม่สามารถที่จะดำเนินธุรกิจได้ในรูปแบบเดิมทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้้องค์กรสามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ เช่นเดียวกันกับการสร้างธุรกิจใหม่โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้การแข่งขันไม่ได้จำกัดอยู่ภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังได้ขยายตัวไปยังตลาดต่างประเทศทั่วโลก ส่งผลต่อการแข่งขันได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งการแข่งขันกับองค์กรภายในและภายนอกประเทศ ส่งผลให้องค์กรขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมไปถึงผู้ประกอบการชุมชนจำเป็นต้องมีการปรับกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งตอบสนองกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้น ปัจจัยที่มีผลต่อการแข่งขันก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้ประกอบการและองค์กร ในการสร้างและรักษาความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ให้คงอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ในภาวะการณ์ที่มีการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น หากผู้ประกอบการหรือองค์กรไม่ให้ความสำคัญกับรูปแบบความสามารถในการแข่งขัน อาจส่งผลให้องค์กรไม่สามารถแข่งขันในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันได้ จึงเป็นความท้าทายที่จะผลักดันให้ผู้ประกอบการทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อม รวมไปถึงผู้ประกอบการระดับชุมชนในธุรกิจ OTOP ที่จะต้องเรียนรู้และปรับตัวรองรับความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากเปิดเสรีภายใต้

ประชาคมอาเซียน ที่จะมีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจจะเป็นภัยคุกคามต่อธุรกิจ หรือแสวงหาโอกาสทางธุรกิจที่ทำท้ายและประกอบธุรกิจที่ยั่งยืนต่อไป (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.), 2557)

สำหรับผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในปัจจุบันมีผู้ผลิตสินค้าที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยอยู่เป็นจำนวนมาก อาจจะได้รับผลกระทบจากคู่แข่งและสภาพการแข่งขันในตลาดที่เพิ่มสูงขึ้น ราคาต้นทุนสูง หรือสินค้าที่สามารถใช้ทดแทนกันได้เข้ามาวางจำหน่ายในประเทศได้มากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกบริโภคสินค้าที่หลากหลายและมีอำนาจในการต่อรองสูง ซึ่งนำไปสู่การกดดันทางราคา จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวรับการแข่งขันที่เข้มข้นขึ้นและเกิดต้นทุนในการปรับตัว อย่างไรก็ตามปัจจุบันผู้บริโภคในประเทศต่าง ๆ กำลังอยู่ในกระแสบริโภคนิยมสินค้าที่เป็นธรรมชาติ สินค้าที่อิงกับวัฒนธรรม สินค้าที่ส่งเสริมสุขภาพ การมีส่วนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือสินค้าที่ช่วยสนับสนุนชุมชน รวมถึงกระแสความนิยมในความเป็นเอเชีย จะเป็นตัวช่วยส่งเสริมให้สินค้า OTOP สามารถได้รับประโยชน์ และมีช่องทางการจำหน่ายมากขึ้น พร้อมทั้งมีโอกาสส่งสินค้าไปขายในตลาดต่างประเทศได้มากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย” ซึ่งถือเป็นโอกาสทางธุรกิจของผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่ต้องเร่งพัฒนาสินค้า ทั้งด้านคุณภาพ และมาตรฐานระดับสากล เพื่อสร้างความเชื่อถือต่อผู้บริโภค และทำให้ผู้ผลิตสินค้า OTOP มีความสามารถในการดำเนินธุรกิจและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มให้สอดคล้องต่อความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ และธุรกิจมีการปรับการพัฒนากลยุทธ์ไว้พร้อมกับการแข่งขันตลอดเวลา พร้อมทั้งพัฒนารูปแบบความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย เพื่อขยายสู่ตลาดอาเซียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย
- 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและความสัมพันธ์โมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย
- 3) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ใหม่และยืนยันรูปแบบความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1) **ขอบเขตด้านพื้นที่** ผู้ประกอบการ OTOP ประเทศไทย ในเขตภาคกลาง จำนวน 15 จังหวัด ได้แก่ ชัยนาท นครนายก นครปฐม สมุทรสงคราม สระบุรี นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร นครนายก สุพรรณบุรี สมุทรปราการ สิงห์บุรี อ่างทอง ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา

3.2) **ขอบเขตด้านประชากร** ผู้ประกอบการ OTOP ประเทศไทย ในเขตภาคกลาง 15 จังหวัด ที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ OTOP ประเภทอาหาร จำนวน 480 ตัวอย่าง คำนวณโดย (20 เท่าของค่าพารามิเตอร์) (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2538)

3.3) **ขอบเขตด้านเนื้อหา ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย** ประกอบด้วย

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของสินค้า OTOP ได้แก่ ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลธุรกิจ OTOP เป็นแบบเลือกรายการ (Checklist)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) วัดคุณลักษณะของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกต ประกอบด้วย ปัจจัยเครือข่ายความร่วมมือ ปัจจัยสถานะแวดล้อมในการดำเนินงาน ปัจจัยแรงผลักดันทางธุรกิจ 5 ประการ และปัจจัยความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งรายละเอียดจำแนกเป็น 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

3.3.1 เครือข่ายความร่วมมือ (Cooperation Networks) เป็นการวิเคราะห์เครือข่ายความร่วมมือของธุรกิจ ประกอบด้วยไปด้วย เครือข่าย นวัตกรรม บทบาทของรัฐและองค์ความรู้

3.3.2 สถานะแวดล้อมในการดำเนินงาน เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ แบบจำลองแห่งเพชร (Diamond Model) ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้ ปัจจัยในการดำเนินงาน เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาดอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน และกลยุทธ์องค์การ โครงสร้าง และการแข่งขัน

3.3.3 แรงผลักดันของธุรกิจ 5 ประการ เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ แรงผลักดัน 5 ประการ (Five Forces Model) เพื่อการหาตำแหน่งในอุตสาหกรรมที่สามารถป้องกันตนเองจากแรงผลักดัน 5 ประการ ประกอบรายละเอียดดังนี้ การคุกคามของผู้เข้ามาใหม่ การแข่งขันระหว่างธุรกิจที่มีอยู่ในอุตสาหกรรม อำนาจการต่อรองของผู้ซื้อ การคุกคามของสินค้าหรือบริการทดแทน อำนาจต่อรองของผู้ขายวัตถุดิบ

3.3.4 ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ (Competitiveness) โดยใช้แนวคิดของ BSC เป็นเกณฑ์และดัชนีในการวัดผลในมุมมองต่าง ๆ 4 มุมมองการดำเนินงานของธุรกิจเพื่อแสดงถึงองค์กรมีความสามารถในการแข่งขันของ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วัดคุณลักษณะของตัวแปรสังเกต ประกอบด้วย ลูกค้า การเงิน การเรียนรู้/การเติบโต กระบวนการ และการส่งออก

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ (คำถามปลายเปิด)

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษา ผู้วิจัยทำการศึกษาเป็นเวลา 3 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึงเดือนตุลาคม 2558

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสร้างรูปแบบเชิงสมมติฐานเบื้องต้น	1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารต่าง ๆ 2. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ 3. สังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) เพื่อให้ได้โครงร่างกรอบแนวคิดความสามารถในการแข่งขัน	- โครงร่างโมเดลตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตในแต่ละองค์ประกอบของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการแข่งขันของ OTOP
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยความสามารถในการแข่งขันของ OTOP	- จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group)	- เพื่อตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมเชิงวิชาการของตัวแปรการวิจัยที่เหมาะสมกับ OTOP
ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของข้อคำถาม	- สร้างแบบสอบถาม นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อหาความสอดคล้องของคำถาม (IOC) - นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability)	- สร้างแบบสอบถามรูปแบบความสามารถในการแข่งขัน OTOP - ผลการหาความสอดคล้องของคำถาม IOC - ผลการหาความเชื่อมั่นของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ตัวอย่างในการวิจัย Reliability
ขั้นตอนที่ 4 เก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	- นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์กับกลุ่มตัวอย่าง OTOP จำนวน 480 ชุด ในภาคกลางกลาง 15 จังหวัด	- แบบสอบถามจำนวน 480 ชุด

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์องค์ประกอบของความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP	- ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)	- โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยัน CFA ของแต่ละปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP
ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแข่งขันธุรกิจ OTOP	- ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแข่งขันธุรกิจ OTOP ตามสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) ด้วยโปรแกรม LISREL Version 9.2 (Invoice No. DP-16-091716-16768)	- รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย - องค์ความรู้ใหม่
ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลจากสถิติและการสัมภาษณ์เชิงลึก	- สรุปผลและอภิปรายผล - สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก - สรุปผลการค้นพบองค์ความรู้ใหม่	- รายงานฉบับสมบูรณ์

5. ผลการวิจัย

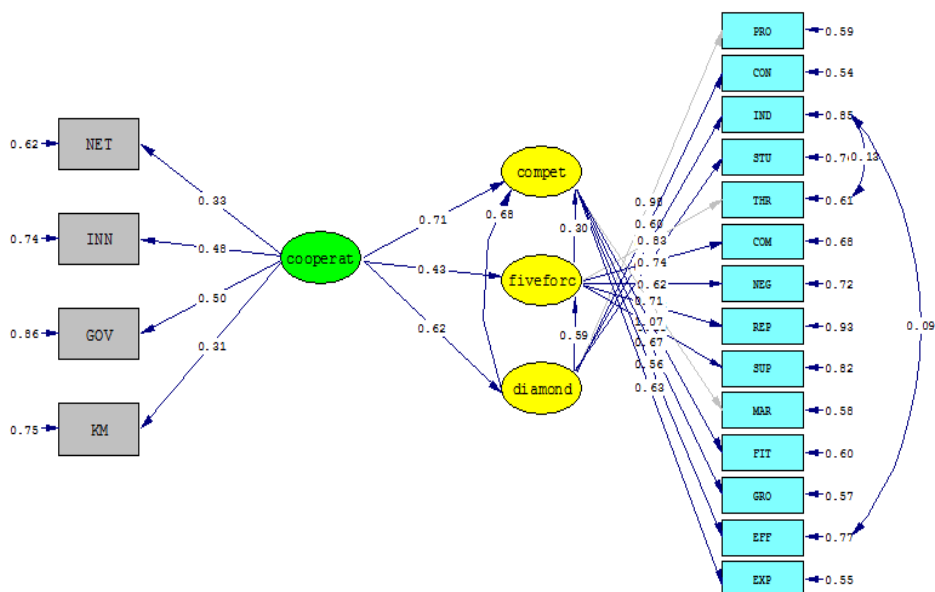
ตอนที่ 1 ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไป ของผู้ประกอบการ OTOP พบว่า ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการประกอบธุรกิจอยู่ระหว่าง 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.00 แหล่งหาความรู้เพิ่มเติมคือหน่วยงานราชการ คิดเป็นร้อยละ 55.40 หน่วยงานที่เป็นเครือข่ายคือสถาบันการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 29.00 การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐคือการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 22.30 แหล่งของลูกค้าหลัก OTOP คืออยู่ในประเทศ คิดเป็นร้อยละ 52.50 แหล่งเงินทุนในการทำธุรกิจ OTOP คือเงินส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 47.30 แหล่งวัตถุดิบของธุรกิจทำส่วนใหญ่หาได้ในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 61.10 และช่องทางการจำหน่าย OTOP ของท่านส่วนใหญ่จำหน่ายที่บ้านตนเอง คิดเป็นร้อยละ 26.70

ตอนที่ 2 ผู้ประกอบการ OTOP มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน OTOP ประเทศไทยทั้ง 18 ปัจจัย พบว่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.41$ และ $S.D. = 0.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านบทบาทภาครัฐมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านความรู้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่เหลือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขัน พบว่า NET, INN, GOV, KM, PRO, CON, IND, STU, THR, COM, NEG, REP, SUP, MAR, FIT, GRO, EFF, EXP มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.130 – 1.000 ส่วนตัวแปร THR, COM, NEG, REP, SUP ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับตัวแปร ซึ่งมีทั้งค่าลบ และค่าบวกอยู่ระหว่าง -0.011 ถึง 0.090 โดยมีค่าเฉลี่ยของตัวแปรอยู่ระหว่าง 3.03 ถึง 3.71 และมีค่าส่วนแบ่งเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.57 ถึง 1.06

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน OTOP ประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 1) เครือข่ายความร่วมมือ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.370, 0.413, 0.430, 0.348 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความสอดคล้องกัน โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 0.64, P-Value เท่ากับ 0.424, GFI เท่ากับ 0.999, AGFI เท่ากับ 0.993, SRMR เท่ากับ 0.002 และ RMSEA เท่ากับ 0.000 2) ปัจจัยสถานะแวดล้อมในการดำเนินงาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.102, 0.049, 0.647, 0.345 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความสอดคล้องกัน โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 1.24, P-Value เท่ากับ 0.538, GFI เท่ากับ 0.999, AGFI เท่ากับ 0.994, SRMR เท่ากับ 0.015 และ RMSEA เท่ากับ 0.000 และ 3) ปัจจัยแรงผลักดันทางธุรกิจ5ประการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.431, 0.328, 0.405, 0.044, 0.244 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความสอดคล้องกัน โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 4.21, P-Value เท่ากับ 0.519, GFI เท่ากับ 0.999, AGFI เท่ากับ 0.993, SRMR เท่ากับ 0.022 และ RMSEA เท่ากับ 0.000, 4) ปัจจัยความสามารถในการแข่งขัน มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.156, 0.503, 0.201, 0.093, 0.037 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความสอดคล้องกัน โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 1.68, P-Value เท่ากับ 0.891, GFI เท่ากับ 0.999, AGFI เท่ากับ 0.996, SRMR เท่ากับ 0.015 และ RMSEA เท่ากับ 0.990

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์



Chi-Square=253.48, df=127, P-value=0.05600, RMSEA=0.047

ภาพที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุสมการโครงสร้าง

หลังจากที่การตรวจสอบความสอดคล้องโมเดลครั้งแรก พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างรูปแบบความสามารถในการแข่งขันเชิงสมมติฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการปรับโมเดลการวิจัย โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีและอาศัยดัชนีปรับโมเดล (model modification indices: MI) เป็นการปรับค่าที่โปรแกรมเสนอแนะหรือค่ามากที่สุดก่อน ซึ่งเป็นค่าสถิติเฉพาะของพารามิเตอร์แต่ละตัวมีค่าเท่ากับค่าไค-สแควร์ที่ลดลง เมื่อกำหนดให้พารามิเตอร์ตัวนั้นเป็นพารามิเตอร์อิสระหรือมีการผ่อนคลายข้อกำหนดเงื่อนไขบังคับของพารามิเตอร์นั้นได้ด้วยการกำหนดความคลาดเคลื่อนในการวัดตัวแปรสังเกต และความคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กันได้ เมื่อพิจารณาดัชนีปรับโมเดล (MI) พบว่า ค่าดัชนีที่มีค่ามากที่สุดที่โปรแกรมเสนอแนะ คือ ควรเพิ่มเส้นทางความคลาดเคลื่อนที่มีความสัมพันธ์กันได้ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้

ตารางที่ 1 ค่าสถิติความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างรูปแบบความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP กับข้อมูลเชิงประจักษ์หลังปรับโมเดลการวิจัย

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
χ^2 -test	p-value > 0.05	0.056	ผ่านเกณฑ์
χ^2/df	< 2.00	1.99	ผ่านเกณฑ์
GFI	> 0.90	0.957	ผ่านเกณฑ์
AGFI	> 0.90	0.958	ผ่านเกณฑ์
CFI	> 0.90	0.963	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.046	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.047	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่า p-value ไม่นับนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ 0.056 (เกณฑ์ที่กำหนด > 0.05) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 253.48 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 127 ค่าสัดส่วนไค-สแควร์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.99 (เกณฑ์ที่กำหนด<2.00) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.95 (เกณฑ์ที่กำหนด> 0.90) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.96 (เกณฑ์ที่กำหนด>0.90) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.96 (เกณฑ์ที่กำหนด>0.90) ผลผ่านเกณฑ์ ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.046 (เกณฑ์ที่กำหนด<0.05) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.047(เกณฑ์ที่กำหนด<0.05) ผลผ่านเกณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลสมการโครงสร้างรูปแบบความสามารถในการแข่งขันเชิงสมมติฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ผลการตรวจสอบขนาดอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย เพื่อขยายสู่ตลาดต่างประเทศ จากภาพที่ 2 พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยเครือข่ายความร่วมมือ ปัจจัยสภาวะแวดล้อมในการดำเนินงาน และปัจจัยแรงผลักดันทางธุรกิจ5ประการ ล้วนมีอิทธิพลในทิศทางบวกต่อรูปแบบความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP โดยปัจจัยเครือข่ายความร่วมมือมีอิทธิพลในทิศทางบวกมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยสภาวะแวดล้อมในการดำเนินงาน และปัจจัยแรงผลักดันทางธุรกิจ5ประการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เพื่อความชัดเจนในการสรุปอิทธิพลจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ระหว่างปัจจัยด้วยกันเอง ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาอิทธิพลทางตรง (direct effect: DE) อิทธิพลทางอ้อม (indirect effect: IE) และอิทธิพลรวม (total effect: TE) ระหว่างแต่ละตัวแปรแฝง ซึ่งตัวแปรต่าง ๆ สามารถส่งอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อกัน ดังแสดงตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมระหว่างแต่ละตัวแปรแฝง

ตัวแปรสาเหตุ ตัวแปรผล		แรงผลักดันของ ธุรกิจ 5 ประการ			สภาวะแวดล้อม ในการดำเนินงาน			ปัจจัยเครือข่ายความ ร่วมมือ		
		TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
ความสามารถใน การแข่งขัน	ค่า น้ำหนัก	-	0.30	-	-	0.68	-	-	-	0.71
	SE	-	0.061	-	-	0.047	-	-	-	0.051
แรงผลักดันของ ธุรกิจ	ค่า น้ำหนัก	-	-	-	-	0.59	-	-	0.43	-
	SE	-	-	-	-	0.092	-	-	0.028	-
สภาวะแวดล้อม ใน การดำเนินงาน	ค่า น้ำหนัก	-	-	-	-	-	-	-	-	0.62
	SE	-	-	-	-	-	-	-	-	0.073

หมายเหตุ TE = ผลรวมอิทธิพล IE = อิทธิพลทางอ้อม DE = อิทธิพลทางตรง

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรแฝงภายนอกและแฝงภายใน 4 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยเครือข่ายความร่วมมือ ปัจจัยสภาวะแวดล้อมในการดำเนินงาน ปัจจัยแรงผลักดันทางธุรกิจ 5 ประการ และปัจจัยความสามารถในการแข่งขัน โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย ได้รับอิทธิพลรวมจากปัจจัยแรงผลักดันของธุรกิจ 5 ประการ ในทิศทางลบเท่ากับ (0.30) และได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสภาวะแวดล้อมในการดำเนินงาน ในทิศทางบวกเท่ากับ (0.68) โดยเป็นอิทธิพลทางอ้อม และได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยเครือข่ายความร่วมมือในทิศทางบวกเท่ากับ (0.71) โดยเป็นอิทธิพลทางตรง

2. แรงผลักดันของธุรกิจ 5 ประการ ได้รับอิทธิพลรวมจากปัจจัยสภาวะในการดำเนินงาน ในทิศทางลบเท่ากับ (0.59) และได้รับอิทธิพลจากปัจจัยเครือข่ายความร่วมมือในทิศทางบวกเท่ากับ (0.43) โดยเป็นอิทธิพลทางอ้อม

3. สภาวะแวดล้อมในการดำเนินงาน ได้รับอิทธิพลรวมจากปัจจัยเครือข่ายความร่วมมือ ในทิศทางบวกเท่ากับ (0.62) โดยเป็นอิทธิพลทางอ้อม

ตอนที่ 6 ศึกษาองค์ความรู้ใหม่และการยืนยันรูปแบบความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ พบว่า รูปแบบการสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ผู้ประกอบการจะดำเนินธุรกิจให้มีความสามารถในการแข่งขันจะต้องพิจารณาในด้านการสร้างผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่น รักษา

มาตรฐานให้คงที่ มีการพัฒนาด้านการส่งออกสินค้าไปต่างประเทศมากขึ้น พัฒนาภาษาอังกฤษให้กับกลุ่ม เพื่อช่องทางในการจำหน่ายสินค้าผ่านเทคโนโลยีให้มากขึ้น เช่น ขายออนไลน์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการออกสู่ตลาดต่างประเทศ และให้รัฐบาลช่วยส่งเสริมองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายกับตลาดต่างประเทศให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มการจัดจำหน่าย เพิ่มความรู้ในด้านนวัตกรรมใหม่ ๆ สำหรับพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน และพัฒนาไปสู่สากลได้

6. อภิปรายผล

6.1) ปัจจัยเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งส่งผลทางตรง ต่อรูปแบบความสามารถในการแข่งขัน OTOP ประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Mukhamad Najib, etc, 2014)* (ปราณี ตปณียวรวงศ์. 2552)* ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าเครือข่ายความร่วมมือ (Cooperation Networks) เป็นเครือข่ายทางธุรกิจรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคลกลุ่ม หรือองค์กรหลาย ๆ หน่วยงาน มีเป้าหมายและวิธีการทำงานที่แตกต่างกัน โดยมีการบูรณาการอย่างเป็นระบบและมีระยะเวลาอันยาวนาน และมีรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกที่มีเป้าหมายร่วมกัน และเป็นการติดต่อสัมพันธ์ที่สร้างความเชื่อมโยงกันระหว่างบุคคล โดยการแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูล ข่าวสาร และทรัพยากรระหว่างกัน พร้อมทั้งขยายไปสู่บุคคลอื่นและองค์กรอื่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจ

6.2) ปัจจัยสภาวะแวดล้อมในการดำเนินงาน ซึ่งส่งผลทางอ้อม ต่อรูปแบบความสามารถในการแข่งขัน OTOP ประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Michael E. Porter, 1990)*, (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, 2552)* ได้กล่าวไว้ว่าแบบจำลองแห่งความได้เปรียบแห่งชาติ (Diamond Model) เป็นการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันและการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ และเป็นแนวทางการสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ที่สำคัญคือปัจจัยในการดำเนินงาน เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาด อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน และกลยุทธ์องค์กร โครงสร้างและการแข่งขัน

6.3) ปัจจัยแรงผลักดันทางธุรกิจ 5 ประการ มีความสอดคล้องของข้อมูลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Michael E. Porter, 1980), (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, 2552), และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญา ศักดาศรีโรรัตน์. 2550) ที่ได้กล่าวถึงกลยุทธ์การแข่งขันขององค์กรธุรกิจ ต้องมีแรงผลักดันทางธุรกิจตามแบบ Five Force Model ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันและการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ และเป็นแรงผลักดันให้ธุรกิจมีความสามารถในการแข่งขันกับธุรกิจอื่นได้ โดยต้องพิจารณาถึงแรงผลักดันทางธุรกิจ 5 ปัจจัยด้วยกัน เช่น การคุกคามของผู้เข้ามาใหม่ การแข่งขันระหว่างธุรกิจ อำนาจการต่อรองของผู้ซื้อ การคุกคามของสินค้าทดแทน และอำนาจการต่อรองของผู้ขายวัตถุดิบ จะเห็นได้ว่าปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทย

6.4) จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ พบว่า ปัจจัยที่ผู้ประกอบการต้องพิจารณาในดำเนินธุรกิจให้มีความสามารถในการแข่งขัน ประกอบด้วย การสร้างผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่น รักษามาตรฐานให้คงที่ มีการพัฒนาด้านการส่งออกสินค้าไปต่างประเทศมากขึ้น พัฒนาภาษาอังกฤษให้กับกลุ่ม เพื่อช่องทางในการจำหน่ายสินค้าผ่านเทคโนโลยีให้มากขึ้น เช่น ขายออนไลน์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการออกสู่ตลาดต่างประเทศ และให้รัฐบาลช่วยส่งเสริมองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายกับตลาดต่างประเทศให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มการจัดจำหน่าย เพิ่มความรู้ในด้านนวัตกรรมใหม่ ๆ สำหรับพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยการวิจัยครั้งนี้ได้เกิดองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับผลการวิจัย ทำให้เกิดปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจของ OTOP ให้สามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1) ควรศึกษาโอกาสและอุปสรรคของการขยายธุรกิจ OTOP ไปต่างประเทศ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย เพื่อรูปแบบความสามารถในการแข่งขัน OTOP ประเภทอื่น ๆ นอกจากประเภทอาหาร

8.2) ภาครัฐควรส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการส่งออก และสร้างเครือข่ายกับต่างประเทศเพื่อการขยายธุรกิจไปต่างประเทศอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ OTOP ประเทศไทยสู่สากล และนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กัณฑ์ฤทัย คลังพล. (2552). *เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร D.B.A.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ณัฐพันธุ์ เจริญนนท์. (2552). *การจัดการเชิงกลยุทธ์ (ฉบับปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น
- ปราณี ตปณียรวงศ์. (2552). “โมเดลการวิเคราะห์ปัจจัยความสามารถในการแข่งขันอุตสาหกรรมส่งออกของประเทศไทย.” *วิทยานิพนธ์ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (บริหารธุรกิจ)* : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2538). *ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว). (1557). *โอกาสและผลกระทบของ OTOP กับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)*. กรุงเทพฯ : สสว.
- อภิญา ศักดาศิริโรจน์. (2550). *กลยุทธ์การสร้างศักยภาพการแข่งขันธุรกิจหัตถกรรม* :

การศึกษาย่านธุรกิจสินค้าหัตถกรรมสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานพนธ์การจัดการ
ดุชนิบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

Michael E. Porter. (1980). *Competitive Strategy*. New York : Free Press.

Michael E. Porter. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York :
Free Press.

Mukhamad Najib, Farida Ratna Dewi & Hardiana Widtyastuti. (2014).

“Collaborative Networks as a Source of Innovation and Sustainable
Competitiveness for Small and Medium Food Processing Enterprises in
Indonesia.” *International Journal of Business and Management*. Vol. 9,
No. 9,

**กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ และส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการที่
ส่งผลต่อ การรับรู้คุณภาพและการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40
ในจังหวัดปทุมธานี**

**SERVICE CHANNEL DEVELOPMENT STRATEGIES AND MARKETING
COMMUNICATION MIX FOR SERVICE AFFECTING THE PERCEIVED QUALITY
AND SERVICE DECISION OF INSURED PERSON ARTICLE 40 IN PATHUM THANI
PROVINCE**

นางสาวรัตนารณ อุนิสิย์พล*

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สำรวจปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการ ความ
คิดเห็นต่อช่องทางบริการ ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ การรับรู้คุณภาพบริการ และการ
ตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี (2) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล
ที่แตกต่างกันมีการรับรู้คุณภาพของช่องทางบริการในจังหวัดปทุมธานีที่แตกต่างกัน (3)
วิเคราะห์อิทธิพลของส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพของช่องทาง
บริการในจังหวัดปทุมธานี (4) วิเคราะห์อิทธิพลของส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ การรับรู้
คุณภาพบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี
(5) วิเคราะห์อิทธิพลของกลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของ
ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 600 คน สุ่มตัวอย่าง
แบบชั้นภูมิ และแบบเป็นระบบ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย
ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติวิเคราะห์ t-test, F-test และสถิติ
วิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ
41-50ปี สถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุดอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพแม่ค้า/พ่อค้า มี
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อกลยุทธ์การพัฒนาช่องทาง
บริการ ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ และการรับรู้คุณภาพของช่องทางบริการในระดับ
มาก และการตัดสินใจใช้บริการด้านการแนะนำบอกต่อมากที่สุด รองลงมาคือการกลับมาใช้บริการ
ซ้ำ (2) ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีการรับรู้คุณภาพของ
ช่องทางบริการในจังหวัดปทุมธานีแตกต่างกัน (3) ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการด้านการ
จัดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อประชาสัมพันธ์ ด้านการออกแบบสื่อองค์กร ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านการ
ประชาสัมพันธ์ ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพของช่องทางบริการ (4) ส่วนประสมการสื่อสารการตลาด

* หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

บริการด้านการจัดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อประชาสัมพันธ์ ด้านการออกแบบสื่อองค์กร ด้านการส่งเสริมการขาย และด้านการประชาสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี (5) กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ ด้านคุณลักษณะของช่องทางบริการ ด้านจำนวนสาขาของช่องทางบริการ และด้านทำเลที่ตั้งของช่องทางบริการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ, ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ, การรับรู้คุณภาพ

ABSTRACT

The objectives of this survey research were: (1) to survey personal factors and their opinion toward channel of service, marketing communication mix for service, perceived quality of service and decision making on choosing of service among insured person article 40 in Pathum Thani Province; (2) to compare the different of personal factors toward different perceived quality of service of channel in Pathum Thani Province; (3) to analyze the influence of marketing communication mix for service toward perceived quality of service in Pathum Thani Province; (4) to analyze influence of marketing communication mix for service toward decision making on choosing of service among insured person article 40 in Pathum Thani Province; and (5) to analyze influence of service channel development strategies toward decision making on choosing of service among insured person article 40 in Pathum Thani Province. There were 600 samples; The samples were conducted by stratified sampling and systematic sampling. The method in which the data was collected by questionnaires. The statistics were used to test hypothesis were descriptive, t-test, f-test and multiple regression analysis.

The results of this research suggest that : (1) The personal factors were female, with 41-50 years of age and married, high school degree and worked as merchant, with income between 5,001–10,000 Baht/month. The sample group was very concerned about service channel development strategies, marketing communication mix for service and perceived quality of service at high level. In term of their decision making on choosing of service, the highest factor was word-of-mouth, followed by repeat visit. (2) The different of personal factors in term of their age and average monthly income, difference is these factors had different influence toward perceived quality of channel of service of Pathum Thani Province.

(3) Marketing communication mix for service, in term of publicized material, public relations media, media design, organization, promotion and public relations, had influence over customer's perceived quality of channel of service. (4) Marketing communication mix for service, in term of publicized material, public relations media, media design, organization, promotion and public relations, had influence over decision making on choosing of service among insured person article 40 in Pathum Thani Province. (5) Service channel development strategies, in term of channel of service's characteristic, numbers of channel of service and location of channel of service, had influence over decision making on choosing of service among insured person article 40 in Pathum Thani Province.

Keywords: Service channel development strategies, Marketing communication mix for service, perceived quality

1. บทนำ

สำนักงานประกันสังคมมีหน้าที่รับผิดชอบในการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตให้แก่ ลูกจ้าง ผู้ประกันตน เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้าง ผู้ประกันตนที่ประสบอันตราย เจ็บป่วย ทุพพลภาพ และเสียชีวิต อันเนื่องมาจากการทำงานและไม่เนื่องมาจากการทำงาน รวมถึงการสร้างระบบความคุ้มครองและหลักประกันทางสังคมให้กับแรงงานนอกระบบ หรือกลุ่มผู้มีอาชีพอิสระทั่วไป โดยสำนักงานประกันสังคมได้ขยายความคุ้มครองสู่แรงงานนอกระบบ หรือผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ให้มีสิทธิประโยชน์เป็น 2 ทางเลือก โดยทางเลือกที่ 1 จ่ายเงินสมทบ 100 บาท (ประชาชนจ่าย 70 บาท รัฐบาลอุดหนุน 30 บาท) ได้รับสิทธิประโยชน์ 3 กรณี คือ เงินชดเชยการขาดรายได้กรณีเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ และกรณีเสียชีวิต และทางเลือกที่ 2 จ่ายเงินสมทบ 150 บาท (ประชาชนจ่าย 100 บาท รัฐบาลอุดหนุน 50 บาท) ได้รับสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับทางเลือกที่ 1 และเพิ่มอีก 1 สิทธิประโยชน์คือกรณีบำเหน็จชราภาพ

สำนักงานประกันสังคมขยายช่องทางบริการในการรับชำระเงินสมทบเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการ โดยนอกจากสำนักงานประกันสังคมทุกแห่งทั่วประเทศจะเป็นผู้ให้บริการรับชำระเงินสมทบแล้ว ยังทำสัญญากับเครือข่ายพันธมิตรเพื่อเป็นผู้ให้บริการรับชำระเงินสมทบผ่านช่องทางบริการต่าง ๆ โดยการให้บริการของเคาน์เตอร์เซอร์วิส เทสโก้ โลตัส ธนาคารกรุงไทยและธนาคารกรุงศรีอยุธยา คิดค่าธรรมเนียมรายการละ 10 บาท ได้รับใบเสร็จรับเงินทันที โดยสำนักงานประกันสังคมจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ คือ 1) โทรทัศน์ วิทยุ สปอตโฆษณา และสื่อบุคคล 2) SSO channel 3) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ผ่านทางยูทูป เฟสบุ๊ก เว็บไซต์ 4) สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น เอกสารแผ่นพับ วารสาร ป้ายไวนิล ป้ายคัตเอาท์ เป็นต้น

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาการใช้บริการชำระเงินสมทบผ่านช่องทางบริการอื่นยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร สัดส่วนของผู้ใช้บริการชำระเงินสมทบผ่านช่องทางสำนักงานประกันสังคมยังคงสูงเป็นอันดับหนึ่ง และเคาน์เตอร์เซอร์วิส เทสโก้ โลตัส เคาน์เตอร์ธนาคาร รองลงมาตามลำดับ จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปในการตัดสินใจใช้บริการชำระเงินสมทบของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี สามารถกำหนดปัญหาการวิจัยได้ดังนี้

1. ผู้ประกันตนไม่มีความมั่นใจในการเข้าใช้บริการช่องทางอื่น จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการของแต่ละช่องทาง โดยที่ผ่านมาผู้ประกันตนยังคงสนใจใช้บริการที่สำนักงานเป็นส่วนใหญ่ จึงจำเป็นต้องพัฒนาช่องทางบริการอื่นให้เกิดความเชื่อมั่นด้านคุณภาพบริการ และความน่าเชื่อถือในการนำส่งฐานข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกันตนส่วนใหญ่ใช้บริการมากขึ้นและต่อเนื่อง

2. ด้านการประชาสัมพันธ์ของสำนักงานประกันสังคมยังกระจายไม่ทั่วถึง ทำให้กลุ่มเป้าหมายขาดการรับรู้ถึงการขยายช่องทางบริการ คุณภาพการบริการ ขั้นตอนในการใช้บริการผ่านช่องทาง รวมถึงวิธีการชำระเงินสมทบงวดปัจจุบัน งวดล่วงหน้า และเงินออมโดยผู้ประกันตนยังไม่เข้าใจอย่างแท้จริง จึงทำให้ผู้ประกันตนส่วนใหญ่ให้ความไว้วางใจในการตัดสินใจใช้บริการชำระเงินสมทบที่สำนักงานประกันสังคม ซึ่งทำให้จำนวนผู้ใช้บริการชำระเงินสมทบมาตรา 40 เมื่อรวมกับผู้ใช้บริการชำระเงินประเภทอื่นแล้วมีจำนวนมากต้องใช้เวลาในการรอคอยนาน ดังนั้นการที่ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ไม่ให้ความสนใจไปใช้บริการช่องทางอื่น เนื่องจากขาดการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทาง ซึ่งอาจส่งผลต่อการตัดสินใจไม่ไปใช้บริการผ่านช่องทางอื่นจึงไม่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์สำนักงานประกันสังคมที่ต้องการขยายช่องทางบริการเพื่อให้ผู้ประกันตนไปใช้บริการให้มากที่สุด

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ และส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ เพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะความแตกต่าง รวมถึงอิทธิพลของแต่ละปัจจัยและองค์ประกอบตัวแปรต่าง ๆ โดยวิเคราะห์อิทธิพลของกลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ และการรับรู้คุณภาพบริการว่าส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการหรือไม่ สำหรับในจังหวัดปทุมธานีโดยเฉพาะด้านการสื่อสารการตลาดมีการศึกษา还不够กว้างขวางนัก ซึ่งงานวิจัยทั่วไปมุ่งเน้นศึกษาด้านประเมินคุณภาพบริการ และวัดความพึงพอใจเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้จะทำให้ทราบว่าผู้ใช้บริการต้องการสิ่งใด และสารที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปนั้นส่งไปถึงผู้รับสารอย่างทั่วถึงครอบคลุมพื้นที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และเครื่องมือสื่อสารครบวงจรหรือไม่และส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ใช้บริการอย่างไร จึงทำให้สามารถนำผลการวิจัยนี้มาพัฒนาปรับปรุงช่องทางบริการ และการสื่อสารการตลาดในจังหวัดปทุมธานี และอาจใช้เป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาช่องทางบริการสำหรับองค์กรและเครือข่ายพันธมิตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับผู้ใช้บริการผ่านช่องทางอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อสำรวจปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ ความคิดเห็นต่อช่องทางบริการ การรับรู้คุณภาพบริการของช่องทาง และการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี

2.2 เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการที่แตกต่างกัน กับการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทาง

2.3 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทาง

2.4 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี

2.5 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของกลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ การรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางบริการ และการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้บริการที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 40 กับจังหวัดปทุมธานีที่ใช้บริการชำระเงินสมทบผ่านสำนักงานประกันสังคมจังหวัดปทุมธานี เคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้โลตัส เคาน์เตอร์ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การทำวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม 2559 โดยเก็บข้อมูลเดือนกันยายน ถึงเดือนตุลาคม 2559 เป็นเวลา 2 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากทราบขนาดของประชากรที่แน่นอนจึงเลือกใช้สูตรในการคำนวณขนาดตัวอย่างของ Yamane (1967) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 600 ราย โดยกำหนดตัวอย่างเป็น 3 กลุ่มได้แก่ สำนักงานประกันสังคม จำนวน 200 คน เคนเตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัสจำนวน 200 คน และ ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำนวน 200 คน เพื่อให้ครอบคลุมตัวอย่างเท่ากัน

4.2 วิธีการสร้างเครื่องมือพร้อมกับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.6-1.00 สามารถใช้ได้ 54 ข้อ ข้อที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.6 พิจารณาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ มี 4 ข้อ ทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาได้เท่ากับ 0.859 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสามารถนำไปใช้ในการเก็บตัวอย่างได้

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์จากการค้นคว้าวารสารวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อสร้างเป็นแบบสอบถาม และได้แจกแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 600 ตัวอย่าง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้กลับมา จากนั้นจัดหมวดหมู่ของข้อมูลในแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics analysis) และสถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics analysis) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์โดยสำรวจปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptions statistic) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) การสำรวจความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ การรับรู้คุณภาพบริการของช่องทาง ใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางบริการใช้สถิติ t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA (F-test)) การวิเคราะห์อิทธิพลของส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทาง การวิเคราะห์อิทธิพลของส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ และการวิเคราะห์อิทธิพลของกลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ ใช้สถิติสมการความถดถอยพหุคูณ (multiple regression)

5. ผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ และส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพและการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี สรุปผลการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย มีดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ที่ใช้บริการผ่านช่องทางบริการในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 395 คน คิดเป็นร้อยละ 65.80 มีอายุในช่วง 41-50 ปี จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 38.17 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 26.33 มีอาชีพแม่ค้า/พ่อค้า จำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 43.00 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวนเงิน 5,001-10,000 บาท จำนวน 290 คน คิดเป็น ร้อยละ 48.30

ในด้านความคิดเห็นต่อส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ใช้บริการผ่านสำนักงานประกันสังคม เคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา เห็นด้วยมากที่สุดกับการสื่อสารโดยบุคคล ซึ่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.23)

ในด้านความคิดเห็นต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ใช้บริการผ่านสำนักงานประกันสังคม เคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา พบว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดกับการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าซึ่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.33)

ในด้านความคิดเห็นต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานีของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ใช้บริการผ่านสำนักงานประกันสังคม เคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา พบว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดกับการแนะนำบอกต่อ ซึ่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.01) หากแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ผู้ใช้บริการตามช่องทางที่ใช้บริการ

ตอนที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานีแตกต่างกันพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลให้การรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานีแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ สถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุด และอาชีพที่แตกต่างกัน มีการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางไม่แตกต่างกัน ดังนั้นปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลให้การรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานีแตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานี พบว่าส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการด้านการออกแบบสื่อองค์การส่งเสริมการขายการจัดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อประชาสัมพันธ์การประชาสัมพันธ์และการโฆษณา มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิเคราะห์พบว่าตัวแปรอิสระด้านการออกแบบสื่อองค์การส่งเสริมการขายการจัดสื่อสิ่งพิมพ์และ

สื่อประชาสัมพันธ์การประชาสัมพันธ์ และการโฆษณา มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานี

ผลการวิเคราะห์ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมพบว่าส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการด้านการสื่อสารโดยบุคคล การออกแบบสื่อองค์การส่งเสริมการขายการจัดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อประชาสัมพันธ์และการประชาสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานีซึ่งหากแบ่งกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการตามช่องทางที่ใช้บริการ

ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมพบว่ากลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการด้านคุณลักษณะของช่องทางบริการ และจำนวนสาขาของช่องทางบริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานีหากพิจารณากลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการในแต่ละด้าน มีดังนี้

การตัดสินใจใช้บริการด้านการใช้บริการซ้ำ โดยภาพรวมพบว่าตัวแปรอิสระด้านจำนวนสาขาของช่องทางบริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการด้านการใช้บริการซ้ำ ซึ่งหากแบ่งกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการตามช่องทางที่ใช้บริการ

การตัดสินใจใช้บริการด้านการแนะนำบอกต่อ โดยภาพรวมพบว่าตัวแปรอิสระด้านคุณลักษณะของช่องทางบริการ และเวลาในการให้บริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการด้านการแนะนำบอกต่อ ซึ่งหากแบ่งกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการตามช่องทางที่ใช้บริการ

6. การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ และส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพและการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาใช้ในการอภิปรายผลโดยแยกเป็นแต่ละช่องทางดังนี้

จากข้อค้นพบที่ว่าปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการผ่านสำนักงานประกันสังคมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41-50 ปี สถานภาพโสด การศึกษาสูงสุดอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพแม่ค้า/พ่อค้า มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท จากการที่สำนักงานประกันสังคมได้ขยายความคุ้มครองสู่แรงงานนอกระบบ และประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยออกพื้นที่เพื่อรับสมัครกลุ่มผู้มีอาชีพอิสระเข้าเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 40 มีการประชาสัมพันธ์ทั้งด้านสิทธิประโยชน์ การออกรับเงินนอกสถานที่ ทำให้การออกพื้นที่นั้นสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ใช้บริการ กลุ่มตัวอย่างจึงให้ความไว้วางใจในการใช้บริการชำระเงินผ่านสำนักงานประกันสังคม

กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการเคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้โลตัสส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 51-60 ปี สถานภาพโสด การศึกษาสูงสุดอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาชีพแม่ค้า/พ่อค้า มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาทซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มเป้าหมายของผู้ใช้บริการผ่านเคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ส่วนใหญ่มีอายุสูงกว่ากลุ่มอื่น ดังนั้นเรื่องความสะดวกในการเดินทางไปใช้บริการจึง

เป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญและจำนวนสาขาที่ให้บริการต้องมีเพียงพอ และควรมุ่งเน้นขั้นตอนการให้บริการที่อำนวยความสะดวกและไม่ยุ่งยากซับซ้อนบุคลากรให้บริการด้วยความรวดเร็ว สามารถแนะนำ และตอบข้อซักถามได้ชัดเจนตรงประเด็น โดยเฉพาะการให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญเสมอภาค และเข้าใจความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และนำไปสู่การใช้บริการสม่ำเสมอในระยะยาว

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้บริการผ่านธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41-50 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุดอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพแม่ค้า/พ่อค้า มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาทแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ให้บริการมีรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมที่เร่งรีบ ต้องการบริการที่สะดวกรวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีอาชีพแม่ค้า/พ่อค้า ที่ต้องการเลือกใช้นักบริการที่สามารถทำธุรกรรมทางการเงิน แสดงว่ากลุ่มเป้าหมายมีความประสงค์จะใช้บริการกับธนาคารอยู่แล้ว ดังนั้น ธนาคารควรมุ่งเน้นในลักษณะการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จครบวงจร เป็นการเพิ่มความสะดวก รวดเร็วในการใช้บริการ และเนื่องจากธนาคารมีความน่าเชื่อถือของข้อมูล จึงควรสร้างแรงจูงใจด้วยการจัดโปรโมชั่นพิเศษเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายตัดสินใจใช้บริการชำระเงินสมทบผ่านช่องทางธนาคารในคราวเดียวกัน รวมถึงการส่งเสริมการขายอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการกลับมาใช้บริการซ้ำ และการแนะนำบอกต่อ

ผลการวิจัยยอมรับตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่าปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้บริการผ่านช่องทางบริการที่แตกต่างกันมีการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานีแตกต่างกัน โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุในช่วง 41-50 ปี สถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบอาชีพแม่ค้า/พ่อค้า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001-10,000 บาท ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลให้การรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานีแตกต่างกัน ผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับทฤษฎีประชากรศาสตร์ของ Belch and Belch (2005) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีอายุแตกต่างกัน จะมีความต้องการในสินค้าและบริการที่แตกต่างกันกลุ่มวัยกลางคนและผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการจากประสบการณ์ และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากกว่าการเชื่อข้อมูลภายนอก นอกจากนั้นคนที่มียาได้สูงจะมุ่งซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิตตรา ไนยจิตย์ (2555) ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังและการรับรู้ของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการ กรณีศึกษาธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขามีนบุรี พบว่าอายุ แตกต่างกันมีการรับรู้ต่อคุณภาพการให้บริการที่ต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าระดับความคาดหวังมีผลต่อการรับรู้ในด้านพนักงานและการต้อนรับ ความรวดเร็วในการให้บริการ อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกแตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศสถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุด และอาชีพที่แตกต่างกันไม่มีผลให้การรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานีแตกต่างกัน อธิบายได้ว่าบริบทของประกันสังคมมาตรา 40 เป็นลักษณะการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประกันตนภาคสมัครใจ เป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจมุ่งเน้นด้านสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ ผู้ใช้บริการกลุ่มนี้จึงมี

วัตถุประสงค์ในการใช้บริการในแต่ละช่องทางด้วยเหตุผลเดียวกันคือต้องการชำระเงินสมทบ เพื่อให้ได้รับสิทธิประโยชน์จากกองทุนประกันสังคมมาตรา 40 เป็นหลัก ดังนั้นปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ สถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุด และอาชีพของผู้ใช้บริการจึงไม่มีผลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทาง

ผลการวิจัยยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่าส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการด้านการสื่อสารโดยบุคคลการโฆษณาการส่งเสริมการขายการประชาสัมพันธ์การจัดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อประชาสัมพันธ์การออกแบบสื่อองค์กรมีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางในจังหวัดปทุมธานีกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการเห็นด้วยในระดับมากโดยโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการด้านการจัดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อประชาสัมพันธ์การออกแบบสื่อองค์กรการส่งเสริมการขายการประชาสัมพันธ์ ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของช่องทางโดยภาพรวมผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Schultz,Tannenbaum and Lauterborn (1994) กล่าวว่าเลือกใช้สื่อในแต่ละประเภท สื่อแต่ละชนิด มีจุดเด่นในตัวเองหากเลือกใช้สื่อแต่ละประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงผู้รับข่าวเป้าหมายแต่ละรายด้วยสื่อหนึ่ง ๆ แล้วก็ไม่จำเป็นต้องใช้สื่ออย่างครบวงจร สอดคล้องกับงานวิจัยของชนัดดา พิมพ์พรหม (2558) ศึกษาเรื่องการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการครองใจผู้บริโภคของบริษัทไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ทำให้ผู้บริโภครับรู้ได้มากที่สุดคือการส่งเสริมการขาย

แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้พบว่าการสื่อสารโดยบุคคล ไม่มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณภาพบริการ ด้านการสื่อสารโดยบุคคล อธิบายได้ว่าพนักงานของช่องทางพันธมิตรหรือหน่วยบริการยังขาดความรู้ความสามารถในการตอบข้อซักถามเกี่ยวกับการนำส่งเงินสมทบมาตรา 40 ดังนั้นจึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมพนักงานให้ทราบถึงรายละเอียดของงานที่ให้บริการให้มากขึ้น ด้านการโฆษณาไม่มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณภาพบริการอาจเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 41-50 ปี รวมทั้งประกอบอาชีพแม่ค้า/พ่อค้าไม่มีเวลาและไม่ค่อยให้ความสนใจโฆษณาทางโทรทัศน์ วิทยุ ยูทูบ เฟสบุ๊กมากนัก ทำให้การโฆษณาอาจไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง

ดังนั้น ในการเลือกใช้ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการเพื่อให้เกิดการรับรู้คุณภาพบริการของแต่ละช่องทางควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ในด้านคุณภาพการให้บริการโดยติดแผ่นป้ายไวนิล หรือการออกแบบสื่อเพื่อแสดงสัญลักษณ์ขององค์กร การปรับลดราคาค่าธรรมเนียม การจับรางวัลชิงโชค และการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในบริเวณชุมชนของกลุ่มเป้าหมาย จะสามารถสร้างการจดจำ เกิดการรับรู้ให้กับลูกค้า และเป็นการกระตุ้นให้เกิดการใช้บริการเพิ่มขึ้น

ผลการวิจัยยอมรับสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่าส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการด้านการสื่อสารโดยบุคคลการโฆษณาการส่งเสริมการขายการประชาสัมพันธ์การจัดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อประชาสัมพันธ์การออกแบบสื่อองค์กรมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการเห็นด้วยในระดับมากส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ

ด้านการจัดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อประชาสัมพันธ์ การออกแบบสื่อองค์กรมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการผ่านสำนักงานประกันสังคม ด้านการส่งเสริมการขาย มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการผ่านเคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ด้านการส่งเสริมการขาย และการประชาสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการผ่านธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Lovelock and Wright (2002) กล่าวว่าองค์ประกอบทางการสื่อสารต่าง ๆ มีขีดความสามารถต่างกันแล้วแต่ประเภทของข่าวสาร ซึ่งล้วนแต่มุ่งสู่ส่วนของตลาดเป้าหมายการใช้องค์ประกอบทางการสื่อสารหลายอย่าง แต่ละอย่างเป็นตัวเสริมซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของัญญลักษณ์ จันทรจินดา (2557) ศึกษาเรื่อง ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกฝากเงินกองทุนวิสุข : กรณีศึกษาธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาห้วยสักจังหวัดเชียงรายพบว่าการประชาสัมพันธ์พบว่ามีผลต่อการตัดสินใจเลือกฝากเงินกองทุนวิสุขอยู่ในระดับมาก

ดังนั้น การเลือกใช้ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการเพื่อให้ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ สำหรับสำนักงานประกันสังคมควรเลือกใช้วิธีการจัดสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อประชาสัมพันธ์โดยใช้แผ่นพับ โบชัวร์ ใบปลิว รวมถึงการติดตั้งแผ่นป้ายไว้นิล และป้ายคัดเอาที่ไว้ในบริเวณชุมชนที่สามารถมองเห็นได้ง่ายทำให้เกิดผู้ใช้บริการเกิดการรับรู้และจดจำ ในขณะที่เคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ควรเพิ่มการแจกคู่มือฟรีค่าธรรมเนียม และการจบบางวัลชิงโชค ทำให้ผู้ใช้บริการผูกติดกับสิ่งจูงใจ เร่งรัดให้มีการตัดสินใจ หรือเพื่อจูงใจให้ใช้บริการเร็วขึ้นและเพิ่มขึ้น และโดยที่ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ควรมีการลดราคาค่าธรรมเนียมในการใช้บริการ และมีการติดแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์การให้บริการ เพื่อเป็นการจูงใจและทำให้ผู้ใช้บริการรับรู้และเชื่อมั่นในบริการของธนาคาร

ผลการวิจัยยอมรับสมมติฐานข้อที่ 4 ที่ว่ากลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการด้านทำเลที่ตั้งของช่องทางบริการ เวลาในการให้บริการ คุณลักษณะของช่องทางบริการ และจำนวนสาขาของช่องทางบริการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการเห็นด้วยในระดับมากโดยโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการด้านคุณลักษณะของช่องทางบริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการผ่านสำนักงานประกันสังคม ด้านคุณลักษณะของช่องทางบริการ จำนวนสาขาของช่องทางบริการ และทำเลที่ตั้งของช่องทางบริการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการผ่านเคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ด้านทำเลที่ตั้งของช่องทางบริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการผ่านธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สอดคล้องกับแนวคิดของ Lovelock and Wirtz (2011) กล่าวถึงการออกแบบกระบวนการส่งมอบบริการไว้ว่า ลักษณะของบริการมีอิทธิพลและมักถูกปรับแต่งโดยกลยุทธ์การจัดจำหน่าย การออกแบบระบบการส่งมอบบริการแก่ลูกค้าเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การตลาดบริการต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับสถานที่และเวลา ประกอบกับความตั้งใจบริหารในเรื่องความรวดเร็ว ตารางเวลา และศักยภาพในการเข้าถึงลูกค้าทางอิเล็กทรอนิกส์

ดังนั้น การเลือกใช้กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการเพื่อให้ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ สำหรับสำนักงานประกันสังคมมีจุดเด่นในด้านความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือในการให้บริการ ความพร้อมของบุคลากร ความถูกต้องของการบันทึกข้อมูลก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ในขณะที่เคาน์เตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ควรพัฒนากลยุทธ์ด้านความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือ ความพร้อมของบุคลากร สามารถซื้อสินค้าและใช้บริการอื่นได้ในคราวเดียว เช่น ชำระค่าประปา ค่าไฟฟ้า เป็นต้น รวมถึงจำนวนสาขาที่ควรกระจายอยู่ทุกพื้นที่และทำเลที่ตั้งซึ่งอยู่บริเวณชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเดินทางไปใช้บริการ ในขณะที่ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยาควรมุ่งเน้นกลยุทธ์ด้านทำเลที่ตั้งที่ติดถนนใหญ่เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปใช้บริการ และสามารถทำธุรกรรมอื่นได้ในคราวเดียว เช่น ฝากเงิน ถอนเงิน ชำระค่าบัตรเครดิต เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทางในการใช้กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ และส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการในการดำเนินงานขององค์กรมีดังนี้

1. ช่องทางบริการควรใช้ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ และรายได้ ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ให้บริการ เนื่องจากอายุและรายได้ที่แตกต่างกันจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนั้น ช่องทางบริการควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามปัจจัยส่วนบุคคล

2. ช่องทางบริการควรเลือกใช้ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการโดยเพิ่มสื่อที่สามารถแสดงให้เห็นถึงคุณภาพการให้บริการของช่องทาง เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับรู้ผ่านการสื่อสารที่เป็นรูปธรรม สื่อแต่ละประเภทควรแยกคุณภาพบริการของแต่ละช่องทางให้ชัดเจน เพื่อง่ายต่อการรับรู้ จดจำและเข้าใจถึงขั้นตอนการนำส่งเงินสมทบของแต่ละช่องทาง เช่นการยื่นบัตรประชาชนเพียงใบเดียวในการชำระเงินสมทบกับสำนักงานประกันสังคม เคาน์เตอร์เซอร์วิส และเทสโก้ โลตัส การกรอกใบ pay-in สำหรับการนำส่งเงินสมทบกับธนาคารกรุงไทยและธนาคารกรุงศรีอยุธยา รวมถึงรายละเอียดของการรับชำระเงินสมทบงวดปัจจุบัน งวดล่วงหน้า และเงินสมทบเพิ่มเติม ของแต่ละช่องทางที่ให้บริการในรูปแบบแตกต่างกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้บริการเข้ารับบริการในช่องทางที่ตรงกับความต้องการ สร้างความเชื่อมั่นต่อช่องทางบริการที่เลือกใช้

3. ช่องทางบริการควรเลือกใช้ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการโดยเพิ่มรูปแบบการประชาสัมพันธ์ของสื่อแต่ละประเภท เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้ใช้บริการ ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ โดยแยกเป็นแต่ละช่องทาง ดังนี้

- 3.1 สำนักงานประกันสังคม ควรเลือกใช้การสื่อสารด้านการจัดสื่อสิ่งพิมพ์สื่อประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ โบชัวร์ ใบปลิว จัดพิมพ์ป้ายประชาสัมพันธ์แสดงบนรถโดยสารประจำทาง รถแท็กซี่ หรือติดตั้งป้ายคัดเอาท์ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ทราบเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของช่องทางสำนักงานประกันสังคม

3.2 แคนเตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ควรเลือกใช้การสื่อสารด้านการส่งเสริมการขายเช่น การแจกคูปองฟรีค่าธรรมเนียม การลดราคาค่าธรรมเนียม และการจบบางวัลชิงโชคจากการใช้บริการ ซึ่งการส่งเสริมการขายในรูปแบบต่าง ๆ ควรจัดให้มีอย่างต่อเนื่อง เพื่อจูงใจให้ผู้ใช้บริการตัดสินใจใช้บริการได้เร็วขึ้นและมีจำนวนครั้งในการใช้บริการเพิ่มขึ้น

3.3 ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ควรเลือกใช้การสื่อสารด้านการส่งเสริมการขาย และการประชาสัมพันธ์ ในส่วนของการส่งเสริมการขายควรใช้กลยุทธ์คล้ายคลึงกับแคนเตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ในการลดราคาค่าธรรมเนียม การแจกคูปองฟรีค่าธรรมเนียม และการจบบางวัลชิงโชคจากการใช้บริการ ส่วนการประชาสัมพันธ์นั้น ด้วยเหตุที่สาขาของธนาคารส่วนใหญ่มีทำเลบริเวณติดถนน หรืออยู่ในห้างสรรพสินค้า ซึ่งไม่อยู่ในบริเวณชุมชนจึงทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่เกิดการรับรู้คุณภาพบริการมากนัก ดังนั้น ควรเพิ่มการติดแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ หรือประชาสัมพันธ์ผ่านเครื่องกระจายเสียงบริเวณชุมชน หรืออาจขอความร่วมมือขอรถโมบายของสำนักงานประกันสังคมจังหวัดในพื้นที่ช่วยประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่งเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในบริเวณชุมชนใกล้เคียงสาขาของธนาคารได้รับรู้คุณภาพบริการของช่องทาง ส่งผลให้เกิดการทดลองใช้บริการ การกลับมาใช้บริการซ้ำและการแนะนำบอกต่อ

แต่อย่างไรก็ตามแม้ผลการวิจัยพบว่าด้านการโฆษณาไม่มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณภาพบริการอาจเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 41-50 ปี รวมทั้งประกอบอาชีพแม่ค้า/พ่อค้า อาจจะไม่มีความสนใจด้านโฆษณาทางโทรทัศน์ วิทยุ ยูทูบ เฟสบุ๊กมากนัก ทำให้การโฆษณาอาจไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรงแต่การโฆษณาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ จะเข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในอนาคต ดังนั้น จึงไม่ควรมองข้ามการโฆษณาผ่านแอปพลิเคชันบนมือถือสมาร์ทโฟน การจัดทำสโปตและเพิ่มความถี่ในการออกอากาศผ่านทางโทรทัศน์ วิทยุ ยูทูบ เฟสบุ๊กสามารถสร้างการรับรู้เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจใช้บริการผ่านหน่วยบริการเพิ่มมากขึ้น

4. ช่องทางบริการควรเลือกใช้กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการ โดยมุ่งเน้นพัฒนาด้านทำเลที่ตั้งของช่องทางบริการ คุณลักษณะของช่องทางบริการ และจำนวนสาขาของช่องทางบริการ ก่อให้เกิดความพึงพอใจและความเชื่อมั่นในการใช้บริการของผู้ใช้บริการโดยแบ่งเป็น

4.1 สำนักงานประกันสังคมควรเลือกใช้กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการด้านคุณลักษณะของช่องทางบริการโดยพัฒนาความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือในการให้บริการที่ทันสมัย พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศโดยคำนึงถึงมาตรฐานความปลอดภัยของข้อมูล พัฒนาระบบชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์พัฒนาความพร้อมของบุคลากรโดยเพิ่มการฝึกอบรมทั้งในด้านความรู้และทักษะในการให้บริการและความถูกต้องของการบันทึกข้อมูลที่เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

4.2 แคนเตอร์เซอร์วิส/เทสโก้ โลตัส ควรเลือกใช้กลยุทธ์การพัฒนาช่องทางบริการด้านคุณลักษณะของช่องทางบริการ จำนวนสาขาของช่องทางบริการ และทำเลที่ตั้งของช่องทางบริการ โดยพัฒนาระบบเพื่อรองรับการเชื่อมโยงฐานข้อมูลในการรับชำระเงินสมทบจากสำนักงาน

ประกันสังคม โดยระบบต้องมีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพสามารถใช้งานได้สะดวก รวดเร็ว ด้านจำนวนสาขาของช่องทางบริการ โดยเพิ่มจำนวนสาขาให้มากขึ้นเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้บริการได้อย่างทั่วถึง ครอบคลุมทุกพื้นที่ และด้านทำเลที่ตั้งของช่องทางบริการ โดยให้ความสำคัญกับสถานที่ตั้งของช่องทางบริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางให้กับผู้ใช้บริการ

4.3 ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ควรเลือกใช้กลยุทธ์การพัฒนาด้านทำเลที่ตั้งของช่องทางบริการเช่น ทำเลที่ตั้งบริเวณติดถนน ใกล้แหล่งชุมชน หรือในห้างสรรพสินค้า มีที่จอดรถสะดวก เป็นต้นซึ่งการพัฒนาในด้านดังกล่าวจะช่วยให้การตัดสินใจของผู้ใช้บริการได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการใช้บริการซ้ำ และการแนะนำบอกต่อ

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรอื่นที่อาจจะส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ทั่วประเทศ โดยเฉพาะตัวแปรด้านกลยุทธ์การตลาดที่มุ่งใจให้ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ตัดสินใจชำระเงินสมทบอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ควรศึกษาความคาดหวังของกลุ่มผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ด้านช่องทางบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการชำระเงินสมทบ และเพื่อนำไปพัฒนาช่องทางบริการในอนาคตได้อย่างเหมาะสมต่อไป

บรรณานุกรม

- ชนัดดา พิมพ์พรม. (2558). *การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการครองใจผู้บริโภคของบริษัทไทยประกันชีวิตจำกัด (มหาชน) ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด*. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- ฉัญญลักษณ์ จันทร์จินดา. (2557). *ส่วนประสมการสื่อสารการตลาดบริการ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกฝากเงินกองทุนทวีสุข:กรณีศึกษา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาห้วยสักจังหวัดเชียงราย*. หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สุจิตตรา ไนยจิตย์. (2555). *ความคาดหวังและการรับรู้ของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการกรณีศึกษาธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขามีนบุรี*. หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Belch, George E. and Michael A. Belch. (2005). *Advertising and promotion : An integrated marketing communications perspective*. (6th ed.). Boston : McGraw-Hill.
- Lovelock, C. & Wright L. (2002). *Principles of Service Marketing and Management*. (2nd ed.). Pearson Prentice Hall.
- Lovelock C. & Wirtz J. (2011). *Services marketing, people, technology, strategy*. (7th ed.). Pearson International Edition.

- Schultz, D.E., Tannenbaum, S., &Lauterborn, R.F. (1994).*Integrated marketing communications: Putting it together and making it work*. Lincolnwood, IL:NTC Business Books.
- Yamane, Taro. 1967. *Statistics, An Introductory Analysis*(2nd ed.). New York: Harper and Row.

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี

MARKETING MIX FACTORS AFFECTING DECISIONS CAR CARE SERVICE OF CUSTOMERS IN PATHUM THANI PROVINCE

สมบัติ แหวนวงศ์* เกียรติชัย เวชฎาพันธุ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พฤติกรรมการใช้บริการและ การตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี 3) วิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 440 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้ใช้บริการคาร์แคร์ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย มีอายุ 31-40 ปี สถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน/ห้างร้าน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-25,000 บาท 2) ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้า ในจังหวัดปทุมธานี 3) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่ ส่งเสริมการตลาด กระบวนการให้บริการ พนักงานให้บริการ ลักษณะทางกายภาพมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี 4) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่ ส่งเสริมการตลาด กระบวนการให้บริการ พนักงานให้บริการ ลักษณะทางกายภาพมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้า

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมการตลาด การตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้า

ABSTRACT

The purposes of this survey research were (1) to survey marketing mix factors affecting decisions making of car care service for customers in Pathum Thani Province, (2) to analyze personal factors relation with the consumer's behavior in Pathum Thani Province, (3) to analyze marketing factors on the consumer decision

* หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

* คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

making of cre care service in Pathum Thani Province. The sample size of 440 customers who visited the project site in Pathum Thani

The results of this research showed that (1) most of customers who used car care service were man, age between 31 – 40 years old, married or stay together status, graduated with bachelor degree and working in private company with salary between 15,001-25,000 baht per month. (2) personal factors including age, education, occupation, and average income, related with behavior of the car care service for customers in Pathum Thani province (3) marketing mix factors including product, price, place. Marketing promotion Service process service staff Physical characteristics influenced the behavior of the car care service for customers in Pathum Thani province (4) marketing mix factors including product, price, place. Marketing promotion, Service process, Service staffs and physical characteristics influenced The decision making of car care service for customers in Pathum Thani Province

Keywords: Marketing Mix Factors Affecting , Decisions Making of Car Care Service for Customers in Pathum Thani P

1. บทนำ

รถยนต์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถึงแม้ว่ารถยนต์จะเป็นปัจจัยภายนอก ที่นอกเหนือจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์คือ ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค (ธนชัย สุขวนิ, 2557) แต่ความต้องการรถยนต์ของมนุษย์ยังมีอยู่มาก สาเหตุเนื่องจากรถยนต์ให้ความสะดวกสบายและความรวดเร็วในการเดินทาง รถยนต์เหล่านี้ไม่ว่าใหม่หรือเก่านั้น มีความต้องการการบำรุงดูแลรักษา ทำให้ผู้เป็นเจ้าของต้องให้ความเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ โดยเฉพาะเรื่องความสะอาด ในปัจจุบัน (วัชรวิทย์ โกวิทรา, 2557) จากปัญหาดังกล่าวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดธุรกิจให้บริการล้างอัดฉีดรถยนต์ (car care) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รถยนต์ในกรณีที่ไม่มีเวลาเพียงพอหรือไม่สามารถดูแลรักษาความสะอาดของรถยนต์ด้วยตนเอง อีกสาเหตุหนึ่งคือผู้ใช้รถยนต์ส่วนมากไม่มีอุปกรณ์ในการทำ ความสะอาดที่ดีและมีคุณภาพเพียงพอ

ธุรกิจคาร์แคร์มีการแข่งขันมาก เพื่อครอบครองส่วนแบ่งการตลาด จากการสัมมนาหลักสูตรการลงทุนในธุรกิจคาร์แคร์ของสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในปี พ.ศ. 2557 ได้ทำการแบ่งประเภทคาร์แคร์ ออกเป็น 3 ระดับ คือ คาร์แคร์ระดับท้องถิ่น (local car care) คาร์แคร์ระดับกลาง (medium car care) และคาร์แคร์ระดับพรีเมียม (premium car care) (สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2551)

จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี ได้มีนักวิชาการหลายท่านนำเสนอแนวคิดเรื่องปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ กล่าวถึงการวิเคราะห์เครื่องมือปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดแต่ละชนิด มีพฤติกรรมการตัดสินใจที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานีอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องบริการร้านคาร์แคร์ ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่ ส่งเสริมการตลาด กระบวนการให้บริการ พนักงานให้บริการ ลักษณะทางกายภาพ เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพื่อที่ผู้ประกอบการจะได้นำประโยชน์ในการปรับปรุงวางแผนกลยุทธ์การตลาดทางด้านส่วนประสมทางการตลาดบริการในอนาคตให้สอดคล้องเหมาะสม ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจซึ่งสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พฤติกรรมการใช้บริการคาร์แคร์ การตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี

3. ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้ผู้วิจัยได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยการไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับ พฤติกรรมการใช้บริการคาร์แคร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้ใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2557 ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 และเก็บข้อมูลในเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2559

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้มีรถยนต์ส่วนบุคคลและเลือกใช้บริการร้านค้าคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบขนาดของประชากรที่แน่นอน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.6-1.00 สามารถใช้ได้ ข้อใดที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.6 จะพิจารณาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะทดสอบความเชื่อถือได้ โดยนำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุดแจกให้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำผลมาวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามากกว่า 0.8 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสามารถนำไปใช้ในการเก็บตัวอย่างได้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์จากการค้นคว้าวารสารวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อสร้างเป็นแบบสอบถาม และได้แจกแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 440 ตัวอย่างให้แก่ผู้ที่มาใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้กลับมาจากนั้นจัดหมวดหมู่ของข้อมูลในแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics analysis) และสถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics analysis) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การสำรวจปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่สถิติเชิงพรรณนา (description statistics) โดยการสำรวจปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้ใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี ใช้สถิติการแจกแจงความถี่ และหาค่าสถิติร้อยละ และการสำรวจความสำคัญปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลไคสแควร์ (Chi-square) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี

3. การวิเคราะห์อิทธิพลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ และหาค่าสถิติร้อยละ เพื่ออธิบายการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี

4. การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ และค่าสถิติร้อยละ เพื่ออธิบายการใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี

6. ผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี” ได้สรุปผลการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี มีดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย มีอายุ 31-40 ปี สถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน/ห้างร้าน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 – 25,000 บาท /เดือน ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้า พบว่า ผู้ใช้บริการคาร์แคร์ส่วนใหญ่ คือ ตรวจเช็คและเปลี่ยนอะไหล่ช่วงล่าง ศูนย์บริการที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ผลิตรถยนต์ โดยปกติผู้ใช้บริการคาร์แคร์วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ในช่วงเวลาใด คือ 12.01 – 15.00 น. ใช้บริการคาร์แคร์นำรถเข้าเช็คตรวจสภาพในวันที่สะดวกและมีเวลาในการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์พร้อมกับครอบครัวหรือเพื่อน แนะนำให้ใช้บริการคาร์แคร์ในรอบ 3 เดือน คือ 3 – 4 ครั้ง การตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาการใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าที่มีต่อการตัดสินใจในแต่ละด้าน พบว่าในการใช้บริการคาร์แคร์จะคิดถึงเรื่องบริการที่ประทับใจครบวงจรรองลงมาคือท่านตัดสินใจบริการคาร์แคร์เนื่องจากมีเพื่อนแนะนำให้มาใช้บริการ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร (ผลการทดสอบสมมติฐาน) พบว่า

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับท่านใช้บริการคาร์แคร์ส่วนใหญ่ในด้านใดของผู้ใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์	Chi-square	df	sig	ระดับ	ผลการ
	สหสัมพันธ์				ความสัมพันธ์	ทดสอบ
ปัจจัยส่วนบุคคล						
เพศ	.040	.707	4	.950	ต่ำ	ไม่มี นัยสำคัญ
อายุ	.256**	30.808	15	.009	ปานกลาง	มีนัยสำคัญ
สถานภาพ	.129	7.462	8	.488	ต่ำ	ไม่มี นัยสำคัญ
ระดับการศึกษา	.081	2.912	8	.940	ต่ำ	ไม่มี นัยสำคัญ
อาชีพ	.210	20.348	16	.205	ปานกลาง	ไม่มี นัยสำคัญ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	.177	14.299	12	.282	ต่ำ	ไม่มี นัยสำคัญ

*P>.05 **P>.01

จากตาราง 1 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ มีค่าเท่ากับ .009 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง และมีค่าน้ำหนักคือ .256 หรือร้อยละ 25.66 ระดับนัยสำคัญ 0.01

ตาราง 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับท่านใช้บริการคาร์แคร์ที่ได้เป็นส่วนใหญ่ของผู้ใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์	Chi-square	df	sig	ระดับ	ผลการทดสอบ
	สหสัมพันธ์				ความสัมพันธ์	
ปัจจัยส่วนบุคคล						
เพศ	.123*	6.794	2	.033	ต่ำ	มีนัยสำคัญ
อายุ	.157	11.126	10	.348	ต่ำ	ไม่มีนัยสำคัญ
สถานภาพ	.114	5.842	4	.211	ต่ำ	ไม่มีนัยสำคัญ
ระดับการศึกษา	.154*	10.718	4	.040	ต่ำ	มีนัยสำคัญ
อาชีพ	.162	12.042	8	.149	ต่ำ	ไม่มีนัยสำคัญ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	.168*	15.720	6	.015	ปานกลาง	มีนัยสำคัญ

*P>.05 **P>.01

จากตาราง 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ มีค่าเท่ากับ .033 มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ และมีค่าน้ำหนักคือ .123 หรือร้อยละ 12.3 ระดับการศึกษามีค่าเท่ากับ .030 มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ และมีค่าน้ำหนักคือ .154 หรือร้อยละ 15.4 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีค่าเท่ากับ .015 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง มีค่าน้ำหนักคือ .168 หรือร้อยละ 16.8

สรุปได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับท่านใช้บริการ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตาราง 3 การวิเคราะห์สมการถดถอยการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	t	Sig.t	ดัชนีบอกภาวะร่วม	
	ถดถอย (b)			เส้นตรงพหุ	
				Tolerance	VIF
ค่าคงที่	.012**	1.275	.000		
ด้านราคา	-.014	-2.136	.000	.126	7.882
ด้านส่งเสริมการตลาด	-.049**	-4.081	.000	.038	2.377
ด้านกระบวนการให้บริการ	.476**	2.762	.000	.011	9.011
ด้านพนักงานให้บริการ	.030**	2.211	.000	.026	3.552
ด้านลักษณะทางกายภาพ	.556**	8.434	.000	.085	1.747

$R^2 = .998$, $SEE = .02735$, $F = 4.698$, $\text{Sig. of } F = .000$

ระดับนัยสำคัญ (α) = .05* ระดับนัยสำคัญ (α) = .01**

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรต้นจำนวน 5 ตัว (จากตัวแปรต้นจำนวนทั้งหมด 7 ตัว) ได้แก่ ด้านราคา ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านพนักงานให้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 โดยที่ตัวแปรด้านราคา มีค่าสัมประสิทธิ์ ถดถอยเท่ากับ -.014 ค่า t เท่ากับ -2.136 ตัวแปรด้านส่งเสริมการตลาด มีค่าสัมประสิทธิ์ ถดถอยเท่ากับ -.049 ค่า t เท่ากับ -4.081 ตัวแปรด้านกระบวนการให้บริการ มีค่าสัมประสิทธิ์ ถดถอยเท่ากับ .476 ค่า t เท่ากับ 2.762 ตัวแปรด้านพนักงานให้บริการ มีค่าสัมประสิทธิ์ ถดถอยเท่ากับ .030 ค่า t เท่ากับ 2.211 ตัวแปรด้านลักษณะทางกายภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์ ถดถอยเท่ากับ .556 ค่า t เท่ากับ 8.434 โดยตัวแปรต้นเหล่านี้สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตามได้ประมาณร้อยละ 99.8 สำหรับค่าสัดส่วนความแปรปรวนในตัวแปรที่อธิบายไม่ได้ด้วยตัวแปรอื่นๆ (tolerance) และค่า VIF มีค่าน้อย คือ น้อยกว่า 10 แสดงว่า ตัวแปรต้นแต่ละตัวไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กัน การตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้า = .012 + .014 (ด้านราคา) -.049 (ด้านส่งเสริมการตลาด) + .476 (ด้านกระบวนการให้บริการ) + .030 (ด้านพนักงานให้บริการ) + .556 (ด้านลักษณะทางกายภาพ)

6. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย “ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานี” ได้นำข้อค้นพบอภิปรายผลได้ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการคาร์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศชาย มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัท

ข้อค้นพบปัจจัยพฤติกรรมการตัดสินใจมีอิทธิพลต่อการ พบว่า ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาดด้านกระบวนการให้บริการด้านพนักงานให้บริการด้านลักษณะทางกายภาพต่อการใช้บริการ คนขับไม่ต้องลงจากรถสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler and Keller (2012)

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุมีความสัมพันธ์กับสาเหตุการใช้บริการคาร์แคร์ของผู้ใช้บริการคาร์แคร์ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับท่านใช้บริการคาร์แคร์ที่ใดเป็นส่วนใหญ่ของผู้ใช้บริการคาร์แคร์ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุมีความสัมพันธ์กับท่านมักจะใช้บริการคาร์แคร์วันใด ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา อาชีพมีความสัมพันธ์กับการใช้บริการคาร์แคร์ในช่วงเวลาใดของผู้ใช้บริการคาร์แคร์ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับเหตุที่เข้าใช้บริการของผู้ใช้บริการคาร์แคร์ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวที่ตัดสินใจมาใช้บริการคาร์แคร์ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับเพื่อนแนะนำให้มาใช้บริการคาร์แคร์ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับความถี่ของการใช้บริการคาร์แคร์ในรอบ 1 เดือน

ของผู้ใช้บริการคาร์แคร์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับทฤษฎีประชากรศาสตร์ของ Schiffman and Kanuk (2003) ซึ่งกล่าวว่า ปัจจัยตัวบุคคล เช่น อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ศาสนา และเชื้อชาติ ทำให้มีความแตกต่างกันด้านพฤติกรรม ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด คืออาชีพพนักงานบริษัทเอกชนผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Schiffman and Kanuk, (2010) ซึ่งผู้บริโภครายหนึ่งจะสามารถตอบสนองความต้องการและความปรารถนาต่างๆ ให้ได้รับความพอใจ และ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สราวุธ ชินราช (2554) ได้ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการคาร์แคร์

ข้อค้นพบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ของลูกค้าในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านพนักงานให้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพต่อการใช้บริการคาร์แคร์สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler and Keller (2012) ที่กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการคิดโดยใช้เหตุผลในการเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากหลายทางเลือกที่มีอยู่ เพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุด และตอบสนองความต้องการของตนเองในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินผลทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นเรศร์ บุญรอด (2550) ได้ศึกษา การศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนธุรกิจคาร์แคร์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

7. ข้อเสนอแนะการวิจัย

7.1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการประยุกต์ใช้ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์ในจังหวัดปทุมธานีตารางที่ 3

1. ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ผู้ประกอบธุรกิจให้บริการคาร์แคร์ ควรเพิ่มปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านลักษณะทางกายภาพควรเน้นการให้บริการด้านลักษณะทางกายภาพ มีการจัดตกแต่งพื้นที่ให้สวยงามและจัดห้องรับรองลูกค้าให้ครบวงจรต่างๆ
2. ปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการ ผู้ประกอบธุรกิจให้บริการคาร์แคร์ ควรเพิ่มปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านกระบวนการให้บริการ ควรมีการจัดระบบการทำงานเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การรับรถ การให้บริการในส่วนต่างๆ แยกตามประเภทของการทำงานให้ชัดเจน
3. ปัจจัยด้านพนักงานให้บริการ ผู้ประกอบธุรกิจให้บริการคาร์แคร์ ควรเพิ่มปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านพนักงานให้บริการ ควรจัดทำรูปแบบของตำแหน่งงานที่รับผิดชอบให้ชัดเจนพร้อมทั้งการฝึกอบรมให้มีความชำนาญ
4. ปัจจัยด้านราคาถือเป็นส่วนสำคัญในการทำธุรกิจที่ผู้ประกอบธุรกิจให้บริการคาร์แคร์ ควรให้ความสำคัญโดยเพิ่มปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา เข้าไป 1 หน่วย ทำให้ผู้ใช้บริการตัดสินใจมาใช้บริการคาร์แคร์เพิ่มขึ้นเท่ากับ .014 ควรมีราคาที่หลากหลาย ปรับราคาให้เหมาะสมกับการให้บริการรวมทั้งแสดงรายละเอียดของราคาที่ให้บริการอย่างชัดเจน

5. ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบธุรกิจให้บริการคาร์แคร์ ควรเพิ่มปัจจัยทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาดเข้าไป 1 หน่วย ทำให้ผู้ใช้บริการคาร์แคร์ตัดสินใจใช้บริการคาร์แคร์เพิ่มขึ้นเท่ากับ .049 ในด้านต่างๆได้แก่ การทำบัตรสมาชิกส่วนลด การโฆษณา/ประชาสัมพันธ์สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมทั้งการให้บริการหลังการบริการที่มีมาตรฐานมากขึ้น

7.2) ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยผลสัมฤทธิ์ทางการตลาดของลูกค้า ร้านคาร์แคร์ที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางการตลาดตลอดเวลา โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการออกแบบบริการเพื่อให้มีความหลากหลายและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันต่อไป

2. ศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จของธุรกิจร้านคาร์แคร์โดยอาศัยกลยุทธ์การตลาดสมัยใหม่ ต่อยอด 7P เนื่องจากปัจจุบันมีการพัฒนาต่อยอดแนวคิดทฤษฎีทางด้านส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นไปที่ผู้บริโภคเป็นสำคัญ

บรรณานุกรม

- ธนาพงศ์ คุณวิริยะวงศ์.(2554). *ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการคาร์แคร์ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- วัชรรา โกพิตรรา.(2557). “การศึกษาเปรียบเทียบความเสี่ยงและอัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์กลุ่มกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์โดยใช้แบบจำลองตั้งราคาหลักทรัพย์ CAPM”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*,3(2).
- ธนาชัย สุขวณิช.(2557). “ความคิดเห็นของพนักงานบริษัทศรีไทย ซูเปอร์แวร์จำกัด (มหาชน) ต่อการนำระบบคุณภาพ ISO 9000 : 2000 มาใช้ในองค์กร”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*,3(2).

รูปแบบการตลาดของร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

THE MODEL MARKETING OF TRADITIONAL RETAIL TO SUPPORT OF CUSTOMER BEHAVIOR CHANGING AND THE EXPANSION OF MODERN RETAIL BUSINESS IN BANGKOK METROPOLITAN

สมพร เกตุอรุณรัตน์* กันยาวิรี เมฆีวราพันธุ์** จิรพล จิยะจันทน์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค และประสิทธิภาพการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ (2) เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์การตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค และประสิทธิภาพการตลาดที่มีผลต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ (3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีการตลาด พฤติกรรมผู้บริโภค และความพึงพอใจ ความจงรักภักดี ภาพลักษณ์ รูปแบบของการวิจัยใช้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่เคยใช้บริการซื้อสินค้าในธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติเชิงพรรณนาของข้อมูลตัวแปรอิสระ ตัวแปรแทรก ตัวแปรผล และหาความสัมพันธ์ตามข้อสมมติฐานของการวิจัยด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation) การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ Factor Analysis และการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 10 คน

* หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

** หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

*** หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

ผลการวิจัยพบว่า

1) การตลาดในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านผลิตภัณฑ์มีระดับความคิดเห็นมาก พฤติกรรมของผู้บริโภคในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านทัศนคติมีระดับความคิดเห็นมาก และประสิทธิภาพการตลาดในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความพึงพอใจมีระดับความคิดเห็นมาก

2) การตลาดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 การตลาดมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการตลาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 และพฤติกรรมของผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการตลาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1

3) องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อสร้างรูปแบบ พบว่าการตลาดประกอบด้วย 1) ด้านทำเลที่ตั้ง 2) ด้านราคา 3) ด้านลักษณะทางกายภาพ 4) ด้านผลิตภัณฑ์ 5) ด้านส่งเสริมการตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภคประกอบด้วย 1) ด้านแรงจูงใจ 2) ด้านทัศนคติ 3) ด้านการรับรู้ และประสิทธิภาพของการตลาดประกอบด้วย 1) ด้านความจงรักภักดี 2) ด้านภาพลักษณ์ 3) ด้านความพึงพอใจ

คำสำคัญ : รูปแบบ, การตลาด, ร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม

ABSTRACT

Objectives of this research were 1. To study marketing consumer behavior and effective marketing of traditional retailers in Bangkok and its vicinity and adapt to the changing consumer behavior in the expanding modern retail business, 2. To study the relationship of marketing, consumer behavior and effectiveness of marketing that affect traditional retail businesses in Bangkok and its vicinity and 3. To propose traditional retail marketing models by incorporating the concepts and theories of marketing, consumer behavior, satisfaction, loyalty and image .The research employs both quantitative and quality.

The research employs both quantitative and quality, that is such as quantitative research of the Bangkok Metropolitan Area population. Four hundred traditional retail consumers were analyzed by a computer program. Descriptive statistics of the independent variables, insert samples, interpretation and correlation based on assumptions of research using the Pearson correlation coefficients.

The Statistical Factor Analysis and Qualitative Research were used to analyze 10 traditional retail businesses in the Bangkok Metropolitan Area.

Findings were as follows:

1. The overall marketing concept has varying opinions, the product, consumer attitude, and marketing effectiveness as a whole carries higher weighting. As for the consumer behavior, weighting was on average.
2. Our research finds that marketing is closely related to consumer behavior. Consumer behavior and the efficiency and performance of marketing finds a high statistical significance of 0.1
3. Our research confirms that a proper marketing model for the traditional retail segment needs to also consider: 1) Location 2) Pricing 3) Geographical attributes 4) Product 5) Marketing Promotion and Consumer behavior consists of: 1) motivation, 2) attitude 3). The recognition and marketing effectiveness, which comprises: 1) loyalty, 2) image, 3) satisfaction.

Keywords: Model, Marketing, Traditional Retail

1. บทนำ

ปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจโลกมีลักษณะเป็นความเกี่ยวโยงกันในทุกภูมิภาค เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงในประเทศหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ในโลกนี้เช่นเดียวกัน ซึ่งปริมาณผลกระทบที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศนั้น จะส่งผลแปรผันตามระดับความสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องระหว่างประเทศที่เกิดความเปลี่ยนแปลง และประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ ยิ่งเป็นประเทศที่มีกลไกเชื่อมโยงในระบบเศรษฐกิจหลักของโลกย่อมส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อประเทศต่างๆ ทั่วโลก มากกว่าการเปลี่ยนแปลงภายในของประเทศซึ่งมีระบบเศรษฐกิจขนาดเล็ก และที่สำคัญไม่สามารถหลีกเลี่ยงกับผลกระทบดังกล่าวได้ จากวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชีย หรือเรียกทั่วไปว่า วิกฤตต้มยำกุ้ง เป็นช่วงวิกฤตทางการเงินซึ่งส่งผลกระทบถึงหลายประเทศในทวีปเอเชีย วิกฤตการณ์นี้เริ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้กำลังซื้อของผู้บริโภคลดน้อยลง ผู้ประกอบการธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่ก็ประสบปัญหาสภาพคล่องและมีหนี้สินจำนวนมาก จึงต้องปรับตัวขายกิจการให้นักลงทุนชาวต่างชาติหรือให้นักลงทุนชาวต่างชาติเข้ามาร่วมทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสภาพคล่อง (ฝ่ายวิจัย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, 2557) และในระบบธุรกิจค้าปลีก (Retails Business) ถือว่ามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ (National Economic System) มีมูลค่าที่สูงเป็นอันดับ 2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross Domestic Product: GDP) ในภาคอุตสาหกรรมจึงนับได้ว่าการค้าปลีกเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นกลจักรในการพัฒนามาตรฐานการครองชีพ คุณภาพชีวิตของประชาชน ธุรกิจค้าปลีกเป็นกิจการขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่ใช้ส่วนบุคคล หรือใช้

ในครัวเรือน ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่ โดยการประกอบธุรกิจขายสินค้าในจำนวนน้อยให้กับผู้บริโภค ได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงการกระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภคอย่างทั่วถึงผ่านระบบกลไกของการตลาดที่มีผู้เข้ามามีส่วนร่วมจำนวนมาก

ในปัจจุบันธุรกิจค้าปลีกไทย มีผู้ประกอบการ 2 ประเภทใหญ่ๆ ประเภทแรก คือ ร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม (Traditional Trade) หรือร้านโชห่วย ประเภทที่สอง คือ ร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) ทั้งนี้ธุรกิจค้าปลีกในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบร้านค้าปลีกสมัยใหม่ซึ่งร้านค้าปลีกสมัยใหม่จะนำระบบทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient Consumer Response: ECR) อันเป็นกระบวนการจัดการสมัยใหม่ในธุรกิจค้าปลีก โดยจะเน้นย้ำความสำคัญของการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกในระบบโซ่อุปทาน (Supply Chain System) ของธุรกิจค้าปลีกเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินงานได้ดียิ่งขึ้น และเร็วขึ้น (กระทรวงพาณิชย์, 2542) ระบบกระจายศูนย์สินค้า (Distribution Center: DC) ที่เอื้อประโยชน์ต่อการขนส่งและทำหน้าที่เหมือนผู้ค้าส่งทำให้มีร้านค้าปลีกสมัยใหม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ผลิตมากขึ้น สามารถขายสินค้าได้ในราคาที่ต่ำลงได้ มีส่วนแบ่งทางการตลาดอย่างชัดเจนทำให้สามารถตอบสนองความต้องการต่างๆ ของลูกค้าได้อย่างครบถ้วน ส่งผลให้ธุรกิจค้าปลีกในรูปแบบของร้านค้าปลีกสมัยใหม่ได้รับความนิยมอย่างมาก และมีการแข่งขันที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น มีการพัฒนาทั้งในรูปแบบธุรกิจ การดำเนินงาน และจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และธุรกิจ รวมทั้งวิวัฒนาการและเทคโนโลยีของการจัดการที่ทันสมัยที่มีส่วนอย่างมากในการช่วยให้รูปแบบธุรกิจค้าปลีกของไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และรุนแรงมากขึ้น โดยเปลี่ยนจากการดำเนินธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมที่ดำเนินการแบบธุรกิจครอบครัวในรูปแบบร้านขายของชำมาเป็นรูปแบบของการดำเนินธุรกิจแบบสมัยใหม่ ทั้งแบบแฟรนไชส์ ร้านค้าสะดวกซื้อแบบต่างๆ และรูปแบบค้าปลีกแบบใหม่เริ่มกลายเป็นปรากฏการณ์ปกติทั่วไปในชุมชนรวมทั้งการเปิดตัวของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ทั้งของต่างประเทศ และนักลงทุนในประเทศ ตลอดจนการเกิดรูปแบบใหม่ของธุรกิจการค้าปลีกประเภทร้านที่เป็นร้านค้าปลีกขนาดใหญ่พวกซูเปอร์มาร์เก็ต หรือดีสเคาน์สโตร์ต่างๆ วิกฤติการณ์ทางการเงินและเศรษฐกิจ (Economic and finance crisis) ของประเทศไทยในปี 2540 ทำให้มูลค่าทรัพย์สินในประเทศมีค่าต่ำมาก ทำให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลต่อความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการความสะดวก และใช้เวลาในการซื้อให้น้อยที่สุด จากพัฒนาการทางด้านธุรกิจค้าปลีก ถ้ามองในแง่พฤติกรรมผู้บริโภคพบว่าพฤติกรรมผู้บริโภคนั้นเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา อันเนื่องมาจากสภาพทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง เงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป กำลังซื้อ (Purchasing Power) ของผู้บริโภคมีสูงขึ้น ประกอบกับระดับการศึกษาที่พัฒนาไปมากส่งผลให้รสนิยมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งยังมีอุปสรรคที่เกิดจากการจราจรติดขัดจึงทำให้รูปแบบการจับจ่ายซื้อหาสินค้าเปลี่ยนแปลงไป (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2544)

จากหลักฐานที่พบในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ตอนหนึ่งที่ว่า ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมือง บ่เอาจังกอบ จูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักค้าช้างค้า ใครจักค้าม้าค้า จาก

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่าการค้าของไทยได้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และได้มีการพัฒนารูปแบบวิธีการค้าขายเรื่อยมา (กรรณิการ์ ถึงฝั่ง, 2539) จนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ธุรกิจการค้าส่วนใหญ่อยู่ในมือของพ่อค้าชาวจีน เนื่องจากประเทศจีนเป็นศูนย์กลางความเจริญที่อยู่ใกล้ประเทศไทยและมีสัมพันธไมตรีที่ดีกับประเทศไทยมาตลอด และจากสนธิสัญญาเบาว์ริง (Bowring treaty) ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของระบบเศรษฐกิจแบบเปิด (Open Economy) ของไทย ข้อตกลงนี้มีผลทำให้ประเทศไทยต้องยกเลิกการผูกขาดการค้าของรัฐบาลลดภาษีสินค้าส่งออกและภาษีนำเข้า นอกจากนี้ยังทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวเพื่อส่งออกแล้วยังมีผลให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองค้าขาย พ่อค้าชาวต่างชาติมีเสรีภาพในการค้าขายได้ทั่วราชอาณาจักร บริษัทการค้าของชาติตะวันตกจึงเริ่มเกิดขึ้นในประเทศไทย และทำให้มีการขยายตัวมากขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2475 (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549) หลังจากนั้นก่อนทศวรรษ 2510

การค้าปลีกสมัยใหม่ยังไม่เฟื่องฟู ร้านค้าปลีกทั่วโลกส่วนใหญ่เป็นร้านขายของชำขนาดเล็กที่ขายให้กับผู้คนที่ย้ายอยู่ในละแวกใกล้เคียง การบริหารจัดการร้านไม่ต้องอาศัยความสามารถในด้านการตลาด และตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา ก็เริ่มเกิดการปฏิวัติใหญ่ในวงการค้าปลีกของประเทศพัฒนาแล้วจนทำให้ธุรกิจค้าปลีกกลายเป็นธุรกิจแนวหน้าในด้านการนำวิทยาการจัดการจัดการมาใช้ มีการสร้างนวัตกรรมทางธุรกิจและใช้ผู้บริหารมืออาชีพ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้ค้าปลีกมีอำนาจต่อรองเหนือผู้ผลิตและผู้บริโภค จึงทำให้ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่เริ่มขยายตัวออกจากเมืองใหญ่สู่ชนบท จากประเทศพัฒนาแล้วไปสู่ประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลก กระแสการเปลี่ยนแปลงในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่เริ่มปรากฏเด่นชัดในประเทศไทยปลายปีทศวรรษ 2520 ในประเทศไทยมีร้านค้าปลีกที่ทันสมัยมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2500 เช่น ห้างเซ็นทรัล (วังบูรพา) ห้างใต้ฟ้า เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2507 เริ่มมีร้านค้าปลีกที่ทันสมัยเป็นห้างสรรพสินค้าของญี่ปุ่น คือห้างไทยไดมารูซึ่งถือเป็นห้างสรรพสินค้าแห่งแรกที่ได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นส่วนประกอบของห้าง ได้แก่บันไดเลื่อนและเครื่องปรับอากาศ เพื่อให้บริการแก่ลูกค้าจึงทำให้ห้างไทยไดมารู กลายเป็นแม่แบบให้แก่ห้างสรรพสินค้าไทยในเวลาต่อมา แต่ในช่วงเวลานั้นธุรกิจค้าปลีกยังจำกัดอยู่ในวงแคบไม่เป็นที่แพร่หลาย เพราะยังไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยในขณะนั้น

เนื่องจากห้างสรรพสินค้าจะจำหน่ายสินค้านำเข้าที่มีราคาแพง ลูกค้าจึงมีเพียงชนชั้นสูงที่มีฐานะดี ทำให้ห้างสรรพสินค้าส่วนใหญ่ต้องตั้งอยู่ในทำเลที่เป็นย่านธุรกิจใจกลางเมือง แต่ต่อมาเมื่อกำลังซื้อของคนกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น ประกอบกับวิถีชีวิตของผู้บริโภคในเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเวลาของผู้บริโภคมีค่ามากขึ้นจึงไม่ต้องการเสียเวลาเดินทางไปซื้อสินค้าหลายชนิดจากหลายแห่งทำให้ห้างสรรพสินค้าได้เริ่มทยอยขยายออกสู่ชานเมืองและหัวเมืองใหญ่มากขึ้น เริ่มแรกการค้าปลีกจะมีลักษณะเป็นร้านค้าย่อย หรือร้านขายของชำขนาดเล็กที่อยู่ตามตึกแถวซึ่งตั้งอยู่ในเขตชุมชนหรือย่านร้านค้าจำหน่ายสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในชีวิตประจำวันมีการบริหารจัดการร้านค้าอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนและมีต้นทุนในการดำเนินงานไม่มาก

ซึ่งจากประวัติศาสตร์การค้าขายของไทยที่ยาวนานกว่าหกร้อยปี (ขุน วิจิตรมาตรา, 2516) ร้านค้าปลีกดั้งเดิมหรือร้านขายของชำที่ภาษาชาวบ้านเรียกว่า ร้านโชห่วย นอกจากเป็นร้านที่คนไทยรู้จักแล้วยังเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์แล้วยังมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 2545) ธุรกิจค้าปลีก (Retailing) ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทยมาช้านาน เป็นวิถีชีวิตแท้จริงของชาวบ้านที่หลายคนคุ้นเคยจะกลายเป็นส่วนเกินของสังคมไทยที่ไม่มีรูปแบบธุรกิจของคนไทยให้หลงเหลือความสัมพันธ์ของชุมชนที่เคยเข้มแข็งและปลอดภัยก็จะได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน แต่ในขณะที่บางฝ่ายก็คาดการณ์ว่าร้านค้าปลีกดั้งเดิมก็สามารถยืนหยัดได้ ซึ่งหากธุรกิจค้าปลีกดั้งเดิมได้มีการแก้ไขปรับปรุงข้อเสียเปรียบและพัฒนาข้อได้เปรียบต่างๆ ก็จะทำให้สามารถดำเนินธุรกิจให้มีกำไรและแข่งขันกับร้านค้าปลีกสมัยใหม่ได้ (ศุภรา เจริญภูมิ, 2553)

การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของรัฐบาลในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยมีมาตรการสนับสนุนหลายรูปแบบทั้งการเปิดโอกาสให้ถือครองสัดส่วนของธุรกิจได้มากขึ้นตามขนาดเงินลงทุนที่ใช้รวมถึงมาตรการในการช่วยเหลือการลดภาษีการนำเข้าเครื่องมือเครื่องใช้หรือการเปิดการค้าเสรีภายใต้กรอบ WTO ของประเทศไทยในปี 2544 ส่งผลให้การขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกข้ามชาติมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบของร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (อนุศาสตร์ สระทองเย็น, 2553) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขยายธุรกิจอย่างต่อเนื่องของผู้ประกอบการค้าปลีกสมัยใหม่ และพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบัน ได้ส่งผลต่อผู้ประกอบการค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในด้านการตลาดต่างๆ ธุรกิจการค้าปลีกของประเทศไทยในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการพัฒนารูปแบบธุรกิจ การดำเนินงาน ทำให้มีจำนวนธุรกิจค้าปลีกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ธุรกิจ รวมทั้งวิวัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ทำให้สะดวกและทันสมัยอย่างมากในการช่วยให้รูปแบบธุรกิจค้าปลีกของไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วรุนแรงมากขึ้น โดยเปลี่ยนจากการดำเนินธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมที่ดำเนินธุรกิจแบบครอบครัวในรูปแบบร้านขายของชำมาเป็นรูปแบบของการดำเนินธุรกิจที่มีระบบและทันสมัย

ทั้งเป็นแบบแฟรนไชส์ ร้านค้าสะดวกซื้อในแบบต่างๆ และรูปแบบของการดำเนินงานแบบใหม่เริ่มกลายเป็นปรากฏการณ์ปกติทั่วไปในชุมชน อีกทั้งการเปิดตัวของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ทั้งของต่างชาติและนักลงทุนในประเทศ ตลอดจนการเกิดรูปแบบใหม่ๆ ของธุรกิจการค้าปลีก เช่น ประเภทร้านที่เป็นร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ ซูเปอร์สโตร์ ดิสเคาน์ทส์โตร์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขยายธุรกิจอย่างต่อเนื่องของผู้ประกอบการค้าปลีกสมัยใหม่ และพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบันพบว่าได้ส่งผลกระทบโดยมวลรวมต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยและยังส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการค้าปลีกแบบดั้งเดิมใน 3 ด้าน คือ ด้านราคา ด้านมาตรฐานในการจัดวางสินค้า และด้านกลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาด นอกจากประเด็นปัญหาของการขยายสาขาของร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ที่ทำให้ร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม มีจำนวนลดลงแล้ว แต่ยังคงมีปัจจัยที่สำคัญอื่นๆ เช่น ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ด้านราคาน้ำมัน หรือแม้กระทั่งปัญหาการขาดผู้สืบทอดกิจการที่คน

รุ่นลูกมักหันไปประกอบอาชีพอื่นๆ โดยไม่ได้สนใจสืบทอดกิจการต่อจากรุ่นพ่อแม่ ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมปิดกิจการลงไปเรื่อยๆ (ธนาคารทหารไทย, 2547) สภาพแวดล้อมและปรัชญาของการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจโดยภาพรวมของประเทศที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของเศรษฐกิจเสรีในปัจจุบันนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมจะต้องมีการปรับตัวให้ทันกับภาวะแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปจะต้องมีการปรับตัวและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้ทัดเทียม ทั้งในส่วนของรัฐจะต้องมีการปรับรูปแบบของการจัดการที่สร้างเงื่อนไขที่เป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจที่จะสามารถสร้างการแข่งขันให้กับธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกับธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่ได้อย่างยั่งยืน

จากปัญหาข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจต้องการหารูปแบบการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาบริหารจัดการด้านการตลาดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มาซื้อสินค้าในธุรกิจค้าปลีกดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ ให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจและความภักดีในระยะยาวต่อไปในอนาคต อันจะส่งผลดีต่อผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ให้มีศักยภาพที่เหมาะสมสำหรับการเป็นผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมที่สามารถแข่งขันได้กับร้านค้าปลีกสมัยใหม่และเป็นอาชีพของคนในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค และประสิทธิภาพการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

2. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์การตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค และประสิทธิภาพการตลาดที่มีผลต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีข้อมูลหลายส่วนที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลมาประกอบกันให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ(Quantitative research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีจำนวนประชากรที่ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 400 ตัวอย่าง สำหรับจำนวนประชากรที่ในการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะจง คือ ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม จำนวน 10 คน มีวิธีการและขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารหนังสือ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการตลาดของร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ

ขั้นที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะจง

ขั้นที่ 3 นำเสนอรูปแบบการตลาดของร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการตลาดของร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม นำมาวิเคราะห์ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าร้อยละ (Percentages) เพื่อนำเสนอข้อมูลลักษณะทั่วไปของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในหมวดหมู่ของตัวแปรต้น ตัวแปรแทรก ตัวแปรตาม

ขั้นที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมานำเสนอเขียนเป็นความเรียงต่อไป

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ(Quantitative research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics Analysis) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation) โดยใช้สถิติ Factor Analysis

5. ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 264 คน เพศชายจำนวน 136 คน มีสถานภาพสมรสจำนวน 274 คน รองลงมาคือโสดจำนวน 97 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 156 คน รองลงมาคืออายุระหว่าง 51-60 ปีจำนวน 118 คน มีระดับการศึกษาปริญญาตรีจำนวน 163 คน รองลงมามีระดับการศึกษาอนุปริญญาจำนวน 131 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปจำนวน 93 คน รองลงมาธุรกิจส่วนตัวจำนวน 92 คน และมีรายได้ระหว่าง 20,001-30,000 บาท จำนวน 165 คน รองลงมารายได้ระหว่าง 10,001-20,000 บาทจำนวน 144 คน

2. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบการตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค และประสิทธิภาพการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่โดยมีผลการวิจัยดังนี้

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นของข้อมูลการตลาด ระดับความคิดเห็นในภาพรวมการตลาดมีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.58 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านผลิตภัณฑ์มีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.72 ด้านราคามีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.72 ด้านทำเลที่ตั้งมีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.61 ด้านลักษณะทางกายภาพมีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.57 ด้านส่งเสริมการตลาดมีระดับความคิดเห็นปานกลางค่าเฉลี่ย 3.31

ผลการวิจัยข้อมูลพฤติกรรมของผู้บริโภค ระดับความคิดเห็นในภาพรวมพฤติกรรมผู้บริโภคมีระดับความคิดเห็นปานกลางค่าเฉลี่ย 3.49 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านทัศนคติมีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.64 ด้านแรงจูงใจมีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.56 ด้านการรับรู้มีระดับความคิดเห็นปานกลางค่าเฉลี่ย 3.28

ผลการวิจัยข้อมูลประสิทธิภาพการตลาด ระดับความคิดเห็นในภาพรวมประสิทธิภาพการตลาดมีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.64 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านความพึงพอใจมีระดับความคิดเห็นค่าเฉลี่ย 3.71 ด้านความจงรักภักดีมีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.64 ด้านภาพลักษณ์มีระดับความคิดเห็นมากค่าเฉลี่ย 3.56

3. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์การตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค และประสิทธิภาพการตลาดที่มีผลต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

สมมติฐานที่ 1 การตลาดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้บริโภค ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลค่านวนสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ .802 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปยอมรับสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 2 การตลาดมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการตลาดผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ .740 ณ ระดับมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปยอมรับสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 3 พฤติกรรมของผู้บริโภคมีความสัมพันธ์ประสิทธิภาพการตลาด ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ .763 ณ ระดับมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปยอมรับสมมติฐานที่ 3

4. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ มีผลดังนี้

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงการยืนยันของการตลาด พบว่า มี 1 องค์ประกอบประกอบด้วย ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านราคา ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านส่งเสริมการตลาด เรียงตามลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาค่าน้อยที่สุด ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงการยืนยันของพฤติกรรมของผู้บริโภค พบว่า มี 1 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านแรงจูงใจ ด้านทัศนคติ ด้านการรับรู้ เรียงตามลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาค่าน้อยที่สุด และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงการยืนยันของประสิทธิภาพการตลาด พบว่า มี 1 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านความจงรักภักดี ด้านภาพลักษณ์ ด้านความพึงพอใจ เรียงตามลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาค่าน้อยที่สุด

6. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องรูปแบบการตลาดของร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค และประสิทธิภาพการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

1.1 องค์ประกอบการตลาดในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นมาก โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ที่ท่านไปใช้บริการมีคุณภาพและมีมาตรฐานหรือการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์การโชว์ผลิตภัณฑ์ในร้านสะอาดสะดวกและมีผลิตภัณฑ์ให้ท่านได้เลือกหลายอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2541) เพื่อสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายผลิตภัณฑ์จึงประกอบด้วย สินค้า บริการ ความคิด สถานที่ องค์กรหรือบุคคล การกระตุ้นตลาดเป้าหมายด้านผลิตภัณฑ์ (Product)

1.2 องค์ประกอบพฤติกรรมของผู้บริโภคในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นปานกลาง เมื่อแยกพิจารณาด้านทัศนคติมีระดับความคิดเห็นมากในเรื่องความชื่นชอบในสินค้าร้านค้าอยู่ในชุมชน

และศรัทธาในการบริการรู้สึกผูกพันคุ้นเคยในการดำรงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ Warlop et al. (2005) พบว่า การตัดสินใจของผู้บริโภคนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ในประสบการณ์ในอดีตโดยเฉพาะการรับรู้ประสบการณ์ที่ดีในตราสินค้า ซึ่งทำให้ผู้บริโภคจะใช้กระบวนการตัดสินใจที่สั้นมากในการเข้าสู่ของกระบวนการการบริโภค

1.3 องค์ประกอบประสิทธิภาพการตลาดในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นมาก โดยเฉพาะด้านความพึงพอใจในที่จะแนะนำผู้อื่นให้ไปใช้บริการซื้อสินค้าและพึงพอใจในรูปแบบการให้บริการจากร้านค้าปลีกดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับ Lovelock and Wright (2008) พบว่า ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นทัศนคติหลังการประเมินจากการซื้อสินค้าหรือปฏิสัมพันธ์จากการรับบริการ การประเมินความพึงพอใจจากคุณค่าจากคุณภาพการบริการที่ลูกค้าได้รับกับสิ่งที่ลูกค้าคาดหวัง ความพึงพอใจทางบวกที่ยั่งยืน และทำให้ลูกค้าประทับใจ มีองค์ประกอบ (Component) 3 ประการ ได้แก่ (1) ความประทับใจจากการบริการที่เกินความคาดหวังของผู้ใช้บริการ (2) ความประทับใจด้วยความตื่นตันหรือประหลาดใจ (3) ความประทับใจด้วยความรู้สึกทางบวก ความพึงพอใจของลูกค้า ส่งผลต่อผลดำเนินงานขององค์กร

2. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์การตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค และประสิทธิภาพการตลาดที่มีผลต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

2.1 การตลาดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้บริโภคสำหรับธุรกิจค้าปลีกดั้งเดิม จากผลการวิเคราะห์พบว่า ความสัมพันธ์เชิงบวกสูงสุดด้านลักษณะทางกายภาพกับด้านแรงจูงใจ ด้านทำเลที่ตั้งกับด้านการรับรู้ และ ด้านลักษณะทางกายภาพกับด้านทัศนคติ ดังนั้นพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคระหว่างร้านขายของชำกับร้านค้าที่มีรูปแบบไฮเปอร์มาร์เก็ต เพื่อดูพฤติกรรมของผู้บริโภคและวิเคราะห์เป็นปัญหาที่ผู้บริโภคซื้อของกับร้านขายของเก่าลดลง คือ ความกดดันในการซื้อของสภาพแวดล้อมของร้านค้า มนุษย์สัมพันธ์ของคนขาย ซึ่งจะมีผลทำให้ความต้องการซื้อของในร้านขายของชำลดลง ซึ่งสอดคล้องกับ Magistri and Hrcia (2008) กล่าวว่า ทัศนคติที่มีต่ออาหารอแกนิคส์และทัศนคติที่มีต่อสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของลูกค้าอาหารอแกนิคส์และพบว่าทัศนคติที่มีต่ออาหารอแกนิคส์มีอิทธิพลมากที่สุดต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของลูกค้า

2.2 การตลาดมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการตลาดสำหรับธุรกิจค้าปลีกดั้งเดิม จากผลการวิเคราะห์พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงสุด คือ ด้านราคากับด้านความพึงพอใจ ด้านราคาและด้านลักษณะทางกายภาพกับด้านความจงรักภักดี และ ด้านราคากับด้านภาพลักษณ์ คุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปแบบตัวเงินเป็นต้นทุนของลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับ Kotler (2004) พบว่าการกำหนดราคาของธุรกิจให้บริการจึงยึดหลักของ 3Cs คือ ต้นทุน (Cost) ความต้องการของลูกค้า (Customers demand) และราคาของคู่แข่ง (Competitions price)

2.3 พฤติกรรมของผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการตลาดสำหรับธุรกิจค้าปลีกดั้งเดิม จากผลการวิเคราะห์พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงสุด คือ ด้านทัศนคติกับด้านความ

พึงพอใจ ด้านแรงจูงใจกับความจงรักภักดี และ ด้านการรับรู้กับด้านภาพลักษณ์ ถ้าขาดการเรียนรู้หรือประสบการณ์จะมีเพียงการรับสัมผัสเท่านั้น พฤติกรรมการรับรู้ เป็นกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่ต่อเนื่องจากการรู้สึกสัมผัสรับรู้ เป็นกระบวนการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามาในกระบวนการรู้สึก เมื่อเครื่องรับหรืออวัยวะสัมผัส สัมผัสสิ่งเร้า เราจะเกิดความ รู้สึกแล้วจะเกิดความรู้สึกนั้นไปตีความ หรือแปลความหมายกลายเป็นการรับรู้ การรับรู้จะเกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับ สมพร สุทัศนีย์ (2542) พบว่า แรงจูงใจเป็นการกระตุ้นให้บุคคลมีความกระตือรือร้นหรือแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ พฤติกรรมทางสังคม และพฤติกรรมการทำงาน โดยเฉพาะในองค์การณ ผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในสร้างแรงจูงใจผู้ร่วมงานเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ พบว่า รูปแบบการตลาดของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ พบว่า การตลาดของผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการตลาดในด้านความจงรักภักดีมากรวมถึงภาพลักษณ์ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจมากที่สุดทำให้มีการบอกต่อๆ กันไปเกิดการซื้อซ้ำและบ่อยมากขึ้นทำให้มีเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ อธิวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์ (2545) กล่าวว่า ธุรกิจค้าปลีก (Retailing) ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทยมาช้านาน เป็นวิถีชีวิตแท้จริงของชาวบ้านที่หลายคนคุ้นเคยจะกลายเป็นส่วนเกินของสังคมไทยที่ไม่มีรูปแบบธุรกิจของคนไทยให้หลงเหลือความสัมพันธ์ของชุมชนที่เคยเข้มแข็งและปลอดภัยก็จะได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน แต่ในขณะที่บางฝ่ายก็คาดการณ์ว่าร้านค้าปลีกดั้งเดิมก็สามารถยืนหยัดได้ ซึ่งหากธุรกิจค้าปลีกดั้งเดิมได้มีการแก้ไขปรับปรุงข้อเสียเปรียบและพัฒนาข้อได้เปรียบต่างๆ ก็จะทำให้สามารถดำเนินธุรกิจให้มีความไ้กำไรและแข่งขันกับร้านค้าปลีกสมัยใหม่ได้

7. ข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการธุรกิจร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมควรใส่ใจเรื่องทำเลที่ตั้งเป็นจุดสำคัญเพราะปัจจุบันผู้บริโภคจะคำนึงถึงความสะดวกสบายและง่ายต่อการจับจ่ายในการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ใกล้บ้านมากที่สุดทั้งด้านราคาเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อสินค้าในร้านค้าปลีกรวมทั้งการจัดหรือการตกแต่งร้านให้ดูสวยงามสะอาดตาและความสะอาดของตัวผลิตภัณฑ์วันหมดอายุของผลิตภัณฑ์ก็เป็นการดึงดูดใจผู้บริโภคได้รวมทั้งร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมมีสินค้าที่หลากหลายอย่างที่ร้านค้าปลีกสมัยใหม่ไม่มีขายซึ่งเป็นจุดยืนหรือเอกลักษณ์เฉพาะที่ติดลบออกไป

บรรณานุกรม

- กรณีการ์ ถึงฝั่ง. (2539). *การดำเนินงานร้านค้าปลีก*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราอาจารย์นิมิต จิวะสันติการ.
- กระทรวงพาณิชย์. (2542). *การค้าส่งค้าปลีกไทย (รายงานทิศทางการเศรษฐกิจและการค้าไทย: ภาคการค้าภาคในประเทศ)*. ฝ่ายวิจัยการเศรษฐกิจรายสาขา. สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศ กระทรวงพาณิชย์.
- กระทรวงพาณิชย์. (2552). *สำนักส่งเสริมการแข่งขันทางการค้า กรมการค้าภายใน*. รายงานการขยายสาขาของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่. กรุงเทพฯ.
- ขุน วิจิตรมาตรา. (2516). *ประวัติการค้าไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- ธนาคารทหารไทย. (2547). *ธุรกิจค้าปลีกแนวโน้มยังแข่งขันสูง*. กรุงเทพฯ: เศรษฐกิจสังคม.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2554). *สถิติเศรษฐกิจและการเงิน*. กรุงเทพฯ : ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ศรีสุภา สหชัยเสรี. (2538). *การตลาด กลไกสู่โลกกว้าง*. กรุงเทพฯ : ขวนพิมพ์
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักขิตานนท์, ศุภร เสรีรัตน์ และองอาจ ปทะวานิช. (2541). *กลยุทธ์การตลาด: การบริหารการตลาด และกรณีตัวอย่าง*. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2549). *การค้าปลีกของไทย*. ผลกระทบของการแข่งขันผู้ประกอบการค้าปลีกขนาดใหญ่จากต่างประเทศ.
- สมพร สุทัศนีย์. (2542). *มนุษย์สัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อริวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์. (2545). *อภิมหาอาณาจักรธุรกิจค้าปลีกค้าส่ง*. กรุงเทพฯ : ฟิงตัน
- อนุศาสตร์ สระทองเวียน. (2553). *ธุรกิจค้าปลีกประเทศไทย Retail Business in Thailand*. กรุงเทพฯ : วารสารนักบริหาร.
- Kotler, P. (1999). *Kotler on marketing: How to create, win and dominate markets*. New York : Free Press, 2004.
- Lovelock C. and Wrigth L. ,(2008). *Principles of service marketing and management*. 2th ed. Upper Saddle River, NJ : Prentice Hall
- Warlop L. Ratneshwar, S., van Osselaer, & S.M.J. *Distinctive brand cues and memory for product consumption experiences*. Intern. [Journal of Research in Marketing : 2005].

**การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกาย
ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**
ADMINISTRATION OF TECHNOLOGY FOR MEDITATION PROMOTION OF WAT
PRATHAMAKAYA ACCORDING TO THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY

สุนีย์ สัจจาไชยนนท์* วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ***

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษาครั้งนี้ ได้ออกแบบรูปแบบการวิจัยให้เป็นการวิจัยแบบผสม โดยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลเสริม การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลจากประชากรเป็นจำนวนมาก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง ได้ค่าเท่ากับ 0.94 และผ่านการหาค่าความเชื่อถือได้ ที่ระดับ 0.96 ประชากร คือ ประชาชนทั้งหมดที่มานั่งสมาธิในวัดพระธรรมกาย จำนวน 62,237 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,111 คน โดยใช้สูตรการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ การเก็บรวบรวมข้อมูลสนามดำเนินการระหว่างวันที่ 1-30 เมษายน 2559 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้จำนวน 1,005 คน คิดเป็นร้อยละ 90.46 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,111 คน การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ในรูปตารางรวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์ เชิงพรรณนา สำหรับสถิติเชิงพรรณนาที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าการถดถอยพหุคูณ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 9 คน แบบตัวต่อตัว โดยใช้แบบสัมภาษณ์แนวลึกที่มีโครงสร้าง จากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแปลความและวิเคราะห์ไว้ในตารางพร้อมคำบรรยาย

ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัญหาการบริหารจัดการที่สำคัญคือ วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิโดยใช้ง่าย

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย จังหวัดปทุมธานี

*** Corresponding author

งบประมาณอย่างไม่เหมาะสม เช่น น้อยเกินไป (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญคือ วัดพระธรรมกายควรให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิโดยใช้จ่ายงบประมาณอย่างเหมาะสม หรืออย่างประหยัด รวมทั้งควรใช้ประโยชน์จากเครือข่ายที่ทันสมัยและหลากหลาย เช่น เฟสบุ๊ก และไลน์ และ (3) วัดพระธรรมกายควรกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวางแผนยุทธศาสตร์ ด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปปรับใช้ในการวางแผน การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน หรือการกำหนดกลุ่มตัวชี้วัดสำคัญสำหรับการปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยี โดยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวางแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ควรประกอบด้วย 5 ด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านตัวชี้วัด ยุทธศาสตร์ดำเนินงาน พันธกิจ เป้าหมาย และวิสัยทัศน์

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ เทคโนโลยี การนั่งสมาธิ วัดพระธรรมกาย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

Objectives of this study were to explore (1) administrative problems of technology for meditation promotion of Wat Prathamakaya according to the Sufficiency Economy Philosophy, (2) development guidelines of technology for meditation promotion of Wat Prathamakaya according to the Sufficiency Economy Philosophy, and (3) administrative strategy of technology for meditation promotion of Wat Prathamakaya according to the Sufficiency Economy Philosophy.

Methodology of this research was constructed as mixed methods research using quantitative research as principal means and supported by qualitative research. The quantitative research was survey research collecting large amount of field data with questionnaires. The questionnaires passed try out of validity check at level of 0.94 and reliability check at level of 0.96. Population was all 62,237 people going to meditation retreat at Wat Prathamakaya. Total samples of 1,111 members were drawn by Taro Yamane's Sampling Size Formula. Field data collection was operated during October 1-30, 2016 and total 1,027 completed sets of questionnaire which equaled with 82.16 % of the 1,250 total samples were returned. Field data collection was collected during April 1-30, 2016 and total 1,005 completed sets of questionnaire which equaled with 90.46 % of the 1,111 total samples were returned. Data analysis was presented in contingency table with analytical descriptive approach. Descriptive statistics exercised were mean, standard

deviation, multiple regression, and Pearson's correlation coefficient. For qualitative research, in-depth interview of 9 experts or key informants with face to face interview together with structured in-depth interview form was also applied. After that the interviewed data was interpreted, analyzed, and presented in table with description.

Research results were (1) the significant problem of administration was Wat Prathamakaya' s inappropriate spending, such as too little, on knowledge and understanding provision of modern technology supporting the mediation to people, (2) the significant development guidelines of administration were Wat Prathamakaya should provide knowledge and understanding of modern technology supporting the mediation to people by spending appropriately or economically, including should utilize the variety of modern networks, for instance, Facebook and Line, and (3) Wat Prathamakaya should establish administrative strategy, particularly strategy planning, of technology for meditation promotion according to the Sufficiency Economy Philosophy and should apply in planning, performance process setting, or key performance indicators forming. The administrative strategy particularly the strategy planning should respectively consist of 5 aspect as follows: indicator, operational strategy, mission, goal, and vision.

Keywords: Administration, technology, meditation, Wat Prathamakaya, the Sufficiency Economy Philosophy

1. บทนำ

วัดพระธรรมกายเป็นวัดในพระพุทธศาสนา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2513 สังกัดมหานิกายแห่งคณะสงฆ์ไทย ตั้งอยู่ ณ ตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นวัดโดยสมบูรณ์ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2522 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 15 เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2522 วัดพระธรรมกายมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการนั่งสมาธิตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, 2547 (ที่มา : พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505) โดยมี “สภာธรรมกายสากล” ซึ่งเป็นอาคารปฏิบัติธรรมขนาดใหญ่ มีพื้นที่กว่า 150 ไร่ สามารถจุคนได้ประมาณ 300,000 คน ใช้เป็นสถานที่สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม ฟังพระธรรมเทศนา และนั่งสมาธิ สำหรับใช้ในงานบุญทุกวันอาทิตย์ และงานบุญใหญ่ของวัดตลอดทั้งปี วัดพระธรรมกายได้มุ่งเน้นการอบรมธรรมะทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติให้แก่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนสาธุชนผู้สนใจศึกษาธรรมะทุกท่านตลอดมา รวมทั้งเน้นในเรื่องของความสะอาด ความสงบ ความร่มรื่น และร่มเย็น โดยหลักการของวัดพระธรรมกายมุ่งที่ศีลธรรม วัดไม่ได้เป็นเพียงศาสนสถาน หรือสถานที่สำหรับการประกอบพิธีกรรม หรือศาสนพิธีต่าง ๆ เช่น การเวียนเทียน การสวดมนต์ การทำสมาธิ เท่านั้น แต่ถือว่า “วัดคือโรงเรียนสอนศีลธรรมให้กับมหาชน” คนจำนวนมาก โดยเฉพาะเยาวชนของชาติ หากได้รับการสอนและการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังแล้ว ก็จะเป็นผู้รักศีลธรรม สนใจธรรมะ และจะช่วยดึงให้ห่างพ้นจากอบายมุขและยาเสพติด

การนั่งสมาธิมีความสำคัญ เกิดประโยชน์ และเป็นผลดี กล่าวคือ ผลดีต่อตนเองทั้งด้านสุขภาพจิต ช่วยส่งเสริมให้คุณภาพของจิตใจดีขึ้น คือ ทำจิตใจ ผ่องใส สะอาด บริสุทธิ์ สงบ เยือกเย็น ปลอดภัย โกรธ เบาทุบาย มีความจำ และสติปัญญาดีขึ้น ทำอะไรคิดอะไรได้รวดเร็ว ถูกต้อง เลือกคิดแต่ในสิ่งที่ดีเท่านั้น รวมทั้งด้านพัฒนาบุคลิกภาพ ช่วยทำให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพดี กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า มีความมองอาจสง่าผ่าเผย มีผิวพรรณผ่องใส มีความมั่นคงทางอารมณ์ เยือกเย็นและเชื่อมั่นในตนเอง และมีมนุษยสัมพันธ์ดี ส่วนผลดีต่อครอบครัว ช่วยทำให้ครอบครัวมีความสุข เพราะสมาชิกในครอบครัวเห็นประโยชน์ของการประพฤติธรรม สำหรับผลดีต่อสังคมและประเทศชาติ ช่วยทำให้สังคมสงบสุข ทำให้เกิดความมีระเบียบวินัย และเกิดความประหยัด สำหรับต่อศาสนา ที่สำคัญคือ ช่วยทำให้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและรู้ซึ่งถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา และทำให้เกิดศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัย และจะเป็นกำลังส่งเสริมทะนุบำรุงศาสนา

นอกจากนี้ ยังถือว่า วันที่ 6 สิงหาคมของทุกปีถือเป็นวันสมาธิโลก (World Meditation Day) อีกทั้งข้อเท็จจริงยังปรากฏว่า ประชาชนเป็นจำนวนมากมีความสนใจการนั่งสมาธิที่วัดเป็นประจำทุกวัน หรือไปเฉพาะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ การนั่งสมาธิจึงเป็นเรื่องที่ควรนำศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกาย

ในส่วนของเทคโนโลยีมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งรวมทั้งประโยชน์ที่เกิดจากการนำวัสดุอุปกรณ์ที่สมัยใหม่มาใช้ในการสนับสนุนการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกาย เช่น การใช้เว็บไซต์ (website) การใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (Line) สำหรับสื่อสารข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนเพื่อให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการนั่งสมาธิ รวมทั้งการที่ประชาชนที่มานั่งสมาธิใช้เครือข่ายทางสังคม (social network) ในการทำกิจกรรมร่วมกับวัด เป็นต้น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐ อันได้แก่ วัดพระธรรมกาย และเป็นลักษณะของการศึกษาเพื่อ “พัฒนาหน่วยงาน คือ วัดพระธรรมกาย” หรือ “พัฒนาการบริหารจัดการของวัดพระธรรมกาย” โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาสนับสนุนการนั่งสมาธิ โดยมีปัญหาการวิจัย คือ “ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีในเรื่องที่วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิไม่มากเท่าที่ควร” เช่น วัดพระธรรมกายไม่ได้ให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนใช้เทคโนโลยีในการติดต่อ หรือในการจองวันเวลามานั่งสมาธิอย่างมากเพียงพอ

นอกจากปัญหาการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว ข้อเท็จจริงยังปรากฏว่า วัดพระธรรมกายยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่วัดพระธรรมกายไม่ได้ให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (1) **ด้านความพอประมาณ** เช่น วัดพระธรรมกายบริหารจัดการ หรือให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิโดยใช้จ่ายงบประมาณอย่างไม่เหมาะสม เช่น น้อยเกินไป หรือฟุ่มเฟือย (2) **ด้านความมีเหตุผล** เช่น วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิอย่างไม่รอบคอบ หรือไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลมากเท่าที่ควร (3) **ด้านการมีภูมิคุ้มกัน** เช่น วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการวางแผน หรือการเตรียมความพร้อมไว้ล่วงหน้ามากเท่าที่ควร (4) **ความรู้** เช่น วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิโดยให้วิชาความรู้ทางวิชาการกับประชาชนไม่มากเท่าที่ควร และ (5) **ด้านเครือข่าย** เช่น วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิโดยใช้เครือข่าย เช่น หน่วยงานภาครัฐกิจเอกชน และหน่วยงานภาครัฐไม่มากเท่าที่ควร เหล่านี้เป็นต้น (ที่มา : จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเบื้องต้นในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 รูป ได้แก่ (1) พระมหาวิริวัฒน์ วีรวฑฒโก ตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย สำนักประธานคณะกรรมการบริหารสภา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2559 ระหว่างเวลา 9.00 น.-10.00 น. รวม 60 นาที ณ วัดพระธรรมกาย (2) พระอารีพงศ์ ธิมมิโก

ตำแหน่งประธานสงฆ์ศูนย์อบรมสมุทรปราการ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2559 ระหว่างเวลา 15.00 น.-16.00 น. รวม 60 นาที ณ วัดพระธรรมกาย)

จากปัญหาการวิจัยดังกล่าว หากวัดพระธรรมกายบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิไม่มากเท่าที่ควร ย่อมทำให้เกิดข้อบกพร่องหรือผลเสีย ที่สำคัญคือ (1) ผลเสียต่อหน่วยงาน คือ วัดพระธรรมกาย ที่สำคัญคือ ทำให้วัดพระธรรมกายบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายไม่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และไม่ทันสมัยเท่าที่ควร (2) ผลเสียต่อบุคลากร คือ ทำให้บุคลากรบางส่วนของวัดพระธรรมกายไม่ได้รับการยอมรับ ไม่ได้มีความเชื่อถือมากเท่าที่ควร และอาจส่งผลให้บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจ และ (3) ผลเสียต่อประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่มานั่งสมาธิ ทำให้ประชาชนไม่ได้รับการปลูกฝัง หรือเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกาย

ด้วยเหตุผลที่แสดงถึงความเป็นมาของการวิจัย อำนาจหน้าที่หรือบทบาทของวัดพระธรรมกาย ปัญหาการวิจัย และความสำคัญของปัญหาการวิจัย ตลอดจนตัวอย่างปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาครั้งนี้ พร้อมทั้งคาดหวังว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งกรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณออกเป็น กรอบแนวคิดส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ และกรอบแนวคิดส่วนที่เป็นตัวแปรตาม โดยกรอบแนวคิดส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ หรือเป็นเหตุ (cause) ได้แก่ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (the Sufficiency Economy Philosophy) 5 ด้าน” ได้แก่ ด้าน (1) ความพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล (3) การมีภูมิคุ้มกัน (4) ความรู้ และ (5) เครือข่าย (ที่มา : วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550, หน้า 63-68). การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร)

สำหรับกรอบแนวคิดส่วนที่เป็นตัวแปรตาม หรือเป็นผล (effect) คือ “ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี 7 ด้าน” ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546” ทั้ง 7 ด้านนั้น ได้แก่ ด้าน (1) การเกิดประโยชน์สุขของประชาชน (2) การเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของหน่วยงาน (3) การมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของหน่วยงาน (4) การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน (5) การปรับปรุงภารกิจของหน่วยงานให้ทันต่อสถานการณ์ (6) การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน และ (7) การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ (ที่มา : วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2556, หน้า 34-35). *หลักการและเทคนิคการเขียนงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร. และนำไปใช้เป็นกลุ่มตัวแปรตามของงานวิจัยระดับปริญญาเอกของ รวีพร คูหิรัญ (2558, หน้า 71). "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินตามแนวพระราชดำริ", *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)* ปีที่ 7 ฉบับที่ 14 กรกฎาคม-ธันวาคม 2558, หน้า 64-76.)

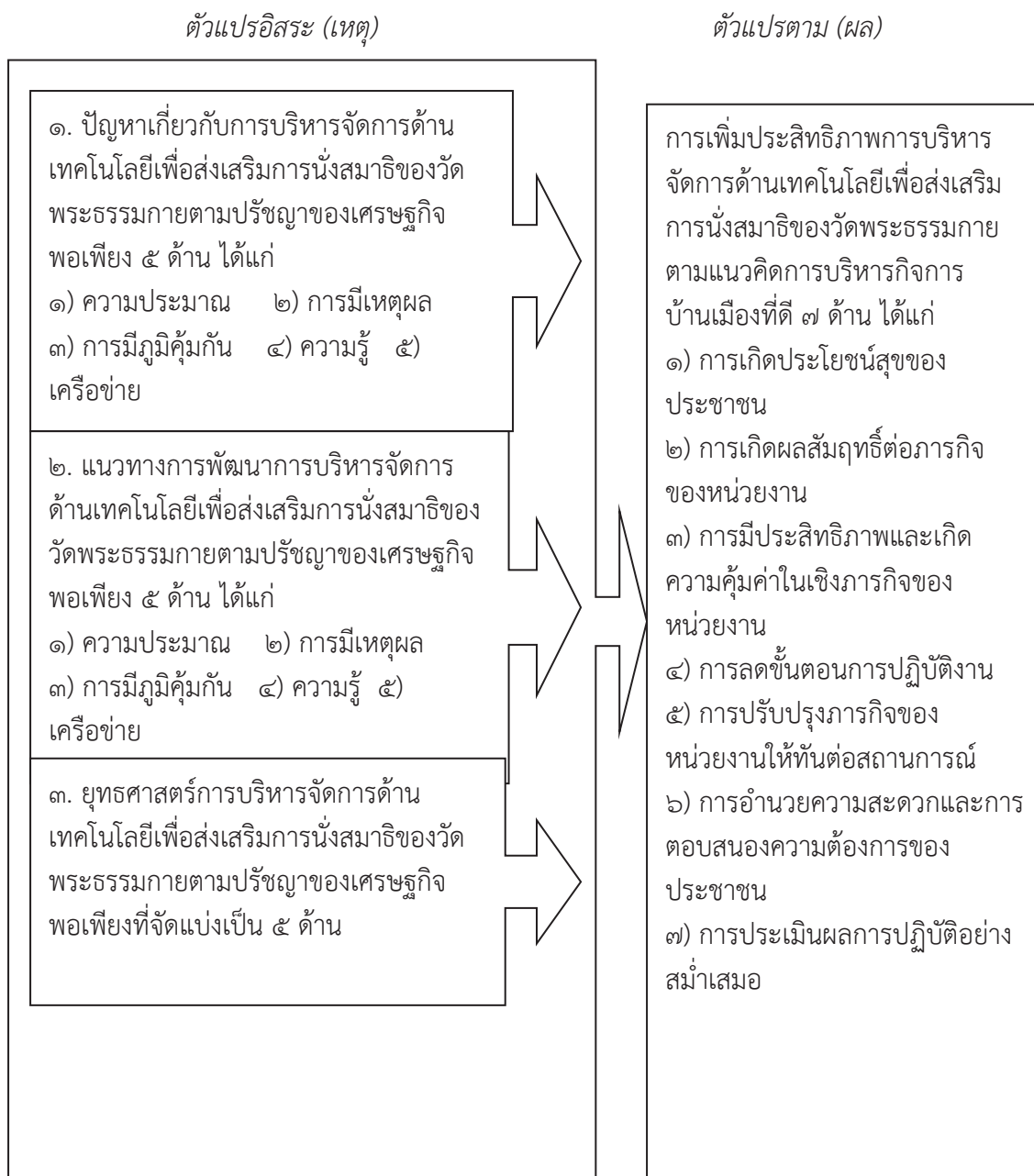
ในการกำหนดกรอบแนวคิดที่จัดแบ่งเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตามซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลต่อกัน (causality) นั้น ผู้ศึกษาได้จัดแบ่งแต่ละส่วนที่สัมพันธ์กันตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อของการศึกษาค้นคว้านี้ โดยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ (เหตุ) ประกอบด้วย 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งนำไปสู่ตัวแปรตาม (ผล) 1 ส่วน ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.)

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.)

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 4.) ซึ่งเน้นหรือให้ความสำคัญกับเรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์ที่ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) วิสัยทัศน์ (2) พันธกิจ (3) เป้าหมาย (4) ยุทธศาสตร์ดำเนินงาน และ (5) ตัวชี้วัด

ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ส่วนนี้ นำไปสู่ตัวแปรตาม ซึ่งหมายถึง การบริหารจัดการในทิศทางที่ดีกว่าเดิม หรือ การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามแนวคิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี 7 ด้าน ดังภาพ 1



ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่จัดแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ข้อ ที่ใช้ในการทำวิจัยเชิงปริมาณของการศึกษาค้นคว้า

สำหรับเหตุผลที่ผู้ศึกษานำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน” ดังกล่าว มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เนื่องจากเป็นกรอบแนวคิด หรือตัวชี้วัดการบริหารจัดการทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และขอบเขตของการศึกษารวมทั้งเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันที่ให้หน่วยงานของรัฐให้ความสำคัญและนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ ยังได้มีการนำกรอบแนวคิดดังกล่าวนี้ไปปรับใช้ในการทำวิจัย หรือวิทยานิพนธ์อีกด้วย ตัวอย่างเช่น มาริษา ตันติพรเดชา (2550). *การเปรียบเทียบการบริหารจัดการด้านการให้บริการประชาชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างเทศบาลเมืองนราธิวาสกับเทศบาลเมืองสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นต้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ออกแบบรูปแบบการวิจัย (research design) ให้เป็นการวิจัยแบบผสม (mixed methods research) (ที่มา : John W. Creswell and Vicki L. Plano Clark. (2011, pp. 174-175). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second Edition. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.) โดยเน้น (1) การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 80 และเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) และ (2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบลึก ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยนำข้อมูลมาเสริมและเทียบเคียงกับการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประกอบด้วย 4 หัวข้อ ได้แก่ (1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (3) การเก็บรวบรวมข้อมูล และ (4) วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนทั้งหมดที่มานั่งสมาธิในวัดพระธรรมกายในช่วง 3 ปี ย้อนหลัง จำนวน 62,237 คน (ที่มา : ฝ่ายทะเบียน วัดพระธรรมกาย ปี พ.ศ. 2555, 2556 และ 2557) ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนดังกล่าวที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 1,111 คน ซึ่งได้มาจากการใช้สูตรหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 97.0% หรือที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.03 (ที่มา : Taro Yamane. (2012). *Mathematics for Economists: An Elementary Survey*. Whitefish, Montana: Literary Licensing, LLC.) อันเป็นลักษณะของการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้ความน่าจะเป็น (probability sampling) และเป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยหน่วยตัวอย่างในประชากรมีโอกาสถูกสุ่มหรือถูกเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่า ๆ กัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลจากประชากรเป็นจำนวนมาก โดยแบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง ซึ่งเป็นการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา หรือหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of item Objective Congruence หรือ IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ได้ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.94 และได้ทำการทดสอบ (try out) จำนวน 50 ชุด เพื่อหาความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม หรือหาค่าครอนบาค (Cronbach) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าความเชื่อถือได้ ที่ระดับ 0.96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสนามระหว่างวันที่ 1-30 เมษายน 2559 ผู้ศึกษา และผู้ช่วยอีก 3 คน แจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้จำนวน 1,005 คน คิดเป็นร้อยละ 90.46 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,111 คน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลเชิงปริมาณมาทำการประมวลและวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับคอมพิวเตอร์ โดยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ในรูปตาราง รวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าการถดถอยพหุคูณ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

เนื่องจากประชากรของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นประชากรแฝง (hidden population) ที่ไม่อาจระบุจำนวนได้อย่างชัดเจน หรือได้ง่าย ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้ใช้การสุ่มตัวอย่างประเภทที่ไม่ใช่ความน่าจะเป็น (non probability sampling) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างตามแนวคิดสโนว์ บอล (Snowball Sampling Concept) (ที่มา : Patrick Biernacki and Dan Waldorf. (1981, pp.141-163). "Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling", *Sociological Methods & Research*, 10, 2 (1981): 141-163) ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แนวลึกที่มีโครงสร้าง (structured in-depth interview form) โดยผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวนดังกล่าวด้วยตัวเอง (face to face interview) ที่ละคน ๆ ละ 60 นาที ต่อจากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ แปลความ และเขียนพรรณนาหรือบรรยาย (descriptive analysis and descriptive interpretation) ไว้ในตาราง ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อนำมาเสริม หรือเทียบเคียงกับข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งเป็นข้อมูลหลักของการศึกษาครั้งนี้

5. ผลของการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 54.03) เป็นเพศหญิง และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.12) มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือสูงกว่าปริญญาตรี สำหรับผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ มีดังนี้

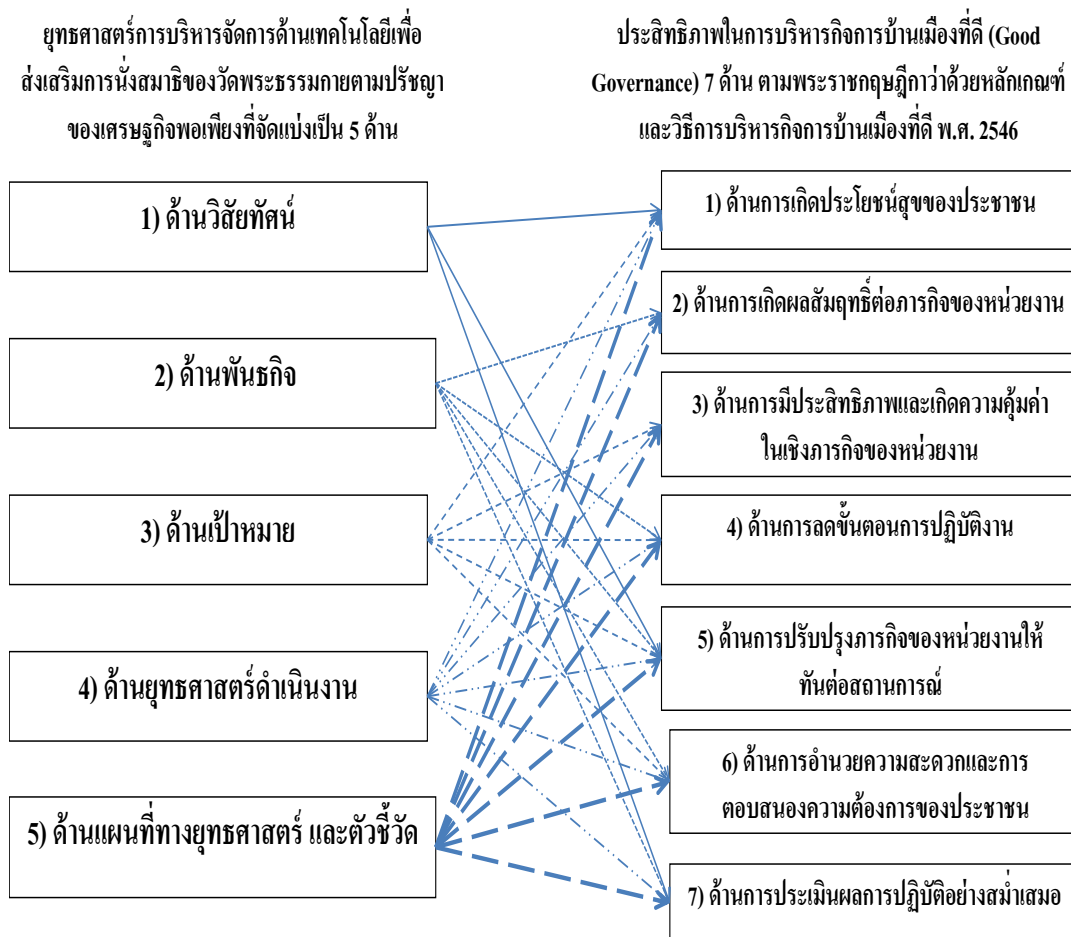
1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) ความพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล (3) การมีภูมิคุ้มกัน (4) ความรู้ และ (5) เครือข่าย โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความพอประมาณ ได้แก่ คำถามที่ว่า “วัดพระธรรมกายบริหารจัดการ หรือให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนันทนาการโดยใช้จ่ายงบประมาณอย่างไม่เหมาะสม เช่น น้อยเกินไป หรือฟุ่มเฟือย” (ค่าเฉลี่ย 2.33)

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้านดังกล่าว โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความพอประมาณ ได้แก่ คำถามที่ว่า “วัดพระธรรมกายควรบริหารจัดการ หรือให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนันทนาการโดยใช้จ่ายงบประมาณอย่างเหมาะสม เช่น ไม่น้อยเกินไป หรืออย่างประหยัด” (ค่าเฉลี่ย 2.33)

นอกจากนี้ ผลการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 9 คน ล้วนเห็นด้วยกับคำถามดังกล่าว

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.) พบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) วิสัยทัศน์ (2) พันธกิจ (3) เป้าหมาย (4) ยุทธศาสตร์ดำเนินงาน และ (5) ตัวชี้วัด (ตัวแปรอิสระ) ล้วนมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) การเกิดประโยชน์สุขของประชาชน (2) การเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของหน่วยงาน (3) การมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของหน่วยงาน (4) การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน (5) การปรับปรุงภารกิจของหน่วยงานให้ทันต่อสถานการณ์ (6) การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน และ (7) การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ (ตัวแปรตาม) โดยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้าน (1) ตัวชี้วัด (2) ยุทธศาสตร์ดำเนินงาน (3) พันธกิจ (4) เป้าหมาย และ (5) วิสัยทัศน์

สำหรับผลการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ จำนวน 7 คน เห็นด้วยกับคำถามดังกล่าว ส่วนผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักอีก 2 คน ไม่มีความเห็น ดังภาพ 2-3



ภาพ 2 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนํ้าสมาริของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี 7 ด้าน



ภาพ 3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนุ่งสมาธิ
ของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน

6. การอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนุ่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน ดังกล่าวแล้วนั้น

เหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ซึ่งเป็นประชาชนที่มานั่งสมาธิในวัดพระธรรมกายเห็นด้วยในระดับปานกลางดังกล่าว แทนที่จะเห็นด้วยในระดับมากหรือในระดับน้อย ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นว่า ถึงแม้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเห็นว่า วัดพระธรรมกายมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง (1) การที่วัดพระธรรมกายบริหารจัดการ หรือให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนุ่งสมาธิโดยใช้ปัจจัยประมาณอย่างไม่เหมาะสม เช่น น้อยเกินไป หรือพุ่มเพื่อย (ค่าเฉลี่ย 2.33, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66) และ (2) การที่วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนุ่งสมาธิโดยใช้เครือข่าย เช่น หน่วยงานภาครัฐกิจเอกชน และหน่วยงานภาครัฐไม่มากเท่าที่ควร (ค่าเฉลี่ย 2.33, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67) เหล่านี้เป็นต้น ก็ตาม แต่ในเวลาเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างก็ยังเห็นว่า วัดพระธรรมกายบริหารจัดการ หรือดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้ยังมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง (1) การที่วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนุ่งสมาธิโดยให้วิชาความรู้ทางวิชาการกับประชาชน (ค่าเฉลี่ย 2.24) และ (2) การที่วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนุ่งสมาธิโดยนำเครือข่ายที่ทันสมัย หรือเครือข่ายสังคม (social media) เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (Line) มาปรับใช้กับประชาชน (ค่าเฉลี่ย 2.15) เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีส่วนสำคัญทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับปานกลาง

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนุ่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน ดังกล่าวแล้วนั้น

เหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ซึ่งเป็นประชาชนที่มานั่งสมาธิในวัดพระธรรมกายเห็นด้วยในระดับปานกลางดังกล่าว แทนที่จะเห็นด้วยในระดับมากหรือในระดับน้อย ผู้ศึกษามี

ความเห็นว่าเป็นว่า ถึงแม้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวพึงพอใจ และเห็นว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสม สอดคล้องกับความเป็นจริง และมีโอกาสนำไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง (1) การที่วัดพระธรรมกายควรให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนันทนาการโดยให้ความสำคัญกับการวางแผน หรือการเตรียมความพร้อมไว้ล่วงหน้า (ค่าเฉลี่ย 2.31, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62) และ (2) การที่วัดพระธรรมกายควรให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนันทนาการอย่างรอบคอบ หรืออยู่บนพื้นฐานของเหตุผล (ค่าเฉลี่ย 2.31, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หรือ S.D. 0.66) เป็นต้น ก็ตาม แต่ในเวลาเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างก็ยังคงมีความเห็นแย้ง หรือไม่พึงพอใจกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง (1) การที่วัดพระธรรมกายบริหารจัดการ หรือให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนันทนาการโดยใช้จ่ายงบประมาณอย่างไม่เหมาะสม เช่น น้อยเกินไป หรือฟุ่มเฟือย (ค่าเฉลี่ย 2.33, S.D. 0.66) และ (2) การที่วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนันทนาการโดยใช้เครือข่าย เช่น หน่วยงานภาครัฐกิจเอกชน และหน่วยงานภาครัฐไม่มากเท่าที่ควร (ค่าเฉลี่ย 2.33, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67) เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงมีส่วนสำคัญทำให้กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับปานกลางดังกล่าว

3. ผลการศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน พบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการดังกล่าวล้วนมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีทั้ง 7 ด้าน โดยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อยได้ทั้ง 5 ด้าน ดังกล่าวแล้วนั้น

เหตุผลสำคัญที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนทั้งหมดที่มานันทนาการในวัดพระธรรมกายมีความเห็นดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นเนื่องจากกลุ่มตัวอย่าง (1) ทราบและเข้าใจถึงความสำคัญ ความจำเป็น ตลอดจนลักษณะสำคัญของยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน (2) เข้าใจว่า ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการดังกล่าวให้ความสำคัญกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และให้ความสำคัญกับตัวชี้วัด ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการประเมินผล และ (3) หากวัดพระธรรมกายนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการดังกล่าวมาปรับใช้อย่างจริงจังและต่อเนื่องแล้ว ย่อมมีส่วนสำคัญทำให้การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนันทนาการของวัดพระธรรมกายมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ เมื่อเป็นเช่นนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงมีความเห็นดังกล่าว อนึ่งความเห็นเช่นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่จำนวน 7 คน จากทั้งหมด 9 คน

7. สรุปผลการวิจัย

1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ที่สำคัญคือ วัดพระธรรมกายให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิโดยใช้จำยงบประมาณอย่างไม่เหมาะสม เช่น น้อยเกินไป หรือฟุ่มเฟือย

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ที่สำคัญคือ วัดพระธรรมกายควรให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิโดยใช้จำยงบประมาณอย่างเหมาะสม ประหยัด และใช้ประโยชน์จากเครือข่ายที่ทันสมัยและหลากหลาย เช่น เฟสบุ๊ก และไลน์

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน ควรประกอบด้วย 5 ด้านเรียงตามลำดับ

8. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ข้อเสนอแนะสอดคล้องกับผลการศึกษา และการอภิปรายผลข้างต้น ข้อเสนอแนะมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ มี 2 ข้อ

1.1 วัดพระธรรมกายควรจัดการฝึกอบรมหรือพัฒนาผู้บริหารทุกระดับเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเองในเรื่องความสำคัญและความจำเป็นของการให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิในทิศทางที่สนับสนุนหรือใช้จำยงบประมาณอย่างเหมาะสม เช่น ไม่น้อยเกินไป หรือประหยัด (ข้อเสนอแนะ หรือแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเรื่องการใช้งบประมาณอย่างเหมาะสมข้างหน้านี้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 9 คน) และเฉพาะข้อเสนอแนะที่วัดพระธรรมกายควรจัดการฝึกอบรมหรือพัฒนาผู้บริหารทุกระดับเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการปฏิบัติงานนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Alan Michael Saks and Robert R. Haccoun. (2012, pp. 5-10). *Managing Performance Through Training and Development*. Fifth Edition. Toronto: Nelson Education, Ltd. ที่กล่าวถึงการจัดการฝึกอบรมและกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า การที่หน่วยงานจัดการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรในหน่วยงาน ย่อมเป็นผลให้บุคคลเกิดการปรับปรุงในการปฏิบัติงานของตนเอง

1.2 วัดพระธรรมกายควรออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมทุกขั้นตอน และควรออกแบบหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งจัดทำตัวแบบการฝึกอบรมหลัก เพื่อให้เห็นภาพรวมหรือทิศทางของการฝึกอบรม พร้อมกันนั้น หลักสูตรการฝึกอบรมทุกขั้นตอนควรดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย เช่นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Steven A. Beebe, Timothy P. Mottet, and K. David Roach. (2003). *Training and Development*:

Enhancing Communication and Leadership Skills. New Jersey: Pearson. ที่อธิบายไว้ว่า หน่วยงานควรมีการออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมทุกขั้นตอน และควรออกแบบหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งจัดทำตัวแบบการฝึกอบรมหลัก เพื่อให้เห็นภาพรวมหรือทิศทางของการฝึกอบรม ทั้งนี้ หลักสูตรการฝึกอบรมทุกขั้นตอนควรดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ คือ วัดพระธรรมกายควรกำหนด ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวางแผนยุทธศาสตร์ ด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปปรับใช้ในการวางแผน การกำหนด ขั้นตอนการปฏิบัติงาน หรือการกำหนดกลุ่มตัวชี้วัดสำคัญสำหรับการปฏิบัติงาน (Key Performance Indicator หรือ KPI) ด้านเทคโนโลยี โดยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่เน้นการวางแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ควรประกอบด้วย 5 ด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้าน (1) ตัวชี้วัด (2) ยุทธศาสตร์ดำเนินงาน (3) พันธกิจ (4) เป้าหมาย และ (5) วิธีทัศน์ ข้อเสนอแนะเช่นนี้ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ จำนวน 7 คน จากทั้งหมด 9 คน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. วัดพระธรรมกาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคลากรควรทำวิจัยต่อยอดแบบเจาะลึก เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแต่ละด้านอย่างเจาะจง เช่น ด้านการมีภูมิคุ้มกัน และด้านเครือข่าย เป็นต้น

2. วัดพระธรรมกาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคลากรควรทำวิจัยเชิงเปรียบเทียบ เช่น การเปรียบเทียบการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิระหว่างวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับวัดอื่น หรือวัดไทยในต่างประเทศ ที่มีภาระงานใกล้เคียงกัน

3. วัดพระธรรมกาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคลากรควรทำวิจัยโดยใช้กรอบแนวคิด หรือยุทธศาสตร์อื่นสำหรับการศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกาย เช่น แนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน และแนวคิดตะวันออก เป็นต้น

4. วัดพระธรรมกาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคลากรควรทำวิจัยต่อยอด โดยออกแบบรูปแบบการวิจัย (research design) ให้เป็นการวิจัยแบบผสม (mixed methods research) ซึ่งประกอบด้วยวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพคุณภาพ ในเรื่องแนวโน้มการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับการพยากรณ์ การคาดการณ์ การวางแผน และการกำหนดวิธีทัศน์ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการนั่งสมาธิของวัดพระธรรมกายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

มาริษา ตันติพรเดชา. (2550). การเปรียบเทียบการบริหารจัดการด้านการให้บริการประชาชนตาม แนวเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างเทศบาลเมืองนราธิวาสกับเทศบาลเมืองสุโขทัย จังหวัด

- นราธิวาส. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รวีพร คูหิรัญ. (กรกฎาคม-ธันวาคม, 2558). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินตามแนวพระราชดำริ. *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา*, 7(14) : 64-76.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). *การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โพธิ์เพช.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2556). *หลักการและเทคนิคการเขียนงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงานพิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โพธิ์เพช.
- Beebe, Steven A., Mottet, Timothy P., and Roach, K. David. (2003). *Training and Development: Enhancing Communication and Leadership Skills*. New Jersey: Pearson.
- Biernacki, Patrick. and Waldorf, Dan. (1981). "Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling", *Sociological Methods & Research*, 10, 2 (1981): 141-163.
- Creswell, John W. and Clark, Vicki L. Plano. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second Edition. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Saks, Alan Michael. and Haccoun, Robert R. (2012). *Managing Performance Through Training and Development*. Fifth Edition. Toronto: Nelson Education, Ltd.
- Yamane, Taro. (2012). *Mathematics for Economists: An Elementary Survey*. Whitefish, Montana: Literary Licensing, LLC.

การพัฒนาแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะ
ทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิด เรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมผัส
DEVELOPMENT OF A PROVISION OF EXPERIENCE MODEL TO ENHANCE
CREATIVE THINKING AND SOCIAL SKILLS IN EARLY CHILDHOOD
USING THE REGGIO EMILIA AND MULTI-SENSORY APPROACH

อวยพร ออละมาลี* พจมาน ขำนาญกิจ** สำราญ กำจัดภัย***

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมผัส 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบ โดย เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองก่อนและหลังได้รับการจัดประสบการณ์ เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมหลังได้รับการจัดประสบการณ์ เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์และติดตามผล และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบ ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) พัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง คือเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 คือโรงเรียนบ้านโนนกง จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มทดลอง และโรงเรียนบ้านเชียงสือ จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มควบคุม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติการทดสอบที่ทั้งชนิด Dependent samples t-test และการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า 1) ความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง หลังได้รับการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์ 2) ความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคม ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนจัด

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดประสบการณ์, ความคิดสร้างสรรค์, ทักษะทางสังคม, เรกจิโอ เอมีเลีย, พหุสัมผัส

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to develop a provision of experience model to enhance early childhood children's creative thinking and social skills using the Reggio Emilia and multi-sensory approaches, 2) to investigate the results of the provision-of-experience model by the following method: comparison of creative thinking and social skills of early childhood children in the treatment group between before and after gaining experience; comparison of creative thinking and social skills of early childhood children of the two groups between treatment and control after experience; comparison the creative thinking and social skills of early childhood children of the treatment and control group : before provision of experience, between provision of experience, after of provision of experience and follow-up of the experience provision; and investigation of early childhood children's satisfaction with the experience provision according to the provision of experience model. A sample of 20 second year kindergarten students at Ban Non Kung School under the Office of Sakon Nakhon Educational Service Area 1 was treatment group and 20 second year kindergarten students at Ban Chiang Sue School under the same office was control group. Statistics used were mean, standard deviation and t-tests for both dependent and independent samples. Findings of the study disclosed as follows: The result of developing the experience provision model derived a model which comprises significance and background, basic ideas, principles, objectives, contents, provision of experience and measurement and evaluation. The provision of experience were 5Ps process – preparations, project, planning, practice and peroration. And The result of investigate of the experience provision model revealed that the creative thinking and social skills of early childhood children in the treatment group after being provided with experience according to the experience provision model were higher than those before. The creative thinking and social skills of early childhood children

in the treatment group higher than those in the control group at the significantly .05 level. The creative thinking and social skills of early childhood children of the treatment group and control group in before provision of experience, between provision of experience, after of provision of experience and follow-up of the experience provision were significantly different at the .05 level. The early childhood children were satisfied with the provision of experience according to the model at high level.

Keywords: Experience Provision Model, Creative Thinking, Social Skills, Reggio Emilia, Multi-Sensory

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถและพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ดังนั้นอุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษาจึงจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก จัดกระบวนการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย ตรงตามความต้องการ พัฒนาการคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีความสำคัญมาก เพราะเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เป็นการสร้างฐานรากของชีวิต (Foundation / Building Block) เป็นการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาด้านสมองและการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุดในชีวิต และเป็นช่วงวัยที่ต้องการปลูกฝังบ่มเพาะเป็นพิเศษ รัฐบาลจึงมีนโยบายเร่งรัดเพื่อให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการพัฒนารอบด้านตามวัยอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง (สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารการเรียนรู้, 2556) ซึ่งการจัดประสบการณ์และพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในยุคที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ในการคิดแก้ปัญหา และรู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกันมากขึ้น การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กปฐมวัยจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนของเด็กวัยนี้ เพราะในช่วง 6 ขวบแรกของชีวิตเป็นระยะที่เด็กมีความคิดจินตนาการสูงและศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์กำลังพัฒนา หากเด็กได้รับการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมที่เหมาะสมต่อเนื่องตามลำดับ นับว่าเป็นการวาง ฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวัยต่อมาจนถึงวัยผู้ใหญ่ ซึ่งช่วงเวลาพัฒนาการด้านนี้มีความสอดคล้องกับ

พัฒนาการด้านอื่น ๆ ของเด็ก(เยาวยา เดชะคุปต์,2542) รวมถึงทักษะทางสังคม (Social Skills) ของเด็กปฐมวัยก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะทักษะทางสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องพันกับความสามารถในการปรับตัว ในโรงเรียนจะมีผลต่อความสามารถในการเรียนและการมีส่วนร่วมในการเรียน (Ladd, GW., 2000) เพราะ เด็กเรียนรู้สังคมจากผู้ใหญ่ใกล้เคียง จากพ่อแม่ การมีความสัมพันธ์กับคนอื่นทำให้เด็กเรียนรู้ความร่วมมือ การปฏิเสธ การรับ การแบ่งปัน การสื่อสาร เมื่ออายุ 5 ขวบ จะเป็นวัยที่พร้อมเล่นกับเพื่อน มีสังคมภายในกลุ่ม ทักษะทางสังคมของเด็กส่วนใหญ่พัฒนามาจากการเรียนรู้ในขณะที่เล่นกับเพื่อน การเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลทำให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคมได้มากเนื่องจากเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับครู เพื่อนนักเรียน และบุคคลในโรงเรียน (กุลยา ตันติผลาชีวะ,2551)

การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยสามารถทำได้โดยการจัดประสบการณ์ให้เด็กทำกิจกรรมที่อิสระทางความคิด การสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูลจนได้ผลสู่การสร้าง สิ่งที่เกิดและสร้างสรรค์ซึ่งกระบวนการนำไปสู่การสร้างสร้างสรรค์ต้องอยู่ในบรรยากาศที่อิสระ สำหรับเด็กปฐมวัยการพัฒนาให้เกิดการสร้างสรรค์ คือการจัดเป็นรูปแบบกิจกรรมให้เด็กคิด เด็กกระทำอาจอยู่ในรูปกิจกรรมเคลื่อนไหวสร้างสรรค์ กิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การจัดประสบการณ์แบบเรกจิโอ เอมีเลีย ส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดสร้างสรรค์ผลงานตามความคิด และความสนใจของเด็ก โดยเด็กเป็นผู้คิดหัวข้อโครงการที่ต้องการเรียนด้วยตัวเอง ซึ่งข้อดีของการจัดประสบการณ์แบบเรกจิโอ เอมีเลีย คือ การจัดกลุ่มเด็กเป็นกลุ่มเล็ก จะช่วยเด็กในการเรียนรู้สังคมเพิ่มขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สังเกตการทำงานร่วมกัน เกิดการยอมรับ สร้างความอดทน ทำให้เกิดพัฒนาการด้านสังคม นอกจากนี้การใช้งานศิลปะเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของเด็กออกมาเป็นรูปธรรม ยังช่วยขยายความคิดของเด็กให้กว้างออกไปด้วย ทำให้เด็กรู้จักการสังเกตสิ่งต่าง ๆ ในแง่มิติสัมพันธ์ ฝึกสายตา การมอง การใช้กล้ามเนื้อ สร้างความรักความชอบในงานศิลปะให้กับเด็ก(กุลยา ตันติผลาชีวะ,2551) ทั้งนี้เพราะแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย (Reggio Emilia) เป็นแนวคิดที่มีความเชื่อ ว่าเด็กแต่ละคนมีความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ตั้งแต่วินาทีแรกที่กำเนิดมา เด็กมีวิถีของการเรียนรู้เป็นไปตามระยะของพัฒนาการในแต่ละวัย เด็กแต่ละคนจะเต็มไปด้วยพลังความปรารถนาที่จะเติบโต และ งดงาม ความอยากรู้ อยากเห็น ความสามารถในการแสดงออกถึงความต้องการที่จะสัมพันธ์ และสื่อสารกับผู้อื่นด้วยการแสดงออกทางแววตา สีหน้า อากัปกิริยา การจับต้องสัมผัส ฯลฯ โรงเรียนเป็นสถานที่บูรณาการสิ่งมีชีวิตที่หลากหลายด้วยการใช้ชีวิตและมีสัมพันธ์ภาพร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก ครูและเด็กเรียนรู้ไปด้วยกัน การสอนและการเรียนต้องควบคู่ไปด้วยกัน ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ มากกว่าการสอน ซึ่งมีหลักการจัดประสบการณ์ คือเด็กเรียนรู้อย่างลุ่มลึกผ่านโครงการ ครูส่งเสริมสนับสนุนให้จินตนาการของเด็ก และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้ปรากฏออกมาและสื่อออกมาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครูมีการบันทึกข้อมูล สารการเรียนรู้ในระหว่างการเรียนรู้อย่างลุ่มลึกผ่านโครงการ ใช้ศิลปะเป็นแนวทางสำคัญที่เด็กสามารถสื่อความหมายให้ผู้อื่นรับรู้ความคิดของตน มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของเด็ก(สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และธิดา พิทักษ์สินสุข,2543)

นอกจากนี้การจัดประสบการณ์ตามแนวคิดพหุสัมผัส (Multi-sensory Approach) เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะแนะนำแนวความคิดให้กับเด็ก เป็นการสร้างความคิดสร้างสรรค์ สำหรับการจัดประสบการณ์การคิดสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถทำได้โดยใช้เทคนิคการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดพหุสัมผัสได้ ได้แก่ เล่นเกมการล่าสัตว์ที่แสดงในรูปภาพและพูดคำ การสัมผัสและคาดเดาวัตถุที่อยู่ในถุงเป็นอะไร เพลงสอนให้แต่ละส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การสอนการวาดภาพสีจากกลายนิ้วมือ และครูที่จัดประสบการณ์ตามแนวคิดพหุสัมผัสจะใช้เวลาในการเล่นและกิจกรรมที่จะสอนต้องคิดค้นหาสิ่งที่เด็กชอบทำมากที่สุดมาใช้ในการสอนเด็กให้มีความคิดสร้างสรรค์ และเพลิดเพลินไปกับการเรียนรู้ที่หลากหลายและจดจำสิ่งที่ดีของเด็ก⁹ ทั้งนี้เพราะแนวคิดพหุสัมผัส (Multi- Sensory Approach) เป็นแนวคิดที่มุ่งจัดเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนมีโอกาสดูประสาทสัมผัสหลาย ๆ ทาง ได้แก่ทางตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส และการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อในร่างกายเพื่อรับประสบการณ์ รับข้อมูล เมื่อประสาทสัมผัสส่วนต่าง ๆ ได้ทำกิจกรรม สมองก็ทำงานประสานกับระบบประสาทส่วนต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้หลายแง่มุม จนทำให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทนถาวร (เจริญลักษณ์ จิริวิบูลย์, 2545)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะประยุกต์ ใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย (Reggio Emilia) และแนวคิดพหุสัมผัส (Multi- Sensory Approach) เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย เพราะเป็นความสามารถที่สำคัญอย่างหนึ่งของเด็กปฐมวัย และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาและดึงศักยภาพเชิงสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากเท่าที่จะทำได้ โดยให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมผ่านการจัดประสบการณ์ที่ใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมผัส อันส่งผลให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาศักยภาพพื้นฐานจำเป็นต่อการเรียนรู้และมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นประโยชน์สำหรับครูปฐมวัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมให้สอดคล้องกับบริบทในการจัดการศึกษาปฐมวัยของแต่ละแห่ง ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลียและพหุสัมผัส
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ ดังนี้ 1) เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของนักเรียนปฐมวัยกลุ่มทดลองก่อนและหลังได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ 2) เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมหลังได้รับการจัดประสบการณ์ 3) เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังการจัดประสบการณ์ และติดตามผล

การจัดประสบการณ์ และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ เด็กปฐมวัยที่กำลังเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนสังกัดศูนย์อำนวยการเครือข่ายโพนสามัคคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 250 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโนนกง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มทดลอง และเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนบ้านเชียงสือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มควบคุม

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่หน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคม โดยบูรณาการเข้าในสาระการเรียนรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ ดอกไม้ ฝ้ายฝ่อ ธรรมชาติน่ารู้ สัตว์เลี้ยง รูปเรขาคณิต และคณิตคิดสนุก

3.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการจัดประสบการณ์ ซึ่งจำแนกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลียและพหุสัมพันธ์ และ 2) การจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์แบบปกติ

2. ตัวแปรตาม คือ 1) ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยซึ่งประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) 2) ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมการสื่อสาร (Communication) พฤติกรรมความร่วมมือ (Cooperation) พฤติกรรมการแบ่งปัน (Sharing) และ 3) ความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลียและพหุสัมพันธ์

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาของการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการทดลองใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ และรูปแบบการสอนปกติ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยศึกษาด้านเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง และด้านบุคคล โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย เพื่อทราบถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมในเด็กปฐมวัยจากนั้นรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารและด้านบุคคลมาเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ ผู้วิจัยดำเนินการคือ 1) กำหนดกรอบองค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ ได้องค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์ คือ ความสำคัญและความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน หลักการ วัตถุประสงค์ สารการเรียนรู้ กระบวนการจัดประสบการณ์ และ การวัดและประเมินผล 2) สร้างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ ตามกรอบองค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์ 3) นำรูปแบบการจัดประสบการณ์และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านประเมินความเหมาะสม และแก้ไขส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และ 4) นำรูปแบบการจัดประสบการณ์และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ที่แก้ไข ปรับปรุงแล้วไปทดลองนำร่องกับเด็กปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ผู้วิจัยดำเนินการคือ 1) สร้างและหาคุณภาพของแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมโดยแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์จากผลผลิตภาพวาด TCT – DP ของ Jellen & Urban ส่วนแบบทดสอบทักษะทางสังคมผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 30 ข้อเป็นแบบทดสอบเชิงสถานการณ์และภาพประกอบจากนั้นผู้วิจัยสร้างแบบประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัย จำนวน 10 ข้อ เป็นเชิงสถานการณ์และภาพประกอบ 2) กำหนดแผนการทดลองแบบกำหนดกลุ่มควบคุมทดสอบก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ต่อเนื่องตามเวลาที่กำหนด (Control Group Interrupted Time – Series Design) 3) ดำเนินการทดลองจัดประสบการณ์ทั้ง 2 กลุ่มด้วยตัวเองตามแผนการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบและแบบปกติ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 และ 4) เก็บรวบรวมผลมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการทดลองใช้รูปแบบ และตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข รูปแบบจากนั้นพิมพ์รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และ พหุสัมพันธ์ เป็นฉบับสมบูรณ์ต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์

5.1.1 รูปแบบการจัดประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นมี 7 องค์ประกอบ คือ ความสำคัญและความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน หลักการ วัตถุประสงค์ สาระ การเรียนรู้ กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ดังรายละเอียดดังนี้

5.1.1.1 ความสำคัญและความเป็นมา ประกอบด้วยความเป็นมา ความสำคัญในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมในเด็กปฐมวัยและแนวคิดที่ใช้ในการสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์

5.1.1.2 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน ประกอบด้วยรายละเอียด หลักการจัดประสบการณ์ของแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลียและพหุสัมพันธ์

5.1.1.3 หลักการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสหลาย ๆ ด้าน เช่น ประสาทสัมผัสตา หู จมูก ลิ้น สัมผัส และการเคลื่อนไหว ให้มากที่สุดในการเรียนรู้และรับข้อมูล 2) ส่งเสริมให้เด็กส่งเสริมการใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้ด้วยการเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การชิมรส การสัมผัส และการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ การสังเกต จับต้อง เปรียบเทียบ 3) ส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดประดิษฐ์ ค้นหาคำตอบจากปัญหาหรือเรื่องที่สนใจเพื่อสร้างองค์แห่งความรู้ด้วยตนเอง สร้างสรรค์ผลงานตามความคิดและความสนใจของเด็ก 4) ส่งเสริมให้เด็กใช้ศิลปะในการสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ กระบวนการคิด จินตนาการ และ ข้อมูลความรู้ที่เด็กรับรู้มา 5) ส่งเสริมให้ครูและเด็กร่วมกันบันทึกข้อมูลสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ และ 6) ส่งเสริมให้ครูและเด็กร่วมกันจัดแสดงผลงานการเรียนรู้

5.1.1.4 วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยใน 4 องค์ประกอบคือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ 2) เสริมสร้างทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยใน 3 พฤติกรรม คือ พฤติกรรมการสื่อสาร พฤติกรรมความร่วมมือ และพฤติกรรมการแบ่งปัน

5.1.1.5 สาระการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมโดยบูรณาการเข้าในสาระการเรียนรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคล และสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้เรื่องดอกไม้ผีเสื้อ ธรรมชาติน้ำรู้ สัตว์เลี้ยง รูปเรขาคณิต และคณิตคิดสนุก

5.1.1.6 กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5P) ได้แก่ ขั้นเตรียมการ (Preparation : P) ขั้นกำหนดโครงการ (Project : P) ขั้นการวางแผนดำเนินการ (Planning : P) ขั้นการปฏิบัติ (Practice : P) และ ขั้นการสรุป (Peroration : P)

5.1.1.7 การวัดและประเมินผล ได้แก่ 1) การวัดก่อนการจัดประสบการณ์ ด้วยแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคม 2) การวัดและประเมินผลระหว่างเรียน ด้วยการสังเกตพฤติกรรมและประเมินผลงาน 3) การวัดและประเมินผลหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบ

ความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคม

5.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้น

พบว่า 1) เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมจากการวัดก่อนการจัดประสบการณ์ ระหว่างการจัดประสบการณ์ หลังการจัดประสบการณ์ และระยะติดตามผลการจัดประสบการณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ อยู่ในระดับมาก

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลียและพหุสัมพันธ์ มีประเด็นนำสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านการพัฒนารูปแบบ ได้รูปแบบที่ประกอบ 7 องค์ประกอบและตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ มีความเหมาะสมมาก ทั้งนี้ เพราะผู้วิจัยดำเนินการพัฒนารูปแบบ โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านเอกสารและบุคคล แล้วนำข้อมูลทั้ง 2 แหล่งมาเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบ และดำเนินการสร้างรูปแบบโดยมีการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี ขัมมณี ที่กล่าวว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์ (Teaching / Instructional Model) คือแบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบอย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี / หลักการเรียนรู้ หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะอันจะนำผู้เรียน ไปสู่จุดมุ่งหมายเฉพาะที่รูปแบบนั้นกำหนดซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่างในการจัดและดำเนินการสอนอื่น ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเช่นเดียวกัน ซึ่งมีส่วนประกอบสำคัญ ของรูปแบบ 4 ประการ คือ ทฤษฎีหรือหลักการของรูปแบบวัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ และผลที่จะได้รับจากการใช้รูปแบบ (ทฤษฎี ขัมมณี, 2550) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญชนก ทองค่วย ที่ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์แบบเน้นประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์สำหรับเด็กปฐมวัย ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ ทดลองใช้รูปแบบและศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัย รูปแบบการจัดประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ สาระ กระบวนการจัดประสบการณ์ และการประเมินผล ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ความซื่อสัตย์หลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเด็กปฐมวัยส่วนมากมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ (ขวัญชนก ทองค่วย, 2556)

2. ด้านการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลียและพหุสัมพันธ์ พบว่า 1) เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมจากการวัดก่อนการจัดประสบการณ์ ระหว่างการจัดประสบการณ์ หลังการจัดประสบการณ์ และระยะติดตามผลการจัดประสบการณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะ การจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดประสบการณ์แต่ละแผนมีกระบวนการจัดประสบการณ์ที่เป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากขั้นเตรียมการ (Preparations) ขั้นกำหนดโครงการ (Project) ขั้นวางแผนการดำเนินการ (Planning) ขั้นปฏิบัติ (Practice) และ ขั้นสรุป (Peroration) ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญและการทดลองนำร่องและการจัดประสบการณ์ พบว่าเด็กมีความสนใจในการทำกิจกรรมเนื่องจากเด็กได้มีโอกาสเตรียมความพร้อม ได้มีส่วนร่วมในการคิดหัวข้อโครงการ คิดวางแผน ปฏิบัติงานสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง ได้เรียนรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจ ตลอดจนเด็กได้มีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสหลายด้านในการเรียนรู้และรับข้อมูล ได้ใช้ศิลปะในการสื่อความหมายการคิด ได้นำเสนอผลงานด้วยตนเองและได้ชื่นชมผลงานตนเองและของเพื่อน ได้เรียนรู้เป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นได้ร่วมมือและแบ่งปันกันในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับสุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และธิดา พิทักษ์สินสุข ที่กล่าวถึงการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย คือให้โอกาสเด็กได้คิดประดิษฐ์และค้นพบด้วยตัวเอง เด็ก ๆ เกิดการเรียนรู้จากโครงการ หัวข้อโครงการเริ่มจากเหตุการณ์ คำถามปัญหาที่เด็ก ๆ สนใจ ครูเป็นผู้ร่วมงานในการเรียนและเพลิดเพลินกับการค้นพบร่วมกับเด็ก ใช้ศิลปะเป็นหนทางสื่อความหมายให้ผู้ที่อยู่รอบข้างเข้าใจถึงกระบวนการคิด ตลอดจนถึงจินตนาการของเด็กต่อสิ่งแวดล้อมที่เด็กซึมซับรับรู้มา ผลงานของเด็กที่สื่อออกมาโดยวิธีต่าง ๆ เช่น การวาด ระบาย สี ประดิษฐ์ศิลปะ ประดิษฐ์จากเศษวัสดุต่าง ๆ สะท้อนถึงกระบวนการคิด การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ของเด็ก (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์และธิดา พิทักษ์สินสุข, 2543)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 ศึกษาและทำความเข้าใจทุกองค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์ก่อนนำไปใช้

7.1.2 ฝึกการใช้คำถาม การกำหนดหัวข้อโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของเด็ก และการบันทึกผลการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

7.1.3 ควรเน้นกระบวนการจัดประสบการณ์ 5 ขั้นตอน (5P) ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ (Preparations) ขั้นตอนกำหนดโครงการ (Project) ขั้นตอนวางแผนการดำเนินการ (Planning) ขั้นตอนปฏิบัติ (Practice) และขั้นสรุป (Peroration) ในการจัดประสบการณ์ในเด็กปฐมวัย

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรที่มีผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย เช่น สภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัย การอบรมเลี้ยงดู การศึกษา อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง

2. ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

3. ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมในองค์กรประกอบอื่น เช่น ความไวต่อปัญหา อารมณ์ขัน การช่วยเหลือ การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบ การเป็นผู้นำผู้ตาม

บรรณานุกรม

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ:

เบรน-เบส บ็อค.

ทิตนา แหมมณี และคณะ. (2550). รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์แม็กจำกัด.

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และธิดา พิทักษ์สินสุข. (2543). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย: ตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย. กรุงเทพฯ: สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงาน คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิตจำกัด. 2545.

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้. การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย:ตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้. 2556.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. มาตรฐานการศึกษาของชาติ. กรุงเทพฯ: สยามบล็อกและการพิมพ์. 2548.

ขวัญชนก ทองค้อย. (2556). “การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์แบบเน้นประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความ ซื่อสัตย์สำหรับเด็กปฐมวัย”. *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต*. (สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จรีลักษณ์ จิรวินบูลย์. (2545). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอ่านสำหรับนักเรียนระดับ ประถมศึกษาที่ มีความบกพร่องในการเรียนรู้ด้านการอ่านตามแนวคิดพหุสัมผัสและแนวคิด สื่อกลางการสอน”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต* .สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Sharon Dominica. (2012). *Multi Sensory Teacher Students With Intellectual Disabilities Can Learn Math, Literacy And Science*. Education for Change Ltd. 17A Christopher Street, London EC2A 2BS, United Kingdom.

การพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย

THE DEVELOPING OF SERVANT LEADERSHIP FOR THE MANAGEMENT LUBRICANT BUSINESS IN THAILAND

ธภัทร อินทร์เฒ่า* กัญยาวิริ์ เมฆีวรพจน์** จิรพล จิยะจันทน์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความผูกพันในองค์กร ความพึงพอใจการทำงาน ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความผูกพันในองค์กรความพึงพอใจการทำงาน ของผู้บริหาร ธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย (3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษา คือ ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความผูกพันในองค์กร และความพึงพอใจเป็นการวิจัยเชิงแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานที่ทำงานในกลุ่มธุรกิจน้ำมันหล่อลื่นในประเทศไทย จำนวน 400 คน และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารในกลุ่มบริษัทน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย จำนวน 10 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์รายละเอียดทั้งตัวแปรต้น ตัวแปรแทรก ตัวแปรตาม ที่มีความสัมพันธ์ตามข้อสมมติฐานของการวิจัย โดยการวิเคราะห์ Path analysis สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation) Exploratory Factor Analysis

ผลการวิจัยพบว่า

1) องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความผูกพันในองค์กร ความพึงพอใจการทำงาน พบว่า ด้านการรับฟังผู้อื่น มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ ผู้บริหารรับฟังข้อชี้แนะและข้อคิดเห็นต่างๆ จากผู้ร่วมงาน รองลงมาคือความพึงพอใจในการทำงาน ด้านความสำเร็จของงาน ภูมิใจในผลงานที่ท่านทำสำเร็จ และรู้สึกว่าการที่ท่านทำมีความสำคัญต่อองค์กร ส่วนการมีส่วนร่วมในการทำงาน ด้านการประเมิน คือมีส่วนร่วมในการแสดง

* หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.

** สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

*** สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ความคิดเห็นในการทำงานและรับทราบผลงานในการปฏิบัติงาน

2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความผูกพันในองค์กร ความพึงพอใจในการทำงาน พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เนื่องจากผลการวิเคราะห์ที่ได้มีค่าเข้าใกล้ 1 ทุกตัวแปร

3) การนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ คือด้านการมองเห็นไกล ด้านการมีความรู้สึกร่วม ด้านการสร้างชุมชน ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาบุคคล ด้านการสร้างกระบวนทัศน์ ด้านการรับผิดชอบดูแล ด้านการตระหนักรู้ ด้านการรับฟังผู้อื่น ด้านการเฝ้าระวังรักษา ด้านการโน้มน้าวใจ

คำสำคัญ : การพัฒนา, ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้, ธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น

ABSTRACT

Objectives of this research were 1) to study the opinions on servant leadership, participation at work, employees' engagement in organizations, satisfaction in operation of Thailand's lubricating oil business management 2) to find out the relation between servant leadership, participation at work, employees' engagement in organizations, satisfaction in operation of Thailand's lubricating oil business management 3) to suggest ways of developing servant leadership of Thailand's lubricating oil business management.

The conceptual framework and theory were servant leadership, participation at work, employees' engagement in organizations, and satisfaction in operation. This study was a quantitative and qualitative research. The data was collected from sample surveys, selected from 400 workers in Thailand's lubricating oil business groups, and interviews with 10 managers in Thailand's lubricating oil business groups. The data was analyzed by a computer package software using Descriptive Statistics, to analyze independent variable, dependent variable, and intervening variable related to the research hypothesis, by Exploratory Factor Analysis (Pearson correlation)' Path analysis.

Findings were as follows:

1) the finding showed that the aspect with the most opinions was listening to suggestions and opinions from colleagues. The second point was satisfaction in operation in terms of achievement, pride of the achievement and the feeling of completing important work for the organization. Participation at work in evaluation

was being involved in giving opinions about the job and being informed with operation result.,

2) the finding revealed that the relation between servant leadership, participation at work, employees' engagement in organizations, satisfaction in operation of Thailand's lubricating oil business management were at the level of statistical significance .01 as the analysis result of all variables are close to .01.

3) it was found that the suggested ways of servant leadership development in Thailand's lubricating oil business management's operation included farsighted vision, engagement, community, human resource development, developing paradigm, responsibility, awareness, listening to opinions, curing, and persuading.

Keywords: The Developing, Servant Leadership, Lubricant Business

1. บทนำ

ในยุคเริ่มต้นของศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลต่อองค์กรอย่างมาก ส่งผลให้การทำงานของภาวะผู้นำในปัจจุบันให้ความสำคัญในเรื่องของคุณธรรมหรือการสนับสนุนผู้ตามสามารถพัฒนาศักยภาพของตนให้เป็นผู้ทำได้มากกว่าที่จะใช้เพื่อการควบคุมหรือสร้างข้อจำกัดให้แก่ผู้ตาม เพราะปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก จากในอดีตการบริหารงานที่เน้นการควบคุมกลายมาเป็นการมอบอำนาจ การแข่งขันกลายเป็นการให้ความร่วมมือ การเน้นรางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของกลายเป็นการรักษาสัมพันธภาพ คำถามที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ผู้นำควรมีพฤติกรรมเพียงแค่ควบคุมให้ผู้ตามทำงานเพื่อบรรลุความต้องการขององค์กรให้ค่าจ้างเงินเดือนอย่างยุติธรรมหรือส่งเสริมให้ผู้ตามเจริญเติบโตอย่างสร้างสรรค์ และก้าวหน้าในหน้าที่การงานอย่างที่บุคคลพึงจะได้รับ ในสภาวะปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านอย่างรวดเร็ว ภาวะผู้นำจะต้องปรับเปลี่ยนไปด้วย ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ท้าทายการทำงานของผู้ผู้นำในการที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ

กระบวนการนี้ในการมองภาวะผู้นำในลักษณะบุคคลหรือกระบวนการนั้นไม่กว้างและลึกพอที่จะพัฒนาผู้นำให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงได้ ภาวะผู้นำในยุคใหม่มุ่งเน้นผู้นำที่มีมุมมองกว้างไกล มีทักษะความรู้และความสามารถรอบด้านเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงจะอยู่กับเราและจะอยู่ตลอดไป จากสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้องค์กรต่างๆ ต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ยุคใหม่ทั้งระดับโลก ระดับประเทศ ระดับสังคม ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี การการณ์การแข่งขันรุนแรงในโลก สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่รอด

ระดับองค์กร ระดับกลุ่ม ระดับบุคคล ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และที่สำคัญแนวคิดของผู้นำในยุคใหม่ให้ความสำคัญในเรื่องการเปิดโอกาสให้ผู้ตามมีบทบาทแสดงความคิดเห็นร่วมคิดร่วมตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของผู้นำและผู้ตามร่วมกันได้

ในปัจจุบันธุรกิจน้ำมันหล่อลื่นในประเทศไทยมีปัญหาการบริหารงานต่างๆ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในการบริหารงานเพื่อให้พนักงานเกิดความรู้สึกรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและมีความผูกพันต่อองค์กร การมีส่วนร่วมในการทำงานยังสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่让员工เกิดความรู้สึกพึงพอใจในการทำงานซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จต่องานและองค์กร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและพนักงานในองค์กรที่เกิดจากพนักงานได้เข้ามามีบทบาทบริหารงานในองค์กร เปิดโอกาสให้พนักงานสามารถมีอิสระในการตัดสินใจและให้ความเชื่อถือและความไว้วางใจในการปฏิบัติงาน (ศิวพร โปทยานนท์, 2554)

จะทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานเป็นความรู้สึกรวมของ พนักงานที่มีต่อการทำงาน ในทางบวก ผลที่ได้จากความพึงพอใจทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกกระตือรือร้นมีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน ซึ่งเชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานด้วย เพราะเขาจะเพิ่มความสนใจในการทำงานและมีความรับผิดชอบ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความผูกพันในองค์กร ความพึงพอใจการดำเนินงาน ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่นในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความผูกพันในองค์กรความพึงพอใจการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานที่ทำงานในกลุ่มธุรกิจน้ำมันหล่อลื่นในประเทศไทย จำนวน 400 คน และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารในกลุ่มบริษัทน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย จำนวน 10 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์รายละเอียดทั้งตัวแปรต้น ตัวแปรแทรก ตัวแปรตาม ที่มีความสัมพันธ์ตามข้อสมมติฐานของการวิจัย โดยการวิเคราะห์ Path analysis สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation) Exploratory Factor Analysis

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการดำเนินธุรกิจ และแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เพื่อเป็นแนวทางนำมาสร้างข้อคำถาม (Item) ของแบบสอบถามได้การให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) นำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการจัดทำโครงสร้างของแบบสอบถามและคำถามโดยทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารในกลุ่มบริษัทน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย

ขั้นที่ 3 การบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย นำมาวิเคราะห์ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าร้อยละ (Percentages) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย

ขั้นที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมานำเสนอเขียนเป็นความเรียงต่อไป

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการวิจัยเชิงแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics Analysis) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation) และโดยใช้สถิติ Factor Analysis

5. ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของพนักงานที่ทำงานในกลุ่มธุรกิจน้ำมันหล่อลื่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.80 สถานภาพ มีสถานภาพโสด จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 อายุ ส่วนใหญ่อายุ 18-30 ปี จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.30 ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีระดับ ปวส./อนุปริญญา จำนวน 277 คน คิด

เป็นร้อยละ 69.30 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 15,001-30,000 บาท จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 51.50 ระยะเวลาการทำงานส่วนใหญ่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 217 คน คิดเป็นร้อยละ 54.30

2. ผลการวิจัยภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับในภาพรวมของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ พบว่า มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.47 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของแต่ละด้าน พบว่า ระดับที่ 1 ด้านการรับฟังผู้อื่น ค่าเฉลี่ย 3.60 ระดับที่ 2 ด้านการรับผิดชอบดูแล ค่าเฉลี่ย 3.56 ระดับที่ 3 ด้านการสร้างกระบวนการทศน์ ค่าเฉลี่ย 3.56

3. ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมในการทำงาน ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับในภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการทำงาน พบว่า มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.40 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของแต่ละด้าน พบว่า ระดับที่ 1 ด้านการประเมิน ค่าเฉลี่ย 3.49 ระดับที่ 2 ด้านการรับผลประโยชน์ค่าเฉลี่ย 3.47 ระดับที่ 3 ด้านการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ย 3.31

4. ผลการวิจัยความผูกพันในองค์กร ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับในภาพรวมของความผูกพันในองค์กร พบว่า มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.39 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของแต่ละด้าน พบว่า ระดับที่ 1 ด้านจิตใจ ค่าเฉลี่ย 3.41 ระดับที่ 2 ด้านบรรทัดฐาน ค่าเฉลี่ย 3.37

5. ผลการวิจัยความพึงพอใจในการดำเนินงาน ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับในภาพรวมของความพึงพอใจในการดำเนินงาน พบว่า มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.43 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของแต่ละด้าน พบว่า ระดับที่ 1 ด้านความสำเร็จของงาน ค่าเฉลี่ย 3.59 ระดับที่ 2 ด้านความมั่นคงปลอดภัยในงาน ค่าเฉลี่ย 3.47 ระดับที่ 3 ด้านสภาพของงาน มีค่าเฉลี่ย 3.44

6. ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 1 ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำงาน ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .735 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปว่ายอมรับสมมุติฐานที่ 1

สมมุติฐานที่ 2 ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มีความสัมพันธ์กับความผูกพันในองค์กร ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .615 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปว่ายอมรับสมมุติฐานที่ 2

สมมุติฐานที่ 3 การมีส่วนร่วมในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงาน ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .760 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปว่ายอมรับสมมุติฐานที่ 3

สมมุติฐานที่ 4 ความผูกพันในองค์กรมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงาน ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ผลคำนวณสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่า .866 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สรุปว่ายอมรับสมมุติฐานที่ 4

7. ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์จำแนกจากการสกัดองค์ประกอบและหมุนแกนตามน้ำหนักองค์ประกอบ สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ได้ 1 องค์ประกอบ ในแต่ละตัวจะประกอบด้วย ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบโดยองค์ประกอบที่ 1 มี ตัวแปรอิสระทั้งหมด 10 ตัว ประกอบด้วย ด้านการมองการณ์ไกล ด้านการมีความรู้สึกร่วม ด้านการสร้างชุมชน ด้านการมุ่งมั่น พัฒนาบุคคล ด้านการสร้างกระบวนการ ด้านการรับผิดชอบดูแล ด้านการตระหนักรู้ ด้านการรับ ฟังผู้อื่น ด้านการเยียวยารักษา ด้านการโน้มน้าวใจ ตัวแปรแทรก การมีส่วนร่วมในการทำงาน ประกอบด้วย ด้านการประเมินผล ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการตัดสินใจ ด้านด้านการ ดำเนินงาน และความผูกพันในองค์กร ประกอบด้วย ด้านจิตใจ ด้านบรรทัดฐาน ตัวแปรตาม ความ พึงพอใจในการทำงานประกอบด้วย ความสำเร็จของงาน ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน สถานภาพของงาน รายได้และค่าตอบแทน

6. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำ หล่อลื่นในประเทศไทย สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความผูกพันใน องค์กร ความพึงพอใจการในดำเนินงาน ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ใน ประเทศไทย ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและหากพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ที่มีระดับความคิดเห็นลำดับที่ 1 ด้านการรับฟังผู้อื่น คือ ผู้บริหารรับฟังข้อชี้แนะและข้อคิดเห็นต่างๆ จากผู้ร่วมงาน และการรับผิดชอบดูแลเพื่ออุทิศตนใน การทำความสำเร็จของงานในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ Daft Richard L (1999) ให้บริการผู้อื่นก่อน คิดถึงผลประโยชน์ของตนเอง ผู้นำแบบนี้จะใช้พรสวรรค์ของตนเองในการเปลี่ยนแปลงองค์กรและ ทำให้ผู้อื่นเจริญเติบโตความปรารถนาในการช่วยเหลือผู้อื่นจะเหนือกว่าความอยากมีตำแหน่ง อำนาจและการควบคุม ผู้อื่นทำแต่สิ่งดีและถูกต้องต่อผู้อื่นซึ่งบางครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายส่วนตัว ใน มุมมองนี้เห็นว่าองค์กรจะดำรงอยู่ได้เมื่อมีงานที่มีความหมายให้กับบุคลากร เช่นเดียวกับการที่ บุคลากรจะดำรงอยู่เพื่อทำงานให้กับองค์กรอันเป็นการเกื้อกูลกันและฟังก่อนเพื่อแสดงการยอมรับ ต่อผู้อื่น ผู้นำแบบนี้จะฟังเพื่อที่จะแสดงความเข้าใจปัญหาที่ผู้อื่นเผชิญอยู่ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ บุคคลอื่น พยายามที่จะชี้ถึงความมุ่งมั่นของกลุ่มและพยายามที่จะทำให้ความมุ่งมั่นนั้นก้าวหน้า อย่างเต็มความสามารถ ผู้นำแบบนี้จะไม่เสนอจุดมุ่งหมายหรือความปรารถนาของตนเองให้กับผู้อื่น (Dierendonck, D. and Nuijten, 2011) ผู้นำแบบผู้รับใช้มุ่งความสำคัญและเห็นคุณค่ากับผู้ตาม ด้วยการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแก่ผู้ตาม ส่งผลให้ผู้ตามเกิดความรู้สึกและมองเห็นคุณค่า เกิดความเต็มใจและตั้งใจในการทำงานอย่างเต็มความสามารถอย่างไม่มีเงื่อนไข และมีความสุขกับ การทำงานส่งผลต่อการดำเนินงานที่ดีต่อองค์กรอย่างแท้จริง ซึ่งการส่งเสริมและสนับสนุนที่ได้รับ

จากผู้นำแบบผู้รับใช้นั้นตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานคุณธรรมและถูกต้องตามจริยธรรมทุกประการ (Block, P, 2009) ผู้นำแบบผู้รับใช้มีความเหมือนกับผู้นำแบบผู้พิทักษ์ คือผู้นำทั้งสองแบบให้ความสำคัญกับการให้บริการหรือสนับสนุนผู้อื่นก่อนความต้องการของตนเอง ขณะที่บทบาทของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับผู้นำแบบผู้พิทักษ์ ผู้นำแบบผู้รับใช้จะสนองประโยชน์และความต้องการของผู้ตามตลอดจนช่วยเหลือผู้ตามให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น ฉลาดขึ้น และปรารถนาที่จะรับผิดชอบในงานที่ตนทำงานมากขึ้น ส่วนผู้นำแบบผู้พิทักษ์จะทำตัวเหมือนผู้พิทักษ์องค์กรอย่างหนักแน่น รักษาผลประโยชน์และความต้องการขององค์กร โดยให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความผูกพันในองค์กร ความพึงพอใจการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย

ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำงาน จากผลการวิเคราะห์ที่ได้จะ พบว่า ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับผู้นำแบบผู้รับใช้มีความเหมือนกับผู้นำแบบผู้พิทักษ์ ให้ความสำคัญกับการให้บริการหรือสนับสนุนผู้อื่นก่อนความต้องการของตนเอง ขณะที่บทบาทของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับผู้นำแบบผู้พิทักษ์ ผู้นำแบบผู้รับใช้จะสนองประโยชน์และความต้องการของผู้ตามตลอดจนช่วยเหลือผู้ตามให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น ฉลาดขึ้น และปรารถนาที่จะรับผิดชอบในงานที่ตนทำงานมากขึ้น ส่วนผู้นำแบบผู้พิทักษ์จะทำตัวเหมือนผู้พิทักษ์องค์กรอย่างหนักแน่น รักษาผลประโยชน์และความต้องการขององค์กร โดยให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2551) โดยทั่วไปสิ่งที่ผู้นำแบบผู้รับใช้ทำในองค์กรของตน คือ การอุทิศตนเพื่อที่สนองตอบความต้องการของสมาชิกในองค์กรของตนมากกว่าที่จะคิดถึงผลประโยชน์ขององค์กร หรือ (Bottom line) เป็นหลัก

นอกจากนี้ยังพยายามพัฒนาพนักงานให้นำเอาความสามารถที่ดีที่สุดออกมาใช้ในการทำงานเพื่อช่วยทำให้เขาเหล่านั้นก้าวหน้า เดินไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและเจริญเติบโตในหน้าที่การงาน ผู้นำแบบนี้ยังช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันให้เกิดขึ้นในองค์กรของตนอีกด้วย ซึ่งเขาได้นำเสนอแนวคิดของ (Greenlesf, R.K.) ที่นำเสนอคุณลักษณะของผู้นำแบบผู้รับใช้ไว้ว่า องค์กรประกอบ 10 คุณลักษณะ ได้แก่ การสร้างชุมชน (Building community) การให้คำมั่นสัญญากับการเจริญเติบโตของพนักงานหรือสมาชิกในองค์กร (Commitment to the growth of people) ความตระหนัก (Awareness) การดูแลและการบริการ (Stewardship) ความสามารถในการมองเห็นผลลัพธ์ที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (Foresight) ความสามารถในการมองปัญหาด้วยพันธะกิจขององค์กร (Conceptualization) การชักจูง (Persuasion) การฟัง (Listening) และความพยายามช่วยแก้ปัญหา (Healing) (Armstien, S.R, 1969) การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลยย่อมไม่ได้ผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้นผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจ และสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มีความสัมพันธ์กับความผูกพันในองค์กร จากผลการวิเคราะห์ที่ได้จะพบว่า ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มีความสัมพันธ์กับความผูกพันในองค์กรมีส่วนร่วมในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ผู้ใดก็ตามที่นำให้ผู้อื่นทำสิ่งต่างๆ โดยตนเองอาจเป็นผู้ริเริ่มแสดงพฤติกรรม หรือเป็นผู้วางแผนโดยการจัดระเบียบหรือควบคุมการกระทำของผู้อื่น หรือโดยการใช้อำนาจหรือตำแหน่งของตน และยังหมายถึงบุคคลที่ใช้ความสามารถในการเกลี้ยกล่อมให้ผู้อื่นยอมทำตามด้วยความสมัครใจ ปัจจุบันผู้นำได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จของหน่วยในสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน องค์กรจนถึงประเทศ (Dubrin Andrew J, 2007)

ความเชื่อถือเป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้ผู้นำมีประสิทธิภาพ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะเป็นบุคคลที่รักษาคำพูด คือความมั่นใจที่มีต่อความมุ่งมั่น แรงกระตุ้น และความจริงใจในคำพูดของบุคคลอื่น การเป็นผู้นำต้องสร้างความเชื่อถือในตนเองและเชื่อถือสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างความเชื่อถือในผู้นำ สัมฤทธิ์ การเพ็ง และสรายุทธ์ กันหลง (2553) ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เป็นรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบันเพราะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ (Servant Leadership) เป็นภาวะผู้นำที่ผู้นำอุทิศตัวรับใช้บริการเสียสละให้ผู้อื่นพัฒนาทั้งด้านจิตใจและความสามารถ สร้างเป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยเหตุนี้ หลักการของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้อาจเป็นคำตอบที่เหมาะสมสำหรับสภาพการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ สังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานของการทำงานเป็นทีม การอยู่ร่วมกันเป็น ชุมชน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรม การดูแลเอาใจใส่เพื่อนร่วมงาน และการมุ่งพัฒนาให้เพื่อนร่วมงานเจริญงอกงาม ซึ่งสามารถช่วยให้องค์กรพัฒนาคุณภาพได้

การมีส่วนร่วมในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงาน จากผลการวิเคราะห์ที่ได้จะพบว่า การมีส่วนร่วมในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงานมีส่วนร่วมในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิง และกลุ่ม 2 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับงาน (Task related personality traits) เป็นคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่แน่นอนของผู้นำที่มีประสิทธิผลและก่อนให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความคิดริเริ่ม บรรทัดฐาน ความต่อเนื่อง ด้านจิตใจความเข้าใจอารมณ์และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความสามารถในการยืดหยุ่นได้และความสามารถในการปรับตัวสภาพการควบคุมภายในตนเอง และความกล้าหาญ และความสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิม

ความผูกพันในองค์กรมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงาน จากผลการวิเคราะห์ที่ได้จะพบว่า ความผูกพันในองค์กรมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงานมีส่วนร่วมในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับ Allen, N.J. and Meyer, J.P (1990) (1) ความผูกพันด้านจิตใจ (Affective commitment) เป็นความรู้สึกผูกพันที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกอารมณ์ (Want to) ทำให้เกิดความสามัคคีของกลุ่ม พยายามรักษาสมาชิกภาพไว้ด้วยกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของเป็นอารมณ์ที่บุคคลยึดติดกับองค์กร (Attachment to) เห็นพ้องต้องกันกับองค์กร (Identification with) และรู้สึกมีส่วนร่วมในองค์กร (Involve in) เนื่องจากบุคคลมี

เป้าหมายของตนสอดคล้องกับองค์กร และมีความเต็มใจที่จะให้การช่วยเหลือให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ความรู้สึกดังกล่าวสามารถที่จะพัฒนาให้มากขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมา ที่ทำให้พนักงานมีความรู้สึกที่ดีเมื่ออยู่ในองค์กร เป็นมุมมองด้านทัศนคติ (2) ความผูกพันด้านการคงอยู่ (Comtinttance commitment) เป็นความต้องการเฉพาะของบุคคลที่ต้องการรักษาสมาชิกภาพขององค์กรไว้

เนื่องจากสิ่งตอบแทนที่ได้รับจากองค์กรโดยไม่มีความรู้สึกชอบพอเข้ามาเกี่ยวข้อง (Need to) เป็นการมองว่าการที่คนต้องอยู่ในองค์กรการเป็นความจำเป็น มิฉะนั้นบุคคลจะสูญเสียผลประโยชน์หลายๆ อย่างที่ควรจะได้รับจากการลงทุนของตนเองเปรียบเทียบกับความสมดุลระหว่างผลตอบแทนที่ได้รับจากองค์กร เปรียบเทียบกับองค์กรอื่นเป็นมุมมองด้านพฤติกรรม (3) ความผูกพันด้านบรรทัดฐาน (Normative commitment) คือความรู้สึกที่บุคคลมีสำนึกในหน้าที่หรือข้อตกลงที่จะต้องอยู่ในองค์กรต่อไป (Ought to) เป็นความผูกพันที่เกิดจากการประเมินว่า ความผูกพันเป็นสิ่งที่ถูกต้องควรจะทำกลายเป็นความจำเป็น เป็นบรรทัดฐานที่จะต้องผูกพัน เพื่อความถูกต้องเหมาะสมทางสังคม สมาชิกเกิดความรู้สึกว่าพันธะเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร จะต้องรับรู้บรรทัดฐานขององค์กร เช่น ความจงรักภักดี และความเลื่อมใส ศรัทธาในองค์กรที่สังกัดอยู่ เป็นมุมมองด้านบรรทัดฐานของสังคม

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทย พบว่า ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการทำงานและความผูกพันในองค์กรมากทำให้ส่งผลถึงความพึงพอใจในการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานของพนักงานในธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ซึ่งจะเป็นสาเหตุที่ทำให้องค์กรธุรกิจน้ำมันหล่อลื่นบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jones, D (2012)

วิจัยเรื่องภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เพื่อวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามต่อไปนี้เกี่ยวกับสภาวะที่เหมาะสม และความสำคัญในการทำงานของผู้นำแบบผู้รับใช้ที่สามารถทำงานในองค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทของผู้นำแบบผู้รับใช้ที่มีต่อการมีส่วนร่วม (Participation) ในการสร้างวัฒนธรรมทางธุรกิจ (Cultural business) ผลกำไรขององค์กร (Profitability) ความพึงพอใจของพนักงาน (Employee satisfaction) การกระจายอำนาจ (Empowerment) งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการจากผู้บริหารระดับ Senior managers 21 คน

จากองค์กรธุรกิจทั้งหมด 16 องค์กร พบว่า 1) ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้สามารถลดอัตราการลาออกของพนักงาน (Turnover) และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับองค์กรส่งผลให้องค์กรมีผลกำไรมากขึ้น 2) จากบทบาทของผู้นำที่ให้บริการผู้อื่นเป็นอย่างแรกของผู้นำแบบผู้รับใช้สามารถสร้างและเพิ่มความพึงพอใจให้กับพนักงานจากการช่วยส่งเสริมให้พนักงานมีความเป็นผู้นำ เพิ่มขวัญกำลังใจให้กับพนักงานและเกิดความมุ่งมั่นในการทำงานให้กับองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างวัฒนธรรมให้กับองค์กรในเชิงบวก ซึ่งผลที่ได้พบว่า สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับพนักงานและการสร้างความเชื่อใจองค์กร นอกจากนี้ยังพบว่าสามารถสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานกับ

องค์กรแล้วยังสามารถสร้างความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างองค์กรกับลูกค้า จากความน่าเชื่อถือขององค์กรที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรนั้นมีวัฒนธรรมและชุมชนที่ดีส่งเสริมการเติบโตของพนักงานแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการวิจัยเพิ่มที่เกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในบริบทขององค์กรที่ให้ความสำคัญด้านการดำเนินธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม
2. ควรมีการนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ในประเทศไทยที่ได้ในครั้งนี้นำไปทดลองใช้กับองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เพื่อศึกษาองค์ประกอบดังกล่าวหากนำไปใช้จริงจะเป็นอย่างไร

บรรณานุกรม

- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2551). *ผู้บริหารแห่งอนาคต*. กรุงเทพฯ : ฐานบุ๊คส์.
- สัมฤทธิ์ การเพ็ง และสรายุทธ์ กันหลง. (2553). *ภาวะผู้นำไฟบริการในองค์กร แนวคิด หลักการ ทฤษฎีและงานวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- ศิวพร โปรยานนท์. (2554). พฤติกรรมของผู้นำและสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งผลต่อความสร้างสรรค์ในงานของบุคลากร: กรณีศึกษาองค์กรธุรกิจไทยที่มีนวัตกรรมยอดเยี่ยมปี 2552. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*. สาขาการพัฒนาระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์และองค์กร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Avolio , B.J. (1999). *Full Leadership Development*. California: SAGE.
- Arnstien, S.R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*.
- Allen, N.J. and Meyer, J.P. (1990). Organizational commitment: Evidence of career stage effects. *In Journal of Business Research*.
- Block, P. (2009). *Community: The structure of Belonging*. San Francisco: Barrett Koehler Publisher.
- Daft Richard L. (1999). *Leadership theory and practice*. Forth Worth; TX: The Dryden press.
- Dierendonck, D. and Nuijten, I. (2011). The Servant Leadership Survey: Development and Validation of A Multidimensional Measure. *In Journal of Business and Psychology*.
- Dubrin Abdrew J. (2007). *Leadership: Research findings, Practice, and skills*. Bosto., MA: Houghton Mifflin Company.

- Jones, D. (2012). *Does servant leadership lead to greater customer focus and employee satisfaction?*. Massachusetts: Hayward University Press.
- Robin, S. (2012). *The Truth about Managing People*. 3rd Edition. New Jersey: FT Press. Upper Saddle River.
- Yukl, G.A. (2009). *Leadership in Organization*. 8th Edition. New York: Prentice Hall.

ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมของภาคอุตสาหกรรมไทย GREEN GOVERNANCE OF THAI INDUSTRY

ภัทรวัต มหาภิรมย์*

บทคัดย่อ

ในยุคปัจจุบันที่ภาคอุตสาหกรรมมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงต้องมีการแข่งขันทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมมีการเติบโตและขยายขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลดีต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ในอีกด้านหนึ่ง การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมกลับส่งผลเสียต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ทั้งปัญหาขาดแคลนทรัพยากรและปัญหามลพิษต่างๆ ซึ่งขยายตัวกลายเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการนำเอาหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมเข้ามาบูรณาการ ประยุกต์ใช้ในภาคอุตสาหกรรมไทย ในบทความนี้ ผู้เขียนจึงได้เสนอความสำคัญและแนวทางของธรรมาภิบาลสีเขียว เพื่อเข้ามาจัดการภาคอุตสาหกรรมไทย ซึ่งจะช่วยในเรื่องของการจัดการปัญหาด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชน

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม, ธรรมาภิบาลสีเขียว, ภาคอุตสาหกรรมไทย

ABSTRACT

At present, industrial sector is very significant to the social and economic of the country, so it must be competitive both in quality and quantity in manufacturing including development of production technology which positive impact on economic growth and social. But on the other side, the growth of the industry affects the huge resources and environment, the lack of resources and pollutions, which became to major global problems. These problems need to bring green governance to integrate and apply in the Thailand industrial sector. In this article, author will propose the important of green governance to manage Thailand industrial sector. This will help in management of resources and environmental problems including impact caused to community.

Keywords: Green Governance, Industrial sector

*วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

1. บทนำ

ในยุคปัจจุบัน ภาคอุตสาหกรรมมีความสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนและพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย อัตราการเติบโตของ GDP ที่สูงขึ้นนั้น ส่วนใหญ่มาจากผลผลิตของสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ การแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการในสินค้าที่มีมากขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมต้องพัฒนาเทคโนโลยีและเพิ่มกำลังการผลิตให้สูงมากขึ้นเพื่อตอบสนองกับปริมาณความต้องการและพัฒนาขีดความสามารถให้ทัดเทียมกับชาติอื่น สิ่งเหล่านี้อาจส่งผลดีในแง่ของทางเศรษฐกิจ แต่ในทางกลับกัน การเพิ่มกำลังการผลิต การขยายตัว และการพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ในภาคอุตสาหกรรมอาจก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และปัญหาสังคมขึ้นได้ หากไม่มีแนวทางในการจัดการกับภาคอุตสาหกรรมที่ดีเพียงพอ ปัญหาดังกล่าว เช่น ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาภาวะโลกร้อน เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนต่อไป ดังนั้น ในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความสมดุลในการพัฒนาทั้ง 4 มิติ อันได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสิ่งแวดล้อม มิติทางสังคม และมิติทางด้านทุนมนุษย์ อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมไทยได้อย่างยั่งยืน

ในการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมดังกล่าว หลักสำคัญที่ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ จำเป็นต้องมี นั่นคือ หลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ซึ่งการนำเอาหลักนี้มาใช้ในภาคอุตสาหกรรม ไม่เพียงสามารถลดปัญหาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมได้เท่านั้นแต่ยังส่งผลดีต่อธุรกิจและภาพลักษณ์องค์กรด้วย เป็นการแสดงให้เห็นว่าองค์กรหรือสถานประกอบการนั้นมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานได้พยายามส่งเสริมและผลักดันให้ภาคอุตสาหกรรมนำเอาหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมไปใช้ในองค์กรมากขึ้น อย่างไรก็ตาม บางครั้งองค์กรหลายๆ องค์กรไม่สามารถนำเอาหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพได้ และขาดการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมถึงปัญหาอื่นๆ หลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมจึงเป็นหลักที่ควรได้รับการศึกษาและนำไปลงมือปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น (สุธาวลัย เสถียรไทย, 2554)

2. ที่มาของธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม

ธรรมาภิบาลเป็นแนวความคิดที่มีมาแต่โบราณกาล นับแต่สมัยเพลโต และอริสโตเติล แต่ยังไม่มีการให้ความหมายและขอบเขตของหลักธรรมาภิบาลที่ชัดเจน จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการวิวัฒนาการรูปแบบของธรรมาภิบาล จนกระทั่งมีการปรับปรุงจนกลายเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารปกครองที่ดี หรือที่เรียกว่า Good Governance (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, 2546)

หลักธรรมาภิบาล ได้มีนักวิชาการ หน่วยงานต่างๆ ได้ให้คำนิยามไว้หลากหลาย เช่น ธนาคารโลกได้อธิบายไว้ว่าธรรมาภิบาลเป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของการใช้อำนาจในการจัดการ

จัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนา ซึ่งครอบคลุมประเด็นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ การบริหารจัดการภาครัฐ การรับผิดชอบต่อ กรอบตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนา ความโปร่งใสและข้อมูลข่าวสาร (World Ba, 1992) ส่วนศิลปพร ศรีจันทเพชร์ (2553) ก็ได้กล่าวถึงหลักธรรมาภิบาลตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ไว้ว่า ประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม คือ การปฏิบัติตามกฎหมาย หลักคุณธรรม คือ การยึดมั่น ถือนั่นในความดีงาม ถูกต้องตามธรรมเนียมคลองธรรม รวมถึงความซื่อสัตย์ด้วย หลักความโปร่งใส คือ ความถูกต้อง ชัดเจน ปฏิบัติตามหลักการที่ควรจะเป็น สร้างความไว้วางใจ และมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องได้ หลักการมีส่วนร่วม คือ การให้โอกาสบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ รวมเปิดรับฟังความคิดเห็น เพื่อรับคำแนะนำและร่วมวางแผนด้วย หลักความรับผิดชอบต่อสังคม คือ ความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ของตน รวมถึงการตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองด้วย และสุดท้ายคือหลักความคุ้มค่า คือ การบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระดับบุคคล ความคุ้มค่าเทียบเคียงได้กับความประหยัดเป็นต้น

จากคำนิยามที่นักวิชาการ หน่วยงานต่างๆ ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับธรรมาภิบาล ทำให้มีการหยิบยกหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในเรื่องการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม จึงก่อให้เกิดเป็น “ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม” ซึ่งปัจจุบันได้มีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเริ่มหันมาให้ความสนใจ และนำเอาหลักนี้มาเป็นกลไกในการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

3. ความหมายของธรรมาภิบาลสีเขียว

คณะทำงานพัฒนาคุณภาพ การบริหารจัดการภาครัฐ จังหวัดสมุทรปราการ ได้ให้คำจำกัดความธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึง การบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส ความยุติธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดกระบวนการตัดสินใจที่เหมาะสม ทั้งในระดับนโยบาย และการปฏิบัติที่ดีในการแก้ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการดำเนินการ 7 หลัก ได้แก่ การให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคม หลักนิติธรรม ความยุติธรรม และความยั่งยืน

สมฤดี นิโครพัฒน์ยิ่งยง ผู้อำนวยการอาวุโส สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ได้กล่าวถึงนิยามธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมไทยไว้ว่า หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดและดำเนินนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน ผังเมือง โครงการ และกิจกรรม ที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม ที่มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ มีนิติธรรม เป็นที่คาดหมายได้ และมีความยุติธรรม (สมฤดี นิโครพัฒน์ยิ่งยง, 2556)

ในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ควบคู่ไปกับการแก้ปัญหของภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งผู้ประกอบการเองจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อม รวมถึงกฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยหลักธรรมาภิบาลด้วยว่าจะต้องเน้นหลักการคานและถ่วงดุลอำนาจ โดยทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและสามารถตรวจสอบได้ หลักความยุติธรรม โดยต้องมีการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมและสามารถเอาผิดและชดเชยผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยุติธรรม หลักการตรวจสอบ โดยต้องสามารถเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนได้ และข้อมูลนั้นต้องมีความน่าเชื่อถือ หลักความมีส่วนร่วม โดยต้องสร้างองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้และค้นหาข้อมูลผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักคุณธรรม โดยต้องมีการป้องกันการคอร์รัปชัน และต้องมีการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึก และสุดท้าย คือ หลักความคุ้มค่า โดยต้องทำให้ระบบมีประสิทธิภาพด้วยการลดต้นทุนหรือลดการสูญเสีย (สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ, 2546)

4. องค์ประกอบของธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม

จากการเรียบเรียงและศึกษาพัฒนาการของแนวคิดธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่นักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ได้กล่าวไว้ ทำให้สามารถแยกองค์ประกอบของธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมออกได้เป็น 6 ประกอบด้วยกัน อันได้แก่ การให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเปิดโอกาสให้ชุมชน (ผู้นำชุมชน) เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ความโปร่งใสในการดำเนินการ ความรับผิดชอบต่อสังคม การกำกับปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งมีรายละเอียดความคิดเห็นของนักวิชาการ หน่วยงานต่างๆ ตามที่กล่าวไว้ในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของ ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม	สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ	สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนา ระบบราชการ	Susanne Muller	United Nations Development Programmed	เกษียร เตชะพีระ
1. การให้ประชาชนเข้าถึง ข้อมูลข่าวสาร	.	.	.	.	.
2. การเปิดโอกาสให้ชุมชน (ผู้นำชุมชน) เข้ามามี	.	.	.	.	.

ส่วนร่วมในการแก้ไข ปัญหา					
3. ความโปร่งใสในการ ดำเนินการ	.	.	.	.	.
4. ความรับผิดชอบต่อสังคม		.	.	.	.
5. การกำกับกับการปฏิบัติตาม ด้วยความสมัครใจ	.	.	.	.	
6. การจัดการทรัพยากร อย่างยั่งยืน	.		.		

จากตารางที่ 1 ได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของนักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ต่อองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์ประกอบธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียด ดังนี้

1. การให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของบุคคล และชุมชนต่างๆ นั้น เกี่ยวข้องกับแนวคิดสิทธิได้รู้ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่ได้รับรองสิทธิได้รู้ของประชาชนเอาไว้ ซึ่งจากลักษณะสำคัญของสิทธิต่างๆ ในพระราชบัญญัติฯ พอสรุปความหมายของสิทธิได้รู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ ว่าหมายถึง อำนาจโดยชอบธรรมตามกฎหมายของประชาชนเพื่อได้รับรู้ เข้าใจ แจ่มถึงสิ่งที่สื่อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริง ข้อมูล หรือสิ่งใดๆ ไม่ว่าการสื่อความหมายนั้นจะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการใดๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผนผังแผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย फिल्म การบันทึกภาพหรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งบันทึกไว้ปรากฏได้ (ไพรัช ชีระชัยมิตธี และคณะ, 2554)

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 6 ระบุว่าบุคคลอาจมีสิทธิและหน้าที่ในการได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เว้นแต่ ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ หรือเป็นความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน หรือสิทธิทางการค้า หรือกิจการของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย (ปรารณณ์ ยุกติรัตน์, 2557) ซึ่งการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้นจะต้องมีการจัดการข้อมูลมลภาวะ ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นต้องผ่านการจัดการที่ถูกต้อง มีความเป็นปัจจุบัน มีความรวดเร็ว ทันต่อความต้องการของผู้ที่จะนำไปใช้ ข้อมูลจะต้องเป็นข้อมูลที่ทันสมัย กระชับ มีความสอดคล้องตามมาตรฐานอุตสาหกรรม ในส่วนของช่องทางเข้าถึงข้อมูลข่าวสารควรมีหลายช่องทาง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เว็บไซต์ของสถานประกอบการ เป็นต้น

2. การเปิดโอกาสให้ชุมชน (ผู้นำชุมชน) เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

การมีส่วนร่วมเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหารประสิทธิภาพขององค์กร ขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้น ในการปฏิบัติการกิจให้บรรลุเป้าหมาย การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้น บุคคลต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการหรือปฏิบัติการกิจต่างๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรมและองค์กร (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์,2537) ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยร่วมกันกำหนดความสำคัญของปัญหา ร่วมกันระดมความคิด การเลือกทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา และร่วมกันนำทางเลือกเหล่านั้นไปร่วมกันปฏิบัติ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการติดตามการปฏิบัติงานทั้งในด้านประสิทธิภาพ และผลกระทบ ซึ่งสถานประกอบการอุตสาหกรรมจะต้องเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบได้ตลอดเวลาด้วย (อนุวัต กระสังข์,2558)

3. ความโปร่งใสในการดำเนินการ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายหลักความโปร่งใสไว้ว่า เป็นการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน (ชวน หลีกภัย,2557)ความโปร่งใสเป็นแนวปฏิบัติและมาตรฐานที่ทุกองค์กรควรต้องมี เป็นค่านิยมร่วมขององค์กรที่บุคลากรทุกคนควรยึดถือปฏิบัติ ซึ่งความโปร่งใสนั้นควรแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการดำเนินการขององค์กร คุ้มครองข้อมูลถึงมาตรฐานในการให้บริการ การให้ความเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ การดำเนินการอย่างมีกฎระเบียบ การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม และต้องคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานเป็นหลัก ด้านการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาของสถานประกอบการ ทั้งในเรื่องของวิสัยทัศน์ นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ผลการดำเนินงาน ผลกระทบที่มีต่อสภาพแวดล้อมหรือชุมชนโดยรอบ รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย และสุดท้าย คือ ด้านกระบวนการตอบสนองข้อร้องเรียน ซึ่งต้องมีขั้นตอนในการแต่งตั้งคณะทำงานรับเรื่องร้องเรียน มีการตรวจสอบ บันทึกข้อมูล มีการวิเคราะห์ระดับเรื่องร้องเรียน มีการประสานงานแก้ไขปัญหา แจ้งปัญหากลับผู้ร้องเรียน มีการติดตามประเมินผล และรายงานผลให้กับผู้บริหาร เจ้าของสถานประกอบการให้ได้รับทราบ

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นเรื่องของบทบาท ภาระหน้าที่ ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคล กลุ่มบุคคล สมาชิกของสังคมหรือของประเทศ รวมถึงนโยบาย กิจกรรมที่องค์กรภาคธุรกิจได้จัดขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือ ปรับปรุง และส่งเสริมให้สภาพสังคมโดยรวมดีขึ้น ขณะเดียวกันเองประชาชนก็มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วย (พัชร นิวัฒน์เจริญชัยกุล,2546)

ความรับผิดชอบเป็นภาระหรือพันธะผูกพันในการปฏิบัติหน้าที่การงานของผู้ร่วมงานให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์การ เนื่องจากบุคคลต้องอยู่ร่วมกันทำงานในองค์การจำเป็นต้องมีการปรับนิสัยเจตคติของบุคคลเพื่อช่วยเป็นเครื่องเป็นผลักดันให้การปฏิบัติงานนั้นบรรลุไปสู่เป้าหมาย หากมองในหน่วยที่ใหญ่ขึ้น องค์การเองก็มีภาระหรือพันธะผูกพันต่อสังคมและชุมชนโดยรอบ องค์การจะต้องมีการปรับเจตคติ เป้าหมายและแนวทางการดำเนินธุรกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและชุมชนโดยรอบ โดยความรับผิดชอบในที่นี้หมายรวมถึงทั้งความรับผิดชอบต่อสังคมและความรับผิดชอบในกระบวนการดำเนินงาน

ความรับผิดชอบเป็นเรื่องของคุณธรรม หน้าที่ และจริยธรรมส่วนบุคคล ซึ่งองค์กรหรือสถานประกอบการจะต้องมีการกำหนดนโยบายการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบ การคำนึงถึงสุขภาพความปลอดภัยของพนักงาน และต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากคนส่วนใหญ่ด้วย

5. การกำกับการปฏิบัติตามกฎหมายด้วยความสมัครใจ

การยินยอมปฏิบัติตามและการเชื่อฟังกฎหมายของกฎหมายมองสังคมเป็นผู้ตรากฎหมายและสร้างผู้ที่มีอำนาจในการใช้กฎหมายเพื่อบริหารจัดการพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมด้วยการขัดขวางพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม และจัดรูปแบบให้พฤติกรรมของประชาชนเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ หากประชาชนไม่เชื่อฟังกฎหมาย ระบบกฎหมายและการควบคุมทางสังคมโดยกฎหมายก็จะไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ประสิทธิภาพของระบบกฎหมายจึงขึ้นอยู่กับการยินยอมปฏิบัติตามและการเชื่อฟังกฎหมายของประชาชน และการออกกฎหมายที่จำกัดหรือห้ามปรามการกระทำหรือพฤติกรรมบางอย่างจะไม่เกิดประโยชน์ (Tyler, Tom R, 1990)

โดยการกำกับการปฏิบัติตามกฎหมายด้วยความสมัครใจตามแนวทางของธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมนั้น ได้แก่ การควบคุมการปฏิบัติตามกฎระเบียบ การจัดการด้านความปลอดภัยให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยยึดหลักความยุติธรรม เสมอภาค เท่าเทียม เป็นที่ตั้ง

6. การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างเป็นการพัฒนาในลักษณะบูรณาการเป็นองค์รวมที่ตัวแปรทั้งหลายต้องมาประสานกันครบอย่างมีดุลยภาพ แม้ว่าจะอยู่ในบริบท ที่มีความหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นความพยายามในการทำให้ดีขึ้นอย่างมั่นคง ถาวร บนพื้นฐานของศักยภาพและทรัพยากรที่มีจำกัด โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความสมดุลทุกมิติ เน้นการพัฒนาบนพื้นฐานทรัพยากร จุดแข็ง และศักยภาพของตนเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืนตลอดไป (ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์, 2546)

จากการนำเอาแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาเป็นพื้นฐาน การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน จึงหมายถึง การใช้ทรัพยากรโดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชน และ

อนาคต องค์การจะต้องมีการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอน และคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติอยู่เสมอ กระบวนการผลิตจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม องค์การจะต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อความยั่งยืน โดยเทคโนโลยีเหล่านี้จะต้องเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์และมีความสอดคล้องกับชุมชน นอกจากนี้ องค์การจะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนด้วย

5. บทสรุปของธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมของภาคอุตสาหกรรมไทย

ในยุคปัจจุบันที่เศรษฐกิจถูกขับเคลื่อนโดยภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ส่งผลให้อุตสาหกรรมมีการเติบโตและขยายตัวมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมา อันได้แก่ ปัญหาขาดแคลนทรัพยากร ปัญหามลพิษ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาโลกร้อน ปัญหาสภาวะเรือนกระจก และอื่นๆ อีกมากมาย ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงกระทบต่อสังคม และชุมชนเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติ กลายเป็นปัญหาระดับโลกที่ทุกฝ่ายจะต้องใส่ใจ และร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้

จากการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และความใส่ใจมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงได้มีความพยายามผลักดันให้สถานประกอบการต่างๆ นำหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมมาใช้ในภาคอุตสาหกรรม ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักอันได้แก่ 1) การให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 2) การเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ทั้งการวางแผนและติดตาม 3) การมีความโปร่งใสในการดำเนินการ ซึ่งจะต้องมีความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลได้อย่างตรงไปตรงมา และมีกระบวนการตอบสนองข้อร้องเรียน 4) การมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีการดำเนินงานที่มีคามรับผิดชอบต่อสังคม คำนึงถึงความปลอดภัยของพนักงาน และรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ 5) การกำกับการปฏิบัติตามกฎหมายด้วยความสมัครใจ โดยมีการควบคุม จัดระเบียบด้านความปลอดภัยและด้านต่างๆ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักความยุติธรรม เท่าเทียม เสมอภาค 6) การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม วางแผน สำรวจ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเอื้อประโยชน์ต่อทุกฝ่าย รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การลดใช้พลังงาน การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การลดของเสียจากแหล่งกำเนิด การนำเอากลับมาใช้ใหม่ การใช้พลังงานทดแทน เป็นต้น

ปัจจุบันการนำเอาหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมมาปฏิบัติในสถานประกอบการอุตสาหกรรมเริ่มมีมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนต่างๆ เริ่มมีการตระหนักถึงความสำคัญของธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม และมีการประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญให้ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมได้รับรู้ การนำเอาหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมจะต้องมีความจริงจังและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้รับนั้น ไม่เพียงแต่โรงงานอุตสาหกรรมจะได้ประโยชน์ในแง่ของผลกำไรที่มากขึ้นเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้สถานประกอบการมีภาพลักษณ์ที่ดี ที่

แสดงให้เห็นว่าสถานประกอบการพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ใส่ใจดูแลสิ่งแวดล้อม และร่วมรับผิดชอบต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญที่สุดคือ สถานประกอบการจะเป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ เก็บรักษาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมไว้เพื่อคนรุ่นหลังต่อไปด้วย

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). *เงื่อนไขการปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี. (2546). *รายงานการวิจัยตัวชี้วัดธรรมาภิบาล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์. (2546). “การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอยู่บนพื้นฐานของทรัพยากรของตนเอง”, *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*. 40 (2).
- พัชรี นิวัฒน์เจริญชัยกุล. (2546). “การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานบริษัทเทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และบริษัทในเครือ”. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารนโยบายและสวัสดิการสังคม*.
- ศิลปพร ศรีจันทเพชร. (2553). *หลักการพื้นฐานของธรรมาภิบาล*. *วารสารบริหารธุรกิจ*, ปีที่ 33 (2).
- สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ. (2546). *จับกระแส Rio+20 สู่สังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ทิควิถี จำกัด.
- สุธาวัลย์ เสถียรไทย. (2554). *ธรรมาภิบาลและกระบวนการนโยบายสาธารณะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2537). “ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา*. นนทบุรี: สุโขทัยธรรมาธิราช,
- อนวัต กระสังข์. (2558). “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 4 (2).
- Tyler, Tom R. (1997). *Why People Obey the Law*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 1990.
- United Nations Development Programmed. (1992). *Corruption and Good Governance*. New York: UNDP. World Bank. Governance and Development. Washington: The World Bank.

การพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคใต้ตอนบน

DEVELOPMENT OF BEHAVIORAL MORALITY MODEL FOR STUDENTS
IN PRIMARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL AREA IN UPPER
SOUTHERN PART OF THAILAND

นายสมยศ รักษาแก้ว*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคใต้ตอนบน การวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน 7 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียน (2) ประเมินความต้องการการพัฒนาแบบจำลอง (3) พัฒนารอบแนวคิดการพัฒนาแบบจำลอง (4) สอบถามความเห็นผู้เชี่ยวชาญโดยการสนทนากลุ่มย่อย (5) ยกร่างต้นแบบการพัฒนาแบบจำลอง (6) รับรองต้นแบบการพัฒนาแบบจำลองโดยผู้ทรงคุณวุฒิและ (7) ปรับปรุงและรายงานผลการพัฒนาแบบจำลอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สันและค่าถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

(1) ความต้องการพัฒนาแบบจำลอง มีความต้องการในระดับมาก (3.84) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบการพัฒนาแบบจำลองพบว่า ความต้องการพัฒนาแบบจำลองเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ องค์ประกอบผลย้อนกลับมีความต้องการในระดับมากที่สุด (4.21) องค์ประกอบด้านผู้บริหารโรงเรียน มีความต้องการในระดับมากที่สุด (4.18) วัตถุประสงค์การพัฒนาแบบจำลอง มีความต้องการในระดับมากที่สุด (4.14) (2) องค์ประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคใต้ตอนบน มี 7 องค์ประกอบคือ (1) ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแบบจำลอง (2) ประเมินความต้องการพัฒนาแบบจำลอง (3) พัฒนารอบแนวคิดการพัฒนาแบบจำลอง (4) สอบถามความเห็นผู้เชี่ยวชาญโดยการสนทนากลุ่มย่อย (5) ยกร่างต้นแบบการพัฒนาแบบจำลอง (6) รับรองต้นแบบการพัฒนาแบบจำลองโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ (7) ปรับปรุงและรายงานผลการพัฒนาแบบจำลอง

ในการรับรองแบบจำลองโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าการพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคใต้ตอนบน ได้รับการรับรองในระดับมาก (3.91)

* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

คำสำคัญ : การพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ภาคใต้ตอนบน

ABSTRACT

The objective of this research was to develop behavioral morality prototype of opportunity expansion school administrators in the upper Southern Thailand.

This Research and Development with undergone 7 Steps (1) Study the cognitive development of the effectiveness of prototype; (2) Prototype assessment; (3) Prototype of conceptual framework development; (4) Query from experts' idea by focus group; (5) Develop the prototype; (6) Experts' certification of prototype; (7) Report the trial on the development of the master prototype. The statistics analysis used were Percentage, Means, Correlation Coefficient and Multiple regressions. The results of this research were (1) The prototype requirement was at high level (3.84) to consider in each aspect of prototype found that the prototype requirement was the top three i.e. the composition of feedback was at the highest level (4.21) , the composition of administrators factors was at the highest level (4.18) , the objective of prototype was at the highest level (4.14), (2) on the composition of prototype affect in; the effectiveness of academic management of administrator of opportunity expansion schools in the southern comprises 7 component; (1) Study the cognitive development of effectiveness prototype. (2) Prototype needs assessment (3) Prototype conceptual framework development (4) Query from experts' idea by focus group (5) Prototype drafting (6) Prototype certification by experts (7) Report on development of the master prototype and report on the master of prototype.

The prototype model certify by experts indicadity that the prototype of opportunity expansion schools was at the high level (3.91)

Keywords: Behavioral Morality Model For Students Of Opportunity School In Extended Southern Thailand

1. บทนำ

สังคมโลกปัจจุบัน เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ โดยทั่วไปเรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านการสื่อสาร (Communication) และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology : IT) พัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2545) ขณะเดียวกัน สังคมไทยยุคปัจจุบันการดำรงชีวิตของคนในสังคมมีความสับสนวุ่นวาย สอดคล้องกับคำกล่าวของพระธรรมปิฎก (ประยุต ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า “ปัจจุบันสังคมไทยประสบปัญหามากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด การพนัน การละเมิดทางเพศ และการก่ออาชญากรรม เป็นต้น” โดยสภาวะวิกฤติดังกล่าว ทุกคนพยายามไขว่คว้า แย่งชิง เอาเปรียบ แข่งขัน เพื่อความอยู่รอดของตนและผลประโยชน์ต่อพวกพ้อง ซึ่ง อาจจน ชุมสาย ณ อยุธยา ระบุว่า โลกของเรากำลังวิกฤติ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความหวาดกลัวซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพอันยิ่งใหญ่ที่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้คือ ความรักและความเมตตาต่อกัน

อย่างไรก็ตาม ความพึงพอใจต่อสิ่งที่มีคุณค่า ถูกต้องและดีงาม ยอมรับพาชีวิตไปสู่ความสงบสุข สำเร็จตามปรารถนา ในทางตรงกันข้ามการมองไม่เห็นคุณค่าความดี ความงาม และความถูกต้อง ย่อมทำให้ชีวิตตกต่ำ ไม่ปกติสุข สอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนารีน ให้ทัศนะไว้ว่า

“พฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง นอกจากพอใจในคุณค่าความดี ความงาม และความถูกต้องแล้ว ย่อมไม่พอใจความชั่ว ความโง่ และความผิดพลาด และไม่ถูกต้อง สอดคล้องกับ พระเทวินทร์ เทวินโท (2544) กล่าวไว้ว่ามนุษย์ย่อมไม่ชอบให้ผู้อื่นมาทำลายความสุขของตนและแย่งชิงความอิสระโดดเด่นที่ตนเองมีอยู่ สอดรับกับสังฆทฤษฎีแห่งธรรม ของพระเทวินทร์ เทวินโท ซึ่งกล่าวว่า “ความสุขนิรันดร์ย่อมเป็นโลกุตระสุข เป็นความสุขบริสุทธิ์ปราศจากทุกข์ ขณะเดียวกันการแสวงหาความสุขทางกายหรือกามสุข หรือโลกียสุข อันเป็นความสุขอันเกิดแก่กาย ย่อมเจือทุกข์ไม่น้อย” นอกจากนั้น คุณค่าของการแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยนอกควรปลูกฝังค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามอันได้รับการถ่ายทอดอย่างดี จากบรรพบุรุษด้วยเวลายาวนานแล้ว ควรฝึกฝนอบรมให้การศึกษาด้านจริยธรรมที่เหมาะสมแก่เยาวชน โดย จรัสศรี พัวจินดาเนตร ได้รายงานการวิจัยเรื่อง ผลการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควรเริ่มแต่วัยเด็ก และพัฒนาควบคู่ไปกับการจัดการศึกษา

ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาจริยธรรมของสังคมไทย จึงควรมุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้คู่คุณธรรม มีวัฒนธรรมและจริยธรรมที่ถูกต้อง ดีงาม มีหลักการดำรงชีวิตที่ดี เพื่อดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุข

ผู้วิจัยจึงเห็นสมควร ศึกษาการพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคใต้ตอนบน เพื่อพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนให้เป็นพลดีของชาติ และเป็นพลเมืองที่ดีของโลกยุคไร้พรมแดนในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคใต้ ตอนบน

3. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคใต้ ตอนบน ปีการศึกษา 2559 จำนวน 300 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคใต้ ตอนบน ปีการศึกษา 2559 จำนวน 30 โรงเรียน

4. ขั้นตอนการพัฒนาแบบจำลอง

ผู้วิจัยทำผลการศึกษาองค์ความรู้ มาพัฒนาแบบจำลอง 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแบบจำลอง

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความต้องการพัฒนาแบบจำลอง

ขั้นตอนที่ 3 ร่างกรอบแนวคิดการพัฒนาแบบจำลอง

ขั้นตอนที่ 4 สอบถามความเห็นผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 5 ยกร่างต้นแบบการพัฒนาแบบจำลอง

ขั้นตอนที่ 6 รับรองต้นแบบการพัฒนาแบบจำลอง

ขั้นตอนที่ 7 ปรับปรุงและรายงานการพัฒนาแบบจำลอง

5. เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคใต้ ตอนบน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนเป็นรูปแบบการวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา (Research and Development – R & D) ได้ใช้เครื่องมือดังนี้

4.1 เครื่องมือที่เป็นต้นแบบชิ้นงาน (P-PROTOTYPE) คือ แบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคใต้ตอนบน

4.2 เครื่องมือที่ใช้จำแนกตามคุณลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (A-ATTRIBUTE-TEST) ประกอบด้วย

4.2.1 แบบสอบถามปัจจัยด้านผู้บริหารโรงเรียน ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน และปัจจัยด้านผลลัพธ์

4.2.2 แบบประเมินความเหมาะสมของกรอบแนวคิดการพัฒนาแบบจำลอง

4.2.3 แบบประเมินความเหมาะสม เพื่อรับรองการพัฒนาแบบจำลองโดยผู้เชี่ยวชาญ

4.2.4 เครื่องมือวิจัยทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าความเชื่อมั่น และค่าดัชนีความสอดคล้อง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแบบจำลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคใต้ ตอนบน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาแบบจำลอง วิเคราะห์โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้สถิติค่าเฉลี่ย

3. วิเคราะห์กรอบแนวคิดการพัฒนาแบบจำลอง วิเคราะห์โดย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. วิเคราะห์แบบประเมินความเหมาะสมของการพัฒนาแบบจำลองโดยผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

5. วิเคราะห์เพื่อยกร่างต้นแบบการพัฒนาแบบจำลอง วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

6. วิเคราะห์การรับรองต้นแบบการพัฒนาแบบจำลอง วิเคราะห์โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้สถิติค่าเฉลี่ย

7. วิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและรายงานผลการพัฒนาแบบจำลอง วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

7. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ก. ด้านผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย

1. ข้อมูลลักษณะประชากร พบว่า กลุ่มตัวอย่าง 30 โรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 73.67 เพศหญิง ร้อยละ 26.33 อายุ 41 – 50 ปี เฉลี่ยร้อยละ 47.00 อายุ 51 – 60 ปี ร้อยละ 41.33 วุฒิการศึกษา ร้อยละ 64.33 ระดับปริญญาโท ร้อยละ 34.06 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 16 ปี ร้อยละ 43.33 และ น้อยกว่า 16 ปี ร้อยละ 40.33 โดยลำดับ

2. ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกระจายอำนาจให้บุคลากรครู และนักเรียนรับผิดชอบหน้าที่อย่างเหมาะสม ร้อยละ 4.33 และจัดทำข้อมูลสารสนเทศเป็นปัจจุบันและมีระบบน้อยที่สุด ร้อยละ 4.13

3. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมองการณ์ไกล และคาดหวังความเป็นไปได้ต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ร้อยละ 4.36 และนิเทศติดตามผลการพัฒนางานจริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 3.96

4. ปัจจัยด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมผู้บริหาร พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ให้โอกาสและแสดงความมั่นใจว่าบุคลากรครูมุ่งมั่นพัฒนาจริยธรรมนักเรียนได้บรรลุเป้าหมาย ร้อยละ 4.34 และสร้างค่านิยมร่วมให้ทุกคนคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตนเองน้อยที่สุด ร้อยละ 4.09

5. ปัจจัยด้านนโยบายแผนยุทธศาสตร์ผู้บริหาร พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กำหนดเป้าหมายการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนอย่างชัดเจน ร้อยละ 4.17 และบุคลากรครูตระหนักต่อนโยบายแผนยุทธศาสตร์น้อยที่สุด ร้อยละ 3.96

6. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมโรงเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรครูปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันอย่างยุติธรรมร้อยละ 4.39 และส่งเสริมการปฏิบัติงานเป็นทีมน้อยที่สุด ร้อยละ 3.91

ข. ด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมของครู พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้ดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ร้อยละ 4.39 และกำกับดูแลพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของครูน้อยที่สุด ร้อยละ 3.93

2. ปัจจัยด้านคุณภาพการสอนของครู พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรครูมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จ ร้อยละ 4.11 และครูได้วางแผนพัฒนาคุณภาพการสอนอย่างมีคุณภาพน้อยที่สุด ร้อยละ 3.78

3. ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ร้อยละ 4.38 และบุคลากรครูสร้างความพึงพอใจให้ผู้รับบริหารน้อยที่สุด ร้อยละ 4.19

4. ปัจจัยด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของครู พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรครูมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างเหมาะสม ร้อยละ 3.58 และบุคลากรได้รับการแนะนำด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้น้อยที่สุด ร้อยละ 3.41

ค. ด้านนักเรียน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมนักเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียน ร้อยละ 4.30 และนักเรียนใช้เวลาว่างอย่างเป็นประโยชน์ น้อยที่สุด ร้อยละ 4.16

2. ปัจจัยด้านการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนได้รับการฝึกอบรมให้เป็นคนดี ร้อยละ 4.44 และนักเรียนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเองเป็นคนรอบคอบอารมณ์ดีน้อยที่สุด ร้อยละ 4.17

3. ปัจจัยด้านการควบคุมตนเองของนักเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นเมื่อเพื่อนได้รับความสำเร็จ ร้อยละ 4.54 และนักเรียนรู้จักประหยัด อดออมและมีความกตัญญูน้อยที่สุด ร้อยละ 4.24 ตามลำดับ

8. อภิปรายผล

การอภิปรายผล

1. การอภิปรายผลตามคำถามการวิจัย (H-Hypothesis) ผลการวิจัยสอดคล้องการวิจัย ดังนี้ - ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีการบริหาร สถานศึกษา, ทฤษฎี จริยธรรม ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา แบบจำลองทฤษฎีการปรับพฤติกรรม และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบจำลอง

- กรอบแนวคิดในการพัฒนาแบบจำลอง ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ กำหนด อุดมการณ์, เตรียมการด้านบริบท, กำหนดองค์ประกอบปัจจัยเข้า, การพัฒนาประสิทธิภาพ, ประเมินผลการพัฒนาประสิทธิภาพ, ย้อนกลับผลการประเมินการพัฒนาประสิทธิภาพ และการ ประกันคุณภาพการพัฒนาแบบจำลอง

2. อภิปรายผลตามลักษณะเด่นของงานวิจัย (O-Outstanding) ผู้วิจัยพบว่า ผลการวิจัย แตกต่างจากงานวิจัยอื่นดังนี้ (1) ตอบคำถามวิจัยได้ชัดเจน (2) อภิปรายผลการวิจัยตามขอบเขต กำหนด (3)นำไปต่อยอดงานวิจัยอื่นได้

3. อภิปรายผลตามลักษณะมาตรฐานการวิจัย (N-Norm) ประกอบด้วย (1) งานวิจัยสร้าง องค์ความรู้ใหม่ (2) ขอบเขตการวิจัยประกอบด้วยเนื้อหาประชากร/กลุ่มตัวอย่างครบถ้วน (3) ระบุ ประโยชน์งานวิจัยได้เหมาะสม

4. อภิปรายผลตามงานวิจัยที่มีอยู่แล้ว (E-Existing Research) ผลการวิจัยพบว่า กรอบ แนวคิดการวิจัยสอดคล้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ องค์ความรู้ด้านผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ วิสัยทัศน์ผู้บริหาร ภาวะผู้นำผู้บริหาร พฤติกรรมเชิงจริยธรรมผู้บริหาร นโยบายแผนยุทธศาสตร์ผู้บริหาร วัฒนธรรมโรงเรียน ด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางสังคมครู คุณภาพการสอนของครู พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของ ครู ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และด้านนักเรียนประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางสังคมนักเรียน การเลี้ยงดูของผู้ปกครองและการควบคุมตนเองของนักเรียน โดยผลการพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า ความ ต้องการพัฒนาแบบจำลองอยู่ในระดับมากทั้งนี้เพราะ ผลการปฏิรูปการศึกษา รัฐบาลได้ปฏิบัติมาอย่าง ต่อเนื่อง โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มีการออกกฎกระทรวง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจาย อำนาจการบริหารและจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล บริหารจัดการศึกษาลักษณะ เครือข่าย พัฒนาประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาอบรมครูให้เป็นผู้ทำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา มีการ ประกันคุณภาพการศึกษา ให้ผู้เรียนมีมาตรฐาน การเรียนรู้ ตามเกณฑ์มาตรฐาน และตัวชี้วัดที่กำหนด

5. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถทำองค์ความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนา พฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษา ปัญหาการปลูกฝังจริยธรรมของครูให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มบูรพาสังกัดกรุงเทพมหานคร ของ ศรีณี ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา พบว่า อิทธิพลของสื่อมวลชน อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนและสิ่งแวดล้อมทางบ้าน ย่อมเป็นปัจจัยส่งผลต่อปัญหาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนอย่างมาก เพราะการบริโภคสื่อข่าวสารข้อมูล

ต่างๆ โดยขาดพิจารณาให้รอบคอบ การคบเพื่อนอย่างหลากหลาย และปัญหาทางบ้านของนักเรียนย่อมเป็นแรงจูงใจทางบวกและทางลบด้านจริยธรรมนักเรียนอยู่เสมอ

6. อภิปรายผลตามนัยยะวิชาการและวิชาชีพ

ผลการวิจัยที่มีนัยยะทางวิชาการและวิชาชีพ ประกอบด้วย มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพครู มาตรฐานประสบการณ์ผู้บริหารสถานศึกษา มาตรฐานประสบการณ์ผู้บริหารการศึกษา และมาตรฐานประสบการณ์บุคลากรทางการศึกษาอื่น และศึกษานิเทศก์

7. อภิปรายผลตามเครื่องมือวิจัย (S - Statistical Instruments)

ผลการวิจัยที่ได้อาศัยการเลือกเครื่องมือวิจัยได้เหมาะสมกับลักษณะข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะของตัวแปรและเงื่อนไขในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างถูกต้องและเหมาะสม

8. การอภิปรายผลตามลักษณะธุรกิจด้านการจดสิทธิบัตร (C - Commercialized) ผลการวิจัยสามารถนำไปเผยแพร่ทางธุรกิจด้านสิทธิบัตรได้

9. อภิปรายผลตามประโยชน์ของการนำไปใช้ (A - Application)

- เชิงนโยบาย สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาที่มุ่งเน้นนโยบายให้ผู้เรียนมีความรู้ คู่คุณธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

- เชิงธุรกิจ เป็นการสร้างนวัตกรรมที่ได้ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีการสร้างสรรค์อย่างมีคุณค่า

- เชิงสาธารณะ ย่อมจรรโลงสังคมให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญ

9. ข้อเสนอแนะ

1. ควรกระตุ้นให้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. สนับสนุนงบประมาณ สื่อ ICT และมัลติมีเดียที่ทันสมัยต่างๆ ให้การพัฒนาก้าวหน้าไปไกลอย่างมีคุณค่า

3. ควรนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานทางการศึกษาอื่นๆ อย่างเหมาะสม เช่น ผลการวิจัยโรงเรียนพระราชทาน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โรงเรียนดีประจำตำบล โรงเรียนสาธิตสถาบันอุดมศึกษา และโรงเรียนแนวเขตชายแดนจังหวัด ภาคใต้ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ. (2536). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน เอกชน. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- กิริติ บุญเจือ. (2534). *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.*
- จันทราณี สงวนนาม. (2533). *คุณลักษณะบางประการของผู้บริหาร บรรยาภาศของโรงเรียนและความพึงพอใจในงานที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ดวงเดือน พันธุมาวิน. (2524). *จริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.*
- _____. (2539). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ทิพวรรณ ลิ้มสุขนิรันดร์. (2535). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.*
- นารี อาแว. (2545). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารวิชาการของหัวหน้าภาควิชา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอกชน. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.*
- บัณฑิต แท่นพิทักษ์. (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ อำนาจ ความศรัทธาและความพึงพอใจในงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.*
- บุญเรือน หมั่นทรัพย์.(2538). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนเอกชนทอเล็ก. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2543). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ประสิทธิ์ สาระสันต์. (2542). *พฤติกรรมการบริหารเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*

- ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม. (2538). การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของศึกษาธิการจังหวัดที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราชนา กล้าผจญ. (2548). *คุณธรรม จริยธรรม จรรยาวิชาชีพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : แอลทีเพรส.
- _____. (2549). *คุณธรรม จริยธรรม ผู้นำรัฐ*. กรุงเทพฯ : ก.พลการพิมพ์ (1996).
- พระเทวินทร์ เทวินโท. (2544). *พุทธจริยศาสตร์*. นนทบุรี : สหมิตรพรินต์ติ้ง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). *ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

**ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร
และระบบการผลิตแบบลีนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
อุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย**

**CAUSAL RELATIONSHIP OF TOTAL QUALITY MANAGEMENT AND LEAN
MANUFACTURING FACTORS AFFECTING MANAGEMENT EFFICIENCY OF
HARD-DISK-DRIVE INDUSTRY IN THAILAND**

สรารุณ แซ่ตั้ง* จิตภา ธีรศิริกุล** วิเชียร เปรมชัยสวัสดิ์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM) และปัจจัยด้านระบบการผลิตแบบลีน (LEAN) ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย (BP) มีประชากรในการวิจัยคือพนักงานของบริษัทผู้ผลิตฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 486 ราย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ผลการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา มีค่าอยู่ระหว่าง 0.71–1.00 ผลการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.859–0.978 ผลการทดสอบผลการทดสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแต่ละข้อคำถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.547–0.979 ผลการทดสอบสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โดยปัจจัยด้านการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรและปัจจัยด้านระบบการผลิตแบบลีน มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการเท่ากับ 0.80 และ 0.16 ตามลำดับ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอิสระการผลิตแบบดิ่ง ในปัจจัยด้านระบบการผลิตแบบลีน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด 0.90 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอิสระภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของปัจจัยด้านการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด 0.51 ส่วนด้านตัวแปรตามประสิทธิภาพการบริหารจัดการ พบว่า ด้านคุณภาพมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด 0.86 และด้านประหยัคมมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด 0.79 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร, ระบบการผลิตแบบลีน, ฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม .

ABSTRACT

The objective of this quantitative research was to analyze total quality management (TQM) and lean manufacturing (LEAN) factors which affect management efficiency of Hard-Disk-Drive industry in Thailand. The sample sizes of this survey were 486 employees working in hard disk drive manufacturers in Thailand. Data collection was compiled through questionnaires. The test result of Index of item – Objective Congruence (IOC) was between 0.71–1.00 and the test result of Cronbach’s alpha coefficient was between 0.859-0.978. Furthermore, the test result of corrected item-total correlation was between 0.547-0.979. The finding from the test of structural equation modeling and empirical data was total quality management and lean manufacturing factors had influence on management efficiency which was equal to 0.80 and 0.16, respectively. Considering the weight of the indicators in each factor, it was found that independent variable as pull production in lean manufacturing factor had the most weight of elements to be equal to 0.90, whereas independent variable as transformational leadership of total quality management factor had the least weight of elements to be equal to 0.51. In regard to dependent variable of management efficiency, it was found that indicator of quality had the most weight of elements which was equal to 0.86 and indicator of saving had the least weight of elements to be equal to 0.79 with statistical significance at the level of .05.

Keywords : Total quality management, Lean manufacturing, Hard-Disk-Drive

๑. บทนำ

ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์เป็นอันดับต้นๆของโลก เนื่องจากแรงงานไทยมีผลิตภาพสูง(Productivity) เมื่อเปรียบเทียบกับค่าจ้าง สินค้าที่ผลิตในไทยมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ และไทยมีความพร้อมในอุตสาหกรรมสนับสนุน จึงทำให้บริษัทข้ามชาติหลายประเทศสนใจเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเนื่องจากสามารถประหยัดต้นทุนการผลิตได้ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ จึงกลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ (Inflow of Foreign Direct Investment) ประมาณร้อยละ 30 ของมูลค่าการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด และสูงเป็นอันดับที่ 2 รองจากอุตสาหกรรมยานยนต์ โดยหมวดการลงทุนในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ หมวดที่มีมูลค่าการลงทุนสูงที่สุดคือ หมวดคอมพิวเตอร์ ซึ่งประกอบไปด้วยฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ (Hard Disk Drive) แป้นพิมพ์ และอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้กับคอมพิวเตอร์ โดยมีมูลค่าการลงทุนประมาณร้อยละ 40 ของมูลค่าการลงทุนในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด

นอกจากนั้นหากพิจารณามูลค่าการลงทุนระหว่างประเทศในหมวดสินค้าคอมพิวเตอร์ สินค้าที่มีการลงทุนสูงที่สุดคือ ฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 80 ของมูลค่าการลงทุนระหว่างประเทศในหมวดสินค้าคอมพิวเตอร์ การผลิตสินค้าในหมวดคอมพิวเตอร์ เน้นไปที่การผลิตฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ซึ่งเป็นสินค้าที่มีความได้เปรียบในการผลิตมากกว่าสินค้าอื่นๆในหมวดคอมพิวเตอร์ เนื่องจากมีผู้ผลิตชั้นนำของโลกคือ บริษัท ซีเกท เทคโนโลยี (ประเทศไทย) จำกัด บริษัท เวสเทิร์น ดิจิตอล (ประเทศไทย) จำกัด และ บริษัท เอชจีเอสที (ประเทศไทย) จำกัด มาตั้งฐานการผลิตในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกันของคลัสเตอร์ฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ เช่น มอเตอร์ แฟงวงจรรวม จำนวนกว่า 40 ราย อีกทั้งยังมีหน่วยงานวิจัยและสนับสนุน เช่น ศูนย์เทคโนโลยีและอิเล็กทรอนิกส์แห่งประเทศไทย สถาบันฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ ซึ่งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและเครื่องจักรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ นอกจากนี้ยังสนับสนุนด้านการพัฒนาบุคลากร ระบบ และจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนความร่วมมือกันของคลัสเตอร์ ฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ เป็นต้น (รายนันท์, 2553) ฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ เป็นสินค้าส่งออกที่สร้างงานและสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก โดยมีมูลค่าการส่งออกประมาณร้อยละ 5 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด

อุตสาหกรรมการผลิตส่วนใหญ่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กรที่คล้ายคลึงกัน อาทิ การผลิตหรือการให้บริการสินค้าที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของลูกค้า สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าในการใช้สินค้าหรือรับบริการ สิ่งเหล่านี้เป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินธุรกิจ หากการผลิตสินค้าและบริการเหล่านั้นสามารถทำให้ต้นทุนสินค้าลดลง มีการจัดส่งสินค้าที่รวดเร็วกว่าคู่แข่ง แต่สินค้ายังคงมีคุณภาพตามความต้องการของลูกค้า ย่อมส่งผลถึงความได้เปรียบและความสามารถในการแข่งขันที่สูงกว่าคู่แข่ง ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) การบริหารจัดการในศตวรรษที่ 21 มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มีระบบเทคโนโลยีข้อมูลและข่าวสารที่มีความรวดเร็ว ในภาวะข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดนเช่นนี้ องค์กรในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้องค์กรนั้นอยู่รอดและเติบโตต่อไปได้ โดยในปัจจุบันระบบการบริหารจัดการที่ใช้ภาคอุตสาหกรรมการผลิตมีอยู่มากมาย แต่ที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปในภาคอุตสาหกรรมการผลิตคือการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร ที่มุ่งเน้นการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของลูกค้า เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ระบบการผลิตแบบลีนที่มุ่งเน้นการกำจัดความสูญเปล่าที่เกิดขึ้นในทุกส่วนของกระบวนการ ด้วยระบบการผลิตแบบดึง และการไหลอย่างต่อเนื่องของกระบวนการผลิต

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยด้านการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรและปัจจัยด้านระบบการผลิตแบบลีนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรคือพนักงานบริษัทผู้ผลิตฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล จำนวน 2 บริษัท จากทั้งหมด 3 บริษัท ขอบเขตด้านเนื้อหาในประเด็นของการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ ตัวแปรต้น ประกอบด้วยปัจจัยด้านการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร และ ปัจจัยด้านระบบการผลิตแบบลีน ส่วนตัวแปรตามคือ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณประชากรในการศึกษาคือ พนักงานบริษัทผู้ผลิตฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล จำนวน 2 บริษัท จากทั้งหมด 3 บริษัท และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ของ Schumacher & Lomax (1996) ที่เสนอว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างควรมีค่าเป็น 20 เท่าของตัวแปรอิสระ จากกรอบแนวคิดจะได้จำนวนตัวแปรทั้งสิ้น 13 ตัวแปร จึงได้กำหนดขนาดตัวอย่างขั้นต่ำสุดเท่ากับ $13 \times 20 = 260$ ตัวอย่าง โดยทางผู้วิจัยแจกแบบสอบถามไปจำนวน 600 ชุด และสามารถเก็บรวบรวมกลับมาได้ทั้งสิ้น 502 ชุด และหลังจากทำการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อคำถาม รวมถึงการทดสอบลักษณะการแจกแจงปกติของข้อมูล (Normality) โดยการตัดแบบสอบถามที่มีข้อมูลผิดปกติบางชุดออก วิเคราะห์ความผิดปกติของข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ทั้งสิ้น 486 ชุด โดยแบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item - Objective Congruence) เท่ากับ 0.71-1.00 ซึ่งมากกว่า 0.50 จึงถือว่าผ่านเกณฑ์ (อุทุมพร จามรมาน, 2541) จากนั้นผู้วิจัยได้นำเอาแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญไปทำการทดสอบกับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่างจำนวน 30 ราย ได้ค่าความเชื่อมั่นโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ 0.859-0.978 โดยเกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟาควรมีค่าในระดับ 0.70 ขึ้นไป (สุวิมล ติรภานันท์, 2550) และผลการทดสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแต่ละข้อคำถาม (Corrected Item-Total Correlation) ได้ค่าอยู่ในช่วง 0.547-0.979 โดยค่าอำนาจจำแนกรายข้อต้องมีค่าตั้งแต่ 0.3 ขึ้นไป (Field, 2005) ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ยเลขคณิต สถิติเชิงอนุมานใช้วิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม การทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง และตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์

๕. ผลการวิจัย

๑. การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

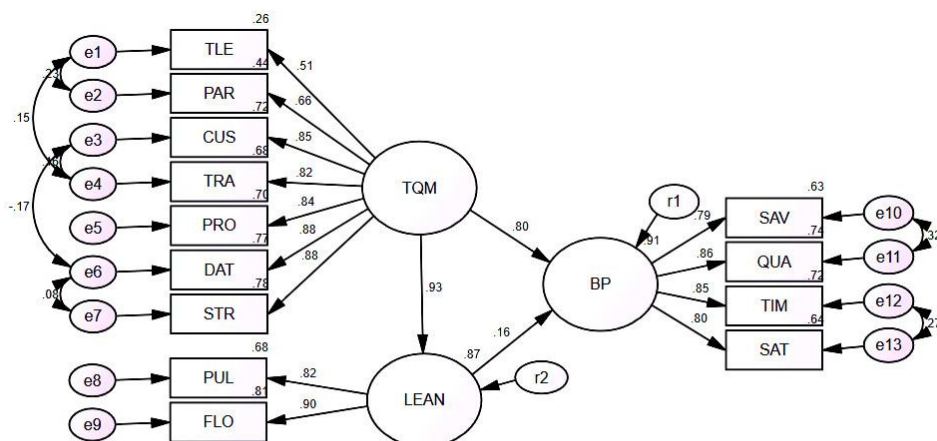
ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ พบว่า ภาพรวมประสิทธิภาพการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.44) ภาพรวมปัจจัยด้านการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.34) และภาพรวมปัจจัยด้านระบบการผลิตแบบลีน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.43) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าอยู่ในช่วง 0.61-0.67 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 1 แสดงว่าข้อมูลมีการกระจายตัวปานกลาง (บุญชม ศรีสะอาด, 2546)

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระปัจจัยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร มีดังนี้ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TLE) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.13) ด้านการมีส่วนร่วมของพนักงาน (PAR) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.17) ด้านการมุ่งเน้นลูกค้า (CUS) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.43) ด้านการให้ความรู้และฝึกอบรม (TRA) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.41) ด้านการจัดการกระบวนการผลิต (PRO) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.35) ด้านข้อมูลและการวิเคราะห์ (DAT) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.44) ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ (STR) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.46) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าอยู่ในช่วง 0.65-0.82 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 1 แสดงว่าข้อมูลมีการกระจายตัวปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระปัจจัยระบบการผลิตแบบลีน มีดังนี้ ด้านการผลิตแบบดึง (PUL) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.40) และ ด้านระบบการไหลอย่างต่อเนื่อง (FLO) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.47) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าอยู่ในช่วง 0.62-0.68 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 1 แสดงว่าข้อมูลมีการกระจายตัวปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามประสิทธิภาพการบริหารจัดการ มีดังนี้ ด้านประหยัด (SAV) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.39) ด้านคุณภาพ (QUA) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.47) ด้านเสร็จทันกำหนด (TIM) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.41) และ ด้านความพึงพอใจในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.49) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าอยู่ในช่วง 0.74-0.78 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 1 แสดงว่าข้อมูลมีการกระจายตัวปานกลาง

๒. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนก่อนทำการปรับโมเดลสมการโครงสร้าง ข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดลสมการโครงสร้าง ยังไม่ผ่านเกณฑ์การทดสอบความกลมกลืน แต่หลังจากปรับตัวโมเดลสมการโครงสร้างโดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในทางทฤษฎีแล้ว พบว่าโมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น และผ่านค่าดัชนีที่ใช้ตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลทุกค่า ดังแสดงในตารางที่ 1



Chi-square =53.161, df = 43, chi-square/df = 1.236, p= .138,
GFI = .983, AGFI = .965, CFI=.998, NFI=.991, RMSEA=.022

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรและระบบการผลิตแบบ
ลีนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย

ตารางที่ 1 ดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องและความกลมกลืนของโมเดลสมการ
โครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ลำดับที่	ค่า	เกณฑ์	ตัวแปรก่อนปรับ	ตัวแปรหลังปรับ
1	χ^2	$0.05 < p < 1.00$	0.000	0.138✓
2	χ^2/df	$0.00 < \chi^2/df \leq 3$	4.466	1.236✓
3	GFI	$0.90 < GFI \leq 1.00$	0.928✓	0.983✓
4	RMSEA	$0.00 \leq RMSEA \leq 0.08$	0.085	0.022✓
5	CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	0.968✓	0.998✓
6	NFI	$0.90 \leq NFI \leq 1.00$	0.959✓	0.991✓

หมายเหตุ✓ หมายถึง ผ่านเกณฑ์ผลการทดสอบดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องและ
ความกลมกลืนของตัวแปรกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่มาของเกณฑ์: ยุทธ ไกยวรรณ (2556)

การวิเคราะห์ค่าอิทธิพล พบว่า ค่าอิทธิพลของการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรและ
ระบบการผลิตแบบลีน ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ มีค่าเท่ากับ 0.80 และ 0.16
ตามลำดับ โดย เป็นค่าอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกทั้งคู่ แต่เมื่อพิจารณาค่านัยสำคัญทางสถิติ
พบว่า ค่าอิทธิพลของการบริหารทั่วทั้งองค์กร มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนค่า
อิทธิพลของระบบการผลิตแบบลีน ไม่มีค่านัยสำคัญทางสถิติ ค่าอิทธิพลของทางอ้อมของการ
บริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรผ่านทางระบบการผลิตแบบลีน ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

มีค่าเท่ากับ 0.15 แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) ของประสิทธิภาพการบริหารจัดการเท่ากับ 0.91 โดยสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$BP = 0.80 \times TQM \quad R^2 = 0.91$$

หมายความว่า หากการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร มีค่าเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ประสิทธิภาพการบริหารจัดการมีค่าเพิ่มขึ้น 0.80 หน่วย โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 91

ค่าอิทธิพลจากการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร ต่อระบบการผลิตแบบลีน มีค่าเท่ากับ 0.93 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) ของระบบการผลิตแบบลีนเท่ากับ 0.87 และมีค่าทำนายสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$LEAN = 0.93 \times TQM \quad R^2 = 0.87$$

หมายความว่า หากการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร มีค่าเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ระบบการผลิตแบบลีน มีค่าเพิ่มขึ้น 0.93 หน่วย โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 87

การวิเคราะห์ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ พบว่า ปัจจัยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ด้านข้อมูลและการวิเคราะห์ ด้านการมุ่งเน้นลูกค้า ด้านการจัดการกระบวนการผลิต ด้านการให้ความรู้และฝึกอบรม ด้านการมีส่วนร่วมของพนักงาน และ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.88 0.88 0.85 0.84 0.82 0.66 และ 0.51 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยระบบการผลิตแบบลีน มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านระบบการไหลอย่างต่อเนื่อง และ ด้านการผลิตแบบดึง โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.90 และ 0.82 ตามลำดับ และสุดท้ายค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรตามประสิทธิภาพการบริหารจัดการ มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณภาพ ด้านเสร็จทันกำหนด ด้านความพึงพอใจในการทำงาน และ ด้านประหยัด โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.86 0.85 0.80 และ 0.79 ตามลำดับ

๖. อภิปรายผล

ผลการวิจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรและระบบการผลิตแบบลีนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

ปัจจัยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร พบว่า

ปัจจัยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร เป็นการบริหารองค์การโดยการเน้นเรื่องคุณภาพ อาศัยการปรับปรุงกระบวนการ และการมีส่วนร่วมของพนักงาน เพื่อให้ได้สินค้าและบริหารที่มีคุณภาพ มีการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเพื่อให้

เกิดปริมาณของเสียลดลง ซึ่งหลักการดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร มีความสัมพันธ์ในเชิงสนับสนุนประสิทธิภาพทางธุรกิจ (M. F. Ahmad et al., 2013) โดย การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร จะปรับปรุงคุณภาพในการผลิต การทำงานเป็นทีม ความพึงพอใจของลูกค้า การสื่อสาร และส่วนแบ่งทางการตลาด (Besterfield, 2009)

ค่าอิทธิพลของปัจจัยการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร ผ่านทางระบบการผลิตแบบลีน ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากค่าอิทธิพลของปัจจัยระบบการผลิตแบบลีนต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยระบบการผลิตแบบลีน พบว่า

ค่าอิทธิพลของปัจจัยระบบการผลิตแบบลีนต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ในประเทศไทย ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยแตกต่างจากงานวิจัยของ Yang et al. (2011) ที่กล่าวว่า การนำระบบการผลิตแบบลีนไปปฏิบัตินอกจากจะเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจแล้ว ยังส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารด้านสิ่งแวดล้อมอีกด้วย และ Demeter & Matysz (2011) ชี้ให้เห็นว่าบริษัทที่นำระบบการผลิตแบบลีนไปปฏิบัติจะมีสินค้าคงคลังน้อยกว่าบริษัทที่ไม่ได้นำระบบการผลิตแบบลีนไปปฏิบัติ

๗. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าระบบการผลิตแบบลีน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐาน รวมถึงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และค่าองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ การมีส่วนร่วมของพนักงาน มีค่าค่อนข้างต่ำ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้จัดการและผู้บริหารเพิ่มเติม และวิเคราะห์เนื้อหาจากถ้อยคำสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา รวมถึงหาวิธีการเพื่อปรับปรุงและพัฒนา รวมถึงการสร้างกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารจัดการต่อไป

บรรณานุกรม

- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2556). *การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วย AMOS*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รยानันท์ สีธาพิทย. (2553). *การค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกันและเครือข่ายการผลิต ศึกษากรณีอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วนและส่วนประกอบ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะเศรษฐศาสตร์, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์.
- สุวิมล ตีรพานันท์.(2550). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทุมพร จามรมาน. (2541).*การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดลักษณะผู้เรียน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฟันนี้พับลิชชิง.
- Ahmad, M.F. , Zakuan, N. , Jusoh, A. and Takala, J. (2012). *Relationship of TQM and Business Performance with Mediators of SPC, Lean Production and TPM*. Social and Behavioral Sciences 65. pp. 186-191.
- Besterfield, D. (2009). *Quality Control (8th ed.)*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Demeter, K., & Matyusz, Z. (2011). *The impact of lean practices on inventory turnover*. International Journal of Production.
- Field, A. (Ed.). (2005). *Discovering statistics using SPSS (2nd ed.)*. Thousand Okes,CA: Sage.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010).*A beginner's guide to structural equation modeling (3rd ed.)*. New York: Routledge.
- Yang, M.G. (Mark), Hong, P., & Modi, S.B. (2011). *Impact of lean manufacturing and environmental management on business performance: An empirical study of manufacturing firms*. International Journal of Production Economics, 129(2), 251-256. Elsevier.

**การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิดการเรียนรู้
แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองสำหรับนักเรียน
ระดับประถมศึกษา**

**DEVELOPMENT OF ENRICHMENT A CURRICULUM TO ENHANCE HEALTH
LITERACY FOR PRIMARY STUDENTS BASED ON THE CONCEPTS OF
PARTICIPATORY LEARNING AND SELF-REGULATED LEARNING**

แสง โชติบุญ* ประยูร บุญใช้** สำราญ กำจัดภัย***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 2) ศึกษาผลของการใช้หลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ในประเด็นย่อย ดังนี้ 2.1) เปรียบเทียบความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียน ที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมก่อนและหลังเรียน 2.2) เปรียบเทียบความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมกับระดับชั้นการพัฒนาความฉลาดทางสุขภาวะ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม ดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การยกร่างหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเสริม และขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรเสริม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านสงเปือย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ที่มีคะแนนความฉลาดทางสุขภาวะต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แบบทดสอบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริม การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1.1 หลักการของหลักสูตร 1.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 1.3 โครงสร้างของหลักสูตร โดยจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ทั้งหมด 6 หน่วย ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 รู้และเข้าใจเรื่อง

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอนคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สุขภาพ (6 ชั่วโมง) หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เข้าถึงข้อมูลสุขภาพ (8 ชั่วโมง) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สื่อสารข้อมูลสุขภาพ (6 ชั่วโมง) หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ตัดสินใจเกี่ยวกับสุขภาพ (6 ชั่วโมง) หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 จัดการตนเองเกี่ยวกับสุขภาพ (6 ชั่วโมง) 1.6 หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 รู้เท่าทันสื่อ (4 ชั่วโมง) 1.4 แนวทางการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ ผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และทฤษฎีการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง โดยที่ขั้นตอนหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่วนการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองจะสอดแทรกเข้าไปในขั้นทดลอง/ประยุกต์แนวคิด 1.5 สื่อการเรียนรู้ 1.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2) ผลการใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น พบว่า 2.1) นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาพตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองมีความฉลาดทางสุขภาพะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2.2) นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาพตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองมีการพัฒนาความฉลาดทางสุขภาพะในระดับขั้นที่สูงขึ้น 2.3) นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาพะตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง มีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.73)

คำสำคัญ : หลักสูตรเสริม ความฉลาดทางสุขภาพะ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
แนวคิดการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) develop a curriculum for enhancing health literacy for primary students based on the concepts of participatory learning and self-regulated learning; 2) examine the results of implementing the curriculum for enhancing health literacy for primary students based on the concepts of participatory learning and self-regulated learning in 2 aspects as follows: 2.1) compare health literacy of students who learned through the enrichment curriculum between after and before the treatment, 2.2) compare health literacy of students who learned through the enrichment curriculum to the step levels of health literacy development; and 3) examine satisfaction of students with learning using the curriculum for enhancing health literacy for primary students based on the concepts of participatory learning and self-regulated learning. A sample was 30 fourth-to-sixth grade students enrolled in the first semester of academic year 2014 in Ban Song Puai School, whose scores of health literacy were lower than the 25th percentile. The instruments used were a test of health literacy and a satisfaction

questionnaire. Data used to analyze were both quantitative and qualitative. Statistics used for analyzing the quantitative data were mean, standard deviation, and t-test (dependent samples). Qualitative data were analyzed according to the contents. The findings revealed as follows: 1. The developed curriculum comprised 6 components: 1) curriculum principle; 2) aims of the curriculum; 3) structure of the curriculum which is composed of 6 learning units, namely Learning Unit 1: Know and Understand about Health (6 hrs.), Learning Unit 2: Be Able to Access Health Data (6 hrs.), Learning Unit 3: Use Health Data for Communication (6 hrs.), Learning Unit 4: Make a Decision on Health (6 hrs.), Learning Unit 5: Manage Health by Oneself (6 hrs.), Learning Unit 6: See Through the Media (4 hrs.); 4) guidelines for managing learning activities. This author mixed the theory of participatory learning with the theory of self-regulated learning together. The main steps in managing learning activities employed the participatory learning process, while self-regulated learning was inserted in the class. The experiment/application of appropriate ideas in participatory learning. 5) Learning communication and 6) measurement and evaluation of learning. 2. Results of implementation of the developed curriculum were as follows: 2.1 Students who learned using the curriculum to enhance health literacy based on the concepts of participatory learning and self-regulated learning had significantly higher health literacy after learning than that before the treatment at the .05 level. 2.2 Students who learned using the curriculum to enhance health literacy based on the concepts of participatory learning and self-regulated learning had their development in health literacy at higher step level. 2.3 Students who learned using the curriculum to enhance health literacy based on the concepts of participatory learning and self-regulated learning had satisfaction of learning with it at the highest level (Mean = 4.73).

Keywords: Enrichment Curriculum, Health Literacy, Concept of Participatory Learning, Concept of Self-Regulated Learning,

1. บทนำ

โรคภัยไข้เจ็บและปัญหาสุขภาพที่ทำให้ประชาชนเกิดความสูญเสียทั้งร่างกายจิตใจ ทรัพย์สินเงินทอง จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ทำให้ชีวิตของคนไทยมีความเสี่ยงต่อภัยทางสุขภาพเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรค และภัยอันตรายต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเด็กเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่เจ็บป่วยด้วยโรคป้องกันได้โดยเฉพาะการเจ็บป่วยซึ่งเกิดจากการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม อาทิ การรับประทานอาหารไม่สะอาด ไม่ล้างมือทำให้ป่วยด้วยโรคระบบทางเดินอาหาร การรับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสมและมีการออกกำลังกายน้อยทำให้เป็นโรคอ้วน มีโรคแทรกซ้อน เช่นความดันโลหิตสูง เบาหวาน เป็นต้น ความฉลาดทางสุขภาพ (Health Literacy) เป็นความสามารถ และทักษะในการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อวิเคราะห์ประเมินการปฏิบัติ และจัดการตนเอง รวมทั้งสามารถชี้แนะเรื่องสุขภาพส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชนเพื่อสุขภาพที่ดี (กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข,2547) ความเป็นสุขอย่างฉลาดเกิดขึ้นได้โดยวิธีเรียนรู้ที่จะดำเนินไปตลอดชีวิตได้แก่ การเรียนเพื่อรู้ (Learning to learn) หรือการฝึกฝนให้รู้วิธีที่จะเข้าใจ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) หรือการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆที่แวดล้อม การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) หรือการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) ประพุดิตตนด้วยความรับผิดชอบ จากการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า นักเรียนมีปัญหาในด้านสุขภาพเป็นจำนวนมาก เช่น ฟันผุ มีน้ำหนักตัวต่ำกว่ามาตรฐาน หรือมีน้ำหนักตัวเกินมาตรฐาน มีพฤติกรรมบริโภคอาหารที่ไม่มีคุณค่าต่อร่างกาย (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข,2553) ผลการสำรวจของสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2555 พบว่า เด็กไทยอายุ 6 เดือน ถึง 12 ปีกำลังเผชิญกับภาวะทุพโภชนาการ ทั้งด้านการขาดสารอาหารบางอย่างและการได้รับสารอาหารบางอย่างมากเกินไปเกินความต้องการของร่างกาย ส่งผลต่อการพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ (ขวัญเมือง แก้วดำเกิง และนฤมล ตรีเพชรอุไร,2554)

ดังนั้นความฉลาดทางสุขภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยเด็กเป็นคนทันโลกและทันโรค เมื่อบุคคลมีความฉลาดทางสุขภาพก็จะมีศักยภาพในการดูแลสุขภาพของตนเองได้ รวมทั้งยังช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกต้องให้แก่บุคคลใกล้ชิด ครอบครัว ร่วมชุมชน และสังคมได้อีกด้วย (นฤมล ตรีเพชรศรีอุไร และเดช เกตุฉ่ำ,2554) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยอิงจากประสบการณ์เดิมและจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมา ผู้สอนมีหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ (สมณฑา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา, 2549) ดังนั้นหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจึงมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการพัฒนาการเรียนการสอนรวมทั้งในงานด้านสาธารณสุข ซึ่งมองเห็นว่าการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีการช่วยเหลือกันก็มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การได้ใช้ความคิดอภิปรายและเรียนรู้ซึ่งกันและกันจนเกิดความคิดรวบยอดสามารถนำความรู้ที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง (Self-regulated learning) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการเรียนรู้

ของตนเอง โดยการสังเกตตนเอง การตัดสินใจตนเอง การมีปฏิริยาต่อตนเอง การกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการเรียนรู้และการวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ (ศิริพร โอภาสวัตรชัย, 2543) ผู้เรียนที่มีวิธีการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองเป็นผู้ที่มีความสำเร็จในการเรียนสูงสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รู้ว่าจะใช้ยุทธวิธีใดในการเรียนมีการตั้งใจตนเองและสามารถควบคุมตนเองให้ไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างยั่งยืน

จากสภาพการณ์ที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการกำกับตนเองมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลของการใช้หลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้
 - 2.1 เปรียบเทียบความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมก่อนและหลังเรียน
 - 2.2 เปรียบเทียบความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมกับระดับขั้นการพัฒนาความฉลาดทางสุขภาวะ
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม

3.ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับความฉลาดทางสุขภาวะ ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 17,440 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมความฉลาดทางสุขภาวะ ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำนวน 380 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในขั้นตอนการทดลองใช้หลักสูตรเสริม

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในขั้นตอนการทดลองใช้หลักสูตรเสริม ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรเสริม ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านสงเปือย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่มีคะแนนความฉลาดทางสุขภาวะต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ ที่ 25

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้นำเสนอตัวแปรที่ศึกษาในขั้นการทดลองใช้หลักสูตรเสริม ดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ความฉลาดทางสุขภาวะ

3.2.2 ความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม

4. ด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ทดลองหลักสูตรเสริม แบ่งออกเป็น 6 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1) รู้และเข้าใจเรื่องสุขภาพ 2) เข้าถึงข้อมูลสุขภาพ 3) สื่อสารข้อมูลสุขภาพ 4) ตัดสินใจเกี่ยวกับสุขภาพ 5) จัดการตนเองเกี่ยวกับสุขภาพ และ 6) รู้เท่าทันสื่อ

5. ระยะเวลา

ดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูล ใช้เวลาทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึงเดือน ตุลาคม 2557

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอนย่อยคือ

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรเสริม แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางสุขภาวะ องค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาวะ ระดับการพัฒนาความฉลาดทางสุขภาวะ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง จากนั้นรวบรวมสาระสำคัญที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรเสริมต่อไป

2. ศึกษาองค์ประกอบเชิงประจักษ์ของความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อยืนยันองค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาวะ จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะที่ครอบคลุมองค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาวะที่ได้ศึกษาไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ จำนวน 380 คน นำคะแนนที่ได้มากำหนดเป็นเกณฑ์การจำแนกระดับขั้นการพัฒนาความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียนตามแนวคิดของ Nut beam

ขั้นตอนที่ 2 การยกร่างหลักสูตรเสริม โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม จากนั้นนำร่างหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมที่ยอมรับได้คือ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเสริม โดยใช้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านสงเปือย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ที่มีคะแนนความฉลาดทางสุขภาวะต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 จำนวน 30 คน ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองแบบทดสอบก่อน-หลังการใช้หลักสูตร (One group pretest-posttest design) นำคะแนนจากการทดสอบมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างความฉลาดทางสุขภาวะ ก่อนและหลังเรียนโดยใช้ Dependent Samples t-test เปรียบเทียบความฉลาดทางสุขภาวะหลังเรียนกับเกณฑ์โดยใช้ One Sample t-test เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมโดยเทียบกับเกณฑ์ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การประเมินชิ้นงาน และการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม โดยนำผลจากการประเมินมาปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตรเสริม เพื่อให้หลักสูตรเสริม มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริม

5.1.1 หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) โครงสร้างเนื้อหา 4) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยแต่ละองค์ประกอบ มีสาระสำคัญดังนี้

5.1.1.1 หลักการหลักสูตรเสริม ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้มีหลักการสำคัญ ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างความรู้สึกร่วมกันทางบวกให้เกิดขึ้นในกลุ่มนักเรียน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน มีความรับผิดชอบของสมาชิกอาศัยความร่วมมือ และพึ่งพากันในกลุ่มของผู้เรียน 2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการกำกับตนเอง

มีการวางแผนในการทำงานเพื่อสร้างผลงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง มีการค้นหาความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง และเพื่อนในกลุ่ม และพึ่งพากันในด้านกระบวนการทำงาน เพื่อให้งานกลุ่มสามารถบรรลุได้ตามเป้าหมาย 5) ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถและทักษะในการดูแลสุขภาพตน เพื่อสุขภาพที่ดี และ 6) ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถดึงประสบการณ์ของตนเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ และสามารถแบ่งปันประสบการณ์ที่มีให้แก่เพื่อน ทั้งที่เหมือนหรือต่างไปจากตนเอง

5.1.1.2 จุดมุ่งหมาย เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการเข้าถึงข้อมูลเรื่องความฉลาดทางสุขภาพ เพื่อสุขภาพที่ดี ซึ่งมีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ 2) ด้านการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ 3) ด้านทักษะการสื่อสารข้อมูลสุขภาพ 4) ด้านทักษะการตัดสินใจ 5) ด้านทักษะการจัดการตนเอง และ 6) ด้านการรู้เท่าทันสื่อ

5.1.1.3 โครงสร้างเนื้อหา ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้จำนวน 6 หน่วย คือ 1) เรื่องรู้และเข้าใจเรื่องสุขภาพ (6 ชั่วโมง) 2) เรื่องเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ (8 ชั่วโมง) 3) เรื่องสื่อสารข้อมูลสุขภาพ (6 ชั่วโมง) 4) เรื่องตัดสินใจเกี่ยวกับสุขภาพ (6 ชั่วโมง) 5) เรื่องจัดการตนเองเกี่ยวกับสุขภาพ (6 ชั่วโมง) 6) เรื่องรู้เท่าทันสื่อ (4 ชั่วโมง)

5.1.1.4 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและทฤษฎีการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นหลักและสอดแทรกการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองเข้าไปในขั้นของการทดลอง/ประยุกต์แนวคิด โดยในขั้นตอนนี้จะเน้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ดังนี้ 1) ด้านพุทธิพิสัย เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมผ่านขั้นตอนของการเรียนรู้คือ รู้ เข้าใจและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการกำกับตนเองได้ 2) ด้านจิตพิสัย เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมที่เน้นการปรับเปลี่ยนหรือเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรัก ความคิด ความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 3) ด้านทักษะพิสัย เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ใกล้ตัว ผ่านขั้นตอนสำคัญ 2 ขั้นตอน คือขั้นรู้ข้อเท็จจริง และขั้นลงมือกระทำ

5.1.1.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสาร หนังสือเรียน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร บันทึกรายงาน 2) สื่อเทคโนโลยี ได้แก่ ภาพนิ่ง สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ 3) บุคคล ได้แก่ แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักเรียนตัวอย่าง บุคคลตัวอย่าง 4) ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พืชผักผลไม้ ห้องปฏิบัติการ สนามกีฬา โรงพยาบาลชุมชน อาหารประเภทต่างๆ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ 5) วัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ ได้แก่ หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนภาพ ภาพถ่าย โปสเตอร์ ภาพเขียน แผนที่ ตาราง สถิตินกหวีด นาฬิกาจับเวลา แบบวัด อุปกรณ์ทดสอบสมรรถภาพ

5.1.1.6 การวัดและประเมินผล ดำเนินการวัดและประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน

5.2 ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น

นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง พบว่า มีความฉลาดทางสุขภาวะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนอยู่ในระดับปฏิสัมพันธ์จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 และระดับวิจารณ์ญาณ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 96.67 มีการพัฒนาอยู่ในระดับขั้นที่สูงขึ้น และนักเรียนมีความพึงพอใจ ต่อการเรียนตามหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีประเด็นนำสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริม มีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้เพราะในการพัฒนาหลักสูตรเสริมได้มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานแนวคิดทฤษฎี มีการกำหนดองค์ประกอบหลักสูตรเสริม และมีหลักการ จุดหมาย การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่ชัดเจน เป็นไปตามแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ นักพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวว่าหลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะมีระยะเวลาในการใช้หลักสูตรไม่มากนัก เน้นการเสริมสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติงานในหน้าที่หรือพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนเฉพาะด้านและการพัฒนาหลักสูตรเสริมควรคำนึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนโดยวิเคราะห์คุณลักษณะของนักเรียนแต่ละโรงเรียนเป็นตัวตั้ง ซึ่งเป็นการแสดงลักษณะที่โดดเด่น เช่น ระบบการคิด การใฝ่รู้ ค่านิยม และคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนจะได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพเหล่านี้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อบรรลุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 552) รวมถึง Davis อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล กล่าวว่า หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่ขยายทั้งความกว้างและความลึกมากกว่าหลักสูตรปกติเป็นหลักสูตรที่เพิ่มทั้งความรู้ ทักษะและพัฒนาทักษะในการคิด หลักสูตรเสริมอาจมีเนื้อหานอกเหนือจากหลักสูตรปกติ (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544)

2. การทดลองใช้หลักสูตรเสริม นักเรียนมีความฉลาดทางสุขภาวะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมมีการพัฒนาความฉลาดทางสุขภาวะอยู่ในระดับขั้นที่สูงขึ้น และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น เป็นหลักสูตรเสริมที่มีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์ และพัฒนาขึ้นตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ขั้นตอนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน เริ่มจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาความคิดเห็นและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเสริม จากผู้เชี่ยวชาญด้านการ

พัฒนาหลักสูตร ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยสอบถามเกี่ยวกับหลักการองค์ประกอบ และกระบวนการของหลักสูตรเสริม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเสริม ทำให้ได้หลักสูตรเสริมที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการจำเป็นที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมพร หลิมเจริญ (2552) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โดยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริมและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครพงศ์ สุขมาตย์ (2553) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยได้ศึกษาตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบ คือ หลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐาน จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้และแนวการวัดและประเมินผลและนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเสริม นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวิทย์ จิรสุนทรธรรม (2553) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 หลักสูตรเสริม จากการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาได้ทั่วไป หรือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยครูหรือผู้นำหลักสูตรไปปฏิบัติควรปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนแต่ละกลุ่ม

7.1.2 ในการนำหลักสูตรนี้ไปใช้ โดยครูหรือผู้เกี่ยวข้อง ควรได้มีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรกลุ่มนี้ โดยการอบรม ชี้แจง ให้มีความเข้าใจถึงแนวคิด ทฤษฎี ตามหลักการของการพัฒนาหลักสูตร จึงจะทำให้การนำไปปฏิบัติได้ประสิทธิผลตามต้องการ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการนำหลักสูตรเสริม ที่พัฒนาขึ้น ไปทำการวิจัยและพัฒนาต่อกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่ต่างจากการวิจัยครั้งนี้ เช่น ประยุกต์ใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น โดยประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายอย่างหลากหลายและเน้นการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

7.2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนา หลักสูตรเสริมที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการกำกับดูแลสุขภาพด้วยตนเอง ในหัวข้ออื่นๆที่มีผลต่อสุขภาพของนักเรียน โดยหลักสูตรเสริมต้องเน้นการมีส่วนร่วมและการกำกับตนเองในการเรียนรู้ของนักเรียน และเป็นเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้นั้น ๆ

บรรณานุกรม

- กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข. (2547). *แนวคิดทฤษฎีและ การนำไปใช้ใน การดำเนินงานสุศึกษาและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กองสุศึกษา.
- ขวัญเมือง แก้วดำเกิง และนฤมล ตรีเพชรอุไร. (2554). *ความฉลาดทางสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: กองสุศึกษากรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข
- นฤมล ตรีเพชรศรีอุไร และเดช เกตุฉ่ำ (2554). “รายงานการวิจัยการพัฒนาเครื่องมือวัดความฉลาดทางสุขภาพเกี่ยวกับโรคอ้วนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3” (ระยะที่1). กรุงเทพฯ: กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข.
- วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. (2544). “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในกระบวนการพยาบาล”. *ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุขภูิบัณฑิต*. วิจัย. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2552). *หลักสูตรสารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80พรรษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- วรวิฑู จิรสุจริตธรรม. (2553). “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก”. *ปริญญา กศ.ด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,.
- ศิริพร โอภาสวัดชัย. (2543). “ผลการจัดการเรียนการสอนที่อิงตัวแปรคัดสรรของการเรียนรู้ โดยการกำกับตนเองของนักศึกษาพยาบาล”. *วิทยานิพนธ์ ค.ด*. กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพร หลิมเจริญ. (2552). “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2”. *ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สุนันทา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา. (2549). *การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม : ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อัคพงศ์ สุขมาตย์, (2543). “การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4”. *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขภูิบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย THE WORTHINESS OF INVESTMENT IN ALTERNATIVE ENERGY IN THAILAND

อติคม อัสวตั้งเสถียร* สอาด บรรเจิดฤทธิ์** สุนันทา เลาหนันทน***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย 2) ศึกษาความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนประเทศไทย และ 3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นแบบผสานวิธีทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 ราย จากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมพลังงานทดแทนและนักวิชาการด้านพลังงานทดแทน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการอุปมาวิเคราะห์และการตีความ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ทำงานในโรงงานที่เข้าโครงการส่งเสริมก๊าซชีวภาพ 4 กลุ่ม จำนวน 1,320 ราย โดยได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 298 ราย ด้วยวิธีการเปิดตารางเคร์จชีและมอร์แกน^๑ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิและการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple regression)

ผลการวิจัยพบว่า

1) โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทยทุกประเภทไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในมิติผลตอบแทน พลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากว่า โดยวัดได้จากระยะเวลาในการคืนทุนประมาณ 3-4 ปี

2) ความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนประเทศไทยนอกจากจะพิจารณาถึงการลงทุนในโครงสร้างด้านต้นทุนน้อยและได้กำไรมากแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐกิจภาพรวม ด้านสังคมและชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อม

* หลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

** บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยนานาชาติสแตมฟอร์ด

*** คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

3) ปัจจัยด้านต้นทุนโดยรวมส่งผลต่อส่งผลกระทบต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 อันได้แก่ ปัจจัยค่าที่ดิน ปัจจัยสิ่งปลูกสร้าง ปัจจัยเทคโนโลยีและที่ปรึกษา ปัจจัยค่าวัตถุดิบ และปัจจัยค่าไฟฟ้า

คำสำคัญ: ความคุ้มค่า, พลังงานทดแทน

ABSTRACT

The purposes of this research were to study 1) the cost structure of alternative energy and the return on investment for each type of alternative energy, 2) the worthiness of the investment in alternative energy, and 3) the factors affecting the worthiness of the investment in alternative energy in Thailand. The mixed method, quantitative and the qualitative, was used. Twenty key informants, including the operators of biogas alternative energy as well as the alternative energy scholars were interviewed as a part of qualitative study. As for the qualitative one, 298 were selected from 1,320 personnel working in the factory participated in biogas technology promotion projects using Krejcie and Morgan's table by means of stratified sampling and simple random sampling. The research tools were the in-depth interview and questionnaires. The analytic induction method was also utilized to analyze the qualitative data, while multiple regression analysis was used with the quantitative data.

The research findings were as follows :

1. The cost structure of all types of alternative energy was not different. However, when considered in terms of return, the alternative energy such as biogas was better than the others based on the measurement of 3-4 year payback period.

2. The worthiness of the investment in alternative energy must take into consideration not only the investment of low costs of infrastructure and high profitability, but also the overall economic worthiness, society and community, and environment.

3. The factors affecting the worthiness of the investment in alternative energy in Thailand, including costs in land, buildings, technology/consultancy, materials and electrical bills, revealed a statistical significance at 0.05 level.

1. บทนำ

ปัจจุบันทุกประเทศได้ประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์พลังงานที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยมีการประเมินกันว่า ภายในปี ค.ศ. 2030 กำลังการผลิตน้ำมันจากแหล่งน้ำมันใหญ่ๆ จะต้องใช้หมดไปอีกเท่ากับ 25% ของกำลังการผลิตของโลกในปัจจุบัน (กระทรวงพลังงาน, 2557)

หมายความว่า จะต้องแสวงหาแหล่งน้ำมันใหม่ ให้ได้มากเท่ากับ 4 เท่าของกำลังการผลิตของประเทศซาอุดีอาระเบียในช่วงเวลาเดียวกันเพื่อให้สามารถชดเชยกำลังการผลิตที่หายไปได้นั้น ยังไม่นับความต้องการน้ำมันในอีก 20 ปี ข้างหน้าจะต้องเพิ่มขึ้น เพราะเศรษฐกิจโลกได้มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องอีกด้วย (กรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน, 2557)

คาดการณ์กันว่าก่อนจะถึงปี ค.ศ. 2030 โลกจะเข้าสู่ภาวะที่กำลังการผลิตน้ำมันถึงจุดอิ่มตัวและหาความต้องการใช้น้ำมันที่ยังคงมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้เข้าสู่ยุคขาดแคลนน้ำมันในที่สุด และเมื่อถึงเวลานั้นราคาน้ำมันจะปรับตัวสูงมากกว่าเวลานี้อย่างมาก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของทุกคนอย่างมีนัยสำคัญไปทั่วโลก ยังมีการคาดการณ์กันว่าในส่วนพลังงานที่ได้จากฟอสซิล อาจจะหมดไปจากโลกในอีก 40 ปีข้างหน้า หรือภายในปี ค.ศ. 2050 หากประชากรโลกยังคงบริโภคน้ำมันในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ หลายประเทศทั่วโลกจึงได้หันมาสนใจพลังงานทดแทนเพื่อเป็นพลังงานทางเลือก

สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญเรื่องพลังงานเป็นอย่างมากประกอบกับต้องพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศในปริมาณมหาศาล จึงมีความจำเป็นต้องเร่งวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมพลังงานทดแทนเพื่อลดการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ สร้างความมั่นคงด้านพลังงานให้เพียงพอและสามารถรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นในอนาคตได้ ด้วยเหตุผลนี้ทุกฝ่ายจึงได้พยายามเร่งที่จะศึกษาและวิจัยพลังงานทางเลือกหรือพลังงานทดแทนอื่นมาใช้เพื่อลดผลกระทบต่อการขาดแคลนน้ำมันในอนาคต ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของวิกฤติพลังงานพลังงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและเล็งเห็นแนวทางสำคัญที่จะพัฒนาพลังงานทดแทนให้กลายเป็นนวัตกรรมใหม่ให้เกิดความคุ้มค่ากับผู้ประกอบการลงทุนเรื่องพลังงานทดแทน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย”

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนและเปรียบเทียบผลตอบแทนจากการลงทุนพลังงานทดแทนแต่ละประเภท
2. เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด

3. ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ตัวแปรต้น ได้แก่ ต้นทุนคงที่ ประกอบด้วย ค่าเช่าหรือซื้อที่ดิน เงินเดือน สิ่งปลูกสร้าง เครื่องจักร/ระบบงาน เทคโนโลยีและค่าที่ปรึกษา และต้นทุนผันแปร ประกอบด้วย วัตถุดิบ ค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้า ค่าแรงงาน ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ ความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

2. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ทำงานในบริษัท/โรงงานที่เข้าโครงการส่งเสริมเทคโนโลยีก๊าซชีวภาพแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 โรงงานอุตสาหกรรมเป๋ม้งสำปะหลัง กลุ่มที่ 2 โรงงานอุตสาหกรรมปาล์ม กลุ่มที่ 3 โรงงานอุตสาหกรรมเอทานอล กลุ่มที่ 4 โรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,320 คน โดยสำรวจได้จากช่วงเดือนพฤษภาคม - ธันวาคม 2558 ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการเปิดตารางของเครซี และมอร์แกน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 298 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified sampling) เสร็จแล้วจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากผู้บริหารใน 4 กลุ่มโรงงาน กลุ่มโรงงานละ 4 คน รวม 16 คน และจากนักวิชาการด้านพลังงานทดแทน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมก๊าซชีวภาพชั้นนำของประเทศไทย ประกอบด้วย กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมเป๋ม้งสำปะหลัง กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมปาล์ม กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมเอทานอล กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2557 - ธันวาคม 2558 โดยมีระยะเวลาเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน 2558 - ตุลาคม 2558

4. วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม บุคลากรที่ทำงานในบริษัท/โรงงานที่เข้าโครงการส่งเสริมเทคโนโลยีก๊าซชีวภาพ 4 กลุ่มโรงงาน จำนวน 298 ฉบับ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นลักษณะมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพและนักวิชาการด้านพลังงานทดแทน รวม 20 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลแบ่งชั้นภูมิ โดยข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1) ผู้ทำการวิจัยครั้งนี้สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- 2) ผู้ทำการวิจัยครั้งนี้ขอหนังสืออนุญาตแจกแบบสอบถาม จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างในโรงงานที่เข้าโครงการส่งเสริมเทคโนโลยีก๊าซชีวภาพ 4 กลุ่มโรงงาน
- 3) ผู้ทำการวิจัยแจกแบบสอบถามและรับคืนแบบสอบถาม
- 4) ผู้ทำการวิจัยดำเนินการตรวจสอบจำนวนแบบสอบถามเพื่อดำเนินการต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์และกำหนดใส่รหัส ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุ วัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาตรวจสอบความสมบูรณ์และไม่น่าเชื่อถือ เช่น การตรวจด้านข้อมูล การตรวจสอบด้านผู้วิจัย การตรวจสอบด้านทฤษฎี หลังจากนั้นทำดัชนีข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ส่วนข้อมูลที่ได้ตรวจสอบแล้ว จะทำเป็นข้อสรุปชั่วคราว และตัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป รวมถึงการสร้างบทสรุปขึ้นมาให้เชื่อมโยงกับตัวแปรการวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีอุปนัยวิเคราะห์ความ ดีความ และสรุปความ

5. ผลการวิจัย

เชิงคุณภาพ

1. โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนและผลตอบแทนพลังงานทดแทนแต่ละประเภทในประเทศไทยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนประเภทพลังงานแสงอาทิตย์พบว่า ความแน่นอนของพลังงานไม่มีความสม่ำเสมอและใช้ต้นทุนดำเนินการสูง มีระยะเวลาคืนทุน 10 ปี

1.2 โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนประเภทพลังงานลมพบว่า ความเร็วลมของประเทศไทยมีระดับน้อย-ปานกลาง แตกต่างจากความเร็วของลมในประเทศยุโรปมีความเร็วค่อนข้างเสถียรภาพ ประกอบกับยังไม่มีมีการประยุกต์เทคโนโลยีกังหันลมของยุโรปมาใช้กับประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้ความคุ้มค่ายังไม่ดีเท่าที่ควร ระยะเวลาในการคืนทุน 6 ปี

1.3 โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนประเภทพลังงานน้ำพบว่า การลงทุนในโครงการต่างๆ มีจำนวนมาก แต่ไม่สามารถใช้การได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยคำนวณอัตราผลตอบแทนตามหลักเศรษฐศาสตร์แล้วไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ระยะเวลาในการคืนทุน 10 ปี

1.4 โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนประเภทพลังงานขยะพบว่า มีข้อจำกัดในด้านสถานที่และการยอมรับจากชุมชน เนื่องจากการผลิตที่ต้องใช้สถานที่ค่อนข้างมากประกอบกับต้องมีวิธีการกำจัดอย่างเป็นระบบ ผลตอบแทนในการลงทุนพลังงานประเภทนี้ จึงมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก ระยะเวลาในการคืนทุน 4 ปี

1.5 โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนประเภทพลังงานชีวมวลพบว่า มีข้อจำกัดในด้านแหล่งผลิต ปริมาณวัตถุดิบ และคุณภาพวัตถุดิบที่นำมาเข้าสู่กระบวนการการผลิตและเทคโนโลยีการผลิต หากรวมผลความคุ้มค่าแล้วให้ผลตอบแทนปานกลาง และระยะเวลาในการคืนทุน 5 ปี

1.6 โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพพบว่า มีข้อจำกัดเล็กน้อยและให้ผลตอบแทนคุ้มค่า ระยะเวลาในการคืนทุนได้เร็วกว่าพลังงานทดแทนชนิดอื่นๆ และมีระยะเวลาในการคืนทุน 3 ปี

2. ความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย

2.1 ความคุ้มค่าจากพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพพบว่า เกิดจากการลงทุนในต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปรด้วยงบประมาณที่เหมาะสม แต่ได้กำไรกลับคืนมามากกว่าที่ลงทุนไป และระยะเวลาในการคืนทุนรวดเร็ว นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงความคุ้มค่าที่วัดได้จากการเป็นเครื่องมือกระตุ้นสภาพเศรษฐกิจทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาคและช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนสังคมทุกระดับให้เกิดการจ้างงานและสานสัมพันธ์ที่ดีกับสังคมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทุกประเภท

2.2 โครงสร้างต้นทุนที่มีผลต่อการเลือกลงทุนพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพพบว่า โครงสร้างต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปรมีผลต่อการเลือกลงทุน โดยต้นทุนทั้งหมดใช้งบประมาณลงทุนค่อนข้างมากและใช้ระยะเวลาคืนทุนที่แตกต่างกันไป

2.3 นโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมต่อการลงทุนพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพพบว่า เป็นมาตรการที่รัฐกำหนดออกมาเพื่อกระตุ้นให้นักลงทุนสนใจลงทุนเรื่องพลังงานทดแทนมากขึ้น โดยออกมาตรการทางการเงินให้กู้ยืมในวงเงินดอกเบี้ยต่ำ ขึ้นอยู่กับประเภทพลังงานทดแทน ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดวงเงินไว้ชัดเจนในการให้วงเงินสนับสนุนก่อสร้าง แต่กรณีผู้ประกอบการประเภทพลังงานทดแทนก๊าซชีวภาพได้วงเงินสูงสุด 20,000,000 บาท จากน้ำเสียกลุ่มโรงงานเอทานอล

2.4 ปัญหาและอุปสรรคต่อการลงทุนพบว่า ปัญหาที่หนักและใหญ่ที่สุดคือความชัดเจนของมาตรการการดำเนินการ เช่น การขออนุญาตดำเนินการ หรือที่เรียกว่า ใบประกอบการขออนุญาตจัดตั้งโรงงาน (รง.4) ทำได้ยาก และปัญหาผังเมืองปัญหาความชัดเจนในด้านการจำหน่ายกระแสไฟฟ้า โดยรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนให้ดำเนินการ แต่ไม่มีหลักประกันในด้านแหล่งรับซื้อไฟ

2.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการลงทุนพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพพบว่า ต้นทุนด้านวัตถุดิบและต้นทุนด้านเครื่องจักรมีผลต่อการลงทุนพลังงานทดแทนมากกว่าต้นทุนประเภทอื่น เนื่องจากต้นทุนวัตถุดิบเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการสูญเสียค่าใช้จ่ายอย่างอื่น เช่น การจ่ายค่าวัตถุดิบต้องเสียค่าขนส่งร่วมด้วย เป็นต้น ขณะที่ต้นทุนด้านเครื่องจักรหรือเครื่องปั้นไฟ โดยสภาพแล้วทำงานตลอด 24 ชั่วโมง จึงทำให้เครื่องจักรทำงานหนักส่งผลการชำรุดและเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงแต่ละครั้งใช้งบประมาณค่อนข้างสูง

เชิงปริมาณ

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการลงทุนพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพ

1.1 ปัจจัยต้นทุนคงที่มีผลต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย มีตัวแปรพยากรณ์ คือ ค่าเช่าหรือซื้อที่ดิน เงินเดือน สิ่งปลูกสร้าง เครื่องจักรและระบบงาน เทคโนโลยี และที่ปรึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรพยากรณ์สามารถอธิบายความผันแปรความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 82.0 ($R^2 = 0.673$) ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 119.95$, $\text{sig.} = 0.00^*$) ดังนั้น ปัจจัยต้นทุนคงที่มีผลต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย ได้แก่ ค่าที่ดิน ($\beta = 0.274$) สิ่งปลูกสร้าง ($\beta =$

0.471) เครื่องจักรและงานระบบ ($\beta = -0.079$) เทคโนโลยีและที่ปรึกษา ($\beta = 0.319$) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

1.2 ปัจจัยต้นทุนผันแปรที่มีผลต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย มีตัวแปรพยากรณ์ คือ ค่าวัตถุดิบ ค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้า และดอกเบี้ยเงินกู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรพยากรณ์สามารถอธิบายความผันแปรค้ำค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 70.0 ($R^2 = 0.49$) ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 70.31$, sig. = 0.00*) ดังนั้น ปัจจัยต้นทุนคงที่มีผลต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย ได้แก่ ค่าวัตถุดิบ ($\beta = 0.044$) ค่าไฟฟ้า ($\beta = 0.044$) และดอกเบี้ยเงินกู้ ($\beta = 0.033$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

1.3 ปัจจัยต้นทุนรวมที่ส่งผลต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทน มีตัวแปรพยากรณ์ 5 ตัว ดังนี้ ค่าเช่าหรือซื้อที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง เทคโนโลยีและที่ปรึกษา ค่าวัตถุดิบ ค่าไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรพยากรณ์เหล่านี้สามารถอธิบายความผันแปรของความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทน คิดเป็นร้อยละ 84.50 ($R^2 = .715$) ส่วนร้อยละ 15.5 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นๆ ที่ไม่ได้นำมาพิจารณา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 80.22$, Sig = .000*) เมื่อพิจารณาจากค่าคะแนนดิบ (Unstandardized Coefficients) ค่าที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง เทคโนโลยีและที่ปรึกษา ค่าวัตถุดิบ ค่าไฟฟ้า เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะมีผลต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย เพิ่มขึ้น 0.177 0.370 0.197 0.112 และ 0.140 หน่วย ตามลำดับ โดยต้นทุนที่ส่งผลต่อความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทยที่ส่งผลมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ ต้นทุนสิ่งปลูกสร้าง ($\beta = .406$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ต้นทุนค่าเช่าหรือซื้อที่ดิน ($\beta = .203$) ต้นทุนเทคโนโลยีและที่ปรึกษา ($\beta = .195$) ต้นทุนค่าไฟฟ้า ($\beta = .165$) และต้นทุนค่าวัตถุดิบ ($\beta = .139$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถเขียนสมการความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทยในรูปของคะแนนมาตรฐาน (Standardized Coefficients) ได้ดังต่อไปนี้ ความคุ้มค่าในการลงทุน = 0.203 ค่าที่ดิน + 0.406 ต้นทุนสิ่งปลูกสร้าง + 0.195 เทคโนโลยีและที่ปรึกษา + 0.139 ค่าวัตถุดิบ + 0.165

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องความคุ้มค่าในการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย มีประเด็นที่น่าสนใจ สามารถนำมาอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนแต่ละประเภทพบว่า โครงสร้างต้นทุนพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพ หรือไบโอแก๊ส ให้ผลตอบแทนค้ำค่ามากที่สุดสามารถคืนทุนได้เร็วสุด เมื่อเปรียบเทียบกับพลังงานทดแทนชนิดอื่นๆ โดยใช้หลักในการคำนวณตามสูตรของกระทรวงพลังงาน อีกทั้งยังมีข้อมูลสนับสนุนจากบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งยืนยันว่า การลงทุนพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพให้ผลตอบแทนค้ำค่ามากกว่าเมื่อนำเอาโครงสร้างต้นทุนมาพิจารณา

ทั้งนี้ผลการวิจัยจากข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารการคำนวณและข้อมูลปฐมภูมิผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดต่างวิเคราะห์ในหลักการเดียวกัน โดยเทียบเคียงตั้งแต่การคำนวณจากระยะเวลาการผลิตกระแสไฟฟ้าต่อวัน เทียบระยะเวลาเป็นปี ร้อยละการทำงานของเครื่องจักร พลังงานไฟฟ้าที่ผลิตได้ภายใน 1 ปี ราคาขาย เงินลงทุนเครื่องจักรทั้งระบบและค่าบริหารบำรุงรักษา ซึ่งหลักการทั้งหมดนี้หากเปรียบเทียบกับพลังงานทดแทนประเภทอื่นถือได้ว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก แต่สิ่งที่แตกต่างและใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุนได้ดีที่สุดคือเหตุผลด้านระยะเวลาการคืนทุน จะเห็นได้ว่าระยะเวลาการคืนทุนพลังงานทดแทนประเภทอื่นนั้น อย่างน้อยใช้เวลามากกว่า 6 ปีขึ้นไป แต่สำหรับพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพใช้ระยะเวลาคืนทุนประมาณ 3 ปี ซึ่งถือว่าใช้ระยะเวลาน้อย แต่ได้กำไรและผลตอบแทนคุ้มค่าสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติยา กฤตยรังสี (2554) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของโรงไฟฟ้าก๊าซชีวภาพ ผลการวิจัยพบว่าระยะเวลาการได้รับผลตอบแทนกลับคืนมามีความรวดเร็ว แต่ทั้งนี้ถ้าจะได้ผลตอบแทนดียิ่งขึ้นต้องพัฒนาเทคนิคการผลิตก๊าซชีวภาพให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับงานวิจัยของอรรถัย วรศาวิสันต์ (2553) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ความเป็นไปได้โครงการลงทุนผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์ ผลการวิจัยพบว่ามีความเหมาะสมแก่การลงทุนและได้ผลตอบแทนค่อนข้างรวดเร็วแม้ว่าจะใช้งบประมาณลงทุนค่อนข้างสูง นอกจากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความคุ้มค่าเกิดจากการลงทุนที่เหมาะสมและได้กำไรเกินกว่าที่ลงทุนไป รวมถึงระยะเวลาในการคืนทุนรวดเร็วแล้ว แต่ความคุ้มค่ายังได้ถูกขยายออกไปอีกจาก “ความคุ้มค่าที่ดีค่าเป็นเงิน” เป็นความคุ้มค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงความคุ้มค่าด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้เป็นเพราะว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารในยุคใหม่ไม่ได้มองเห็นแต่เพียงต้นทุนและกำไรอย่างเดียว หากแต่มีเรื่องของความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้าประกอบด้วย จะเห็นได้ว่าบริษัท/โรงงานหลายแห่งเริ่มหันมาณรงค์และออกมาชูประเด็นเรื่องของการอยู่ร่วมกันกับชุมชน การเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือสนับสนุนกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนอันเป็นพื้นฐานรองรับกับเศรษฐกิจระดับประเทศ ทั้งนี้หากไม่ทำเช่นนั้นบริษัท/โรงงานก็ไม่สามารถจะประกอบกิจการได้ เพราะไม่มีแรงสนับสนุนจากพลังทางสังคม เพราะฉะนั้น ความคุ้มค่าในความหมายที่เป็นไปในเชิงประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง จึงมองที่องค์ประกอบโดยรวมในลักษณะของความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในฐานะที่เป็นตัวแสดงหนึ่งในการผลิตสินค้าเข้าสู่ระบบตลาดเพื่อบริการประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระชาติรี อุปสโม (สุขสบาย) (2557) ซึ่งได้วิจัยเรื่องกระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ : กรณีศึกษาวัดโศการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจเริ่มจากการวางแผนดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรธุรกิจและประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจกัน ทั้งสองฝ่ายสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรวิทย์ กาญจนวิโรจน์ (2553) ศึกษาเรื่องการสร้างกลยุทธ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ผลการวิจัยพบว่ากลยุทธ์ระดับองค์กรคือการสร้างผลกำไรควบคู่ไปกับการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร

สอดคล้องกับงานวิจัยของบนนรา ชวนอาจ (2553) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการแสดงความรับผิดชอบของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต่อสังคม ผลการวิจัยพบว่า ความคุ้มค่าของการลงทุน นอกจากจะมีเรื่องกำไรและผลตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว ยังมีเรื่องของความคุ้มค่าที่เกิดจากความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอันมาจากวิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหารในองค์กรที่ให้ความสำคัญต่อการแปลงความคุ้มค่าในเชิงกำไรให้กลายเป็นความรับผิดชอบต่อและการอยู่ร่วมกันกับสังคม

ผลการวิจัยปัจจัยต้นทุนโดยรวมที่ส่งผลต่อความคุ้มค่าการลงทุนพลังงานทดแทนในประเทศไทย พบว่า มีปัจจัย 5 ตัว ได้แก่ ได้แก่ ค่าเช่าหรือซื้อที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง เทคโนโลยีและที่ปรึกษา ค่าวัตถุดิบ ค่าไฟฟ้า ส่งผลต่อความคุ้มค่าการลงทุนพลังงานทดแทนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการตัดสินใจลงทุนในพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพต้องมีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเป็นประการแรกก่อน เนื่องจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีราคาแพงไปตามความเจริญของบ้านเมือง และการซื้อที่ดินและการสร้างปลูกสร้างต้องหาทำเลที่ตั้งให้เหมาะสม ส่วนใหญ่มักจะมีที่ตั้งอยู่บริเวณรอบเมืองอยู่ใกล้กับชุมชน นอกจากนี้การลงทุนซื้อที่ดินบางครั้งอยู่ในรูปของการเช่า เพราะผู้ประกอบการยังไม่พร้อมต้องเช่าเพื่อดำเนินธุรกิจ เมื่อซื้อหรือเช่าที่ดินแล้วต้องมีการปลูกสร้างอาคารหรือโรงเก็บและพักน้ำเสีย ระหว่างนั้นก่อนจะลงมือก่อสร้างจำเป็นต้องอาศัยที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในการก่อสร้าง เนื่องจากการลงทุนก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพนั้น บริษัทรับเหมาก่อสร้างอาคารสถานที่โดยทั่วไปทำไม่ได้เพราะไม่มีความชำนาญ อีกทั้งการก่อสร้างโรงงานผลิตต้องอาศัยความละเอียดอ่อน ฉะนั้น จึงมีค่าจ้างที่ปรึกษาและค่าใช้จ่ายในด้านเทคโนโลยี ขณะที่ค่าวัตถุดิบเป็นปัจจัยสำคัญเช่นกัน เนื่องจากวัตถุดิบ คือ สิ่งที่ต้องเข้าสู่กระบวนการผลิต กรณีนี้คือ น้ำเสียจากกระบวนการผลิตอื่นๆ และนำน้ำเสียมาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพเพื่อนำไปผลิตกระแสไฟฟ้า จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทั้ง 5 ตัวนั้น มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนของผู้ประกอบการ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะนโยบาย

1.1 นโยบายของรัฐบาลไม่มีความต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศอยู่บ่อยครั้ง ทำให้นโยบายไม่ได้รับการสานต่อและส่งผลให้ขาดช่วงในการพัฒนา เพราะฉะนั้น นโยบายด้านพลังงานของรัฐบาลควรจะได้มีการดำเนินการและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาบริหารประเทศ แต่สาระสำคัญและเป้าหมายของนโยบายไม่ควรเปลี่ยนแปลง

1.2 มาตรการที่รัฐกำหนดออกมาตั้งแต่แรก ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนอย่างมาก เช่น การขอใบอนุญาตการจัดตั้งโรงงาน การรับซื้อกระแสไฟฟ้า เป็นต้น ทั้งหมดดำเนินการได้ค่อนข้างยาก รัฐบาลควรที่จะกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกันระหว่างนโยบายภาพกว้างและกำหนดมาตรการ

ที่มีผลบังคับใช้เฉพาะ โดยให้อยู่ภายในกรอบของนโยบายภาพกว้าง เพื่อสนับสนุนให้ภาคเอกชนได้มีโอกาสในการดำเนินการได้อย่างสะดวก

1.3 นโยบายส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือผู้ประกอบการธุรกิจพลังงานทดแทนประเภท ก๊าซชีวภาพในเบื้องต้นได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการรายใหม่ค่อนข้างมาก แต่พอระยะหลัง ความสนใจของผู้ประกอบการเริ่มลดน้อยลง เนื่องจากปัญหาที่เกิดจากการไร้หลักประกันในการรับซื้อกระแสไฟฟ้ารวมถึงการสนับสนุนในเรื่องของสายส่งกระแสไฟฟ้าที่ต่อเข้าไปยังโรงงาน และเมื่อผลิตกระแสไฟฟ้าได้จำนวนมาก แต่ขาดการรับซื้อจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการเกิดภาวะขาดทุน ระยะเวลาในการคืนทุนต้องยืดออกไปอีกจากเดิม 3 ปี คำนวณตามสูตรของกระทรวงพลังงาน อาจจะต้องยืดระยะเวลาคืนทุนออกมากกว่า 3 ปี ทำให้สูญเสียโอกาสในการการลงทุนและการพัฒนาพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพ ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนและถูกจุด รัฐบาลควรจะกำหนดนโยบายการรับซื้อกระแสไฟฟ้าหรือหาช่องทางการจำหน่ายกระแสไฟฟ้าให้กับผู้ประกอบการ

2. ข้อเสนอการนำไปปฏิบัติ

2.1 ปัญหาที่ได้รับทราบส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวกับต้นทุนคงที่บางตัว ได้แก่ วัตถุดิบและเครื่องจักร เป็นต้น ส่วนต้นทุนผันแปรบางตัว ได้แก่ ค่าขนส่ง เป็นต้น ต้นทุนทั้ง 2 ประการนั้น บางบริษัท/โรงงานกำลังเผชิญกับปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในองค์กรเอกชนโดยเฉพาะภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจประเภทนี้ ควรหาแนวทางจัดการกับปัญหาด้วยตนเอง อาจจะขยายเพิ่มเติมแหล่งวัตถุดิบเป็นของตนเอง เช่น ผลิตผลทางการเกษตรและแหล่งน้ำเสียเป็นของตนเอง เป็นต้น

2.2 การต่อช่องทางธุรกิจ บริษัท/โรงงานที่ประกอบธุรกิจพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพ ควรรวมตัวกันต่อรองหรือก่อตั้งเป็นสมาคมการค้าพร้อมทั้งการจัดทำข้อเสนอที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์การให้เกิดประสิทธิภาพ และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอันเป็นการลดภาระของรัฐบาลรวมถึงเป็นการสร้างพลังเอกชนให้เข้มแข็ง

2.3 ปัญหาสำคัญของบริษัท/โรงงานที่ประกอบธุรกิจพลังงานทดแทนประเภทก๊าซชีวภาพ คือ ปัญหาความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งถูกนำเสนอโดยสื่อมวลชนอันกระทบกับภาพลักษณ์ขององค์กร ดังนั้น ควรจะสร้างความเป็นบริษัทภิบาล คำนึงผลประโยชน์ของชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม

3. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการทำวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารธุรกิจพลังงานทดแทนที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย

3.2 ควรมีการทำวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานทดแทน

3.3 ควรมีการทำวิจัยเรื่องการพัฒนาองค์ความรู้พลังงานทดแทนเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจอาเซียน

บรรณานุกรม

- กรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. (2557). *คู่มือการพัฒนาและการลงทุนผลิตพลังงานทดแทน*. กรุงเทพฯ : เอเชีย คอนซอลแตนท์ จำกัด.
- กระทรวงพลังงาน. (2557). *การบริหารระบบจัดการพลังงาน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงพลังงาน.
- กิตติยา กฤติยรังสี. (2554). “การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของโรงไฟฟ้าก๊าซชีวภาพ”. *วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์สิ่งแวดล้อม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*.
- ณิชารัตน์ พาณิชย์. (2556). “แนวทางการบริหารจัดการพลังงานหมุนเวียนในระดับชุมชนของประเทศไทย”. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระชาติรี อุปสโม (สุขสบาย). (2557). “กระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ : กรณีศึกษาวัดอโศการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพชรดี กาญจน์วิโรจน์. (2553). การสร้างกลยุทธ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของบริษัท : กรณีศึกษาบริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน). *สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- บนนรา ชวนอาจ. (2553). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการแสดงความรับผิดชอบต่อผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต่อสังคม”. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อรรถัย วรควาวิสันต์. (2553). การวิเคราะห์ความเป็นไปได้โครงการลงทุนผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์ *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีสถาบัน การเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ

ADMINISTRATION TO STRENGTHENS TO HELP COMMUNITY ON THE
SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY : LEARNING INTITUTE FOR EVERYONE
CHAIYAPHOM PROVINCE.

อภิชาติ ดวงธิดาสาร* อนันต์ เกตุวงศ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ และของชุมชนบ้านนาเกาะ หมู่ 7 ตำบลทุ่งนาเลา อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) ศึกษาแนวทางการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key person) จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น วิเคราะห์หึ่งเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-observation) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อมูลแบบอุปนัย (analytic induction)

ผลการวิจัยพบว่า

1) บริบทของชุมชนและการก่อกำเนิดชุมชนเข้มแข็งบ้านนาเกาะ เกิดจากการเข้ามาจัดการกระบวนการเรียนรู้ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ ร่วมกับชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชนเป็นผู้เรียนรู้ ส่งผลให้ชุมชนมีความตื่นตัวและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

2) ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการขาดการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจวัฒนธรรม การสร้างนวัตกรรมใหม่ การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน การบูรณาการระหว่างกองทุน การสร้างจิตสำนึกตระหนักรู้ จิตสาธารณะและจิตอาสา การสร้างงานสร้างรายได้ในชุมชน การสร้างภาวะผู้นำ การบริหารงบประมาณแบบบูรณาการ การขาดผู้สืบทอดผู้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ การขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาและหวงแหน การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยไม่เป็นธรรม

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

การละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีดั้งเดิม การหลั่งล้มชุมชนชนบท การขาดแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญา การขาดความตระหนักรู้อย่างแท้จริงต่อการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการพัฒนากระแสหลัก ขาดการปรับใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสม

3) แนวทางการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือปรับแนวคิดของภาครัฐจากผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุน และเสริมสร้างแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งและมีความสุขอย่างยั่งยืน ให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนากระแสหลัก โดยเลือกรับในสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างชาญฉลาด และปฏิเสธในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน และปรับใช้แนวทางการพัฒนากระแสทางเลือกโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เหมาะสมตามบริบทของชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการ/ความเข้มแข็งของชุมชน, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนจังหวัดชัยภูมิ

ABSTRACT

The purposes of the research are 1. To study the normal of Chaiyaphum Learning Institute For Everyone (LIFE) and that of the community of Ban Nakoh, Moo 7, Thungnalo Sub-district, Konsarn, Chaiyaphum concerning with strengthening community using the sufficiency economy philosophy 2. To study its problems 3. To study how to strengthen the community. This is the qualitative research based on written documents, interview, group discussion and observation. The result revealed that 1. The community strengthening of Ban Nakoh depended on learning process managed by the community and the LIFE of Chaiyaphum, learnt by the leader and the members to achieve the cooperative development. 2. Its problems were the lack of support and promotion local and cultural economy, new innovation, inside and outside community network, integrated fund, public service mindsetting, local employment, leadership building, local rite carrier, budget integrating management, awareness of using natural resources, folk wisdom resources, knowledge of sufficiency economy philosophy as well as ignorance the country community and folk wisdom. 3. The processes to achieve on community strength and stability were changing the government section to a supporter, promoting new public service mindsetting, cooperating both in and out community, acknowledging and building awareness of the change, choosing wisely and using the

sufficiency economy philosophy properly according to the normal of the community.

Keywords: management, community strength, philosophy of sufficiency economy/ Chaiyaphum Learning Institute For Everyone (LIFE)

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะกระแสของโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันในระบบทุนนิยม ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายจากรอบด้าน ภายใต้สถานการณ์ เงื่อนไข และการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากประเทศไทยได้มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จนถึงปัจจุบัน จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2556 พบว่าในปี 2556 ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 19,181 และ 15,092 บาท ตามลำดับ มีหนี้สินเฉลี่ย 149,307 บาท ซึ่งคิดเป็น 7.8 เท่าของรายได้ นอกจากนั้นอัตราการย้ายถิ่นของประชากรจากการสำรวจมีทั้งสิ้น 1.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 2.1 ของประชากรทั้งประเทศ โดยจำนวนผู้ย้ายถิ่นกระจายอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดคือ 6.8 แสนคน (ร้อยละ 46.3) และอยู่ในกรุงเทพมหานครน้อยที่สุดคือ 7.2 หมื่นคน (ร้อยละ 4.9) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า “เศรษฐกิจ สังคมมีปัญหาการพัฒนาไม่ยั่งยืน” เป็นภาพสะท้อนความจริงให้เห็นถึงการพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ของตะวันตก ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ขาดความสมดุลอย่าง ประเทศไทยประสบความสำเร็จเฉพาะในเชิงปริมาณจากการมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก กล่าวคือ จากการที่สังคมไทยปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่การทำให้ทันสมัยภายใต้แนวทางทุนนิยมอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจแบบเสรีอย่างแนบแน่น (พลเดช ปิ่นประทีป, 2542) การเน้นภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักก่อให้เกิดภาวะหนี้สินต่างประเทศตลอดจนต้องพึ่งพาสถานต่างประเทศ เป็น กลายเป็นสังคมการบริโภคมุ่งความเจริญเติบโตทางด้านวัตถุเป็นหลักการพัฒนาทางเลือกจึงเริ่มก่อตัวขึ้นเพื่อรองรับผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจกระแสหลัก โดยเริ่มมีขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จนเกิดเป็นนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ ซึ่งแนวคิดการพัฒนาที่เป็นทางเลือกและทางรอดใหม่ของสังคมไทยก็คือ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งภาครัฐได้น้อมนำแนวคิดการพัฒนาจากพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปกำหนดเป็นแนวนโยบายในการพัฒนาประเทศเพื่อหลุดพ้นจากห้วงของภาวะวิกฤติ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. และคนอื่น ๆ, 2546)

การที่ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและประชาชนดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและยั่งยืนได้นั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีบทบาทในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกมิติ (เสรี พงศ์พิศ, 2552)

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีมูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นเจ้าของอย่างเป็นทางการ และมีอีก 3 องค์กรมาร่วมงานคือ บริษัท ปตท. จำกัด(มหาชน) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งได้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ตรงตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 มีส่วนราชการ ส่วนท้องถิ่น และองค์กรประชาสังคม ได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้น โดยมีคณะกรรมการภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมบริหาร และเชื่อมั่นว่าจะตอบสนองปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่นได้จริง สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 41 ซึ่งสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ ได้เข้ามาให้ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชนเป็นผู้เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจต้องการศึกษาบริบทของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ และของชุมชนบ้านนาเกาะ หมู่ 7 ตำบลทุ่งนาเลา อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนศึกษาแนวทางการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ พื้นที่ศึกษาชุมชนบ้านนาเกาะ หมู่ 7 ตำบลทุ่งนาเลา อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสามารถนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชน และทำให้ชุมชนมีความสุขอย่างยั่งยืนตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ และของชุมชนบ้านนาเกาะ หมู่ 7 ตำบลทุ่งนาเลา อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ

3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดในการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ โดยมองในบริบทความเป็นอยู่ ในปัจจุบัน ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาประมวลเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดการจัดการภาครัฐ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา (2542). ดิน ปรัชญพทธี (2527). สมาน รังสิโยภักษ์ (2546). สร้อย ตระกูล อรรถมานะ (2543). อัมพร อารงลักษณ์ (2553). เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (2553). และคนอื่น ๆ ได้ประเด็นสาระสำคัญที่นำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรค และแนวทางในการจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาระบบหลัก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ Hulme, D. and Turner, M. (1990). พชรินทร์ สิริสุนทร (2552). เสรี พงศ์พิศ (2553). และคนอื่น ๆ ได้ประเด็นสาระสำคัญที่นำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิด ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรค และแนวทางในการจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ อำพล เสนาณรงค์ (2541). อภิชัย พันธเสน และคณะ (2549). สรรเสริญ วงศ์ช่อม (2544). และคนอื่น ๆ ได้ประเด็นสาระสำคัญที่นำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางในการจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ประเวศ วะสี (2541). อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540). สีลาภรณ์ นาคทรพร (2541). สมพันธ์ เตชะอธิก (2541). โกวิทย์ พวงงาม (2553). ประเวศ วะสี (2542). สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541). และคนอื่น ๆ ได้ประเด็นสาระสำคัญที่นำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิด ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรค และแนวทางในการจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541). อีรยุทธ บุญมี (2540). ประเวศ วะสี (2536). วิรัช วิรัชนิการวรรณ (2546). และคนอื่น ๆ ได้ประเด็นสาระสำคัญที่นำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิด ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรค และแนวทางในการจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6. แนวคิดการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540). ประเวศ วะสี (2542). สุมาลี สังข์ศรี (2540). ณรงค์ เพชรประเสริฐ (2550). เสรี พงศ์พิศ (2552). และคนอื่น ๆ ได้ประเด็นสาระสำคัญที่นำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิด ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรค และแนวทางในการจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7. แนวคิดชุมชนมีความสุข ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ชุมสุข สุขหิน (2553). ปราณี ทินกร (2551). ณรงค์ เพชรประเสริฐ และกนกพร นิตยน์ธิพฤทธิ (2553). รศรินทร์ เกรย์ และคณะ (2549). และคนอื่น ๆ ได้ประเด็นสาระสำคัญที่นำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิด ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรค และแนวทางในการจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษา “เชิงคุณภาพแบบกำหนดพื้นที่การศึกษา” เป็นวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี โดยเลือกศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ ในการสร้างความเข้มแข็งชุมชนพื้นที่บ้านนาเกาะ หมู่ 7 ตำบลทุ่งนาเลา อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลด้านพื้นฐานสำหรับการวิจัย การวิจัยครั้งนี้คัดเลือกชุมชนที่อยู่ในพื้นที่การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ชุมชนบ้านนาเกาะ โดยพิจารณาจากชุมชนที่มีผู้นำชุมชนจำนวนมากที่เป็นนักศึกษาของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ มีความพร้อมที่จะสร้างความเข้มแข็งให้เกิดกับชุมชนและเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของรูปแบบการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายนอกชุมชนอื่น

2. แหล่งข้อมูลด้านบุคคล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยวิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 48 คน แบ่งออกเป็นผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ ระดับคณะกรรมการ ระดับอำเภอ ระดับนักวิชาการ ระดับอาจารย์ ระดับปราชญ์ชาวบ้าน ระดับนักศึกษาในพื้นที่ จำนวน 13 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวแทนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน และพื้นที่เรียนรู้ชุมชนบ้านนาเกาะ จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 4 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณีในโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างความสุขให้ประชาชนในพื้นที่เรียนรู้ชุมชนบ้านนาเกาะ จำนวน 3 คน

2.2 การสนทนากลุ่ม จำนวน 28 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรก ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนาจำนวน 20 คน ประกอบด้วย ระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ ระดับคณะกรรมการ ระดับอำเภอ ระดับนักวิชาการ ระดับอาจารย์ ระดับปราชญ์ชาวบ้าน ระดับนักศึกษา กลุ่มที่สอง ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้เข้าร่วมในการสนทนาจำนวน 8 คน ประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน นักศึกษา ซึ่งอยู่ในพื้นที่ชุมชน ตัวแทนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน ซึ่งอยู่ในพื้นที่

ชุมชน ตัวแทนจากผู้ให้ข้อมูลด้านความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ชุมชน ตัวแทนจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการต่าง ๆ ในการสร้างความสุขให้กับประชาชน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ชุมชน โดยใช้แนวทางในการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิเคราะห์โดยการสร้างข้อมูลแบบอุปนัย (analytic induction)

5. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาพบว่า บริบทของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ และของชุมชนบ้านนาเกาะ ต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทำการเกษตร จัดตั้งกองทุนโดยภาครัฐให้การสนับสนุน 2) ด้านสังคม ชุมชนมีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ตื่นตัวและมีความต้องการที่จะรับการถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความรักสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีส่วนร่วม มีจิตอาสาและจิตสาธารณะ 3) ด้านองค์กร ชุมชนมีการตื่นตัวและยอมรับหน่วยงานที่มาให้ความรู้ มีความร่วมมือ ไม่มีความขัดแย้ง พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการค้นหาปัญหาและศักยภาพและแก้ปัญหาของชุมชน มีกระบวนการมีส่วนร่วม มีแผนชุมชน มีเครือข่ายความร่วมมือ 4) ด้านวัฒนธรรมและศาสนา ชุมชนมีจิตสำนึกในการหวงแหนดูแลรักษา สร้างเอกลักษณ์ประจำชุมชน 5) ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีจิตสำนึกในการดูแลหวงแหนและรักษาสิ่งแวดล้อม 6) ด้านทุน ชุมชนมีการจัดตั้งกองทุนและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือชุมชน 7) ด้านสภาพความเป็นอยู่ ชุมชนกำลังปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงตามแนวการพัฒนากระแสหลัก และประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ เกิดจากปัญหาภาวะเศรษฐกิจโดยรวมไม่ดี ภาวะการตกงาน การย้ายถิ่นไปทำงาน การจัดการและพัฒนาวิสาหกิจ การสร้างนวัตกรรมใหม่ การสร้างเครือข่าย การบูรณาการระหว่างกองทุน 2) ด้านสังคม ชุมชนมีปัญหาด้านการให้ความรู้ การมีส่วนร่วม การสร้างจิตสำนึกตระหนักรู้ จิตสาธารณะและจิตอาสา การย้ายถิ่นชั่วคราวไปทำงาน ขนาดครอบครัวเล็กลง การทิ้งลูกหลานให้ผู้สูงอายุดูแล การไม่ยอมทำงานในท้องถิ่นตน 3) ด้านองค์กร ชุมชนมีปัญหาด้านการสร้างกระบวนการให้ความรู้และการมีส่วนร่วม การค้นหาศักยภาพและปัญหาชุมชน การสร้างภาวะผู้นำ การบริหารงบประมาณแบบบูรณาการ การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก 4) ด้านวัฒนธรรมและศาสนา ชุมชนมีปัญหาด้านการขาดผู้สืบทอดผู้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ ขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาและหวงแหน 5) ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีปัญหาด้านขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาและหวงแหน การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยไม่เป็นธรรม การละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีดั้งเดิม หลงลืมชุมชนชนบท 6) ด้านทุน ชุมชนมีปัญหาด้านขาดการบริหารจัดการทุนอย่างมีระบบแบบบูรณาการ ขาดแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญา 7) ด้านสภาพความเป็นอยู่ ชุมชนมีปัญหาด้านความตระหนักรู้อย่างแท้จริงในด้านการเปลี่ยนแปลงต่อการ

พัฒนาตามกระแสหลัก การปรับใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วม จิตรสาธารณะและจิตอาสา

3. แนวทางการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ ต้องบริหารการจัดการและพัฒนาวิสาหกิจ รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมใหม่ การสร้างเครือข่าย การบูรณาการระหว่างกองทุนในชุมชน การให้ความรู้แก่ชุมชนในการทำแผน 4 แผน คือแผนชีวิต แผนอาชีพ แผนการเงิน และแผนสุขภาพ 2) ด้านสังคม ต้องให้ความรู้ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม สร้างจิตสำนึกตระหนักรู้ จิตรสาธารณะและจิตอาสา รู้จักการออมและการทำแผน 4 แผน สร้างงานสร้างรายได้ในชุมชน 3) ด้านองค์กร ต้องสร้างกระบวนการให้ความรู้และการมีส่วนร่วม สร้างประชาคมชุมชน สร้างงานสร้างรายได้ สร้างเครือข่าย จัดทำแผนแม่บทชุมชน สร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน การค้นหาศักยภาพและปัญหาชุมชน การสร้างภาวะผู้นำ การบริหารงบประมาณแบบบูรณาการ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอก ปรับแนวคิดของภาครัฐจากผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุน 4) ด้านวัฒนธรรมและศาสนา ต้องสร้างผู้สืบทอดผู้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาและหวงแหน ค้นหาศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ 5) ด้านสิ่งแวดล้อม ต้องสร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาและหวงแหน บริหารจัดการในการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ฟุ่มเฟือยและเป็นธรรม ต้องไม่ละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีดั้งเดิม ไม่หลงลืมชุมชนชนบท 6) ด้านทุน ต้องบริหารจัดการทุนอย่างมีระบบแบบบูรณาการ สร้างแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญา ภาครัฐต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนทั้งการให้ความรู้และทุน 7) ด้านสภาพความเป็นอยู่ ต้องให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักรู้อย่างแท้จริงในด้านการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาตามกระแสหลัก การปรับใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วม จิตรสาธารณะและจิตอาสา ช่วยกันฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

6. สรุป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทุกด้าน ดังที่ได้สรุปตามประเด็นกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์หลักการและแนวคิดรวมทั้งผลการวิจัย โดยมีบทสรุป ดังนี้

1. บริบทของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ และของชุมชนบ้านนาเกาะ ต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในปัจจุบัน ดังนี้ คือ การกำเนิดชุมชนเกิดจากการเข้ามาจัดการกระบวนการเรียนรู้ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชนเป็นผู้เรียนรู้ ส่งผลให้ชุมชนมีความตื่นตัวและพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การให้ความร่วมมืออย่างมีส่วนร่วม และมีจิตรสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโรเบิร์ต บี เดนฮาร์ต และ เจเน็ต วินเซนต์ เดนฮาร์ต (2007) ซึ่งได้เสนอแนวคิดการบริการรสาธารณะแนวใหม่ ประกอบด้วยหลัก 7 ประการ คือ 1) ให้บริการพลเมืองไม่ใช่ลูกค้า 2) แสวงหาผลประโยชน์รสาธารณะ 3) เห็นคุณค่าของความเป็นพลเมืองและการบริการรสาธารณะเหมือนการเป็นผู้ประกอบการ 4) คิดเชิงกลยุทธ์และทำอย่างเป็นประชาธิปไตย 5) ตระหนักถึงความ

ยากลำบากในการสร้างความสามารถรับผิตชอบ 6) เป็นผู้นำในการให้บริการโดยยึดคุณค่าทางสังคมมากกว่าจะเป็นผู้กำกับหรือควบคุมทิศทางของสังคม 7) เห็นคุณค่าของประชาชนโดยการสร้างโอกาสและเปิดประตูสร้างเครือข่ายความร่วมมือของการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชาชนพลเมืองเพื่อให้เกิดชุมชน

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการขาดสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจวัฒนธรรม การสร้างนวัตกรรมใหม่ การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน การบูรณาการระหว่างกองทุน การสร้างจิตสำนึกตระหนักรู้ จิตสาธารณะและจิตอาสา การสร้างงานสร้างรายได้ในท้องถิ่น การค้นหาศักยภาพและปัญหาที่แท้จริงชุมชน การสร้างภาวะผู้นำ การบริหารงบประมาณแบบบูรณาการ ขาดผู้สืบทอดผู้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ ขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาและหวงแหน การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยไม่เป็นธรรม การละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีดั้งเดิม หลงลืมชุมชนชนบท ขาดแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญา ขาดความตระหนักรู้อย่างแท้จริงในด้านการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาตามกระแสหลัก การปรับใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับแนวคิดของ Pieterse (1988) ที่ชี้ว่าจุดเน้นที่สำคัญที่ทำให้การพัฒนากระแสหลักแตกต่างจากการพัฒนาทางเลือก คือ ขณะที่การพัฒนากระแสหลักเน้นการจัดระเบียบโลกระดับมหภาคและมุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาทางเลือกเป็นการพัฒนาจากข้างล่าง ให้ความสำคัญกับผู้ทำการหรือศักยภาพมนุษย์ ในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยยึดเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

3. แนวทางการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือปรับแนวคิดของภาครัฐจากผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุน และเสริมสร้างแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ การบูรณาการระหว่างงบประมาณภาครัฐในแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบริหารกองทุนในชุมชนให้คล่องตัวแบบบูรณาการ การให้ความรู้แก่ชุมชนในการทำแผน 4 แผน คือแผนชีวิต แผนอาชีพ แผนการเงิน และแผนสุขภาพ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม สร้างจิตสำนึกตระหนักรู้ จิตสาธารณะและจิตอาสา รู้จักการออม สร้างงานสร้างรายได้ในชุมชน สร้างประชาคมชุมชน สร้างเครือข่ายจัดทำแผนแม่บทชุมชน สร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน การค้นหาศักยภาพและปัญหาชุมชน การสร้างภาวะผู้นำ การบริหารงบประมาณแบบบูรณาการ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอก สร้างผู้สืบทอดผู้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาและหวงแหน ค้นหาศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ บริหารจัดการในการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ฟุ่มเฟือยและเป็นธรรม ต้องไม่ละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีดั้งเดิม ไม่หลงลืมชุมชนชนบท บริหารจัดการทุนอย่างมีระบบแบบบูรณาการ สร้างแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญา ให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักรู้อย่างแท้จริงในด้านการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาตามกระแสหลัก การปรับใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วม จิตสาธารณะและจิตอาสา ช่วยกันฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม องค์กร วัฒนธรรมและศาสนา สิ่งแวดล้อม ทุน และสภาพความเป็นอยู่ สอดคล้อง

กับแนวคิดของนภการณ หะวานนท์ (2550) ที่ได้เสนอมิติความเข้มแข็งของชุมชนเป็น 4 ด้าน ดังนี้

- 1) มิติทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า คือ มีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้แก่สมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิต สามารถลดต้นทุนการผลิตในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย
- 2) มิติด้านสังคม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชน ไม่ว่าปัญหานั้นจะเกิดจากสมาชิกในชุมชนหรือเกิดจากบุคคลภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแรงเกาะเกี่ยวที่คนในชุมชนมีต่อกัน และสะท้อนให้เห็นศักยภาพชุมชนในการสร้างให้สังคมชุมชนดำรงตนได้อย่างมั่นคง มีสันติสุข มีความสามัคคี อันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน
- 3) มิติด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพภูมิปัญญาและความภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัว จนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ กัน
- 4) มิติด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541) ที่มองการพัฒนาทุกด้านล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่อง ดังนี้

- 1) มิติการพัฒนาสังคม หมายถึง การพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล โดยพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึกและวิถีชีวิตที่เกื้อกูลต่อธรรมชาติ มีสิทธิและโอกาสที่จะรับการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์จากการพัฒนา และคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม พึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง มีระบบการจัดการทางสังคมที่สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย รวมทั้งมีการนำทุนทางสังคมที่มีอยู่อย่างหลากหลายมาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความสมานฉันท์เอื้ออาทร
- 2) มิติทางเศรษฐกิจ หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพอย่างต่อเนื่องในระยะยาว และเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาทางเศรษฐกิจจะต้องเป็นไปอย่างสมดุลและเอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความสามารถในการแข่งขัน และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นจะต้องมาจากระบบการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีสะอาด ลดปริมาณของเสีย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและไม่สร้างมลพิษ ที่จะกลายมาเป็นต้นทุนการผลิตระยะต่อไป รวมทั้งเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน
- 3) มิติทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในขอบเขตที่คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ และสามารถพลิกฟื้นให้กลับคืนสู่สภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิมให้มากที่สุด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสและมีปัจจัยในการดำรงชีพ ซึ่งจะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มุ่งจัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูล รวมถึงการชะลอการใช้และนำ

เทคโนโลยีสะอาดมาใช้ให้มากที่สุด กล่าวคือ ในบริบทของประเทศไทยนั้น แนวคิด “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” เทียบได้กับแนวทางการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เน้นการพึ่งตนเองและความพอเพียงเป็นหัวใจสำคัญ ตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศชาติ โดยคำนึงถึงสภาพทางกายภาพของท้องถิ่น ระบบนิเวศชุมชนและสภาพสังคมของประชาชนในแต่ละพื้นที่ และสอดคล้องกับแนวคิดของเสรี พงศ์พิศ (2552) ที่เสนอแนวทางสู่การสร้างชุมชนพอเพียงให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนไว้ ดังนี้ ประการแรก ชุมชนพอประมาณ ได้จำแนกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้ 1) พอดี พองาม คือ กินพอดี อยู่พอดี มีคุณธรรม มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนระหว่างคนกับธรรมชาติ 2) ความเรียบง่าย 3) คุณธรรม ประการที่สอง ชุมชนมีเหตุผล ได้จำแนกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1) ชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง 2) เรียนรู้จักตนเอง 3) เรียนรู้จักปัญหาและทรัพยากร 4) แผนแม่บทชุมชน ประการที่สาม ชุมชนมีภูมิคุ้มกันดี ได้จำแนกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ 1) ระบบการบริหารการจัดการดี 2) ระบบการผลิต 3) ระบบทุน 4) ระบบทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และพลังงาน และสอดคล้องกับแนวคิดของรศรินทร์ เกร์ และคณะ (2549) กล่าวว่า ระดับความสุขขึ้นอยู่กับหลาย ๆ องค์ประกอบ ได้แก่ ความสุขเชิงอัตวิสัย เช่น การมีศีลธรรม สมานธิ หรือปัญญา ความรู้สึกพอเพียง ไม่โลภ และความสุขเชิงภาววิสัย (Objective) เช่น สุขภาพ ระดับการศึกษา การทำงาน สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สภาพครอบครัวความเป็นอยู่ สภาพความเป็นอยู่ในชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 3 ด้าน คือ ประการแรก ข้อเสนอแนะด้านการจัดการภาครัฐ แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน แนวคิดการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ และแนวคิดชุมชนมีความสุข มีส่วนที่เหมือนกันคือ สร้างความเข้มแข็งและความสุขให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน การกระจายรายได้ การพึ่งตนเอง การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่แนวคิดการพัฒนาระยะหลัก ให้ความสำคัญกับความทันสมัย การใช้เทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการการแข่งขันที่มีแนวโน้มจะนำไปสู่การผูกขาด และการส่งเสริมการบริโภคนิยมที่เกินขอบเขตที่สิ่งแวดล้อมและโลกใบนี้จะแบกรับได้ แต่แนวคิดในการจัดการทั้งหมดก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยต้องให้ความรู้กับชุมชน ให้รู้เท่าทันและชาญฉลาดในการเลือกรับในสิ่งที่เป็นประโยชน์มาปรับใช้ และรักษาและวางแผนในสิ่งซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนไว้ ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น ประการที่สอง ข้อเสนอแนะด้านแนวทางการพัฒนา 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเศรษฐกิจชุมชน และเศรษฐกิจวัฒนธรรม เศรษฐกิจฐานราก 2) พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชนให้คล่องตัวและบูรณาการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน 3) พัฒนากลุ่มและกองทุนทั้งหมดในชุมชนให้เป็นระบบคล่องตัวและบูรณาการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน ประการที่สาม ข้อเสนอแนะด้านศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 1) ควรศึกษาแนว

ทางการจัดการที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ในแต่ละพื้นที่ และสร้างเครือข่ายการพัฒนาให้กว้างขึ้นเป็นเครือข่าย 2) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการที่เชื่อมโยงทั้งภาครัฐในส่วนกลาง ภูมิภาค ภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐกิจ วิชาการ สื่อสารมวลชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ควรศึกษาวิจัยเรื่องการการบูรณาการงบประมาณและทุนชุมชนเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

บรรณานุกรม

- โกวิท พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- ชุมสุข สุขหิน. (2553). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช. *ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(การบริหารการศึกษา)*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นภาพร หะวานนท์ และคณะ. (2550). *ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย 6 สกว. 7.
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2542). *สู่ความเป็นไทยด้วยพลังของท้องถิ่นข้อเสนอกรอบแนวคิดเพื่อจัดแผนฯ 9*. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. และคนอื่น ๆ (2546). *แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). *วิถีสู่ชุมชนพอเพียง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)*. กรุงเทพฯ
- Pieterse, Jan Nederveen. (1988) "My Paradigm or Yours? Alternative Development. Post-Development, Reflexive Development." *Development and Change* 29 343-373.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา

INSTRUCTIONAL LEADERSHIP FOR SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

นิตยา วงษ์กันยา * ศักดา สถาพรจนา ** เนติ เฉลียววาระศ ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการ นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และร่างองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ขั้นตอนที่ 2 พัฒนางค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก และ 13 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) องค์ประกอบหลักด้านความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การวางแผนงานวิชาการ การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศ กำกับ ติดตาม และการประเมินผล 2) องค์ประกอบหลักด้านความสำเร็จของงาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การวิจัยทางการศึกษา การกำหนดเป้าหมาย และการมุ่งมั่นพัฒนา 3) องค์ประกอบหลักสัมพันธภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ประสิทธิภาพของงาน การจูงใจ การมีส่วนร่วม และบรรยากาศการเรียนรู้ 4) องค์ประกอบหลักความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ และการสร้างนวัตกรรม

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา

* หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

*** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ABSTRACT

The objective of the research was to study the major and minor components of the instructional leadership of school administrators under Secondary Educational Service Area Office. This research consisted of two phases. Phase 1; study the major and minor components of the instructional leadership of school administrators under Secondary Educational Service Area Office by reviewing the literature and research to create conceptual framework. Phase 2; develop the major and minor components using focus group discussions with 9 experts. The research instruments were: 1) record form of documentary analysis 2) record form of focus group discussions. The data were analyzed by content analysis.

The research results were as follows:

There were four major components and thirteen minor components of the instructional leadership of school administrators under Secondary Educational Service Area Office. The four major components were 1) knowledge and ability consisted of 4 minor components such as instructional planning, curriculum setting, learning and teaching and supervision, monitoring, and evaluation, 2) task achievement consisted of 3 minor components such as educational research, target setting, and development determination 3) relationship consisted of 4 minor components such as task effectiveness, motivation, participation and learning climate, 4) creative thinking consisted of 2 minor components such as vision, and innovation.

Keywords: Instructional Leadership, School Administrators

1. บทนำ

การศึกษาเป็นองค์ประกอบแรกที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการสร้างคนไทยให้มีคุณภาพ เป็นหัวใจของการพัฒนาความเข้มแข็งของประเทศ ดังนั้นควรตระหนักว่าระบบการศึกษาต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ไม่เช่นนั้นก็จะถอยหลังอยู่ตลอดเวลาเหมือนกัน (เกษม วัฒนชัย, 2546) กระแสสังคมยุคความรู้ในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาตามไปด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัว และเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง ปีเตอร์เอฟ.ดรัคเกอร์ กล่าวว่า โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลง คือ เป็นสังคมใหม่ที่มีปัญหาท้าทาย สำหรับผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการของนิวซีแลนด์ (New Zealand Ministry of Education, 2013 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556: 70-75) กล่าวถึง ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องนำสถานศึกษาของตนเองเข้าสู่ศตวรรษที่ 21

และรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตนเองในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ปรับปรุงผลลัพธ์ของนักเรียนทุกคน 2) ริเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 3) สำรวจและสนับสนุนการใช้ ICT และ e - learning 4) พัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ 5) สร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสำเร็จ และ 6) พัฒนาคนอื่นให้เป็นผู้นำ มีกิจกรรมภาวะผู้นำและคุณภาพของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ (Qualities of effective leadership) สอดคล้องกับ เกษม วัฒนชัย (2546: 12) กล่าวว่า Quality Education for All ประเทศไทยที่แพ้เขาในเรื่องคุณภาพต้องเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา เรื่องคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องใหญ่ ทั้งอนุบาล ประถม มัธยม อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา มีคุณภาพต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ประเทศไทยคงไปไม่รอด สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ องค์การมหาชน (ม.ป.ป: 35) กล่าวว่า ทุกฝ่ายมองเห็นปัญหา แต่ไม่กล้าและไม่ยอมที่จะแก้ปัญหามา หรือแม้กระทั่งพยายามปกปิดสาเหตุ เพราะติดยึดกับธรรมเนียมปฏิบัติ ความเคยชิน ตลอดจนรูปแบบการบริหารจัดการในอดีต คือ เมื่อมีโรงเรียน ก็ต้องจัดให้มีการเรียนการสอน ส่วนจะมีคุณภาพหรือไม่ ดูเหมือนจะไม่ใช่ว่าที่ ขณะที่ต่างประเทศได้ลงมือเปลี่ยนแปลง อย่างจริงจังๆ เพราะเทคนิคการบริหารจัดการได้พัฒนาไปมากในยุคโลกาภิวัตน์ โดยยึดองค์ประกอบของการมีคุณภาพเป็นที่ตั้งจากการประเมินคุณภาพของสถาบันนานาชาติเพื่อพัฒนาด้านการจัดการศึกษา International Institute for management Development : IMD) ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ของไทยลดลงมาโดยตลอด จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานานาชาติ โครงการ PISA 2015 จำนวน 72 ประเทศ ในภาพรวม พบว่า ผลประเมิน PISA ของนักเรียนไทย กลุ่มอายุ 15 ปี พบว่า ผลการประเมินจะต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติทุกครั้ง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, กระทรวงศึกษาธิการ และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา, 2558: 4)จากการทดสอบ O - NET พบว่านักเรียนจำนวนมากได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ทั้ง ๆ ที่เป็นการทดสอบสิ้นปีการศึกษา ซึ่งหมายความว่านักเรียนเรียนมาตลอด 3 ปีเต็มตามช่วงชั้นที่ 2 , 3 และ 4 แต่ความรู้ยังไม่เต็ม ขว่วร้ายก็เพราะประเทศไทยไม่ยอมรับสภาพความล้มเหลวหรือไม่ยอมรับความจริงว่า การบริหารจัดการด้านการศึกษามีปัญหาวิกฤตหรือวิกฤตการศึกษาไทยมาจากการบริหารจัดการ นักบริหารการศึกษาต้องพยายามรีบยกระดับการศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษา ไม่เช่นนั้นประเทศไทยคงไปไม่รอด (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ องค์การมหาชน, ม.ป.ป: 30-35)

ศาสตร์บริหารการศึกษา (สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์, 2556) ซึ่งนักบริหารการศึกษามีความเชื่อว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจะช่วยเยียวยา ปัญหา ต่าง ๆ ได้ ศาสตร์บริหารการศึกษาเชื่อว่าผู้บริหารสถานศึกษา เป็นเสมือนผู้นำทีมงานของโรงเรียนในการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ของโรงเรียน จากสภาพปัญหาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาที่กล่าวมาตอนต้น นักบริหารการศึกษา จึงให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสอดคล้องกับ เกษม วัฒนชัย (2546) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป้นเป้าหมายหลักของการปฏิรูปการศึกษา

จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับปรุงการผลิตและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการปฏิรูปการศึกษา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการ แต่การให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ไม่อาจกระทำและรวบรวมได้เพียงแต่การศึกษาจากเอกสารเท่านั้น ดังนั้นการวิจัยในเรื่องการพัฒนาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎี แล้วนำไปสู่การสนทนากลุ่ม เพื่อพิจารณากรอบแนวคิดการวิจัยและร่างองค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อย ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์และปรับปรุงเพิ่มเติมร่างองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยใหม่ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาให้มากที่สุดจากการวิจัยสามารถนำองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ได้จากการวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน เพื่อพัฒนาผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
2. วิธีดำเนินการ ได้แก่การศึกษา ความรู้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์เอกสาร แล้วกำหนดเป็นกรอบแนวคิด และร่างองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

3. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เอกสาร ตำรา ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและงานวิจัย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบวิเคราะห์เอกสารโครงสร้างของแบบวิเคราะห์เอกสารประกอบด้วยประเภทเอกสารปีที่พิมพ์ชื่อเรื่องชื่อผู้เขียนประเด็นหลักของเอกสารเนื้อหาสาระของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ภาวะผู้นำทางวิชาการชื่อนักวิชาการที่มีความเห็นตรงกันและปีที่พิมพ์ผลงานนั้น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วทำการศึกษาวิเคราะห์สรุปประเด็นและบันทึกข้อมูลในแบบวิเคราะห์เอกสารที่สร้างขึ้น

6. การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปสาระสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการ สรุปเป็นกรอบแนวคิดและองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

7. ผลที่ได้รับคือได้กรอบแนวคิดการวิจัยและร่างองค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

2. วิธีดำเนินการได้แก่ การกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิ ดำเนินการสนทนากลุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus Group guide) และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยเริ่มจากการกำหนดผู้ดำเนินการอภิปราย (Moderator) ผู้จดบันทึกการประชุม (Note Taker) ผู้บันทึกเสียงและภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดสนทนากลุ่ม ตามแนวคำถามที่กำหนดตลอดจนการให้ข้อเสนอแนะ

5. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยสรุปประเด็นความคิดเห็น รวมทั้งนำผลดังกล่าว มาประกอบพิจารณากับร่างองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์และปรับปรุงเพิ่มเติมองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยใหม่ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาให้มากที่สุด

6. ผลที่ได้รับ ได้องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่มีความสมบูรณ์

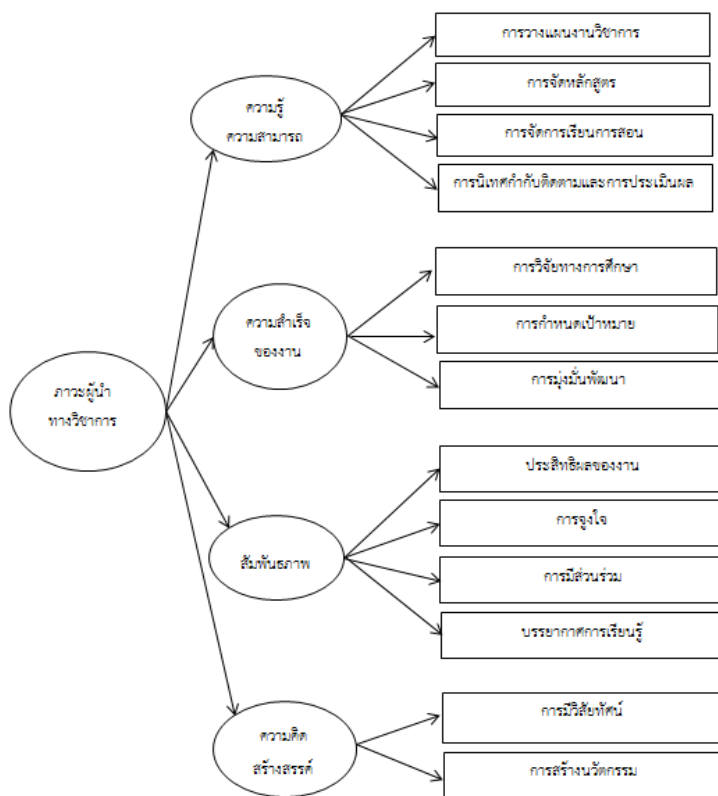
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปสาระสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการสรุปเป็นกรอบแนวคิดและองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

4. ผลการวิจัย

องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สรุปว่า องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก และ 13 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) องค์ประกอบหลักด้านความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การวางแผนงานวิชาการ การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศ กำกับ ติดตาม และการประเมินผล 2) องค์ประกอบหลักด้านความสำเร็จของงาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การวิจัยทางการศึกษา การกำหนดเป้าหมาย และการมุ่งมั่นพัฒนา 3) องค์ประกอบหลักสัมพันธภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ประสิทธิภาพของงาน การจูงใจ การมีส่วนร่วม และบรรยากาศการเรียนรู้ 4) องค์ประกอบหลักความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์และการสร้างนวัตกรรม

สรุปผลการศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาได้ดังภาพที่ 1



ภาพประกอบที่ 1 องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้นำมาซึ่งองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก และ 13 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) องค์ประกอบหลักด้านความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การวางแผนงานวิชาการ การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศ กำกับติดตาม และการประเมินผล 2) องค์ประกอบหลักด้านความสำเร็จของงาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การวิจัยทางการศึกษา การกำหนดเป้าหมาย และการมุ่งมั่นพัฒนา 3) องค์ประกอบหลักสัมพันธภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ประสิทธิภาพของงาน การจูงใจ การมีส่วนร่วม และบรรยากาศการเรียนรู้ 4) องค์ประกอบหลักความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์และการสร้างนวัตกรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้วิจัยท่านอื่นที่ได้ศึกษาไว้ก่อน อาทิ

1. องค์ประกอบหลักความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา วรรณศรี (2553) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มี องค์ประกอบความรู้ความสามารถทางวิชาการ ประกอบด้วย คุณสมบัติส่วนตัวด้านความรู้ความเข้าใจทักษะการปฏิบัติงานทางวิชาการ อาทิ หลักสูตร วิธีการสอน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล เปียทอง (2554) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออก พบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 10 องค์ประกอบ มีองค์ประกอบความสามารถในการบริหารของผู้เป็นหนึ่งในองค์ประกอบด้วย

1.1 องค์ประกอบย่อยการวางแผนงานวิชาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของวานิสันธุ์ ผาละ และคณะ (2554) การวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองนครพนมพบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการคือด้านความสามารถในการวางแผนการศึกษา

1.2 องค์ประกอบย่อยการจัดการหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของไกศิษฐ์ เปลรินทร์ (2552) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการสอนประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ความสอดคล้องของหลักสูตรการสอนทรัพยากรมาตรฐานและการประเมินผล การบริหารหลักสูตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิญญูพัชร โพธิ์เพชร (2556) ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ คือด้านการพัฒนาหลักสูตร

1.3 องค์ประกอบย่อยการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของปราโมทย์ เบญจกาญจน์ และคณะ (2548) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการสอน ประกอบด้วย การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การพัฒนาความสามารถและคุณภาพในการสอนของครู เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิศุทธิ์ กิตติรวิรพันธุ์ (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการที่

ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญคือ องค์ประกอบด้านการบริหารการสอนและการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลรัฐพัชร โพธิ์เพชร (2556) ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมืองค์ประกอบที่สำคัญคือด้านการจัดการเรียนการสอน

1.4 องค์ประกอบย่อยการนิเทศ กำกับ ติดตาม และการประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญพักตร์ ภูศิลป์ (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสาธิต มืองค์ประกอบหนึ่งที่กล่าวถึงภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนต้องการกำกับติดตามและสะท้อนผลการจัดการเรียนการสอน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลรัฐพัชร โพธิ์เพชร (2556) ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมืองค์ประกอบที่สำคัญคือ ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามการสอน

2. องค์ประกอบหลักความสำเร็จ สอดคล้องกับงานแนวคิดของจิตติมา วรณศรี (2553) ที่ว่า ความสำเร็จของการจัดการศึกษาวัดจากคุณภาพของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล เปียทอง (2554) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาคตะวันออก พบว่ามืองค์ประกอบที่สำคัญ 10 องค์ประกอบ มืองค์ประกอบ ความสำเร็จของผู้บริหารเป็นหนึ่งในองค์ประกอบด้วย

2.1 องค์ประกอบย่อยการวิจัยทางการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลรัฐพัชร โพธิ์เพชร (2556) ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมืองค์ประกอบที่สำคัญคือ ด้านการส่งเสริมการวิจัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิฑิตา สุขทั่วญาติ และคณะ (2559) ศึกษาองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการคือ การวิจัยทางการศึกษา

2.2 องค์ประกอบย่อยการกำหนดเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของกมล トラฐ (2553) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเทศบาล มืองค์ประกอบด้านการกำหนดทิศทางและนโยบาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญพักตร์ ภูศิลป์ (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสาธิต มืองค์ประกอบหนึ่งที่กล่าวถึง การกำหนดเป้าหมายและสร้างความเข้าใจ

2.3 องค์ประกอบย่อยการมุ่งมั่นพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติมา วรณศรี (2553) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องดำเนินงานมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษา มีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงานให้สำเร็จ

3. องค์ประกอบหลักสัมพันธภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา วรณศรี (2553) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มี องค์ประกอบพฤติกรรมมุ่งความสัมพันธ์ จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งนี้ผลสัมฤทธิ์ของงาน ความตั้งใจ ความทุ่มเท และความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในการปฏิบัติงานก่อให้เกิดความสำเร็จของสถานศึกษาที่มี

ประสิทธิผลและประสิทธิภาพด้านพฤติกรรมแบบมุ่งงานวิชาการและมุ่งความสัมพันธ์ ประกอบด้วย พฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครู เป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้เกิดบรรยากาศที่เป็นมิตรและร่วมมือร่วมใจกันทำงาน

3.1 องค์ประกอบย่อยประสิทธิผลของงาน สอดคล้องกับแนวคิดของจิตติมา วรณศรี (2553) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวน 5 องค์ประกอบ ซึ่งองค์ประกอบที่ 2 ด้านพฤติกรรมที่มุ่งงานวิชาการและมุ่งความสัมพันธ์ จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งนี้ผลสัมฤทธิ์ของงาน ความตั้งใจ ความทุ่มเท และความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในการปฏิบัติงานก่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงาน

3.2 องค์ประกอบย่อยการจูงใจ สอดคล้องกับแนวคิดของเดวิสและโทมัส (Davis and Thomas, 1989: 21 อ้างอิงใน ถวิลมาตรเลียม, 2544: 105) ภาวะผู้นำทางวิชาการมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การสร้างสรรค์แรงจูงใจให้กับครูและนักเรียน

3.3 องค์ประกอบย่อยการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงกมล เปียทอง (2554) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาคตะวันออก มีองค์ประกอบที่สำคัญคือด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วานิสันธุ์ ฝาผลา และคณะ (2554) การวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองนครพนมพบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการคือด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3.4 องค์ประกอบย่อยการสร้างบรรยากาศ สอดคล้องกับงานวิจัยของกมล ทรายู (2553) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเทศบาล มีองค์ประกอบ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของไกศิษฐ์ เปลรินทร์ (2552) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิศุทธิ์ กิตติศรีวรพันธุ์ (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญคือองค์ประกอบด้านการสร้างบรรยากาศ

4. องค์ประกอบหลักความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา วรณศรี (2553) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มี องค์ประกอบความคิดริเริ่ม ประกอบด้วย คุณสมบัติส่วนตัวในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพของนักเรียน

4.1 องค์ประกอบย่อยการมีวิสัยทัศน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของไกศิษฐ์ เปลรินทร์ (2552) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจการเรียนรู้ประกอบด้วย การร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ การให้ความสำคัญสูงสุดต่อการเรียนรู้ การสร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ

4.2 องค์ประกอบย่อยการสร้างนวัตกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญพักตร์ ภูศิลป์ (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสาธิต มืองค์ประกอบหนึ่งที่กล่าวถึงภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนต้องสร้างนวัตกรรมทางวิชาการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลรัฐพัชร โพธิ์เพชร (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเมืองค์ประกอบที่สำคัญคือ ด้านการส่งเสริมนวัตกรรมและเทคโนโลยีการสร้างนวัตกรรมทางวิชาการ

6. ข้อเสนอแนะ

1. สถานศึกษาควรนำสารสนเทศเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดนโยบายหรือวางแผนในการบริหารจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาด้านวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพผล

2. ควรการนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นสารสนเทศทางการศึกษาในการพัฒนาไปสู่ตัวบ่งชี้ในระดับถัดไป

เอกสารอ้างอิง

- กมล ตราชู. (2553). การพัฒนาตัวบ่งชี้พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเทศบาล. ปรินญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาการบริหารการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาสารคาม.
- เกษม วัฒนชัย. (2546). การบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- เกษม วัฒนชัย. (2546). การผลิตและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- โกศิษฐ์ เพลรินทร์. (2552). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปรินญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดวงกมล เปียทอง. (2554). ศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- จิตติมา วรณศรี. (2553). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร. 12(1), 35-47.
- เพ็ญพักตร์ ภูศิลป์. (2557). องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสาธิตระดับประถมศึกษา ในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

- วานิสันธุ์ ฆาลา วาโร เฟ็งสวัสต์ และ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2554). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองนครพนม. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม. 1(2), 103-110
- วิญญูพัชร โพธิ์เพชร .(2556). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.วารสารสุทธิปริทัศน์. 84 (27),7-27
- วิโรจน์สารรัตน์. (2548). ผู้บริหารโรงเรียนสามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิผล. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป). O-NET ชีวฤทธการศึกษไทยภาค 2. กรุงเทพฯ. วี.ที.ซี คอมมิวนิเคชั่น
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, กระทรวงศึกษาธิการ และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา. (2558). สรุปผลการประเมิน PISA 2015 วิทยาศาสตร์ การอ่าน และคณิตศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2556). การศึกษานำร่องโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นนิสิตปริญญาโทการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2557).สภาวะการณ์การศึกษาไทยในเวทีโลก ปี 2557. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.

**การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**
DEVELOPMENT OF THE INDICATIVE EVALUATION IN BERESU OF LOCAL HUMAN
RESOURCES SYSTEM MANAGEMNT

ประพัฒน์พงษ์ พรพิมล* สุพจน์ ทรายแก้ว** สาทิต วงศ์อนันต์นนท์***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง“การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) เพื่อระบุปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) เพื่อเสนอตัวชี้วัดการประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งกระบวนการ วิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อระบุ ตัวชี้วัดการประเมินผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิผล โดยเริ่มการศึกษาจากแหล่ง ข้อมูลทุติยภูมิ ผ่านทบทวนวรรณกรรมทั้งในด้านทฤษฎี พร้อมทำการสังเคราะห์ตัวแปรเพื่อนำมากำหนดกรอบการวิจัย จากนั้นเริ่มศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการออกแบบและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ด้วยการใช้แบบสอบถาม พร้อมทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ทางสังคมศาสตร์ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบ วิธีการผู้วิจัยจะนำเสนอวิธีการวิจัยตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลวิเคราะห์ปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขาดการประสานงานในส่วนงาน ขาดกิจกรรมการอบรมบุคลากรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทของงานตามหน้าที่ บุคลากรยังขาดความเข้าใจในระบบ HR scorecard ความไม่ชัดเจนในการกำหนดนโยบาย

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยระบบ HR scorecard

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยระบบ HR scorecard ทั้งหมด 4 มิติ 17 ปัจจัย 94 ข้อ เพื่อเลือกข้อที่เหมาะสมและประเด็นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติจริง นำไปใช้ในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

* หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

** หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

*** หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ตอนที่ 3 ตัวชี้วัดการประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการประเมินตัวชี้วัดการประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลของเทศบาลด้วยระบบ HR scorecard มีทั้งหมด 4 มิติ 17 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

บุคลากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 396 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวม ทั้ง 4 มิติ พบว่า มีความสอดคล้องควรนำไปปฏิบัติมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความสอดคล้องควรนำไปปฏิบัติมากที่สุด ทั้ง 4 มิติ โดยเมื่อเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มิติที่ 2 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล รองลงมาคือ มิติที่ 3 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล และข้อที่มีความสอดคล้องควรนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดคือ มิติที่ 1 ความสอดคล้องและสนับสนุนยุทธศาสตร์ อปท.

คำสำคัญ ตัวชี้วัด ประเมินผล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The research entitled “Development of the Indicative Evaluation in Bureau of Local Human Resources System Management with HR Scorecard,” was aimed at 1) analyzing the problems in human resources management of local administrative organization, 2) specifying the contributive factors to the effectiveness in bureau of local human resources system management with HR Scorecard, and 3) proposing the indicative evaluation of bureau of local human resources system management with HR Scorecard. This study was a mixed-method research: qualitative and quantitative, for specifying the effectiveness in the indicative evaluation of bureau of local human resources system management. The study was begun by studying the Secondary Data Source with literature reviews in terms of strategies, thoughts, and related studies; altogether, it was synthesized in order to define the research scope. Then, it was continued by studying the Primary Data Source with the In-depth Interview. Quantitatively, it was a survey research with designing and collecting data by using the questionnaire. Computer program were applied to analyze in social science way in order to be as the regulation and methodology that would be presented respectively.

The research results were as follows:

Part 1: the result of the problem analysis in human resources management of local administrative organization

It could be concluded the problems of the representative administrators in the country that they were lack of appropriate qualifications: good cooperation, suitable training with the job for local staffs, misunderstanding about HR Scorecard, unintelligibility in the policy of verifiability and recruitment, the reflective product of staffs, and worthiness. It was still intervened by the patronage system. Also, the local administrators did not see the importance in organizing the activity which could strengthen the good relationship between administrators and employees: therefore, the work was getting done slowly. The policy of staff management was vague as well as the importance, acceptance, support in budget and body of knowledge.

Part 2: the contributive factors to the effectiveness in bureau of local human resources system management with HR Scorecard

The administrators of province, municipality, and sub-district administrative organization brought the issue to Focus Group Discussion that analyzed the contributive factors to the effectiveness in bureau of local human resources system management with HR Scorecard into 4 dimensions, 17 factors, and 94 items for selecting the suitable one and real practice in local administrative organization which included 4 regions: Center, North, South, and Northeast.

Part 3: the indicative evaluation of human resources management in local administrative organization with HR Scorecard

In terms of analyzing the primary data source/organization

According to the analysis of general information of the respondents from questionnaire about the amount of organizational staffs, it was found that the quantity of most organizational staffs was 50-70 people from 203 people which could be calculated as 49.2%. The annual budget revealed that most amount was less than 50 million baht from 197 people which could be calculated as 47.6%. The type of local administrative organization was found that there were sub-district administrative organization mostly from 280 people that could be calculated as 69.5%.

The evaluation results of indicative evaluation of human resources management of the municipality with HR Scorecard were all 4 dimension with 7 factors as follows:

The staff samples were 396 respondents. The data analysis was by Average and Standard Deviation. The development of indicative evaluation of human resources management of local administrative organization, in general with 4 dimensions, was found that all should be performed the most. To considering in each dimension, it was found that all 4 dimensions should also be performed. In ascending order, it revealed that the item that should be performed the most was dimension 2; the efficiency of human resources management. Then, there were dimension 3; the effectiveness of human resources management and dimension 1; the accordant and supportive strategy of local administrative organization.

Keywords. Indicative, evaluation, local governments

1. บทนำ

องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มีเจตนารมณ์ในการปฏิรูประบบการเมืองการบริหารของไทย ได้ก่อให้เกิดการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นอย่างขนาดใหญ่และรอบด้านอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญๆ ที่ทำให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้นและขณะเดียวกันก็สะท้อนความจำเป็นที่ต้องให้ความสนใจในเรื่องความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวมในระดับท้องถิ่นประกอบด้วย ประการแรก จำนวนหน่วยการปกครองท้องถิ่นเดิมประเทศมีหน่วยการปกครองท้องถิ่นจำนวนน้อยประมาณ 1,000 แห่ง หากแต่ในระยะเวลาอันสั้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 ที่มี พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีหน่วยการปกครองท้องถิ่นรวมกันทุกประเภทมีจำนวนถึง 7,853 แห่ง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548) อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้น เดิมองค์กรปกครองท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่และการบริการสาธารณะในท้องถิ่นตนเองน้อยมาก การกิจจำนวนมากไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ดำเนินการโดยหน่วยงานของราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค รวมทั้งรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐในรูปแบบอื่นๆ แม้แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองท้องถิ่นโดยตรง มักเป็นการตัดสินใจจากส่วนกลาง โดยท้องถิ่นเป็นแค่ผู้ปฏิบัติ แต่ด้วยรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และแผนปฏิบัติการกำหนดแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบมากขึ้น มีการกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจของส่วนราชการให้องค์กรปกครองท้องถิ่น รวม 245 เรื่อง มีส่วนราชการที่ถ่ายโอน 50 กรม ใน 11 กระทรวง โดยแบ่งภารกิจออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อม และด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ,2557) บทบาทและความสำคัญขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ เม็ดเงินที่เป็นรายได้ของท้องถิ่น เดิมรายได้ขององค์กรปกครองท้องถิ่นคิดเป็นเพียง 6-9 % ของรายได้ของรัฐบาล ซึ่งน้อยมาก พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 30 (4) กำหนดการจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุนและรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ของรัฐบาลไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ทำให้มีการมองว่าองค์กรปกครองท้องถิ่นอาจกลายเป็นแหล่งหาผลประโยชน์ และถ้าขาดการบริหารจัดการที่ดีย่อมนำมาสู่ความเสียหายต่อประเทศชาติ (ปรีชา วัชรากัย, 2550)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นคงสะท้อนบทบาทและความสำคัญขององค์กรปกครองท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นภาพของการถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น สิ่งตามมาพร้อมก็คือการเพิ่มขึ้นของจำนวนบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้รัฐบาลต้องแบกรับค่าใช้จ่ายด้านกำลังคนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก แม้จะมีความพยายามออกระเบียบกฎหมายเพื่อควบคุมการเติบโต แต่ก็ไม่สามารถจะหยุดปัญหาดังกล่าวได้ ในขณะที่มีการเติบโตในเชิงปริมาณของกำลังคน แต่ในทางกลับกันในส่วนของคุณภาพขณะนี้กำลังประสบปัญหาอย่างมาก

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2.2 เพื่อระบุปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2.3 เพื่อเสนอตัวชี้วัดการประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ขอบเขตการวิจัย

- 3.1 ประเภทงานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methodology)
- 3.2 ขอบเขตการศึกษาเชิงเอกสาร ศึกษาความหมายของ การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล นำประเด็นมาสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ทั้งหมด 5 มิติ 17 ปัจจัย 94 ข้อ กลุ่มตัวอย่าง แบบ convenient ทั่วประเทศ ประกอบด้วย 4 ภาค รวมจำนวนทั้งสิ้น 59 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อยืนยันปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยระบบ HR scorecard โดยสนทนากลุ่ม

(Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาระบบและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 10 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงปริมาณ

1) ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ จำนวน 2,441 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง แบบทั่วประเทศ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัด, เทศบาล, องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย จังหวัดในภาคกลาง จำนวน 3 จังหวัด ภาคเหนือ จำนวน 2 จังหวัด ภาคตะวันออก จำนวน 1 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 จังหวัด และภาคใต้ จำนวน 3 จังหวัด รวมจำนวนทั้งสิ้น 380 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multl – Stage Sampling) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ 2555)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดลำดับขั้นตอนของการวิจัยให้เป็นระบบ และเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับปัจจัยเหตุที่สำคัญของการบริหารงานบุคคลของเทศบาล ในการวิจัยเชิงคุณภาพตามประเด็นดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล นำประเด็นมาสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ทั้งหมด 4 มิติ 17 ปัจจัย 93 ข้อ เพื่อเลือกข้อที่เหมาะสมและประเด็นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติจริง กลุ่มตัวอย่าง แบบ convenient ทั่วประเทศ ประกอบด้วย 4 ภาค

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อยืนยันปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยระบบ HR scorecard ตามแนวทางที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศได้สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาระบบและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มเข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม โดยให้มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มๆ ละไม่เกิน 10 –12 คน โดยการกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่มออกเป็น 3 ส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์(Interview)โดยมีขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดลำดับขั้นของการวิจัยให้เป็นระบบ และเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับปัจจัยเอื้อที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ จำนวน 2,441 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง แบบ convenient ทั่วประเทศ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัด, เทศบาล, องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย จังหวัดในภาคกลาง จำนวน 3 จังหวัด ภาคเหนือ จำนวน 2 จังหวัด ภาคตะวันออก จำนวน 1 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 จังหวัด และภาคใต้ จำนวน 3 จังหวัด รวมจำนวนทั้งสิ้น 380 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multl – Stage Sampling) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ 61-2555)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ข้อมูลสำรวจสถานภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับความสำคัญจำเป็น ของตัวชี้วัดในการประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยระบบ HR scorecard โดยคะแนนที่ได้รับจะนำมาวิเคราะห์และแปลผลของค่าเฉลี่ยตามระดับความสำคัญ

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้สรุปการวิจัยตามประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลวิเคราะห์ปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขาดการประสานงานในส่วนงาน ขาดกิจกรรมการอบรมบุคลากรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทของงานตามหน้าที่ บุคลากรยังขาดความเข้าใจในระบบ HR scorecard ความไม่ชัดเจนในการกำหนดนโยบายของผู้บริหาร ความชัดเจนในนโยบายด้านการจัดการบุคลากร

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยระบบ HR scorecard

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล นำประเด็นมาสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยระบบ HR scorecard ทั้งหมด 4 มิติ 17 ปัจจัย 94 ข้อ เพื่อเลือกข้อที่เหมาะสมและประเด็นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติจริง โดยการสนทนากลุ่ม

ซึ่งมีทั้งหมดอยู่ 4 ภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับดังต่อไปนี้

ตามมติที่ 1 ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ ของปัจจัยที่ 1 มีทั้งหมด 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 2,3 และ 6 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 1 ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ ของปัจจัยที่ 2 มีทั้งหมด 4 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 8,9,10 และ 12 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 1 ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ ของปัจจัยที่ 3 มีทั้งหมด 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 16,19, และ 21 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 1 ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ ของปัจจัยที่ 4 มีทั้งหมด 4 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 26,27,28, และ 29 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 2 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล ของปัจจัยที่ 5 มีทั้งหมด 2 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 31 และ 33 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 2 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล ของปัจจัยที่ 6 มีทั้งหมด 1 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 37

ตามมติที่ 2 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล ของปัจจัยที่ 7 มีทั้งหมด 2 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 40 และ 41 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 2 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล ของปัจจัยที่ 8 มีทั้งหมด 2 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 44 และ 46 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 3 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล ของปัจจัยที่ 9 มีทั้งหมด 1 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 48

ตามมติที่ 3 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล ของปัจจัยที่ 10 มีทั้งหมด 2 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 53 และ 54 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 3 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล ของปัจจัยที่ 11 มีทั้งหมด 4 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 56,57,59 และ 60 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 3 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล ของปัจจัยที่ 12 มีทั้งหมด 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 64,68, และ 70 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 4 ความรับผิดชอบและความสมดุลในสวัสดิการของ อปท. ของปัจจัยที่ 13 มีทั้งหมด 2 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 71 และ 73 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 4 ความรับผิดชอบและความสมดุลในสวัสดิการของ อปท. ของปัจจัยที่ 14 มีทั้งหมด 1 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 75

ตามมติที่ 4 ความรับผิดชอบและความสมดุลในสวัสดิการของ อปท. ของปัจจัยที่ 15 มีทั้งหมด 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 79,81 และ 83 เรียงตามลำดับ

ตามมติที่ 4 ความรับผิดชอบและความสมดุลในสวัสดิการของ อปท. ของปัจจัยที่ 16 มีทั้งหมด 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 85,86 และ 87 เรียงตามลำดับ

ตามมิติที่ 4 ความรับผิดชอบและความสมดุลในสวัสดิการของ อปท. ของปัจจัยที่ 17 มีทั้งหมด 4 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 91,92,93 และ 94 เรียงตามลำดับ

ตอนที่ 3 ตัวชี้วัดการประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยระบบ HR scorecard

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงถึงจำนวนบุคลากรของหน่วยงาน พบว่า จำนวนบุคลากรของหน่วยงานส่วนใหญ่ 50-70 คน จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 49.2 จำนวนงบประมาณรายจ่ายต่อปี พบว่า ส่วนใหญ่ น้อยกว่า 50 ล้านบาท จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 47.6 ประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ส่วนใหญ่เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 69.5

ผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดการประเมินผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการประเมินตัวชี้วัดการประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลของเทศบาลด้วยระบบ HR scorecard มีทั้งหมด 4 มิติ 17 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

บุคลากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 396 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวม ทั้ง 4 มิติ พบว่า มีความสอดคล้องควรนำไปปฏิบัติมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความสอดคล้องควรนำไปปฏิบัติมากที่สุด ทั้ง 4 มิติ โดยเมื่อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่มีความสอดคล้องควรนำไปปฏิบัติสูงสุด คือ มิติที่ 2 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล รองลงมาคือ มิติที่ 3 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล และข้อที่มีความสอดคล้องควรนำไปปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มิติที่ 1 ความสอดคล้องและสนับสนุนยุทธศาสตร์ อปท.

6.อภิปรายผล

ผลการวิจัย การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1 ผลการประเมิน ตัวชี้วัดการประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลของเทศบาลด้วยระบบ HR scorecard มีทั้งหมด 4 มิติ 17 ปัจจัย โดยภาพรวม ดังต่อไปนี้

มิติที่ 1 ความสอดคล้องและสนับสนุนยุทธศาสตร์ อปท. โดยมีปัจจัย 4 ปัจจัย คือ

สร้างแนวทางในการประสานงานที่เป็นชิ้นเจน โดยจัดกิจกรรมการอบรมบุคลากรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทของงานตามหน้าที่สร้างความเข้าใจในเรื่องนโยบาย ทิศทางการจัดการบุคลากรโดยเฉพาะระบบใหม่ พัฒนาทักษะการวิเคราะห์ การวางแผน การจัดการปัญหาบุคลากรในเชิงปริมาณและคุณภาพ จึงสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Griffiths, Lloyd-Waler and Willams (1999) กล่าวไว้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ การเชื่อมโยงของนโยบายและการ

ปฏิบัติงานขององค์การ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับบุคลากรในองค์การ โดยรวมไปถึงการสรรหา การคัดเลือก การจัดจ้าง การฝึกอบรม การให้รางวัลตอบแทน และการประเมิน

มิติที่ 2 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยมีปัจจัย 4 ปัจจัย คือ ลำดับที่ 5 – 8 ดังนี้

ส่งเสริมระบบคุณธรรม สร้างระบบการตรวจสอบ สร้างจิตสำนึกในระบบคุณธรรมและลงโทษระบบอุปถัมภ์ ส่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อนำมาประยุกต์ใช้งานพัฒนาแนวทางในการประยุกต์ใช้ให้ง่ายต่อการดำเนินการ **จึงสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Stone (2006)** ให้คำจำกัดความไว้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของบุคลากรในองค์การ ซึ่งจะนำมาซึ่งความสำเร็จขององค์การทางด้านกลยุทธ์ วัตถุประสงค์ และความพึงพอใจส่วนบุคคลของบุคลากรอีกด้วย

มิติที่ 3 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยมีปัจจัย 4 ปัจจัย คือ ลำดับที่ 9 – 12 ดังนี้

กำหนดเชิงนโยบายระเบียบข้อบังคับให้ชัดเจนให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อใช้กับบุคลากรให้เห็นความสำคัญในการดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายระเบียบให้ดำเนินการสร้างความรู้ความเข้าใจกำหนดเป็นตัวชี้วัด **จึงสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Dessler (2008)** ให้คำจำกัดความการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ นโยบายและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับทุกๆ อย่างที่เชื่อมโยงกับบุคลากรในองค์การในแง่ของการบริหารจัดการซึ่งประกอบด้วย การคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การให้รางวัล รวมถึงการประเมิน

มิติที่ 4 ความรับผิดชอบและความสมดุลในสวัสดิการของ อปท. โดยมีปัจจัย 2 ปัจจัย คือ ลำดับที่ 13 – 17 ดังนี้

ส่งเสริมระบบคุณธรรมกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้านการทุจริตหรือการใช้ระบบอุปถัมภ์ ผู้บริหารท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญจัดกิจกรรมส่งเสริมสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างผู้บริหาร ข้าราชการ ผู้ปฏิบัติงาน **จึงสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Ivancevich (2010)** ได้กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการพิเศษที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ โดยกระบวนการที่ว่าจะอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ให้กับทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของทั้งองค์การและตัวของทรัพยากรมนุษย์เอง

7. ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สร้างแนวทางในการประสานงานที่เป็นขั้นเจน โดยจัดกิจกรรมการอบรมบุคลากรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทของงานตามหน้าที่สร้างความเข้าใจในเรื่องนโยบาย

1.2 ส่งเสริมระบบคุณธรรม สร้างระบบการตรวจสอบ สร้างจิตสำนึกในระบบคุณธรรมและลงโทษระบบอุปถัมภ์

1.3 กำหนดเชิงนโยบายระเบียบข้อบังคับให้ชัดเจนให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อใช้กับบุคลากรให้เห็นความสำคัญในการดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายระเบียบให้ดำเนินการสร้างความรู้ความเข้าใจกำหนดเป็นตัวชี้วัด

1.4 ส่งเสริมระบบคุณธรรมกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้านการทุจริตหรือการใช้ระบบอุปถัมภ์

2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1) ควรมีการวิจัยในเชิงคุณภาพในลักษณะของการสัมภาษณ์คุณภาพการปรับใช้ระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นปัจจัยในการบริหารจัดการ

2) ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่องคุณภาพการปรับใช้ระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2548). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาแผนพัฒนาสามปีและและแผนดำเนินงาน*, กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น,
- ปรีชา วัชรากย์. (2550) .ทิศทางการบริหารราชการแผ่นดินและการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และ ธรรมาภิบาลภาครัฐ. วารสารดำรงราชานุภาพ.
- สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (2557). *การพัฒนาท้องถิ่น* .กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่ พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ

จังหวัดกำแพงเพชร

THE APPLICATION OF TRAI SIKKHA FOR DESIRABLE STUDENT MORAL BEHAVIOR DEVELOPMENT AT WAT PHRABOROMMATHAT ACADEMIC SERVICE UNIT IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

พระโกศล มณีรัตน*

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์

การดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheff') โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1) จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 154 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 53.25 ด้านอายุส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 21 – 30 ปีคิดเป็นร้อยละ 45.45 ด้านสถานภาพส่วนใหญ่โสดคิดเป็นร้อยละ 72.73 ด้านระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 42.86 ด้านรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 45.45

* หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร

2) การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.138$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านปัญญาสิกขามากที่สุด ($\bar{X} = 4.158$) รองลงมาเป็นด้านสมาธิสิกขา ($\bar{X} = 4.140$) และด้านศีลสิกขา ($\bar{X} = 4.115$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสิตนักศึกษา มีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมมุ่งเน้นด้านปัญญาและการมีสมาธิในขณะที่ยังมีข้อประพจน์ในเรื่องศีลยังน้อยกว่าด้านอื่นๆถึงแม้ว่าอยู่ในระดับมากก็จริง

3) ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัย ด้านเพศ, อายุ และ สถานภาพ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ได้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ระดับการศึกษา และ รายได้ต่อเดือน ส่งผลก่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

4) ปัญหาอุปสรรค การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ พบว่า ด้านศีลสิกขา นิสิตนักศึกษาไม่ค่อยเอาใจใส่ในการปฏิบัติเคารพตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด แสดงประพฤติกรรมต่างๆไม่เหมาะสม ขาดความซื่อสัตย์ซื่อตรงไม่ตรงต่อเวลา พุดจาหยาบคาย ด้านสมาธิสิกขา นิสิตนักศึกษาขาดความอดทนมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร ขาดความรับผิดชอบ ขาดความกล้าหาญในการแสดงออกต่างๆ ด้านปัญญาสิกขา นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็น ความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยม การแสดงออกต่างๆที่ไม่ดีงามถูกต้อง การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ไม่เป็น ขาดใฝ่รู้ใฝ่คิดการค้นคว้าแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

5) ข้อเสนอแนะ การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ พบว่า ด้านศีลสิกขา มหาวิทยาลัยควรสร้างจิตสำนึกค่านิยมเคารพกฎหมายระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ความประพฤติสุจริตทางกายวาจาใจการส่งเสริมปลูกฝังสนับสนุนค่านิยมการนำหลักศีลธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านสมาธิสิกขา มหาวิทยาลัยควรปลูกฝังฝึกอบรมนิสิตนักศึกษาให้เอาใจใส่อดทนตั้งใจมีความเพียรพยายามอดทนมุ่งมั่นความขยันหมั่นเพียร ฝึกฝนอุปสรรคต่างๆในการศึกษาเล่าเรียน มีความกล้าหาญมีกตัญญูรู้บุญคุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอปอ้อมอารีมีน้ำใจต่อกัน ด้านปัญญาสิกขา มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็น ความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยมต่างๆที่ดีงาม มีความดำริไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบคอบ มีความเสียสละหวังดีมีไมตรี สร้างทักษะความรู้ และอุปนิสัยในการศึกษาเรียนรู้ที่ดี ใฝ่รู้ใฝ่คิด มีความกระตือรือร้นสนใจค้นคว้าแสวงหาความรู้

ABSTRACT

The main purposes of this research were to study the application of Trai Sikkha for desirable students moral behavior development and to compare an application of Trai Sikkha for desirable student moral behavior development, classified by personal factors and to study the problems and obstacles of an application of Trai Sikkha for desirable students moral behavior development.

The survey research was used for this study. Data analysis was conducted by the statistical software program for social science research. Statistics used in the analysis consisted of frequency, mean, percentage and standard deviation (S.D.) The analysis was also done through t-test for analysis the hypotheses in order to test the average difference between the two groups and f-test (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups. The significant difference was noted at .05 level.

The results of the research are as follows :

1) Most of the samples or 53.25 percent are men. 45.45 percent have age between 21-30 years old. 72.73 percent are single. 42.86 percent study in one class bachelor degree. 45.45 percent have income per month less than 5,000 baht.

2) The overall the application of Trai Sikkha for desirable student moral behavior development at Wat Phraborommathat Academic Service Unit in Kamphaeng Phet Province were in high level ($\bar{X} = 4.138$). When considering in each aspect, it was found that in high level at all aspects by most intelligence (Panya Sikkha) ($\bar{X} = 4.158$) followed by a meditation (Samathi Sikkha) ($= 4.140$) and the precepts (Sila Sikkha) ($\bar{X} = 4.115$). This shows that students have the application of Trai Sikkha for desirable moral behavior development focus on intelligence and meditation while behave in Precept less than the other, although in fact it was in real high level.

3) The comparison of the application of Trai Sikkha for desirable student moral behavior development at Wat Phraborommathat Academic Service Unit in Kamphaeng Phet Province, classified by personal factors are sex, age, status, level of education and income per month. The results of hypothesis test are found that the factors that make accepted the formulated hypotheses such as level of education and income per month as a whole were found statistically significant

different at .05 level and the factors that make such as sex, age and status as a whole were not found different, it rejected the formulated hypotheses. This shows that level of education and income per month were contribute to cause of the application of Trai Sikkha for desirable student moral behavior development.

4) The problems and obstacles of the application of Trai Sikkha for desirable student moral behavior development. It was found that; Precept Shikkha (Sila Sikkha); The students don't respect the rules of the university, they are not honest, they tell lies, show bad manners, lack of virtue and courtesy. Meditation Sikkha (Samathi Sikkha); The students are lazy to study, lack of responsibility, lack of courage in various expressions. They are not patience to work in the classroom. They ignore to study and work. Wisdom Sikkha (Punya Sikkha); The students show bad manner about ideas, beliefs, attitudes, values and morality. They are selfish and lazy to get more knowledges.

5. Recommendation; the application of Trai Sikkha for desirable student moral behavior development. It was found that; Precept Shikkha (Sila Sikkha); The University should build the conscious mind, value mind to get them have respect strict doing in the university. The university should suggest them and train them to have good manner, good doing, politeness, courtesy, honesty and virtue in their bodies and minds, campaign, encourage, implant and help them for leading to the moral precept using in everyday life. Meditation Sikkha (Samathi Sikkha); The University should practice and train student to take patience, implant them to try to study, to concentrate and to be brave about showing good express. They should be generous, kind, helpful and friendly. Wisdom Sikkha (Punya Sikkha); The University should encourage the students to have good ideas, beliefs, attitudes, values and train them to consider with carefulness. The University should teach and tell them to have wish well to other, to create thinking, to help friend and not to be selfish, but should be active to study and love to find more knowledge.

1. บทนำ

หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อกว่า 2,600 ปีที่แล้ว ได้ทรงแสดงถึงแนวทางการพัฒนาเรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งสามารถทำให้นุชนแตกต่างจากสัตว์อื่นๆ ไตรสิกขาเป็นแม่แบบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักพระพุทธศาสนามนุษย์มีองค์ประกอบพื้นฐานการก่อกำเนิดไม่ต่างจากสัตว์อื่นๆ ที่ประกอบด้วย 2 ส่วน คือร่างกายและจิตใจ หรือรูปและนามส่วนที่เป็นลักษณะเป็นชิ้นส่วนมองเห็นได้ และต้องได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เรียกว่า รูป มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ธาตุหลัก 4 อย่าง ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ และมีอาการต่างๆ ที่อาศัยธาตุหลักเกิดขึ้น ทัวไปเรียกว่า อิริยาบถย่อย หรืออาการย่อยของรูป (ธาตุหลัก) นั้นๆ เรียกว่า อุปาทายรูป เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด เป็นต้น อีกส่วนหนึ่ง ไม่สามารถเห็นหรือสัมผัสด้วยประสาททั้ง 5 ไม่ได้ เรียกว่า นาม ประกอบไปด้วย เวทนา ได้แก่ ความรู้สึกความสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ สัญญา ได้แก่ ส่วนที่ทำหน้าที่ในการจำได้หมายรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็น สังขาร ได้แก่ ความรู้สึกปรุงแต่งว่าดี ชั่ว โลก โกรธ หลง และวิญญาน ได้แก่ การรับรู้จากประสาทสัมผัส การเรียนรู้ต่างๆ ความรอบรู้ การคิด วิเคราะห์ต่างๆ จากพื้นฐานของกำเนิดชีวิตมนุษย์ ข้างต้น จะเห็นได้ว่า โดยธรรมชาติของชีวิตแล้ว มนุษย์ไม่ได้แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ ในโลกนี้เลย คือประกอบด้วยกายและใจ หรือรูปกับนาม ที่เรียกว่าขันธ 5 เช่นเดียวกัน ถ้าหากปล่อยไปตามธรรมชาติ มนุษย์ก็จะมีพฤติกรรมไม่แตกต่างจากสัตว์ทั้งหลายมากนัก เนื่องจากมนุษย์มีจิตใจและปัญญาดีกว่าจึงได้พัฒนาอารยธรรมขึ้นมาทำให้มีศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ และแนวทางปฏิบัติต่างๆ เกิดขึ้นในโลกมากมาย เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก ได้ทรงสั่งสอนประชาชนด้วยหลักธรรมต่างๆ ที่เหมาะสมกับบุคคล ประสบการณ์ หรือสถานการณ์นั้นๆ เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ดีขึ้น สูงส่งขึ้น ต่างจากสรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งด้านกาย วาจา และใจ หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงทั้งหมดสามารถสรุปลงในหลักการเรียกว่า “ไตรสิกขา” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557)

ประเทศไทยคนส่วนใหญ่ก็นับถือพระพุทธศาสนา แต่เมื่อประเทศเป็นประเทศประชาธิปไตยมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีการค้าการลงทุนทำให้ประชาชนได้รับเอาวัฒนธรรมแบบตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลหล่อหลอมทำให้คนไทยมีค่านิยมมีวิถีชีวิตทัศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สมดังที่ พระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2545) ได้กล่าวถึงปัญหาทางด้านสังคมซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าศีลธรรมได้เสื่อมถอยลง เห็นได้จากข่าวอาชญากรรมตามหน้าหนังสือพิมพ์มีให้พบเห็นกันอยู่ทุกวันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศตามแบบอย่างตะวันตกทำให้ผู้คนละทิ้งความคิด และคุณธรรมจึงส่งผลให้คุณธรรมทางด้านจิตใจลดต่ำลงเกิดปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย ซึ่งสรุปสาเหตุได้ 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมของการบริโภคหรือความต้องการวัตถุ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม มีโจรผู้ร้ายทั้งโจรในเครื่องแบบ และโจรผู้ร้ายจริง

ประเด็นที่สอง ปัญหาความเสื่อมทางด้านจิตใจ จากการแสวงหาความเจริญด้านวัตถุหลงใหลวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้คุณค่าด้านจิตใจลดลง และจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่

โรงเรียนแยกออกจากวัดทำให้เยาวชนสมัยใหม่ไม่สนใจศาสนา และคำสอนทางศีลธรรม ขาดการอบรมด้านจิตใจจึงส่งผลให้วัยรุ่นขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขาดความซื่อตรงเริ่มจากพฤติกรรมทุจริตในการสอบเข้าโรงเรียน หรือการเข้าทำงานโดยใช้อำนาจเงิน ดังนั้น เมื่อไปทำธุรกิจก็ไม่มี ความซื่อสัตย์ และขาดความคิดสร้างสรรค์ซึ่ง ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ประเวศ วะสี (ประเวศ วะสี, 2547) ได้กล่าวว่า ล้วนเกิดขึ้นจากอำนาจและภาวะครอบงำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เกิดจากศูนย์อำนาจทางโลกตะวันตกที่ชักนำให้มนุษย์ในสังคมโลกมีความรู้สึกรังเกียจที่เหมือนหรือมีความประพฤติคล้ายกันในลักษณะสังคมโลกาภิวัตน์ (globalization) ผลที่ตามมาก็คือ ภาวะล่มสลายของศีลธรรม ที่จะนำไปสู่การทำลายความเป็นมนุษยชาติ (อ้างใน กิตติชัย สุธาสีโนบล, 2555)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมนิสิตนักศึกษาให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมในสถาบันการศึกษาสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ นิสิตนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 154 รูป / คน โดยใช้ประชากรคือนิสิตนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ทั้งหมดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน (Check List)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ทั้งสามด้าน คือ 1) ด้านศีลสิกขา, 2) ด้านสมาธิสิกขา และ 3) ด้านปัญญาสิกขา

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งจะเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ และเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามด้วยตัวเอง ตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheff') โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1) จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 154 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 53.25 ด้านอายุส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 21 – 30 ปีคิดเป็นร้อยละ 45.45 ด้านสถานภาพส่วนใหญ่โสดคิดเป็นร้อยละ 72.73 ด้านระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 42.86 ด้านรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 45.45

2) การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.138$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

โดยด้านปัญญาสิกขามากที่สุด ($\bar{X} = 4.158$) รองลงมาเป็นด้านสมาธิสิกขา ($\bar{X} = 4.140$) และด้านศีลสิกขา ($\bar{X} = 4.115$) โดยจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. ด้านศีลสิกขา พบว่า นิสิตนักศึกษา มีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ด้านศีล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ด้านศีล อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษากระทำที่สุจริตดีงาม เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูลนิสิตนักศึกษาด้วยกัน มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษา มีความซื่อสัตย์ซื่อตรงรู้จักดำรงชีวิตโดยการนำหลักศีลธรรม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มหาวิทยาลัยได้อบรมสั่งสอนให้นิสิตนักศึกษา มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ในการศึกษาอย่างเต็มที่ มหาวิทยาลัยได้รณรงค์ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษา ใ้หาจากที่สุจริต ไม่ทำร้ายผู้อื่น ตรงความจริง ไม่โกหก หลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่ให้ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย ไม่เหลวไหล ไม่เพ้อเจ้อเลื่อนลอย มหาวิทยาลัยได้รณรงค์ให้นิสิตนักศึกษา มีความประพฤติสุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการศึกษาแต่ละวิชา มหาวิทยาลัยสอนให้นิสิตนักศึกษารู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภค และสื่อต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เพื่อไม่ให้ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษา ไม่ทำร้ายกันให้นิสิตนักศึกษา สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามต่อกัน ทำให้อยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่นิสิตนักศึกษาด้วยกัน มหาวิทยาลัยมีข้อปฏิบัติให้นิสิตนักศึกษา เคารพตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด มหาวิทยาลัยมีแนวทางในการสอนให้นิสิตนักศึกษา ปฏิบัติตนต่อเพื่อนนิสิตนักศึกษาด้วยกันโดยไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่หมู่คณะ มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษามีกิริยามารยาทในการประพฤติปฏิบัติในการแสดงออกต่างๆ ให้เหมาะสมกับการเป็นนิสิตนักศึกษาสถาบันศึกษาของสงฆ์

2. ด้านสมาธิสิกขา พบว่า นิสิตนักศึกษา มีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ด้านสมาธิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ด้านสมาธิ อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษา มีความร่าเริงเบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาเรียนรู้ ในการร่วมกิจกรรมงานต่างๆ มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษา มีสมาธิเอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียนแต่ละวิชาของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษา มีความกตัญญูรู้บุญคุณครูบาอาจารย์ทั้งหลาย และสถาบันการศึกษาที่ให้ความรู้ มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษา มีสุขภาวะที่ดี คือมีความสุขในการศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัย การมีสติกำกับตัว ควบคุมใจไว้ให้อยู่กับสิ่งที่เกี่ยวข้องต้องทำในเวลานั้นๆ ระลึกได้ถึงสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ ไม่หลงไหลเลื่อนลอย ไม่ละเลยหรือปล่อยตัวเพ้อเรอ มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษา มีความตั้งมั่นตั้งอกตั้งใจ มีจิตใจเข้มแข็ง

อดทนต่อสู้กับการเรียนในแต่ละวิชา มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษามีจิตใจเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี มีน้ำใจต่อเพื่อนนิสิตนักศึกษาด้วยกัน มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษามีความกล้าหาญ อดทน มุ่งมั่น ความขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อ ฝ่าฟันอุปสรรคผ่านความยากลำบากในการศึกษาไปได้ มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษามีจิตใจที่มีความซื่อสัตย์สุจริต กล้ารับผิดชอบ มีจิตที่เป็นบุญกุศล อย่างสม่ำเสมอ มหาวิทยาลัยได้สอนให้นิสิตนักศึกษามีจิตใจที่ตั้งมั่น ดำเนินอยู่ในกิจในงานสม่ำเสมอ แน่วแน่ เป็นอันหนึ่งอันเดียว สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก หวั่นไหว บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว นุ่มนวล ผ่อนคลาย ไม่เครียดกระด้าง

2. ด้านปัญญาศึกษา พบว่า นิสิตนักศึกษามีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม นิสิตที่พึงประสงค์ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ด้านปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม นิสิตที่พึงประสงค์ ด้านปัญญา อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ มหาวิทยาลัยสอนให้นิสิตนักศึกษามีศรัทธาเลื่อมใส และเข้าใจในพระรัตนตรัยคือ พระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์ มหาวิทยาลัยสอนให้นิสิตนักศึกษามีศรัทธาเลื่อมใส เชื่อกฎแห่งกรรม และบาปบุญคุณโทษ ความชั่วความดี นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็น แนวความคิด ความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยมต่างๆ ที่ตั้งงามถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง นิสิตนักศึกษามีทัศนคติต่อการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามในธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป นิสิตนักศึกษามีความคิด ความดำริไตร่ตรอง หรือการคิดต่างๆ ที่ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เศร้าหมอง ขุ่นมัว เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ประโยชน์สุข นิสิตนักศึกษาไม่มีความคิดจะได้จะเอา หรือความเคียดแค้น ชิงชัง มุ่งร้ายคิดทำลายผู้อื่น นิสิตนักศึกษามีความคิดในทางเสียสละ หวังดี มีเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูล และความคิดที่บริสุทธิ์ อิงสัจจะ อิงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยความเห็นแก่ตัว มหาวิทยาลัยสอนให้นิสิตนักศึกษามีทักษะ และอุปนิสัยในการศึกษาเรียนรู้ที่ดี ใฝ่รู้ใฝ่คิด รู้จักค้นคว้า แสวงหาความรู้จดบันทึกเพิ่มเติม และศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง นิสิตนักศึกษามีทักษะชีวิต รู้เท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอก สามารถแก้ปัญหา และนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต ได้ มีฐานชีวิตที่ดี มีปัญญาเข้าสู่ธรรมของชีวิตตามวุฒิภาวะของตน นิสิตนักศึกษารู้จักคิดวิเคราะห์ ประมวลผลจากการศึกษาเรียนรู้ สามารถนำเสนอ ถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่ม และรายบุคคล

5. อภิปรายผล

ระดับการการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร

ผลการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ของหน่วยวิทยบริการฯ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า นิสิตนักศึกษา มีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นิสิตนักศึกษาของหน่วยวิทยบริการมีความรู้ความเข้าใจหลักไตรสิกขาและให้ความสำคัญต่อหลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิต การศึกษาเล่าเรียนในวิชาการต่างๆ โดยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา ในการส่งเสริมพัฒนาตนเอง ในด้านการประพฤติปฏิบัติการแสดงออกทางกายวาจาจิตต่างๆให้อยู่ในกรอบระเบียบศีลธรรมคุณงามความดีให้มีศีล สมาธิ ปัญญาและมีคุณธรรมจริยธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นายทวีศักดิ์ ทองทิพย์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า พระพุทธเจ้าตรัสหลักไตรสิกขาไว้ใน วัชชีปุตตสูตร ทุติยสิกขัตตยสูตร และตติยสิกขาสูตร ไตรสิกขา มีความหมายว่า การฝึกอบรมด้านความประพฤติ จิต และปัญญา ไตรสิกขาสามารถจัดประเภทได้ ตามหลักไตรสิกขา ตามมรรคมืองค์แปด และตามธรรมชั้นสาม ความสำคัญของหลักไตรสิกขา คือ เป็นที่หลอมรวมสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ เป็นสิกขาบทเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ มีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นที่หลอมรวมหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา สารสำคัญของหลักไตรสิกขามี 3 อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การศึกษาตามหลักไตรสิกขามีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ การจัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ การสร้างสัมมาทิฐิ การศึกษาตามหลักไตรสิกขา และการวัดและประเมินผลการศึกษาตามหลักไตรสิกขา

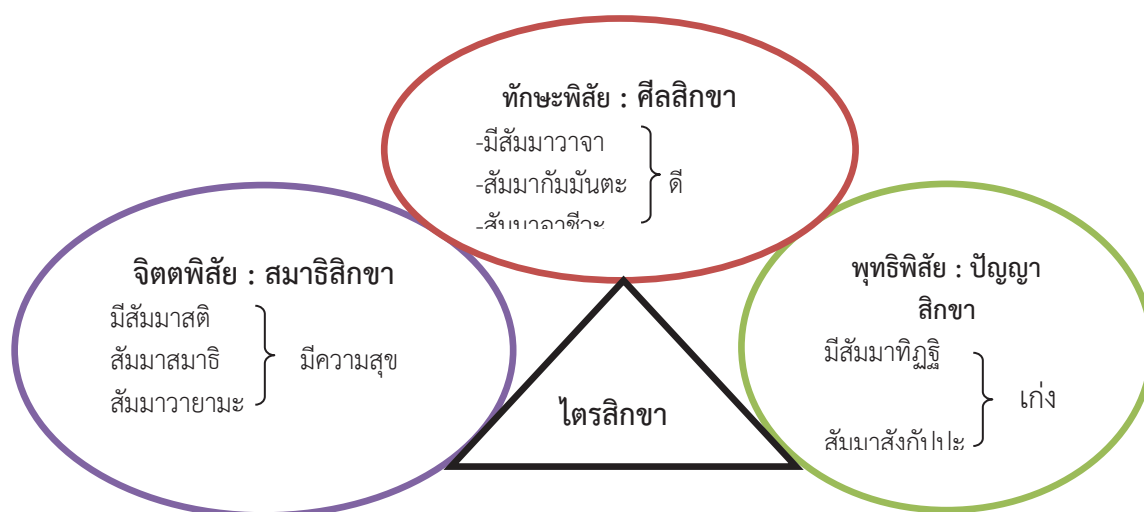
2. วิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า หลักไตรสิกขามีที่มาอยู่ใน วัชชีปุตตสูตร ทุติยสิกขัตตยสูตร และตติยสิกขาสูตร กำหนดการศึกษาสมัยพุทธกาลเริ่มจากกลุ่มปัจจุวัคคีย์ ผู้ศึกษาสมัยพุทธกาลแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบรรพชิตและกลุ่มคฤหัสถ์ ทั้งสองกลุ่มนี้ได้มีการกำหนดคุณสมบัติไว้แตกต่างกันด้วย ขอบเขตของการศึกษาในพระพุทธศาสนารวมอยู่ในหลักไตรสิกขา การเรียนการสอนในสมัยพุทธกาลมีลักษณะเป็นแบบมุขปาฐะ การศึกษาตามหลักไตรสิกขามีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ จัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ สร้างสัมมาทิฐิ ฝึกตามหลักไตรสิกขา วัดและประเมินผลตามหลักไตรสิกขา และ สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระพรหมคุณาภรณ์** (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายไตรสิกขาว่า หมายถึงการพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ถูก ต้องดีงามของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน คือ สิกขามรรคกับสิกขาจึงประสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อมองในแง่อริยสัจ 4 ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอันประเสริฐเมื่อเป็นมรรคก็ดำเนินก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยการจัดสมุทัย

ให้หมดไป ช่วยให้เรามีชีวิตที่พึ่งพาวิชา ตัณหา อุปทาน น้อยลงไป ไม่อยู่ใต้อำนาจครอบงำ ของมันพร้อมกับที่เรามีปัญญาเพิ่มขึ้นและดำเนินชีวิตด้วยปัญญามากขึ้นตามลำดับจนกระทั่งในที่สุดพอ สมุทัยหมดทุกขัก็หมดกับบรรลุนิพพานเป็น นิโรธ โดยสมบุรณ์ (2550) และ สอดคล้องกับแนวคิดของ บุญมี แท่นแก้ว (2539) ให้ความหมายของไตรสิกขาว่า หมายถึง ข้อปฏิบัติ 3 ชั้น คือ

1. ขั้นศีล ได้แก่ การเว้นชั่ว ประพฤติดี ปฏิบัติเพื่อความปกติสงบเรียบร้อยไม่ทำให้ตน และผู้อื่นเดือดร้อน ข้อปฏิบัติเหล่านี้เรียกว่า ศีลสิกขา แปลว่า สิ่งที่ควรศึกษาอบรม เป็นขั้นศีล
2. ขั้นสมาธิ ได้แก่ การฝึกฝนหรืออบรมจิตใจให้เหมาะสม ตั้งมั่นในลักษณะที่พร้อมจะ ปฏิบัติงานคือ พิจารณาความเป็นจริง เพื่อเป็นพื้นฐานของการเจริญปัญญา การฝึกบังคับจิตใจให้ตั้ง มั่นโดยระลึกรู้ตัวทั่วพร้อม ดังนี้เรียกว่า จิตตสิกขา
3. ขั้นปัญญา ได้แก่ การฝึกฝนอบรมในการพิจารณาสิ่งทั้งปวงให้เกิดความรู้ความ เข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง หมายถึง กาฝึกฝนอบรมจนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง ถึงกับเกิดความปลอดสังเวชเปื้อนหายในสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาได้จริง ๆ การฝึกฝน เช่นนี้เรียกว่า ปัญญาสิกขา

6. สรุปลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมนิสิตที่พึ่งประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร เป็นสิ่ง ที่แสดงให้เห็นว่านิสิตนักศึกษา ของหน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชรมีคุณภาพมีประสิทธิภาพ โดยการนำหลักไตรสิกขาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึ่งประสงค์ ในสามด้านคือ 1) ด้านศีลสิกขา 2) ด้านสมาธิ สิกขา และ 3) ด้านปัญญาสิกขา ดังแผนภูมิองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยต่อไปนี้



แผนภูมิที่แสดงถึงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภูมิที่แสดงถึงองค์ความรู้จากการวิจัยดังกล่าวพอสรุปโดยรวมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่
1) ด้านศีลสิกขา 2) ด้านสมาธิสิกขา และ 3) ด้านปัญญาสิกขา ได้ดังนี้

ทักษะพิสัย : ศีลสิกขา การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ การดำเนินชีวิตให้มีระเบียบวินัยให้มีความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ การประกอบอาชีพสุจริต ก็คือ การดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูล ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้อื้ออำนวยแก่การมีชีวิตที่ดีงามร่วมกัน เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและการเจริญปัญญา ดังนั้นเมื่อนิสิตนักศึกษาได้นำเอาหลักศีลสิกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยการฝึกฝนอบรมพฤติกรรมความประพฤติกิริยามารยาทให้มีระเบียบเรียบร้อยในการดำเนินชีวิต การดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยดี ซึ่งการที่นิสิตศึกษานำหลักศีลสิกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์จะทำให้ให้นิสิตนักศึกษาเป็นคนที่ม่สัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ(อาชีพชอบ) มีความประพฤติดี มีวินัย มีความสุจริต ทั้งกาย วาจา และอาชีพ เป็นนิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมจริยธรรมมีคุณภาพมีประสิทธิภาพเป็นคนดี มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความซื่อสัตย์ซื่อตรง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามต่อกัน ทำให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่หมู่คณะ

จิตตพิสัย : สมาธิสิกขา การปฏิบัติฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิต การพัฒนาคุณภาพจิต หรือการปรับปรุงจิตให้มีคุณภาพคุณธรรม และสมรรถภาพสูงที่ทำให้จิตเป็นสมาธิเอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีงาม และจิตใจที่มั่นคงพร้อมที่จะใช้งานในทางปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด ดังนั้นเมื่อนิสิตนักศึกษาได้นำเอาหลักสมาธิสิกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมการฝึกฝนอบรมที่ทำให้ให้นิสิตนักศึกษามี สัมมาวายามะ (พยายามชอบ), สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ) ซึ่งการที่นิสิตนักศึกษาได้นำหลักสมาธิมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะทำให้ให้นิสิตนักศึกษามี คุณภาพจิตใจ สุขภาพและสมรรถภาพของจิตใจ เป็นนิสิตนักศึกษาที่เรียนมีความสุข มีความตั้งมั่นตั้งใจตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีจิตใจเข้มแข็ง อดทนต่อสู้ มุ่งมั่นความขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อฝืนฝ้ออุปสรรคต่างๆ มีความกตัญญูรู้บุญคุณ มีความซื่อสัตย์สุจริตกล้ารับผิดชอบมีจิตที่เป็นบุญกุศล มีความร่าเริง เบิกบานในการศึกษาเล่าเรียนในวิชาต่างๆ

พุทธิพิสัย : ปัญญาสิกขา การฝึกฝนอบรมทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสัจจะธรรมของธรรมชาติซึ่งเป็นปัญญาที่สามารถชำระจิตใจผู้ประพฤติปฏิบัติฝึกฝนอบรมให้บริสุทธิ์หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ ปัญญาสิกขาเป็นการศึกษาที่ทำให้เกิดความรู้ในการมองดู รู้จักและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง การรู้จักวางใจวางท่าที และปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีจิตใจผ่องใสไร้ทุกข์ เป็นอิสระเสรี และสดชื่นเบิกบาน ดังนั้นเมื่อนิสิตนักศึกษาได้นำเอาหลักปัญญาสิกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยการประพฤติปฏิบัติฝึกฝนอบรมทำให้เกิดปัญญาคือมี สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) และสัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) ซึ่งการที่นิสิตนักศึกษาได้นำหลักปัญญาสิกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรม

จริยธรรมจะทำให้บัณฑิตนักศึกษามีความเชื่อค่านิยมความรู้ความคิดที่ถูกต้องตั้งามรู้จักคิด ตรงตามความจริงทำให้บัณฑิตนักศึกษากลายเป็นคนเก่ง ศรีทธาเลื่อมใส มีความเสียสละ หัวดี มีไมตรี ช่วยเหลือเกื้อกูล มีอุปนิสัยในการศึกษาเรียนรู้ที่ดี ใฝ่รู้ใฝ่คิด รู้จักค้นคว้า แสวงหาความรู้ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

7. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ผู้ศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้แยกออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

1) รัฐ หรือสถาบันการศึกษาควรปฏิรูประบบการศึกษาโดยเน้นการเอาหลักคำสั่งสอนทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นแนวในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้นักเรียนนิสิตนักศึกษามีคุณธรรมจริยธรรมศีลธรรมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนในการดำเนินชีวิตในสังคม

2) รัฐ หรือสถาบันการศึกษาควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนระบบการศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้มีระบบการศึกษาการเรียนการสอนโดยเน้นการฝึกฝนอบรมพัฒนาพฤติกรรมการประพฤติที่สุจริตซื่อสัตย์ซื่อตรงโดยเน้นระบบการจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขา

3) ด้านศีลสิกขา รัฐ หรือสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีระบบการศึกษาการเรียนสอนโดยให้นักเรียนนิสิตนักศึกษได้ฝึกฝนอบรมกายวาจาจากความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจา ไม่ก่อความเดือดร้อนไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ส่อเสียด ไม่ให้ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย และอาชิวะการประจบอาศัยที่สุจริต ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของมหาเถรสมาคม

4) ด้านสมาธิสิกขา รัฐ หรือสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนระบบการจัดการการศึกษาที่ทำให้นักเรียนนิสิตนักศึกษได้เจริญสมาธิภาวนา การฝึกฝนอบรมจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพของจิต เพื่อให้นักเรียนนิสิตนักศึกษามีจิตตั้งมั่น จิตใจดำเนินอยู่ในกิจในงาน จิตใจแน่วแน่ สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกหวั่นไหว บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว นุ่มนวล ผ่อนคลาย ไม่เครียดกระต้าง เข้มแข็ง เองาน ไม่หดหู่ท้อแท้

5) ด้านปัญญาสิกขา รัฐ หรือสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนระบบการจัดการการศึกษาที่ทำให้เรียนนิสิตนักศึกษได้เจริญปัญญาโดยการฝึกฝนอบรมด้านปัญญา ปลูกฝังความคิดทัศนคติ ความเชื่อค่านิยมที่ถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาลุप्तรรค ในการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ดังนี้

1) ภาครัฐ หรือสถาบันการศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษา ที่เน้นการฝึกฝนปฏิบัติหรือเรียนให้รู้คิดให้เป็น และฝึกทำให้เป็น ให้เจริญงอกงามบริบูรณ์ยิ่งขึ้น

2) ภาครัฐ หรือสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างมากเพราะฉะนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการการศึกษามีคุณภาพมีประสิทธิภาพประสิทธิผลบรรลุวัตถุประสงค์ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาโดยนำหลักไตรสิกขาหรือการศึกษา 3 อย่างนี้ ซึ่งเป็นการกระบวนการฝึกพัฒนาชีวิต 3 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทั้งทางวัตถุและทางสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา

3) ภาครัฐ หรือสถาบันการศึกษา ควรนำหลักอริสติกสิกขามาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนนิสิตนักศึกษาฝึก รักษา โดยการฝึกอบรมระเบียบวินัยให้มีสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ มีคุณธรรมศีลธรรมในการดำรงตนอยู่ด้วยดี

4) ภาครัฐ หรือสถาบันการศึกษากำหนดในหลักสูตร ให้มีวิชากรรมฐานเพื่อให้แก่นักเรียนนิสิตนักศึกษาได้เจริญภาวนาฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิตมีจิตใจเข้มแข็ง อดทนต่อสิ่ง มุ่งมั่นความขยันหมั่นเพียรในศึกษาเล่าเรียนและเรียนมีความสุข

5) ภาครัฐ หรือสถาบันการศึกษานำหลักปัญญาสิกขามาประยุกต์ปฏิบัติเพื่อส่งเสริมสนับสนุนฝึกอบรมทางปัญญา สร้างแรงจูงใจและปลูกฝังจิตสำนึก ปลูกฝังอุปนิสัยในการศึกษาเรียนรู้ที่ดี ใฝ่รู้ใฝ่คิด มีทัศนคติความเชื่อค่านิยมที่ดีงามถูกต้อง

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์ ของหน่วยวิทยบริการ ณ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งได้มีทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะที่หลากหลาย ซึ่งยังมีประเด็นหลายประเด็นที่ต้องการผู้เข้ามาดำเนินการศึกษาต่อผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการศึกษาในประเด็น ดังต่อไปนี้

1) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนิสิตที่พึงประสงค์

2) ควรมีการศึกษาถึงกระบวนการส่งเสริมการนำหลักไตรสิกขาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันการศึกษา

3) ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบการจัดการการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันการศึกษา

4) ควรมีการศึกษาการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาโดยบูรณาการหลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม

บรรณานุกรม

- กิตติชัย สุสาสินบล. (2555). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน* รายงานการวิจัย. สาขาวิชาการประถมศึกษา : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. นนทบุรี : บริษัท เอสอาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- บุษกร วัฒนบุตร. (พฤษภาคม - สิงหาคม 2559). “การบริหารจัดการองค์กรเพื่อการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้บนฐานแห่งพุทธิปัญญา”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 5 (2).
- บุญมี แท่นแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประเวศ วะสี. (2547). *ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิสวดศรี-สุฤษีวงศ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). *รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2550). *สามไตร*. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2557). *คู่มือนิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (2516). *จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองหริภุญไชย*. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2547). *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์*, กรุงเทพฯ : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด.
- เอกสารวิชาการ. (2539). *หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิซีเมนต์ไทย
- นายทวิศักดิ์ ทองทิพย์. (2555). “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุขสันต์ จันทะโชโต.(มกราคม – เมษายน 2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมชาวพุทธ : กรณีศึกษาการดำเนินชีวิต ตามหลักพุทธศาสนาของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี* *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5 (1).
- . โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, ชัยนต์ บุญพิโย และ สมชัย ศรีนอก.(2551). “พฤติกรรมความเชื่อของประชาชนในวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย”. *รายงานการวิจัย*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อ การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ WAYS FOR EMPOWERMENT AND ITS SUPPORTIVE FACTORS IN PRECEPTORS' PERFORMANCE OF DUTY

พระครูถาวรกิจจารักษ์ * พระสุธีธรรมาวุธ ** ประพนธ์ ศุภษร ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพ และปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพ ศึกษาจากเอกสาร และวิจัยภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ สทนากลุ่มเป้าหมาย จำนวน 43 รูป/คน แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย โดยการพรรณนา ผลวิจัยพบว่า พระอุปัชฌาย์ต้องให้การอุปสมบทถูกต้องตามพระธรรมวินัย และกฎระเบียบมหาเถรสมาคม เมื่ออุปสมบทแล้ว ต้องอบรมดูแลสัทธิวิหาริก การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ต้องมีความเข้าใจเขต จริยา การละเมิดจริยา และการระงับการปฏิบัติหน้าที่ และวิธีประณามสัทธิวิหาริก ปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีปัญหาเพิ่มขึ้น การคัดสรรกุลบุตรที่จะเข้ามาบวช ไม่ชัดเจนทำให้กุลบุตรที่จะบวชท่องค่านานาคไม่ได้ พิธีกรรมที่ยังไม่ถูกต้อง หลังจากบวชแล้วพระอุปัชฌาย์ไม่มีเวลาอบรมดูแลให้การศึกษาแก่สัทธิวิหาริก ซึ่งมอบหมายให้เจ้าอาวาส ดูแลแทน การออกหนังสือสุทธิ การส่งบัญชีสัทธิวิหาริก พระอุปัชฌาย์บางรูปไม่ชำนาญในเรื่องการทำเอกสาร

แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ ซึ่งพระอุปัชฌาย์ต้องให้การอบรมดูแล การขัดเกลาความประพฤติ การปกครองตามหลักพระธรรมวินัย กฎระเบียบมหาเถรสมาคม ให้การสงเคราะห์ดูแลรักษาพยาบาลสัทธิวิหาริกและอันตเวทสิกเมื่ออาพาธ ตลอดจนให้การสงเคราะห์พุทธศาสนิกชน ด้วยหลักธรรมในการดำเนินชีวิต และปัจจัย 4 ในการอยู่อาศัย ดังนั้น ควรมีการประเมิน และติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในภายหลัง และดำเนินอบรมให้ความรู้เป็นระยะ ๆ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย natesung_nern@outlook.co.th

* * ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* ** ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสำคัญ : แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพ, ปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่, พระอุปัชฌาย์

ABSTRACT

This research article with the purpose of the research. 1) to study the action of a preceptor in Buddhism. 2) to study the problems and obstacles in the functioning of the Preceptor of the province. And 3) to study ways of enhancing performance. And environmental factors contributing to the performance of the preceptor. This research is qualitative research. Study Documents With interviews and field research. Focus group discussion 43 / person, and then analyzed. And presented the findings to portray.

The research found that Preceptor ordination must be discipline. And regulatory Sangha Association Then, when the ordination Training must take care Sattiwiharik The duties of the preceptor must have understood the abuse Janet Janet. And suspension of duties And condemned Sattiwiharik Current social conditions have changed. The problems increase Selection of a good son to his ordination. Do not make clear good son to recite Kannac not ordained. The ritual is not yet valid After ordination, then preceptor training time to educate Sattiwiharik care. The abbot assigned to oversee the issuance of net books. Sending account Sattiwiharik Preceptor some amateurish in the document.

Approach to enhance performance and environmental factors contributing to the performance of the preceptor. The preceptor training required to care. Refined demeanor The ruling by the Book of Discipline. Rules of the Supreme Sangha Providing relief and care Sattiwiharik Aanetwasik when ill. As well as provide relief Buddhists With the principles of life and living in the four factors should be evaluated. And monitoring the performance of the preceptor later. And conducted workshops to educate periodically to perform the duties of a preceptor more effective in the modern era has changed.

Keywords : Approach to enhance performance, Factors contributing to the duty, preceptor

1. บทนำ

พระอุปัชฌาย์มีบทบาท และหน้าที่สำคัญต่อกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบท ถ้าพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ที่ย่อหย่อนปล่อยปละละเลย ขาดความรู้ หรือขาดความเข้มงวด ให้การบรรพชาอุปสมบทโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การบรรพชาอุปสมบทให้กับบุคคลที่ขาดคุณสมบัติ ถือว่าเป็นการทำลายความเลื่อมใสความศรัทธา มัวหมองแก่พระพุทธศาสนา เป็นปัญหาจากบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ที่ขาดความรับผิดชอบ หรือปล่อยปละละเลยต่อการอบรมสั่งสอนสัทธินิหาริก หรืออันเตวาสิกในความปกครองของพระอุปัชฌาย์ ดูแลรับผิดชอบ และช่วยฝึกสอนอบรมให้การศึกษาแก่สัทธินิหาริก เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติ (พระราชมุนี (ป.อ.ปยุตโต, 2542) พระอุปัชฌาย์ คือ พระภิกษุผู้ที่ได้รับมอบหมายจากพระพุทธเจ้าให้เป็นผู้ดูแลภิกษุมารยาทการห่มผ้า การฉัน และความประพฤติ ตลอดข้อวัตรปฏิบัติทุกอย่างของสัทธินิหาริก (วิ.ม. (ไทย) 4/81/72) ทั้งนี้เพื่อป้องกันและวางกฎระเบียบให้แก่ผู้ที่อุปสมบทเข้ามาในพระพุทธศาสนา เพื่อความดำรง ตั้งมั่นของพระพุทธศาสนา

พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ทั้งตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และมีหน้าที่ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ซึ่งพระอุปัชฌาย์จะต้องปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง และรอบคอบดังที่สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโน), 2541) ได้กล่าวว่า พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่สำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นต้องเข้มงวดกวดขันกับคนที่จะเข้ามาบวช ต้องมีความรู้ความเข้าใจให้ทันสถานการณ์บ้านเมือง พระอุปัชฌาย์ต้องยึดหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) พระธรรมวินัย 2) กฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ตลอดจนมติเกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์ และ 3) กฎหมายบ้านเมืองโดยเฉพาะกฎหมายมหาเถรสมาคม ถ้ามีการละเมิด พระอุปัชฌาย์จะต้องได้รับโทษทางกฎหมายด้วย นอกเหนือจากโทษทางพระธรรมวินัยที่มีอยู่ ดังนั้น พระอุปัชฌาย์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

พระอุปัชฌาย์ต้องมีความเข้าใจสถานการณ์ทางโลก กฎหมาย และปัญหาของชาติบ้านเมือง ในกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วย การแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ก็ได้กำหนดหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ไว้ว่า พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ให้บรรพชาอุปสมบทได้เฉพาะในเขตที่ตนรับผิดชอบ และเฉพาะภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์ที่ตนมีหน้าที่ดูแลเท่านั้น เมื่อให้บรรพชาอุปสมบทแก่สัทธินิหาริกรูปใดแล้ว ต้องมีหน้าที่เป็นการอุทิศปกครองดูแล สั่งสอนสัทธินิหาริกให้ดำรงอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ต้องชวนชวนให้รับการศึกษา และต้องออกหนังสือสุทธิให้ ถ้าสัทธินิหาริกมีพรรษาไม่ครบ 5 พรรษา จะไปอยู่ที่วัดอื่น ถ้าหากพระอุปัชฌาย์เห็นสมควรก็ให้สอบถามไปยังเจ้าอาวาสวัดนั้นเมื่อได้รับคำรับรองจากเจ้าอาวาสวัดนั้นสามารถปกครองดูแลสั่งสอนแทนได้ ต้องฝากเป็นลายลักษณ์อักษร และมอบการอุทิศให้เป็นผู้ปกครองดูแลสั่งสอนสัทธินิหาริกแทน (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2542) ปัจจุบันมีโรคเอดส์ โรคมะเร็ง เหล่านี้เป็นโรคที่ไม่ได้กล่าวไว้ในพระธรรมวินัย เมื่อเป็นแล้วไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ บุคคลที่เป็นโรคเอดส์ เมื่อบวชเข้ามาแล้ว ถ้าหากชาวบ้านรู้ว่าพระรูปนี้เป็นโรคเอดส์ ชาวบ้านอาจจะเข้าใจผิดว่า พระภิกษุรูปนี้ประพฤติผิดพระธรรมวินัย ทำการล่วงละเมิดศีล ทำตัวไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป เมื่อบวชเข้ามาแล้วยังจะทำให้

สถาบันพระสงฆ์เสื่อมเสียทำให้เกิดปัญหา ความเสื่อมเสียแก่วัดและพระพุทธศาสนา ประพฤติผิดพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง พระภิกษุบางรูปเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองอย่างเปิดเผย มีพฤติกรรมกระทำความผิดเป็นผู้นำทางการเมือง มีผลกระทบต่อความรู้สึกของพุทธศาสนิกชนทั้งทำให้ประชาชนเกิดความไม่มั่นใจในพระสงฆ์ จากเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพ และปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ เพราะเป็นปัญหาทำให้ความเคารพศรัทธาในพระสงฆ์ได้เสื่อมลง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษา และทำความเข้าใจให้ชัดเจน เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาของพระภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปแล้ว ยังสืบอายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดนครราชสีมา
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 43 รูป/คน โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร (Content Analysis) แล้วนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

4. ผลการวิจัย

4.1 การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนา

การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนา พระอุปัชฌาย์ มีความสำคัญต่อชีวิตของเป็นศิษยานุศิษย์ ให้การบรรพชาและอุปสมบท ให้การพึ่งพาด้วยบริขารและที่อยู่อาศัย ปกครองดูแลให้อยู่ในระเบียบวินัย ให้คำแนะนำสั่งสอน และอบรมพระธรรมวินัย มีการถืออุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์พึงถือสัทธิวิหาริกของตนเป็นเสมือนบุตร และสัทธิวิหาริกนับถืออุปัชฌาย์ของตนเป็นเสมือนบิดา ทั้งสองฝ่ายต่างก็จะต้องมีความเคารพยำเกรงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อความเจริญรุ่งเรืองในพระธรรมวินัยตลอดไป ความหมายของพระอุปัชฌาย์ คือ พระเถระที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นประธานในการบรรพชาอุปสมบทและเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญ ในการให้การศึกษาสอดส่องโทษ ดูแลความประพฤติฝึกอบรมกวดขันเอาใจใส่สัทธิวิหาริกให้ดำรงอยู่ในพระธรรมวินัยให้อยู่ในกรอบของศีลและมารยาทที่เรียบร้อย และคุ้มครองสัทธิวิหาริกให้มีความอบอุ่นเหมือนหนึ่งว่าเป็นลูกของตน พระอุปัชฌาย์ในการคัดเลือกกุลบุตรเข้าหมู่สงฆ์ การอบรมศึกษา และการปกครอง พระอุปัชฌาย์ต้องมีคุณสมบัติตรงตามพระธรรมวินัย และตามกฎหมายมหาเถรสมาคมได้แก่ การแต่งตั้ง กระบวนการ

แต่งตั้ง และประเภทของพระอุปัชฌาย์ ได้แก่ พระอุปัชฌาย์สามัญ และพระอุปัชฌาย์วิสามัญ บทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ มีทั้งบทบาทที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และตามระเบียบมหาเถรสมาคม ดำเนินการอุปสมบทให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย อบรมดูแลสัทธิวิหาริกหลังจากให้บรรพชาอุปสมบท เขตพระอุปัชฌาย์ จริยาของพระอุปัชฌาย์ การละเมิดจริยาของพระอุปัชฌาย์ การระงับการปฏิบัติหน้าที่ และวิธีประณามสัทธิวิหาริก ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

4.2 สภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดนครราชสีมา

1) การคัดสรรอุปสัมปทาเปกษะ ปัจจุบันการอุปสมบทให้แก่อุปสัมปทาเปกษะนั้นไม่ เป็นไปตามบทบัญญัติที่กำหนดในพระธรรมวินัย และในกฎหมายมหาเถรสมาคม เนื่องจากพระอุปัชฌาย์ ไม่เคร่งครัดต่อหลักพระธรรมวินัยที่เกี่ยวกับการอุปสมบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดสรรบุคคลผู้ บรรพชาอุปสมบท ทำให้ได้ผู้ที่ไม่มีความเหมาะสมเข้ามาในพระพุทธศาสนา และสร้างปัญหาก่อให้เกิด วิกฤตศรัทธา ในปัจจุบันนิยมการอุปสมบทระยะสั้นตามประเพณี พระอุปัชฌาย์ไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่การคัดสรรอุปสัมปทานเปกษะ จึงทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว ผู้บรรพชาอุปสมบทบาง คนไม่สามารถกล่าวคำขออุปสมบทได้ด้วยตนเอง ทั้งๆ ที่ในกฎหมายมหาเถรสมาคมก็ได้กำหนดบังคับให้เป็น คุณสมบัติข้อหนึ่งก็ตาม

2) การปกครองดูแล และอบรมสั่งสอนสัทธิวิหาริก สภาพโครงสร้างทางสังคม ทำให้พระอุปัชฌาย์ละเลยหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนสัทธิวิหาริก เนื่องจากติดภารกิจด้านการปกครองคณะ สงฆ์ ปัญหานี้จึงเกิดจากพระอุปัชฌาย์ไม่ให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติศาสนกิจและการสั่งสอนอบรม และดูแลสัทธิวิหาริกของตน

3) การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา โดยการแนะนำแก่ผู้จะบวช พระอุปัชฌาย์สั่งสอน นาคพร้อมทั้งผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดความศรัทธาในการบวช การเตรียมความพร้อมของนาคที่จะเข้า มาบวช ด้านเอกสารต่างๆ แนะนำในเรื่องข้อควรปฏิบัติเบื้องต้น การทอ่งคำขานนาคได้ด้วยตนเอง การตรวจสอบคุณสมบัติผู้จะบวช ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ด้านร่างกาย คือ การได้รับรองจาก ทางภาคราชการ ว่าเป็นผู้ที่ไม่มียาเสพติดเป็นพิษทางราชการ เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย มีใบรับรอง แพทย์ เป็นผู้ที่มีความพร้อมทางด้านจิตใจ คือ ความศรัทธาที่จะบวช ในขั้นตอนการทำอุปสมบท กรรม พระอุปัชฌาย์ต้องดูตามหลักพระธรรมวินัย ว่าบุคคลใดสามารถบวชได้ เช่น ไม่เป็นโรคเรื้อน ไม่เป็นโรคเอดส์ ไม่เป็นโรคที่สังคมรังเกียจ ไม่หนีราชการแผ่นดิน ไม่หนีคดีทางกฎหมายบ้านเมือง ได้รับอนุญาตจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ถ้าจะบวชจะต้องช่วยกิจของตัวเองได้ ช่วยกิจพระพุทธศาสนา ได้ ถ้าบวชพระต้องอายุครบ 20 ปี บริบูรณ์ ให้ผู้ปกครองนำบุตรมาพบพระอุปัชฌาย์ เพื่อทำความ เข้าใจกันจึงกำหนดวันบวชให้ เน้นผู้จะบวชภูมิลำเนาต้องอยู่ในเขตพระอุปัชฌาย์ สอบถามเป็นลายลักษณ์อักษร การอุปสมบทกรรม การทำพิธีสังฆกรรม ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด พระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง ขั้นตอนการขอบรรพชา ขอไตรสรณคมณ์ ขอนิสาข ขออุปสมบทต่อหมู่สงฆ์ พระอุปัชฌาย์เผด็จสงฆ์ พระกรรมวาจาจารย์ อนุสาวนาจารย์สวดถูกต้อง ลง เวลาสำเร็จญัตติ การบอกอนุศาสน์ การออกหนังสือสุทธิ และการส่งบัญชีสัทธิวิหาริก

4) การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ต่อสัทธินิหาริกและอันเตวาสิก ด้านการปกครอง การดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย การประพฤติปฏิบัติของสัทธินิหาริก และอันเตวาสิกให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย พระอุปัชฌาย์จะใช้หลักของความเมตตาธรรม ยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง ตักเตือนบุคคลที่ควรตักเตือนตามธรรม และจักได้เป็นแบบอย่างที่ดีงามให้กับฆราวาสญาติโยม นำหลักการปกครองนี้ไปใช้ในสังคม ด้านการศึกษา พระอุปัชฌาย์จะส่งเสริมให้ศึกษาในพระธรรมวินัย ให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณร การศึกษาของพระภิกษุสามเณร แผนกสามัญศึกษาและการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และนักธรรม ช่วยเหลือให้มีโอกาสเจริญก้าวหน้าจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม ด้านการสงเคราะห์ การสอนให้รู้จักเอาตัวรอดจากกิเลส ตัณหาต่างๆ นานาให้พ้นทุกข์ สงเคราะห์ช่วยให้เข้าถึงธรรมอย่างแท้จริง การสงเคราะห์ควรจะมีหลักที่ช่วยเหลือตนเองได้ คือ ทำให้รู้และสามารถช่วยตนเองได้มีผลยืนยาว และมีผลจริง ด้านการดูแลรักษาพยาบาล พระอุปัชฌาย์สั่งสอนให้สัทธินิหาริกและอันเตวาสิกให้ดูแลรักษาตนเอง โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นการพิจารณาปัจจัย 4 ก่อนใช้ ขณะใช้ และหลังจากใช้สอย ดูแลตนเองให้เป็นผู้มีอาพาธน้อย พระอุปัชฌาย์จะต้องดูแลรักษาศิษย์ เมื่ออาพาธจะต้องชวนขวย พยาบาลจนหาย หรือมรณภาพ ถ้าตนไม่สามารถดูแลต้องมอบหมายให้ผู้อื่นดูแลแทน ห้ามทอดธุระเสีย

5) การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ด้านสงเคราะห์พุทธศาสนิกชน การสงเคราะห์ด้วยธรรมทานเป็นหน้าที่ของพระภิกษุโดยทั่วไปที่จะต้องประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิและปัญญา แนะนำสั่งสอนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และด้านวัตถุทาน พระอุปัชฌาย์เป็นผู้นำในการสร้างขวัญกำลังใจตามกำลังที่เหมาะสม สงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชนตามกำลังความสามารถ เพื่อเป็นที่พึ่งแก่ประชาชนผู้ให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนพระพุทธศาสนา

4.3 แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในสังคม

การเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ ประกอบด้วย ต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา ต่อสัทธินิหาริก และอันเตวาสิก ด้านบทบาทต่อการขัดเกลากามประพฤติด้านบทบาทต่อการขัดเกลาจิตใจ ด้านบทบาทต่อการศึกษาของสัทธินิหาริกและอันเตวาสิก ด้านบทบาทต่อการปกครองของสัทธินิหาริกและอันเตวาสิก ด้านบทบาทต่อการสงเคราะห์สัทธินิหาริกและอันเตวาสิก ด้านบทบาทต่อการพยาบาลสัทธินิหาริกและอันเตวาสิก การเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ต่อการสงเคราะห์พุทธศาสนิกชน ด้านบทบาทต่อการสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนด้านธรรมทาน และด้านบทบาทต่อการสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนด้านวัตถุทาน

ปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ ประกอบด้วย ด้านสภาพสังคม ปัจจุบัน คือ การปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด และการตรวจสอบบุคคลที่เข้ามาบวชด้วยกฎหมายบ้านเมืองอย่างรัดกุม ด้านประเพณีวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับประเพณีพิธีกรรม

ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และกฎหมายบ้านเมือง และด้านสภาพทางเศรษฐกิจ พระอุปัชฌาย์ควรมีเนื้อหาธรรมะในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้แก่พระนวกะ

การแก้ไข้ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในสังคมไทย ประกอบด้วย การแก้ไข้เพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระอุปัชฌาย์ ควรยึดหลักตามพระธรรมวินัย มาเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติ พระอุปัชฌาย์ต้องมีความประพฤติดีมีความสามารถตามพระธรรมวินัย และทางปกครองชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป การปรับปรุงระบบการคัดสรรอุปสัมปทาเปกชะกำหนดหลักเกณฑ์ที่ถือเอาพระธรรมวินัยเป็นหลัก คณะสงฆ์ควรมีระบบติดตามประเมินผล ควรจะมีการเก็บข้อมูลในส่วนจำนวนการให้อุปสมบทของพระอุปัชฌาย์แต่ละรูปเปรียบเทียบกับ การปกครองดูแล และให้การศึกษาสัทธินิการิกของพระอุปัชฌาย์ ควรพร้อมใจกันแก้ไข้สภาพลักษณะให้พระสงฆ์กลับมาเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาน และคุณค่าเชิงนามธรรม ซึ่งคณะสงฆ์ไทยต้องพร้อมใจกันกลับเข้าไปหาหลักการดั้งเดิมในพระธรรมวินัย เพราะชีวิตของพระสงฆ์ย่อมต้องผูกพันกับ พระธรรมวินัย และชีวิตเพศบรรพชิตต้องมีพระธรรมวินัยเป็นฐานรองรับ

5. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) โรงเรียนพระปริยัติธรรม สำนักศึกษานักธรรม-บาลี สำนักงานเจ้าคณะอำเภอ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สามารถนำผลวิจัยไปใช้เป็นพื้นฐานความรู้ในการศึกษาเรื่องพระอุปัชฌาย์

2) พระอุปัชฌาย์ พระสังฆาธิการที่เตรียมพร้อมจะเป็นพระอุปัชฌาย์ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในทางปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์

3) พระอุปัชฌาย์ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานเจ้าคณะภาค สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นสารสนเทศในการปฏิบัติที่ของพระอุปัชฌาย์

4) การเข้ามาบวชของกุลบุตรในสำนักพระอุปัชฌาย์ ควรมีความชัดเจนในเรื่องวัน และเวลาในการอยู่เป็นเพศบรรพชิต และสถานที่พำนักอยู่ เพื่อให้พระอุปัชฌาย์ได้ให้การปฏิบัติหน้าที่ต่อสัทธินิการิกอย่างเหมาะสม เช่น การอบรม การศึกษา การสงเคราะห์ การปกครอง เป็นต้น

5) การปกครองสัทธินิการิกที่เข้ามาบวชในสำนักพระอุปัชฌาย์ ต้องยึดหลักพระธรรมวินัย กฎระเบียบมหาเถรสมาคม ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนอื่น

6) การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับการแต่งตั้งแล้ว ควรมีการประเมิน และติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในภายหลัง และดำเนินการอบรมให้ความรู้เป็นระยะ ๆ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาพิธีกรรม และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการอุปสมบทที่เข้ามากำหนดบทบาทของการอุปสมบทในสังคมไทยปัจจุบัน
- 2) ศึกษาถึงกระบวนการขัดเกลาผู้ที่อุปสมบท ว่ามีกระบวนการใดในการคัดเลือกผู้ที่อุปสมบท
- 3) ศึกษาการประกอบพิธีการอุปสมบทในประเทศไทยเชิงประวัติศาสตร์ และพัฒนาการรวมทั้งอิทธิพลของการอุปสมบทที่มีต่อสังคมไทย

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร). (2558). “การพัฒนาศักยภาพของพระอุปัชฌาย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต). (2542). *สอนนาค-สอนทิด ชีวิตพระ-ชีวิตชาวพุทธ*. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ*.
กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.
- สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสนโณ). (2541). “คำกล่าวเปิดการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์ทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ 1”. *เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์โครงการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.
- Dessler, G., (2004). *A Framework for Human Resource Management*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Kermally, S., (2004). *Developing And Managing Talent: A Blueprint For Business Survival*, London: Thorogood.

**รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรง
เอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**
**BUDDHIST PROPAGATION MANAGEMENT MODEL FOR LIVELIHOOD AND
IDENTITY RESTORATION OF MON PEOPLE IN BANGKOK AND VICINITY**

พระครูธรรมธรสุชาติ จิตวโร (พิศาลพันธุ์) *

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปและรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) ศึกษาวิธีการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เสริมสร้างวิถีการดำเนินชีวิตในการดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญ รวมทั้งสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) พัฒนารูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 374 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 18 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง ใช้การศึกษาเอกสาร ประวัติศาสตร์ บทความ ผู้วิจัย และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 13 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาประกอบบริบท

ผลการวิจัย พบว่า

1) สภาพปัญหาทั่วไปและรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชาวมอญเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมกิจกรรมเป็นการเผยแผ่เพื่อสาธารณะชน ให้คนทั่วไปได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนมอญได้รวดเร็วและมากขึ้น และชาวมอญได้น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่ชาวมอญปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมประจำชีวิตเกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน และการตายสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ในด้านความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวมอญ ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ชาวมอญจึงมีความขยันซื่อสัตย์สามัคคี และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนบ้าน รักษาระเบียบประเพณีของสังคม

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) ภาควิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ชาวมอญปฏิบัติตามสิ่งเหล่านี้เสมอจึงได้อยู่ในครอบครัวและชุมชนอย่างสงบสุข มีการใช้ภาษามอญในการสื่อสารในชุมชนมอญแต่ละชุมชนในจังหวัดต่างๆ

2) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบของประเพณีวัฒนธรรม คติ ความเชื่อ พิธีกรรม และค่านิยมของชาวมอญ ชาวมอญมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม พิธีกรรม การแต่งกายและภาษา และปัจจุบันชาวมอญพยายามฟื้นฟูภาษาของตน สร้างแบบเรียน และนิทานท้องถิ่นสำหรับเยาวชน รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.59$, S.D.=0.734) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้านเทศนาธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.47$, S.D.=0.970) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านอภิปรายธรรม ($\bar{X}=3.64$, S.D.=0.735) อยู่ในระดับมาก และด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.725) อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เผยแผ่ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานอื่น ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญ โดยผสมผสานการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีผ่านบทบาทพระสงฆ์ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการเทศนาธรรม มีการฟื้นฟูการอาราธนาภาษามอญ เทศนาธรรม การทำวัตรสวดมนต์ การให้ศีลให้พรเป็นภาษามอญ (2) ด้านปาฐกถาธรรม การแสดงธรรมมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ในท้องถิ่น ต้องใช้ความรู้ ความสามารถที่จะเข้าถึงชุมชนชาวมอญ ซึ่งชาวมอญถือเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด (3) ด้านอภิปรายธรรม นำมาเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันมาประกอบการสอน (4) ด้านสนทนาธรรม ใช้ภาษาสุภาพ เข้าใจง่าย (5) ด้านการสอนสมถกรรมฐาน มีการตอบข้อสงสัยหลังปฏิบัติ และสามารถนำหลักธรรมความรู้ที่ได้จากการอบรมปฏิบัติธรรมนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (6) ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ ใช้สื่อผ่านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อของชาวมอญ

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1. To study general problems and model of and Buddhist management propagation model for Livelihood and Identity restoration of Mon People in Bangkok and Vicinity, 2. To study the approaches to Buddhism propagation that support the livelihood and identity of Mon people in Bangkok and vicinity and 3. To develop a model of Buddhism propagation that supports the livelihood and identity of Mon people in Bangkok and vicinity

Methodology was the mixed methods between the qualitative and quantitative methods. The quantitative research collected data with questionnaires from 394 sample and analyzed data by descriptive statistics that are percentages, mean, standard deviation. The qualitative research collected data from 18 key informants by structured in-depth-interview. Data were also collected from 13 participants in focus group discussion and data were analyzed by contextual descriptive interpretation.

The Findings of the research were as follows:

1. The general problems and model of Buddhism propagation of the Mon people were to opening the opportunities to the public to participate in propagation so that the public would learn the value of culture and livelihood faster. The Mon people undertook Buddhhadhamma to practice in daily life. Usually the Mon people practiced according to their culture and tradition of birth, ordination, wedding and death for that were practiced since their ancestors' time. From the Buddhism influences, the Mon people are diligent, honest and harmonious and charitable with their neighbors and abiding by the rules and regulations of the community the yielded the happiness and harmony in the families and communities. The Mon dialogue was still used in daily communication at each communities in each provinces.

2. Buddhism propagation methods of Mon people were in different models that are culture, tradition, belief and rituals. Mon people have outstanding identity in architecture, rituals, costumes and language. Normally Mon people dress in Mon styles in the festival and in nowadays Mon people try to restore their own language by inventing textbooks and folk fairy tales for their children. The model of and Buddhist management propagation model for livelihood and identity restoration of Mon People in Bangkok and Vicinity by overall were at high level with the average of 3.59, standard deviation at 0.734. Considering each aspects were

that; Dhamma teaching was at high level with the average score of 3.47 and SD at 0.970, the Dhamma discussion was at high level with the average score of 3.64, SD at 0.735, Dhamma teaching media was at middle level with the average of 3.81, SD at 0.725. This condition might be because of lacking of budget support from other agencies that made the Dhamma propagation was not so effective.

3. The model of Buddhism propagation management for livelihood and identity restoration of Mon People by carrying out the culture and tradition restoration through the monks' roles in 4 aspects; 1) Dhamma teaching; there was the restoration of Sila undertaking in Mon dialogue, Dhamma teaching, chanting and blessing in Mon dialogue, 2) Dhamma lecturing must be done with good knowledge and skill with the good purpose to reach the Mon people who are so faithful in Buddhism, 3) Dhamma Discussion applying the present situation and condition for more comprehension, 4) Dhamma dialog with polite and easy to understand language, 5) Calmness meditation teaching with questions and answers to clear up any doubt so that the trainees could use the training in daily life, 6) Dhamma teaching media uses were used appropriately with the Mon people's culture, tradition and faith.

Keyword : Buddhist Propagation Management Model, Livelihood and Identity Restoration of Mon People

1. บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นเป็นกระบวนการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของพระพุทธศาสนาตั้งแต่พุทธกาลแล้ว ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอภิตตธรรมแก่พระสาวกแล้ว บรรดาพระสาวกที่บรรลุธรรมแล้วต่างก็ต้องมุ่งหน้าออกสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งสิ้น แม้พระพุทธองค์เองนับตั้งแต่ทรงตรัสรู้จนตรัสมาสัมโพธิญาณมานั้นพุทธกิจที่ทรงบำเพ็ญตลอดระยะเวลา 45 พรรษาแห่งพระชนม์ชีพนั้นก็มิเพี้ยนหายเพื่อให้พุทธธรรมนั้นแผ่ขยายออกไปสู่มหาชนโดยทั่วไปดุจเดียวกันดังพุทธโอวาทของพระองค์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” และเนื่องจากเป้าหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่การทำให้พระพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนและสังคมที่มุ่งเข้าไปให้มากที่สุด (พระครูถิรญาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมโม), 2552)

พระพุทธศาสนา เป็นรากฐานเป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิต และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวมอญอย่างแนบแน่น ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมาก พระพุทธศาสนาเป็นจุดดวงประทีปส่องนำทางการดำเนินชีวิตของคนมอญมาก ซึ่งรูปแบบในการเผย

ก๊กก๊กก๊กก๊กชาวมอญนับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผี ผีที่มอญพระประแดงนับถือและมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตคือ ผีบรรพบุรุษหรือผีเรือน และผีเจ้าพ่อ ตลอดจนมีการนับถือผีที่มีความสัมพันธ์กับระบบตระกูลหรือกลุ่มเครือญาติ ศาสนา ชาวมอญนับถือพุทธศาสนา สิ่งที่จรรโลงพุทธศาสนาให้เจริญมาจนปัจจุบันคือความรู้ด้านอักษรศาสตร์ และความสนใจพระไตรปิฎก มีการคัดลอกเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาลงในสมุดใบข่อย ใบลาน เพื่อเผยแพร่ และมีความผูกพันกับวัดในเรื่องของการทำบุญและการศึกษา วัดมีบทบาทในการศึกษาอบรมให้อ่านออกเขียนได้ และเรียนรู้เรื่องราวทางศาสนา มอญนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ฝ่ายรามัญนิกาย ซึ่งเคร่งครัดมาก เช่นในอดีตห้ามใส่รองเท้าเข้าวัด ห้ามผู้หญิงเข้าพระอุโบสถ เป็นต้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงควรศึกษาความเป็นไปได้ใน การหารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมและปรับปรุงระบบและวิธีการเผยแพร่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน การปฏิบัติ ในภาพรวมจะก่อให้เกิดความหลากหลายในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก และที่สำคัญควร ศึกษารูปแบบของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ชาวบ้านได้สอดแทรกในรูปของประเพณีวัฒนธรรม คติความเชื่อไว้มากมาย และเราควรที่จะต้องศึกษาหาความรู้ ความเป็นไปเพื่อทราบแนวทางวิธีการ เผยแพร่พระพุทธศาสนาของชาวมอญ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการเผยแพร่พระพุทธศาสนานั้น อยู่ที่ทำให้พระพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนและสังคมที่มุ่งเข้าไปให้มากที่สุด

ก๊กก๊กก๊กก๊กผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริม การดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพ และปริมณฑล ” เพื่อศึกษา พระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของรูปแบบ การจัดการการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และเพื่อนำเสนอการพัฒนาารูปแบบการจัดการการเผย แพร่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปและรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

2.2 เพื่อศึกษาวิธีการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เสริมสร้างวิถีการดำเนินชีวิตในการดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญรวมทั้งสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชาวมอญ 3) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบของประเพณีวัฒนธรรม คติ ความเชื่อ พิธีกรรม และค่านิยมของชาวมอญในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

1) ขอบเขตด้านตัวแปรเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ เช่น พระไตรปิฎก หนังสือประวัติศาสตร์ชาวมอญ หนังสือวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดถึงงานวิจัย มีวิทยานิพนธ์ เป็นต้น รวมทั้งความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ

2) ขอบเขตด้านตัวแปรเชิงปริมาณ ตัวแปรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน 6 ด้าน (กรมวิชาการ, 2544) ได้แก่ (1) ด้านการเทศนาธรรม (2) ด้านปาฐกถาธรรม (3) ด้านอภิปรายธรรม (4) ด้านสนทนาธรรม (5) ด้านการสอนสมถกรรมฐาน (6) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ และแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอดจนข้อเสนอแนะ

3.3 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) สัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ที่เกี่ยวข้องกับชาวมอญ จำนวน 14 รูป ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมอญจำนวน 4 ท่าน รวมทั้งสิ้น 18 รูป/คน

1.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญวิชาการจำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญงานด้านการเผยแผ่ จำนวน 7 รูป และผู้เชี่ยวชาญด้านประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 13 รูป/คน

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่เป็นพระสงฆ์ในชุมชนมอญ จำนวน 374 รูป

ก ก ก ก ก ก ก ก 3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

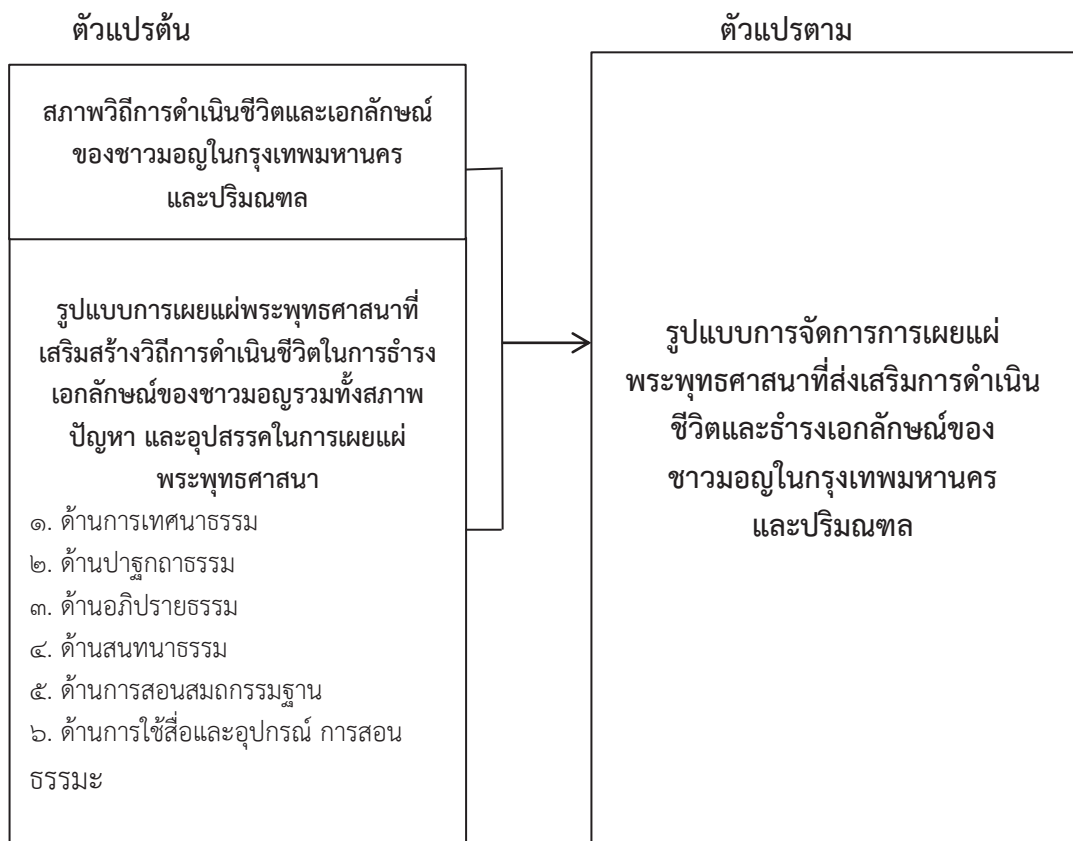
ก ก ก ก ก ก ก ก ซึ่งผู้วิจัยเจาะจงคัดเลือกพื้นที่ที่ทำการศึกษา (Purposive Sampling) ดังนี้

(1) ชุมชนมอญบ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร (2) ชุมชนมอญปาก
ลัดอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (3) ชุมชนมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภopakเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี (4) ชุมชนมอญบ้านกระทุ่มมีด อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี (5) ชุมชนมอญสาม
โคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ก ก ก ก ก ก ก ก 3.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ก ก ก ก ก ก ก ก ใช้ระยะเวลาทำการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2558 จนถึงเดือนธันวาคม
พ.ศ.2559 รวมเป็นระยะเวลา 24 เดือน

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย



แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

5.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ประวัติศาสตร์ บทความ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

5.2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามพระสงฆ์ในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากพระสังฆาธิการ จำนวน 14 รูป และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมอญ 4 คน รวมทั้งสิ้น 18 รูป/คน

2. ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ พระสงฆ์ รวม 5 อำเภอ ประกอบด้วย เขตบางขุนเทียน อำเภอพระประแดง อำเภอปากเกร็ด อำเภอไทรน้อย อำเภอสามโคก จำนวน 5,630 รูป การกำหนดขนาดตัวอย่างคำนวณจากสูตร Taro Yamane กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ รวม 5 อำเภอ ประกอบด้วย เขตบางขุนเทียน อำเภอพระประแดง อำเภอปากเกร็ด อำเภอไทรน้อย อำเภอสามโคก การกำหนดขนาดตัวอย่างคำนวณจากสูตร Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 374 รูป

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งสิ้น 13 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีเครื่องมือในการวิจัย 3 ชนิด ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม และ 3) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของเนื้อหาการวิจัยและวิเคราะห์สาระสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาของข้อคำถาม
- 2) โครงสร้างของประเด็นเนื้อหาคำถามที่ครอบคลุมสาระสำคัญ
- 3) กรอบประเด็นและข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาสำคัญที่ต้องการตามวัตถุประสงค์

การวิจัยที่กำหนดไว้

1.2 แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ระดับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือบทความตามเว็บไซต์

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบของคำถาม โดยสร้างเครื่องมือจากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

3. เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

4. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการหาค่า IOC (Rovinelle & Hambleton) (สมจิตร์ แก้วนาค, 2541).

5. นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะสงฆ์ จำนวน 30 ชุดเพื่อหาความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของ Cronbach (ประยูร อาษานาม 2541) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.942 (ตามภาคผนวก) และสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงตรงทั้งฉบับ

6. นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้ว ไปเก็บข้อมูลกับคณะสงฆ์ โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 374 คน (กาสิก เตชะขันหมาก, 2553)

1.3 สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การสร้างแนวคำถามในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานวิจัยหรือบทความ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยมาสร้างประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จำนวน 4 ประเด็นหลัก

3. เสนอร่างเครื่องมือ ประเด็นการสนทนากลุ่มเฉพาะต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

6. ผลการวิจัย

สภาพปัญหาทั่วไปและรูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและธำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ชุมชนมอญถือเป็นชุมชนขนาดใหญ่และเก่าแก่ ชาวมอญนับถือศาสนาพุทธ มีวัดมอญอยู่กระจายอยู่ทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี คนมอญมีความเชื่อเรื่องผี โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผีบรรพบุรุษและผีเจ้าพ่อ วัฒนธรรมของชาวมอญในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลมีอายุยืนยาวมากกว่า 200 ปี แต่ยังสามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์บางประการไว้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถพบเห็นได้ เช่น ประเพณีการทำศพ ประเพณีสงกรานต์

ชาวมอญให้ความสำคัญกับพิธีการอย่างเคร่งครัด สำหรับพิธีการทำศพนั้นมีพิธีกรรมต่างๆ ตามพิธีกรรมทางพุทธศาสนาให้แก่ผู้ตาย ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ตายได้ผลบุญมากอันจะทำให้หลุดพ้นจากวัฏสงสาร เพราะมีความเชื่อมั่นในเรื่องโลกวิญญานและภพชาติตลอดจนความเชื่อเรื่องบาปบุญ และการทำศพแยกสถานภาพระหว่างศพฆราวาสกับศพพระภิกษุ เนื่องจากพระภิกษุเป็นบุคคลที่ชาวมอญให้ความเคารพเป็นอย่างมาก เพราะพระเป็นผู้สืบทอดศาสนาและเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชาวมอญ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ทำให้ชาวชุมชนมอญได้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม และได้้นำเอาหลักพุทธแนวพุทธจริยาเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในหลายๆ ทศนะให้ความเห็นตรงกันว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผลนั้นขึ้นอยู่กับพระสงฆ์หรือผู้เผยแผ่ควรมีความรู้ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน และรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมอญเพื่อให้เข้าถึงชาวชุมชนมากขึ้น

ชาวมอญที่นับถือพระพุทธศาสนา จะเป็นผู้มีจิตใจเป็นกุศลให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวมอญมักจะเกี่ยวข้องกับศาสนา วัฒนธรรมประเพณีหลายอย่างของชาวมอญ นำเอาเรื่องราวในพุทธประวัติ และหลักธรรมทางศาสนา มาดัดแปลงเป็นประเพณี เพื่อเป็นโอกาสให้ได้ทำความดี ทำบุญกุศลยังแผ่ไว้ด้วยปริศนาธรรมเป็นการสอนหลักธรรมทางอ้อม เช่น ประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบ ซึ่งเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าในวันที่เสด็จลงจากดาวดึงส์เทวโลก ในครั้งที่เสด็จไปแสดงธรรมโปรดพุทธมารดา และอวยวะทุกส่วนของตะขาบนั้น ชาวมอญจะถือเป็นปริศนาธรรม นอกจากนี้แล้วประเพณีการจัดงานศพของชาวมอญก็เช่นกันจะปฏิบัติตามในสิ่งที่พระสงฆ์แนะนำสั่งสอน ในบางชุมชนนั้นก่อนทำกิจกรรมใดๆ ชาวมอญ จะปรึกษากับพระสงฆ์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ หากพระสงฆ์เห็นดีด้วยก็จะปฏิบัติตาม หากไม่เห็นด้วยก็จะไม่ทำกิจกรรมนั้น ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทมากในการอบรมสั่งสอนประชาชนตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญ

สังคมของชาวมอญก็ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเรียกได้ว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย หรือตลอดจนวิถีคิด อุปนิสัยใจคอของคนมอญได้รับ

การหล่อหลอมมาจากคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น ถือว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานเพื่อชุมชน ยิ่งในสภาพสังคมของชาวมอญในปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาอย่างรวดเร็ว ในเรื่องเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม ทำให้วัฒนธรรม ประเพณีที่ชาวมอญปฏิบัติโดยเคร่งครัดมาตลอด ได้ถูกกลืนหายไปบางส่วน กลายเป็นความล้าหลัง ชาวมอญรุ่นหลังสนใจกับความสะดวกสบาย ไม่ได้สนใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีความโน้มเอียงไปในทางวัตถุนิยมมากขึ้น ทำให้ชาวมอญบางส่วนเห็นคุณค่าของศาสนาพุทธน้อยลง

รูปแบบการนำเสนอโดยใช้สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญ สื่อคือ ตัวกลางนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ในส่วนของการศึกษารูปแบบการใช้สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้มีรูปแบบ สื่อในการเผยแผ่ 3 วิธีการ คือ

(1) การใช้สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้ทำการสื่อสารเป็นบุคคลและผ่านสื่อบุคคลประเภทต่างๆ ดังนี้ พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม สัมโมทนียกถา โอวาท และปาฐกถาธรรม

(2) การใช้สื่อมวลชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชน มีรูปแบบการใช้สื่อมวลชนในการเผยแผ่มี 3 รูปแบบ คือ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อสิ่งพิมพ์ (สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือธรรมะทั่วไป สิ่งพิมพ์ประเภทการให้โอวาท หนังสือคู่มือประกอบภาพ และหนังสือสวดมนต์)

(3) การใช้สื่อเฉพาะกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้าเป็นสื่อที่ผลิตอย่างมีคุณภาพแล้วจะเป็นสื่อที่ช่วยวางรากฐานทางศีลธรรมได้เป็นอย่างดี ใช้เป็นเครื่องระลึก เตือนสติ สามารถแยกประเภท ดังนี้ การสร้างวัตถุมงคล บทความ และแถบบันทึกเสียง

รูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คุณลักษณะหรือกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และจากการศึกษา วิจัย และสัมภาษณ์ของพระสงฆ์ที่มีบทบาทมากในชุมชนมอญ พบว่า พระสงฆ์ในการเผยแผ่เป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยสามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้

1) แนวคิดของพระสงฆ์หรือผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญ ต้องเป็นชาวมอญมีความรู้ด้านภาษา การเขียน การพูด และรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญ คลุกคลีรู้สึกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญ ทำให้เข้ากับชาวมอญกลมกลืนกว่า

2) ค่านิยมของลูกหลานชาวมอญซึ่งเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากลูกหลานชาวมอญมีการศึกษาสูง มีการงานทำอย่างดี ทำให้ลูกหลานชาวมอญเหล่านั้นไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชาวมอญ มองว่าเสียเวลา ปัจจุบัน ค่านิยม สิ่งแวดล้อมได้เปลี่ยนไปแล้วอย่างอื่นเข้ามา มีบทบาทมากกว่าวิถีเดิมๆ ของชาวมอญ ส่วนหนึ่งทำให้วิถีชีวิตชาวมอญเปลี่ยนแปลงไป แต่มีบางกลุ่มในชุมชนมอญได้ทำการรวบรวมประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ เข้าเป็นสมาคม เพื่อจรรโลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่ไม่ให้สูญหายไป

รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและธำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ด้านการเทศนาธรรม

พระผู้เผยแผ่เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจสามารถถ่ายทอดหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาได้ดี เนื่องจากปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรได้มีโอกาสเรียนในระดับปริญญาทำให้พระภิกษุได้ความรู้ นำไปประยุกต์ใช้ในการเทศนาเพื่อให้เกิดความน่าสนใจต่อผู้รับฟัง ประพฤติตนอยู่ในศีลจารวัตรสำรวมระวังกิริยา-วาจา เรียบร้อยงดงาม ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ท้ายสุดอยู่ในระดับมาก ที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและธำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งแนวทางประกอบด้วย 1) สร้างความเข้าใจในกระบวนการการพัฒนาารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยร่วมกันทุกฝ่าย 2) กำหนดงบประมาณสำหรับการปรับปรุง การส่งเสริมความรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 3) รูปแบบการเผยแผ่โดยใช้ประเพณีเป็นสื่อกลาง ควรจัดให้มีการส่งเสริมความรู้การพูดจูงใจเพื่อให้การงานสำเร็จ ผูกอบรมถวายความรู้ในการแสดงพระธรรมเทศนา โดยจัดให้เป็นรูปแบบโครงการเพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมของการทำงาน จะช่วยให้การดำเนินงานด้านการเผยแผ่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการเตรียมบุคลากรด้านการเผยแผ่เป็นระบบ เพราะในสภาพการณ์ปัจจุบันบริบททางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความซับซ้อน ความต้องการของสังคมที่จะให้พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ชี้แนะอบรมสั่งสอน

ด้านปาฐกถาธรรม

แนวทางรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเนื้อหาในการปาฐกถาธรรมต้องเป็นที่สนใจแก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะต้องปาฐกถาธรรมในท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้ความรู้ความสามารถที่จะเข้าถึงชุมชนท้องถิ่น เพราะธรรมชาติของชาวมอญนั้นเป็นผู้ที่มั่นคงในพระรัตนตรัย เป็นผู้ที่ไม่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากกว่าชนชาติอื่นๆ ด้วยซ้ำไป ถ้าพระสงฆ์เคร่งครัดในพระธรรมวินัยพระสงฆ์ก็สามารถดึงเอาศรัทธาญาติโยมนั้นเข้ามาสู่วัดได้ เมื่อถึงศรัทธาได้แล้ว การเผยแผ่นั้นย่อมบรรลุถึงจุดอันสูงสุด หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนชาวมอญ ได้แก่ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีที่เคยมีเคยปฏิบัติกันมาให้คงอยู่ต่อไป เช่น ประเพณีการทำบุญตักบาตรน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นประเพณีของชุมชนชาวมอญทำกันเป็นส่วนใหญ่ประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า การฟั่นฟูกานบุญประเพณี ตลอดจนธรรมเนียมต่างๆ ของชาวมอญที่กำลังจะหมดไปให้คงอยู่ต่อไป เช่น การอาราธนาศีลภาษามอญ การทำวัตรสวดมนต์ การให้ศีลให้พรของพระภิกษุเป็นภาษามอญ และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมบุญประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นเคยมีอยู่แล้วและที่จะจัดให้มีขึ้นใหม่ นอกจากนี้ยังได้มีการนำเสนอการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันมาประกอบการสอนเป็นอีกวิธีหนึ่งที่นำมาใช้เพราะเหตุการณ์หรือสถานการณ์จริงเป็นที่สนใจอยู่แล้ว เมื่อหยิบยกมาพูดทำให้เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้น

ด้านอภิปรายธรรม

แนวทางรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดใหญ่ๆ ที่มีการพัฒนาและมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ควรส่งบุคลากรมาช่วยกันพัฒนาวัดเล็กให้มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่มากขึ้น มีการเผยแผ่ในทุกๆ องค์การเพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงต่อไป ควรให้ความรู้ความเข้าใจในทางพระพุทธศาสนา ฝึกพัฒนาผู้ที่เผยแผ่ให้มีคุณภาพความรู้ให้เข้าใจในหลักธรรมพระพุทธศาสนา วางตัวอย่างเหมาะสมแก่การเป็นสมณะ มีมารยาทเรียบร้อยเป็นที่น่าเลื่อมใส นอกจากนี้ในส่วนของการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นการเผยแผ่ในเชิงรุก โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมพระภิกษุภายในวัด ให้มีความรู้ความสามารถทั้งในเชิงวิชาการ ตลอดจนการฝึกทักษะและเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ จัดให้มีการปรับปรุงด้านกายภาพของวัด คือ ด้านภูมิทัศน์ จัดให้มีความสะอาด ร่มเย็น รักษาความสะอาดบริเวณของวัด การเผยแผ่ในเชิงรุกนั้น ทางวัดได้ทำและกำหนดนโยบายโดยเริ่มปรับปรุงตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพของวัด จากนั้นก็มาพัฒนาที่คนหรือบุคลากร คือพระภิกษุสงฆ์ มีการวางแผนสร้างให้พระรู้จักวัดจริงๆ สร้างอุปนิสัยในการเสียสละ ให้การศึกษาเพื่อให้พระที่มีความรู้ไว้บริการในทุกกรณี ตลอดจนเรื่องเดือดร้อนอื่นๆ นี่คือการสร้างคนโดยใช้เงิน เวลา ความรู้ และศรัทธา ในการเผยแผ่เชิงรับ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) การให้คำปรึกษา 2) การบริการทางวิชาการทางพระพุทธศาสนา 3) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

แนวทางในการเผยแผ่เชิงรับนั้น ส่งผลให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนปริยัติธรรม และปฏิบัติ อันจะส่งผลให้บรรลุถึงปฏิเวธ และจัดตั้งศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวทางดังกล่าวนี้เป็นการยกระดับการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในแง่การใช้ปัญญาเพื่อสื่อสารธรรมะกับคนสมัยใหม่

ด้านสนทนาธรรม

แนวทางในการเผยแผ่พุทธศาสนาผ่านการใช้สำนวนภาษา อาทิ การใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษาที่ร่วมสมัยในการสื่อสาร การนำภาษาที่นิยมใช้ในปัจจุบัน มาอธิบายหลักพระพุทธศาสนา การประยุกต์สถานการณ์ปัจจุบันกับธรรมะ การใช้ถ้อยคำโน้มน้าวให้ผู้ฟังคล้อยตาม แนวทางการใช้สำนวนภาษาในการเผยแผ่พุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การใช้ถ้อยคำ การใช้ถ้อยคำในการเผยแผ่พุทธศาสนาผ่านสื่อมวลชนมี 3 ลักษณะ ก. การใช้คำง่ายๆ ได้แก่ คำที่อ่านหรือฟังแล้วไม่ต้องแปลความหมาย สามารถเข้าใจได้ทันที ข. การใช้คำสัพยอก เป็นคำซึ่งมีลักษณะเป็นการสร้างความคุ้นเคย ความสนิทใจ และสร้างความเป็นกันเอง ให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับผู้พูด ค. การใช้คำ หรือใช้ภาษาร่วมสมัยในการสื่อสาร 2) การใช้ภาพพจน์ หมายถึง คำพูดที่บรรยายให้เห็นภาพพจน์ การพูดเขียนอย่างเทียบเคียง เปรียบเทียบ การใช้ภาพพจน์ในการเผยแผ่พุทธศาสนานั้นมี 2 ลักษณะ คือ ภาพอุปมา ภาพบุคลาธิษฐาน

ด้านการสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน

แนวทางรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สมถกรรมฐาน คือกรรมฐานเป็นอุบายสงบใจ ได้แก่การปฏิบัติธรรมด้วยการบริกรรม เป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิตโดยใช้สมาธิเป็นหลัก ไม่เกี่ยวกับการใช้ปัญญาและมุ่งให้จิตสงบ ระวังจากนิวรณ์ซึ่งเป็นตัวขัดขวางจิตไม่ให้บรรลุความดีเป็นสำคัญ สมถกรรมฐานเป็นอุบายวิธีที่หยุดความฟุ้งซ่านแห่งจิตซึ่งมักจะฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่างๆ กล่าวคือ หยุดความคิดของจิตไว้ โดยใช้สมาธิยึดติดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในกรรมฐาน 40 กอง มาบริกรรมจนกระทั่งจิตแนบแน่นในอารมณ์นั้น และสงบระงับไม่ฟุ้งซ่านต่อไป สมถกรรมฐานเป็นกรรมฐานที่มุ่งบริหารจิตเป็นหลัก คู่กับวิปัสสนากรรมฐาน ที่มุ่งการอบรมปัญญาเป็นหลัก

การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ

ควรอบรมเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนให้กับบุคลากรควรเลือกสื่อการสอนให้เหมาะกับผู้รับสาร หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้การสนับสนุนในด้านการเผยแผ่ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และควรมีการสำรวจหาข้อมูล ความต้องการของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายถึงความต้องการในการรับรู้ข้อมูล นำข้อมูลความต้องการที่ได้มาวิเคราะห์และใช้ให้ตรงกับความต้องการให้มากที่สุด นอกจากนั้นรูปแบบการนำเสนอโดยการใช้สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญ ถือว่าสื่อ คือตัวกลางนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ในส่วนของการศึกษารูปแบบการใช้สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้มีรูปแบบเป็นสื่อในการเผยแผ่ 3 วิธีการ คือ

1. การใช้สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2. การใช้สื่อมวลชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พัฒนารูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ชุมชนมอญถือเป็นชุมชนขนาดใหญ่และเก่าแก่ ชาวมอญนับถือศาสนาพุทธ มีวัดมอญอยู่กระจายอยู่ทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี คนมอญมีความเชื่อเรื่องผี โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผีบรรพบุรุษและผีเจ้าพ่อ วัฒนธรรมของชาวมอญในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลมีอายุยืนยาวมากกว่า 200 ปี แต่ยังสามารถดำรงรักษาเอกลักษณ์บางประการไว้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถพบเห็นได้ เช่น ประเพณีการทำศพ ประเพณีสงกรานต์

ชาวมอญให้ความสำคัญกับพิธีการอย่างเคร่งครัด สำหรับพิธีการทำศพนั้นมีพิธีกรรมต่างๆ ตามพิธีกรรมทางพุทธศาสนาให้แก่ผู้ตาย ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ตายได้ผลบุญมากอันจะทำให้หลุดพ้นจากวัฏสงสาร เพราะมีความเชื่อมั่นในเรื่องโลกวิญญานและภพชาติตลอดจนความเชื่อเรื่องบาปบุญ และการทำศพแยกสถานภาพระหว่างศพฆราวาสกับศพพระภิกษุ เนื่องจากพระภิกษุเป็นบุคคลที่ชาวมอญให้ความเคารพเป็นอย่างมาก เพราะพระเป็นผู้สืบทอดศาสนาและเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชาวมอญ

ในหลายๆ ทศนะให้ความเห็นตรงกันว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผลนั้นขึ้นอยู่กับพระสงฆ์หรือผู้เผยแผ่ควรมีความรู้ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน และรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมอญเพื่อให้เข้าถึงชาวชุมชนมากขึ้น

ชาวมอญที่นับถือพระพุทธศาสนา จะเป็นผู้มีจิตใจเป็นกุศลให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวมอญมักจะเกี่ยวข้องกับศาสนา วัฒนธรรมประเพณีหลายอย่างของชาวมอญ นำเอาเรื่องราวในพุทธประวัติ และหลักธรรมทางศาสนา มาดัดแปลงเป็นประเพณี เพื่อเป็นโอกาสให้ได้ทำความดี ทำบุญกุศลยังแผ่ไปด้วยปริศนาธรรม เป็นการสอนหลักธรรมทางอ้อม เช่น ประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบ ซึ่งเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าในวันที่เสด็จลงจากดาวดึงส์เทวโลก ในครั้งที่เสด็จไปแสดงธรรมโปรดพุทธมารดา และอวยวะทุกส่วนของตะขาบนั้น ชาวมอญจะเป็นปริศนาธรรม นอกจากนี้แล้วประเพณีการจัดงานศพของชาวมอญก็เช่นกัน จะปฏิบัติตามในสิ่งที่พระสงฆ์แนะนำสั่งสอนในบางชุมชนนั้นก่อนทำกิจกรรมใดๆ ชาวมอญจะปรึกษากับพระสงฆ์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ หากพระสงฆ์เห็นดีด้วยก็จะปฏิบัติตาม หากไม่เห็นด้วยก็จะไม่ทำกิจกรรมนั้น ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทมาก ในการอบรมสั่งสอนประชาชน ตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญ

คณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเสมอมา เพราะวาสังคมไทย เดิมเช่นเดียวกัน สังคมของชาวมอญก็ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเรียกได้ว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย หรือตลอดจนวิถีคิด อุปนิสัยใจคอของชาวมอญ ได้รับการหล่อหลอมมาจากคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น ถือว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานเพื่อชุมชน ยิ่งในสภาพสังคมของชาวมอญในปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาอย่างรวดเร็ว ในเรื่องเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม ทำให้วัฒนธรรม ประเพณีที่ชาวมอญปฏิบัติโดยเคร่งครัดมาตลอด ได้ถูกกลืนหายไปบางส่วน กลายเป็นความล้าหลัง ชาวมอญรุ่นหลังสนใจกับความสะดวกสบาย ไม่ได้สนใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีความโน้มเอียงไปในทางวัตถุนิยมมากขึ้น ทำให้ชาวมอญบางส่วนเห็นคุณค่าของศาสนาพุทธน้อยลง

รูปแบบที่เป็นการนำเสนอพุทธธรรม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน มีการนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) การนำเสนอพุทธธรรมประเภทพัฒนาชีวิตที่ดีงาม (2) การนำเสนอพุทธธรรมประเภทอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักการเผยแผ่ที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์ สร้างแรงบันดาลใจ ความสามารถในการสื่อสาร และนำมาประยุกต์ในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชน

แนวทางการใช้รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิต และดำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ใช้เป็นรูปแบบเชิงรุก ซึ่งได้แก่การจัดให้มีการฝึกอบรมพระภิกษุภายในวัด มีการกำหนดหน้าที่ของพระสงฆ์ มีการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของวัด ด้านภูมิทัศน์ ต่อจากนั้นก็มาพัฒนาคนหรือบุคลากรภายใน ส่วนแนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับ มีการอบรมพระนวกะ ตั้งศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาในวัดมอญต่างๆ ซึ่งทั้งสองแนวนี้นี้เป็นการยกระดับการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในแง่การใช้ปัญญาเพื่อสื่อสารธรรมะกับคนปัจจุบัน และช่วยขยายฐานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้พุทธศาสนิกชนยึดมั่นในพระธรรมมากกว่าตัวพระสงฆ์ผู้เผยแผ่

รูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คุณลักษณะหรือกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและจากการศึกษาวิจัยและสัมภาษณ์ของพระสงฆ์ที่มีบทบาทมากในชุมชนมอญ พบว่า พระสงฆ์ในการเผยแผ่เป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยสามารถสรุปที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

1) แนวคิดของพระสงฆ์หรือผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญ ต้องเป็นชาวมอญมีความรู้ด้านภาษา การเขียน การพูด และรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญ คลุกคลีรู้สึกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญ ทำให้เข้ากับชาวมอญกลมกลืนกว่า

2) ค่านิยมของลูกหลานชาวมอญซึ่งเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากลูกหลานชาวมอญมีการศึกษาสูง มาตรฐานทำอย่างดี ทำให้ลูกหลานชาวมอญเหล่านั้นไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชาวมอญ มองว่าเสียเวลา ปัจจุบัน ค่านิยม สิ่งแวดล้อมได้เปลี่ยนไปแล้วอย่างอื่นเข้ามามีบทบาทมากกว่าวิถีเดิมๆ ของชาวมอญ ส่วนหนึ่งทำให้วิถีชีวิตชาวมอญเปลี่ยนแปลงไป แต่มีบางกลุ่มในชุมชนมอญได้ทำการรวบรวมประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ เข้าเป็นสมาคม เพื่อจรรโลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่ไม่ให้สูญสลายไป

3) ความเชื่อทางไสยศาสตร์มีบทบาทในการแสดงออกจนล้าหน้าความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อทางศาสนาถูกลดความศักดิ์สิทธิ์ การทำบุญถวายเป็นการพบปะสังสรรค์ เช่นการทำบุญสงกรานต์ การทำบุญวันเข้าพรรษา ออกพรรษา การทำบุญแห่เทียนเข้าพรรษาเพื่อสัญลักษณ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยวยพร้อมการนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น แม้ว่าพิธีกรรมทางศาสนายังคงมีการปฏิบัติในสังคมไทยก็ตาม เนื่องจากประเพณีมีการกำหนดเวลาที่ปรากฏอย่างแน่นอน ในขณะที่พิธีกรรมทางไสยศาสตร์มิได้กำหนดในการใช้ห้วงเวลา

7. อภิปรายผล

รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและธำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ด้านการเทศนาธรรม

ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระผู้เผยแผ่ไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้คำปรึกษานำทำกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แก่ประชาชนเท่าที่ควร ซึ่งไม่สอดคล้องกับพระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนามีอัตลักษณ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง ด้านแนวทางการบริหารจัดการเจ้าอาวาสสั่งการให้ดำเนินงานตามจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติมาในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการใหม่ มาใช้เพื่อรองรับความทันสมัย ตามแนวทางปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อปฏิบัติงานส่วนหนึ่งการบริหารเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เห็นเป็นรูปธรรม (พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์), 2553)

ด้านปาฐกถาธรรม

จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและธำรงเอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในด้านปาฐกถาธรรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านมีการจัดบรรยายธรรมเป็นประจำ ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การจัดบรรยายธรรมเป็นประจำของพระผู้เผยแผ่ให้ความสำคัญมากต่อการจัดกิจกรรมฟังธรรมะบรรยายแก่สาธุชน ซึ่งถือว่า โดยภาพรวมการจัดกิจกรรมลักษณะนี้เป็นการเผยแผ่ที่ดีมากด้านหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กุศล โพธิ์สุวรรณ** ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมณฑลเทศาภิบาล (สด จนทสโร)” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมณฑลเทศาภิบาล (สด จนทสโร) สามารถสังเคราะห์ได้กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ทศพิธราชธรรม อคติ 4 สัมปรีชธรรม 7 ปาปนิกรธรรม 3 พละ 4 สารณียธรรม 6 (กุศล โพธิ์สุวรรณ, 2557).

ด้านอภิปรายธรรม

ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงว่า พระผู้เผยแผ่ไม่เห็นความสำคัญของการใช้อุปกรณ์หรือสื่อสารการเรียนรู้ประกอบในการอภิปรายธรรม ซึ่งจะเป็สื่อที่สามารถทำให้ผู้รับฟังไม่เกิดการเบื่อหน่ายและอยู่ฟังจนจบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทัศนีย์ เจนวิถีสุข** ได้วิจัยเรื่อง “การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม” ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารที่มีผลมากในการส่งผลกระทบกระเทือนถึงสังคมหรือมีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมคือ การสื่อสารมวลชน ส่วนการสื่อสารกับตนเองและการสื่อสารกับบุคคลอื่นทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม เป็นการสื่อสารที่มีอิทธิพลและสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสังคม (ทัศนีย์ เจนวิถีสุข, 2555)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ด้านวิธีการเผยแผ่ ควรปรับเปลี่ยนวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีพุทธศาสตร์ทั้งเชิงรับและเชิงรุก การเผยแผ่เชิงรับ เป็นการเผยแผ่ด้วยการเทศน์การสอนธรรมเป็นหลัก ส่วนการเผยแผ่เชิงรุก เป็นการใ้การใช้การสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ เป็นตัวนำคนเข้าหาธรรม ซึ่งจะทำได้สามารถทำการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ด้านสื่อในการเผยแผ่ ควรเพิ่มการใช้สื่อในการเผยแผ่ให้หลากหลายมากขึ้น เช่น การอภิปราย, การไต่ถามที่เชิงพุทธ, โดยทาง วิทยุ, โดยทางโทรทัศน์, แกดซีดี CD DVD VDO, หอกระจายข่าวและคอมพิวเตอร์และ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อให้สามารถเผยแผ่ธรรมะเข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

3) ด้านปัญหาและอุปสรรคในวิธีดำเนินการเผยแผ่ ควรเพิ่มศรัทธาในการเผยแผ่ ปรับขอบเขตของการเผยแผ่ให้อยู่ร่วมในสังคมของศาสนาอื่นได้และเสริมสร้างการทำงานด้านการเผยแผ่อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ลดปัญหา และอุปสรรคในการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสอบถามจากประชาชน หรือผู้ที่ได้รับผลโดยตรงจากการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาของพระผู้เผยแผ่เพื่อให้ได้ความเห็นจากมุมมองประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระผู้เผยแผ่ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาในปัจจุบัน

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ หรือเทคนิคในการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาของพระสงฆ์ เพื่อจะได้ทราบเทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาได้

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2544). *การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธรูปศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
 กาสักเตชะขันหมาก. (2553). *หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : Principle of Social Science Research*. กรุงเทพฯ : สุริยวิสาสน์.
 กุศลโพธิ์สุวรรณ. (2557). “ภาวะผู้นำการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 ทศนีย์เจนวิถีสุข. (2555). “การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 ประยูรอาษานาม. (2541) *.คู่มือวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่2. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
 พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์). (2553). “การบริหารการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาในล้านนา”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 สมจิตรแก้วนาค. (2541). *การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมของกองทัพอากาศ*. *หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตวิทยาการวิจัยและพัฒนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง PROMOTION OF STRENGTHENING THE DEVELOPMENT MONK FOR DRIVING THE DEVELOPMENT IN LOWER NORTH REGION

พระครูปลัดเถรานุวัตร * พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ** รัฐพล เย็นใจมา ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง และ3) เพื่อเสนอการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพทั่วไป ในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ด้วยกัน คือ 1) กลุ่มนักพัฒนาที่มีการเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เน้นความสุขที่ได้เข้าถึงธรรมอย่างมีสติและปัญญา 2) กลุ่มนักพัฒนาที่เน้นการพัฒนาชีวิตและสังคม การพัฒนาชีวิตและสังคมเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ตามคติพระพุทธศาสนา 3) กลุ่มพระนักพัฒนาเน้นการสร้างสันติภาพแก่สังคม ถ้ายทอดหลักพระธรรมที่เข้าใจง่ายผ่านสื่อ 4) กลุ่มการจัดการศึกษาพัฒนาทรัพยากรบุคคลในสังคมเป็นพระสงฆ์ การศึกษาของไทย 5) พระสงฆ์ด้านการปกครอง โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ รวมถึงกิจกรรมของคณะสงฆ์ต่าง ๆ ของสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาใน 5 ด้านนี้ ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยเหลือ และพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนต่าง ๆ ทั้งในแง่ของจิตใจ และสภาพความเป็นอยู่ ซึ่งพระสงฆ์นักพัฒนาใน 5 ด้านนี้ ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยเหลือ

* หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

และพัฒนาความเป็นของชุมชนต่าง ๆ ทั้งในแง่ของจิตใจ และสภาพความเป็นอยู่ ทั้งนี้พระสงฆ์ นักพัฒนา มี องค์ ประกอบ ที่สำคัญ ในการ ทำ งาน 7 ประการ คือ 1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 3) การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์อย่างกว้างขวาง 5) กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 6) การพึ่งพิงร่วมกัน และ 7) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน องค์ประกอบทั้ง 7 นี้เป็นหลักของการทำงานรวมกันและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง

2) ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง คือ หลักทฤษฎี POSDCoRB คือ การวางแผน การจัดการองค์การ การจัดหาบุคคล การวินิจัยสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการจัดการงบประมาณ มาเป็นกระบวนการในการทำงานโดยนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักบุคคล การรู้จักเวลา การรู้จักชุมชน และการรู้จักประมาณ มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์นักพัฒนามีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนานั้น จะมีหลักการ กฎเกณฑ์ในการทำงาน รู้ถึงสถานภาพความรู้ ความถนัด ความสามารถ ทั้งของตนเองและบุคคลอื่น ตลอดจนในการสั่งการหรือมอบหมายงานหรือการบริหารงานต่าง ๆ จะมีความเหมาะสมและกับงานนั้น ๆ ตลอดจนมีความคุ้มค่า พอประมาณ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะมนุษย์หรือประชาชนทั่วไป เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะสร้างคนให้มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบการทำงานอาชีพและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับชีวิตของประชาชนอีกด้วย

3) พระสงฆ์นักพัฒนา แบ่งการพัฒนาออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) พัฒนาด้านการปกครอง โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์ 2) พัฒนาที่มีการเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เน้นความสุขที่ได้เข้าถึงธรรมอย่างมีสติและปัญญา 3) พัฒนาที่เน้นการพัฒนาชีวิตและสังคม การพัฒนาชีวิตและสังคมเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ตามคติพระพุทธศาสนา 4) พัฒนาเน้นการสร้างสันติภาพแก่สังคม ถ้ายทอดหลักพระธรรมที่เข้าใจง่ายผ่านสื่อต่าง ๆ และ 5) พัฒนาการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม พระสงฆ์นักพัฒนาได้สังเคราะห์หลักการทำงานจาก ทฤษฎี POSDCoRB และประยุกต์ใช้กับหลักสัปปุริสธรรม มาเป็นหลักในการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ทำให้การทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข ในขณะเดียวกันยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับพระสงฆ์นักพัฒนาให้มีแนวทางการทำงานที่เป็นรูปธรรม มีกฎเกณฑ์ในการทำงานมีจุดหมายที่ชัดเจนตลอดจนยอมรับสิ่งใหม่หรือการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างความเข้มแข็ง, พระสงฆ์นักพัฒนา, ภาคเหนือตอนล่าง

ABSTRACT

The objectives of the research were: (1) to study the generality in working of the development monks in lower North region, (2) to study the factors influencing the strength of the development monks in lower North region, and (3) to present the promotion of the strength the development monks in lower North region.

The methodology was the Qualitative Research focusing on the promotion of the strength the development monk in lower North region. The qualitative research collected data from 25 key informants by In-Depth interview and the Focus Group Discussions with 9 experts. The tools of the research were questionnaire and the record in the focus group discussion.

The findings were as follows:

1. The generality in working of the development monks in lower North region was divided in 5 aspects: 1) the group of the developers propagating the practice in Vipassana-Kammatthan (Insight Meditation), 2) the group of the developers focusing on the development of life and society, 3) the group of the development monks focusing on making the peaceful society, 4) the group of the educational management and 5) the group of the government monks. The development monk network functioned in the Buddhist propagation, helping and developing the communities in the mind and living. Moreover, the development monks had the 7 necessary characteristics in working : 1) having the mutual recognition of perspectives, 2) having the mutual vision, 3) having the mutual benefit and interest, 4) the participation of the monks widely, 5) having the promotion process each other, 6) the dependency together, and 7) the exchange interaction.

2. The factors influencing the strengthening of the development monks in lower North region were the theory of POSDCORB : planning, organizing, staffing, directing, coordinating, reporting, and budgeting, and the Suppurisadhamma : knowing causes, knowing results, knowing oneself, knowing moderation, knowing occasion, knowing company and knowing person for the working of the development monks efficiently. Moreover, the development monks worked with the principles in working, knew their own state of the knowledge, expert, capabilities and others, commanded and assigned the work or administrated the work suitable to the work, value, and demand of the people. Therefore, the human or people was the important factor for the development. The people must have

the knowledge, capability, necessary basic skills, generous characteristic, readiness in fight to themselves and society, readiness in working, and readiness in progress for the life of the people.

3. The development monks divided the development into 5 aspects : 1) the government development with the principles of the Dhamma-Vinaya, 2) the propagation development of the Vipassana meditation focusing on the happiness in access to the Dhamma with the consciousness and wisdom, 3) the development of the life and society with the principles of Buddhism, 4) the development focusing on making the peace to the society, transferring the principles of Dhamma through the media, and 5) the development of secular education and Dhamma education. The development monks synthesized the principles of the working from the theory of POSDCORB and applied the Suppurisadhamma for the working to promote the strength. It made the work more efficient. Moreover, it was the principle of the life quality development of the people, made the strength to the development monks for the concrete working ways, had the regulation in the working, had the obvious goal, and accepted the new things or change.

Keywords : Promotion of Strength, Development Monks, Lower North Region

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนดังจะเห็นได้จากการปฏิรูปสังคมไทยตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 ถือเป็นการเริ่มต้นโดยรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่ทุกคนในสังคมมีความคาดหวังว่าจะทำให้สถานะความเป็นอยู่ดีขึ้นโดยมุ่งการพัฒนาประเทศให้มีรากฐานที่เข้มแข็งมีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงสามารถแก้ปัญหาความยากจนและเป็นการกระจายรายได้รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการพึ่งตนเองพร้อมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ (ฐิติวัจน์ พัฒน์เจริญ สุรพล พุฒคา และบุญเรือง ศรีเหรียญ, 2557) ประชากรเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการให้เกิดคุณภาพชีวิต รวมทั้งพระสงฆ์นักพัฒนาทางสังคม ซึ่งรวมตัวกันเป็นพระสงฆ์เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความแตกต่างจากกระบวนทัศน์ของศาสตร์สาขา ฟิสิกส์ ชีววิทยา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และจิตวิทยา พระสงฆ์ถูกกล่าวถึงมานานแล้ว ในประเทศไทยได้มีการดำเนินงานลักษณะพระสงฆ์กันอยู่บ้างทั้งโดยการเริ่มต้นจากความพยายามพระสงฆ์นักพัฒนาแล้วลงมือดำเนินงานโดยอาศัยตัวบุคคลในโครงสร้างพระสงฆ์ที่ออกแบบไว้เป็นกลไกดำเนินการมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตใจและสติปัญญา ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2549) ซึ่งมักพบว่ามีโอกาสล้มเหลวมากกว่าสำเร็จเนื่องจากส่วนมากพระสงฆ์แบบจัดตั้ง จะละเลย

คุณลักษณะสำคัญที่มีความละเอียดอ่อนของแบบแผนของโครงสร้างพระสงฆ์ และองค์ประกอบของพระสงฆ์ทั้งในส่วนที่เป็นตัวปัจเจกบุคคล ตำแหน่งของบุคคลต่าง ๆ ของพระสงฆ์นักพัฒนาระบบการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนสาระที่ต้องการสื่อสาร ทำให้ไม่เกิดกระบวนการพระสงฆ์อย่างแท้จริง

ภาคเหนือตอนล่างเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่มากมาตั้งแต่อดีต ซึ่งปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากภาวะปัจจุบันประเทศได้ประสบปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในทุกด้านทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ทรัพยากรบางอย่างเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นมาแล้วในอดีต และนับวันยังทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเกิดปัญหาทางด้านมลพิษทางอากาศ ทางน้ำ กลิ่น และทางเสียง ก่อให้เกิดความรำคาญต่อชุมชนรอบข้าง และส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องด้านมาตรฐานการครองชีพ การศึกษา สุขภาพ ตลอดจนความทั้ง 3 สาเหตุนี้เกิดจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไป ความเหลื่อมล้ำทางสังคมนำมาซึ่งผลกระทบรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางสังคมหรือการเมือง สำหรับผลกระทบต่อปัญหาสังคมที่ชัดเจนคงเป็นปัญหาอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นปัญหาลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ทั่วไป ไปจนถึงความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเพศ และแน่นอนปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด ส่วนปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองย่อมเกิดขึ้นเมื่อผลกระทบของความเหลื่อมล้ำก่อให้เกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม และเมื่อเรียกร้องทวงสิทธิแล้วไม่ได้รับการตอบสนองตามที่ต้องการเพราะความเหลื่อมล้ำจะทำให้การแก้ไขปัญหามีความซับซ้อนและเกิดการสะสมของสภาพปัญหาแทบจะทุกเรื่อง จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นได้เชื่อมโยงให้เห็นว่ากระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ และนำไปสู่ผลกระทบต่อสุขภาพด้วย พระสงฆ์นักพัฒนาจึงได้เกิดการรวมตัวขึ้น เพื่อดำเนินกิจของคณะสงฆ์หลายอย่างก่อเกิดพระนักพัฒนา ผู้ทำงานเพื่อสร้างสุขแก่ชุมชน และสังคมตามหลักพระธรรมการศึกษาวิสัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พบว่าพระสงฆ์สร้างประโยชน์ และสร้างความสุขแก่คนไทยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในหลายมิติ โดยมี 5 รูปแบบคือ 1) กลุ่มพระสงฆ์ที่เน้นการสร้างความสุขผ่านการเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เน้นความสุขที่ได้เข้าถึงธรรมอย่างมีสติและปัญญา 2) กลุ่มพระสงฆ์พัฒนา เน้นการพัฒนาชีวิตและสังคม เช่น โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) 3) กลุ่มพระนักเผยแผ่ เน้นการสร้างสันติภาพแก่สังคม ถวายทอดหลักพระธรรมที่เข้าใจง่ายผ่านสื่อ 4) กลุ่มการจัดการศึกษา พัฒนาทรัพยากรบุคคลในสังคมเป็นพระสงฆ์ เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 5) พระสงฆ์ด้านการปกครอง โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ รวมถึงกิจการของคณะสงฆ์ต่าง ๆ เช่น งานประเพณีบวชสามเณรภาคฤดูร้อน (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2559)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลการเสริมสร้างความเข้มแข็งความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนา และเพื่อนำเสนอการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่างต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง
3. เพื่อเสนอการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาการศึกษาครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาในภาคเหนือตอนล่าง โดยมีเครื่องมือในการวิจัย คือ

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน 25 รูป/คน ประกอบด้วย 1) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน 2) นักวิชาการด้านการบริหารองค์กร จำนวน 5 รูป/คน 3) พระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน 10 รูป/คน 4) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกัพระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน 5 ท่าน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยสนทนากลุ่มเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่างโดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 9 รูป/คน

4. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไป ในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ด้วยกัน คือ 1) กลุ่มนักพัฒนาที่มีการเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 2) กลุ่มนักพัฒนาที่เน้นการพัฒนาชีวิตและสังคม 3) กลุ่มพระนักพัฒนา 4) กลุ่มการจัดการศึกษา 5) พระสงฆ์ด้านการปกครอง เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาใน 5 ด้านนี้ ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยเหลือ และพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนต่าง ๆ ทั้งในแง่ของจิตใจ และสภาพความเป็นอยู่ ซึ่งพระสงฆ์นักพัฒนาใน 5 ด้านนี้ ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยเหลือ และพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนต่าง ๆ ทั้งในแง่ของจิตใจ และสภาพความเป็นอยู่ ทั้งนี้พระสงฆ์นักพัฒนามีองค์ประกอบที่สำคัญในการทำงาน 7 ประการ คือ 1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 3) การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์อย่างกว้างขวาง 5) กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 6) การพึ่งพิงร่วมกัน และ 7) การปฏิสัมพันธ์เชิง

แลกเปลี่ยน องค์ประกอบทั้ง 7 นี้เป็นหลักของการทำงานร่วมกันและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับพระสงฆ์พัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของพระสงฆ์พัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง คือ หลักทฤษฎี POSDCORB คือ การวางแผน การจัดการองค์การ การจัดหาบุคคล การวินิจฉัยสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการจัดการงบประมาณ มาเป็นกระบวนการในการทำงานโดยนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักบุคคล การรู้จักเวลา การรู้จักชุมชน และการรู้จักประมาณ มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์พัฒนามีประสิทธิภาพ

3. พระสงฆ์พัฒนา แบ่งการพัฒนานออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) พัฒนาด้านการปกครอง 2) พัฒนาที่มีการเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 3) พัฒนาที่เน้นการพัฒนาชีวิตและสังคม 4) พัฒนาเน้นการสร้างสันติภาพแก่สังคม และ 5) พัฒนาการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม พระสงฆ์พัฒนาได้ส่งเคราะห์หลักการทำงานจาก ทฤษฎี POSDCORB และประยุกต์ใช้กับหลักสัปปุริสธรรม มาเป็นหลักในการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ทำให้การทำงานของพระสงฆ์นั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข ในขณะเดียวกันยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับพระสงฆ์พัฒนาให้มีแนวทางการทำงานที่เป็นรูปธรรม มีกฎเกณฑ์ในการทำงาน มีจุดหมายที่ชัดเจนตลอดจนยอมรับสิ่งใหม่หรือการเปลี่ยนแปลง

5. อภิปรายผล

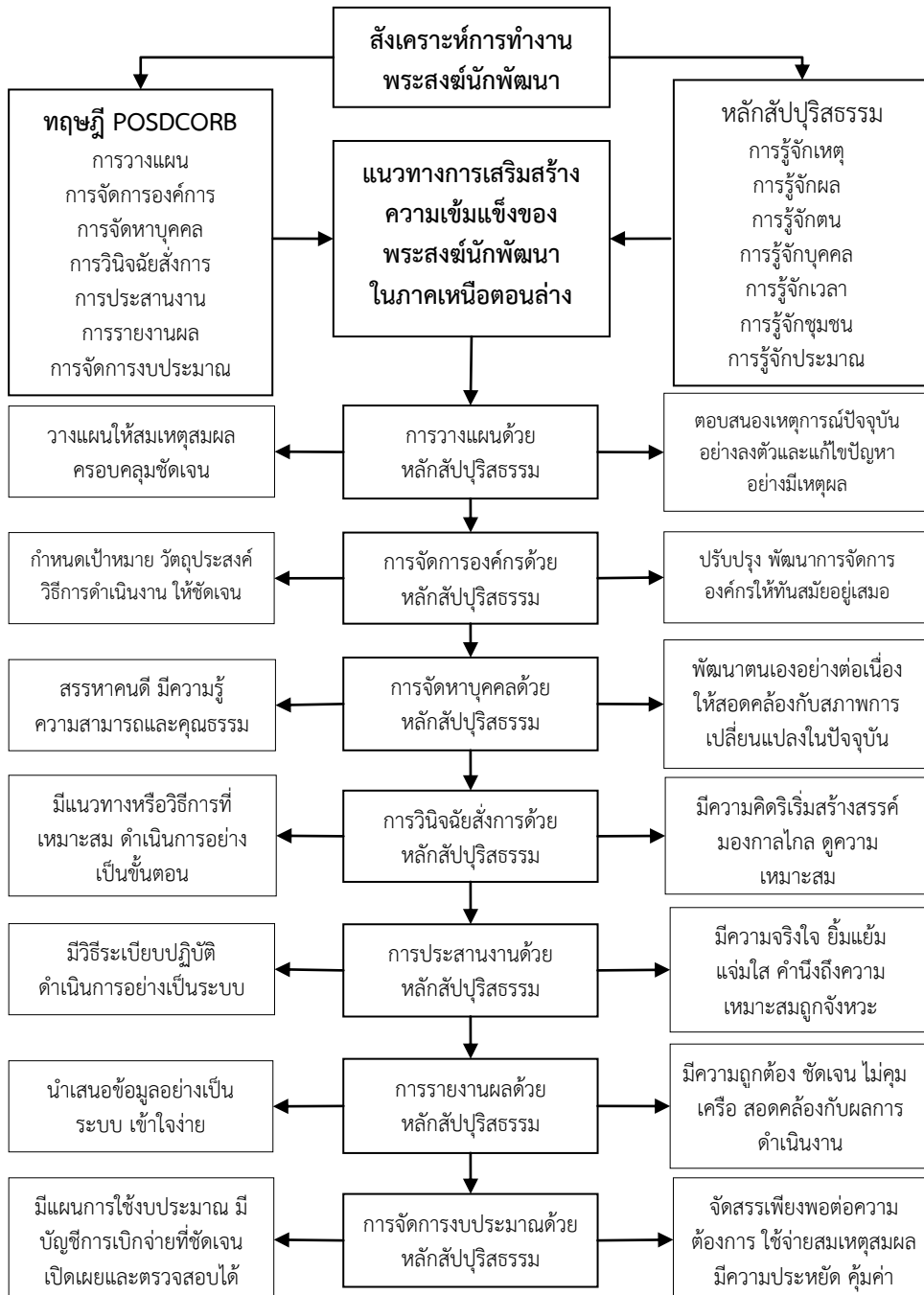
สภาพทั่วไป ในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์พัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ด้วยกัน คือ 1) กลุ่มนักพัฒนาที่มีการเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 2) กลุ่มนักพัฒนาที่เน้นการพัฒนาชีวิตและสังคม 3) กลุ่มพระนักพัฒนา 4) กลุ่มการจัดการศึกษา และ 5) พระสงฆ์ด้านการปกครอง เครือข่ายพระสงฆ์พัฒนาใน 5 ด้านนี้ ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูโสภณปริยัตยานุยุต ผลการวิจัยพบว่า การบริหารคณะสงฆ์ที่ดีมี การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดและชุมชน (พระครูโสภณปริยัตยานุยุต (เจมศักดิ์ กิตติวณฺโณ), 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระณปร โทวาท ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดจะเป็นศูนย์กลางและประสานงานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและมีการปฏิบัติตามนโยบายข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ ตามที่ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมายช่วยเหลือ (พระณปร โทวาท, 2559) และมีองค์ประกอบที่สำคัญในการทำงาน 7 ประการ คือ 1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 3) การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์อย่างกว้างขวาง 5) กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 6) การพึ่งพิงร่วมกัน และ 7) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน องค์ประกอบทั้ง 7 นี้เป็นหลักของการทำงาน

ทำงานร่วมกันและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระราชวรมนู (พล อาภากร) และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “พระธรรมทายาท: เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาเพื่อการพัฒนาสังคม” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการทำงานของเครือข่ายอดีตพระธรรมทายาทว่าส่วนหนึ่งมีบทบาทสำคัญเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาสังคมโดยมุ่งเน้นการทำงานที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาควบคู่กับการใช้หลักการพัฒนาชุมชนเพื่อการประยุกต์ให้ชุมชนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ของสังคมไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้บนหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง คือ หลักทฤษฎี POSDCoRB คือ การวางแผน การจัดการองค์การ การจัดหาบุคคล การวินิจฉัยสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการจัดการงบประมาณ มาเป็นกระบวนการในการทำงานโดยนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักบุคคล การรู้จักเวลา การรู้จักชุมชน และการรู้จักประมาณ มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การปฏิบัติงานของพระสงฆ์นักพัฒนามีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ ธรรมลังกา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงรายเป็นสังคมแบบเครือญาติมีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวนราบและแนวตั้ง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน มีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่าง ๆ (สมบูรณ์ ธรรมลังกา, 2556)

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง คือพระสงฆ์นักพัฒนาแบ่งการพัฒนาออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) พัฒนาด้านการปกครอง โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ 2) พัฒนาที่มีการเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เน้นความสุขที่ได้เข้าถึงธรรมอย่างมีสติและปัญญา 3) พัฒนาที่เน้นการพัฒนาชีวิตและสังคม 4) พัฒนานั้นการสร้างสันติภาพแก่สังคม ถวายทอดหลักพระธรรมที่เข้าใจง่ายผ่านสื่อต่าง ๆ และ 5) พัฒนาการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม พระสงฆ์นักพัฒนาได้ส่งเคราะห์หลักการทำงานจาก ทฤษฎี POSDCoRB และประยุกต์ใช้กับหลักสัปปุริสธรรม มาเป็นหลักในการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ทำให้การทำงานของพระสงฆ์นั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่) และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า คณะสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนาในสังคมไทย มีบทบาทหลักในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมโดยมีเป้าหมายเพื่อการสร้างประโยชน์และความสุขตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับผู้คนในสังคม

7. สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย



แผนภาพที่ 1 แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง

จากแผนภาพดังกล่าว พระสงฆ์นักพัฒนา คือ พระสงฆ์ที่ทำงานสงเคราะห์ชุมชนด้วยการให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือชาวบ้านด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1) **กลุ่มพระสงฆ์ด้านการปกครอง** โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ รวมถึงกิจกรรมของคณะสงฆ์ต่างๆ ได้มีการดำเนินกิจกรรมตามหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการรักษาพระธรรมวินัยและความดีงามตามหลักพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ได้มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งมีสายการปกครองที่ชัดเจนมุ่งดำเนินงานตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ประการ ดังนี้ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ โดยแต่ละด้านก็จะมีการมอบหมายให้พระสงฆ์ภายในระดับต่าง ๆ เป็นผู้ดูแลให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยต่อไป

2) **กลุ่มพระนักพัฒนาที่มีการเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน** เน้นความสุขที่ได้เข้าถึงธรรมอย่างมีสติและปัญญา ยกตัวอย่างเช่น สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิษณุโลก สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น

3) **กลุ่มพระนักพัฒนาที่เน้นการพัฒนาชีวิตและสังคม** การพัฒนาชีวิตและสังคมเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ตามคติพระพุทธศาสนา การสังคมสงเคราะห์ในทางพุทธศาสนานั้น จะช่วยเหลือให้ถูกคนจึงจะเกิดประโยชน์ เหมือนอย่างที่ว่าพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า สพพทานัง ธมมทานัง ชินาติ การให้ธรรมะเป็นทานชนะการให้ทั้งปวง คือให้เขามีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกเพราะการสงเคราะห์ทางวัตถุนี้ เป็นสิ่งที่ระวังที่สุดอาจจะทำให้คนโง่อยู่แล้ว บูดำตุอยู่แล้ว เราไปสอนให้เขา บูดำตุยิ่งขึ้นอีก มันจะยังไม่ใช้สงเคราะห์ มันทำให้พลาดได้ แต่การสงเคราะห์ทางวิญญาณนั้น ไม่มีทางพลาดเพราะมันยังขาดอยู่จะให้เขามีจิตใจเป็นธรรมะ ประกอบไปด้วยธรรมะทุกแขนง ทุกๆ ชนิดของธรรมะ ที่เรียกว่า ความสว่างไสวทางวิญญาณ

4) **กลุ่มพระนักพัฒนา เน้นการสร้างสันติภาพแก่สังคม** ถ้ายทอดหลักพระธรรมที่เข้าใจผ่านสื่อ ปัจจุบันมีพระสงฆ์ปฏิบัติงานการเผยแผ่พุทธศาสนา ในงานพระธรรมทูต ได้แบ่งการปฏิบัติงานพระธรรมทูตออกเป็น 9 สาย โดยอาราธนาพระเถระที่เคยมีประสบการณ์ในวงการคณะสงฆ์และวงการพระพุทธศาสนาพอสมควรให้เป็นหัวหน้า นอกเหนือจากพระธรรมทูตแล้ว ยังมีพระสงฆ์อีกกลุ่มหนึ่ง คือ พระธรรมจาริกร่วมกับกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งได้ทำการอบรมศีลธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน และเยาวชนทั่วไป บทบาทของพระสงฆ์ด้านจริยธรรม คือการให้ธรรมะเป็นทาน ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานของพระสงฆ์หลายหน่วยงานที่ทำหน้าที่อย่างเป็นระบบ คือ งานพระธรรมทูตและงานพระธรรมจาริกทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมเพื่อความสงบงามทางอารมณ์ เป็นการฝึกจิตใจให้มีคุณภาพ มีสมรรถภาพจิตดี

5) **กลุ่มพระนักพัฒนา เน้นการจัดการศึกษา** พัฒนาทรัพยากรบุคคลในสังคมเป็นพระสงฆ์ บทบาทพระสงฆ์ในการให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ได้แก่ การจัดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ ครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน ครูสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน

2. ส่วนที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ สามเณร ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2516 สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (วาสน์ วาสโน) ได้ทรงปรารภกับนายอภัย จันทวิมล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการสมัยนั้นว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะให้ทางคณะสงฆ์พิจารณาหาทางจัดการสอนเด็กและประชาชนให้มีความรู้อ่านออกเขียนได้ แม้ว่าจะมีโรงเรียนในระบบการศึกษาของชาติรับผิดชอบอยู่ก็ตาม แต่ปัญหาสำคัญ คือ รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาให้เด็กได้เข้าเรียนก่อนเกณฑ์ได้ทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่น วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาของบรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีความสนใจวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาการทางโลก โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีพันธกิจ จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ กระบวนการ ในวิชาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้น พระสงฆ์นักพัฒนาทั้ง 5 กลุ่มนี้ ส่งเคราะห์หลักการ ทำงานจาก ทฤษฎี POSDCoRB คือ การวางแผน การจัดการองค์การ การจัดหาบุคคล การวินิจฉัยสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการจัดการงบประมาณ โดยประยุกต์ใช้กับหลักสัปปุริสธรรม คือ การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักประมาณ การรู้จักเวลา การรู้จักชุมชน และการรู้จักบุคคล มาเป็นหลักในการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนา เมื่อนำมาประยุกต์เข้าด้วยกันแล้ว ทำให้การทำงานของพระสงฆ์นั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้ง ให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิต มีความพึงพอใจต่อตนเองและสังคม สามารถดำรงชีวิตให้อยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผน ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามได้ และไม่ทำให้เป็นภาระที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม

8. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสงฆ์นักพัฒนาต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ วิธีการปฏิบัติงาน และยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้
2. พระสงฆ์นักพัฒนาต้องกำหนดโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจน เพื่อแบ่งภาระหน้าที่ อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ การบังคับบัญชา และการควบคุม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ต้องมีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ

3. พระสงฆ์นักพัฒนาต้องส่งเสริมให้พระสงฆ์นักพัฒนาไปศึกษาต่อหรือเข้ารับการศึกษาอบรม เพื่อให้มีทักษะในการทำงาน มีความรู้ความสามารถ มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการบริหารงาน สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นและสถานที่ได้

4. พระสงฆ์นักพัฒนา ต้องแนะนำและส่งเสริมให้ประชาชนได้สร้างเครือข่ายของชุมชน เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นภายในชุมชนได้ โดยการส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ชมรม เพื่อการบริหารจัดการและดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

5. พระสงฆ์นักพัฒนาต้องแนะนำ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเกิดกระบวนการเรียนรู้ ความเสียสละเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. พระสงฆ์นักพัฒนาต้องปฏิบัติงาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์ วิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

2. พระสงฆ์นักพัฒนาต้องปฏิบัติงานตามโครงสร้าง ภาระหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายงาน ตลอดจนต้องมีความรับผิดชอบ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

3. พระสงฆ์นักพัฒนาต้องนำทักษะความรู้ความสามารถ และความสามารถในการบริหารงาน ไปใช้ในส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

4. พระสงฆ์นักพัฒนาต้องเข้าร่วมกับเครือข่ายของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาภายในชุมชน เพื่อการบริหารจัดการและดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

5. พระสงฆ์นักพัฒนาจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ และความเสียสละ

3. ข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในส่วนของเครือข่ายนักพัฒนาในส่วนภายในองค์กรถึงสภาพการทำงาน และปัญหาในการทำงาน

2. ควรทำการศึกษาในระดับที่ใหญ่และกว้างขึ้น อาจจะหมายถึงในระดับประเทศ

3. ควรทำการศึกษาถึงรูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายของนักพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

4. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายนักพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

5. ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายของนักพัฒนาในสภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- ฐิติวัจน์ พัฒน์เจริญ สุรพล พุฒคา และบุญเรือง ศรีเหรียญ.(กันยายน-ธันวาคม 2557) “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของทหารกองประจำการสังกัดกองทัพบก”.วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. 8 (3)
- พระครูโสภณปริยัตยานุยุต (เจมศักดิ์ กิตติวินโณ). (พฤษภาคม-สิงหาคม 2559). “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. วารสาร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 5(2).
- พระณปวร โทวาท. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2559). “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”. วารสาร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 5(2)
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอ่อน) และคณะ . (2556). “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) : กรุงเทพมหานคร.
- สมบูรณ์ ธรรมลงกา. (2556). “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ในจังหวัดเชียงราย”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม THE ROLE OF COMMUNITY DEVELOPMENT OF WAT INTHARAM, AMPHAWA DISTRICT, SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (นนทิโย ประยูร)*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาชุมชนตามทัศนะตะวันตกและทัศนะของพระพุทธศาสนา (2) ศึกษาสภาพชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (3) ศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม เพื่อให้ได้มุมมองและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 27 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า :

1. การพัฒนาชุมชนตามแนวตะวันตก เป็นการกระทำในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการ (Process) อันเป็นทั้งวิธีการ (Method) และยังเป็นทั้งโครงการหรือแผนงาน (Program) อีกทั้งการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง (Movement) ซึ่งในหลักการดังกล่าวก็เพื่อการพัฒนาให้ชุมชนมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม และในทัศนะของพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนารเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดีหรือการมีคุณภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนและบุคคลรอบข้างให้มีความสุข รู้เท่าทัน จึงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อจัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจารณ์ญาณตามเหตุปัจจัยด้วยตนเอง โดยอาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

2. สภาพของชุมชนของวัดอินทารามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ เมื่อความเจริญขยายตัว ชุมชนนี้ได้รับผลกระทบจากการเพิ่มของผู้คนในชุมชน มีหมู่บ้านจัดสรรและร้านค้าเป็นจำนวนมาก สภาพความเป็นอยู่ของชาวชุมชนในปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ชาว

* หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชุมชนที่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นครอบครัวใหญ่มีอาชีพเป็นหลักฐานมั่นคง กับชาวชุมชนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด ซึ่งประกอบอาชีพรับราชการ รับจ้าง แต่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปความเป็นอยู่ของประชาชนชุมชนวัดอินทารามยังไม่หนาแน่น ไม่แออัดมากนัก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นสวนผลไม้ นอกจากนั้นยังมีพื้นที่ว่างเปล่าอยู่อีกมาก คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนค่อนข้างดี เนื่องจากไม่แออัดและไร้มลพิษ

3. บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีดังนี้

1) ด้านการพัฒนาสังคม พบว่า วัดอินทาราม มีการพัฒนาในด้านจิตใจ ได้พัฒนาจิตใจของคนในชุมชน เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนในท้องถิ่น โดยจัดตั้งศูนย์บำบัดยาเสพติดขึ้นภายในวัด เพื่อเป็นการแก้พื้นฐานปัญหาของสังคม โดยใช้หลักธรรมและสมุนไพรรักษาผู้ที่ติดยา และส่งเสริมจัดอบรมวิชานักธรรมและวิชาธรรมศึกษาก่อนสอบ สร้างโรงเรียน เปิดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก และประสานพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ เช่น การสร้างสะพาน การสร้างถนนหลายสาย ทั้งเส้นทางหลักและเส้นทางเข้าหมู่บ้าน **2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ** พบว่า ในชุมชนวัดอินทารามประชาชนมีอาชีพรับจ้างและทำสวนเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้น้อย วัดจึงได้พัฒนาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ จัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลปึก จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าในชุมชน เพื่อส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเปิดตลาดน้ำให้เกษตรกรนำสินค้าทางการเกษตรมาจำหน่าย จัดงานเทศกาลส้มโอดี ลิ้นจี่หวาน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างมาก โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง **3) ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม** พบว่า วัดอินทารามเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่างๆ เพื่อปลูกฝัง ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น ส่งเสริมประเพณีถวายสลากภัต การตักบาตรน้ำผึ้ง การตักบาตรข้าวต้มมัด การเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกคาถาพันในวันสารทไทยทุกปี สนับสนุนการฝึกอบรมเยาวชนด้านการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม และท้องถิ่น สนับสนุนการสร้างห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี เพื่ออนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ภายในตำบล **4) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม** พบว่า วัดอินทารามมีการจัดการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของวัด เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีต่อการอยู่อาศัยและการประกอบกิจการต่างๆ ป้องกัน ลดเหตุรำคาญและผลกระทบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิงห้อย จัดสถานที่ชมหิงห้อย การทำเขตอภัยทานให้ปลาอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ (วังมัจฉาปลาตะเพียน) เป็นผู้ดำเนินการปลูกป่าชายเลน การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ และสนับสนุนโครงการลงแขกลงคลอง ต่อสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้สามารถทำให้ชุมชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ประชาชนมีความพึงพอใจเมื่อเข้ามาในวัด

ABSTRACT

The objectives of this research were : (1) to study the general state of the role of community development of Wat Intharam, Amphawa District, Samutsonkhram Province.(2)to study the problems, obstacles and guidelines for community development of Sangha in Amphawa District, Samutsonkhram Province.This research was the qualitative research through the documentary research and in-depth interview from 27 key informants of suitable sampling group to get the view and concept about the role of community development of Wat Intharam, Amphawa District, Samutsonkhram Province.

The findings of this research as following :

1.The principle of Western community development is the action to improve or change for the betterment and more development step by step with co-objective by the process that is the method and project or programme including the continuously movement that this principle is to develop the community efficiently for living in the form of society, economy, culture and environment. In the view of Buddhism, is the learning development and to practice to the balance or equilibrium of life that having the good relationship for living of people with environment that focus on making themselves and others to be happy, to know as it is. This is the sustainable development way for solving the problems systematically, have the proper consideration by using the principle of Dhamma as the tool for the development.

2. The states of community of Wat Intharam, the majority of people have the career as the gardener. When the development expands and then it effects on the community by increasing of the people in the community, has many modern houses and shops. The state of community at the present is divided into 2 groups as the origin community group that has the big family and has the stable career and the community that immigrated from other provinces that work as the government officers, employees but the majority people have the career as the general employment. The living state of the people in the community is not too much and the state of land is still planting the fruits garden and it has many empty areas. The quality of the people in the community is improving due to not too much population and no pollution.

3.The roles of community development of Wat Intharam, Amphawa District, Samutsonkhram Province as following :

1. The social development aspect, found that Wat Intharam had the mental development of community people, as the spiritual leader of community people from the drug addicted people to stop consuming drug, to stop drinking the liquor, to stop playing gambling, to develop the mental community people to work hard for living like how to find and teach to save, economy, smart spending, no luxury, wrong taste of society, but teaching how to make friendship with scholars and avoiding the bad people and teaching how to live smartly with own status, teaching the people to have the sympathy and hospitality, opening the nursery school in the temple, Wat Intharam helped teaching the children for moral cultivation and supported the monastery personnel to develop the national resource early including to propagate the teaching of Lord Buddha to the people, pupils, students as the main mission of Wat Intharam, had the support to the five precepts village project seriously, to bring the youths to become the novices every year, had the cooperation for social development in many aspects like to build the main roads and in the village, to set up the floating market, to make the efficient community society and convenient transportation to sell the agricultural products rapidly, the people know and practice strictly to five precepts village project and to apply Dhamma to use in daily life.

2.The economic development aspect, found that Wat Intharam community by the majority of people had the rent career and working in the garden, had low income, Wat Intharam had the economic development aspect such as to support the sufficient economy by setting up the sugarcane cooperative, saving group for production and support the community shop activity to support the sufficiency economy and opening the floating market for the farmers to sell the products, to set up the tasty pomelo festival and sweet Linchi for income creation for the farmers, the people as the customers to buy the products directly from the gardeners directly without the supplier or middle man.

3.The cultural development aspect, found that Wat Intharam community as the center of culture in every aspect to cultivate the tradition and cultures in every aspect like Buddhist holy day sermon, training and teaching Dhamma education to the youths every Friday that focused on Buddhist culture, to promote Salakkapat offering tradition, rainy robe offering, honey black bowl begging, Khaotommud festival, annual sermon festival in every year, support the

youths to preserve the local tradition and culture, to support to preserve the local wisdom as the knowledge center of sub-district and other places.

4. The environment development aspect, found that Wat Intharam that managed the environmental problem suitably such as waste, poisonous water, polluted air, noise pollution and other pollutions for creating the good environment for living and entrepreneurs that protected the noises and other impacts on community, to preserve the local wisdom for environmental and natural preservation like light fly or Hinghoi watching, forgiving area, fishing park, plant the tree on important days and mangrove forest, to preserve the natural material for Loy Krathong or banana leaf floating and harmony festival etc. and support to use water economically, to promote the production, consumption and service friendly with the nature and environment along with the principle of sufficiency economy by focusing on changing the behavior or applying to use in daily life and be able change to the community people or adjust to use in daily life and people have the satisfaction when they come to temple.

1) บทนำ

วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา “บ้าน” หรือชุมชนไทยเมื่อครั้งในอดีตมี “วัด” เป็นศูนย์กลางจิตใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการศึกษาหรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์แก่ชุมชน “บ้าน” หรือชุมชนจะรวมกับ “วัด” โดยการสนับสนุนที่สำคัญจาก “โรงเรียน หรือราชการ” รวมกันดำเนินการในลักษณะ 3 ประสาน “บ้าน วัด โรงเรียน” หรือเรียกโดยย่อว่า “บวร” รัชกาลที่ 9 ทรงตระหนักและเห็นความสำคัญในบทบาทของ “บ้าน วัด โรงเรียน” ในลักษณะดังกล่าวนี้ จึงมีแนวพระราชดำริที่จะให้ดำเนินการจัดตั้งวัดขึ้นคู่กับชุมชนเพื่อเป็นพุทธสถานในการประกอบกิจการของสงฆ์ในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอันมาก เนื่องจากความซับซ้อนทางเหตุปัจจัยของสังคม ทำให้การดำรงชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนมากยิ่งขึ้น จึงควรมีผู้มีบทบาทรับผิดชอบและหาทางเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จึงต้องนำวิกฤตินี้มาเป็นโอกาสเพื่อพัฒนาสังคมให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชน ช่วยอบรมศีลธรรมให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความสามัคคีเป็นที่ตั้งจึงเห็นได้ว่าแต่ละหมู่บ้านในประเทศไทยจึงมีวัดตั้งอยู่ในทุกหมู่บ้าน สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมาโดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกล่าจิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทยตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็นตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นจำนวนมาก แม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังคงอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับ

วัดต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมและทางราชการของเราอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยความสะดวกแก่การปกครองและการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบทที่รับการบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึงนักซึ่งมีจำนวนเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์ วัดจึงมีบทบาทมากตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย แม้แต่การศึกษาจากโบราณมาทุกวันนี้

การดำรงชีวิตทางสังคมและศูนย์กลางของวัฒนธรรม ชีวิตในชนบทจะอยู่รอบๆ วัด เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่อยู่เหนือจิตใจของชาวไทยอยู่มาก และนับได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในหมู่บ้านที่รองไปจากครอบครัว ความนับถือของประชาชนที่มีต่อสถาบันนี้จะเห็นได้ว่า จากการที่คนไทยได้อุทิศตนให้กับวัดทั้งในด้านจิตใจ เวลา แรงงาน และทรัพย์สินจำนวนเงินที่พุทธศาสนิกชนใช้ไปในการทำบุญประมาณร้อยละ 7 ถึงร้อยละ 84 ของรายจ่ายภายในครอบครัว วัดเป็นสถานที่มีความสำคัญเป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น เป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของชุมชน เป็นโรงเรียน เป็นสถานสงเคราะห์และที่พักสำหรับผู้ยากจน เป็นสถานที่พักผ่อนและศูนย์กลางการกีฬา เป็นที่เก็บศพ เป็นต้น วัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่แบ่งเบาภาระให้กับรัฐบาลทั้งยังก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคงและเสริมสร้างต่อการบริการในด้านสวัสดิการของรัฐ วัดจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยอยู่มาก สังคมไทยชาวพุทธจึงขาดวัดไม่ได้ วัดจึงเป็นที่พึ่งทางใจแก่ประชาชนก็ว่าได้ วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติทุกๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมาตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน จึงมีคำขวัญว่า ชาติ พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ต้องคู่กันไปด้วยกัน

พระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นอย่างมากสำหรับชุมชนแบบชนบทและหากรู้จักดำเนินการให้ดี พระสงฆ์นั้นเองจะเป็นผู้ที่สามารถนำชุมชนไปสู่ความเจริญได้โดยวิธีทางที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพราะความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านยังอยู่ในสภาพที่ดี และความสัมพันธ์แบบนี้มีลักษณะพิเศษจำเพาะคือ พระสงฆ์เป็นผู้เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริงชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังพระโดยความเคารพนับถือและเชื่อฟังนี้เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธา ไม่ได้เกิดจากความเกรงกลัวอำนาจ การกระทำจึงเป็นไปด้วยความเต็มใจและเต็มกำลัง ได้ผลสำเร็จของงานพร้อมทั้งผลทางจิตใจของผู้ทำงานด้วย (พระราชวรมนู (ประยูรค์ ปยุตโต), 2526)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยคือพระสงฆ์ทำหน้าที่สงเคราะห์เป็นหลัก งานสงเคราะห์นี้พระสงฆ์จะทำได้โดยตรงคือการสงเคราะห์จิตใจเป็นหลัก ส่วนการสงเคราะห์ทางวัตถุโดยอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของมาบริจาคแบ่งปันกัน แต่เป็นกิจกรรมชั่วคราว ส่วนการสงเคราะห์ทางจิตใจของพระสงฆ์ที่ทำได้คือ 1) การให้คำแนะนำทางจิตใจเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ 2) การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยการประพาสิตนเป็นตัวอย่าง ตลอดจนสถานที่ของวัดสงฆ์เป็นองค์ประกอบด้านที่จะเลี้ยงจิตใจ 3) การให้

คำแนะนำปรึกษาด้านอื่นๆ เช่น ทางด้านวิชาการ 4) ในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำ ในท้องถิ่นจะเป็นผู้ชี้ช่องทาง เสนอแนะ ให้ความคิดริเริ่ม ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาแก่ชาวบ้านได้ 5) การสงเคราะห์บำรุงขวัญ เป็นบทบาทในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งจำเป็นสำหรับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นสิ่งประโลมจิตใจ (พระศรีวิสุทธิโมลี (ประยูรย์ ปยุตโต), 2516)

นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ กับทั้งเป็นสถานที่ดำเนินการ อบรม แนะนำ สั่งสอน และสงเคราะห์ประชาชนเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ประชาชน ตามกำลังความสามารถของวัดและพระภิกษุสงฆ์พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่บริหารหมู่คณะเป็นหัวหน้าสงฆ์ในวัดปกครองดูแลแนะนำสั่งสอนอบรมพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรืออาศัยอยู่ในวัด และอำนวยการภารกิจทุกอย่างเกี่ยวกับวัดรวมทั้งบริชนรอบๆ วัดก็คือเจ้าอาวาส (พระมหาเสริมชัย ชยมงคล, 2538) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 36 บัญญัติไว้ว่า วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง ในมาตรา 31 วรรค 3 บัญญัติไว้ว่า ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป และในมาตรา 37 (3) บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นการขยายความอนุโลมตามพระพุทธดำรัสข้างต้น นอกจากนี้แล้ว มหาเถรสมาคมองค์การปกครองสงฆ์สูงสุดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ ยังได้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคมกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 ว่าด้วยระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ ข้อ 5) กำหนด “การ” คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเกี่ยวกับคณะสงฆ์ มี 6 ฝ่าย คือ (1) การเพื่อความเรียบร้อยดีงามหรือการปกครองคณะสงฆ์ (2) การศาสนศึกษา (3) การศึกษาสงเคราะห์ (4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (5) การสาธารณูปการ (6) การสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

การพัฒนาชุมชนของวัดอินทารามถือเป็นแบบอย่างให้วัดและชุมชนอื่นๆ ดำเนินตามโครงการหลายอย่างเช่น โครงการลงแขกลงคลอง โครงการเทศกาลลั่นจี่หวาน โครงการเทศกาลส้มโอ โครงการอบรมติวเข้มก่อนสอบนักธรรมสนามหลวง ในฐานะผู้นำชุมชนปากฎการณ์ลักษณะเช่นนี้ เป็นที่น่าสนใจยิ่งว่า วัดอินทารามมีแนวคิดหลักการทำงานในการพัฒนาชุมชนอย่างไร รวมถึงการนำหลักธรรมมาใช้ประยุกต์ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร รวมถึงการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติดภายในชุมชน การสร้างถนนเชื่อมต่อการคมนาคม การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ การเกษตร จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลน และสืบสานประเพณีที่ดีงาม ซึ่งบทบาทการพัฒนาชุมชนดังกล่าวเป็นสิ่งที่ตรงกับความคาดหวังของประชาชนในชุมชนหรือไม่

ข้อมูลกล่าวมาในข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม" เมื่อศึกษาหลักการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม ซึ่งเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับจากประชาชนและหน่วยงานราชการอย่างมากมายเพื่อที่จะหาแนวทางประสานความสัมพันธ์ การประสานที่มีวัดเป็นแกนนำในการ

พัฒนาชุมชนต่างๆ และเพื่อให้เป็นแนวทางให้พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้นำไปพัฒนาท้องถิ่นของตนให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไป

2) วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาหลักการและแนวทางการพัฒนาชุมชนตามทัศนะตะวันตกและทัศนะของพระพุทธศาสนา

2.2 เพื่อศึกษาสภาพชุมชนของวัดอินทาราม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร

2.3 เพื่อศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร

3) ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร” มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ 1) ด้านสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านวัฒนธรรม 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดขอบเขตด้านข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิอย่างลึกซึ้ง จำนวน 27 รูป/คน

4) วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการค้นคว้าและสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิอย่างลึกซึ้ง จำนวน 27 รูป/คน

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจาก ข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้งเมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น

เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

5) ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยสรุปผลวิจัยดังนี้

5.1 บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการพัฒนาสังคม

บทบาทการพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาสังคมของวัดอินทารามนั้นได้แก้ปัญหาที่ถูกจุดในเรื่องของการศึกษาในสมัย 2524 ซึ่งได้เปิดโรงเรียนประยูรขึ้น ที่วัดหนองกะพง เพื่อแก้ไขปัญหาการเดินทางของเด็กนักเรียนที่ต้องเดินทางไกลไปศึกษา แต่ก็ต้องเลิกกิจการไปเพราะเมื่อถนน ไฟฟ้า เข้าถึงการเดินทางก็สะดวกขึ้นจึงทำให้ต้องยุบโรงเรียน ในอนาคตวัดอินทาราม มีโอกาสพัฒนาเป็นศูนย์กลางของการศึกษาโดยวางรากฐานบุคลากรเพื่อเปิดวิทยาลัยจัดทาสอนในระดับปริญญาตรีต่อไปในอนาคต ซึ่งได้มีการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยให้การสนับสนุนพื้นฐานการดำรงชีวิตตามวิถีพอเพียง และพัฒนาให้ชุมชนน่าอยู่โดยส่งเสริมแก้ไขปัญหาเรื่องการศึกษา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาสังคมขั้นพื้นฐาน เช่น โครงการอบรมนักเรียนก่อนสอบ การมอบทุนการศึกษาเด็กเรียนดีแต่ขาดทุนการศึกษา ซึ่งทำให้ชาวบ้านที่ยากจนไม่ได้รับการศึกษาสามารถได้รับโอกาสเข้ารับทุนการศึกษา แม้แต่เด็กนักเรียนที่ขาดเงินก็สามารถมาปรึกษากับเจ้าอาวาสได้ ในปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ได้มีนโยบายส่งเสริมเรื่องการศึกษา นักเรียนชั้นตรี ถึงนักเรียนชั้นเอกและสนับสนุนแผนกธรรมบาลี โดยมอบหมายให้วัดอินทาราม เป็นผู้สอนอบรมนักเรียนก่อนสอบและธรรมศึกษาก่อนสอบ ทำให้พระสงฆ์ที่มาร่วมอบรมสามารถสอบได้เป็นจำนวนมาก จากในอดีตที่พระสอบกันได้น้อย ซึ่งถือเป็นการสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพื่อนำความรู้มาสั่งสอนประชาชน เพื่อเกิดความสุขสงบ และในอนาคตต้องการให้ทางคณะสงฆ์เห็นความสำคัญของการศึกษาควรจัดให้มีการอบรมนักเรียนก่อนสอบทุกจังหวัด

วัดอินทารามนั้นได้เปิดเป็นศูนย์บำบัดยาเสพติดซึ่งมีผู้ป่วยจากทั่วประเทศหลายพันคนมาเข้าร่วมโครงการบำบัดยาเสพติด ซึ่งทำให้เยาวชนสามารถเลิกยาเสพติดได้ โดยใช้หลักธรรมะในการรักษา ซึ่งช่วงแรกที่ทำโครงการชาวบ้านในชุมชนยังไม่เข้าใจในการจัดทำโครงการนี้ แต่พอเริ่มทำไปสักระยะ ก็เห็นผลเพราะคนในชุมชนที่ติดยา เริ่มตระหนักรู้และพาลูกหลานเข้าร่วมโครงการ จนในที่สุดสามารถเลิกยาเสพติดได้ นอกจากนั้น วัดอินทารามยังส่งเสริมสร้างถนน สะพาน เพื่อเชื่อมต่อการคมนาคม เพื่อการเดินทางที่สะดวกของชาวอัมพวา

5.2 บทบาทพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

วัดอินทารามถือเป็นศูนย์กลางของการสร้างงานให้กับชุมชนให้มีรายได้จากผลผลิตในสวนของตนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนราคาน้ำตาลมะพร้าวที่ตกต่ำ เช่น การจัดตั้งสหกรณ์น้ำตาล

มะพร้าวซึ่งเป็นการรวมตัวของชาวสวนมะพร้าวที่ผลิตน้ำตาลมะพร้าวซึ่งถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบ ทำให้ราคาน้ำตาลที่พ่อค้าคนกลางรับซื้อนั้นมีราคาถูกแต่กลับไปขายแพงทำให้ชาวบ้านถูกเอาเปรียบ จึงรวมร่วมกับทางวัดจัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลมะพร้าวโดยมีวัดอินทารามเป็นศูนย์กลาง ในการจำหน่ายน้ำตาลมะพร้าว จนทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างวัดและพ่อค้าคนกลางเรื่องผลประโยชน์ แต่ปัญหาก็ต้องยุติลงเพราะสหกรณ์น้ำตาลมะพร้าว วัดอินทารามได้บุกตลาดขายเองติดต่อโรงงานเองจนทำให้ปัญหานี้หมดไป โอกาสพัฒนาในอนาคต เนื่องจากในอดีต ราคาน้ำตาลมะพร้าวมีราคาแค่ปีละ 300 บาท แต่ในปัจจุบันปีละ 500 บาท

พื้นที่ในจังหวัดสมุทรสงคราม ถือว่ามีดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการเพาะปลูกผลไม้ อาทิ เช่น ส้มโอ ลิ้นจี่ กล้วย และผลไม้อื่นๆ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพาะปลูกพื้นที่ของชุมชนวัดอินทารามที่โดดเด่นคือ การปลูกลิ้นจี่ พันธุ์คอมพิวเตอร์ ซึ่งปีหนึ่งจะมีผลผลิตไม่ต่ำกว่า 100 ตัน ต่อปี และวัดอินทารามนั้นเป็นศูนย์กลางจัดตลาดผลไม้ เพื่อขายลิ้นจี่ในราคาชาวสวนเพื่อพยุงราคาลิ้นจี่ไม่ให้ตกต่ำ แต่ปัจจุบันลิ้นจี่นั้นมีผลผลิตที่ไม่สม่ำเสมอ จึงจัดตลาดภายในวัดเพื่อช่วยเหลือชาวสวนโดยการจัดงานส้มโอ

วัดอินทารามนั้น เน้นการพัฒนาอย่างบูรณาการ มีวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและยึดพื้นที่เป็นหลัก เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน และสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนสร้างอาชีพด้วยตนเอง เช่น โครงการ ตลาดส้มโอ ตลาดลิ้นจี่ ซึ่งเป็นการนำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง แต่การที่วัดเข้ามามีบทบาทในเรื่องเศรษฐกิจ จึงทำให้ประชาชนที่เสียผลประโยชน์มองว่าเป็นพุทธพาณิชย์ เพื่อจำหน่ายสินค้าในชุมชนที่ห่างไกลความเจริญ วัดอินทารามส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าของชุมชนในการจัดงานต่างๆ ภายในสถานที่ของวัด และหน่วยของภาครัฐและเอกชนด้วย ที่มาขอความอนุเคราะห์จัดงานร้านค้าต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนได้ ซึ่งทำให้คนในชุมชนและคนที่เดินไปมาสนใจเข้ามาเดินดูซื้อของในร้านค้าต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอย ซึ่งทำให้เงินหมุนเวียนสู่ประชาชนที่มาตั้งร้านค้า และยังให้ความอนุเคราะห์สถานที่ของวัดในการจัดตั้งร้านค้า ตลาดนัด โดยที่ไม่ได้เก็บค่าเช่าสถานที่แต่อย่างใด แต่จะมีเก็บบ้างก็ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าจ้างคนเก็บขยะบ้าง เป็นต้น ซึ่งเป็นการให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนในพื้นที่และใกล้เคียงที่ให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น

5.3 บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการพัฒนาวัฒนธรรม

ในสมัยปัจจุบันวัดอินทารามยังคงรักษาการเทศน์มหาชาติชาดกซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานจนเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของสังคมชาวพุทธไทย โดยมีความเชื่อว่าการฟังเทศน์มหาชาติทำให้ผู้ฟังได้บุญมากเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดและประชาชนเกิดความสามัคคีปรองดอง แต่ปัญหาในปัจจุบันคนรุ่นใหม่เริ่มหายไปแต่วัดอินทารามก็ยังมีการเทศน์มหาชาติทุกปีโดยยังมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมถ่ายทอดสู่รุ่นหลาน

วัดอินทารามจัดการการฟื้นฟูการเทศน์มหาชาติชาดก การมัดเชือกไหม้ สูตรตำหรับ หลวงปู่หยอด หรือการมัดเงื่อนต่างๆ โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไป แล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมเดิมของชุมชน เพราะเป็นส่วนที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ที่จะสามารถเป็นพลังผลักดันการพัฒนาได้ และหากย้อนดูก็จะพบว่า ชาวบ้านมีประวัติศาสตร์การสร้างชุมชนมายาวนาน โดยมีความร่วมมือกันในกิจกรรมเพื่อให้ชุมชน ทั้งหมดอยู่รอดร่วมกันและต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากสังคมภายนอกได้ ซึ่งการที่ชุมชนอยู่รอด ได้เพราะชุมชนมีทรัพยากรมาก พึ่งพาอาศัยกัน วัดอินทาราม มีการเทศน์สอนเพื่อการกระตุ้น จิตสำนึกของชาวบ้านโดยทั้งผู้นำปัญญาชน ชาวบ้านจะเห็นภัยคุกคามของการครอบงำทางวัตถุและ จิตใจที่ปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากตะวันตก การรับวัฒนธรรมตะวันตกและสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ มาใช้ ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไป เช่น การใช้ข้อล้อมรับประทานอาหาร แทนการใช้มือ การนั่งเก้าอี้แทนการนั่งพื้น การใช้เครื่องแต่งกายแบบตะวันตกหรือปรับจากตะวันตก อาคารบ้านเรือนแบบตะวันตก ตลอดจนการใช้ภาษากิริยามรรยาทก็ตาม และยังจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน และยังมีการจัดกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วยที่ทาง ชุมชนให้ความสนใจมาเข้าร่วมกับทางวัด แล้วยังมีหน่วยงานภาครัฐที่คอยให้การสนับสนุนต่างๆ โดย การสนับสนุนด้านทุนการศึกษาต่างๆ หรือมีการจัดการแข่งขันกีฬาต่างๆ ของชุมชนด้วย ซึ่งเป็นการ จัดการส่งเสริมประเพณีทั่วไปของชุมชน ส่วนทางวัดก็มีการจัดงานประจำปีเป็นประจำปีซึ่งเป็น ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนไปด้วยเช่นกัน

5.4 บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เจริญก้าวหน้าอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาทางเทคโนโลยี และอุตสาหกรรมนั้น จะต้องมีการบูรณาการหรือประสานประโยชน์เข้าด้วยกันระหว่างการพัฒนา ทางเศรษฐกิจกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าวัดอินทารามนั้นเป็นแหล่ง ท่องเที่ยววัดหนึ่งในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ทำน้าหน้าวัดมีการอนุรักษ์ปลูกต้นลำพู เลี้ยงปลา เพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ป่าชายเลนกำลังอยู่ในภาวะ วิกฤต เนื่องจากพื้นที่ป่าจำนวนมากถูกทำลายจนหมดสภาพ และพื้นที่ที่เหลือได้รับผลกระทบจน เสื่อมสภาพไปเป็นจำนวนไม่น้อย จนเหลือเนื้อที่ลดน้อยลงทุกปี แต่ทางวัดอินทารามได้จัดการ อนุรักษ์ โดยการร่วมมือ กศน. สมุทรสงคราม จัดกิจกรรมปลูกต้นลำพู เพื่ออนุรักษ์เป็นศูนย์กลาง ของการศึกษารธรรมชาติวงจรการเกิดของหิ่งห้อยต่อไปในอนาคต

วัดอินทารามถือเป็นวัดที่มีพื้นที่มากซึ่งในปัจจุบันวัดต่างๆ ได้ทำการขายพื้นที่ของตน จน ทำให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อม โดยการตัดไม้หรือถมคลอง ทำให้ระบบนิเวศน์ต่างไปจากเดิม จาก ปัญหานี้ วัดอินทารามได้มีการรณรงค์ให้มีการปลูกต้นลำพู ถือเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ และยังมี การสร้างศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนที่คลองโค่น ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนี้ มิได้เกิด

ขึ้นกับแม่น้ำ อากาศ สารเคมี และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติอื่นๆ เท่านั้น แต่ยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในรูปปัญหาทางสังคมอีก ทุกวันนี้จะเห็นได้ว่าลักษณะนิสัยใจคอ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน ความสามัคคีในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจภายในครอบครัว ความยากจน การเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมอื่นๆ การคมนาคม แต่วัดอินทารามก็สามารถผ่านวิกฤตนั้นไปได้ ด้วยการสนับสนุนโครงการลงแขกลงคลอง โดยให้การสนับสนุนให้ชาวบ้านรวมตัวกัน จัดทำความสะอาดถนน ปลูกต้นไม้และเก็บขยะในลำคลองพื้นที่ของตนจนสามารถสร้างความสามัคคีได้

6) อภิปรายผล

1) ด้านการพัฒนาสังคม

วัดอินทาราม มีการพัฒนาในด้านจิตใจ ได้พัฒนาจิตใจของคนในชุมชน เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนในท้องถิ่น จากคนที่ติดยาเสพติดให้เลิกจากที่เคยติดเหล้าให้เลิกเหล้า จากที่เคยติดการพนันให้เลิกจากการพนัน พัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้ขยันหมั่นเพียรในการทำมาหาเลี้ยงชีพ คือหาและสอนให้ขยันเก็บบออม ประหยัดใช้จ่ายอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ่มเฟือย หรุธรา หลงตามค่านิยมที่ผิดๆ (ค่านิยมที่ไม่่น่านิยม) สอนให้คนที่อยู่สังคม แต่สอนให้รู้จักเลือกคบคน โดยให้เลือกคบกับบัณฑิต ให้หลีกเลี่ยงจากคนพาล และสอนให้วางตนให้เหมาะสมกับภาวะแห่งตน รู้จักฐานะของตน สอนให้ประชาชนมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

วัดอินทารามเปิดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก พร้อมกับดำเนินการเผยแผ่เป็นงานที่นำคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกเผยแผ่สู่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา เป็นภารกิจที่มีความสำคัญของวัดอินทาราม มีการส่งเสริมหมู่บ้านศีล 5 อย่างจริงจัง มีการนำเยาวชนเข้ามาบวชสามเณรอย่างสม่ำเสมอทุกปี มีการประสานพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ เช่น การสร้างถนนหลายสาย ทั้งเส้นทางหลักและเส้นทางเข้าหมู่บ้าน การจัดให้ที่วัดจัดตลาดน้ำ ทำให้สังคมชุมชนให้มีศักยภาพ การคมนาคมสะดวก เกษตรกรสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรไปจำหน่ายได้รวดเร็ว ประชาชนรู้จักและปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในการรักษาศีล 5 และนำธรรมะไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุเทพ สุโขชะชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิธีการ แก้ปัญหาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น บทบาทด้านการให้การศึกษายู่ในระดับมาก บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และบทบาทด้านการให้การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนอยู่ในระดับมาก บทบาทด้านการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมและการพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับมาก บทบาทด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก บทบาทด้านการบำบัดผู้ติดยาเสพติดอยู่ในระดับมากและบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก (พระมหาสุเทพ สุ

โฆยะชัย,2550) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ (2547) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์” ที่พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลูกจิตสำนึกนำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศน์บรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการ พัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้คือชุมชนปลอดจากอบายมุขโดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง

2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในชุมชนวัดอินทารามประชาชนมีอาชีพรับจ้างและทำสวนเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้น้อย วัดจึงได้พัฒนาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง เปิดตลาดน้ำให้เกษตรกรนำสินค้าทางการเกษตรมาจำหน่าย จัดงานเทศกาลส้มโอดี ลิ้นจี่หวาน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร ได้เป็นอย่างมาก ประชาชนผู้บริโภคได้ซื้อผลผลิตที่จำหน่ายโดยตรงจากชาวสวน ทำให้ประชาชนมีความสามารถในการแข่งขันของสินค้าและบริการ และการลงทุน ได้แก่ การพัฒนา OTOP การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การเสริมสร้างศักยภาพผู้ผลิตผู้ประกอบการชาดการมีส่วนร่วมและมักจะเป็นข้ออ้างว่าพัฒนาไม่ได้แน่นอน ต่างคนต่างอยู่มาเป็นเวลานาน ทำให้ความร่วมมือในการพัฒนาจากประชาชนทั้งหมดบ้านมีน้อย แนวทางที่เป็นไปได้ที่จะดำเนินการ พัฒนาคือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีความคิดเห็นร่วมกันในหมู่บ้านเพียงจำนวนหนึ่งก่อน เรียกว่า “กลุ่มสนใจ” ซึ่งกลุ่มจะขยายผลไปสู่การพัฒนาที่เพิ่มขึ้นต่อไป โดยหลักความสำคัญ คือ ต้องทำให้กลุ่มดังกล่าวมีความอิสระในการเคลื่อนไหว ไม่ถูกกรอบของทางราชการครอบงำความคิด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสนอง อัครมโน (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง ศึกษากรณี พระครูพิพิธธรรมรส” ที่พบว่า พระครูพิพิธธรรมรสได้รับแนวความคิดในการพึ่งตนเองจากท่านพุทธทาสภิกขุ แล้วนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมแก่ชุมชนที่ตนไปพัฒนา โดยเริ่มจากปัจจัยที่มีผลให้ท่านมีแรงขับเคลื่อนการทำงานจากหลายสาเหตุ ได้แก่ สภาพปัญหาที่ทักัน การขาดแคลนแหล่งน้ำบริโภคน้ำดื่ม การว่างงานของชาวบ้าน การเล่นการพนันของชาวบ้าน ชาวบ้านขาดความสามัคคี การไม่รู้จักนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้รักษาโรค เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาไม่มากนัก การใช้แรงงานสัตว์ไม่เหมาะสม การไม่รู้จักปลูกพืชสวนครัวและอาหารที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ส่วนในด้านหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ได้แก่ กฎแห่งกรรม สังคหวัตถุธรรม เบญจศีล ความสันโดษ และอิทธิบาท สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสังเวียร ปญฺญารโ (2550) จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์” พบว่า ด้านการปรับตัวและการปรับบทบาท หากพระสงฆ์ยังสามารถปรับและนำหลักธรรมวิธีการสอนที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน พระสงฆ์จะได้รับความเคารพนับถือและความศรัทธาจากประชาชน การนำหลักธรรมความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่เพียงเกิดผลต่อชุมชนด้านศีลธรรมเท่านั้น ยังทำให้เกิดการรวมกลุ่มและรู้สึกในความสัมพันธ์กันที่จะ

ดำเนินกิจกรรมต่อกลุ่ม ทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเอง โดยพระสงฆ์ได้ปรับบทบาทในการเข้าถึง เข้าไปรับรู้ปัญหาของชุมชน เช่น ปัญหาความยากจน โดยได้หยิบยกเอาปัญหาเหล่านี้มาเป็นสื่อกระตุ้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ชุมชนโดยอาศัยหลักพระศาสนาจากการเรียนรู้ชุมชนมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชุมชนได้อย่างลงตัวโดยการปลูกฝังหลักคุณธรรม

3) ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม

วัดอินทารามเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้แขนงต่างๆ เจ้าอาวาสริเริ่มก่อตั้งห้องสมุดประชาชน เฉลิมราชกุมารี ปลูกฝังส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การเทศน์ทุกวันธรรมสวนะ การอบรม การเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่เยาวชนทุกวันศุกร์ (เน้นประเพณีวัฒนธรรมชาวพุทธ) ส่งเสริมประเพณีถวายสลากภัต การถวายผ้าอาบน้ำฝน การตักบาตรน้ำผึ้ง การเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกคาถาพันในวันสารทไทยทุกปี สนับสนุนการฝึกอบรมเยาวชนด้านการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม ท้องถิ่นสนับสนุนการสร้างห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารีเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ภายในตำบล สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอนก สีหามาตย์ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการอนุรักษ์โบราณสถานของกรมศิลปากร” ที่พบว่า การอนุรักษ์โบราณสถานเป็นงานที่ใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง โดยใช้หลักการอนุรักษ์สากลจากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ ทำให้ภาคสังคมเข้าใจลักษณะงานยาก และกรมศิลปากรเองก็ขาดการประชาสัมพันธ์การดำเนินการในการอนุรักษ์โบราณสถานในแต่ละพื้นที่ ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือบ่อยครั้ง นอกจากนี้ที่ผ่านมารัฐไม่ได้ให้ความสนใจกับการมีส่วนร่วมระหว่างภาคสังคมกับหน่วยงานที่ทำการอนุรักษ์โบราณสถาน ทำให้ประชาชนไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของโบราณสถาน

4) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

วัดอินทารามมีการพยายามจัดการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม และบริบทของวัด ทั้งขยะ-มูลฝอย น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียงเรื้อรัง มลพิษอื่นๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีต่อการอยู่อาศัยและการประกอบกิจการต่างๆ ป้องกัน ลดเหตุด้านความปลอดภัยและผลกระทบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน วัดอินทารามยังจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิ้งห้อยเพื่อการอนุรักษ์ปลุกป่าชายเลน รวมถึงจัดตั้งกลุ่มจักรสาน เป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุตภัสสรธรรม (สำเรียง เนื่องกระโทก) (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์เขตการปกครอง อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ” พบว่า การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนซึ่งแสดงออกโดยผ่านกิจกรรมพัฒนาชนบทต่างๆ และมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาคน เพราะว่าการพัฒนาคนแต่เพียงอย่างเดียวเป็นสิ่งที่ยากลำบากมากและต้องใช้เวลานาน ประกอบกับในชุมชนนั้น จะต้องประกอบด้วยคนและสิ่งแวดล้อมที่แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดไม่ได้ เพราะสิ่งแวดล้อมนี้ถือเสมือนว่าเป็นส่วนหนึ่งของคน เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมมี 5 โครงการ คือ 1) โครงการอบรมอาชีพ 2) โครงการปลูกป่าสมุนไพรร 3) โครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น 4) โครงการอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อม และ 5) โครงการ

ปรับปรุงแหล่งน้ำ การประยุกต์ใช้หลักธรรมในงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทวิภูมิมิกัตถะประโยชน์ หลักธรรมอิทธิบาท หลักธรรมพรหมวิหาร และหลักธรรมสัมมาอาชีวะ หลักธรรมทั้ง 4 ประการนี้ พระสงฆ์ได้ใช้ในงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของพระสงฆ์ท่านนำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านนำมาใช้เป็นหลักในการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมธรรมชาติ คือนำมาเป็นหลักในการทำงาน ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเอง เป็นอยู่อย่างพอเพียงและตัวพระสงฆ์เองในการทำงานพัฒนาชุมชนคือ ได้นำมาเป็นฐานในการทำงาน ได้นำมาเป็นหลักยึดในการทำงาน และได้นำมาเป็นหลักในการส่งเสริมอาชีพให้แก่ชุมชน เช่น ในเรื่องของการออม คือการรักษาไม่ว่าจะเป็นการออมน้ำ ออมดิน ออมทรัพย์ การออมสิ่งต่างๆ จะต้องมีความหมั่น ขยัน อดทน เพื่อที่จะรักษาไว้ให้ได้ใช้ประโยชน์นานๆ โดยเฉพาะการออมทรัพย์ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานดำรงชีพ เราจะต้องใช้จ่ายให้พอเหมาะแก่ฐานะ ไม่คั่นร่นให้เกินตนเอง ห้ามใจให้ได้ แล้วก็ใช้ตัวเองให้เป็น มีความสันโดษอยู่พอเพียงรู้จักสิ่งที่เหมาะสมแก่พื้นที่ จึงทำให้ชีวิตพบความสุข และพระสงฆ์ทำงานสำเร็จตามเป้าหมายทุกโครงการ

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การดำเนินโครงการทั้งหมดมีความเหมาะสมอยู่แล้ว จึงควรมีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง และขยายผลออกไปในพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้เกิดรูปธรรมของการสร้างสังคมไม่ทอดทิ้งกัน

2. ในการดำเนินงานที่มุ่งให้เกิดสวัสดิการสังคมในชุมชน ควรจะต้องมีโครงการหรือกิจกรรมที่เน้นการรณรงค์ให้เกิดจิตสำนึก เกิดความตระหนักในการเป็นเจ้าของและดูแลชุมชนของตนเพื่อประโยชน์สุขของทุกคนในชุมชน

3. ควรจะต้องมีการส่งเสริมให้เครือข่ายเห็นความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุและจัดกิจกรรมต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้น

4. ในการดำเนินโครงการควรเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายและชุมชนในทุกระดับของการมีส่วนร่วมตั้งแต่การรับรู้ข้อมูล การให้ข้อมูล การร่วมคิดตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติงาน และการร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้โครงการนั้นไม่ถูกจำกัดความคิดอยู่เฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

5. ควรสนับสนุนนโยบายและจัดตั้งคณะทำงานจากส่วนกลางให้มีความเข้มแข็งในการสนับสนุนให้เกิดบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ และสามารถติดตามการดำเนินงานของแต่ละวัดได้

6. ควรสนับสนุนบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในลักษณะต้นแบบที่ดีให้เกิดในแต่ละพื้นที่

7. ควรสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ทำหน้าที่ในบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ สนับสนุนทั้งทางด้านปัจจัย และโอกาสต่างๆ ในการปฏิบัติหน้าที่

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการรับรู้การทำบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในด้านอื่นๆ
2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
3. ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
4. ควรศึกษาความคาดหวัง จากความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ เพื่อนำมาพัฒนาภาพลักษณ์ที่ดีงามของพระสงฆ์

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนาและสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. (2537). *หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิจิตเมตตาไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2527). *ประวัติการศึกษาของสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา
- ธยาภัทร เหมวรกุล. (2548). “ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา”. *วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขา สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระมหาสนอง อคฺคธมฺโม. (2549). “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง ศึกษากรณี พระครูพิพิธธรรมรส”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสังเวียร ปญฺญาโร. (2550). “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระมหาเสริมชัย ชยมงคลโล. (2538). *การบริหารวัด*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายและธนาการสหธนาคาร จำกัดมหาชน.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). *บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2544.
- พระศรีวิสุทธิโมลี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2516). *บทบาทของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : วิทยานุกูล.

- พิสิษฐ์ บุญไชย และทรงคุณ จันทร์. (2540). *ศาสนาพุทธ : สถานภาพบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมอีสาน*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรรณพร นกใหญ่. (2555). “บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้ประกอบการสังคม กรณีศึกษาวัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี”. *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอนก สีหามาตย์. (2544). “บทบาทการอนุรักษ์โบราณสถานของกรมศิลปากร”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- ไอศูรย์ อินทร์เพชร. (2553). “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺโณโชโต)”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

**ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์
เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง**
FACTORS AFFECTING THE MANAGEMENT OF SAVINGS
PLEDGE FUND TO THE ECONOMIC STRENGTH
OF COMMUNITIES IN RAYONG PROVINCE

พระมหานรินทร์ วีรพล (ทบแก้ว) * รัฐพล เย็นใจมา** อิชชนันท์ อิศรเดช***

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง และเพื่อนำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง ผลการวิจัย พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 31-40 ปี มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ความเกี่ยวข้องกับกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ตำแหน่งพนักงานจ้าง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก 1-5 ปี การบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และพบว่า การบริหารจัดการตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4 คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน โดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นมากที่สุด 1 สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านอุฏฐานสัมปทา ขยันหมั่นเพียร ด้านกัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร ด้านอารักขสัมปทา คุ่มครองรักษาทรัพย์ การบริหารจัดการตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4 คือ ธรรมสำหรับพระราชา โดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านสัจจะ มีความจริงใจ ด้านทมะ ฝึกฝน ด้านขันติ มีความอดทน และด้านจาคะ มีความเสียสละ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

***ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการทดสอบสมมติฐาน ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง ที่แตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยด้านเพศ ด้านความเกี่ยวข้องกับกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ด้านรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และพบว่า ปัจจัยทางด้านอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาของการเป็นสมาชิกที่แตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง ที่ไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนของความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนส่งผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .676 ซึ่งปัจจัยความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน สามารถร่วมกันทำนายการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง ได้ร้อยละ 44.9 และพบว่า ปัจจัยความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 ด้าน คือ ด้านส่งเสริมศูนย์วิชาการแบบเบ็ดเสร็จ ด้านส่งเสริมสื่อเพื่อสังคมและเชื่อมต่อเครือข่ายเพื่อการค้าขาย และด้านที่ไม่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ด้านส่งเสริมการขายตัวของเครือข่ายชุมชน ด้านปรับวิธีการงบประมาณและตั้งกองทุนเพื่อชุมชน ด้านการวิจัยและประเมินผล และยังพบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ส่งผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง พบว่า ปัจจัยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ โดยรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .611 ซึ่งปัจจัยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 สามารถร่วมกันทำนายการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง ได้ร้อยละ 36.6 และพบว่า ปัจจัยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 3 ด้าน คือ ด้านอุฏฐานสัมปทา ขยันหมั่นเพียร ด้านสมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี ด้านกัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร และด้านที่ไม่มีอิทธิพลต่อหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ส่งผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง ได้แก่ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และปัจจัยหลักทวาราวาสธรรม 4 มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง โดยรวมอยู่ในระดับต่ำ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .450 ซึ่งปัจจัยหลักทวาราวาสธรรม 4 สามารถร่วมกันทำนายการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง ได้ร้อยละ 19.4

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีผล, การบริหารจัดการ, กองทุนสัจจะออมทรัพย์, ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน

ABSTRACT

The thesis entitled “Factors influencing the administration on the active saving group organization for strengthening the economics of the community, Rayong province” had objectives as following: to explore the administration on the organization of active saving group for strengthening the economics of the community, Rayong province, and to present the factors, to study factors influencing the administration on the active saving group organization for strengthening the economics of the community, Rayong province.

The results of this research found that:

Most participants who complete the questionnaires are female, average age 31-40 years old, highest education level is primary highschool, Fund savings associated with the truth employees, average salary per month 5,000-10,000 Baht, duration being a member of the group 1-5 years. Each participants rated the scale in the questionnaires. Overall, most participants rated “much”. To consider each domain of questionnaire, most participants rated the scale “much”. The domain virtues conducive to benefits in the present or virtues leading to temporal welfare, most participants rated “much”. To consider each components of the virtues conducive to benefits in the present, the component which was rated “very much” is balanced livelihood or living economically, and the other three components which were rated “much” are to be endowed with energy and industry; achievement of diligence, to be endowed with watchfulness; achievement of protection and good company; association with good people. The domain of Gharavāsa-dhamma or virtues for a good household life; rules of household conduct; qualities of a good layman was rated “much”. To consider each components of Gharavasa-dhamma, it was found that there are three components rated “very much”: Sacca: truth and honesty, Dama: taming and training oneself; adjustment; self-development, Khanti: tolerance; forbearance; perseverance, and the components rated “much” is Cāga: liberality; generosity.

In the test of hypothesis that personal factors influencing individual interest in factors influencing the administration on the organization of active saving group for strengthening the economics of the community, Rayong province, it was found that factors: gender, the relationship with the saving group and the salary influence

the interest in factors influencing the administration on the organization of active saving group for strengthening the economics of the community, Rayong province, significantly at the level of significant 0.05. Factors: age, education level, period of being membership have no influence on the administration on the organization of active saving group in this study. The relation between the strength of the economics of the community and the administration on the organization of active saving group is high, the multiple relation coefficients is 0.676. The factor related to the strength of the economics of the community can be used to predict the administration on the organization in this study at 44.9 percentage. There are two indicators influence the strength of the economics of the community significantly at the level of significant 0.05: to promote the one stop service of academic and to promote the media for social and the connection for business. The indicators which have no influence on the strength of the economics of the community are as following: to promote the growth of community network, to adjust the method of establishment mutual fund for community and the budget, the research and assessment. It was also found that virtues conducive to benefits in the present influence the administration on the organization of active saving group for strengthening the economics of the community, Rayong province. The multiple regression coefficients of the relation between the virtues conducive to benefits in the present and the administration on the organization in this study is 0.611. The factor can be used to predict the administration on the organization in this study at 36.6 percentage. The three components of the domain virtues conducive to benefits in the present, which are significantly influence the administration at the level of significant 0.05: are to be endowed with energy and industry; achievement of diligence, to be endowed with watchfulness; achievement of protection and good company; association with good people. The relation between the four Gharavasa-dhamma and the administration on the organization of active saving group is low, the multiple correlation coefficients is 0.450. This factor can be used to predict the administration on the organization in this study at 19.4 percentage.

Keywords: factors influencing, administration, the organization of active saving group, the strength of the economics of the community

1. บทนำ

ภาวะเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาอย่างมาก และส่งผลกระทบอย่างชัดเจนทั้งในทางราชการและประชาชน จึงเห็นสมควรที่ทางคณะสงฆ์และได้ให้วัดต่างๆ แนะนำชี้แจงประชาชนเกี่ยวกับเรื่องการประหยัดตามภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน วัดและพระภิกษุสงฆ์เป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่ทำให้ความช่วยเหลือ ให้บริการตามความจำเป็น สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม และสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) ตามความต้องการแก่ประชาชนอยู่เสมอ นับได้ว่ามีส่วนช่วยแก้ปัญหาทางสังคมไทยตลอดมา (สมศักดิ์ บุญปู, 2554) สถานการณ์ปัญหาการพัฒนาชุมชนมีมาตั้งแต่ในอดีต ผลของการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่มีบางส่วนของแนวทางการพัฒนาผิดทิศทางและสร้างผลกระทบต่อสังคมไทย ทำลายความเป็นชุมชนทั้งในชนบทและในเมืองให้ล่มสลาย อันเป็นผลมาจากแนวทางการพัฒนาอย่างขาดความสมดุล ระหว่างการพัฒนาเมืองและการพัฒนาชนบท ทำให้ความเป็นชุมชนมีความอ่อนแอ สาเหตุของชุมชนอ่อนแอ (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทย์, 2540) ก็คือ ชุมชนสูญเสียความเป็นปึกแผ่น กล่าวคือ สมาชิกของชุมชนต่างคนต่างอยู่มุ่งความอยู่รอดของตัวเองเป็นสำคัญ

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง เพื่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ในด้านการพัฒนาคน เครือข่ายพระสงฆ์ และผู้นำในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการออม การกักขัง และสวัสดิการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับคนในจังหวัดระยอง ซึ่งผลจากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่า จะสามารถใช้เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพในการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนอื่นๆ ต่อไปได้ในอนาคต

2 วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง

2.3 เพื่อนำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง” ในครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาและตัวแปรเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการบริหารและหลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านแนวคิด และทฤษฎีการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยผู้วิจัยนำเอาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยการบริหาร (Theory of Administration) ของเกรก (Gregg, Russell T. 1957) ที่ได้จัดกระบวนการบริหาร เพื่อให้มีขั้นตอนที่ชัดเจนขึ้น มีปัจจัยกระบวนการบริหาร 7 ประการ เรียงลำดับและหมุนเวียนเป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) การตัดสินใจ (Decision) 2) การวางแผน (Planning) 3) การจัดองค์การ (Organizing) 4) การสื่อสาร (Communicating) 5) การใช้อิทธิพลจูงใจ (Influencing) 6) การประสานงาน (Coordinating) 7) การประเมินผลงาน (Evaluating)

3.1.2 ขอบเขตด้านพุทธธรรมในการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ หลักธรรมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการออมในกองทุนสัจจะออมทรัพย์ มีดังต่อไปนี้

3.1.2.1 หลักทฤษฎีมีมิกัตถประโยชน์ 4 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เน้นให้พุทธบริษัทรู้จักหาและรู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็นใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง ก็เพราะปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้นที่เรียกว่า ทฤษฎีมีมิกัตถประโยชน์ 4 ประการ

1. อุฏฐานสัมปทา คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริตฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตรา หาวิธีการที่เหมาะสมที่ดี จัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี

2. อารักขสัมปทา คือ ค้ำครองรักษาทรัพย์ เก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

3. กัลยาณมิตตตา คือ คบคนดีเป็นมิตร รู้จักเสวนาคบหาคน ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ซุกซนไปทางที่เสื่อมเสีย เลือกลองเสวนาศึกษาเอาเยี่ยงอย่างคนผู้รู้ผู้ทรงคุณธรรม

4. สมชีวิตา คือ เลี้ยงชีวิตแต่พอดี รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เป็นอยู่ให้พอดีกับรายได้ หรือให้สมกับรายได้ มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยให้รายได้เหนือรายจ่าย

3.1.2.2 หลักมรรชาสธรรม 4 ธรรมสำหรับมรรชาส ธรรมสำหรับการครองเรือนและหลักการครองเรือนของคฤหัสถ์ ได้แก่

1) สัจจะ คือ มีความจริงใจ ความซื่อสัตย์ต่อกันและกัน มีความรับผิดชอบ เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกัน

2) ทมะ คือ ฝึกฝน อดทน การข่มใจ แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

3) ขันติ คือ มีความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

4) จาคะ คือ มีความเสียสละ สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

3.2 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ดังนี้

๑) ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดหนองกันเกรา อำเภอกะเลง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์วัดถนนกะเพรา อำเภอกะเลง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดช้างชน อำเภอมืองระยอง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดเนินเขาดิน อำเภอกะเลง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดปากแพรก อำเภอลือชัยเขตมา กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดไพรสมนต์ อำเภอลวกแดง รวมทั้งหมด 6 แห่ง มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 2,032 คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 18 รูป/คน ได้แก่ บุคคลสำคัญซึ่งมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ในจังหวัดระยอง

๓) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 13 รูป/คน

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

๑) ผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดหนองกันเกรา อำเภอกะเลง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์วัดถนนกะเพรา อำเภอกะเลง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดช้างชน อำเภอมืองระยอง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดเนินเขาดิน อำเภอกะเลง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดปากแพรก อำเภอลือชัยเขตมา กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดไพรสมนต์ อำเภอลวกแดง รวมทั้งหมด 6 แห่ง ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดระยอง

3.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัยระหว่างเดือน พฤษภาคม 2559 – มีนาคม พ.ศ.2560 รวมเป็นระยะเวลา 10 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณก่อน แล้วจึงทำการวิจัยเชิงคุณภาพ วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แจกแบบสอบถามโดยการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ในจังหวัดระยอง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดหนองกันเกรา อำเภอกลาง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์วัดถนนกะเพรา อำเภอกลาง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดช้างชน อำเภอมืองระยอง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดเนินเขาหิน อำเภอกลาง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดปากแพรก อำเภอลือชัยนา กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดไพรสนต์ อำเภอลวกแดง รวมทั้งหมด 6 แห่ง มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 2,032 คน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 344 คน คำนวณจากตารางสำเร็จรูปของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973)

4.2 วิธีการสร้างเครื่องมือ

1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ คือ จากพระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน

2) ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง โดยแบบสอบถามเป็นคำถามประเภทคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และรูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลักก่อน โดยดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน 344 ชุด มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสดังกล่าวลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อหาค่าทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ สถิติพรรณนา หรือสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) และสถิติ t-test ในการทดสอบสมมติฐานหาความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 2 กลุ่ม กับตัวแปรตาม และสถิติ F-test หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว หรือ One Way Analysis of Variance (ANOVA) ใช้ในการทดสอบสมมติฐานหาความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม กับตัวแปรตาม และหากพบความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่แต่ละคู่ในระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้สูตรตามวิธี Least Significant Difference (LSD) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของกลุ่มตัวอย่างเพื่อดูว่าคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน และการทดสอบสมมติฐานใช้สัมประสิทธิ์การถดถอย (regression coefficient)” เป็นการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อใช้อธิบายผลของตัวแปรตามที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา
- 2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้
- 3) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้

5. ผลการวิจัย

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามผลจากการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 71.8 มีอายุมากกว่า 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.5 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 50.0 มีตำแหน่งพนักงานจ้าง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.9 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก 1-5 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.3

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหารจัดการกองทุน สัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ข้อมูลของทฤษฎีการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง การประเมินผลงาน (Evaluating) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก อันดับสอง คือ การตัดสินใจ (Decision) มีคะแนน

เฉลี่ยเท่ากับ 4.28 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก อันดับสาม คือ การจัดองค์การ (Organizing) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ตามลำดับ

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยรวม

ผลการวิเคราะห์ พบว่า แบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยรวม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง ด้านส่งเสริมการขยายตัวของเครือข่ายชุมชน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก อันดับสอง คือ ด้านส่งเสริมศูนย์วิชาการแบบเบ็ดเสร็จมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก อันดับสาม คือ ด้านการวิจัยและประเมินผล มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ตามลำดับ

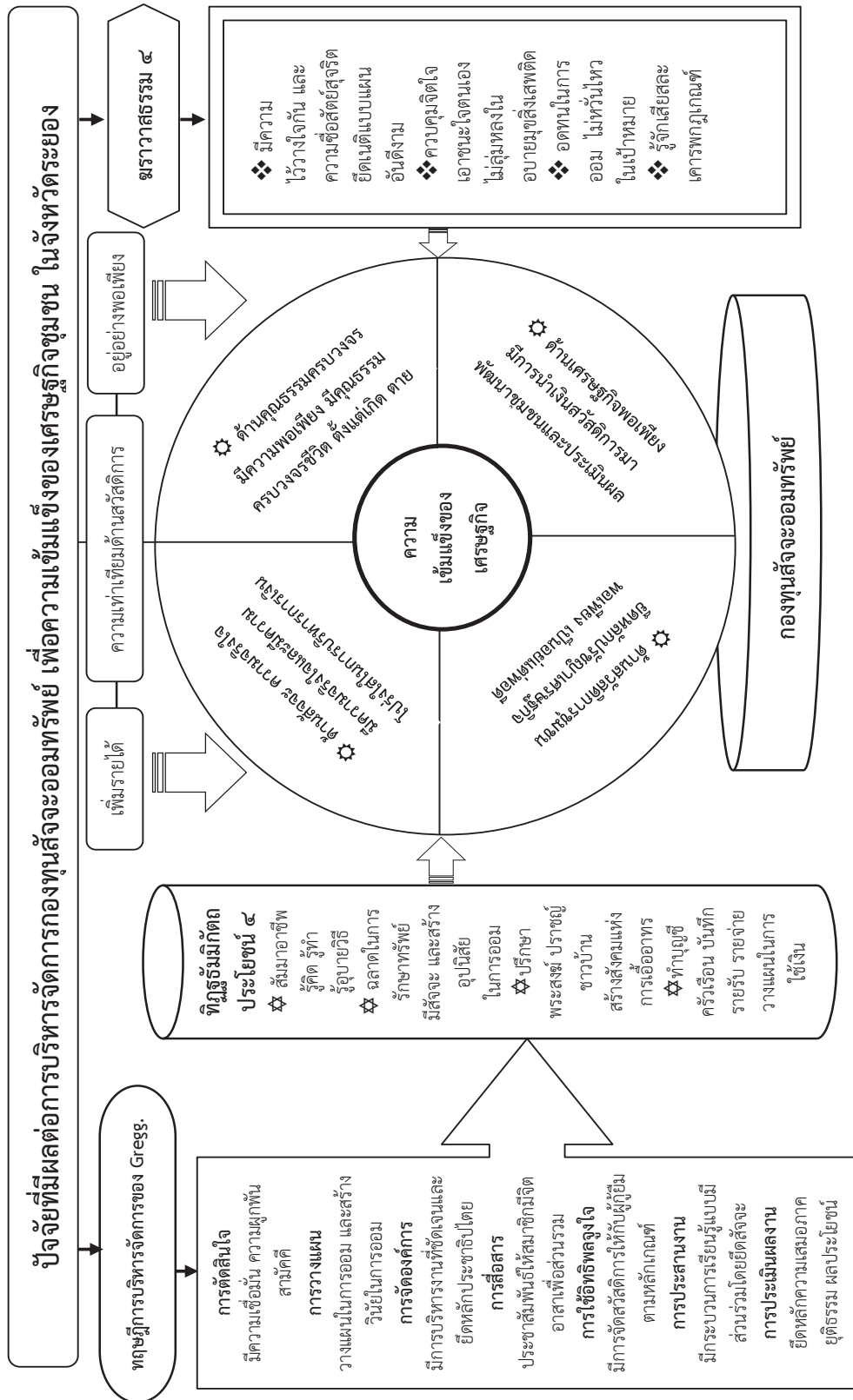
5.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักทฤษฎี ฐัมมิกัตถประโยชน์ 4 คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน โดยรวม

ผลการวิเคราะห์ พบว่า แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักทฤษฎี ฐัมมิกัตถประโยชน์ 4 คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบันโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นมากที่สุด 1 ด้าน และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด อันดับสอง คือ อุภูฐานสัมปทา ขยันหมั่นเพียร มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก อันดับสาม คือ กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ตามลำดับ

5.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักฆราวาสธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับฆราวาส โดยรวม

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การบริหารจัดการตามหลักฆราวาสธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับฆราวาส โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง ด้านสัจจะ มีความจริงใจ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด อันดับสอง คือ ด้านทมะ ฝึกฝน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด อันดับสาม คือ ด้านขันติ มีความอดทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด อันดับสี่ จาคะ มีความเสียสละ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ซึ่งสามารถสังเคราะห์สรุปได้ดังแผนภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้



แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง” มีวัตถุประสงค์วิจัยเพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยองและเพื่อนำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยองและสามารถอภิปรายได้ดังนี้

6.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 71.8 มีอายุมากกว่า 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.5 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 50.0 มีตำแหน่งพนักงานจ้าง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.9 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก 1-5 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.3 มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา นกน้อย (2552) ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการความหลากหลายในองค์กร: ตัวแบบทางด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ” ผลการศึกษา พบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศภายในองค์กรประกอบด้วย 1) ลักษณะส่วนบุคคล 2) การจัดการความหลากหลายในองค์กร

6.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ข้อมูลของทฤษฎีการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักขณา เตมศิริกุลชัย (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทูทางสังคมกับการเคลื่อนไหวสุขภาพ: กรณีศึกษากลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จังหวัดตราด ผลการศึกษา พบว่า ทูทางสังคมของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เป็นปรากฏการณ์ชีวิตของผู้คนที่อยู่ร่วมกันมาเนิ่นนานของสถาบันครอบครัว ชุมชนและศาสนาโดยมีวัดไผ่ล้อมที่มีการสืบสารปฏิบัติทางธรรมจากสามคนเจ้าคุณจึงเป็นแหล่งกำเนิดทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนมนุษย์ของจังหวัดตราด และช่วยหนุนเสริมการทำงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุบิน ปณีโต (2554) ผู้ก่อตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จนทำให้เกิดการสถาปนาพื้นที่ทางเลือกที่มีลักษณะจำเพาะใน 4 รูปแบบ คือ 1) เครือข่ายทางสังคม 2) สืบ/ภาษา/สัญลักษณ์ และการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ 3) กฎ กติกาและอำนาจ 4) พื้นที่ของการสถาปนาตนเองเป็นคู่ตรงข้ามกับเศรษฐกิจกระแสหลัก

6.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยรวม ผลการวิเคราะห์ พบว่า แบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐศรีณีย์ ชุมวรฐายี (2553) ได้ทำ

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดตราด” ผลการวิจัย พบว่า ภาพรวมความเข้มแข็งของชุมชนใน จังหวัดตราด มีอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน ด้านการมีวิสัยทัศน์ของชุมชน ด้านความรักและหวงแหนชุมชน และด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง

6.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน โดยรวม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ซึ่งมุ่งเน้นเศรษฐกิจพอเพียง เหมาะสมแก่ฐานะของตนเอง มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา จันทร์แดง (2555). ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน” ผลการวิจัย พบว่า

1) นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้ และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

2) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน

3) รูปแบบใหม่ที่ค้นพบคือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักขรรวาสธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับขรรวาส โดยรวม ผลการวิเคราะห์ พบว่า การบริหารจัดการตามหลักขรรวาสธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับขรรวาส โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ที่มีหลักการเกี่ยวกับการปรับแนวคิดปัจเจกนิยมที่ปฏิบัติอยู่ในทุนนิยม โดยเพิ่มแนวคิดองค์รวมนิยมของพุทธธรรมเข้าไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รศ.ดร.วัชร งามจิตรเจริญ (2552) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม : กรณีศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า พุทธธรรมสามารถนำไปใช้ในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เช่น การบริหาร และการตลาด และมีนักธุรกิจชาวพุทธได้นำพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินธุรกิจของตนจนประสบความสำเร็จ

6.6 ผลการทดสอบสมมติฐาน ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง ที่แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง จำแนกตามเพศ ความเกี่ยวข้องกับกองทุนสัจจะออมทรัพย์ รายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของ

เศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ พบว่า ปัจจัยทางด้านอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาของการเป็นสมาชิก ที่แตกต่างกันให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยองที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาชัย สุขวนิช (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย” ผลการวิจัย การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้มีการจัดโครงสร้างหน่วยงานตามลักษณะของการจัดแบ่งงานตามหน้าที่ การรวมอำนาจอยู่ที่ประธานบริหาร การกำหนดกำลังคน พบว่า สมาชิกในปัจจุบันได้จำแนกเป็นสมาชิกสามัญและสมาชิกวิสามัญโดยรับสมัครสมาชิกเฉพาะวันประชุมใหญ่ประจำปี ในการสรรหาคณะกรรมการบริหาร

7. กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง” ฉบับนี้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาและการช่วยเหลือแนะนำอย่างดียิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ คือ อาจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหาสาระ ความครบถ้วนถูกต้องตามหลักวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการเขียนเป็นอย่างดี

ขอเจริญพรขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดถึงผู้เชี่ยวชาญที่ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ทุกรูป ทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์มาร่วมแสดงความคิดเห็นพร้อมข้อเสนอแนะในการสนทนา และชี้แนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขให้ผลงานวิจัยครั้งนี้ดียิ่งขึ้นไป

ขอเจริญพรขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ช่วยแนะนำและจุดประกายแนวคิดในการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตครั้งนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกรูป ทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การประชุมสัมมนาวิชาการและการอำนวยความสะดวกภายในสำนักงาน

8. ข้อเสนอแนะ

งานศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ในจังหวัดระยองควรทำการศึกษาข้อมูลพื้นที่ เพื่อเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐานของปัญหา ในชุมชนแต่ละชุมชนเพื่อนำมาเข้าสู่ที่ประชุมปรึกษาหารือ และกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์

2) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ควรทำการกระบวนการในการจัดตั้งชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนเน้นที่กระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมหรือกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

3) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์นำปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์อย่างยั่งยืนต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ในจังหวัดระยองควรมีการปรับปรุงเรื่องของการวางแผนใหม่เพื่อให้คณะกรรมการและสมาชิกร่วมกันกำหนดทิศทางและกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนากองทุนให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้และวางแผนงานของกองทุน กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนงาน/กิจกรรมด้านต่าง ๆ มากขึ้นพร้อมทั้งวางแผนแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของกองทุนและร่วมกันให้ข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยสนับสนุนในการวางแผนงานด้านต่าง ๆ มากขึ้น

2. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ในจังหวัดระยองควรปรับปรุงเรื่องของความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเรื่องการปรับวิธีการงบประมาณและตั้งกองทุนเพื่อชุมชน โดยให้มีคณะกรรมการนโยบายการกำหนดงบประมาณ อุปกรณ์ คน การจัดการที่จะปฏิบัติ สำหรับโครงการระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว และให้มีความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคม และควรมีการจัดสรรกำไรสร้างความพึงพอใจให้แก่สมาชิก พร้อมทั้งมีระบบงบประมาณที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินการกองทุนสัจจะออมทรัพย์อย่างต่อเนื่องให้มากขึ้น

3. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ในจังหวัดระยองควรเพิ่มหลักการบริหาร ตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4 เพิ่มในด้านอารักขาสัมปทา คัมครอง รักษาทรัพย์ ควรให้คณะกรรมการรู้จักวิธีบริหารจัดการทรัพย์สินเงินทองที่เข้ามาภายในกองทุนมากขึ้น และควรส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักเก็บเล็กผสมน้อยให้มากขึ้น รักษาภาระหน้าที่การงานมิให้เสื่อม

เสีย ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ควบคุมการควบคุมบริหารการเงินให้มีความมั่นคง ปลอดภัย ปราศจากช่องในการทุจริตคอร์รัปชันเพิ่มมากขึ้น

4. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ ในจังหวัดระยอง ควรเพิ่มหลักการบริหารจัดการตามหลักธรรมาธรรม 4 ในด้านจาคะ มีความเสียสละมากขึ้น ควรให้คณะกรรมการเพียรพยายามสร้างความสมานฉันท์ให้แก่คนในชุมชน ให้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์พร้อมอุทิศตน เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขของส่วนรวม บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนร่วมงานอย่างเต็มใจเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

8.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง

2. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ของชุมชนต้นแบบที่มีการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดระยอง

บรรณานุกรม

- เจษฎา นกน้อย. (2552). “การจัดการความหลากหลายในองค์กร: ตัวแบบทางด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. คณะรัฐประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐศรีณย์ ชุมวรฐายี. (2553). ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดตราด. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชาสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ธนาชัย สุขวณิช. (2555). การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระสุบิน ปณีโต. (2554). *สัจจะออมทรัพย์: ออมทุนสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- รศ.ดร.วัชร งามจิตรเจริญ. (2552). แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม : กรณีศึกษา. *รายงานวิจัย*. ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ลักขณา เต็มศิริกุลชัย. (2548). ทูทางสังคมกับการเคลื่อนไหวสุขภาพ: กรณีศึกษากลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิทยา จันทระแดง. (2555). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สมศักดิ์ บุญปู. (2554). พระสงฆ์กับการศึกษาไทย .กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม และสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). คู่มือพระสังฆาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทย์วงศ์. (2540). ภาพการศึกษากับชุมชน: กรอบแนวคิดและข้อเสนอในการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Gregg, Russell T. (1957). "The Administrative Process" in *Administrative Behavior in Education*, 274. R.F. Cambell and R.T.Gregg. New York: Harper and Row.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. New York. Harper and Row Publications.

รูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย

A MODEL OF THE DHAMMARAJĀ IN THAI'S SOCIETY

พระครูสุนทรเขมาภินันท์ * พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (พรธนา) ** สมิตธิพล เนตรนิมิตร ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาธรรมราชาในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เชิงพุทธบูรณาการ โดยเน้นการศึกษาในเชิงเอกสาร ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำรา บทความวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยและพรรณนาความ โดยใช้ทฤษฎีสังคมวิทยาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ 5 ทฤษฎี คือ 1. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ 2. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน 3. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ 4. ทฤษฎีการขัดแย้ง และ 5. ทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม

ผลการศึกษวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องธรรมราชามีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท แบ่งออกเป็นแนวคิดทางธรรม หมายถึง พระพุทธเจ้าทรงปกครองโดยธรรม และแนวคิดทางโลก หมายถึง ราชารหรือผู้นำที่ปกครองโดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ข้อที่สองพบว่าธรรมราชาในสังคมไทย มีพระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นธรรมราชาต้นแบบทางโลก ที่มุ่งสร้างอัตตหิตสมบัติและปรกติปฏิบัติ คุณลักษณะธรรมราชาในสังคมไทย 4 ด้าน คือ 1. ด้านกายภาพ คือ คุณสมบัติภายนอกที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจบุญ 2. ด้านพฤติกรรม คือภาวะอันส่งผลต่อพฤติกรรมที่ประกอบด้วยพุทธภาวะ มีกรอบแห่งศีล 5 และกุศลกรรมบถ 10 เป็นพื้นฐาน 3. ด้านจิตภาพ คือภาวะอันส่งผลต่อสภาวะจิตใจ เป็นแนวทางการพัฒนาทางด้านจิตใจตามหลักทศพิธราชธรรม 4. ด้านปัญญาภาพ คือภาวะอันส่งผลต่อการที่จะเอาชนะหมู่สัตว์ทั่วแผ่นดินด้วยราชธรรมนั้น ซึ่งผู้ปกครองจะต้องมีความเฉลียวฉลาดในการบริหารจัดการรัฐและครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน ข้อที่สามพบว่ารูปแบบธรรมราชาในสังคมไทยประกอบ 3 ประการคือ 1)

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รูปแบบภาวะผู้นำตามแนวการจัดการเชิงพุทธ 2) รูปแบบการนำศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ (ศาสตร์พระราช) และ 3) รูปแบบการสื่อสารเชิงจิตวิทยามวลชนแนวพุทธ ในการศึกษาเรื่องรูปแบบธรรมราชาในสังคมไทยพบว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียว ที่ทรงมีความเป็นธรรมราชาในสังคมไทยอย่างสมบูรณ์แบบทั้งคุณลักษณะ 4 ด้าน และรูปแบบธรรมราชา 3 ประการ

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบเรียกว่า “DHAMMARAJA MODEL” โดยผู้เป็นธรรมราชาต้องมีคุณสมบัติประกอบด้วย D (Dhamma) เป็นผู้ทรงธรรม H (Humanilism) เป็นผู้สร้างสัมพันธ์ประโยชน์สุขเพื่อมหาชน A (Aspiration) เป็นผู้ทำให้อุดมรัฐพึงพอใจ M (Mission) ใช้ภารกิจหลักการทำงาน M (Motivation) เป็นผู้มีปณิธานแรงจูงใจด้วยต้นแบบเสียสละ A (Attributes) เป็นผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติแห่งธรรมราชา R (Rule by law) เป็นผู้ตรากฎหมายโดยชอบธรรม A (Administration) เป็นผู้นำศาสตร์บริหารพระราชสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน J (Justified) เป็นผู้มีความยุติธรรม A (Application) เป็นผู้นำหลักการไปประยุกต์ใช้เพื่อสังคมไทยโมเดลนี้มีความครอบคลุมสอดคล้องเหมาะสมกับภาวะผู้นำสังคมในสถานการณ์ปัจจุบัน

คำสำคัญ: ธรรมราชา, ธรรมราชาในสังคมไทย, รูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย

ABSTRACT

The objective of this research were 1) to study of Dhammarājā In Buddhism, 2) to study analyze of Dhammarājā of Kings, the great of Thailand and 3) to analyze and propose a model of Dhammarājā in Thai society. The research methodology is a qualitative research by using Buddhist integration through primary sources, Tipiṭaka, text books, articles, research works and secondary sources, related materials. In this research, data were analyzed by means of inductive and descriptive interpretation based on five sociological theories: 1) Structural-function theory, 2) Exchange theory, 3) Utility theory, 4) Conflict theory and 5) Phenomenological theory.

The research findings were found as follows: The research findings were found as follows: 1. The concept of Dhammarājā to appear in Theravāda Buddhism can be divided into the concept and religious model basically mean the Buddha who ruled Sangha through Dhamma and the concept and pattern of the world mean the leader or ruler who governs the country 2. Dhammarājā in Thai society was influenced by By Ashoka the Great was a master of the Kings to create Attahita-sampatti (accomplishment of his welfare) and Parahita-patipatti (practice for welfare of his people). As regards the matter, in Thai society, there are 4 characteristics of

Dhammarājā : firstly, physical aspect referring to the external attribute arising out of merit power, the second, behavioral aspect referring to a state affecting their behaviours comprising of nature of Buddha under five percepts and 10 Kusala-kammapathas making bodily, verbal and mental actions, the third, mental aspect referring to a state affecting upon their mind sets and improving mind through Dasarājādhamma and the fourth, intellectual aspect referring to a state affecting upon their wishes to win over human beings whole country by means of Rājādhamma; they need to have intellectual skills in ruling such country. 3. The model of Dhammarājā in Thai's society: there are 3 models, firstly, the pattern of leadership according to Buddhist management, the second, the pattern of application of various sciences in specific situations (Kings' sciences) and the third, the pattern of Buddhist mass psychological communication.

For to study In this research, it was found that King Bhumibol Adulyadej was the only king who perfectly possessed 4 virtues of Dhammarājā and 3 models of indicators of being Dhammarājā as such.

In this study, the researchers presented the knowledge gained from studies in a sociological phenomenon. proposed by a researcher gained from this sociological phenomenon research was called DHAMMARĀJĀ MODEL; it comprised in D (Dhamma) meaning the virtuous one, H (Humanism) meaning providing people the happiness, A (Aspiration) meaning satisfaction of the state, M (Mission) meaning aiming at work, M (Motivation) meaning the determination to be a sacrificial role model. A (Attributes): refers to Rājādhamma, R (Rule by law) means fair law, A (Administration) refers to implementation of kings' sciences for sustainable development, J (Justified) means merit, honest, justice, A (Application) refers to the application of all sciences to specific situations in accordance with all them, science, social science and humanities under the framework of grounded theory.

keywords: Dhammarājā, Dhammarājā in Thai's society, The model of Dhammarājā in Thai's society

1. บทนำ

รูปแบบธรรมราชา เป็นรูปแบบของการปกครองในสังคมไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์นิยมทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดในระยะเวลากว่า 700 ปี ในประวัติศาสตร์ชาติไทยบางยุคสมัยพระมหากษัตริย์ผู้ทำหน้าที่ในการปกครองประเทศ ทรงมีพระราชฐานะและบทบาทเป็น “เทวราชา หรือสมมติเทพ” ตามคติพราหมณ์ และในบางยุคสมัยก็ทรงเป็น “พุทธกษัตริย์” แม้ว่าพระพุทธรูปจะไม่ได้สรุปว่า พระราชาหรือพระมหากษัตริย์ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองรัฐรูปแบบใดดีที่สุด แต่ถึงอย่างไรตามนัยของพระพุทธรูปนิกายเถรวาทที่ได้รับการยกย่องว่า “เป็นผู้ปกครองที่ดี” นั้น มิได้มีนัยที่แสดงถึงนักปกครองที่เก่งกล้าสามารถโดยการใช้อาวุธประหัตประหารเพื่อเอาชนะกลุ่มคนและแว่นแคว้นต่างๆ ในอันที่จะได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง แต่นักปกครองที่ดีนั้นหมายถึงบุคคลที่ทรงธรรมและทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจโดยธรรม โดยไม่ต้องใช้อำนาจ หรือศาสตราเข้าไปแย่งชิงเพื่อครอบครอง หรือให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง ผู้ปกครองในลักษณะนี้พระพุทธรูปเรียกว่า “ธรรมราชา”

พระมหากษัตริย์ไทยกับความเป็นธรรมราชายังเป็นเรื่องที่ควรค่าแก่การนำมาศึกษา แม้ว่าในวงวิชาการปัจจุบัน จะมีการโต้แย้งกันอยู่ว่า รูปแบบการปกครองรัฐแบบใดที่เหมาะสมกับสังคมไทยมากที่สุด ลักษณะการปกครองรัฐตามรูปแบบของธรรมราชา ถูกมองว่าเป็นรูปแบบการปกครองในอุดมคติ ซึ่งมีความแตกต่างไปจากรูปแบบการปกครองแบบเดิมของไทยที่เคยเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก (ปิตรราชาธิปไตย) และแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าควรทำการศึกษาเพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคมว่า การปกครองของพระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคสมัย จนถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ถือเป็นแนวคิดหลักใหญ่ในการกำหนดออกมาเป็นพระราโชบาย โครงการตามพระราชดำริต่างๆ มากกว่า 4,600 โครงการ เป็นปรากฏการณ์ที่จะทำให้เห็นภาพของพระมหากษัตริย์ไทยในแต่ละยุคโดยมีพระพุทธรูปเป็นตัวแทนสำคัญ การที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีความศรัทธาต่อพระพุทธรูป ก็จะเป็นเหตุส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการบริหารปกครองบ้านเมือง และมักจะดำรงอยู่ในฐานะองค์อัครศาสนูปถัมภกยอยกพระพุทธรูปให้เจริญรุ่งเรืองในยุคสมัยนั้น ๆ โดยได้บำเพ็ญหลักราชธรรม 10 ประการ หรือทศพิธราชธรรม ซึ่งแต่ละพระองค์ก็ได้ทรงนำมาเป็นหลักราชจริยธรรมในการทรงงานเพื่อบริหารปกครองรัฐ ทรงอยู่ในฐานะเป็น “ธรรมราชา” คือ พระราชาผู้ทำหน้าที่ในการปกครองโดยธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดธรรมราชาในพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในรูปแบบของการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยคือศึกษาวิเคราะห์โดยค้นคว้าในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมราชาในสังคมไทย โดยใช้ทฤษฎีสังคมวิทยาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ 5 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ทฤษฎีอรรถประโยชน์ ทฤษฎีขัดแย้ง และทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม อันเกี่ยวกับแนวคิดของพระมหากษัตริย์ใน 4 ยุคสมัย คือ สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ที่ทรงอยู่ในพระราชฐานะแห่งธรรมราชา ผู้ทรงทศพิธราชธรรม โดยมุ่งทำการศึกษารูปแบบความเป็นธรรมราชาจากปรากฏการณ์นิยมของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยใน 3 ประการ คือ

- 1) รูปแบบภาวะผู้นำตามแนวการจัดการเชิงพุทธ (ต้นแบบและความเชื่อมั่นที่มีต่อรูปแบบธรรมราชา)
- 2) รูปแบบการนำศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ (ศาสตร์พระราช)
- 3) รูปแบบการสื่อสารเชิงจิตวิทยามวลชนตามแนวพุทธ

เพื่อต้องการทราบว่า พระราชามหากษัตริย์ในสังคมไทยได้ทรงมีแนวคิด ทฤษฎีอุดมการณ์ หลักการ วิธีการ เป็นอย่างไรในการทรงเป็นธรรมราชา โดยจำกัดขอบเขตการศึกษาในประเด็นปลีกย่อยด้านจารีตโบราณราชประเพณี ศึกษาเหตุปัจจัยที่เกื้อหนุนส่งผลต่อความเป็นธรรมราชาของพระราชามหากษัตริย์ และจารีตโบราณราชประเพณีที่ทรงนำมาใช้ในการครองตน ครองงาน ครองราชย์ และทรงปกครองแผ่นดิน และศึกษาปรากฏการณ์รูปแบบธรรมราชาในสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย” ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ของประเภทงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาวิเคราะห์โดยอาศัยพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในปรากฏการณ์รูปแบบแนวคิดและทฤษฎีสังคมวิทยา 5 ทฤษฎี คือ 1) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ 2) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน 3) ทฤษฎีอรรถประโยชน์ 4) ทฤษฎีขัดแย้ง และ 5) ทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม มีการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการสร้างโมเดล (Model) หรือรูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย โดยเน้นการมองในภาพรวมจากหลายมิติ หรือแง่มุมแนวคิดทฤษฎีที่มีความหลากหลายในลักษณะของสห

วิทยาการ อาศัยพื้นฐานจากทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) อธิบายให้เชื่อมโยงประสานสอดคล้องกับศาสตร์ใน 3 กลุ่ม คือ 1) วิทยาศาสตร์ 2) สังคมศาสตร์ 3) มนุษยศาสตร์ ทำความเข้าใจพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์รูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย และวิเคราะห์ตีความหมายจากความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ (Interpretative) ในคุณลักษณะ 4 ด้านคือ 1. รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านกายภาพ (Physical property) 1. รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านพฤติกรรม (Behavioral property) 3. รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านจิตภาพ (Mental property) และ 4. รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านปัญญาภาพ (Intellectual property) มาเป็นกรอบประเมินคุณสมบัติของตัวบุคคลที่เป็นธรรมราชาในสังคมไทย

5. ผลการวิจัย

ในการนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบความเป็นธรรมราชา อันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยศึกษาในสังคมไทย ดังนี้

5.1 ธรรมราชาในทางพระพุทธศาสนา ที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้และการตีความหมาย (Interpretative approach) ไว้ดังนี้คือ

ในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงเป็นธรรมราชาโดยปรากฏหลักฐานอยู่ในจักกวัตติสูตร ธรรมราชาสูตร และมहाปทานสูตร และในมหาหังสชาดก พระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบของบุคคลผู้เป็นพระราชาแห่งธรรม เป็นเจ้าของธรรม เป็นใหญ่ในธรรมที่ตรัสรู้ และทรงนำรูปแบบแห่งธรรมที่ทรงค้นพบไปทำการเผยแผ่แก่ชาวโลกตลอดระยะเวลา 45 พระพรรษาจนปรินิพพาน

คำว่า ธรรมราชา หมายถึง (1) ธรรมิกราช คือ พระราชาผู้ประพฤติธรรมเพื่อสร้างคามยินดีพอใจแก่ประชาชนและ (2) ธรรมาธิปไตย คือผู้ถือธรรมเป็นใหญ่และใช้ราชธรรมกำกับการใช้พระราชอำนาจในความหมายแรกธรรมราชาทรงถือว่ายศและอำนาจไม่ได้มีไว้เพื่ออัตตहितสมบัติคือสำหรับสร้างคามยิ่งใหญ่และประโยชน์สุขส่วนพระองค์เท่านั้นแต่ยศและอำนาจมีไว้เพื่อปรหิตปฏิบัติคือเป็นเครื่องมือสำหรับสร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชนจำนวนมากธรรมราชายอมรับว่าการสงเคราะห์ประชาชนเป็นธรรมคือหน้าที่ของพระองค์ดังนั้นธรรมราชาผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายจึงถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องผูกใจประชาชนด้วยราชสังคหวัตถุจักรวรรดิวัตรและทศพิธราชธรรม

ธรรมราชา คือ พระราชาแห่งธรรม พระราชาผู้ทรงธรรม เรียกเต็มว่า พระธรรมราชา หมายถึง พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระราชาแห่งธรรม ทรงเป็นเจ้าของธรรม เป็นใหญ่ในธรรมที่ตรัสรู้ และหมายถึงพระราชาผู้ทรงธรรม ผู้ปฏิบัติในธรรม หรือหมายถึง พระนามของพระพุทธเจ้า เพราะทรงทำให้มหาชนเกิดความยินดี และพอใจในโลกุตระธรรม 9 ประการ ซึ่งเป็นคุณธรรมชั้นสูงในพระพุทธศาสนา ซึ่งสภาวะเช่นนี้ มีที่ได้ชื่อว่าพระเจ้าจักรพรรดิย่อมมีสถานะที่เป็นรอง เพราะพระเจ้าจักรพรรดิถือว่าเป็นสมบัตินอก แต่ความเป็นพระพุทธเจ้านั้นถือได้ว่าเป็นสมบัติภายในที่ประเสริฐกว่า ดังในธัมมราชาสูตรที่ว่า “พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาในโลกนี้ ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เชิดชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองชนภายในโดยธรรม...” ..

5.2 ความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย

1) ความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์จะมีโครงสร้างหน้าที่ในบริหารปกครองประเทศที่มีปฏิสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา คือ ความเป็นธรรมาธิปไตยเป็นแกนกลางหลัก มีการสื่อสารแนวคิดแห่งธรรมราชาต่อสาธารณะและปวงพสกนิกร

2) ความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยตามแนวทฤษฎีการแลกเปลี่ยน แต่ละพระองค์มีปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนที่ไม่เหมือนกันแล้วแต่ยุคสมัย แต่ถึงอย่างไรแนวคิดในเรื่องนี้ที่เหมือนกันก็คือแต่ละพระองค์ได้ทรงนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ปรับใช้โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดให้มากระทำตามรูปแบบที่แต่ละพระองค์ได้ทรงกระทำอยู่ ดังเช่น โครงการเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงได้รับพระเกียรติยศยกย่องว่าเป็น “องค์บรมธรรมิกราช”

3) ความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยตามแนวทฤษฎีอรรถประโยชน์ สังคมจะอยู่ร่วมกันได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับการจัดสรรประโยชน์ ถ้าดำเนินไปได้ดี ก็จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข แต่หากจัดสรรผลประโยชน์ไม่ดีจะนำไปสู่ความแตกแยกในสังคม

4) ความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยตามแนวทฤษฎีความขัดแย้ง มีทั้งที่เป็นปรากฏการณ์ภายนอกและภายใน ดังเช่นสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์โดยมิได้มีสายเกี่ยวข้องกับพระราชวงศ์ แต่เป็นแบบ “อเนกชนนิกร สโมสรรสมมติ” เหมือนที่มีปรากฏในพระสูตร ส่วนพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชสมัยของพระองค์ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ส่วนในสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชความขัดแย้งที่เกิดจากคณะรัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจในการช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนเท่าที่ควร

5) ความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยตามแนวทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม คือ พระมหากษัตริย์ไทยทั้ง 10 พระองค์มีปรากฏการณ์ (แรงคลใจหรือแรงบันดาลใจ) ที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน ก็จะส่งผลต่อความเป็นธรรมราชาในแต่ละพระองค์ให้มีความแตกต่างกันไปด้วย หากพระองค์ใดมีความเป็นพุทธกษัตริย์เกิดขึ้นในพระองค์เองมาก ก็จะส่งผลต่อรูปแบบของความเป็นธรรมราชาได้มาก

5.3 นำเสนอรูปแบบความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย ในด้านรูปธรรมและนามธรรม มี 4 รูปแบบ

1) รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านกายภาพ (Physical property) เป็นรูปลักษณะภายนอก (รูปธรรม) ที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญบารมี

2) รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านพฤติกรรม (Behavioral property) ภาวะอันส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้ที่เป็นธรรมราชา จะต้องประกอบด้วยพุทธภาวะ มีกรอบแห่งศีล 5 และกุศลกรรมบถ 10 เป็นพื้นฐาน

3) รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านจิตภาพ (Mental property) ภาวะอันส่งผลต่อสภาวะจิตเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองต้องรู้จักในการรักษา ป้องกันและคุ้มครอง

4) รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านปัญญาภาพ (Intellectual property) ภาวะอันส่งผลต่อการที่จะเอาชนะหมู่สัตว์ทั่วแผ่นดินด้วยราชธรรมนั้น ผู้ปกครองจะต้องมีความเฉลียวฉลาดในการบริหารจัดการรัฐ

นอกจากนี้ยังพบว่าขอบเขตด้านการศึกษาอันเป็นกรอบแนวคิดที่มีผลต่อรูปแบบความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย มีองค์ประกอบ 3 รูปแบบ คือ

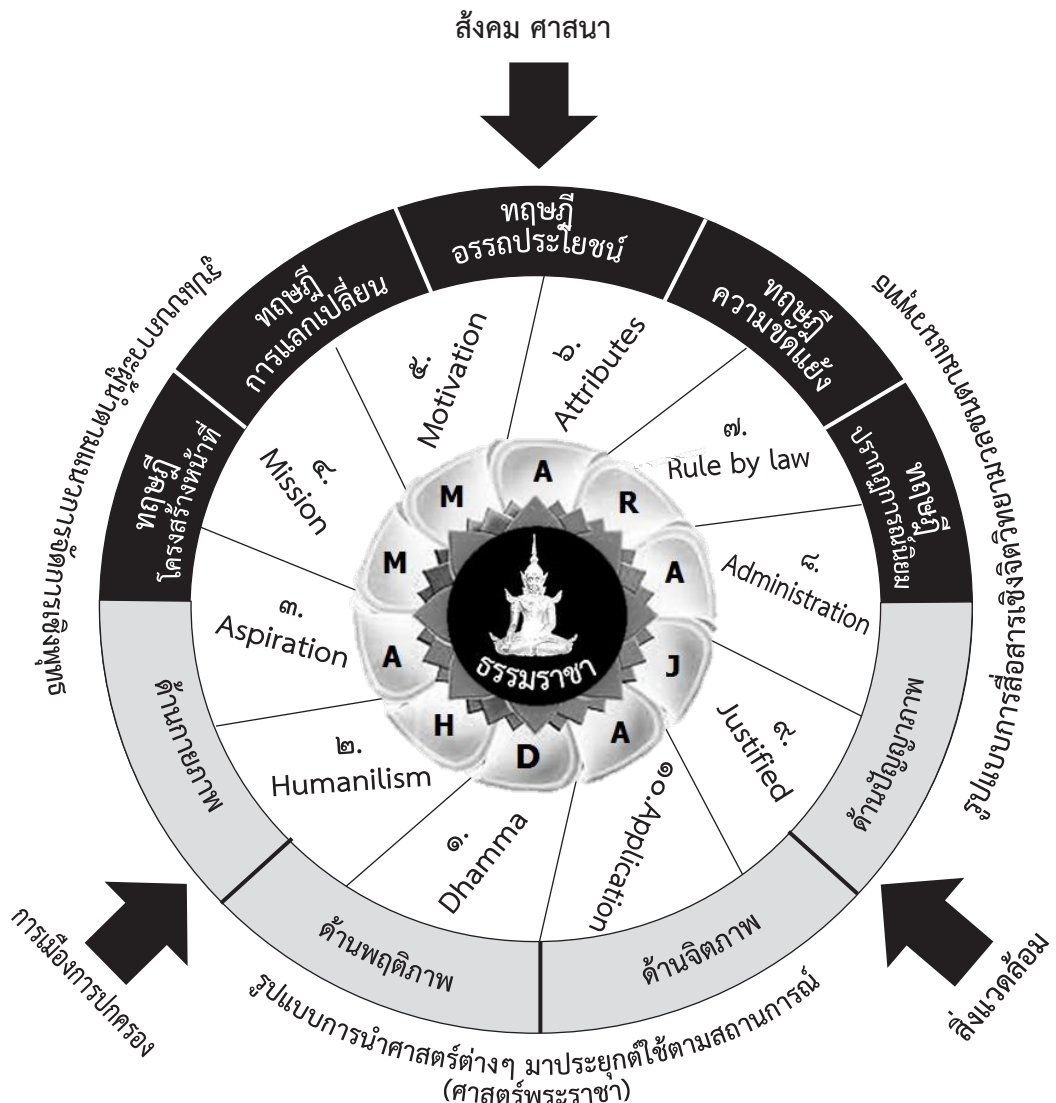
1) รูปแบบภาวะผู้นำตามแนวการจัดการเชิงพุทธ (ต้นแบบและความเชื่อมั่นที่มีต่อรูปแบบความเป็นธรรมราชา) แนวคิดของพระมหากษัตริย์ไทยใน 4 ยุคสมัยมีภาวะผู้นำตามโครงสร้างหน้าที่และตามรูปแบบที่ได้ศึกษามาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา การได้รับอิทธิพลทางด้านต้นแบบธรรมราชาจากพระพุทธเจ้า และพระเจ้าอโศกมหาราช ทำให้เกิดประสบการณ์ทางด้านแนวคิดในเรื่องของการเป็นพุทธมามกะและการบำรุงรักษาอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

2) รูปแบบการนำศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ (ศาสตร์พระราชา) จากการศึกษาพบว่าพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นธรรมราชาของไทย ทุกพระองค์จะทรงมีศาสตร์ศิลปะวิทยาการพื้นฐานที่ได้ทรงรับการศึกษามาแล้วเหมือนกัน โดยเฉพาะพื้นฐานคุณธรรมจากศาสนา วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี วิชาการปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะศาสตร์สากล 3 กลุ่ม คือ 1) วิทยาศาสตร์ 2) สังคมศาสตร์ 3) มนุษยศาสตร์ พระมหากษัตริย์ผู้เป็นธรรมราชาจะต้องทรงนำศาสตร์ต่างๆ ไปสู่กระบวนการแห่งพุทธวิทยา เข้าหาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

3) รูปแบบการสื่อสารเชิงจิตวิทยามวลชนตามแนวพุทธ พบว่ามีตัวแปรสำคัญที่ทำให้พระมหากษัตริย์พยายามจะอธิบายว่าพระองค์ทรงมีความเป็น “ธรรมราชา” ก็คือทรงทำให้มหาชนเกิดความยินดี ดังเช่นปรากฏการณ์ในแต่ละยุคสมัย ดังเช่น สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงเป็นผู้นำตามโครงสร้างหน้าที่แบบปิตุราชาธิปไตยคือพ่อปกครองลูกผสมผสานกับธรรมาธิปไตยใช้กระดิ่งร้องทุกข์เป็นสื่อสัญลักษณ์ว่าครองแผ่นดินเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุข พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากนโยบายการปกครองที่ใช้ศาสนา เป็นหลักรวมความเป็นปึกแผ่นจึงเป็นนโยบายหลักในรัชสมัยนี้ทรงปกครองบ้านเมืองเช่นเดียวกับพระเจ้าอโศกมหาราชที่ทรงปกครองอินเดียให้เจริญได้ด้วยการส่งเสริมพระพุทธศาสนา และสั่งสอนชาวเมืองให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมในการศึกษาแนวคิดขอบเขตด้านการศึกษาตามปรากฏการณ์นิยมกับรูปแบบความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย แสดงความเหมือนและความต่างกันนี้พบว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวที่ทรงมีรูปแบบการศึกษา

5.4 นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้รับอิทธิพลแนวคิดทั้งในด้านที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม พบว่ารูปแบบธรรมราชาในสังคมไทยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นๆ ต้องปฏิบัติตามรูปแบบที่เรียกว่า DHAMMARAJA MODEL ประกอบด้วย D (Dhamma) ต้องเป็นผู้ทรงธรรม H (Humanilism) ต้องเป็นผู้สร้างสัมพันธ์ประโยชน์สุขเพื่อมหาชน A (Aspiration) ต้องเป็นผู้ทำให้อุดมรัฐพึงพอใจ M (Mission) ต้องเป็นผู้ใช้ภารกิจหลักการทำงาน M (Motivation) ต้องเป็นผู้มีปณิธานแรงจูงใจด้วยต้นแบบเสียสละ A (Attributes) ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติแห่งธรรมราชา R (Rule by law) ต้องเป็นผู้ตรากฎหมายโดยชอบธรรม A (Administration) ต้องเป็นผู้นำศาสตร์บริหารพระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน J (Justified) ต้องเป็นผู้มีความยุติธรรม A (Application) ต้องเป็นผู้นำหลักการ (แห่งธรรมราชา) ไปประยุกต์ใช้เพื่อสังคมไทย



แผนภูมิแสดงองค์ความรู้จากการวิจัยรูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย ตามปรากฏการณ์นิยมในสังคมวิทยา

ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบ “DHAMMARAJA MODEL” โดยสรุปความหมายจากปรากฏการณ์ความเป็นธรรมราชาในด้านกายภาพ พุทธิภาพ จิตภาพ และปัญญาภาพ จากการศึกษาทฤษฎีทางพระพุทธศาสนาและทฤษฎีของตะวันตกมีทฤษฎีสังคมวิทยา เป็นต้น เพื่อสะท้อนภาพขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นธรรมราชาในทางธรรม พระมหากษัตริย์ที่มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แล้วถอดบริบทออกมาให้เห็นเค้าโครงของความเป็นธรรมราชาที่มีปรากฏการณ์อยู่ในสังคมไทย คือพระมหากษัตริย์ของไทยใน 4 ยุคสมัย (สุโขทัย อโยธยา รัตนบุรี และรัตนโกสินทร์) ผู้ครองทศพิธราชธรรม ทรงเป็นพระธรรมราชาโดยชอบธรรม เป็นโมเดลต้นแบบแห่งคุณธรรมของบุคคลผู้ปรารถนาหรือมีความประสงค์ที่จะเป็นธรรมราชา ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบขึ้นมาจากการศึกษาข้อมูลดังวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้ ภายใต้การอธิบายโดยอ้างอิงผ่านทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนาหรือแบบจำลองโมเดล ในบริบทของสังคมวัฒนธรรมที่เรียกว่าทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่ารูปแบบธรรมราชาโมเดล นำไปประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ มีความครอบคลุมสอดคล้องและมีสัมพันธผลไปในทิศทางเดียวกันกับศาสตร์ต่างๆ ได้ ทั้งที่เป็นวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ภายใต้การอ้างอิงอธิบายผ่านทฤษฎีพื้นฐานในบริบทของสังคมวัฒนธรรมที่เรียกว่าทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) คือทฤษฎีทางพระพุทธศาสนาและทฤษฎีของตะวันตกมีทฤษฎีสังคมวิทยา

5.5 การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับสังคมไทยปัจจุบัน

การนำหลักธรรมราชาไปประยุกต์ใช้ (Application) เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมไทย เป็นพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของธรรมราชาในแต่ละยุคสมัย ตั้งแต่ยุคพุทธกาล และมีการส่งผ่านรูปแบบผ่านบุคคล ผ่านกาลเวลา จนมาถึงสมัยปัจจุบันซึ่งปรากฏการณ์ในสังคมเริ่มส่งผลต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เป็นธรรมราชา จนเกิดการรับรูปแบบจริยธรรมคุณธรรม “ธรรมาภิบาล” ของตะวันตกเข้ามา ทำให้เกิดกระแสนิยมนำรูปแบบของธรรมาภิบาลแทรกซึมไปทุกองค์กรทุกภาคส่วน ทำให้บทบาทของธรรมราชา ถูกสงวนหรือกำหนดในขอบเขตที่จำกัดสงวนไว้เพื่อการปฏิบัติของบุคคลผู้เป็นพระมหากษัตริย์เท่านั้น ไม่ได้ถูกนำมาให้เป็นแผนหรือนโยบายลงมาให้กับสังคมทุกระดับเหมือนกับหลักธรรมาภิบาล ที่ถูกมองว่าเป็นหลักคุณธรรมสำหรับบุคคลในสังคมทุกระดับแทน

นอกจากนี้ในการศึกษาวิจัย ยังได้พบแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยดังนี้

1) ธรรมราชาถูกมองว่าเป็นธรรมชั้นสูง ด้วยเหตุว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบธรรมราชาในทางธรรม อีกทั้งก็มีความละเอียดอ่อนในด้านคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

ในคุณสมบัติอันเป็นอุดมคติธรรมทางด้านกายภาพอีกด้วย เช่น ต้องมีลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ ซึ่งมนุษย์ปุถุชนบุคคลธรรมดาไม่มี และไม่สามารถสร้างได้ เพราะลักษณะกายภาพนี้เกิดด้วยอำนาจแห่งบุญกุศลบารมี

2) ธรรมราชาเป็นรูปแบบที่มีส่วนในการสร้างระบอบการปกครองที่เป็นแบบราชาธิปไตยและธรรมาธิปไตย อีกทั้งก็ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือใช้ในการสร้างอำนาจในการปกครองรัฐสำหรับพระมหากษัตริย์ผู้ทำหน้าที่ในการปกครองแผ่นดินเท่านั้น เพราะทรงครองธรรมด้วยทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ 4 ด้วยเหตุนี้ความเป็นธรรมราชาจึงถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ควรแก่พระราช หรือผู้ที่เป็นพระมหากษัตริย์เท่านั้น สำหรับสามัญชนบุคคลในระดับธรรมดาไม่ควรนำมาใช้ได้เพราะเป็นหลักธรรมชั้นสูง

3) ปัจจุบันมีความนิยมในการนำหลัก “ธรรมาภิบาล” มาใช้กับสังคมไทยในระดับ มีผู้มองว่ารูปแบบธรรมราชาน่าจะเป็นอีกรูปแบบที่นำมาเป็นเครื่องมือหรือเป็นนโยบายสาธารณะเพื่อสร้าง “ภาวะผู้นำให้มอบคุณธรรมตามรูปแบบธรรมราชา” โดยมีองค์กรที่พยายามนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการเพิ่มช่องทางการบริหารชาติบ้านเมืองได้ แต่ก็ไม่น่าเป็นที่ยอมรับเท่ากับธรรมาภิบาล อีกทั้งมองว่าธรรมราชาประกอบด้วยหลักธรรมหลายอย่าง เช่น ทศพิธราชธรรม 10 ข้อ จักรวรรดิวัตร 12 ข้อ ราชสังคหวัตถุ 4 ข้อ แต่ธรรมาภิบาลมีเพียงแค่ 6 ข้อ อีกทั้งก็เป็นข้อธรรมที่ประยุกต์มาทางโลก ทำให้บุคคลหรือองค์กรต่างๆ ในสังคมรู้สึกว่าเป็นการง่ายต่อการที่จะนำไปปฏิบัติมากกว่าหลักธรรมใน “ธรรมราชา”

4) บุคคลที่ถูกยกระดับให้เป็น “ธรรมราชา” จะถูกสังคมกำหนดให้เป็นสัญลักษณ์ของสังคม เช่น พระบรมธัมมิกราชาเจ้า ซึ่งฐานะบุคคลซึ่งเป็นสามัญชน แม้นำหลักธรรมในทศพิธราชธรรมไปใช้ แต่ก็ไม่สามารถเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นหรือเป็นที่ยอมรับของสังคมได้

5) ความเป็น “ธรรมราชา” ตีตามลักษณะของชนชั้นสูงของผู้ปกครองที่เป็นพระมหากษัตริย์หรือพระราชผู้ทรงธรรม ผู้ปกครองโดยธรรม การที่สังคมตีตามลักษณะนี้ จึงทำให้แนวคิดเรื่องการนำรูปแบบธรรมราชามาปรับใช้ในสังคมไทยจึงกระทำได้ยากกว่ารูปแบบของธรรมาภิบาล ที่ทุกคนในทุกระดับของสังคมสามารถเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้รักษารักษาและธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมให้เกิดความสุขความเจริญ ด้วยเหตุนี้ ความนิยมในการนำหลัก “ธรรมราชา” มาใช้กับสังคมวงกว้างจึงเกิดขึ้นได้ยาก เกิดขึ้นได้เฉพาะในวงแคบๆ ของระดับสังคมชั้นสูงเท่านั้น

6) รูปแบบธรรมราชาในสังคมไทยได้ถูกจับตามองจากกลุ่มนักวิชาการในสังคม บางกลุ่มได้เสนอความคิดเห็นว่า พระมหากษัตริย์ที่เป็นธรรมราชาในบางยุคสมัยหากมุ่งอยู่ในทางธรรมก็จะขาดความเข้มแข็ง จนเป็นเหตุให้ต้องเสียชาติบ้านเมือง ดังเช่นในสมัยสุโขทัย อีกทั้งก็มองว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงศีล จะทรงรูปแบบ “ธรรมวิชัย” ไม่ทรงรูปแบบ “ยุทธวิชัย” คือไม่ใช่ศัตรูเพื่อประหัตประหารกัน ก็จะเป็นเหตุให้ทำการรักษาบ้านเมืองไว้ไม่ได้ สืบเนื่องมาจนถึงยุคสมัยปัจจุบันก็จะมองว่าพระมหากษัตริย์ใช้ธรรมเป็นการสร้างฐานอำนาจและสร้างผลประโยชน์

7) รูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย ยังเป็นเรื่องที่สังคมมองว่าเป็นเรื่องชนชั้นสูง ในระดับที่เป็นพระราช หรือพระมหากษัตริย์ ผู้ที่เป็นธรรมราชาต้องประกอบด้วยคุณธรรมใน

ระดับสูง และมีภาพลักษณ์ฐานะดุจดั่งเป็นพระจักรพรรดิมาประกอบ เป็นพระบรมธัมมิกราชเจ้า ซึ่งมีปรากฏให้เห็นในการตั้งพระนามาภิไธย หรือพระปรมาภิไธย โดยปรากฏมีสร้อยพระนามไว้ โดยเฉพาะในการขึ้นครองราชย์เพื่อปกครองแผ่นดิน เช่น “จาตุรันบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ ปริณิทรธรรมิกมหาราชาราช” เป็นเรื่องยากที่สามัญชนบุคคลธรรมดาจะล่วงขึ้นไปได้ ในปัจจุบันพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นธรรมราชาถูกมองว่าเป็นผู้นำในธัมมิกสังคมนิยมแบบเผด็จการ ซึ่งก็ส่งผลให้ความน่าเชื่อถือความนิยมในฐานะพระมหากษัตริย์ลดทอนลง ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์โดยตรง และอาจจะส่งผลต่อพระมหากษัตริย์ในรัชสมัยต่อไปด้วยก็ได้

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อจะนำรูปแบบธรรมราชา มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

1) รูปแบบธรรมราชาเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำตามแนวการจัดการเชิงพุทธ ควรได้รับการตีความให้เหมาะกับบริบทของสังคมไทย ไม่เช่นนั้นก็จะทำให้เกิดความเข้าใจว่า “ธรรมราชา” เป็นธรรมชั้นสูงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นต้นแบบธรรมราชาในทางธรรม และมีความละเอียดอ่อนทางด้านคุณสมบัติในความเป็นอุดมคติธรรมอีกด้วย เรื่องธรรมราชาจึงถูกมองว่าควรแก่พระราช พระมหากษัตริย์เท่านั้น สามัญชนคนธรรมดาไม่สามารถนำธรรมระดับสูงมาใช้ได้ ทั้งนี้ประชาชนยังติดในศัพท์บัญญัติที่ว่า “ราชา” คือ พระเจ้าแผ่นดิน ถ้ารูปแบบธรรมราชาในสังคมไทยได้รับการตีความให้เหมาะกับบริบทของสังคมไทยกับประชาชนคนไทยในทุกระดับชั้นได้ ภาวะผู้นำของบุคคลผู้เป็น “ธรรมราชา” ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง และมีภาพลักษณ์ของความเป็นคนดีมีศีลธรรม มีคุณธรรม ก็จะเกิดบุคคลผู้มีความปรารถนา มีปณิธานหรือได้รับแรงบันดาลใจ แรงดลใจ ต้องการที่จะเป็นธรรมราชาในสังคมไทยได้มากขึ้น เป็นการขยายรูปแบบให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมระดับวงกว้างทั้งในและนอกประเทศ รวมถึงกลุ่มประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา

2) ควรเปลี่ยนคำว่า “ธรรมราชา” ในสังคมไทย ไปใช้คำว่า “ธรรมสำหรับผู้นำ หรือธรรมสำหรับเสริมสร้างภาวะผู้นำ” โดยเน้นความเป็นธัมมิกสังคมนิยม คือ ตัวผู้นำในสังคมต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม เป็นการเพิ่มช่องทางโอกาสของการทำความดี ให้สังคมได้เห็นความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือช่วยในการบริหารปกครองและกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ

3) ส่งเสริม สนับสนุน หนุนแรงค์ให้มีการนำเอารูปแบบธรรมราชาหรือศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันให้มากยิ่งขึ้น เช่น มีการจัดอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ในเรื่องของธรรมราชาแก่ผู้นำทุกระดับและบุคคลทั่วไป และควรมีบุคคลตัวอย่างที่เป็นสามัญชนบุคคลธรรมดาที่อยู่ในฐานะภาวะผู้นำแบบธรรมราชาให้เป็นปรากฏการณ์ในสังคมทุกระดับและทุกรูปแบบ ในองค์กร สถาบัน และหน่วยงาน อีกทั้งรัฐบาลก็ควรส่งเสริมจัดมอบรางวัลคุณความดี เพื่อให้เกิดความภูมิใจแก่บุคคลผู้บำเพ็ญตนเป็นธรรมราชาที่ดี ซึ่งจะทำให้เกิดกระแสภาวะผู้นำแบบธรรมราชาในสังคมไทยท่ามกลางวิกฤติของสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

4) มีรูปแบบการเผยแพร่แนวคิดธรรมราชา ด้วยการสื่อสารเชิงจิตวิทยามวลชนตามแนวพุทธ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อทุกช่องทางเพื่อเผยแพร่หลักการแนวคิด รูปแบบธรรมราชา หรือธรรมสำหรับผู้นำไปในทุกองค์กร ทุกหน่วยงาน

5) ควรส่งเสริมการนำรูปแบบธรรมราชาไปใช้ในสังคมควบคู่กับหลักธรรมาภิบาล เพื่อกระตุ้นให้ผู้นำทุกระดับสังคมได้มีความคิดเห็น ก้าวไกล ไปในทิศทางแนวเดียวกัน ดังเช่นรูปแบบ DHAMMARAJA MODEL โดยผนวกเข้ากับหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ

บรรณานุกรม

- กรมตำรา กระทรวงธรรมการ. พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ 4 (พระเจ้าตากสิน). จุลศักราช 1128 ถึง 1144, 2472.
- กรมศิลปากร. (2526). *จารึกสมัยสุโขทัย กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง 700 ปี ลายสือไทยพุทธศักราช 2526*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร,
- คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2551). พระบรมธรรมมิกราช. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชะม้อย คุณพล. (2553). การศึกษาวิเคราะห์เชิงพุทธจริยธรรมการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 1 ที่ปรากฏในไตรภูมิวินิจยถก. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดร.สุทธิ ชัดติยะ, วิไลลักษณ์ สุจิตตานนท์. (2554). *แบบแผนการวิจัยและสถิติ*. กรุงเทพฯ: บจ. ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.
- นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. (2556). “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก”. *สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธีธมโม). (2553) “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมราชาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”. *รายงานวิจัย*. ทูลอดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, MCU RS 610654033.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ 1/ยุค), พิมพ์ครั้งที่ 23, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลีธัมม์ ในเครือบริษัทสำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2547). “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี*. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. 2500. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเทพ พรหมเลิศ. (2553). “ศึกษาวิเคราะห์สังคมการเมืองในจกัถวัตติสูตร”. *สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อำนาจ วีรวรรณ. (2555). “พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา” กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด.

Bertil Lintner. *Blood Brothers: The Criminal Underworld of Asia*. Macmillan Publishers. ISBN 1403961549.

Blumer, Herbert (1966). *Sociological Implications of the Thought of George Herbert Mead*. *American Journal of Sociology*. 71 (5) March 1966.

Chris Baker. Pasuk Phongpaichit. *A History of Thailand*. Cambridge University Press. ISBN 0521816157.

Glaser, B. and Strauss, A. (1967). *The Discovery of Grounded Theory*, Hawthorne NY: Aldine.

การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี COMMUNITY DEVELOPMENT BASED ON BUDDHIST COMMUNITY

พระนิพนธ์ โสภณ (อนันตกิจโสภณ)* พระสุธีธรรมานุวัตร** สมทิธิพล เนตรนิมิตร***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. ทฤษฎีและหลักพุทธธรรม ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน จากการศึกษา พบว่า ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี ใช้การพึ่งตนเองของชุมชน :TERMS มี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านเทคโนโลยี 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ 4) ด้านจิตใจ และ 5) ด้านสังคมและวัฒนธรรม สำหรับหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน คือ หลักปาริสุทธิศีล ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ความไม่เบียดเบียน ความรอบคอบ ความมีคุณธรรม และ ความพอประมาณ

2. วิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า มีวิธีการพึ่งพาตนเอง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีคือ ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก 2) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจคือใช้ถ่ายทอดที่จำเป็น และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) แนวทางการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือ สร้างข้อตกลงในการใช้และอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน 4) แนวทางการพึ่งตนเองด้านจิตใจคือ ยึดถือคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น และ 5) แนวทางการพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรมคือการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีเป็นการบูรณาการระหว่างหลักการพึ่งพาตนเองกับหลักปาริสุทธิศีล ซึ่งเป็นการดำเนินงานในบริบทของชุมชนวิถีพุทธ มีแนวทางที่สำคัญ 4 ประการได้แก่ 1) กระบวนการผลิต 2) กระบวนการบริโภค 3) กระบวนการซื้อขาย และ 4) กระบวนการกระจายผลผลิต แนวทางพัฒนาดังกล่าวนั้นมีปัจจัยสำคัญ

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4 ประการได้แก่ 1) ผู้นำของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) เป้าหมายของชุมชน และ 4) การบริหารจัดการของชุมชน

คำสำคัญ : ชุมชนวิถีพุทธ, การพัฒนาชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were as follows; 1. to study the appropriate concepts, theories and Buddhadhamma or Dhamma Principles for community development, 2. to study the practical ways for community development of villages in Lopburi, and 3. to propose the practical model for the community development based on Buddhist Life Style of Villages in Lopburi Province. From the study, it could find that Findings were as follows:

1. For the concept, theories and Buddhadhamma or Dhamma Principles appropriate for the community development, it could show from the study that the practical ways for the community development of the villages in Lopburi could rely on the 5 aspects self-reliance theory of TERMS as follows; 1) technology, 2) economy 3) natural resources, 4) mind, and 5) social and culture. For Buddhadhamma suitable for the practical community development, Parisuddhisela could be applied. It consists of four aspects; 1) non-violence, 2) mindfulness, 3) virtue, and 4) moderation.

2. For the ways of community development of villages in Lopburi, it could show the applicable ways of 5 self-reliance of TERMS and in 5 aspects as follows: 1) local practical technology based practice, 2) sufficient economy based practice, 3) practical mutual natural resource consumption, 4) self-reliance of open-minded behavior following the Dhamma Teachings, one must absolutely rely on oneself, with mindful agreement of any changed condition, and 5) self-reliance on social and culture practice on continual participation in any local social and cultural activity.

3. The practical model of community development of villages in Lopburi could join the integrated ways of self-reliance and Parisuddhisela and the operational concept of Buddhist community through the activities of the communities. The important guidelines are the following 4 factors: 1) production process, 2) consumption process, 3) purchasing and selling process, and 4) diversification of goods process. The driving processes for the community

development could rely on 4 major factors as follows; 1) the role of community leaders, 2) cooperation of the members of communities, 3) vision of the communities, 4) the practical community management.

Keywords: Buddhist Community folkway, Community Development

1. บทนำ

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วหลายๆ ประเทศในโลกต่างปรารถนาที่จะพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศของตน ด้วยวิธีการพัฒนาอันมีลักษณะเฉพาะตัวที่มีรูปแบบแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าพอสมควรแล้วก็จะใช้วิธีการพัฒนารูปแบบหนึ่ง ส่วนประเทศด้อยพัฒนาซึ่งเป็นประเทศที่มีฐานะยากจนและยังไม่เจริญเท่าที่ควรก็จะใช้วิธีการพัฒนาอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเป้าประสงค์ของการพัฒนาทุกยุคทุกสมัยเพื่อต้องการให้การดำรงชีวิตของมนุษย์มีคุณภาพมีความอยู่ดีกินดี ทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้า ทฤษฎีการพัฒนาแบบตะวันตกถูกนำเสนอโดยนักวิชาการมากมาย ซึ่งต่างก็พยายามเสนอวิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้น ทฤษฎีแต่ละทฤษฎีเหล่านั้นต่างก็มีจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ใช้ความพยายามในการศึกษาวิเคราะห์ คิดค้น ปรับปรุง พัฒนา เพื่อนำไปสู่การนำเสนอทฤษฎีใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน เช่น ทฤษฎีความทันสมัย (Theory of Modernization) แนวคิดการพัฒนาดังกล่าว ได้เริ่มเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์และมีบทบาทสำคัญอย่างเด่นชัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการที่ส่งผลทำให้สังคมไทยเข้าสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2546)

การพัฒนาประเทศตามครรลองดังกล่าวเริ่มปรากฏอย่างเด่นชัดนับตั้งแต่ในช่วงการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) เริ่มจากการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมที่มีเป้าหมายเน้นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักซึ่งอาจประเมินในเบื้องต้นได้ว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จอย่างมหาศาล โดยวัดได้จากการมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า มีการสื่อสารที่ทันสมัย การคมนาคมสะดวกรวดเร็ว ชีวิตของผู้คนในสังคมมีความสะดวกสบายมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาดังกล่าวไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบในประเด็นอื่นๆ ได้ กลับกลายเป็นต้นเหตุทำให้ประเทศชาติประสบกับปัญหาอื่นที่ตามมาอีกมากมาย อาทิเช่น ปัญหาวิกฤติการทางเศรษฐกิจและการเงิน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม เป็นต้น ที่สำคัญการมีค่านิยมที่หลงใหลในความทันสมัยกลับเป็นสิ่งร้ายที่ส่งผลให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมบริโภคนิยมหรือวัตถุนิยมที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุ ส่งผลให้เกิดการเอาเปรียบเพื่อความอยู่รอดของตนและพวกพ้อง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม สังคมไทยปัจจุบันจึงจัดได้ว่าอยู่ในภาวะวิกฤต ด้วยสาเหตุจากความไม่สมดุลของการพัฒนาที่ทำให้เกิดความไม่ยั่งยืน กล่าวคือมุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาทางวัตถุโดยละเลยการพัฒนา

ทางจิตใจไปควบคู่กัน และการที่คนในสังคมต้องตกเป็นทาสของกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรม การหย่อนยานทางศีลธรรมและจริยธรรม การขาดระเบียบวินัย ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดีเริ่มจางหายไปพร้อมกับการค่อยๆ ล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมท้องถิ่นในที่สุด (พระครูวิจิตรธรรมานุรักษ์, 2557)

เป็นที่ชัดเจนว่าจุดอ่อนของการพัฒนาตามแนวทางโลกตะวันตกที่ผ่านมาคือ จากการมุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยไม่คำนึงถึงการพัฒนาทางจิตใจทำให้ศักยภาพของชุมชนในชนบทไร้ความสามารถในการพึ่งตนเอง ผนวกกับการให้ความสำคัญในเรื่องทุนหรือเงินที่กลายเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการพัฒนาเพียงปัจจัยเดียว ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วต้นทุนสำหรับการพัฒนานั้นมีปัจจัยอื่นอีกมากมาย เช่น ทุนทางทรัพยากรทางธรรมชาติ ทุนในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ฯลฯ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญของประเทศ ไทย ทั้งนี้เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นภูมิปัญญาอันสูงสุดของมนุษย์อีกทั้งพระพุทธศาสนากับชนชาติไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งคนไทยมีความมั่นคงในการนับถือพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด สำหรับสังคมไทยพระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ และยังเป็นแหล่งคำสอน แหล่งการเรียนรู้ของประชาชนชาวไทยเกือบทั้งประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในด้านวัตรธรรม และด้านนามธรรม ดังนั้นพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มียุทธิพลครอบคลุมวิถีชีวิตของคนในสังคมมากที่สุด โดยเป็นแบบแผนหรือมาตรฐานในการดำเนินชีวิตให้กับพุทธศาสนิกชนที่นับถือศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นสภาวะแวดล้อมอันกว้างใหญ่ที่ปกแผ่ครอบคลุมการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยปรัชญาทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาจิตใจไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ด้วยความเพียร หลักธรรมของพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์พัฒนาตนเอง โดยไม่ต้องอ้อนวอนขอจากพระเจ้า เป็นเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย สอนให้รู้จักการพึ่งพาตนเอง ที่สำคัญคือแก่นแท้ของพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์โดยวิธีการพัฒนาดตนเองด้วยปัญญาอันยิ่ง สอนให้อยู่กับความทุกข์จนรู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริงได้ด้วยสติปัญญา เช่นเดียวกับพระศาสดาที่ทรงหลุดพ้นด้วยกำลังสติปัญญาและความเพียรของพระองค์เอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539)

จากผลกระทบจากการพัฒนาภายใต้กรอบความทันสมัยรวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผลักดันให้ระบบทุนนิยม และวัฒนธรรมบริโภคนิยมแพร่กระจาย แม้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงกระแสดังกล่าวได้ แต่ชาวบ้านกลับได้แสดงให้เห็นถึงระบบการพึ่งตนเองที่มีความเข้มแข็ง สามารถจัดการกับปัญหาอุปสรรคและดำรงชีพให้อยู่รอดได้ภายใต้แนวทางการพึ่งตนเอง (self-reliance) (สัญญา สัญญา วิวัฒน์, 2547) และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สิ่งที่เกิดขึ้นชุมชนดังกล่าวได้สร้างรูปแบบการผลิตในภาคเกษตรกรรม ที่ไม่เพียงแต่เน้นการเพิ่มรายได้ แต่ยังสามารถลดต้นทุนการผลิตในภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในการบริโภค และหนี้สิน ทำให้เกิดการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็ง ที่สำคัญยังทำให้เกิดกระบวนการสร้างวัฒนธรรมการแบ่งปัน การแลกเปลี่ยน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อันนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม

จากปรากฏการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาชุมชนตัวอย่างทั้ง 5 แห่งเป็นพื้นที่ตัวอย่างที่นำหลักพุทธธรรมในทางพุทธศาสนามาบูรณาการในการสร้างและพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีศูนย์กลางการพัฒนาอยู่ที่สมาชิกของชุมชน โดยที่ชาวบ้านภายในชุมชนเป็นผู้ร่วมกันผลักดันและดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนเอง ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองและไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น ที่สำคัญสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตรงประเด็น และมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุดังกล่าว จึงจุดประกายความสนใจแก่ผู้วิจัยในการศึกษาและนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม ผ่านชุมชนตัวอย่างในเขตจังหวัดลพบุรี จำนวน 5 ชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมุ่งที่จะนำเสนอหลักพุทธธรรมว่าสามารถบูรณาการให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนได้อย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบในกระบวนการพัฒนาและส่งเสริมให้การพัฒนาชุมชนมีความยั่งยืนอันเป็นลักษณะพึงประสงค์สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัด

ลพบุรี

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

3.1 ด้านขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี ไว้ดังนี้

1) ขอบเขตด้านหลักพุทธธรรมที่ศึกษาในการพัฒนาชุมชน คือหลักปาริสุทธิสีล ประกอบด้วย 1) ปาฏิโมกขสังวรศีล 2) อินทริยสังวรศีล 3) อาชีวะปาริสุทธิสีล และ 4) ปัจจยสันนิสิตศีล

2) หลักการพึ่งพาตนเอง : TERMS มี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านเทคโนโลยี 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ 4) ด้านจิตใจ และ 5) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

3) แนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี ได้แก่ 4 ประการได้แก่ 1) กระบวนการผลิต 2) กระบวนการบริโภค 3) กระบวนการซื้อขาย และ 4) กระบวนการกระจายผลผลิต

3.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในเขตพื้นที่ ชุมชนพัฒนาตัวอย่าง จำนวน 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านโคกลำพาน ชุมชนบ้านพรานโคกทะเล ชุมชนบ้านพู่แก้ว ชุมชนบ้านดินมดแดง และ ชุมชนบ้านหน่วยประคอง ในเขต

จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน จำนวน 50 ท่าน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย โดยมีลำดับดังนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 50 รูป/คน จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น (Basic Model) ก่อนที่จะนำเสนอกรรมการที่ปรึกษาเพื่อให้คำชี้แนะ แล้วนำเสนอต่อเวที การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เพื่อยืนยันรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ สุดท้ายนำรูปแบบที่ได้นำเสนอต่อเวทีประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบ รูปแบบในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ให้เป็นมาตรฐาน ก่อนที่จะนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะในลำดับต่อไป

4.2 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนพัฒนาตัวอย่าง จำนวน 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านโคกลำพาน ชุมชนบ้านพรานโคกทะเล ชุมชนบ้านพู่แก้ว ชุมชนบ้านดินมดแดง และ ชุมชนบ้านหน่วยประคอง ในเขตจังหวัดลพบุรีซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน จำนวน 50 รูป/คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection)

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนพัฒนาตัวอย่าง จำนวน 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านโคกลำพาน ชุมชนบ้านพรานโคกทะเล ชุมชนบ้านพัว ชุมชนบ้านดินมดแดง และ ชุมชนบ้านหน่วยประคอง ในเขตจังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน เป็นปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 50 รูป/คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection)

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

4.4.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงนามโดยผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ส่งไปถึงผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมทั้งแนบคำถามในการสัมภาษณ์ไปด้วย เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก เข้าใจประเด็นของข้อคำถาม และเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการให้สัมภาษณ์ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ตามที่นัดหมาย มีการบันทึกเทปและจดบันทึกโดยใช้เวลาการสัมภาษณ์แต่ละท่านไม่น้อยกว่า 30 นาที

4.4.2 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงนามโดยผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อเชิญผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ในกลุ่มขนาดเล็ก 6 – 8 รูป/คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการใช้สถานที่ที่พิจารณาเห็นว่ามีเหมาะสมแก่การจัดการสนทนากลุ่ม มีการบันทึกเทปและจดบันทึก ในการใช้เวลาดำเนินการการสนทนากลุ่มนั้นใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง 30 นาที หรือตามความเหมาะสม

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

5. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 50 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรม ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธเป็นการบูรณาการระหว่าง การพึ่งตนเองของชุมชน กับ หลักปาริสุทธิศีล โดยที่ การพึ่งตนเองของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีความสมดุลในสิ่งจำเป็นต่าง ๆ โดยเฉพาะมีความสมดุลในเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม เพราะการพึ่งตนเองทำให้เกิดการพัฒนา ยิ่งพึ่งตนเองได้มากยิ่งพัฒนาและการพัฒนาตนเองยังรักษาการพัฒนาให้ยั่งยืนด้วย นอกจากนี้การพึ่งตนเองของชุมชนยังเกิดจาก TERMS คือ เทคโนโลยี (T = Technology) เศรษฐกิจ (E = Economic) ทรัพยากรธรรมชาติ (R = Natural Resource) จิตใจ (M = Mental) สังคมวัฒนธรรม (S = Socio-Cultural) ซึ่งปัจจัยทั้ง 5 ประการนี้ต้องทำหน้าที่สอดประสานกันคือทุกคนในชุมชนต้องมีพลังความสามัคคี ในขณะที่เดียวกันการพึ่งตนเองของชุมชนชนบทย่อมเกิดจาก BAN คือ ความสมดุล (B = Balance) ความสามารถ (A = Ability) และเครือข่าย (N = Networking) รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ส่วนหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการบูรณาการกับการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดวิถีการพัฒนาเชิงพุทธ ได้แก่ หลักปาริสุทธิศีล 4 ประกอบด้วย 1) หลักปาฏิโมกขสังวรศีล คือ ความไม่เบียดเบียน ทศนะของพุทธเศรษฐศาสตร์ มองปาฏิโมกขสังวรศีล คือ การจัดระเบียบแบบแผนของกิจกรรม ให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสม อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข ปิดกั้นโอกาสที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่างๆ ด้วยการ ไม่สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งตัวเองและผู้อื่น 2) หลักอินทริยสังวรศีล คือ ความรอบคอบ ในทศนะของพุทธเศรษฐศาสตร์ มองอินทริยสังวรศีล เป็นเหมือนเครื่องป้องกันเพื่อมิให้ถูกความอยากเข้ามาครอบงำ ให้รับรู้ตามความเป็นจริง โดยมีสติ อันมาจากโยนิโสมนสิการและความไม่ประมาท เป็นเครื่องกำกับ 3) หลักอาชีวนิพัตติศีล คือ มีคุณธรรมตามทศนะของพุทธเศรษฐศาสตร์ มองอาชีวนิพัตติศีล คือ การเลี้ยงชีพชอบ ที่เรียกว่า สัมมาอาชีวะ มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การงาน หน้าที่อันสุจริต คือ ไม่ทุจริต ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง 4) หลักปัจจัยสันนิสิตศีล คือ ความพอประมาณ ทศนะของพุทธเศรษฐศาสตร์ มองปัจจัยสันนิสิตศีล ในมุมของการบริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ทั้งหลาย มีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าแท้จริงของสิ่งนั้นด้วยปัญญา ที่ให้บริโภคอย่างพอประมาณ ไม่หลงติดไปกับคุณค่าพอกเสริมหรือตามกระแสบริโภคนิยมจนสร้างความเดือดร้อนให้แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น

2. วิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า มีวิธีการพึ่งพาตนเอง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีคือ การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ในการทำการเกษตรในปัจจุบันนั้นมีการใช้เทคโนโลยีและเครื่องทุ่นแรงเข้ามาช่วย แต่ชาวบ้านเองก็พยายามที่จะไม่ใช้เทคโนโลยีโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้เนื่องจากว่าหากมีการใช้เทคโนโลยีมากจะส่งผลต่อต้นทุนการผลิตสูง ทั้งยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพด้วย การใช้เทคโนโลยีของชาวบ้านจึงเป็นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม คือ การใช้รถไถและเครื่องสูบน้ำ ในส่วนอื่นๆชาวบ้านพยายามพึ่งตนเองเพื่อลดต้นทุนและให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่น การดำนา และการเกี่ยวข้าวจะใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก 2) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจคือใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพหลักของชาวบ้านทำการเกษตรแบบอินทรีย์ โดยเริ่มจากการพึ่งตนเองในด้านการผลิต การจำหน่าย และการตลาด เป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ทั้งนี้ชาวบ้านจะพยายามลดต้นทุนให้มากที่สุด ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มากที่สุด เช่นการทํานานั้นจะลงทุนซื้อพันธุ์ข้าวในช่วงแรก จากนั้นจะคัดเลือกเอาข้าวที่มีคุณภาพไว้ทำเพาะและขยายพันธุ์ ส่วนการจำหน่ายและการตลาดนั้นชาวบ้านจะจำหน่ายเอง โดยมีคนในหมู่บ้านซื้อ แล้วนำไปจำหน่ายต่อให้กับโรงสีที่รับซื้อในตัวอำเภอ ปัญหาของการลงทุนทั้งนาข้าวคือปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง ซึ่งชาวบ้านแก้ปัญหาโดยการหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพให้มากขึ้น โดยการทำปุ๋ยชีวภาพใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิตและให้สามารถดำรงชีพอยู่ในสภาวะเศรษฐกิจที่สินค้าทุกอย่างมีราคาแพง ไม่ว่าจะเป็นสินค้าอุปโภคหรือบริโภคและการจ้างแรงงาน เป็นต้น ในการดำนาและการเกี่ยวข้าวก็พยายามลดลงโดยใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก สินค้าที่ไม่มีความจำเป็นจะไม่ซื้อ เช่น ขนมขบเคี้ยว อาหารสดอาหารแห้งจากรถเร่ พยายามลด ละ เลิก อบายมุขและใช้ชีวิตอย่างพอเพียง 3) แนวทางการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือ สร้างข้อตกลงในการการใช้และอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกันเพื่อให้เกิดความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน เห็นได้จากชาวบ้านมีการบำรุงรักษาดินโดยการใช้ปุ๋ยชีวภาพมากกว่าปุ๋ยเคมีเพื่อไม่ให้ดินเสื่อมสภาพความอุดมสมบูรณ์ สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีข้อตกลงร่วมกันคือ ห้ามเผาป่า และตัดไม้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวหากเพื่อนงานส่วนรวมต้องผ่านการเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน อีกตัวอย่างการสูบน้ำจากในการทำการเกษตรจะใช้เครื่องสูบน้ำมาไว้ที่จุดกระจายย่อยๆแต่ละจุด ชาวบ้านในหมู่บ้านต่างเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นหัวใจสำคัญสำหรับการดำรงชีพให้มีชีวิตอยู่รอด ทำให้ทุกคนเกิดความเป็นเจ้าของร่วมกัน 4) แนวทางการพึ่งตนเองด้านจิตใจคือดำเนินชีวิตภายใต้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้การที่มีจิตใจที่มั่นคง ไม่หวั่นไหวกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ชาวบ้านล้วนเป็นชาวพุทธที่ดี มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ยึดมั่นในคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในยามที่ประสบปัญหาต้องรู้จักการปล่อยวาง เช่น ปัญหาในการทำการเกษตรคือ ความผันผวนของสภาวะแวดล้อมได้แก่ ฝนแล้งบางครั้งน้ำท่วม ซึ่งชาวบ้านนาบอกว่าเป็นเรื่องของธรรมชาติที่เกิดขึ้นและสามารถทำใจยอมรับได้ หลักอีกประการคือ ได้แก่ ความอดทน และ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ทำให้ชาวบ้านยึดตนเองเป็นที่พึ่งโดยไม่รอช่วยเหลือจากคนอื่น นอกจากนี้ยังยึดถือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือรู้จักพอประมาณ “กินที่ละคำ ทำทีละอย่าง”กระทำการใดๆ โดย

ไม่ประมาท การที่ชาวบ้านมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจดังกล่าวทำให้มีจิตใจที่มั่นคงมีสติ และปัญญาที่สามารถต่ออุปสรรคในการดำรงชีพที่เผชิญอยู่เสมอ และ 5) แนวทางการพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรม คือการที่ชาวบ้านในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง ขยันอดทน มีความสามัคคีกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพราะถือว่าทุกคนเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันเปรียบเสมือนญาติพี่น้อง เช่นถ้าปีไหนแล้งมากน้ำไม่เพียงพอกับการทำนา ชาวบ้านจะมีวิธีการบริหารจัดการโดยใช้หลักถ้อยทีถ้อยอาศัยเช่น ไม่กักน้ำไว้และลดการใช้น้ำส่วนตัวลงเพื่อให้คนส่วนใหญ่ได้ใช้น้ำในการทำเกษตร ที่สำคัญชาวบ้านมีความสนิทสนมและเคารพกัน โดยเฉพาะกับผู้อาวุโสและผู้นำชุมชน เมื่อผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหรือขอให้ทำกิจกรรมอะไร ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ ดังจะเห็นได้จากการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอและการให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน สิ่งที่สำคัญคือชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็งและสามารถนำชาวบ้านปฏิบัติงานตามหน้าที่เพื่อไปสู่เป้าหมายได้ และนอกจากนี้ยังยึดถือประเพณีอย่างเคร่งครัดด้วยความเต็มใจชาวบ้านในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอเช่น งานบวช งานศพ ผ้าป่ากฐิน เป็นต้น

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี จากการวิจัยพบว่า ชุมชนดังกล่าวได้การบูรณาการระหว่างหลักการพึ่งพาตนเองกับหลักปาริสุทธศีล ซึ่งทำให้เกิดการดำเนินงานในบริบทของชุมชนวิถีพุทธ มีแนวทางที่สำคัญ 4 ประการได้แก่ 1) กระบวนการผลิต บริหารจัดการปัจจัยการผลิตตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง คือ ใช้ทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่น ไม่สนับสนุนการกู้ยืมเงินมาลงทุน ลงทุนเท่าที่มี อีกทั้งดำเนินกิจกรรมไปด้วยความมีเหตุมีผลไม่เห็นแก่ได้ อาทิ ไม่ใช้สารเคมีในกระบวนการทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็น ปุ๋ยเคมี และ ยาปราบศัตรูพืช เพราะ คำนึงถึงสุขภาพของของผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมในชุมชน 2) กระบวนการบริโภค เริ่มจากการพิจารณาการบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ ที่ผลิตได้เองก่อน หรือถ้าต้องการบริโภคสิ่งใดก็ให้ผลิตสิ่งนั้นเป็นเบื้องต้น นอกจากนี้ การใช้จ่ายด้านอื่นๆ ไม่สร้างหนี้ ใช้จ่ายภายในกำลังของตัวเอง ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุนหุนา บริโภคอย่างพอประมาณ ไม่หลงติดตามกระแสบริโภคนิยมจนสร้างความเดือดร้อนให้แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น 3) กระบวนการซื้อขาย ตั้งอยู่บนหลักการพอเพียง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ซื่อสัตย์ มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเช่น การตั้งราคาขายไม่เน้นกำไรมากเกินไป ผลผลิตที่ออกมาจากสวนต้องคัดเอาคุณภาพที่ดี ส่วนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จะคัดออก 4) กระบวนการกระจายผลผลิต ดำเนินการกระจายผลผลิตเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันหรือความมั่นคงในชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยการดำเนินการของชาวบ้านจะไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ชาวบ้านจะขายผลผลิตให้กับชาวบ้านด้วยกันเองก่อน สงเคราะห์เกื้อกูลผู้คนในท้องถิ่นเดียวกัน ผลิตผลบางชนิดจะนำไปแปรรูปเอง เช่น น้ำมันรำข้าว เป็นต้น ขั้นตอนต่อไปก็จะขายให้กับผู้ที่มารับซื้อเอง นอกจากนี้พันธุ์พืชที่มีคุณภาพชาวบ้าน จะแจกหรือจำหน่ายในราคาถูกทั้งนี้ เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนของตนเอง แนวทางดังกล่าวมีความสำคัญและทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนภายใต้ปัจจัยสำคัญ 5 ประการคือ 1) ผู้นำของชุมชน ผู้นำจะคอยกล่อมเกล้าให้คนในชุมชนดำเนินชีวิตถูกต้องตามจารีตและนำพาและพัฒนาชุมชนไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินการในชุมชน มีการลงประชามติของคน

ในชุมชนผ่านกิจกรรม ที่แสดงออกทางการประชุม การสนทนากลุ่มย่อยของคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ ได้แสดงความคิดเห็น และได้องค์ความรู้ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง 3) เป้าหมายของชุมชน ชุมชนได้เน้นหลักการพัฒนาชุมชน ภายใต้รูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีความต้องการพออยู่ พอกิน และมีความสุข 4) การบริหารจัดการของชุมชน การบริหารทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ มีการจัดระบบโครงสร้างพื้นฐานเพียงพอต่อความต้องการ และจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์ที่ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยความเสมอภาคและเป็นธรรม

6. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” นี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรม ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธเป็นการบูรณาการระหว่าง การพึ่งตนเองของชุมชน กับ หลักปาริสุทธิสล โดยที่ หลักการพึ่งตนเองของชุมชน :TERMS หมายถึง การที่ชุมชนมีความสมดุลในสิ่งจำเป็น 5 ประการคือ คือ เทคโนโลยี (T = Technology) เศรษฐกิจ (E = Economic) ทรัพยากรธรรมชาติ (R = Natural Resource) จิตใจ (M = Mental) สังคมวัฒนธรรม (S = Socio-Cultural) ส่วนหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการบูรณาการกับการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดวิถีการพัฒนาเชิงพุทธ ได้แก่ หลักปาริสุทธิสล 4 ประกอบด้วย 1) หลักปาฏิโมกขสังวรศีล คือ ความไม่เบียดเบียน 2) หลักอินทริยสังวรศีล คือ ความรอบคอบ 3) หลักอาชีวนิวิฐิตศีล คือ มีคุณธรรม และ 4) หลักปัจเจกสันนิสสิตศีล คือ ความพอประมาณ ซึ่งแนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวิจิตรธรรมานุรักษ์** ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2” ผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ต่างใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนหลักในการพัฒนาชุมชน มีแนวทางที่สำคัญคือ พัฒนาด้านศีล สมาธิ และ ทำให้เกิดปัญญา ซึ่งแนวทางดังกล่าวทำให้สามารถเข้าถึงปัญหา สร้างความศรัทธา ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน เกิดขึ้นกับชุมชนนั้นๆ (พระครูวิจิตรธรรมานุรักษ์, 2557)

2. วิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า มีวิธีการพึ่งพาตนเอง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีคือ การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เช่นการใช้รถไถและเครื่องสูบน้ำ ในส่วนอื่นๆชาวบ้านพยายามพึ่งตนเองเพื่อลดต้นทุนและให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ได้ 2) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจคือใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มจากการพึ่งตนเองในด้านการผลิต การจำหน่าย และการตลาด เป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ทั้งนี้ชาวบ้านจะพยายามลดต้นทุนโดย ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มากที่สุด เห็นได้จากชาวบ้านแก้ปัญหาโดยการหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพให้มากขึ้นโดยการทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง 3) แนวทางการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือ สร้างข้อตกลงในการการใช้และอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรทำให้ทุกคนเกิด

ความเป็นเจ้าของร่วมกันร่วมกันนำไปสู่เกิดความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน 4) แนวทางการพึ่งตนเองด้านจิตใจคือดำเนินชีวิตภายใต้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ในยามที่ประสบปัญหาต้องรู้จักการปล่อยวาง มีความอดทน การที่ชาวบ้านมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจดังกล่าวทำให้มีจิตใจที่มั่นคงมีสติและปัญญาที่สามารถต่ออุปสรรคในการดำรงชีพที่เผชิญอยู่เสมอ และ 5) แนวทางการพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรมคือการที่ชาวบ้านในชุมชน มีความสามัคคีกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพราะถือว่าทุกคนเปรียบเสมือนญาติพี่น้อง ที่สำคัญชาวบ้านมีความสนิทสนมและเคารพกัน โดยเฉพาะกับผู้อาวุโสและผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอเช่น งานบวช งานศพ ผ้าป่ากุศล เป็นต้น มีบริบทที่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพุทธนา นรเชฏโฐ (2554) ได้วิจัยเรื่อง “หลักการพึ่งตนเองเชิงพุทธบูรณาการในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนศรีวัง ตำบลลำโสน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนที่มีการพึ่งตนเอง ที่มีวิถีชีวิตอย่างธรรมชาติ และอย่างพอเพียง ชุมชนศรีวังประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านศรีวัง บ้านศรีทอง บ้านขุนศรี และบ้านศรีธรรม แต่ละหมู่บ้านเป็นชุมชนมีต้นทุนที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองไม่ว่าจะเป็น ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีความเรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติรอบตัว ผนวกกับปัจจัยสำคัญคือวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติที่แน่นแฟ้น มีความสัมพันธ์กันอย่างฉันท์มิตร ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความเป็นปึกแผ่น ทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนนี้ได้รับการนำเสนอผ่านสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นแหล่งศึกษาดูงานเกี่ยวกับชุมชนต้นแบบแห่งความเข้มแข็งและการพึ่งตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เหมวรรณ เหมนัค (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การพึ่งตนเองเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของบ้านนาห้วยเคน อำเภอดาลุสม จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านนาห้วยเคนมีการพึ่งตนเองคือมีความสามารถในการกำหนดชีวิตตนเองและช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และพยายามลดการพึ่งพาด้านนอกในด้านต่างๆ ทั้ง 5 ด้านคือ 1) ด้านเทคโนโลยี 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านจิตใจ 5) ด้านสังคมและวัฒนธรรม การพึ่งตนเองในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญที่ทำให้เกิดการดำรงชีพเพื่อให้มีการดำรงชีวิตที่มีความมั่นคงอย่างยั่งยืนของชาวบ้านนาห้วยเคน

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีเป็นการบูรณาการระหว่างหลักการพึ่งพาตนเองกับหลักปาริสุทธิสถิ์ ซึ่งทำให้เกิดการดำเนินงานในบริบทของชุมชนวิถีพุทธ มีแนวทางที่สำคัญ 4 ประการได้แก่ 1) กระบวนการผลิต 2) กระบวนการบริโภค 3) กระบวนการซื้อขาย และ 4) กระบวนการกระจายผลผลิต จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภูมิ สุรโสภา (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์การส่วนปกครองท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์การส่วนปกครองท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม มีแนวทางในการดำเนินงาน 3 ด้านเป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) การผลิต โดยที่กระบวนการผลิตต้องควบคุมให้มีการใช้ปัจจัยการผลิตในด้านต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นทุนทรัพย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และ แรงงาน

2) การจำหน่าย ดำเนินกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเลี้ยงชีพ ไม่เน้นการค้า ผลผลิตที่เหลือจึงนำออกจำหน่าย โดยการรวมกลุ่มโดยหลักเลี้ยงระบบคนกลาง 3) การบริโภค โดยเน้นการบริโภคไหลเวียนอยู่ภายในท้องถิ่น อุดหนุนซึ่งกันและกัน ที่สำคัญไม่ฟุ่มเฟือย ลดการพึ่งพาจากภายนอก ที่สำคัญแนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีนั้น ประสบผลสำเร็จได้เพราะตั้งอยู่บนปัจจัยสำคัญ 4 ประการได้แก่ 1) ผู้นำของชุมชน บทบาทที่สำคัญของผู้นำจะนำพาและพัฒนาชุมชนไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ได้ดำเนินการภายใต้ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ ได้แสดงความคิดเห็น สร้างองค์ความรู้ใหม่ ผ่านกิจกรรมต่างๆ 3) เป้าหมายของชุมชนคือ การที่ชุมชนดำเนินชีวิตสอดคล้องกับวิถีของธรรมชาติที่มีความสงบและเรียบง่าย ทำให้จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนนั้น มุ่งเน้นที่ความพอดี พอประมาณตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 4) การบริหารจัดการของชุมชน การบริหารทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยความเสมอภาคและเป็นธรรม เช่นระบบการบริหาร น้ำเพื่อใช้ในการบริโภคและการเกษตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญเกิด กตเวที (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้นำของปราชญ์ชาวบ้าน มีความสำคัญต่อการพัฒนาชนบท เพราะเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาชนบทเป็นไปในบริบทเดียวกัน สำหรับเป้าหมายของการพัฒนานั้นเน้นการพึ่งตนเอง ในลักษณะของการทำเกษตรอินทรีย์เน้นการเกื้อกูลกันเองของธรรมชาติ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้และมีเป้าหมายมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้เกิดการสร้างความร่วมมืออย่างกว้างขวางทั้งในชุมชนและนอกชุมชน มีกลยุทธ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ได้แก่ 1) จัดให้มีการประชุมอย่างต่อเนื่องทั้งในเครือข่ายระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ 2) จัดให้มีการนิเทศติดตามการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ และ 3) ดึงศักยภาพของบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมามีส่วนร่วม ร่วมในการดำเนินงาน

7. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” จากข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อื่นๆ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ส่วนงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนโดยมุ่งเน้นที่ความต้องการของประชาชนเป็นหลัก โดยเฉพาะการพัฒนาความคิดสติปัญญา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โลกภายนอกชุมชนที่กว้างไกลและหลากหลาย ที่สำคัญควรมีการจัดอบรม ให้การศึกษา และทำความเข้าใจในแผนพัฒนาชุมชนชนบท และส่งเสริมการนำแนวคิดของชาวบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนชนบท อันเป็นการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา อย่างแท้จริง

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนควรหันมาให้ความสนใจใส่ใจบทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของไทยพร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณ เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ จากท่านเหล่านั้น จะเห็นได้จากการพัฒนาในอดีตของภาครัฐที่ไม่ทั่วถึง ทำให้พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวตลอดระยะเวลาเท่าที่ผ่านมา ก็พอจะมองเห็นถึงข้อดีข้อด้อยของการดำเนินงานดังกล่าวพระสงฆ์ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำชุมชนแม้จะไม่เป็นทางการแต่ก็สามารถทำงานเหล่านั้นให้ประสบผลสำเร็จได้เช่น จากการทำงานของ พระครูพิพิธประชานาถ หรือพระอาจารย์สุบิน ปณีโต และพระสงฆ์รูปอื่นๆ เป็นต้น

7.2 ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัตินี้ ได้เสนอแนะจากผลการวิจัยในประเด็นที่เห็นว่าสำคัญและควรเป็นประเด็นเร่งด่วนต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่จังหวัดลพบุรี ดังนี้

1. ส่วนงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ควรส่งเสริมให้มีการจัดประชุมสัมมนาร่วมกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่อยู่เสมอ

2. ส่วนงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ควรรับฟังความคิดเห็น และรับฟังข้อมูลข้อเท็จจริงอันเป็นปัญหาในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์

3. ส่วนงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ควรส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น จากแนวคิดของชาวบ้านมาเป็นฐานคิดหรือแนวปฏิบัติในการพัฒนาชุมชน

4. ส่วนงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ควรให้ความสำคัญแก่ทุกฝ่ายในกรณีเกิดความขัดแย้งในชุมชนชนบทอันมาจากปัญหาที่ดินทำกินหรือน้ำเพื่อการเกษตร

5. ส่วนงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ควรสร้างศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

- 1) ควรมีการศึกษาและบูรณาการการพัฒนาชุมชนระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นักพัฒนาในปัจจุบันเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ
- 2) ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาชุมชนเป็นการเฉพาะ
- 3) ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากพื้นที่ของประเทศไทยในภาคอื่น ๆ เช่น ชุมชนพัฒนาดีเด่นไม่ว่าจะเป็นภาคเหนือ หรือภาคใต้เพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535) *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2539). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2546). *หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2547). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา พลศรี. (2533). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- อคิน รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- เหมวรรณ เหมะนัค. (2556). *การพึ่งตนเองเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของบ้านนาห้วยเคน อำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- พระครูวิจิตรธรรมานุรักษ์. (2557). “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาบุญเกิด กตเวที. (2558). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพุทธนา นรเชษฐ์. (2554). “หลักการพึ่งตนเองเชิงพุทธบูรณาการในสังคมไทย”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วราภูมิ สุรโสภ. (2558). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์การส่วนปกครองท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Erwin. (1976). *Participation Management : Concept Theory and Implementation*. Atlanta : Georgia State University.
- John M. Cohen and Norman T. Uphoff Cohen. (1981). *Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Rural Development Committee Center for International Studies. .Cornell University.
- James H. Copp. (1972). *Rural Sociology and Rural Development*. Rural Sociology. Vol.37 No.3. September.
- J.E. Kocher. (1973). *Rural Development. Income Distribution. and Fertility Decline*. New York : The Population Council.
- Oakley P. (1984). *Approaches To Participation In Rural Development*. Geneva : Intonation Office.
- H. Mintzberg and J.B. Quinn. (1996). *The Strategy Process*. .New Jersey : Prentice Hall International.

การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี MONASTERY DEVELOPMENT FOR COMMUNITY LEARNING CENTERS IN CHONBURI PROVINCE

พระครูปลัดสราวุธ ฐิตปญโญ* พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ** สุรพล สุยะพรม***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน 2) ศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอรรถาธิบายและพรรณนาความ แล้วจึงสร้างรูปแบบเบื้องต้น ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 รูปหรือคน ยืนยันรูปแบบอีกครั้งหนึ่งในการสนทนากลุ่มเฉพาะ และวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.981 จำนวน 371 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ด้วยคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน พบว่า มี 6 องค์ประกอบ คือ (1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน โดยการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของประชาชน (2) มีกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อนโดยการเรียนรู้และร่วมกันแสวงหาคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น (3) มีการให้บริการที่ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชน โดยการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาการรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชนที่มารับบริการ (4) เป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปจารีตประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน โดยการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น (5) เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความ

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รื่นรมย์ โดยปรับภูมิทัศน์ให้สัปปายะ (6) เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง โดยจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ส่งเสริมเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ารับบริการสืบค้นสารสนเทศโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

2. สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี พบว่า ในการบริหารจัดการวัด เจ้าอาวาสถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาวัด จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนั้นงานด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์ประกอบด้วย งานด้านการปกครอง งานด้านการศึกษา งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นต้น เป็นงานที่เจ้าอาวาสทุกรูปจะต้องปฏิบัติ หรือส่งเสริมงานทุกด้านให้ประสบผลสำเร็จมีผลงานเป็นที่ประจักษ์สู่สาธารณชน ผลที่ได้จากการพัฒนาดังกล่าวก็จะเกิดประโยชน์ทั้งคณะสงฆ์ และประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง จากการสำรวจพบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี 6 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และเมื่อพิจารณาเป็นด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

3. รูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 6 รูปแบบ คือ **รูปแบบที่ 1** จัดแหล่งเรียนรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาที่สูง ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีความประพฤติที่ดีงาม ส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านได้แสดงศักยภาพ ส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน **รูปแบบที่ 2** กิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนพัฒนาตนเองตลอดเวลา พัฒนาตนเองตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม จัดอบรมปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอ ฝึกฝนตนเองเป็นประจำ อบรมจิตใจให้สงบ **รูปแบบที่ 3** จัดแหล่งเรียนรู้ ด้านเทคโนโลยี ได้แก่ พัฒนาสื่อด้านพระพุทธศาสนาและชุมชนออกเผยแผ่ อบรมพระภิกษุสามเณรและประชาชนในการใช้สื่อที่ถูกต้อง นำองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและองค์ความรู้ในชุมชนออกเผยแผ่ในรูปแบบที่หลากหลาย **รูปแบบที่ 4** จัดแหล่งเรียนรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนเข้าใจและร่วมสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดกิจกรรมสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ร่วมกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมวันสำคัญทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นประจำสม่ำเสมอ **รูปแบบที่ 5** จัดแหล่งเรียนรู้ด้านวิถีชุมชน ได้แก่ จัดห้องสมุดชุมชนภายในวัด รวบรวมหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและชุมชน จัดมุมอ่านหนังสือ / ห้องสมุดเคลื่อนที่ จัดพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน รวบรวมสิ่งที่มีค่าของชุมชน อนุรักษ์/รักษาวิถีชีวิตของชุมชน **รูปแบบที่ 6** สร้างเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ วัด ชุมชน ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในวัด ชุมชน วัด ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

Objectives of this research were to; 1. Study the components of monastery development for community learning center, 2. Study general conditions of monastery development for community learning centers in Choburi Province and 3. Propose models to develop monasteries for community learning centers in Choburi Province

Methodology was the mixed methods. The qualitative method collected data from document and in-depth-interviewing 20 key informants and analyzed data by content analysis and descriptive interpretation and then used the findings to form a basic model for monastery development and then submitted the basic model to 12 participants in focus group discussion to confirm the model. The quantitative method collected data from stratified 371 samples who were monks in Choburi Province by using questionnaires with reliability score at 0.981, analyzed data with descriptive statistics; frequency, percentile, mean and standard deviation.

Findings were as follows:

1. Components of monastery development for community learning center were 1) community learning center supporting lifelong and flexible education in ;line with people's needs, 2) activities leading to critical and systematic thinking for problem solving, promoting community with activities for joint learning and thinking together to solve any conflicts occurring in the community, 3) services promoting information learning for people who came for the services, 4) center for tradition, culture and folk wisdom learning and community identity, 5) community learning center that is pleasant with green, clean and comfortable environment, 6) virtual learning network by promoting virtual community learning center with digital technology, opening opportunity for people to access information through internet.

2. General conditions of monastery development for community learning center in Choburi Province were that abbots had big roles in monastery administration in all areas; administration, religion education, Buddhism propagation, construction and renovation, education promotion and public welfares. The abbots must perform these duties to the fullest effectiveness for the benefits of Sangha Oder as well as laity and people in the community. The survey indicated that monks in Choburi Province had opinions towards the six areas of Sangha administration at high level with the mean of 3.44. Classifying by each areas; the

administration, Buddhism propagation and construction and renovation were at high level and another areas were at average level.

3. Models for monastery development for community learning center in Choburi Province consisted of 6 models; Model 1: community wisdom center promoting novices and monks to have high education with good conduct, promoting villager wise men to share their tacit knowledge in community development. Model 2: problem solving activities by promoting novices and monks and people for self development according to Sila, Samadhi and Panya principles. Dhamma practice center should be set up for morality training so that people will have chances to train themselves regularly for the peace of minds. Model 3: technological learning center for supporting Buddhist media publication, for training monks and laity to use the proper media and Buddhism knowledge dissemination through various media. Model 4: art and culture learning center promoting monks and lay people to understand, appreciate and publicize local art and culture. Local art and culture as well as Buddhism promotion activities should be set up regularly, especially on the important days in Buddhism. Model 5: folk way learning center by setting up community libraries in monasteries with Buddhism-based knowledge textbooks, mobile libraries, local folk wisdom museum to collect and display the valueless property of the community. Model 6: learning center network connecting monasteries, communities, villagers and government agencies to form community learning centers in monasteries.

1. บทนำ

สังคมไทยเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุมาก เนื่องจากเชื่อว่า พระภิกษุ นั้นเป็นผู้มีความรู้มากกว่าฆราวาส เป็นผู้ทรงศีล ย่อมพูดแต่สิ่งเท็จจริง และเป็นครูบาอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีต่อวัดจึงผูกพันแนบแน่นกับวิถีชีวิตของ ทุกคนนับแต่เกิดจนตาย คำสั่งสอนจึงได้รับความเชื่อถืออย่างไ้ความคลางแคลงใจ ดังนั้นพระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของสังคมในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นทางที่เป็นมงคลและอัปมงคล ส่วน วัด นั้นเป็นสถานที่รับใช้บริการงานประเพณีการทำบุญต่างๆเพื่อให้เกิดกุศลบุญแก่ฆราวาส เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาซึ่งมีอยู่แทบตลอดทั้งปี รวมทั้งเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ชุมชน นับแต่การบวชเณรจนถึงบวชเป็นพระภิกษุ สถานที่ให้ความสงบเยือกเย็นทางใจ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การฝึกปฏิบัติธรรม สมาธิ เป็นสถานที่ชุมนุมของสังคมทุกกาลวาระ เช่น การประชุมกรรมการหมู่บ้าน งานเทศกาลรื่นเริงที่มีการออกร้าน มีมหรสพต่างๆ เป็นต้น เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเนื่องในการตาย เช่น การตั้งศพสวด พระอภิธรรม การเผาศพ จะเห็นได้ว่า วัดนั้นมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของ

ประชาชนมาแต่ช้านาน การจะพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริงนั้น จะต้องดำเนินการในลักษณะของการจัดและพัฒนากิจกรรมของวัดให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน หรือชาวบ้านโดยรอบวัดให้มากที่สุด จัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมคนรอบวัดหรือคนในชุมชนนั้นให้มาบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัยที่วัดนั้นกันให้มากที่สุด และจัดการพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่ เสนาสนะของวัดให้สะอาดเรียบร้อย รมรื่นเหมาะสมกับสภาพความต้องการ และความจำเป็นให้มากที่สุด

จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดท่องเที่ยวชายทะเลภาคตะวันออกที่มีชื่อเสียงมาช้านาน อีกทั้งมีชุมชนอยู่อาศัยย้อนไปได้ถึงยุคทวารวดี กลายเป็นแหล่งสังฆมอารยธรรมและความเจริญรุ่งเรืองในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะการท่องเที่ยว ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตชุมชน และอุตสาหกรรมระดับนานาชาติ คนเมืองชลในปัจจุบันนับถือศาสนาพุทธมากถึง 97 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์ อิสลาม และอื่นๆ โดยผสมผสานความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้าไปในศาสนาที่ตนนับถือด้วย เช่น เมื่อถึงช่วงเทศกาลกินเจประมาณเดือนตุลาคมของทุกปี ผู้คนที่ศรัทธาก็จะพากันนุ่งขาวห่มขาว งดการบริโภคเนื้อสัตว์ แล้วเดินทางไปร่วมสวดมนต์บำเพ็ญทานยังโรงเจต่างๆ ทั่วจังหวัดชลบุรี หรือ อีกตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ คนเมืองชลมักเดินทางไปที่เขาสามมุข เพื่อสักการะและขอพรจากเจ้าแม่สามมุข บริเวณเขาสามมุขซึ่งไม่ห่างจากหาดบางแสน และอ่างศิลา สองตัวอย่างนี้คือความเชื่อของชาวจีนที่ผสมผสานเป็นเนื้อเดียวกับความศรัทธาท้องถิ่น จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในจังหวัดชลบุรีมีแหล่งเรียนรู้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนชลบุรี เน้นการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น (ชมรมคนรักในหลวง, 2559) ศูนย์เหล่านี้จัดโดยหน่วยงานราชการซึ่งมีงบประมาณสนับสนุน มีบุคลากรที่เพียงพอ มีระบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งแตกต่างจากศูนย์การเรียนรู้ซึ่งจัดภายในวัด ใช้งบประมาณสนับสนุน มีการจัดตั้งขึ้นด้วยแรงศรัทธาของผู้มีจิตศรัทธา ขาดบุคลากรที่มีความสามารถ อีกทั้งระบบบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นระบบ ทำให้ศูนย์กลางการเรียนรู้ภายในวัดไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาสภาพการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี องค์กรประกอบ หลักการวิธีการ และนำเสนอแนวทางในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี เพื่อประโยชน์แก่วัดในการพัฒนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน
2. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรีแล้วนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ต่อจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

2) แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัด กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ สร้างเครื่องมือการวิจัย นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

4. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนพบว่า

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญถึงประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี ใน 6 องค์ประกอบ คือ 1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน 2) มีกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา 3) มีการให้บริการที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชน 4) เป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปจารีตประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน 5) เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความร่มรื่นและมีชีวิตชีวา 6) เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชนนั้น โดยการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของประชาชนเพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน ประกอบด้วย 1) ห้องสมุดประชาชนให้บริการหนังสือทุกประเภทที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้อ่าน เช่น เด็กเล็ก เยาวชน ผู้สนใจ เฉพาะด้านและมีบริการสื่อ วารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีความทันสมัย 2) ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชนจัดบริการให้สืบค้นข้อมูลที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ที่บุคคลในชุมชนสนใจโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 3) ห้องวิชาการชุมชนจัดประชุมสัมมนาฝึกอบรมหัวข้อต่างๆ เช่น เรื่องภาษาการเลี้ยงลูก ฯลฯ การแนะแนวการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา จัดบริการมุมพัฒนาการศึกษาด้วยตนเอง เช่น มุมสายสามัญของการศึกษานอกโรงเรียน มุม มสธ. มุมมหาวิทยาลัยรามคำแหง จัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรู้ในชุมชนตามที่ชุมชนต้องการ จัดกิจกรรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนโดยปราชญ์ชุมชน การจัดอบรมเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ จัดกิจกรรมสร้างสรรค์พัฒนาการของเด็กในวัยต่างๆ เช่น เด็กเล็กควรจัดกิจกรรมประเภทศิลปกิจกรรมเขาจิ้งหะ เกมส่ เป็นต้น 4) ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชนจัดกิจกรรมเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพทั้งในด้านการดำเนินงาน การรวมกลุ่มการฝึกและพัฒนาอาชีพซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเองหรือคนจากชุมชนอื่นๆ มาเรียนรู้กลุ่มอาชีพของชุมชนได้อย่างแท้จริง 5) ร้านค้าชุมชนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การดำเนินเชิงธุรกิจร่วมกัน เพื่อการพัฒนาก้าวไปเป็นรูปแบบของสหกรณ์ชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนเน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตจากชุมชนและดำเนินการตลาดร่วมกับชุมชน จัดให้บริการสินค้าราคาต้นทุนต่ำเพื่อเป็นทางเลือกของผู้บริโภคในชุมชน จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากชุมชนหรือสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จัดมุมข้อมูลสินค้าและผลิตภัณฑ์ จัดเป็นศูนย์สาธิตของดีเด่น ของชุมชน 6) ลานกิจกรรมชุมชนจัดบริการเครื่องเล่นสำหรับเด็ก จัดกิจกรรมเรียนรู้สร้างสรรค์และสานสายใยครอบครัว เช่น กิจกรรมศิลปะการร้องเพลง การเล่นเกมต่างๆ จัดกิจกรรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนโดยปราชญ์ชุมชน

องค์ประกอบที่ 2 มีกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา มีกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหาโดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อนโดยการเรียนรู้และร่วมกันแสวงหาคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย 1) ห้องวิชาการชุมชนจัดกิจกรรมในห้องวิชาการชุมชน เช่น จัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรมให้ประชาชนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพระภิกษุสามเณร ประชาชน เด็กและเยาวชน ในปัจจุบัน และแนวทางในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ

องค์ประกอบที่ 3 มีการให้บริการที่ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชน มีการให้บริการที่ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชนโดยการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชนที่มารับบริการประกอบด้วย 1) ห้องสมุดประชาชน และห้องอินเทอร์เน็ตชุมชนจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชนที่มารับบริการโดยจัดให้บริการแนะนำวิธีการสืบค้นข้อมูลหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 2) การสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาค้นคว้าศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนาแบบครบวงจรมีหนังสือและตำราเรียนทางด้านพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้นมีแหล่งเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้นสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นระบบระเบียบสร้างสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอนสร้างห้องเรียนอัจฉริยะการผลิตตำราเรียนอิเล็กทรอนิกส์การผลิตสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยห้องสมุดทางพระพุทธศาสนาห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์การจัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์

องค์ประกอบที่ 4 เป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปจารีตประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน ประกอบด้วย 1) ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับศิลปจารีตประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่างๆ ของท้องถิ่น เช่น มีการจัดแสดงเครื่องแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพของคนในชุมชน 2) การดำเนินการด้านการศาสนาศึกษา เช่น จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในวัด จัดสอนธรรมศึกษาให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาประชาชนภายในวัดจัดพระภิกษุไปสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาเป็นต้นการด้านการเผยแผ่ เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาวันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 5 เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความรื่นรมย์และมีชีวิตชีวาเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความรื่นรมย์และมีชีวิตชีวา โดยการจัดกิจกรรมด้านบันเทิงต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและขณะเดียวกันต้องได้รับความรู้ด้วยโดยเป็นการเรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นสาระบันเทิงอย่างหลากหลายประกอบด้วย 1) ห้องสมุดประชาชนจัดสื่อซึ่งสามารถก่อให้เกิดลักษณะของการเรียนรู้ที่รื่นรมย์และมีชีวิตชีวา เช่น วิทยุทัศน์ เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง แผ่นเสียง ภาพสไลด์ ฯลฯ 2) ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชนจัดกิจกรรมเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพทั้งในด้านการดำเนินงาน การรวมกลุ่มการฝึกและพัฒนาอาชีพซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนหรือคนจากชุมชนอื่นๆ มาเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพของชุมชนได้อย่างแท้จริง 3) ลานกิจกรรมชุมชน

จัดบริการเครื่องเล่นสำหรับเด็กจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และสาธิตสาขาย่อยครอบครัว เช่น กิจกรรมศิลปะการร้องเพลง การเล่นเกมต่างๆ

องค์ประกอบที่ 6 เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง โดยจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ส่งเสริมเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเป็นแหล่งรวมสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ารับบริการสืบค้นสารสนเทศโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ประกอบด้วย 1) ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชนจัดบริการให้สืบค้นข้อมูลที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ที่บุคคลในชุมชนสนใจ จัดบริการเป็นศูนย์ข้อมูลด้านต่างๆ โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น ข้อมูลด้านวัฒนธรรม ซึ่งค้นหาโดยเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่มีข้อมูลด้านวัฒนธรรม เช่น หอจดหมายเหตุพิพิธภัณฑสถาน จัดบริการส่งเสริมการศึกษาในระบบทางไกล เช่น ให้บริการศึกษาด้วยตนเองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยผู้มาใช้บริการลงทะเบียนเรียนกับสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ให้บริการสืบค้นสารสนเทศโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้สะดวกรวดเร็วซึ่งเชื่อมต่อกับแหล่งสารสนเทศต่างๆ

5.1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรีพบว่า

ในการบริหารจัดการวัดนั้น เจ้าอาวาสถือว่ามีความสำคัญในการพัฒนาวัด จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้นางงานด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์ประกอบด้วย งานด้านการปกครอง งานด้านการศึกษา งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานด้านการสาธารณูปการ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ และงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น เป็นงานที่เจ้าอาวาสทุกรูปจะต้องปฏิบัติ หรือส่งเสริมงานทุกด้านให้ประสบผลสำเร็จมีผลงานเป็นที่ประจักษ์สู่สาธุชน ผลที่ได้จากการพัฒนาดังกล่าวก็จะเกิดประโยชน์ทั้งคณะสงฆ์ และประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง โดยงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน มีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อนำมาสู่การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้

1) ด้านการปกครองการมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

1.1) การจัดทำระเบียบปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับบุคลากรภายในวัด เช่น มีระเบียบปฏิบัติกิจวัตรพระภิกษุสามเณรมีระเบียบปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อาศัยในวัดมีระเบียบปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาร่วมหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด เป็นต้น

1.2) การวางแผนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเจ้าอาวาสมีการมอบหมายหน้าที่บุคลากรภายในวัดตามความรู้ความสามารถจัดทำทะเบียนประวัติพระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดมีการจัดทำประวัติวัดไว้เป็นหลักฐานมีการจัดทำสมุดเยี่ยม เป็นต้น

1.3) การพัฒนาและสวัสดิการ ได้แก่ มีการประชุมอบรมพระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดมีการจัดสวัสดิการต่างๆ ให้แก่พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดมีการประชุมคณะกรรมการวัดสม่ำเสมอมีการวางแผนการดำเนินงานและโครงการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านการศึกษาการมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

- 2.1) จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในวัด
- 2.2) จัดสอนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียนนักศึกษาประชาชนภายในวัด
- 2.3) จัดพระภิกษุไปสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา
- 2.4) จัดให้มีโครงการปฏิบัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัด
- 2.5) จัดห้องสมุดทางพระพุทธศาสนาในวัด
- 2.6) การส่งเสริมการศาสนศึกษา
- 2.7) ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรม
- 2.8) ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและบุคลากรในวัดศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา
- 2.9) ส่งเสริมให้ศิษย์วัดได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 3) ด้านการเผยแผ่มีแนวทางการดำเนินการดังนี้
 - 3.1) การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น
 - 3.2) การทำบุญตักบาตร
 - 3.3) การแสดงธรรมเทศนา
 - 3.4) การจัดปฏิบัติธรรม
 - 3.5) การเวียนเทียน
 - 3.6) การจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
 - 3.7) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์การจัดนิทรรศการที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ
 - 3.8) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญตามประเพณี ท้องถิ่นการจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางประเพณี ท้องถิ่น
 - 3.9) การทำหน้าที่อบรมส่งเสริมศีลธรรมของพระภิกษุสามเณร เช่น ในโรงเรียน หน่วยงานราชการหน่วยงานเอกชนหรือประชาชนตามหมู่บ้านต่างๆ
 - 3.10) บุคลากรของวัดทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น เป็นพระธรรมทูตพระวิปัสสนาจารย์พระจริยานิเทศ เป็นต้น
 - 3.11) มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางพระพุทธศาสนา เช่น วิทยุชุมชนการแจกหนังสือธรรมะซีดีธรรมะหอกระจายข่าว เป็นต้น
 - 3.12) ภายในวัดมีมุมเรียนรู้พระพุทธศาสนา เช่น มุมหนังสือ ห้องสมุดป้ายพุทธศาสนา สุภาสิต เป็นต้น
 - 3.13) มีการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนประชาชนทั่วไป เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน บวชนกขัมมจารีณี ค่ายคุณธรรมฯ
- 4) การสาธารณูปการมีแนวทางการดำเนินการดังนี้
 - 4.1) ภายในบริเวณวัดมีสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นเหมาะสมส่งเสริมสภาพความเป็นร่มณีสถาน โดยดำเนินการในสิ่งต่างๆ ดัง เช่น ป้ายชื่อวัดตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสม มีขนาดที่เหมาะสมกับสภาพ

พื้นที่ มีความสว่างงาม แผนผังติดตั้งไว้ในที่เปิดเผยเห็นได้ชัดเจน แสดงอาณาเขตและรายละเอียดสถานที่ต่างๆ ภายในวัดชัดเจน ป้ายเผยแพร่กิจกรรมต่างๆ ของวัด แสดงหรือเผยแพร่การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัดป้ายประวัติโดยย่อเพื่อแสดงประวัติวัดเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไปป้ายนิเทศข้อมูลเพื่อแสดงจำนวนสถิติข้อมูลต่างๆ ของวัดป้ายคติธรรมพุทธภาษิตเพื่อเผยแพร่คติธรรมหรือพุทธภาษิตเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้หรือคติธรรมสอนใจแก่บุคคลที่เข้ามาในวัดมุมหนังสือเพื่อส่งเสริมการอ่านเพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ

4.2) การปรับปรุงพัฒนาคุณแลกรักษาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ภายในวัด เช่น บริเวณวัดสงบ่มรื่นมีการจัดบริเวณวัดสถานที่เป็นระเบียบมีภาชนะรองรับขยะมูลฝอยมีบริเวณปลูกดอกไม้ไม้ประดับเพื่อความร่มรื่นสวยงามมีการจัดพื้นที่สำหรับนั่งพักผ่อน เป็นต้น

4.3) ความสะอาด มั่นคงแข็งแรงของอาคารเสนาสนะต่างๆ ได้แก่ ความสะอาดของอาคารเสนาสนะและภายในบริเวณวัดความมั่นคงแข็งแรงของอาคารเสนาสนะมีความมั่นคงปลอดภัยต่อการพำนักอาศัยใช้ประโยชน์หรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ

4.4) วัดมีสิ่งปลูกสร้างและอาคารเสนาสนะต่างๆ เพียงพอและเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์สภาพสะอาดมั่นคงแข็งแรง

4.5) การบริหารจัดการและดูแลศาสนสมบัติของวัดโดยวัดดำเนินการให้มีเพื่อให้สามารถบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การจัดทำบัญชีการเงินของวัดการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินของวัดการแต่งตั้งไวยาวัจกรของวัดการแต่งตั้งคณะกรรมการวัด เป็นต้น

5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์มีแนวทางการดำเนินการดังนี้

5.1) การจัดตั้งโรงเรียนศูนย์อบรมชมรมต่างๆ ในวัด เช่น จัดตั้งโรงเรียนหรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ศีลธรรมจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพจัดตั้งชมรมต่างๆ เพื่อรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นต้น

5.2) การส่งเสริมหรือสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ เช่น ส่งเสริม สนับสนุนด้านการศึกษาให้กับโรงเรียนหรือหน่วยงานราชการต่างๆ ส่งเสริม สนับสนุนประชาชนในการส่งเสริมอาชีพต่างๆ ส่งเสริม สนับสนุนกองทุนการศึกษาต่างๆ ให้แก่เด็กยากจนหรือผู้ด้อยโอกาส

6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์มีแนวทางการดำเนินการดังนี้

6.1 การให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ด้านต่างๆ แก่ประชาชน เช่น การสงเคราะห์ผู้ยากไร้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ การระงับข้อพิพาท ข้อขัดแย้งของชาวบ้านการดำเนินการด้านการสาธารณสงเคราะห์อื่นๆ เป็นต้น

6.2 การมีส่วนร่วม สนับสนุนด้านการสาธารณสงเคราะห์ เช่น การอำนวยความสะดวกในการให้ใช้สถานที่ของวัดจัดกิจกรรมต่างๆ การจัดตั้งมูลนิธิ กองทุนเพื่อการกุศลการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพของประชาชนการให้ความร่วมมือกับทางราชการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นต้น

6.3 การสร้างเครือข่าย แนวนร่วม อาสาสมัคร จิตอาสาเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น วัดสร้างเครือข่ายการดำเนินงานด้านสาธิตะณะกับองค์กรต่างๆ วัดส่งเสริม สนับสนุนให้มีจิตอาสา

เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้จัดให้มีอาสาสมัคร แนวร่วมในการสอดส่องดูแลและพิทักษ์พระพุทธศาสนา เป็นต้น

6.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนราชการ เช่น วัดเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนส่วนราชการให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

3. รูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี พบว่า

รูปแบบที่ 1 สนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาที่สูงส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีความประพฤติที่ดีงามส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านได้แสดงศักยภาพส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

รูปแบบที่ 2 กิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนพัฒนาตนเองตลอดเวลาพัฒนาตนเองตามหลักศีล สมาธิ และปัญญาจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมจัดอบรมปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอฝึกฝนตนเองเป็นประจำอบรมจิตใจให้สงบ

รูปแบบที่ 3 ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชน ได้แก่ พัฒนาสื่อด้านพระพุทธศาสนาและชุมชนออกเผยแผ่อบรมพระภิกษุสามเณรและประชาชนในการใช้สื่อที่ถูกต้องนำองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและองค์ความรู้ในชุมชนออกเผยแผ่ในรูปแบบที่หลากหลาย

รูปแบบที่ 4 แหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปจารีตประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนเข้าใจและร่วมสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจัดกิจกรรมสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนาจัดกิจกรรมวันสำคัญทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นประจำสม่ำเสมอ

รูปแบบที่ 5 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความรื่นรมย์และมีชีวิตชีวา ได้แก่ จัดห้องสมุดชุมชนภายในวัดรวบรวมหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและชุมชนจัดมุมอ่านหนังสือ ห้องสมุดเคลื่อนที่จัดพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนรวบรวมสิ่งที่มีค่าของชุมชนอนุรักษ์ รักษาวิถีชีวิตของชุมชน

รูปแบบที่ 6 เครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง ได้แก่ วัด ชุมชนชาวบ้าน และหน่วยงานราชการประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในวัดชุมชน วัด ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

5. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

รูปแบบที่ 1 สนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาที่สูงขึ้น ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีความประพฤติที่ดีงาม ส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านได้แสดงศักยภาพ ส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าวัดจำเป็นต้องพัฒนาศาสนสถานภายในวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต การเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เริ่มจากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่ฝังแน่นอยู่ในตัวบุคคล เช่น ในตัวเจ้าอาวาส หรือปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จูริพร กาญจนการุณ (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน” ผลการวิจัยพบว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียนที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักและยอมรับร้อยละ 10 ขึ้นไปมี 22 แห่งจำแนกได้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ 1 แห่งและแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น 21 แห่ง นอกจากนี้มีแหล่งการเรียนรู้ซึ่งได้รับการเสนอแนะเพิ่มเติมโดยเป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอีก 2 แห่งกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้คุณค่าของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแหล่งที่มีต่อตัวเองและต่อชุมชนแตกต่างกันอย่างหลากหลาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารณี รักดี (2540) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง” ผลการวิจัยสรุปได้ว่าชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการการเรียนรู้ในวิถีชีวิตมีบทบาทมากกว่าการศึกษาตามแนวระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาน กิมปี (2540) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากการตระหนักถึงปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชนโดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการใช้เครือข่ายสังคมเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานภายในชุมชน และมีการขยายเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายในภาครัฐเอกชนชุมชนธุรกิจและหรือองค์กรวิชาการเพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยมีเป้าหมายการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก

รูปแบบที่ 2 กิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนพัฒนาตนเองตลอดเวลาพัฒนาตนเองตามหลัก ศีล สมาธิ และปัญญาจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมจัดอบรมปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอฝึกฝนตนเองเป็นประจำ อบรมจิตให้สงบรูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าวัดจำเป็นต้องพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งกาย และใจ การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านปฏิบัติธรรมจะช่วยให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ความจริง จากการปฏิบัติจริง ซึ่งทุกๆ วัดควรส่งเสริมด้านนี้เป็นการเฉพาะ เน้นกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อแก้ไขปัญหา เช่น การฝึกวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดวรวิญญู อุคคาวชิโร (ยอดเพชร) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์”

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ต้องสุกก่อนจึงสำเร็จคือ การส่งเสริมพฤติกรรมทางด้านจิตใจให้บุคคลมีปัญญา คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น ไม่เสพบริโภควัตถุเกินสมควร และมีความภาคภูมิใจในพื้นฐานความเป็นมาของชุมชนตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดสมพงษ์ กวีวิโส (हररषाठर) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประกอบด้วยศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาศีลธรรม และสังคม เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักวิถีพุทธ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจ เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ปฏิบัติธรรมตามหลักวิถีพุทธ ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาปัญญา เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาแบบครบวงจรตามหลักวิถีพุทธ

รูปแบบที่ 3 ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชน ได้แก่ พัฒนาสื่อด้านพระพุทธศาสนาและชุมชนออกเผยแผ่อบรมพระภิกษุสามเณรและประชาชนในการใช้สื่อที่ถูกต้อง นำองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและองค์ความรู้ในชุมชนออกเผยแผ่ในรูปแบบที่หลากหลาย รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมีความจำเป็นในยุคปัจจุบัน วัดที่มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีจะทำให้เข้าถึงกลุ่มคนได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสนธยา ขมพู (2552) ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนาธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีวัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง” ผลการวิจัย พบว่าสื่อเทคโนโลยี พบว่า ทั้งสองวัดใช้สื่อเหมือนกัน โดยใช้หนังสือ และสื่อในการเชื่อมโยงไปยังประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดสมพงษ์ กวีวิโส (हररषाठर) (2558) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาแบบครบวงจรตามหลักวิถีพุทธ กิจกรรม โครงการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งห้องสมุดทางพระพุทธศาสนา โครงการจัดตั้งห้องนิทรรศการ เป็นต้น และการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ

รูปแบบที่ 4 แหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปจารีตประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนเข้าใจและร่วมสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจัดกิจกรรมสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนาจัดกิจกรรมวันสำคัญทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นประจำสม่ำเสมอ รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ชนรุ่นเก่าสืบสานกันมารุ่นต่อรุ่น เป็นสิ่งหลอมรวมความรักสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุทรวชิโรโสภณ (โสภณ ธรรมโสภณ) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้บรรลุเป้าประสงค์ของการพัฒนาส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านพุทธศาสนพิธี พิธีกรรม 3) ด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) ด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และ 6) ด้านเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม หลักพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน และหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพื่อให้คนประพฤติดี ประพฤติชอบ สร้างความเจริญดีงาม และความมั่นคงทางจิตใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคมซึ่งหากคนในสังคมเกิดความเสื่อมใสศรัทธาตามหลักพุทธธรรมพระพุทธศาสนา ก็จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

รูปแบบที่ 5 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความร่มเย็นและมีชีวิตชีวา ได้แก่ จัดห้องสมุดชุมชนภายในวัดรวบรวมหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและชุมชนจัดมุมอ่านหนังสือ ห้องสมุดเคลื่อนที่จัดพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนรวบรวมสิ่งที่มีค่าของชุมชนอนุรักษ์ รักษาวิถีชีวิตของชุมชน รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดแหล่งเรียนรู้วิถีชุมชนมีความจำเป็น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูไพศาลวัฒน์คุณ (สมพร จิตบุญโณ) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดแต่ละด้าน คือ 1) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลต้องสร้างความพร้อมตั้งแต่ความเป็นผู้นำของเจ้าอาวาสที่ต้องรับรู้ระบบ ด้านกิจการงานการสาธารณะประโยชน์วัดต้องตอบสนองความต้องการของประชาชน ท้องถิ่น ชุมชน และสังคม ในทุกกิจการงานสาธารณะประโยชน์ ด้านการจัดการสาธารณสมบัติ ที่เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้นำการสร้างสาธารณสมบัติ การให้วัดเป็นสถานที่สาธารณสมบัติ ที่ต้องมีการสื่อสาร งานการสาธารณะสงเคราะห์การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน และสรรพสัตว์ วัดต้องร่วมมือกับชุมชนทั้งการสงเคราะห์ประชาชน พัฒนาชุมชน และสร้างสรรพคุณภาพสังคม

รูปแบบที่ 6 เครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง ได้แก่ วัด ชุมชน ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในวัดชุมชน วัด ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนรูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายจะช่วยให้การพัฒนามีความมั่นคงและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดวรญาณ อคควชิโร (ยอดเพชร) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ประกอบด้วยรูปแบบ GT Model ที่เกื้อกูลกันประกอบด้วยกลุ่มกลายณมิตรคิดถูก คือ การสร้างภาคีเครือข่าย ในการทำงานให้เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างวัดกับชุมชน และระหว่างวัดกับองค์กรต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูไพศาลวัฒน์คุณ (สมพร จิตบุญโณ) (2558) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า วัดต้องร่วมมือกับชุมชนทั้งการสงเคราะห์ประชาชน

พัฒนาชุมชน และสร้างสรรค์คุณภาพสังคมมีระบบการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน วัดต้องแสดงบทบาทการสงเคราะห์ด้านการพัฒนาคน พัฒนาครอบครัว ส่งเสริมชุมชน และสร้างสรรค์สังคม อันจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ของการจัดการงานสาธารณะสงเคราะห์ของวัดที่ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ชุมชนมีความเข้มแข็งและสภาพสังคมที่มั่นคง

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดในจังหวัดชลบุรีองค์ประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เจ้าคณะพระสังฆาธิการต้องจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติธรรมตามหลักพระธรรมวินัยการออกกฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรารภายในวัดการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดีการระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง หรือลงนิคหกรรม

2) เจ้าคณะพระสังฆาธิการต้องจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและหรือแผนกบาลีขึ้นภายในวัดการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึงการสรรหาและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรมสอบบาลีสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนโดยทั่วไป

3) เจ้าคณะพระสังฆาธิการต้องจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญส่งเสริมพระสอนศีลธรรม ในสถานศึกษาต่างๆ สนับสนุนโรงเรียนวิถีจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาติยการประสานจัดการงบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยธรรมการตั้งทุน เพิ่มทุน และมอบทุนสงเคราะห์การศึกษา

4) เจ้าคณะพระสังฆาธิการต้องจัดให้มีการเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนการจัดหาพระไตรปิฎก หนังสือทางพระพุทธศาสนา ไว้เพียงพอต่อประชาชนจัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรมฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์

5) เจ้าคณะพระสังฆาธิการต้องควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดการจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาการจัดตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการการจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย

6) เจ้าคณะพระสังฆาธิการต้องจัดทำถนนภายในวัดให้สะอาดแก่การสัญจรไปมาการให้การสนับสนุนเงินทุนหรือดำเนินการสร้างถนน ประปาหมู่บ้าน ชุมชนการบรรเทาช่วยเหลือ

ผู้ประสพภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้นการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาที่สูงส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีความประพฤติที่ดีงามส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านได้แสดงศักยภาพส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

2) ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนพัฒนาตนเองตลอดเวลาพัฒนาตนเองตามหลักศีล สมาธิ และปัญญาจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมจัดอบรมปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอฝึกฝนตนเองเป็นประจำอบรมจิตใจให้สงบ

3) ควรพัฒนาสื่อด้านพระพุทธศาสนาและชุมชนออกเผยแผ่อบรมพระภิกษุสามเณรและประชาชนในการใช้สื่อที่ถูกต้องนำองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและองค์ความรู้ในชุมชนออกเผยแผ่ในรูปแบบที่หลากหลาย

4) ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนเข้าใจและร่วมสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจัดกิจกรรมสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนาจัดกิจกรรมวันสำคัญทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นประจำสม่ำเสมอ

5) ควรจัดห้องสมุดชุมชนภายในวัดรวบรวมหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและชุมชนจัดมุมอ่านหนังสือ ห้องสมุดเคลื่อนที่จัดพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนรวบรวมสิ่งที่มีค่าของชุมชนอนุรักษ์ รักษาวิถีชีวิตของชุมชน

6) วัด ชุมชน ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการควรประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในวัดชุมชน วัด ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

3. ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดในจังหวัดชลบุรีองค์ประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจากงานวิจัยฉบับนี้ดังนี้

1. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนเฉพาะเจาะจงพื้นที่การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของจังหวัดนั้นๆ ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดชลบุรี เน้นเฉพาะหลักธรรมหรือคุณธรรมที่เหมาะสมกับ

3. ควรศึกษาเรื่องประสิทธิผลการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดชลบุรี หลังจากนำงานวิจัยฉบับนี้ไปใช้ทดลองจริง

4. ควรศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดชลบุรี

บรรณานุกรม

- กนก แสนประเสริฐ. (2549). *ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2551). *คู่มือศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สุทัศน์นิยต์
- จรีพร กาญจนการุณ. (2546). “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน”. *ดุชนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต*. สาขาวิชาพัฒนาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี รักดี. (2540). “การพัฒนาแบบรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง”. *ดุชนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต*. สาขาวิชาพัฒนาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาน กิมปี. (2540). “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน”. *ดุชนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต*. สาขาวิชาพัฒนาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- พระครูไพศาลวัฒนคุณ สมพร จิตบุญโธ. (ตุลาคม – ธันวาคม 2559). “ประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดปทุมธานี”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 5 (3).
- พระปลัดวรวิญญู อคฺคชโร ยอดเพชร. (ตุลาคม – ธันวาคม 2559). “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 5 (3).
- พระมหาสนธยา ชมพู. (2552). “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนาธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีวัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต*. วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระสมุทรทิวศรีโสภณ โสภณ ธมฺโสภโณ. (ตุลาคม – ธันวาคม 2559). “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 5(3).
- อดุลย์ วังศรี. (2546). “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน”. *ดุชนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต*. สาขาวิชาพัฒนาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถภาพของพระธรรมทูตไทย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป

A Pattern Of The Competency Of Thai Buddhist Missionary Monks
In The Propagation Of Buddhism
In Europe.

พระมหาชัยวิชิต ขยาภินนโท (โสภาราช)* พระครูพิพิธสุตาทร** สยาม ราชวัตร***

บทคัดย่อ

บทบาทการเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปเป็นการดำเนินการเผยแผ่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น การพัฒนาสมรรถภาพของพระธรรมทูตไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป ให้มีการพัฒนาถึงขีดสูงสุดก็เป็นแนวทางการปฏิบัติศาสนาก็จะได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเข้าใจลึกซึ้งพุทธศาสนิกชนมากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติให้ชีวิตเจริญงอกงามเพราะพระพุทธศาสนา บังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ 3 ประการคือ ทิฐุธรรมมีกัตถะประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถะประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมาตถ์ประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน)

คำสำคัญ: รูปแบบ, การเสริมสร้าง, สมรรถภาพ

* หลักสูตรพุทธศาสนาดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่

** หลักสูตรพุทธศาสนาดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่

*** หลักสูตรพุทธศาสนาดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่

ABSTRACT

The role of the missionary propaganda Thailand European action doctrine in Buddhism spread out, making a reverence to the Triple Gem. Adopted the doctrine in Buddhism to act in order to achieve those practices. Development of the fitness of the missionary in Thailand Buddhism in Europe. The development reached its peak, it was the religious practices to achieve the aims of Buddhism. Make the principles of Buddha, Buddhist approach even more and was instrumental in implementing the exuberant life because Buddhism. Created to benefit the people of the world, At the heart of the propagation of the teachings of Buddhism is to benefit the people of the world the benefits enjoyed by the Buddha for three reasons: DihadhamMikattthaprayochn. (The benefits in this lifetime), Samprayikattthaprayochn. (Useful in the next life) and Paramattthaprayochn. (Especially useful is the Nirvana.).

Keywords: Format, Strengthening, Capacity

1. บทนำ

ในยุคเริ่มแรกแห่งการประดิษฐานและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อาศัยบทบาทของพระพุทธเจ้าและพระสาวกเป็นหลักสำคัญ โดยใช้วิธีการต่างๆ จาริกสั่งสอนเพื่อนำประชาชนให้เข้าถึงพระศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงอาศัยพระมหากุณจริคุณอันใหญ่ในหมู่สัตว์ เสด็จจาริกไปเพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2540 : 143) ในเบื้องต้นพระพุทธองค์ได้เสด็จไปแสดงธรรมจกกับปวัตตนสูตร แก่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทำให้ปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรมตามที่พระองค์ทรงสั่งสอน ต่อจากนั้น ทรงแสดงธรรมแก่ ยสกุลบุตรและสหายแล้ว รวบรวมพระสาวกได้ 60 รูป ก็ทรงเริ่มประกาศพระพุทธศาสนา โดยทรงใช้เวลาตลอดหน้าฝนแรก แล้ว ทรงอบรมคุณธรรม แก่ท่านเหล่านั้นอย่างเพียงพอที่จะแยกย้ายกันออกไปประกาศพระศาสนา พอหมดหน้าฝน ดินฟ้าอากาศแห้ง ได้ทรงเรียกพระสาวกเหล่านั้นมาประชุม แล้วรับสั่งให้แยกย้ายไปประกาศพระพุทธศาสนาในภูมิภาคต่างๆ การประชุมครั้งนั้น กล่าวได้ว่าเป็นการประชุมปฐมนิเทศสำหรับพระธรรมทูตรุ่นแรกในพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นหน้าที่พระสงฆ์ที่จะช่วยกันสืบสานต่อซึ่งในอดีตที่ผ่านมาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้การเทศน์ (พระราชมุนี, 2527 : 23) การบรรยายตามหลักพุทธธรรมไม่มีสื่อและใช้อุปกรณ์มาก หากจำเป็นที่จะต้องใช้สื่อก็เพียงแต่ใช้สื่อบุคคลและสื่อที่มีอยู่ตามธรรมชาติเท่านั้นเป็นหลัก แต่สังคมปัจจุบันเจริญทางวัตถุมากขึ้นและสามารถส่งข้อมูลข่าวสารไปได้ทั้งในและต่างประเทศอย่างรวดเร็วเรียกว่ายุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญทั้งมีความละเอียดอ่อนซึ่งพระสงฆ์ผู้มีศรัทธาอย่างแรงกล้า

ควรพิจารณาเอาใจใส่เป็นพิเศษพระสงฆ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ป.อ.ปยุตฺโต, 2555 : 78-81) ผู้ทำหน้าที่ในการสอนศีลธรรมขาดหลักวิธีการและรูปแบบที่เหมาะสมตามหลักของการสื่อสารยุคใหม่ ขาดความรู้ทักษะและประสบการณ์ในด้านการสื่อสารกับประชาชนไม่มีเทคนิคที่ทันสมัยในการพูด ยังยึดถือหลักประเพณีดั้งเดิมอยู่ไม่มีการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับสังคมปัจจุบันจึงเป็นเหตุให้ คนรุ่นใหม่ไม่ได้รับความสนใจฟังธรรมเข้าวัด

สถานการณ์การเผยแผ่ของพระธรรมทูตในทวีปยุโรปในปัจจุบัน ทวีปยุโรปนับว่าเป็นทวีปที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นถ้าเปรียบเทียบกับทวีปอื่นๆ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546 : 267) ประชากรที่อาศัยในทวีปยุโรป มีความหลากหลายทางเชื้อชาติค่อนข้างมาก เช่น ชาวยุโรป ชาวอเมริกัน ชาวเอเชีย เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปนั้น ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจมาก จึงทำให้เป็นที่ๆ เหมาะแก่การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และสวัสดิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้มีความหลากหลายทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมด้วยศาสนาพุทธนับว่าเป็นศาสนาแห่งวิทยาศาสตร์ ซึ่งเหมาะกับจิตของชาวตะวันตกอยู่แล้ว ดังนั้นจึงทำให้ชาวยุโรปมีความสนใจที่จะศึกษาและปฏิบัติธรรมตามแนวพระพุทธศาสนามากขึ้น ประกอบกับทวีปยุโรปมีชาวไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีจำนวนวัดไทยเพิ่มขึ้นมากเช่นเดียวกัน

บทความฉบับนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป จึงเลือกเอาทวีปยุโรปตะวันตกเป็นพื้นที่ศึกษานั้น เนื่องจากทวีปยุโรปตะวันตก ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลายวัฒนธรรม และมีความเจริญทางวัตถุสูงสุด มีวัดไทยอยู่จำนวน 78 วัดในหลายประเทศในทวีปยุโรปตะวันตก มีพระธรรมทูตไทยปฏิบัติหน้าที่อยู่ประมาณ 160 รูป สมรรถภาพด้านต่างๆ ของพระธรรมทูตในทวีปยุโรปแต่ละรูป แต่ละสำนัก มีความแตกต่างกัน ทำให้รูปแบบการเผยแผ่แตกต่างกันไป บางสำนักประสบความสำเร็จอย่างมาก มีชาวต่างชาติเข้ามาศึกษาปฏิบัติ บางสำนักก็ประสบผลสำเร็จน้อยในการเผยแผ่ จึงเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถภาพของพระธรรมทูต และเพื่อเสนอรูปแบบสมรรถภาพที่เป็นรูปธรรมต่อไป การสำรวจข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ศึกษา จะทำให้ได้ภาพรวมของปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ชัดเจน เพื่อให้พระธรรมทูตมีการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. ความหมายของพระธรรมทูตในพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่คือการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลายได้แก่การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไปทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ 3 ประการคือ ทิฐุธรรมมีกัตถะประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถะประโยชน์

(ประโยชน์ในชาติหน้า)และปรมาตม์ประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าของอาวาสและเจ้าคณะทุกชั้นมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบัญญัติมาตรา 3 (3) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ดังนี้ ตามบทบัญญัตินี้ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องจัดทำอันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไปแยกออกเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) เป็นฐานะในการจัดการศึกษาอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต
- 2) เป็นฐานะในการอบรมและสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ดังนั้น จะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูตธรรมจาริกธรรมพัฒนาและหน่วยอบรมทางจิตมีทั้งหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

- 1) พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระธรรมวินัยและปฏิบัติตามอย่างจริงจังสอนอย่างไรปฏิบัติอย่างนั้น
- 2) ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริงเพื่อประโยชน์ของตน
- 3) ไม่ยึดติดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม
- 4) ไม่เห็นแก่ความง่ายดีความพระธรรมวินัยตามความชอบใจหรือความต้องการของประชาชน
- 5) ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ
- 6) ประสานความเข้าใจความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ

พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทยผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่ 2 คำที่ใช้บ่อยคือคำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแผร์” คำว่า “เผยแผร์” เป็นลักษณะของมิชชันนารีคือมุ่งมันจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตนซึ่งเป็นลักษณะของการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือศาสนาของตนนั้นๆ คำว่า “เผยแผ่” หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่ใช่ที่รังเกียจการเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงมีความใจกว้างและไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยด้วยความคิดของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการเผยแผ่เพื่อแจ้งเรื่องราวต่างๆ ที่ตนต้องการให้คนอื่นทราบและเห็นคล้อยตามให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการเผยแผ่สื่อให้เกิดความเข้าใจและรวมเป็นพวกเดียวกัน แสดงบทบาทที่ตนมีอยู่สนองความต้องการของสังคมซึ่งจากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถทราบการสอนของพระพุทธเจ้า 3 ประการคือ

- 1) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้ถึงเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น

2) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังไตร่ตรองตามเห็นได้จริง

3) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตนซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็นจุดมุ่งหมายข้อนี้หมายความว่าทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้นๆ สิ่งใดที่ทรงรู้แล้วแต่เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับการสอนก็จะไม่สอนสิ่งนั้น ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่รู้และจำเป็นเท่านั้น เช่น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สีสพาวนเขตโกสัมพี ครั้นนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหยิบใบประดู่ลาย 2-3 ใบขึ้นมาแล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 1101 : 613) “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจะเข้าใจความนั้นว่าอย่างไรใบประดู่ลาย 2 - 3 ใบที่เราหยิบขึ้นมากับใบไม้ที่อยู่บนต้นอย่างไหนมากกว่ากัน” ลำดับนั้นภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ใบไม้ที่อยู่บนต้นนั้นแหละมากกว่าใบประดู่ 2-3 ใบที่พระองค์ทรงหยิบขึ้นมาเพียงเล็กน้อยพระพุทธเจ้าข้า” ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เรารู้แล้วแต่มิได้บอกเธอทั้งหลายก็มีมากเหมือนกันเพราะเหตุไรเราจึงได้บอกเพราะสิ่งนี้ไม่มีประโยชน์มิใช่จุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนดไม่เป็นไปเพื่อดับไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับไม่เป็นไปเพื่อรู้ยังไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ไม่เป็นไปเพื่อนิพพานเพราะเหตุนี้เราจึงมิได้บอกสิ่งอะไรเล่าที่เราบอกแล้วคือเราบอกไว้ว่านี่ทุกขนี้ทุกขสมุทัยนี้ ทุกนิโรธนี้ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เพราะเหตุไรเราจึงบอกเพราะสิ่งนี้มีประโยชน์เป็นจุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ตรัสรู้เพื่อนิพพานเพราะเหตุนี้เราจึงบอกภิกษุทั้งหลายเพราะเหตุนี้เธอทั้งหลายพึงทำความเพียรเพื่อรู้ชัดตามความเป็นจริงนี้ทุกขฯลฯ นี้ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

2) เพื่อให้ผู้ฟังไตร่ตรองตามเห็นได้จริง พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม อย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอไตร่ตรองตามให้เห็นด้วยตนเอง เช่น พระองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย แม้ว่าภิกษุจะพึงจับชายสังฆาฏิของเรา ติดตามรอยเท้าเราติดตามไปข้างหลัง แต่ภิกษุนั้น มีความละโมภกำหนดยึดอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตพยาบาท คิดประทุษร้าย หลงลืมสติ ไม่รู้ตัว มีจิตไม่ตั้งมั่น กระสับกระส่าย ไม่สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้ว ภิกษุนั้น ก็ยังชื่อว่าอยู่ห่างไกลเรา เราก็ห่างไกลภิกษุนั้นนั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้น ยังไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม เชื่อว่าไม่เห็นเรา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 92 : 465) ภิกษุทั้งหลายแม้ถ้าภิกษุอยู่ไกลเรา 100 โยชน์ แต่ภิกษุนั้น ไม่มีความละโมภ ไม่กำหนด ยึดอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตไม่พยาบาท ไม่คิดประทุษร้าย มีสติมั่น มีความรู้สึกตัว มีจิตตั้งมั่นแน่วแน่ สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้วภิกษุนั้น ก็ชื่อว่าอยู่ใกล้เรา เราที่อยู่ใกล้ภิกษุนั้น นั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้น เห็นธรรมแม้เห็นธรรมชื่อว่าเห็นเรา

3) เพื่อให้ผู้ฟัง ได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมะมีคุณเป็นมหัสจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควร แก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน เช่น ใน มหาปริณิพพานสูตร เมื่อพระองค์ใกล้จะปรินิพพาน ทอดพระเนตรเห็นมหาชนนำเครื่องสักการะเป็นอันมากมาบูชาพระองค์ จึงตรัสกับพระอานนท์ว่า การทำบูชาอย่างนั้น ไม่ชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง แต่ผู้ใดจะเป็นภิกษุ หรือภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา ก็ตามปฏิบัติธรรมสมควรปฏิบัติชอบ ผู้นั้นแหละชื่อว่าบูชาด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เมื่อพระตถาคตเจ้าทรงปลงพระชนมายุ

สังขาร ว่าอีก 3 เดือนข้างหน้าจักปรินิพพานดังนี้ภิกษุหลายพันรูปเที่ยวแวดล้อมพระองค์อยู่ปรึกษา กันว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 178 : 126) “พวกเราจะทำอย่างไรหนอ” ภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อธรรมมารามไม่ยอมร่วมกลุ่มกับภิกษุทั้งหลายถามถึงความรู้สึกเกี่ยวกับปรินิพพานของพระศาสดา ท่านมิได้ให้คำตอบว่าประการใดแต่คิดว่า “อีก 3 เดือนข้างหน้าพระศาสดาจะปรินิพพานแล้วเรา เป็นผู้ที่ยังระคะอยู่เราจะพยายามเพื่อบรรลุหรือหัดผลในช่วงเวลาที่พระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่ นั้นเองเพื่อเป็นการบูชาพระองค์

จะเห็นได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ นั้นได้มีมา ตั้งแต่พุทธกาลแล้ว ซึ่งปัจจุบันได้มีพระธรรมทูตผู้สืบทอดเจตนารมในการเผยแผ่หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ได้ดำเนินการในชื่อโครงการต่างๆ เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นที่ รู้จักของชาวต่างชาติและบุคคลเหล่านั้นสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันได้ เกิดความสุข ความเจริญกับตัวผู้นำมาประยุกต์ใช้และคนรอบข้างอย่างแน่นอน

3. แนวคิดเกี่ยวกับพระธรรมทูต

ความเป็นมาของพระธรรมทูต ในงานวิจัยนี้ จะศึกษาถึงคุณสมบัติของพระธรรมทูตที่พึง ประสงค์ โดยจะกล่าวถึงความเป็นมาของพระธรรมทูต คุณสมบัติของพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาล ความเป็นมาของงานพระธรรมทูตในสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระธรรมทูต แปลว่า ทูตธรรมะ หมายถึง ผู้นำธรรมะไปเผยแผ่ เทียบได้กับทางฝ่าย บ้านเมือง ก็มีราชทูต มีรัฐทูต แต่ว่าทูตในทางธรรมะมีความหมายต่างจากทูตอื่น ทูตในทาง บ้านเมืองนั้นไปเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ เป็นเรื่องของโลกมนุษย์ที่มีการแบ่งกันเป็นหมู่ชน เป็นชนชาติต่างๆ (พระธรรมปิฎก (ประยุทธิ์ ปยุตโต), 2543 : 36) แต่ละชนชาติ ก็ย่อมพิทักษ์รักษา ผลประโยชน์ของตนเองราชทูต รัฐทูต ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของแผ่นดิน ของชาติของประเทศนั้นๆ มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประเทศของตนเอง ไปเจรจากับประเทศที่ตัวไปทำหน้าที่นั้น ต่างจาก พระธรรมทูตที่ว่า พระธรรมทูตนั้นเป็นทูตธรรมะ นำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุข ของประชาชน

พระธรรมทูต หมายถึง พระสาวกที่ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะหรือแจกธรรมทานอย่าง จริงจัง

พระธรรมทูต หมายถึง พระสาวกของพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อก่อนพุทธศก 45 ปี หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และทำหน้าที่เป็นทูตของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระธรรมราชา โดย พระองค์ทรงแต่งตั้งพระธรรมทูตเป็นครั้งแรกด้วยพระองค์เอง เพื่อให้พระธรรมทูตไปประกาศและ เผยแผ่พระศาสนาเช่นเดียวกับพระองค์ ให้ชาวโลกได้รู้จักและให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ ชาวโลกอย่างแท้จริง

ตามประวัติศาสตร์ศาสนา กล่าวว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิ ญาณแล้ว ทรงพิจารณาธรรมที่ตรัสรู้หาผู้ที่จรรู้ตามได้ยาก ทำให้พระองค์ทรงท้อพระทัย แต่เมื่อ พิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะต้องแสดงธรรมแก่มหาชน โดยเปรียบเทียบบุคคลกับบัว 4 เหล่า คือ

อุคฆฏิตัญญู (พระราชมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2543 : 81) ผู้สามารถรู้ได้อย่างฉับพลัน เพียงแต่ยกหัวข้อขึ้นแสดงก็อาจ รู้ได้ทันที วิปจิตัญญู ผู้สามารถรู้ได้เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน เนยยะ ผู้สามารถเข้าใจได้ เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน ปทปรมะ ผู้ไม่สามารถเข้าใจอะไรที่ลึกซึ้งและมีความเห็นผิดอย่างรุนแรงจากพระดำรินี้เอง ทำให้พระองค์นำ หลักธรรมที่ทรงตรัสรู้มาแสดง ทรงได้พระสาวกชุดแรก จำนวน 60 รูป เมื่อพระสาวกชุดแรกบรรลุธรรมทั้งหมด พระองค์จึงทรงอนุญาตให้ออกไปประกาศพระศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นพระธรรมทูตชุดแรกของพระพุทธศาสนาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาต่อมาเมื่อพุทธศตวรรษที่ 3 พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองด้วยความอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 60 : 52) มีการจัดสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 3 ตลอดทั้งให้การอุปสมบทพระราชโอรสพระราชธิดาเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ทรงมีพระราชดำริที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่างๆ ด้วยการจัดส่งพระสมณทูต 9 สาย พร้อมกับอัญเชิญกัณฑ์คันถะมหาโพธิ์เป็นเครื่องบรรณาการพุทธบูชา ทำให้สมณทูตมีความสะดวกสบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีต้นคันถะมหาโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนานอกจากนั้น พระองค์ยังโปรดให้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาขึ้นใหม่ พร้อมทั้งเสาศิลาและการจารึกหลักฐานทางพระพุทธศาสนาไว้ในสังเวชนียสถาน 4 ตำบล และที่อื่นๆ เพื่อเป็นการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้มั่นคง จากหลักศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราชนี้เอง ทำให้พระธรรมทูตได้นำมาเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

สรุปได้ว่า พระธรรมทูตในงานวิจัยนี้ หมายถึง พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นผู้นำในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชนด้วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแกนกลางในการพัฒนา

4. พระธรรมทูตกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักในการเผยแผ่ธรรม ท่านทั้งหลายในขณะนี้ มีหน้าที่เป็นพระธรรมทูตก็คือนำผู้แทนของพระพุทธเจ้า เมื่อเป็นผู้แทนของพระพุทธเจ้า ในฐานะพระธรรมทูตมีหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม พระธรรมทูตมีหน้าที่เดียว หน้าที่หลักก็คือการเผยแผ่ธรรม การเผยแผ่ธรรมทำอะไร มีหลายวิธีวิธีแรกที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติก็คือ การเทศน์และถือว่าเป็นวิธีหลักที่พระพุทธเจ้าทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองมาโดยตลอด 45 ปี พระพุทธเจ้าเทศน์ไม่หยุดเลย ส่วนวิธีอื่น เช่น สนทนา ปาฐกถา บรรยาย มีผู้รวบรวมทำวิจัยเอาไว้ว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าหรือวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้านั้นมีอยู่ 7 ประการด้วยกันเท่าที่ท่านค้นคว้าไว้นานแล้ว คือ

- 1) อุปนิสินนกลา
- 2) ธรรมีกถา
- 3) โอวาทกถา
- 4) อนุสาสนีกถา
- 5) ธรรมฉากัจฉากถา

6) ปุจฉาวิสัยชนากถา

7) ธรรมเทศนากถา

วิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าก็คือการเทศน์ การเทศน์คืออะไร การเทศน์ก็คือ การแสดงธรรม การชี้แจง การบอกกล่าว นี้เรียกกันว่าเทศน์ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9, ราชบัณฑิต), 2543 : 81) สมัยปัจจุบันนี้ เราก็นำวิธีการเทศน์นั้นมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคเข้ากับสมัย การเทศน์นั้นก็ยังคงอยู่ แต่เสริมทางพิธีการเข้าไปและเป็นพิธีการที่ศักดิ์สิทธิ์ นั่นคือการเทศน์แบบเดิม ปรับเปลี่ยนมาเป็นปาฐกถา เรียกว่า "ปาฐกถาธรรม" พุทธธรรมะ เปลี่ยนเป็นบรรยายธรรม ก็คือพุทธธรรมะ เปลี่ยนเป็นอภิปรายธรรม ก็คือการบรรยายธรรมเหมือนกัน แต่บรรยายหลายคนปรับเปลี่ยนเป็นการเทศน์ปุจฉา-วิสัยชนา สองธรรมมาสน์ สามธรรมมาสน์ ปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย นี่ก็เป็นการนำหน้าที่เหมือนกัน ที่นี้จะทำอย่างไรถึงจะได้ผล นี่คือตัวหลักและนี่ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่นิมนต์ท่านทั้งหลายมาประชุมกันนี้ เพื่อที่จะได้รู้แนวทางในการเผยแผ่ธรรมในฐานะที่เป็นพระธรรมทูต ให้รู้จักแนวทางให้รู้จักวิธีการ ส่วนรายละเอียด เนื้อหาสาระนั้น ก็คงจะพูดอะไรกันไม่ได้ ธรรมะนั้นเป็นเรื่องใหญ่ ท่านทั้งหลายต้องมีทุนเดิมกันอยู่แล้ว นั่นก็คือ ต้องมีความรู้ด้านธรรมะ ได้ศึกษานักธรรมบ้าง บาลีบ้าง อ่านหนังสือด้วยตนเองบ้าง สิ่งเหล่านี้ เรียกว่าเป็นต้นทุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เทคนิคการสอนธรรม เทคนิคการสอนศีลธรรมแก่ประชาชน หน้าที่ของพระธรรมทูต เป็นสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าการสอนนักเรียน เพราะประชาชนเป็นผู้มีประสบการณ์มากและความรู้ของประชาชนก็ไม่เสมอภาคกัน ฉะนั้น วิธีการที่เผยแผ่ให้ได้ผล ในเบื้องต้น ต้องศึกษาพื้นฐานแห่งจิตใจ ศึกษาอุปนิสัยใจคอของคนในถิ่นนั้นๆ พร้อมทั้งต้องทำตัวให้เป็นที่ยอมรับนับถือของเขาด้วย วิธีการสอนศีลธรรมนั้น หลักใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้คือโอวาทปาฏิโมกข์ซึ่งได้แสดงแนวทางการเผยแผ่ไว้ดังนี้

คถาที่ 1 เป็นหลักอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือ ต้องอดทน อดกลั้น ไม่เบียดเบียน คนอื่นมีหลักสูงสุด คือ นิพาน

คถาที่ 2 เป็นหลักการ คือ ไม่ทำชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใส

คถาที่ 3 เป็นวิธีการ คือ ไม่ว่าร้ายคนอื่น ไม่ทำร้ายคนอื่น สำรวมในพระปาฏิโมกข์ รู้จักประมาณในการบริโภค มีที่นอนที่นั่งอันเรียบง่าย ประคบความเพียรทางจิต นอกจากนี้ ยังมีวิธีการสอนศีลธรรมแก่ประชาชนตามหลัก 7 ประการเป็นวิธีการภาคปฏิบัติ ซึ่งศึกษาค้นคว้าโดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดสามพระยา มีดังนี้คือ 1) อุปนินนถา คือ การสนทนาปราศรัยกับบุคคลผู้มาหาสู่ หรือการต้อนรับแขกผู้มาเยือน การพูดคุยกันโดยการสอดแทรกธรรมะ เข้าไปในการสนทนากันนั้นตามสมควรแก่ เหตุการณ์ กาลเทศะ และบุคคลผู้ฟัง โดยไม่มีการเตรียมตัวมาก่อนนิยมพูดกันว่า “การเทศน์ธรรมมาสน์เตี้ย ” 2) ธรรมมิกถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชนอย่างเป็นกิจจะลักษณะเป็นงานเป็นการ เป็นเรื่องเป็นราว มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ได้แก่ การแสดงปาฐกถา การบรรยายธรรม เป็นต้น 3) โอวาทกถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชน แบบคำแนะนำ คำตักเตือน คำสอน โดยเฉพาะเจาะจงลงไปเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสำวร

ระวัง ไม่ทำความชั่ว ให้ละความชั่ว ให้ทำความดีและรักษาความดีได้ 4) อนุสาสนิกถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแบบสอนบ่อยๆ นิยมพูดกันว่า “พรา้สอน” เพื่อให้เกิดความจำได้ เกิดความชินหู จนเกิดความ “คล่องปากขึ้นใจ” เรื่องที่สอน

5. รูปแบบการเผยแผ่ในทวีปยุโรป

การจัดกิจกรรมของวัดด้านต่างๆพระธรรมทูตในแต่ละวัดจะมีกิจกรรมหลากหลายและแตกต่างกันไปเป็นการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันทั้งพระธรรมทูตที่แบ่งบทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคลและมีญาติโยมพุทธบริษัทให้การสนับสนุนทั้งกำลังร่างกายแรงทรัพย์และกำลังสติปัญญามีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการทำหนังสือเชิญบุคคลสำคัญเช่นจากสถานทูตหน่วยงานราชการต่างๆทั้งของสหรัฐอเมริกาและของไทย มีเพื่อนบ้านมาร่วมงานมีการดูแลเรื่องสถานที่จัดงานบางวัดสถานที่พร้อมจัดแต่บางวัดต้องเช่าสถานที่เพื่อจัดงาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายท้องถิ่นซึ่งพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมงานต้องให้ความร่วมมือกับวัดเพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับเพื่อนบ้านเช่นปัญหาเสียงดังรบกวนความสะอาดการจอดรถโดยวัดต้องสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับเพื่อนบ้านการจัดกิจกรรมประเพณีไทยและพิธีกรรมต่างๆทำให้เกิดการซึมซับการสอนหลักธรรมหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาการดำรงชีวิตของตนเองผู้ใหญ่นับได้รับความสุขทางใจวางใจว่าบุตรหลานได้เดินทางสู่พุทธศาสนาตามที่ตนเองต้องการ ได้บวชเรียนได้รู้การรักษาระเพณีไทยและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันสำคัญของชาติ งานทำบุญประเพณีประจำปีงานประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและประเพณีไทย กิริยามารยาทการวางตนสวดมนต์ไหว้พระการฝึกปฏิบัติสมาธิได้เรียนรู้วิธีการให้จากการทำบุญใส่บาตรรู้จักการเสียสละ

พระธรรมทูตไทยพร้อมเพรียงกันจัดกิจกรรมในวัดอาศัยหลัก 4 ประการด้วยกัน (วัชรงานจิตรเจริญ, 2552 : 442-443) คือ ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธีและศาสนธรรม จึงมีการจัดกิจกรรมขึ้นเช่นจัดอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนเพื่อเป็นการปลูกฝังศิลปวัฒนธรรมไทยและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจัดบรรพชาสามเณรมีการสอนภาษาไทยให้กับเยาวชนไทยในต่างแดนโดยครูที่เป็นอาสาสมัครทั้งที่เป็นพระภิกษุและฆราวาสเป็นครูสอนเปิดการสอนหลักสูตรการเรียนทางไกลมีการปฏิบัติสวดมนต์ไหว้พระทุกวันและตามเทศกาล การจัดกิจกรรมต้องมีความพร้อมด้านสถานที่

การจัดกิจกรรมบางวัดสถานที่พร้อม แต่บางวัดๆ มีปัญหาเนื่องจากวัดตั้งอยู่นอกตัวเมืองการเดินทางไม่สะดวกเพราะอยู่ไกลพุทธศาสนิกชนเดินทางมาทำบุญน้อย บางวัดต้องเช่าสถานที่เพื่อจัดงาน โดยแต่ละวัดมีความหลากหลายและแตกต่างกันไป มีการทำงานร่วมกันระหว่างพระธรรมทูตที่แบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสมและความสนใจ ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลายให้การสนับสนุนร่วมบริจาคทรัพย์รวมถึงประสานงานและทำหนังสือเชิญบุคคลสำคัญและเพื่อนบ้านมาร่วมงานการจัดกิจกรรม ในวันอาทิตย์ส่วนใหญ่เป็นวันที่มีชาวต่างชาติเข้ามามาก ซึ่งที่มาส่วนหนึ่งเป็นเพราะแต่งงานกับครอบครัวคนไทยมีกิจกรรมการเรียนการสอนการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทยต่างๆ เปิดร้านอาหารไทยในการจัดกิจกรรมต้องไม่ขัดกับกฎหมายท้องถิ่นมีการทำประชาพิจารณ์ ในการจัด

งานซึ่งพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมงานให้ความร่วมมือกับทางวัดเพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับเพื่อนบ้านเช่น ปัญหาเสียงดังรบกวน ความสะอาดการจอดรถ โดยวัดต้องสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน ผู้มาร่วมงานได้เรียนรู้และรักษาประเพณีไทยและพิธีกรรมต่างๆ เช่นงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีการบวชเณรงานวันสำคัญของชาติงานทำบุญประเพณีประจำปีงานประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและประเพณีไทยเรียนรู้กิริยามารยาทการวางตน การสวดมนต์ไหว้พระการฝึกปฏิบัติสมาธิ รู้จักการให้รู้จักการเสียสละเข้าวัดทำบุญและสามารถนำหลักธรรมคำสอนหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

6. บทสรุป

ในการศึกษานี้ในเบื้องต้นได้ข้อสรุปว่า

1) ในการเสริมสมรรถภาพของพระธรรมทูตนั้นต้องประกอบไปด้วยความรู้ใน 4 ด้านด้วยกัน คือ 1) ด้านความรู้ในหลักพุทธธรรมพระธรรมทูตต้องฝึกฝนตนเองในเรื่องที่พึงศึกษาเป็นคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสสอนแก่พุทธบริษัท ซึ่งพระธรรมทูตมีได้ศึกษาอย่างละเอียด แจ่มแจ้ง 2) ความรู้ในเรื่องสมรรถภาพด้านการใช้ภาษาสื่อสาร พระธรรมทูตได้ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภาษาในทวีปยุโรป 3) ความรู้ในเรื่องสมรรถภาพด้านภาวะความเป็นผู้นำ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา คือมีหุตาไวกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกว่าเป็นอย่างไรซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์มีความชำนาญในการปกครองเข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดีและ 4) ความรู้ในเรื่องสมรรถภาพด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ พระธรรมทูต ควรระวังในการวางตัวระหว่างเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชนในทวีปยุโรปนั้น พระธรรมทูตต้องให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นสำคัญ เพราะอาจจะทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปล้มเหลวได้

2) รูปแบบการสร้างเสริมสมรรถภาพของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปนั้นต้องประกอบด้วยรูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสร้างเสริมสมรรถภาพในด้านความรู้ในหลักพุทธธรรมเป็น การแสดงธรรม เป็นการแสดงหรือบอก การชี้แจง แนะนำ สั่งสอนผู้ที่ยังไม่รู้ให้เกิดความรู้ความ 2) รูปแบบการสร้างเสริมสมรรถภาพของพระธรรมทูตไทยด้านการใช้ภาษาสื่อสาร จึงมีความแตกต่างกันไปบ้าง แม้จะทรงมุ่งสื่อสารเนื้อหาสาระใน ระดับปรมัตถสัจ เช่นเดียวกัน โดยรูปแบบวิธีการสื่อสารกับพุทธศาสนิกชนในทวีปยุโรปมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระธรรมและบริบทเฉพาะในการเผยแผ่หลักธรรม 3) รูปแบบการสร้างเสริมสมรรถภาพของพระธรรมทูตไทยด้านภาวะความเป็นผู้นำ นั้น ต้องเป็นผู้นำที่ประกอบด้วยหลักครองตน ครองคน ครองงาน โดยหลักการทั้ง 3 ประการ เป็นหลักการที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จะยึดหลักการใดหลักการหนึ่งไม่ได้ เพราะหากขาดหลักการใดหลักการหนึ่งแล้ว ย่อมทำให้ผู้นำนั้นขาดความสมบูรณ์แบบในการเป็นผู้นำที่พึงประสงค์และ 4) รูปแบบการสร้างเสริมสมรรถภาพของพระธรรมทูตไทยด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นการพัฒนาในเรื่องการวางตัวในการเผยแผ่ระหว่างพระธรรมทูตกับพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เหมาะสมกับสมณ

สารูป มีจริยาวัตรงดงาม สมกับเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ทำให้พุทธศาสนิกชนมีศรัทธาในตัวพระธรรมทูตมากขึ้น

ดังนั้น ในการเสริมสร้างสมรรถภาพของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป เป็นการเข้าไปศึกษาปัญหาในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตเพื่อจะได้นำเอาปัญหาเหล่านั้นมาปรับปรุงแก้ไขจุดด้วยเสริมสร้างจุดเด่นที่เป็นแก่นแท้ของธรรมะ ซึ่งพระธรรมทูตนั้น มีภาษาบาลีเป็นภาษาในการเทศน์สอนอยู่แล้ว พระธรรมทูตจะแสดงธรรมเทศนาเป็นภาษาบาลีให้ประชาชนในทวีปยุโรปได้เห็น เน้นการปฏิบัติซึ่งเป็นความถนัดของพระธรรมทูตอยู่แล้ว ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพของพระธรรมทูตได้เป็นอย่างดี เมื่อพระธรรมทูตแก้ไขจุดด้วย สร้างจุดเด่นให้เด่นเห็นได้ชัดยิ่งขึ้นแล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสายตาของชาวโลก ธรรมะของพระพุทธเจ้าต้องแผ่ไพศาลกว้างไกลอย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชรระ งามจิตรเจริญ. (2552). *พุทธศาสนาเถรวาท*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9, ราชบัณฑิต). (2541). *พระสงฆ์กับกรมการศาสนา ในกรมการศาสนาสู่ทศวรรษแห่งการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2540). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). 2527. *ธรรมานุญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). 2543. *ธรรมานุญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. พิมพ์ครั้งที่ 6 . กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล)

THE MODEL OF DHAMMA PROPAGATION OF PHRADHAMMANGKALAJARN (TONG SIRIMANGKALO)

พระมหาณัฐพงษ์ จิตปัญโญ (นาคถ้ำ) * กฤษณา รักษาโณ ** สมิตธิพล เนตรนิมิตร ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังต่อไปนี้ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2. เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 25 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีทั้ง 8 รูปแบบ คือ 1. รูปแบบการแสดงธรรม 2. รูปแบบการปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา 3. รูปแบบการเข้าหาผู้นำ 4. รูปแบบการปฏิบัติคำสอนของลัทธิ และศาสนาดั้งเดิม 5. รูปแบบการปฏิรูปคำสอนดั้งเดิม 6. รูปแบบการใช้ปาฏิหาริย์ 7. รูปแบบการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น 8. รูปแบบการใช้บุคคลิกภาพ รูปแบบการเผยแผ่ธรรมดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนจำนวนมากหันมาให้ความสนใจและนับถือพระพุทธศาสนา และเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้

2. รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) เป็นรูปแบบการเผยแผ่ธรรมที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลกับรูปแบบสมัยใหม่ โดยจะเน้นสอนหลักธรรมที่สำคัญ ส่งเสริมให้บุคคลบวชเข้ามาเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ใช้วัตถุและสื่อสมัยใหม่เป็นอุปกรณ์ช่วยในการเผยแผ่ธรรม รูปแบบที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมนั้น ได้แก่ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ และสื่อต่าง ๆ รูปแบบการเผยแผ่ธรรมดังกล่าวทำให้ประชาชนจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือต่างประเทศ ต่างให้การยอมรับและนับถือ

3. รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) ได้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมหลายด้าน พระสงฆ์และประชาชนจำนวนมากคาดหวังว่า พระสงฆ์

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

*** สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ในอนาคตควรนำรูปแบบการเผยแผ่ธรรมดังกล่าวเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นรูปแบบการเผยแผ่ธรรมที่เหมาะสมกับยุคสมัย นอกจากนี้ยังได้นำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมต่อพระสงฆ์เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยแบ่งรูปแบบการเผยแผ่ธรรมออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1. รูปแบบศาสนบุคคล 2. รูปแบบศาสนธรรม 3. รูปแบบศาสนวัตถุ 4. รูปแบบศาสนบริการ เพื่อประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสังคมต่อไป

คำสำคัญ: การเผยแผ่; ธรรมะ; รูปแบบ

ABSTRACT

The main objectives of this research are :- (1) to study the model of Dhamma Propagation of monks in Buddhism scripture; (2) to study the model of Dhamma Propagation of Phradhammakajarn (Tong Sirimangkalo); and (3) to present the model Dhamma Propagation of Phradhammakajarn (Tong Sirimangkalo). A qualitative research method was adopted, whereby the researcher collected and analyzed data through descriptive interpretation from relevant documents, and in-depth interviews conducted with 25 individuals, including experts and non-experts.

The result shows that:

1. There are 8 types of Dhamma Propagation in Buddhist scripture :- (1) the Dhamma representation model; (2) the admirable behavior model; (3) the follower model; (4) the original teachings and religious revolution model; (5) the reformed teachings model; (6) the miracle use model; (7) the local tradition adaption model; and (8) the personality use model. These Dhamma Propagation models have drawn the attention of a significant number of the population to Buddhism, by which Buddhism has thrived unto present day.

2. The model of Dhamma Propagation of Phradhammakajarn (Tong Sirimangkalo) is a combination of models of disseminating Buddhism of monks in the previous Buddhist era and monks of the new era. The model emphasizes the very key principles of Buddhism, and how to encourage individuals to ordain as monks. It adopts modern means of communication and media to help disseminate Buddhism. Monks, the use of Buddhist teachings, religious objects, and other forms of communication, propagate Dhamma, which have drawn the wide respect and acceptance of individuals locally, and internationally.

3. The model of Dhamma Propagation of Phradhammakajajarn (Tong Sirimangkalo) benefits Buddhism and society in many ways. The population and monks themselves would have the expectation that monks in the future apply those methods and models into Dhamma Propagation, as they are adapted and suited to the modern World. Additionally, there are four other models that monks can adopt and consider in Dhamma Propagation: - (1) the religious person model; (2) the Buddhist teachings model; (3) the religious object model; and (4) the religious service model. In the future, the aforementioned models will benefit Buddhism Propagation and society at large.

Keywords: Dhamma; Model; Propagation

1. บทนำ

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงมีพระประสงค์ที่จะเสด็จไปแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ เพื่อให้ท่านเหล่านั้นได้เข้าใจถึงหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ และเห็นว่าท่านเหล่านั้นเคยอุปฐากพระพุทธองค์มาก่อน (Monier Williams, 1920) ครั้นเมื่อพระพุทธองค์ได้เสด็จไปพบกับปัญจวัคคีย์แล้ว ปัญจวัคคีย์กลับไม่ลุกต้อนรับ เพราะเห็นว่าพระพุทธองค์ทรงคลายความเพียรจากการบำเพ็ญพรต แต่เมื่อปัญจวัคคีย์ได้สนทนารธรรมกับพระพุทธองค์ก็เกิดความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ จึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ได้ขออุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ซึ่งนับได้ว่าเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ขออุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ลำดับต่อมา พระพุทธองค์ได้ทรงพบกับยสกุหลบุตร ซึ่งกำลังเกิดความเบื่อหน่ายในการครองเรือน พร่ำบ่นอยู่ตลอดเวลาว่า “ที่นี่วุ่นวายหนอนี่ขัดข้องหนอ” แต่ครั้นเมื่อยสกุหลบุตรได้ฟังกถาจากพระพุทธองค์ ก็คลายความทุกข์ บังเกิดความสุกใส มีความเลื่อมใสในคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ จึงขออุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อยสกุหลบุตรได้อุปสมบทแล้ว ก็ยังได้ไปชักชวนเพื่อนอีก 54 ท่าน เพื่อให้เข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา การที่พระพุทธองค์ได้สนทนารธรรมกับกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นวิธีการ อย่างหนึ่งในการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธองค์ และทำให้พระพุทธองค์มีสาวกมาโดยลำดับ (พระครูอุทัยกิจจารักษ์, 2559) ในการประกาศพระศาสนา พระพุทธองค์ได้ส่งสาวกไปเผยแผ่หลักธรรมคำสอนยังสถานที่ต่าง ๆ สาวกได้ใช้วิธีการดังกล่าวเป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรม ด้วยการสนทนารธรรมบ้าง ถาม-ตอบปัญหาข้อข้องใจต่าง ๆ บ้าง หลังจากนั้นก็ได้อธิบายถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและหันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น (Luniya, B.N., 1978) เห็นได้จาก ในสมัยพุทธกาล พระอัสสชิได้สนทนากับสารีบุตรปริพาชก แม้จะเป็นเพียงการสนทนารธรรมกันในระยะเวลาอันสั้น แต่ก็ทำให้สารี

บุตรปรีพาชกมีความเลื่อมใสในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ มีความต้องการที่จะพบพระพุทธองค์ เมื่อได้พบพระพุทธองค์แล้ว ก็ได้ขออุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ในสมัยหลังพุทธกาล พระนาคเสนได้สนทนาธรรมในเชิงถาม-ตอบปัญหาเกี่ยวกับพระเจ้านิรันดร์ ทำให้พระเจ้านิรันดร์เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา หันมานับถือพระพุทธศาสนาตลอดชีวิต (ป๋วย แสงฉาย, 2528) วิธีการในการเผยแผ่ธรรมดังกล่าวนี้ได้อาจมาเปลี่ยนเป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรมของสาวกในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองในลำดับต่อมา (Walpola Sri Rahula, 2009)

ครั้งเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่สังคมไทย พระสงฆ์ได้ใช้รูปแบบดังกล่าวเป็นแนวทางในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ได้มีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ธรรมต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย เช่น การเป็นครูสอนวิชาการต่าง ๆ เป็นพระนักพัฒนา หรือการเป็นนักสังคมสงเคราะห์ ด้วยการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ธรรม (พระณปวร โทวาท, 2559) ดังกล่าวนั้นทำให้สังคมไทยยอมรับและนับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง สังเกตได้จากอดีตพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ได้นับถือพระพุทธศาสนา เช่น การอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา การสร้างวัดวาอารามประจำเมืองและประจำรัชกาลต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนประชาชนก็ได้ นับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับสถาบันกษัตริย์ มีการสร้างวัดประจำหมู่บ้าน การให้ลูกชายอุปสมบทเป็นพระภิกษุเพื่อเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา การให้ลูกชายอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ดังกล่าวนั้นได้กลายมาเป็นประเพณีอันสำคัญของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ (ช. โชติบาล, 2503) ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ สังคมไทยจะมีรูปแบบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รัฐบาลไทยยังคงให้ความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา โดยการบัญญัติให้ “พระมหากษัตริย์เป็นพุทธมามกะ และรัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา” ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 การยอมรับและนับถือดังกล่าวนี้เป็นผลอันเนื่องมาจากการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์นั้นไม่ใช่ว่าจะได้รับการยอมรับจากประชาชนทุกท่านไป บางท่านอาจจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมก็ได้ เนื่องจากการเผยแผ่ธรรมนั้นจะต้องมีองค์ประกอบด้วยกันหลายด้าน จึงจะทำให้ประชาชนยอมรับและนับถือ กล่าวคือ พระสงฆ์รูปนั้นจะต้องมีบุคลิกภาพที่โดดเด่น มีการประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง มีศีลาจารวัตรที่งดงาม มีความรู้และความสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับสังคมนั้นได้ และสิ่งที่สำคัญที่สุดจะต้องมีหลักการ วิธีการ หรือรูปแบบการเผยแผ่ธรรมที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมนั้น ๆ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2558) หากมีองค์ประกอบดังกล่าว พระสงฆ์รูปนั้นจึงจะได้รับการยอมรับและนับถือจากสังคม

พระธรรมมงคลจารย์ (ทอง สิริมจฺโล) ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่และเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสุเทพวรวิหาร ตำบลบ้านหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระสงฆ์นักเผย

แผ่ธรรมท่านหนึ่งที่สังคมให้การยอมรับนับถือ ท่านมีลูกศิษย์จำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พระสงฆ์และประชาชนได้กล่าวถึงความเป็นนักเผยแผ่ธรรมของท่าน โดยยกย่องให้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน คำสอนของท่านได้ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ บทความ โทรทัศน์ วิทยุ หรือตามเว็บไซต์ต่าง ๆ พระสงฆ์และประชาชนจำนวนมากได้เดินทางไปวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหารเพื่อฟังธรรมและฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานกับท่าน นอกจากนั้น ชาวต่างประเทศได้ร่วมกันสร้างสำนักปฏิบัติธรรมในต่างประเทศถึง 8 ประเทศ เพื่อใช้เป็นสถานที่สอนวิปัสสนากัมมัฏฐานในนามของพระธรรมมังคลาจารย์ ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลแห่งประเทศเมียนมาร์ได้ถวายสมณศักดิ์เพื่อเป็นเกียรติคุณแก่ท่านในตำแหน่ง พระอัครกัมมัฏฐานาจารย์ (พระมหาธนวัฒน์ ธนวฑฒโน, 2558) ซึ่งมีพระสงฆ์ไทยเพียงรูปเดียวเท่านั้นที่ได้รับเกียรติคุณนี้ ความสำเร็จจากผลงานของท่านดังกล่าวนี้ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า “ท่านใช้รูปแบบอะไรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และรูปแบบดังกล่าวนี้มีประโยชน์อย่างไรต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมในปัจจุบันนี้”

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวนั้นทำให้ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะศึกษาถึงรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยศึกษาถึงรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสาวกในสมัยพุทธกาลที่ส่งผลถึงการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ นอกจากนี้ ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาถึงรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบัน โดยมุ่งประเด็นการศึกษาไปที่พระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) ซึ่งเป็นพระสงฆ์ต้นแบบแห่งการเผยแผ่ธรรมในเขตภาคเหนือของประเทศไทย โดยประชาชนชาวไทยและต่างประเทศต่างให้ความยอมรับและนับถือ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล)
- 2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล)

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เกี่ยวกับรูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาไปที่รูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแบบเถรวาท และรูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) ในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่ การเผยแพร่ธรรมด้วยศาสนธรรม การเผยแพร่ธรรมด้วย ศาสนบุคคล การเผยแพร่ธรรมด้วยศาสนวัตถุ และการเผยแพร่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เท่านั้น

3.2 ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยได้ลงไปในพื้นที่เพื่อหาข้อมูลนำมาศึกษาวิเคราะห์ผลวิจัย โดยเข้าไปสัมภาษณ์พระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) และกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) จำนวน 25 ท่าน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล)” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อาศัยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาารูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสส ซึ่งเป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปแบบเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เสร็จแล้วผู้วิจัยก็จะนำมาสรุปผล

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาารูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือประวัติและการเผยแพร่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) ที่พิมพ์แจกในงานคล้ายวันเกิดของท่าน เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ งานวิจัย และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ (Internet) ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) หลังจากนั้น ผู้วิจัยก็จะนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาทำการสรุปผลรูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) ในด้านต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์รูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) โดยผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์ที่มีความสัมพันธ์ถึงรูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) โดยการนำเอาข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาเป็นแบบ

สัมภาษณ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะขอสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคะโล) และบุคคลที่กำหนดไว้ทั้งหมด จำนวน 25 ท่าน อุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ วีดิทัศน์ (VDO) ใช้ในการบันทึกภาพและเสียง กล้องถ่ายรูป และสมุดบันทึก เมื่อสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยก็จะนำเอาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาสรุปผล เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลการวิจัย โดยมุ่งเนื้อหาไปที่ รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคะโล) ในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคม ทั้งนี้จะได้นำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมต่อพระสงฆ์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5. สรุปผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคะโล) เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อนั้น ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า แล้วนำมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัย สามารถสรุปผลวิจัยได้ดังนี้ คือ

5.1 รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

จากการวิจัยพบว่า รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น เป็นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนประพฤติและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยผู้ที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนได้นั้นจะต้องบวชเข้ามาเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเสียก่อน ต้องเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแตกฉาน พร้อมทั้งต้องนำไปปฏิบัติเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง ต่อจากนั้นก็ทำหน้าที่ในการนำหลักธรรมคำสอนไปสอนประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากหลักธรรมเหล่านั้น คือความสุข โดยพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่นั้นจะต้องยึดหลักการและวิธีการในการเผยแผ่ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอน อีกทั้งจะต้องมีอุดมการณ์ในการเผยแผ่ธรรม และต้องรู้จักการแก้ไขปัญหาในกรณีที่มีปัญหาในการเผยแผ่ธรรมด้วย นอกจากนี้ พระสงฆ์ผู้เผยแผ่ธรรมจะต้องรู้จักนำวิธีการในการเผยแผ่ธรรมตามแนวทางของพระพุทธเจ้าประยุกต์เข้ากับบุคคล กลุ่มบุคคล สถานที่ และสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นหันมาให้ความสนใจและนับถือพระพุทธศาสนา รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้นมีทั้งหมด 8 รูปแบบ คือ 1. รูปแบบการแสดงธรรม 2. รูปแบบการปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา 3. รูปแบบการเข้าหาผู้นำ 4. รูปแบบการปฏิบัติคำสอนของลัทธิ และศาสนาดั้งเดิม 5. รูปแบบการปฏิรูปคำสอนดั้งเดิม 6. รูปแบบการใช้ปาฏิหาริย์ 7. รูปแบบการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น 8. รูปแบบการใช้บุคลิกภาพ ซึ่งในแต่ละรูปแบบนั้นจะมีการปรับใช้กับบุคคลและสถานการณ์ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์เหล่านั้นทำให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ประชาชนจำนวน

มากหันมาให้ความสนใจและนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชีวิตของตน และได้มีการสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

5.2 รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล)

จากการวิจัยพบว่า พระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) ได้ใช้รูปแบบการเผยแผ่ธรรมเป็นลักษณะผสมผสานระหว่างรูปแบบในสมัยพุทธกาลและรูปแบบสมัยใหม่ กล่าวคือ การใช้รูปแบบในสมัยพุทธกาลนั้น ท่านจะเผยแผ่ธรรมด้วยการสอน เทศน์ ถาม-ตอบปัญหาข้อข้องใจต่าง ๆ ให้หายสงสัย และสร้างศาสนทายาทเพื่อให้เป็นผู้สืบทอดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลำดับต่อไป ส่วนการใช้รูปแบบร่วมสมัยนั้น ท่านจะสร้างศาสนวัตถุและสาธารณวัตถุเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมทั่วไป และการใช้สื่อสมัยใหม่ในการเผยแผ่ธรรมเพื่อช่วยเหลือให้การเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ นอกจากนั้นยังพบว่า รูปแบบในการเผยแผ่ธรรมของท่านมีด้วยกันถึง 4 รูปแบบ ซึ่งในแต่ละรูปแบบจะมีความหมาย ลักษณะ หลักการ และวิธีการในการเผยแผ่ธรรมที่แตกต่างกันไป สามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

1. การเผยแผ่ธรรมด้วยศาสนธรรม หมายถึง การนำเอาหลักธรรมคำสอนที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาไปสอนแก่ประชาชน และการรวบรวมพระไตรปิฎกที่บันทึกด้วยภาษาล้านนาไทย มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ การสอนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 ด้วยตัวของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) เอง และการรวบรวมพระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนาไทยเพื่อการเผยแผ่ธรรม และนำไปมอบให้แก่ประชาชนยังสถานที่ต่าง ๆ มีหลักการในการเผยแผ่ธรรม 2 ประการ คือ สอนให้ตรงประเด็น และรวบรวมอย่างมีประโยชน์ และมีวิธีการในการเผยแผ่ธรรม คือ สอนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 แก่ผู้ต้องการศึกษา และรวบรวมพระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนาไทยพิมพ์เป็นเล่ม เพื่อนำไปมอบให้แก่ประชาชนเก็บไว้ยังสถานที่ต่าง ๆ

2. รูปแบบการเผยแผ่ธรรมด้วยบุคคล หมายถึง การส่งเสริมให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระภิกษุสามเณร แม่ชี และฆราวาสทั่วไป ที่มีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา นำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปสอนกับประชาชนทั่วไป มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ การส่งเสริมการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมและการส่งเสริมการศึกษาด้านปฏิบัติธรรม มีหลักการในการเผยแผ่ธรรม 2 ประการ คือ สร้างบุคคลให้มีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้บุคคลเหล่านั้นไปเผยแผ่ธรรมในสถานที่ต่าง ๆ และมีวิธีการในการเผยแผ่ธรรมคือ เป็นผู้สอนภายในวัดและเป็นผู้สอนภายนอกวัด

3. การเผยแผ่ธรรมด้วยศาสนวัตถุ หมายถึง การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วยการก่อสร้างศาสนวัตถุอันเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา และการก่อสร้างสาธารณวัตถุอันเป็นประโยชน์สำหรับประชาชน โดยการแทรกหลักธรรมคำสอนลงไปในศาสนวัตถุ นั้น มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ การก่อตั้งและฟื้นฟูสำนักปฏิบัติธรรม และการก่อสร้างศาสนวัตถุและสาธารณวัตถุ มีหลักการในการเผยแผ่ธรรม 3 ประการ คือ สร้างวัตถุเพื่อสร้างใจคน เอาวัตถุ

เป็นครูสอนคน และเอาวัตถุเป็นเครื่องช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และมีวิธีการในการเผยแผ่ธรรม คือ การเชิญชวนประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และให้เข้ามาดำเนินการร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ

4. รูปแบบการเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ หมายถึง การรวบรวมและเรียบเรียงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา แล้วบันทึกเก็บไว้ในวัสดุอย่างหนึ่งอย่างใดที่สามารถนำกลับมาอ่าน ฟัง หรือชมได้อีกหลาย ๆ ครั้ง แล้วนำไปเผยแผ่ให้กับประชาชน มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ หนังสือ แผ่นซีดี และเว็บไซต์ มีหลักการในการเผยแผ่ธรรม 3 ประการ คือ ประโยชน์ ประหยัด และเกื้อกูล และมีวิธีการในการเผยแผ่ธรรม คือ เก็บรวบรวมและเรียบเรียง นำไปบันทึก และแจกจ่าย

5.3 นำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล)

จากผลวิจัยดังกล่าวนี้พบว่า รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) ทั้ง 4 รูปแบบนั้นเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ประชาชนให้การยอมรับและนับถือ และยังพบว่า ประชาชนได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. รูปแบบการเผยแผ่ธรรมด้วยศาสนธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) มีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมดังนี้ คือ 1) ต่อพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนศรัทธาในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น และสามารถที่จะช่วยให้พระพุทธศาสนาดำรงสืบต่อไปได้ 2) ต่อสังคม ทำให้ประชาชนมีสติในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น และมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา

2. รูปแบบการเผยแผ่ธรรมด้วยศาสนบุคคลของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) มีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมดังนี้ คือ 1) ต่อพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามีศาสนบุคคลเป็นผู้สืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป 2) ต่อสังคม ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสรเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นหนทางนำพาชีวิตของไปสู่ความสุขอย่างถูกต้อง

3. รูปแบบการเผยแผ่ธรรมด้วยศาสนวัตถุของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) มีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมดังนี้ คือ 1) ต่อพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามีสถานที่ในการเผยแผ่ธรรม และมีสถานที่แสดงธรรมและฝึกอบรมจิตใจให้กับประชาชน 2) ต่อสังคม ทำให้ประชาชนมีสถานที่เพื่อพึ่งพาทางด้านจิตใจ และมีพื้นที่สาธารณะที่ทุกคนมีสิทธิเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน

4. รูปแบบการเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ ของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคโล) มีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมดังนี้ คือ 1) ต่อพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปทั่วทุกมุมของโลกโดยไม่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขใด ๆ 2) ต่อสังคม ทำให้ประชาชนที่เกิดความ

สงสัยและไม่เข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาทบทวนได้อีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ ประชาชนที่อาศัยอยู่ทางไกลสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยสื่อต่าง ๆ ได้

ด้วยรูปแบบการเผยแพร่ธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอรูปแบบเพื่อการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ในอนาคตในชื่อโครงการ “4 ศาสน์เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา” โดยการนำเอารูปแบบการเผยแพร่ธรรมในสมัยพุทธกาล และในสมัยปัจจุบัน เป็นแนวทางในการเผยแพร่ธรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งได้แก่ ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ และศาสนบริการ ซึ่งมีหลักการและวิธีการดังต่อไปนี้

1. ศาสนบุคคล หมายความว่า พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ธรรมนั้นจะต้องมีความรู้ในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและมีความสามารถในการเผยแพร่ธรรมอย่างเชี่ยวชาญ นอกจากนั้นยังจะต้องสร้างศาสนทายาทให้มีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างแตกฉาน ไม่ว่าจะเป็นด้านปริยัติ หรือด้านการปฏิบัติธรรม และมีความสามารถในการอธิบายหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างกระจ่างความ หลังจากนั้นจะต้องส่งเสริมให้บุคคลเหล่านั้นไปเป็นครู อาจารย์ และพระวิปัสสนาจารย์ตามสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในประเทศหรือต่างประเทศ และในระยะเวลาทุก 2 ปี จะต้องประชุมปรึกษาหารือ ทบทวนรายงาน เสนอแนะ และแนวทางการแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ในการเผยแพร่ธรรมเพื่อให้พระสงฆ์มีระบบการพัฒนาการเผยแพร่ธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีพระสงฆ์ในระดับชั้นปกครองเป็นศูนย์กลางในการประชุม โดยมีหลักการที่สำคัญคือ สร้างศาสนบุคคลให้มีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก กำหนดให้การส่งเสริมและสนับสนุนเป็นวิธีการ มีการดำเนินการและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2. ศาสนธรรม หมายความว่า พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ธรรมจะต้องคัดเลือกหลักธรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสม สอดคล้องกับบุคคล กลุ่มบุคคล เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้การเผยแพร่ธรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของประชาชนอย่างถ่องแท้ โดยคัดเลือกหลักธรรมเพื่อการเผยแพร่ธรรมเป็น 3 ระดับ ระดับที่ 1 คัดเลือกหลักธรรมสำหรับสังคมโดยทั่วไป เช่น หลักความกตัญญู หลักสามัคคีธรรม หลักเมตตาธรรม และหลักสันติธรรม เป็นต้น ซึ่งประชาชนสามารถนำไปประพฤติและปฏิบัติตามด้วยวิธีง่าย ๆ ระดับที่ 2 คัดเลือกหลักธรรมสำหรับประชาชนผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักอิทธิบาทธรรม และหลักมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น ระดับที่ 3 คัดเลือกหลักธรรมสำหรับประชาชนผู้มีความสนใจทางด้านจิตใจ เช่น การปฏิบัติสมถกรรมฐาน หรือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย เช่น การให้ทาน รักษาศีล เป็นต้น โดยยึดหลักการที่สำคัญ คือ คัดเลือกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับบุคคล กลุ่มบุคคล เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นหลัก กำหนดให้มีการเสริมสร้างกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการ

3. ศาสนวัตถุ หมายความว่า พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรมจะต้องเชิญชวน บอกกล่าวกับประชาชนให้มีการก่อสร้างศาสนวัตถุที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมควบคู่ไปกับการเผยแผ่ธรรม โดยพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวจะต้องสร้างโครงการที่เกี่ยวกับศาสนวัตถุและสาธารณวัตถุเพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ เช่น มีการก่อสร้างสำนักปฏิบัติธรรม กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ พระพุทธรูป พระเจดีย์ พระอุโบสถ ถนน โรงเรียน โรงพยาบาล ห้องสมุด หรือสถานที่ต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชนได้มีความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ นั้น อีกทั้งยังทำให้ประชาชนเห็นว่พระสงฆ์ได้ช่วยเหลือประชาชนยามมีความทุกข์ร้อนทางกายและจิตใจ โดยยึดหลักการที่สำคัญ คือ สร้างศาสนวัตถุและสาธารณวัตถุเพื่อประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมเป็นหลัก กำหนดให้มีการเชิญชวนและการบอกกล่าวเป็นวิธีการ

4. ศาสนบริการ หมายความว่า พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรมนั้นจะต้องมีศาสนบริการ หรือการให้บริการเกี่ยวกับข้อมูล ข่าวสารด้านพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน ศาสนบริการนั้นควรแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ศาสนบริการด้านห้องสมุด และศาสนบริการด้านสื่อออนไลน์ ศาสนบริการด้านห้องสมุดนั้นควรมีสถานงานตั้งประจำอย่างถาวร มีเวลาปิด-เปิดอย่างแน่นอน ภายในห้องสมุดควรมีสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือที่เกี่ยวกับข้อมูล ข่าวสาร และธรรมะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งประชาชนสามารถเข้าไปศึกษาและค้นคว้าได้ และมีสื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ (Computer) ที่สามารถสื่อทางออนไลน์ได้ มีระบบสัญญาณไวไฟ (Wifi) คอยให้บริการ เป็นต้น นอกจากนั้นควรมีศาสนบริการเป็นผู้คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อสงสัยใด ๆ เกี่ยวกับสื่อต่าง ๆ หรือเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ศาสนบริการด้านห้องสมุดนั้นมีลักษณะคล้ายห้องสมุดทั่วไป แต่มีความแตกต่างตรงที่ข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ จะเป็นของพระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่มีข้อมูลหรือข่าวสารอื่น ๆ เข้ามาปะปน ส่วนศาสนบริการด้านสื่อออนไลน์นั้นควรมีเว็บไซต์ที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ธรรมะเอาไว้ให้บริการแก่ประชาชน เว็บไซต์ดังกล่าวควรเป็นเว็บไซต์ที่เข้าถึงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ไม่ควรมีความสลับซับซ้อนอะไรมาก และภายในเว็บไซต์ดังกล่าวนั้นควรมีเก็บข้อมูลในลักษณะเป็นตัวหนังสือ เสียง ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเอาไปค้นคว้าและศึกษาได้ และเนื้อหาของเว็บไซต์นั้นควรมีการปรับปรุงข้อมูลอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ผู้ที่เข้าไปศึกษาค้นคว้านั้นมีความรู้สึกว่ ภายในเว็บไซต์เกี่ยวกับการเผยแผ่ธรรมะนั้นมีอะไรแปลกใหม่ มีอะไรหลายอย่างที่น่าสนใจ โดยยึดหลักการที่สำคัญ คือ การบริการข้อมูล ข่าวสาร ด้านหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับประชาชน โดยกำหนดให้มีห้องสมุด ศาสนบริการ และสื่อออนไลน์เป็นวิธีการ

โครงการ 4 ศาสน์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในอนาคต รูปแบบทั้ง 4 ศาสน์นี้ควรเป็นรูปแบบที่ควรนำไปเป็นแนวทางในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาพร้อมกันในเวลาเดียวกัน เพราะจะทำให้มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่ธรรมเป็นอย่างดี ในการนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยคาดหวังว่

จะทำให้ประชาชนมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น เพราะการวิจัยที่ผ่านมา นั้นทำให้เห็นถึงความคาดหวังของประชาชนที่มีความต้องการจะให้พระสงฆ์นำรูปแบบดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรมในอนาคต

6. อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังโล) ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมติฐานในเบื้องต้นว่า ท่านได้ใช้รูปแบบอะไรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และรูปแบบดังกล่าวนั้นมีประโยชน์อย่างไรต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมในปัจจุบันนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยพบว่า การเผยแผ่ธรรมของท่านนั้น ท่านได้ใช้รูปแบบในการเผยแผ่ธรรมถึง 4 รูปแบบ คือ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ และสื่อต่าง ๆ และใน 4 รูปแบบนั้นได้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมเป็นอย่างมากตามที่ได้เสนอไปแล้วนั้น เมื่อสรุปผลการวิจัยแล้ว ทำให้เกิดคำถามที่ตามมาว่า รูปแบบการเผยแผ่ธรรมทั้ง 4 รูปแบบนั้นมีความสอดคล้องกับพุทธประสงค์หรือไม่ และรูปแบบการเผยแผ่ธรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันนี้อย่างไร ด้วยคำถามดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่สมควรที่จะนำมาอภิปรายผลในประเด็นดังกล่าว เพื่อหาความแตกต่างและความสอดคล้องระหว่างพระพุทธศาสนาและสังคม

กรณีรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของท่านมีความสอดคล้องกับพุทธประสงค์หรือไม่ เมื่อคราวที่พระพุทธองค์ประกาศพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง พวกเธอก็เช่นเดียวกับเรา พวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก จงแสดงธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามเป็นที่สุด” พระดำริสั้นนี้เป็นการบ่งถึงพุทธประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและเพื่ออนุเคราะห์ประชาชน หากนำพุทธดำรินี้มาพิจารณาถึงรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังโล) มีความสอดคล้องกันหรือไม่ เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการเผยแผ่ธรรมทั้ง 4 รูปแบบที่ท่านนำไปใช้ในการเผยแผ่ธรรม คือ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ และสื่อต่าง ๆ จะเห็นว่า ผลการวิจัยดังกล่าวนี้มีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมเป็นอย่างมาก โดยรูปแบบการเผยแผ่ธรรมดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนให้การยอมรับและนับถือพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ประชาชนมีสถานที่ในการพึ่งพาทางด้านจิตใจ และมีพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน กรณีดังกล่าวนี้ทำให้เห็นถึงความสอดคล้องถึงพุทธประสงค์ในการเผยแผ่ธรรมกับรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังโล) ที่เป็นไปตามพุทธประสงค์ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ โดยยึดหลักประโยชน์ ความสุข และการอนุเคราะห์

กรณีรูปแบบการเผยแผ่ธรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันนี้อย่างไร สำนักพัฒนาประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์กล่าวว่า “ปัจจุบันนี้ สังคมไทยจะเห็นคุณค่าทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ ยิ่งพัฒนาไปเท่าใดจะเกิดปัญหาจากการพัฒนาเท่านั้น

ยิ่งวัตถุตอบสนองความต้องการมากเท่าใดยิ่งไม่รู้จักกั้ม ไม่รู้จักพอ คนไทยในยุคโลกาภิวัตน์จึงมี ปัญหาทางจิตเกิดขึ้นมากมาย เช่น มีพฤติกรรมที่แสดงออกที่รุนแรง ขาดเมตตา ทั้ง ๆ ที่พุทธศาสนา สอนว่า เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลก ทำให้คนยุคใหม่ตกเป็นทาสของประเทศทุนนิยมที่ผลิต อุปโภคบริโภคมาเป็นเหยื่อล่อ ทำให้มนุษย์เกิดกิเลสอยากได้อีกมี สนับสนุนให้เกิดค่านิยมผ่านสื่อ ต่าง ๆ โดยปราศจากการควบคุม เมื่อพิจารณาถึงปัญหาในประเด็นนี้ของสังคมไทยแล้ว” จะเห็นว่า สังคมไทยเป็นสังคมพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ ทำให้สังคมไทยมีปัญหาทางจิตใจมากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการเผยแผ่ธรรมทั้ง 4 รูปแบบของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมจฺโล) ที่ท่านได้ใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรมมาโดยลำดับนั้นจะเห็นว่า เป็นรูปแบบการเผยแผ่ธรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาให้กับสังคมในปัจจุบันนี้ กล่าวคือ การที่ท่านได้เผยแผ่ธรรมด้วยศาสน ธรรมกัติ ศาสนบุคคลกัติ ศาสนวัตถุกัติ สื่อต่าง ๆ กัติ เป็นรูปแบบการเผยแผ่ธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งในการ แก้ไขปัญหาของสังคมในปัจจุบันนี้ สังเกตได้จากหลักธรรมคำสอนที่เน้นเรื่องการปล่อยวาง เช่น การสอนในเรื่องของวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่สอนให้คนมีสติและรู้จักปล่อยวาง สอนให้รู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักการให้ออกาสแก่ผู้อื่น และการเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีศาสนวัตถุไว้อย่างเป็นสถานที่เยี่ยวยารักษาจิตใจ กล่าวได้ว่า ท่านได้ใช้ศาสนาธรรมและศาสนวัตถุเป็นเป็นเครื่องช่วยเหลือนับกับสังคมไทยในปัจจุบันนี้ กรณีดังกล่าวทำให้เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของท่านทั้ง 4 รูปแบบกับการ แก้ไขปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันนี้

ดังนั้น จากผลสรุปของงานวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นถึงปัญหา การดำเนินการต่าง ๆ ประโยชน์ และความสอดคล้องระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคม ถึงแม้ว่างานวิจัยฉบับนี้ยังมีได้นำ วิเคราะห์ถึงภาพรวมด้านอื่น ๆ เช่น การปกครอง และเศรษฐกิจ แต่งงานวิจัยฉบับนี้ได้มองเห็นถึง แนวทางการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับสังคมในอนาคต โดยการยึดพุทธดำรัส ที่ตรัสว่า “จงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขของมหาชน”

7. ข้อเสนอแนะ

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมจฺโล) ตามระเบียบวิธีการวิจัยดังกล่าว ทำให้ได้รับคำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ข้อ นอกจากนั้นยังทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงคุณค่าการเผยแผ่ธรรมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติการ ซึ่งพระสงฆ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการเผยแผ่ธรรมในอนาคตได้อย่าง เหมาะสม ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะข้อแนะนำดังต่อไปนี้

7.1 เชนนโยบาย

งานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมจฺโล) ซึ่งเป็นรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ ประชาชนจำนวนมากได้ให้การ ยอมรับและนับถือ เนื่องจากเป็นรูปแบบการเผยแผ่ธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อ

สังคม รูปแบบการเผยแพร่ธรรมดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบเฉพาะตนของท่านที่มีการเชื่อมโยงถึงรูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ตามที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เป็นรูปแบบการเผยแพร่ธรรมที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบการเผยแพร่ของพระสงฆ์ตามที่ปรากฏอยู่ในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบันนี้ มิได้มีความขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัย หรือมารยาทอันดีงามของคณะสงฆ์ไทย ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองและวางแผนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ควรกำหนดนโยบายในการเผยแพร่ธรรมในส่วนของท้องถิ่น ต่าง ๆ ในโครงการ 4 ศาสน์เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้สังฆาธิการในระดับชั้นปกครองนับตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดลงไปนำไปปฏิบัติ เพื่อให้การเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7.2 เชิงปฏิบัติการ

งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยพบว่า มีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมในลักษณะเชิงบวก โดยมีกลุ่มคณะสงฆ์ไทยและประชาชนทั่วไปให้การยอมรับ และได้มีความขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยและหลักการปกครองคณะสงฆ์ไทยแต่ประการใด นอกจากนี้ยังเป็นไปตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์ที่ตรัสว่า “การเผยแพร่ธรรมจงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขของมหาชน” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มหาเถรสมาคมควรมีคำสั่งให้พระสังฆาธิการในระดับชั้นปกครอง นับตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดเป็นต้นไปเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ธรรมในส่วนท้องถิ่น เปิดการอบรมให้พระสงฆ์เป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นด้านพระปริยัติธรรมหรือด้านการปฏิบัติธรรม ด้านพระปริยัติธรรมต้องมีความรู้และความสามารถที่จะยกหัวข้อธรรมและอธิบายหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง ด้านการปฏิบัติธรรมสามารถสอนกรรมฐานไม่ว่าจะเป็นสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน นอกจากนั้น ควรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการก่อสร้างศาสนวัตถุและการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้กับพระสงฆ์ เพื่อให้พระสงฆ์นำไปใช้ในการเผยแพร่ธรรม ในระยะเวลาทุก 2 ปี จะต้องมีการประชุมใหญ่เพื่อติดตามผลงานต่าง ๆ โดยพระสงฆ์ที่ได้รับการอบรมไปแล้วนั้นจะต้องรายงานความก้าวหน้า ร่วมกันวางแผนและกำหนดนโยบายในการเผยแพร่ธรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ในโครงการ 4 ศาสน์เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

7.3 สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถา ปกรณ์วิเสส หนังสือต่าง ๆ ตำรา งานวิจัย บทความ การสัมภาษณ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และรูปแบบการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้คือ พระธรรมมงคลอาจารย์ (ทอง สิริมงคล) เท่านั้น ยังมีงานวิจัยที่ควรศึกษาเพิ่มเติมจากงานวิจัยฉบับนี้อยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นในส่วนอดีตหรือปัจจุบัน โดยผู้วิจัยของนำเสนองานวิจัยครั้งต่อไป คือ

รูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลเปรียบเทียบกับสมัยปัจจุบันนี้ และรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ด้วยวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ช. โชติบาล. (2503). *ต้นกำเนิดประเพณีไทย-จีน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ.
- ป๋วย แสงฉาย. (2528). *มลินทปัญหา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ลูก ส. ธรรมภักดี.
- พระครูอุทัยกิจจารักษ์. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2559). “หลักศีล 5 : การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 5(2).
- พระณปวร โทวาท. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2559). “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 5(2).
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2558). *พระธรรมเทศนา 61 กัณฑ์*, กรุงเทพมหานคร: หจก. สามลดา,
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- Luniya, B.N, (1978). *Life and Culture in Ancient India*. Agra: Lakshmi Narain Agarwal.
- Monier Williams. (1920). *A Sanskrit English Dictionary*. Revised edition, USA: Oxford University Press.
- Walpola Sri Rahula, (2009). *What the Buddha Taught*. 5th ed., Bangkok: Haw Trai Roundation.

ภาวะผู้นำตามหลักสัพปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

THE LEADERSHIP BY SUPPURISADHAMMA OF ADMINISTRATORS IN TANGKHWANG SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGRANIZAQTION WAENGOI DISTRICT ISTRIC KHONKAEN PROVINCE

พระมหาสุขสันต์ สุขเมธี (ธรรมมา) * ธิติวุฒิ หมั่นมี ** รัฐพล เย็นใจมา ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำตามหลักสัพปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักสัพปุริสธรรม ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่นโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักสัพปุริสธรรม ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 367 คน จากประชากร จำนวน 4,407 คน ซึ่งเป็นประชาชนในเขตตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.912 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน ด้วยค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (LSD.) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 คน เลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเป็นผู้รู้จักตน และด้านความเป็นผู้รู้จักประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความเป็นผู้รู้จักเหตุ ด้านความเป็นผู้รู้จักผล ด้านความเป็นผู้รู้จักกาล ด้านความเป็นผู้รู้จักชุมชนและด้านความเป็นผู้รู้จักบุคคล อยู่ในระดับมาก

2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่นไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ผู้บริหารขาดความสามารถในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสำหรับการบริหารประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะจึงควรมีแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำและเพิ่มขีดความสามารถในการประยุกต์หลักการบริหารเพื่อใช้ในการบริหารองค์กร และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลและเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหาร

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, หลักสัปปุริสธรรม, องค์การบริหารส่วนตำบล

ABSTRACT

The objectives of this research were : 1) to study the leadership by Suppurisadhamma of the administrator in Tangkhwang sup-district administrative organization Waengnoi district Khonkaen province, 2) to compare the leadership by Suppurisadhamma of the administrator in Tangkhwang sup-district administrative organization Waengnoi district Khonkaen province classified by personal factors and 3) to study the problems, obstacles and suggestions about leadership by Suppurisadhamma of the administrator in Tangkhwang sup-district administrative organization Waengnoi district Khonkaen province.

This research was a mixed methods research of the qualitative and quantitative researches. The quantitative research was conducted by studying the samples of 367 respondents which selected by stratified random sampling of 4,407 persons who were populace of local government in Tangkhwang sub-district Waengnoi district Khonkaen province. The sample size derived from the Krejcie and Morgan's formula. The tool used for data collection was 5 levels rating scale questionnaire at reliability level of 0.912. Statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean, standard deviation, T-test, One Way Analysis of Variance and Least Significant Different: LSD. The quantitative research was conducted by In-depth interviewing the 7 key informants who were selected by purposive sampling. Data analyzing was used content analysis technique.

The research findings were as follows:

1) The leadership by Suppurisadhamma of the leadership by Suppurisadhamma of the administrator in Tangkhwang sub-district administrative organization Waengnoi district Khonkaen province in overall was at high level. After considering each side found that knowing oneself aspect and knowing how to be temperate aspect were at medium level, knowing the cause aspect, knowing the consequence aspect, knowing how to choose and keep time aspect, knowing the society aspect and knowing the different individuals aspect were at height level.

2) The comparison of populace opinions towards leadership by Suppurisadhamma of the administrator in Tangkhwang sub-district administrative organization Waengnoi district Khonkaen province separated by different factors of each person found that the sample that were age different were different opinions at 0.05. But for other factors, their opinions were not different.

3) The problems and obstacles of leadership by suppurisadhamma of the administrator in Tangkhwang sub-district administrative organization Waengnoi district Khonkaen province were 1) the leader lacked competency to apply the management principle for administration, 2) populace lacked participation evaluation and suggestion for administration. The suggestions were 1) there should be leadership development and increasing the competency of administrators and 2) there should be opportunities for public participation.

Keywords: Leadership, Suppurisadhamma, Sub-district Administration Organization

1. บทนำ

ในโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สังคมหรือองค์กรใดๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนย่อมต้องมีการพัฒนาองค์กรให้สามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ทั้งนี้การที่องค์กรนั้นๆ ดำเนินการในสถานะต่างๆ ได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยด้านบุคคลเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารองค์กรทุกๆ องค์กร เพราะบุคคลมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ การประเมินผล ผู้นำจึงมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การบริหาร การจัดการ การออกระเบียบข้อบังคับต่างๆ รวมถึงการคิดริเริ่ม และการปรับปรุงแก้ไขแผนงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนั้นองค์กรไม่อาจจะปฏิเสธผู้นำได้ ผู้นำจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์กร ทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผน สั่งการ ดูแล และควบคุมบุคลากรขององค์การปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (อนุวัต กระสังข์, 2557) ในปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิชาการ และเทคโนโลยี รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทำให้องค์กรต่างๆ มีการแข่งขันสูงขึ้น เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ในสังคม ดังนั้นผู้นำจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริหารองค์กรของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ ทัศนคติของผู้นำ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาวะผู้นำ (เจมส์ เอ็ม คิวซ์ และแบร์รี พอสเนอร์, 2542) ภาวะผู้นำ กระบวนการที่ผู้บริหารจะแสดงออกมาใช้เพื่อให้เกิดผล หรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้ที่อยู่รอบข้างในองค์กร (จิโรจน์ สารรัตน์, 2539) ภาวะผู้นำจะมีความสมบูรณ์มากขึ้น ผู้นำต้องมีคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่นอกจากนี้ผู้นำควรมีความเข้าใจและสามารถปรับเปลี่ยนความต้องการของคน หรือสนองความต้องการของคนได้ดี เพื่อเป็นแรงผลักดัน หรือเป็นการกระตุ้นให้มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน (อัศรเดช พรหมศิลป์, 2556) คุณสมบัติดังกล่าวมานี้จึงจะสามารถกล่าวได้ว่า ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาองค์กรและนำองค์กรสู่เป้าหมาย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่าเป็นปัจจัยรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาการการปกครองในระดับท้องถิ่นก่อน โดยสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนและการยอมรับจากประชาชนว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนเป็นองค์กรที่เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม (พระจักรพงษ์กิตติภทโท (สร้อยจิตร), 2553) การพัฒนาและปรับปรุงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคุณภาพต้องพัฒนาที่ตัวบุคคลก่อนแล้วจึงจะไปพัฒนาประชาชนได้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น จึงควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหาร และหลักธรรมในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมภาวะผู้นำได้หลายประการ โดยเฉพาะหลักสัปปุริสธรรม 7 ซึ่งประกอบด้วย (1) ด้านธัมมัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ (2) ด้านอัตถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล (3) ด้านอัตตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน (4) ด้าน

มัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ (5) ด้านกาลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา (6) ด้านปริสัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน และ(7)ด้านบุคคลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

ดังนั้น ด้วยเหตุผลและความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประสานงานสนับสนุนการดำเนินงานและสนองนโยบายของภาครัฐให้บรรลุเป้าหมายมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวางอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวางอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวางอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยใช้หลักสัปปริสธรรม ซึ่งได้กำหนดภาวะผู้นำไว้ 7 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านธัมมัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ (2) ด้านอัตถัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล (3) ด้านอัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน (4) ด้านมัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ (5) ด้านกาลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา (6) ด้านปริสัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน และ(7)ด้านบุคคลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย โดยประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความเป็นผู้รู้จักเหตุ (2) ด้านความเป็นผู้รู้จักผล (3) ด้านความเป็นผู้รู้จักตน (4) ด้านความเป็นผู้รู้จักประมาณ (5) ด้านความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา (6) ด้านความเป็นผู้รู้จักชุมชน และ(7)ด้านความเป็นผู้รู้จักบุคคล

3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและมีสิทธิเลือกตั้งตาม พร.บ. เลือกตั้ง ในตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 11 หมู่บ้านมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 4,407 คน (บัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง, 2558)

3.4 ขอบเขตด้านสถานที่

งานวิจัยครั้งนี้ศึกษาที่ตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 11 หมู่บ้าน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณจากแบบสอบถามจำนวน 367 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวางอำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ประชาชนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเป็นผู้รู้จักตน และด้านความเป็นผู้รู้จักประมาณ อยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านความเป็นผู้รู้จักเหตุ ด้านความเป็นผู้รู้จักผล ด้านความเป็นผู้รู้จักกาล ด้านความเป็นผู้รู้จักชุมชนและด้านความเป็นผู้รู้จักบุคคล อยู่ในระดับมาก

2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่นไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่นได้แก่ผู้บริหารขาดความสามารถในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสำหรับการบริหารประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะจึงควรมีแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้และเพิ่มขีด

ความสามารถในการประยุกต์หลักการบริหารเพื่อใช้ในการบริหารองค์กร และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลและเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหาร

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอดงหลวง จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่าการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอดงหลวง จังหวัดขอนแก่น ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากว่าผู้นำหรือผู้บริหารที่มีการศึกษาดี มีความเข้าใจในหลักการบริหารองค์กร ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนร่วม ทั้งนี้ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการเมืองท้องถิ่นและด้วยสภาพสังคมที่มีลักษณะเป็นเครือญาติระหว่างหมู่บ้าน ดังนั้น การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้บริหารหรือผู้นำของตนจึงมีการกระจายกันอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงสามารถรับรู้ได้ว่า ผู้บริหารของตนเป็นผู้มีภาวะผู้นำมากน้อยเพียงใดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเอามาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านความเป็นผู้รู้จักเหตุ ผู้บริหารสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ตามหลักการและแผนงาน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้เพื่อควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ผู้บริหารมีความเข้าใจในขอบเขตภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของงานและยังสามารถรักษากฎ ระเบียบ วินัยในการปฏิบัติงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ โกเมธ พิมพ์บำรุงธรรม (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1-5” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการบริหารการศึกษาให้ เป็นไปเพื่อบรรลุเป้าหมาย และเพื่อพัฒนาสังคม ทั้งนี้ผู้บริหารมีการวางโครงสร้างของการบริหารงานให้ง่ายและเหมาะสมกับสถานการณ์ ผ่านการกำหนดเป็นกลไกการขับเคลื่อนกิจการโรงเรียน

2. ด้านความเป็นผู้รู้จักผล ผู้บริหารองค์การบริหารสามารถใช้ปัญญาพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่จะตามมา สามารถคำนึงถึงผลได้ผลเสียในการทำงานเป็นอย่างดี โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สุวรรณนา มีเดช (2546) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารได้กำหนดนโยบาย และแผนงานด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมโดยให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรับผลจากการบริหารได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

3) ความเป็นผู้รู้จักตน ผู้บริหารองค์การบริหารมีความตระหนักรู้เสมอว่าตนมีบทบาทต่อสังคม และเห็นความสำคัญของตำแหน่งผู้นำว่า เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ อันจะก่อให้เกิดเป็นประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม และยังเป็นผู้ยึดมั่นไม่ละทิ้งวัฒนธรรมเดิม

ของตน โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา) (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปเพื่อประชาชนโดยส่วนร่วม ทั้งนี้เนื่องจากว่าผู้บริหารมีความสำคัญในตนเองว่าเป็นคนในท้องถิ่น ดังนั้นจึงได้เห็นประโยชน์ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่เป็นสำคัญ

4) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ผู้บริหารได้กำหนดนโยบายที่เน้นผลสำเร็จที่ส่งผลต่อภาพรวมของประชาชน โดยยึดหลักประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นเป็นหลัก และใช้เกณฑ์ความพอเพียงในการบริหารงบประมาณที่มีจำกัด โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรม ษยานนโท (ประเสริฐศิลป์) (2554) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7” ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในทุกๆ ด้าน โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยทุกๆ แผนงาน โดยเฉพาะแผนในการจัดงบประมาณประจำปีงบประมาณ ซึ่งได้เน้นหลักเพียงพอ และความจำเป็นเป็นสำคัญ

5) ความเป็นผู้รู้จักกาล ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารเวลาเป็นอย่างยิ่ง โดยการดำเนินการเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของคนในท้องถิ่น ผู้บริหารมีความเข้าใจสภาพของสังคมและปัญหาที่เกิดขึ้น จึงสามารถจัดลำดับความสำคัญของภาระงานตามความเร่งด่วนได้ ส่งผลให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมาก กล่าวคือ สามารถสนองต่อปัญหาได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ซึ่งสอดคล้องกับ ธนวิสน์ คงสระบัว (2554) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคาดหวังว่า ผู้นำของตนจะต้องสามารถบริหารเวลาได้ สามารถเสียสละเวลาส่วนตนเพื่อประชาชนได้

6) ความเป็นผู้รู้จักชุมชน ผู้บริหารมีความเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในการปกครองของตน และทราบถึงความต้องการของประชาชนได้อย่างถ่องแท้ ทั้งนี้ผู้บริหารมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นที่ไว้วางใจของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาวดี ติมินทะ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถวางแผนในการพัฒนาด้านต่างๆ ได้อย่างสอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของคนในท้องถิ่น

7) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ผู้บริหารดำเนินงานเชิงรุกในแต่ละพื้นที่ โดยใช้ผู้ได้บังคับบัญชาในพื้นที่นั้น ๆ เป็นสื่อกลางในการดำเนินงาน ซึ่งถือว่าเป็นความสามารถของผู้นำด้านการใช้คนให้เหมาะกับงาน และเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ผู้มีความรู้ความสามารถดำรงตำแหน่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ พระอุเทน ปริมุตโต (คุ้มภัย) (2556) ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้นำการปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์”

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสามารถมองคนออกกว่า ใครเหมาะสมกับงานใด กล่าวคือ สามารถวางคนให้เหมาะสมกับภาระงาน ซึ่งอาศัยความถนัดของแต่ละบุคคลเป็นข้อมูลประกอบการบริหาร

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้บริหารควรพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยการศึกษาเรียนรู้การบริหารงาน ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มีความรู้หรือมีประสบการณ์การบริหารอยู่เสมอ และควรที่จะไปศึกษาดูงานการบริหารงานของหน่วยงานอื่นที่มีความสำเร็จในด้านการบริหารชุมชน

2. ผู้บริหารควรกำหนดเป็นนโยบายในการเก็บข้อมูลเพื่อกำหนดแผนการพัฒนาหรือแผนการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการลงพื้นที่ในแต่ละชุมชน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้งต่อหมู่บ้าน เพื่อสำรวจสภาพปัญหาของชุมชนนั้นๆ ทั้งนี้ยังเป็นการดูแลประชาชนอย่างใกล้ชิดทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในผู้บริหารมากขึ้นอีกด้วย

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่องการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่นในด้านการพัฒนาสังคม ด้านการส่งเสริมการศึกษา ด้านการสาธารณสุข ปลอดภัย ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ และด้านการบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

บรรณานุกรม

- โกเมธ พิมพ์บำรุงธรรม. (2549). ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1-5. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เจมส์เอ็มคูช และแบร์รี พอสเนอร์. (2542). *ผู้นำเหนือผู้นำ*. แปลโดย สมชาย สัมฤทธิ์ทรัพย์. กรุงเทพฯ : เออาร์บีซิเนสเพรส.
- ธนวัฒน์ คงสระบัว. (2553). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางรักน้อย อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี.

- วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บัญญัติผู้มีสิทธิเลือกตั้ง. (2558). องค์การบริหารส่วนตำบลทางขวาง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น. พระจักรพงษ์ กิตติภุทโท (สร้อยจิตร). (2553). การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในพื้นที่เขตอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรณต์ ชยานนุโ. (2554). การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. การจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาคมเพชร วชิรปัญญา. (2553). การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุเทน ปริมุตโต (คุ้มภัย). (2556). ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้นำการปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2539). ภาวะผู้นำ : หลักการและทฤษฎี. กรุงเทพฯ : อักษราพิพัฒน์.
- สุภาวดี ติมินทะ. (2550). ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครปฐม.
- สุวรรณา มีเดช. (2556). การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนุวัต กระสังข์. “ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์” (พฤษภาคม-สิงหาคม 2557). วารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(2) : 27.
- อัครเดช พรหมกลับ. (2556). ภาวะผู้นำในการประยุกต์ใช้ตามหลักสัปปุริสธรรมของพระเทพปริยัติเมธี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพรหมณ์ในปรัชญาเวทानตะตามทรรศนะ พุทธปรัชญาเถรวาท

A CRITICAL STUDY OF THE CONCEPT OF BRAHMAN IN PHILOSOPHY OF VEDANTA IN THE VIEW OF BUDDHIST PHILOSOPHY.

พระมหาโสฬส ชนุตโตโม (พรมมา)*

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องพรหมณ์ในปรัชญาเวทานตะ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องพรหมในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพรหมณ์ในปรัชญาเวทานตะตามทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาท การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า พรหมณ์ในปรัชญาเวทานตะ ในระยะแรกหมายถึงความรู้อันศักดิ์สิทธิ์และประเสริฐ ต่อมาความหมายได้กลายเป็นเรื่องของปรัชญา แนวคิดพรหมณ์จึงกลายเป็นสิ่งแท้จริงสูงสุด เป็นมูลการณ์ของสรรพสิ่งในโลกจักรวาล พรหมณ์จึงมีฐานะเป็นผู้สร้าง ผู้ปกครอง และผู้ทำลาย เรียกว่า ตรีมูรติ พรหมณ์ถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) นิรคุณพรหมณ์ มีลักษณะแผ่กระจายครอบคลุมจักรวาลโดยมายุ 2) สคุณพรหมณ์ เป็นพรหมองค์เทียม ไม่ใช่ลักษณะแท้ เป็นความจริงขั้นสมมติ เป็นโลกบัญญัติ ส่วนนิรคุณพรหมณ์นั้น เป็นลักษณะแท้ เป็นความจริงขั้นปรมาตม์ พรหมณ์มีคุณลักษณะ 3 คือ สัต จิต อานันทะ ปรัชญาเวทานตะได้เสนอว่าบุคคลควรทำลายอวิชชาเพื่อเข้าถึงพรหมณ์กลายเป็นเอกภาพกับพรหมณ์ ผลการศึกษาพบว่า พุทธปรัชญาเถรวาทได้ปรับความหมายคำว่าพรหมใหม่ใช้ในเชิงคุณธรรม หมายถึงความเจริญ ทั้งทางโลกและทางธรรม ดังนั้นพรหมถูกจัดเป็น 2 ประเภทคือ 1) บุคลาธิษฐาน เพื่อใช้เป็นข้อเปรียบเทียบยกย่องบุคคลผู้มีพรหมวิหารธรรม 4 คือ มี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา 2) ธรรมาธิษฐาน เพื่อใช้เป็นหัวข้อเพื่อแสดงธรรมเข้าถึงพรหม อย่างไรก็ตาม หากถามว่า พรหมในพุทธปรัชญาเป็นอย่างไร ตอบว่า พรหมในพุทธปรัชญาก็คือเทวดาในชั้นพรหมโลก พรหมเหล่านั้นเคยเป็นมนุษย์มาก่อน ด้วยอำนาจแห่งการปฏิบัติจนบรรลุคุณพิเศษมีฌานเป็นต้น แล้วฌานไม่เสื่อมจึงได้เกิดเป็นพรหม พรหมเหล่านั้นจึงไม่อยู่ในฐานะเป็นพระเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่ง

ผลการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า พุทธปรัชญาปฏิเสธแนวคิดพรหมณ์ในปรัชญาเวทานตะในฐานะพระเจ้าผู้สร้างโลกจักรวาล เพราะเห็นว่า พรหมยังคงเวียนว่ายตายเกิด ในวัฏฏะสงสารเช่นเดียวกับมนุษย์ และเห็นว่า โลกจักรวาลเป็นไปตามธรรมชาติแบบวงจรรออยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุปัจจัยในการวิจัยพบว่า แนวคิดเป้าหมายความจริงสูงสุด (โมกษะ) ในทรรศนะปรัชญาเวทานตะจะคล้ายคลึงกับ พระนิพพานในทรรศนะพุทธปรัชญา แต่ที่ต่างกัน คือ ความจริงสูงสุด

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(โมกษะ) ในปรัชญาเวทาคะเป็นแบบอัตตา ส่วนความจริงสูงสุด (พระนิพพาน) ในพุทธปรัชญาเป็นแบบอนัตตา

คำสำคัญ : ความหมาย ประเภทและคุณสมบัติ คุณลักษณะ และเป้าหมาย

ABSTRACT

This Dissertation entitled ‘A Critical Study of Concept of Brahman in Philosophy of Vedanta’ has three objectives: 1) to study the concept of Brahman in philosophy of Vedanta 2) to study the concept of Brahma in Theravada Buddhist philosophy, and 3) to critically analyze the concept of Brahman in philosophy of Vedanta according to Theravada Buddhist philosophy. This is a documentary research.

In the study, in early stage the concept of ‘Brahman’ in Vedanta philosophy basically refers to sacred and supreme knowledge and later on becoming a philosophical matter. Then, the concept of Brahman becomes ultimate reality becoming the First mover of all things in the universe. Based on this Brahman is clearly regarded as a Creator, Ruler and Destroyer named as Trimurati. In this matter, Brahman is divided into two types: 1) Nirguna Brahman; its attributes spread covering the universe as illusion, 2) Saguna Brahman; this is regarded as artificial Brahman possessing unreal attributes due to its conventional worldly aspects. As regards Nirguna Brahman, it is ultimate real. As far as Brahman is concerned, it possesses three essential qualities: Sat (truth), Citta (consciousness) and Ananda (bliss). In this regard, Vedanta philosophy recommended that one should get rid of Vaidya (ignorance) in order to reach Brahman becoming the one with Brahman. In the study of Buddhist philosophy, it was found that the word ‘Brahma’ was slightly changed into the dimensions of virtue which etymologically embraces the meaning of prosperity, both worldly and supramundane areas. In Buddhism, therefore, Brahma basically refers to two types of things: 1) Puggalādhībhāṇa; this is used as a comparison of a man whose mind is of four sublime states of mind, loving kindness, compassion, sympathetic joy and equanimity, 2) Dhammadhībhāṇa; this refers to Dhamma leading to Brahma. However, if a question is asked as to how is Brahma in Buddhist philosophy. While

answering this question, Buddhist philosophy claimed that Brahmas are actually Devas in the world of Brahma; they used to become human beings but through the power of absorption they are born as Brahma, therefore, those Brahmas are not regarded as a Creator of things. In the study of third objective, it was found that the concept of Brahman as was clearly claimed by Vedanta philosophy has been refuted by Buddhist philosophy as the creator of the universe on the ground that those Brahmas are still under the endless circle of life and death as were done by human beings and the universe as such by nature is also under the law of cause and effect. In this research, the ultimate reality (Moksha) in Vedanta philosophy is to attain Brahman. This is similar to the concept of Nibbāna in Buddhist philosophy but the such reality in Vedanta philosophy possesses substantial self, meanwhile, the ultimate reality in Buddhist philosophy claims non-substantial self.

Keywords: Meaning, types and specifications, features, target.

1. บทนำ

เรื่องพรหมันในปรัชญาเวทาคือหลักคิดของปรัชญาอุปนิษัทในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง พรหม โลก และชีวิต ดังนั้น ปรัชญาเวทาคือรากเหง้าของปรัชญาที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพระเป็นเจ้าโดยตรง กล่าวคือเรื่องพรหมนั้นเอง ด้วยเหตุนี้ ปรัชญาเวทาคงมีความสำคัญเป็นอันมากในการให้ทรรศนะทางปรัชญาในเรื่องของความจริงสูงสุดที่เกี่ยวข้องกับปฐมกรรมมูลเหตุแห่งผู้สร้างสรรพสิ่ง เรื่องพรหมันกับความเป็นสาเหตุนี้ในทรรศนะปรัชญาเวทาคงดังกล่าวนี้อาจได้เป็นประเด็นข้อถกเถียงของ นักปรัชญาศาสนาในยุคสมัย ทั้งนี้ แม้แต่พุทธปรัชญาเถรวาท ที่ถือกำเนิดจากดินแดนแห่งประเทศอินเดียที่ยุคสมัยนั้นที่มีแนวคิดความเชื่อพรหมันกับความเป็นสาเหตุอย่างลงลึกซึ่งเช่นกัน แต่กลับมีมุมมองขัดแย้งกับระบบความเชื่อของปรัชญาเวทาคงอย่างสิ้นเชิง ผู้เขียนใคร่ขอยกตัวอย่างในเบื้องต้น เพื่ออธิบายเชิงเหตุผลในทรรศนะของพุทธศาสนาต่อปัญหาความเป็นสาเหตุแห่งสรรพสิ่ง โดยที่พุทธปรัชญามีมุมมองว่าสรรพสิ่งที่กำเนิดทั้งรูปธรรมและนามธรรมว่าเป็นกฎธรรมชาติมิใช่เป็นสิ่งที่พระเจ้าเป็นผู้สร้างขึ้น กล่าวคือเป็นสังขตธรรมอันมีปัจจัยปรุงแต่งเป็นสาเหตุ เป็นกฎธรรมชาติ กฎแห่งเหตุและผลคือ

อิมสมิ สติ อิทิ โทติ	เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี
อิมสสุปปาทา อิทิ อุปปชติ	เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น
อิมสสมิ อสติ อิทิ น โทติ	เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี
อิมสส นิโรธา อิทิ นิรุณติ	เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ

จากพุทธพจน์นี้ชี้ให้เห็นได้ว่าพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีมุมมองมูลเหตุแห่งสรรพสิ่งในแบบธรรมชาติที่มีเหตุปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือว่าสิ่งไม่มีชีวิตย่อมอยู่ภายใต้กฎนี้ อาจกล่าวได้ว่าพุทธปรัชญาเป็นธรรมชาตินิยมในเชิงสัมพันธ์แบบวิวัฒนาการของสรรพสิ่ง นี้เท่ากับพระพุทธานุภาพปฏิเสธเรื่องพระเจ้าหรือพรหมผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ เหตุที่พุทธปรัชญาปฏิเสธเรื่องพรหมันกับความเป็นสาเหตุ ว่าตามทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่า “พระพรหม” นั้นคือผู้ที่ได้สำเร็จฉนาคือยังเวียนว่ายตายเกิดหลังจากตายแล้วได้เข้าถึงพรหมโลก ด้วยฉนาคที่ยังไม่เสื่อมส่วนพรหมจะอยู่ชั้นไหนขึ้นกับอำนาจของฉนาคของผู้นั้นบรรลุมหา พระพรหมจึงมีภูมิอาศัยเป็นชั้น ๆ ตามระดับภาวะจิตที่สูงกว่ากันตามชั้นภูมิธรรม ดังความในภาษาบาลีว่า “ปฐม ฉนาค ปรีตติ ภาเวตวา กตถ อุปปชชติ ปฐม ฉนาคปรีตติ ภาเวตวา พรหมปาริสชชาน ทวาน สหพยต อุปปชชติ” แปลว่า “บุคคลเจริญปฐมฉนาคได้อย่างสามัญ ไปเกิดที่ไหน? บุคคลเจริญปฐมฉนาคได้อย่างสามัญ ไปเกิดเป็นสหายของเทวดาชั้นพรหมปาริสชชาน” และกล่าวว่า “สหสโส พรหมมา ทวิสสโส พรหมมาตีสุ หิมหาพรหมมาตี พรหมมาตี จุจติ” แปลว่า ท้าวมหาพรหม ในคำทั้งหลายมีคำว่าสหสสรหม ทวิสสรหม ดังนี้ เป็นต้น ท่านเรียกว่าพรหม พรหมในพุทธศาสนาได้ให้ความใหม่ไปในทางปฏิบัติโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือปุคคาธิชฐาน และ ธรรมาธิชฐาน

ปัญหาเรื่องความเชื่อพรหมันในระบบปรัชญาเวทาคงทำนองนี้ เชื่อว่ายังเป็นข้อถกเถียงของปรัชญาเมธีมาทุกยุคทุกสมัยจนมาถึงในปัจจุบันนี้ และเชื่อว่ายังมีผู้ต้องการอยากรจะทราบสาเหตุใดพุทธปรัชญาเถรวาทผู้ซึ่งถือกำเนิดมาจากดินแดนอินเดียเช่นกัน แต่ทำไมกลับเห็นว่าเป็น

แห่งสรรพสิ่งว่าเป็นกฎธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงต้องการที่จะศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพรหมันในปรัชญาเวทानตะ ตามทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อตอบโจทย์ในประเด็นข้อนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องพรหมันในปรัชญาเวทानตะ
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องพรหมในพุทธปรัชญาเถรวาท
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพรหมันในปรัชญาเวทानตะตามทรรศนะพุทธ

ปรัชญา เถรวาท

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย ผู้ศึกษาจำกัดขอบเขตเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวกับพรหมัน ในปรัชญาเวทานตะ และพรหมในพุทธปรัชญาเถรวาท เจาะจงศึกษาเฉพาะประเด็น ความหมาย ประเภทและสมบัติ คุณลักษณะ องค์คุณสมบัติ และเป้าหมายสูงสุด โดยจะศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้เนื้อหาสอดคล้องกัน เพื่อที่จะได้นำเนื้อหาแนวคิดของปรัชญาเวทานตะที่เป็นประเด็นข้ออ้างตามความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพรหมันของปรัชญาเวทานตะ มามองตามทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

4. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ผู้ศึกษาเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) คือ มุ่งค้นคว้ารวบรวมเอกสารข้อมูลชั้น “ปฐมภูมิ” ที่เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องพรหมันในปรัชญาเวทานตะ และแนวคิดเรื่องพรหมในพุทธปรัชญาเถรวาท ตลอดถึงข้อมูลชั้น “ทุติยภูมิ” กระบวนการวิจัย เมื่อได้ข้อมูลเพียงพอแก่ความต้องการแล้ว จากนั้นนำข้อมูลมาทำการศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดเรื่องพรหมันในปรัชญาเวทานตะตามทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิจัยพบว่า ความหมายของพรหมันในปรัชญาเวทानตะตามทรรศนะพุทธ

ปรัชญาเถรวาท : พรหมันในปรัชญาเวทानตะ มีที่มาจากรากศัพท์ พฤห ธาตุหรือ พรห ธาตุในภาษา ดังนั้น คำว่าพรหมัน ที่ใช้อยู่ในคัมภีร์อุปนิษทหมายจึงถึงประเสริฐ ผู้ใหญ่ เจริญเต็มโต โดยที่แนวคิดของปรัชญาเวทानตะเชื่อว่าสิ่งซึ่งเป็นปฐมเหตุคือพรหมันซึ่งหมายถึงสคุณพรหมันเป็นบุคลิกพรหมัน เป็นพระเจ้าผู้มีคุณสมบัติประเสริฐล้ำเลิศ มีลักษณะปรากฏเป็น 3 องค์ใหญ่ที่เรียกว่าตรีมูรติ คือ พรหม ผู้เป็นพระเจ้าผู้สร้าง พระวิษณุ ผู้เป็นผู้คุ้มครองรักษา และพระศิวะ ผู้ทำลายล้าง ฉะนั้น คำว่า พรหมันจึงหมายถึงสิ่งที่เป็นมูลการณะของสรรพสิ่ง กล่าวคือ สรรพสิ่งล้วนมาจากพรหมัน จุดเริ่มต้นของปรัชญาพระเวทก็คือความเชื่อในเรื่อง “อาตมัน” และ “พรหมัน” นั่นเอง หากวิเคราะห์ตามอุปนิษท ที่เรียก “อันติมสัจจ์” หรือว่า “พรหมัน” เอกนิยมทางมโนภาพ (Idealistic Monism) หรือจะเรียกว่ามโนภาพนิยมหรือจิตนิยมชนิดเอกนิยม ในเชิงเหตุผลอุปนิษทยืนยันว่ามีสิ่งอันยิ่งใหญ่ที่มีอยู่ เป็นอยู่อย่างเดียวชั่วนิรันดร์ ซึ่งได้มีอยู่แล้วก่อนสิ่งอื่นใดทั้งปวง สิ่งนั้นคือ พรหม พรหมันเป็นผู้ให้กำเนิดสากลโลก มีอยู่ได้ด้วยตัวเอง เป็นเหตุอย่างเดียวย่อมไม่เป็นผลของสิ่งใดอีก กล่าวคือทุก ๆ สิ่งเกิดแยกออกไปจากพรหม

แต่ในทรรศนะพุทธปรัชญาให้ความหมายพรหมว่า ผู้เจริญรุ่งเรือง ความประเสริฐและความบริสุทธิ์ เพราะผลของบุญกุศลที่ได้เจริญสมถกรรมฐานจนบรรลุลมณแล้วฉานไม่เสื่อมในขณะที่ยังมีชีวิตอุบัติเป็นพรหม ดังมีรูปวิเคราะห์ว่า “พฺรหฺนติ รุทฺชนฺติ อติปฺณีเตหิ ฌานาติคุเณหิติ พรหมานโน ฯ แปลว่า เทวดาทั้งหลายที่มีความเจริญด้วยคุณพิเศษมีฉานเป็นต้น อันเป็นสิ่งที่ประณีตมากเป็นต้น ฉะนั้น เทวดาเหล่านั้น จึงชื่อว่า พรหม” พรหมมีสถานะเป็นเพียงสัตว์โลกชนิดหนึ่งที่ไม่เกิดบนสวรรค์ แต่ระดับของพรหมขึ้นอยู่กับคุณพิเศษมีฉานที่สำเร็จชั้นภูมิ นอกจากนี้ พรหมที่มีรูปเรียกว่ารูปพรหม ส่วนพรหมที่ไม่มีรูป เรียกว่า อรูปพรหม มีเพศเป็นชาย เมื่อแจกรูปศัพท์เชิงวิเคราะห์มักไขในความหมายเป็นประธานของประโยค เช่นคำว่าพรหมา ส่วนที่หมายถึงพระพรหม มักใช้เป็นคำคุณศัพท์สำหรับใช้อธิบายถึงความประเสริฐดั่งงามของพรหมในเชิงคุณธรรมโดยที่พุทธปรัชญาได้ปรับความหมายใหม่ พรหมจึงหมายถึงความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรม

กล่าวโดยสรุปว่า ปรัชญาเวทานตะเชื่อว่าพรหมันคือความรู้อันศักดิ์สิทธิ์ ความเจริญ สิ่งสูงสุด ถือว่าพรหมันคือความจริงสูงสุด (Ultimate reality) สรรพสิ่งขึ้นอยู่กับพรหมัน กล่าวคือพระเจ้ามีอำนาจในการดลบันดาล ซึ่งต่างจากมุมมองพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าพรหมคือเจริญรุ่งเรือง เป็นไปในทางปฏิบัติโดยหมายถึงพรหมทั้ง 2 ประเภทคือ ปุคคาธิชฐาน และธรรมาธิชฐาน ดังนั้นพรหมจึงมีสถานะเป็นเพียงบุคคลที่สำเร็จฉาน แล้วฉานไม่เสื่อมไปเกิดเป็นพรหมในชั้นพรหมโลกเท่านั้น ในทรรศนะพุทธปรัชญาจึงไม่ใช่ว่าหมายถึงพระพรหม เป็นพระเจ้าผู้สร้าง เป็นสิ่งศักดิ์ดีทำการบูชาอ่อนน้อมขอพรเพื่อให้ท่านดลบันดาลให้ได้ พรหมก็คือสัตว์โลกชนิดหนึ่งที่อยู่ในระดับสุขคติ เช่นเดียวกับมนุษย์ ซึ่งยังมีกิเลสและยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏะสงสารเช่นเดียวกับมนุษย์ ซึ่งต่างกับทรรศนะปรัชญาเวทานตะที่ถือว่าพรหมเป็นพระเจ้า

5.2 ผลการวิจัยพบว่า ประเภทและคุณสมบัติของพรหมันในปรัชญาเวทानตะตาม

ทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาท : พรหมันในทรรศนะปรัชญาเวทานตะ มี 2 ประเภทคือ สคฺคพรหมันมีสถานภาพเป็นพรหมันระดับรอง เรียกว่า อปรพรหมัน หรืออิตฺตวระ เป็นภาคบุคลาธิษฐานของสิ่งสมบูรณ์ เป็นพระเจ้าที่มีตัวตนเป็นตัวบุคคล การอธิบายถึงพรหมันในลักษณะนี้เป็นการกล่าวพรหมันในแง่โลกียะ คุณลักษณะของสคฺคพรหมันนั้นเป็นเทพเจ้าแห่งสรรพสิ่ง เป็นผู้รู้ทุกสิ่ง เป็นผู้คุ้มครองทุกสิ่งจากภายในและเป็นที่สิ้นสุดแห่งสรรพสิ่งทั้งปวง ดังฉานโทคยะอุปนิษัทได้กล่าวไว้ด้วยคำว่า ตัชชลาเน ซึ่งหมายถึงสิ่งนั้น เป็นที่เกิดของโลก เป็นที่กลับคืนไปสู่แห่งโลก เป็นที่อิงอาศัยและดำรงอยู่ ไตตติรียะอุปนิษัทก็กล่าวไว้ในลักษณะเดียวกันว่าสิ่งซึ่งเป็นที่เกิดของสรรพสิ่งเป็นที่อิงอาศัยแห่งสรรพสิ่ง และเป็นที่กลับคืนสู่แห่งสรรพสิ่ง ข้อความที่ยกมาจากอุปนิษัทจากบทที่นำเสนอข้างต้นมานั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะของ พรหมันในลักษณะที่เป็นสคฺคพรหมัน ซึ่งมีคุณสมบัติในการสร้างโลก รักษาโลก และทำลายโลก ส่วนพรหมันหมายถึงนิรคฺคพรหมันเป็นอบุคลิกพรหมันผู้ไม่มีรู้เป็นอจินไตย ไม่อาจนิยามด้วยคุณสมบัติใดได้ เพียงแต่รู้ว่ามีอยู่เป็นความจริงอันติมะ เป็นจิตบริสุทธิ์ ไม่มีขอบเขตจำกัด มีธรรมชาติเป็นความบรมสุข นิรคฺคพรหมัน มีสถานภาพเป็นพรหมันระดับสูงสุด เรียกว่า ปรพรหมัน ในคัมภีร์อุปนิษัทได้กล่าวว่า ปรพรหมันถือว่าเป็นจุดหมายสูงสุดของมนุษย์ที่ต้องพยายามไปให้ถึงในชาตินี้ เพื่อความหลุดพ้นเป็นอิสระจากอภิชยาและทุกข์ภัยในวัฏสงสารตลอดไป ปรพรหมัน เป็นภาคธรรมาธิษฐานของสิ่งสมบูรณ์ นิรคฺคพรหมันเท่านั้นมีลักษณะเป็น สัต จิต อานันตะ กล่าวคือสัตคือความมีอยู่จริง จิตคือความรู้และอานันตะคือความสุขสูงสุดทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่หาที่สุดมิได้ หาขอบเขตมิได้ การอธิบายถึงพรหมันในลักษณะนี้เป็นการอธิบายถึงพรหมันในแง่โลกุตระ

แต่ในทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาทพรหมคือเจริญรุ่งเรืองเป็นไปในทางปฏิบัติโดยหมายถึงพรหมทั้ง 2 ประเภทคือ บุคลาธิษฐาน และธรรมาธิษฐาน พรหมในพุทธปรัชญาถูกอธิบายเสียใหม่เป็นสองแนวคิด คือ พรหมที่เป็นบุคลาธิษฐาน และ พรหมที่เป็นธรรมาธิษฐาน พรหมที่เป็นบุคลาธิษฐานนั้น ได้แก่ เทวดาจำพวกหนึ่ง ที่อยู่ในชั้นพรหมโลก ซึ่งเป็นชั้นที่สูงกว่าสวรรค์ทั้ง 6 ชั้น ที่เรียกว่าชั้นกามาวจรโลก เพราะเหตุที่เทพทั้งหลายที่อยู่ในชั้นกามาวจรทั้งนั้นได้รับการขนานนามว่า เทวดา ส่วนเทพชั้นรูปาวจรและอรูปาจรทั้งหมดนั้นจะถูกเรียกว่า พรหม แต่ที่ระบุนั้นแตกต่างกันในหมู่พรหม คือ เทพชั้นรูปาวจร ได้แก่ รูปพรหม และเทพชั้นอรูปาจร ได้แก่ อรูปพรหม พรหมทั้งหลายนั้นเป็นผู้มีคุณวิเศษ มีรัศมี มีทิพย์สมบัติ มีวิมานเป็นที่สถิต มนุษย์ทั้งหลายสามารถที่จะมาบังเกิดเป็นพรหมได้ด้วยการบำเพ็ญทานจนได้บรรลุนิพพาน เมื่อตายแล้วก็สามารถที่จะมาบังเกิดในชั้นพรหมโลกต่าง ๆ ได้ด้วยอำนาจมาน โดยที่บุคลาธิษฐานพรหมมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นเทวดาชั้นสูงที่มีกำเนิดแบบโอปปาติกะ โดยเสวยรูปอันสมบูรณ์เต็มที่ในเวลาที่อยู่บัตินั้นมาถือกำเนิดด้วยเหตุแห่งกุศลกรรมที่เกิดจากการเจริญสมถกรรมฐานจนสำเร็จรูปาวจร 4 เป็นรูปพรหม 16 และอรูปาจร 4 เป็นอรูปพรหม 4 มีที่เกิดในสุคติพรหมโลก 20 ชั้น และกลุ่มบุคคลที่มีคุณธรรมสูงที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องบุคคลที่มีความประพฤติปฏิบัติที่ประเสริฐและยากยิ่งให้เป็นพรหม เช่น มารดาบิดา ครูบาอาจารย์ อริยบุคคล ที่มีถือพรหมจรรย์ เช่น พราหมณ์ พระอรหันต์ พระปัจเจก

พุทธเจ้า และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นต้น ส่วนธรรมาธิษฐานพรหม คือ การยกธรรมมาแสดงเป็นพรหม หรือเป็นปฏิปทาไปสู่ความเป็นพรหม คือ โสตาปตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล และอรหัตตผล ซึ่งหมายถึง อริยมรรคมีองค์ 8 และพรหมวิหาร 4 หรืออัปปมัญญา คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ส่วนบุคลาธิษฐานพรหมคือกลุ่มที่เป็นเทวดามีที่อยู่เรียกว่า พรหมโลก ได้แก่ รูปพรหมทั้ง 16 และ อรูปพรหมทั้ง 4 ชั้น ดังนั้น พรหมจึงมีสถานะเป็นเพียงบุคคลที่สำเร็จฉฉานแล้ว ฉฉานไม่เสื่อมไปเกิดเป็นพรหมในชั้นพรหมโลกเท่านั้น ในทรรศนะพุทธปรัชญาจึงไม่ใช่หมายถึงเอาพระพรหมเป็นพระเจ้าผู้สร้าง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำการบูชาอ่อนน้อมขอพรเพื่อให้ท่านดลบันดาลให้ได้ พรหมก็คือสัตว์โลกชนิดหนึ่งที่อยู่ในระดับสุขคติ เช่นเดียวกับมนุษย์ ซึ่งยังมีกิเลสและยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏะสงสารเช่นเดียวกับมนุษย์ซึ่งต่างกับทรรศนะปรัชญาเวทาคะที่ถือว่าพรหมเป็นพระเจ้า

ทั้งนี้ พรหมทั้ง 2 ประเภทในพระพุทธศาสนาซึ่งจะสอดคล้องกับพรหมันในปรัชญาเวทาคะเช่นกัน แต่พรหมทั้งสองประเภทในพุทธศาสนาถูกใช้เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ เพื่อเป็นคำสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชนโดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินวิถีชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม หลักคุณธรรมนี้เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวนำจิตใจของคนในสังคม กล่าวคือเป็นข้อปฏิบัติขัดเกลา หรือจัดระเบียบทางสังคม เหตุที่กล่าวเช่นนี้เนื่องจากมนุษย์ เป็นสัตว์สังคมมีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ หากไม่มีกฎระเบียบ หรือคุณธรรมเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจ ย่อมทำให้เกิดผลการกระทบกระทั่งซึ่งกันและกันได้ หากพิจารณาจะเห็นว่าหลักคุณธรรมพรหมวิหาร 4 นี้ มุ่งเน้นให้สังคมดำเนินวิถีชีวิตด้วยการอยู่ร่วมกันด้วยความรักความเมตตาเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และใช้เปรียบกับบุคคลที่มีคุณธรรมสูง ผู้มีภาวะจิตใจกายที่ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม 4 เช่น พระพุทธเจ้า และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย ที่ล้วนเป็นผู้บรรลุอริยมรรคแล้ว ซึ่งมีสภาวะจิตบริสุทธิ์ตั้งมั่นในพรหมวิหารธรรม 4 อันเป็นเครื่องอยู่ประเสริฐ นอกจากนั้น พระพุทธองค์ทรงใช้หลักคุณธรรมพรหมวิหาร 4 สำหรับยกย่องพ่อแม่ว่าเป็นผู้มีคุณธรรมสูงเป็นดังพรหม ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร” หมายถึงพ่อแม่เป็นพรหมของบุตร ที่กล่าวว่าพ่อแม่เป็นพรหมของบุตร เพราะความที่พ่อแม่เป็นผู้ที่มีพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา ครบถ้วนสมบูรณ์

นอกจากนี้ พรหมวิหารธรรมนี้ยังถือว่าเป็นหลักคุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้น้อย เช่น คุณธรรมของครูบาอาจารย์ที่มีต่อลูกศิษย์ หรือคุณธรรมของผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง เป็นต้น ส่วนพรหมที่เป็นธรรมาธิษฐานในทรรศนะพุทธศาสนานั้นคือการยกหัวข้อธรรมสำหรับความเป็นพรหม หรือปฏิปทาที่เป็นหนทางนำไปสู่ความเป็นพรหม คือ โสตาปตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล และ อรหัตตผล ซึ่งหมายถึงอริยมรรคมีองค์ 8 และพรหมวิหารหรือ อัปปมัญญา จะเห็นว่าหลักคุณธรรมพรหมวิหาร 4 นี้มีคุณประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรม

กล่าวโดยสรุปว่า พุทธปรัชญาเถรวาทปฏิเสธระบบแนวคิด ของปรัชญาเวทาคะที่เชื่อว่าพรหมันเป็นเทพเจ้าสิ่งสมบูรณ์ มีฐานะผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง เป็นอมฤตและดำรงอยู่ในสถานะอย่างเดียวตลอดกาล แต่พุทธปรัชญาเถรวาทไม่มองพรหมในแง่สิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดที่อยู่ในฐานะเทพ

เจ้า ไม่มองในแง่พรหมมีคุณสมบัติสร้างสรรพสิ่งตามความเชื่อของเวทาคะ ซึ่งมุมมองพุทธปรัชญาถือว่าบุคคลที่เป็นพรหมได้ด้วยบรรลुरुูปฌานและอรูปปฌานด้วยการพัฒนาจิตมีคุณธรรมสมบัติได้แล้วไปเกิดเป็นพรหมเสวยผลทิพยสมบัติในชั้นพรหมโลก กล่าวคือคุณสมบัติของพรหมนี้ บุคคลใดก็ตามเมื่อ มีความพยายามประกอบกรรมอันเป็นกุศลชั้นสูงจนสำเร็จเป็นรูปาวารกุศลธรรม หรือ อรูปาวจรกุศลแล้ว บุคคลนั้นย่อมจะได้รับผลแห่งกรรมดีชั้นสูงนี้ เมื่อเขาถึงแก่อสัญชีพิตักขัยตายจากโลกนี้ไปแล้วย่อมเกิดในชั้นพรหมโลก ทั้งนี้ จะเห็นว่า บุคลาธิษฐานนี้ในพุทธปรัชญาสำหรับใช้สำหรับยกย่องเปรียบบุคคลผู้มีคุณธรรมได้ดั่งเป็นพรหม ส่วนธรรมาธิษฐานนั้นใช้สำหรับยกเป็นหัวแสดงหลักธรรมแห่งการเข้าถึงความเป็นพรหม นี่คือการเห็นแย้งและปฏิเสธคุณสมบัติพรหมันในทรรศนะของปรัชญาเวทาคะโดยสิ้นเชิง ของพุทธปรัชญาเถรวาท

5.3 คุณลักษณะพรหมันในปรัชญาเวทาคะตามทรรศนะพุทธปรัชญาเถรวาท :

ปรัชญาเวทาคะเชื่อว่าพรหมันมีคุณลักษณะในการสร้างสรรพสิ่ง เช่นการสร้างโลกจักรวาล โดยที่พรหมันในฐานะพระเจ้าไม่ต้องมีแรงจูงใจจากภายนอกหรือที่ใด ๆ ไม่มีความปรารถนาสร้าง (หรือจงใจ) การก่อกำเนิดของจักรวาลจึงไม่ใช่การทำงานหรือ กิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดของพรหมัน เพราะพลังอำนาจของพรหมันอันไม่มีขีดจำกัด ทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงแค่การเล่นของพรหมันเท่านั้น ลำดับขั้นของจักรวาล สรรพสิ่งชีวิต ปुरुષคือพรหมัน เป็นตัวรู้แจ้งสัจภาวะสูงสุด บ่อเกิดของทุกสรรพสิ่งเป็นผู้สร้าง อวยกต การไม่ปรากฏ เป็นพลังอำนาจ (มายา) ของพรหมันที่จะสร้างสิ่งหิรัณยครุณะ เป็นสิ่งแรกที่เกิดขึ้นในจักรวาล มีมหันตะบวกอาตมันเป็นตัวรู้ หิรัณยครุณบววมหันอาตมัน เป็นตัวก่อให้เกิดชีวิตมนุษย์ในโลก พุทธิ ตัวรู้หรือปัญญา มนัส จิตคิด สิ่งที่รับรู้ด้วยประสาทสัมผัส และอินทรีย์ आयตนะที่เป็นตัวรับวัตถุจากภายนอกสสารอันเป็นที่มาของสรรพสิ่งชีวิตทั้งปวงเรียกว่า อชา ประกอบด้วยธาตุไฟ (ความร้อน แสงสว่าง พลังงาน) น้ำ อาหาร (ดิน) ชีวิตจะมีการกำเนิดใน 4 แบบคือ เกิดจากไข่ เกิดจากมดลูก เกิดจากความชื้น เกิดจากดิน การเกิดจากความชื้นบางที่ก็ถือเป็นอันเดียวกันกับการเกิดจากดิน

โลกจักรวาลในแนวคิดของปรัชญาเวทาคะมีความหมายแตกต่างกัน 2 อย่างคือ โลกกายวัตถุหรือโลกที่เราอาศัยอยู่นี้หมายถึงโลกที่ทุกสรรพชีวิตเกิดมาได้ก็เพราะผลจากการกระทำ (การกระทำ) ในชาติที่ผ่านมาซึ่งกรรมนั้น มาประกอบด้วย การกระทำ (กริยา) สิ่งที่เกิด (การก) ผลกรรมที่บังเกิดขึ้นจากการกระทำ และโลกกายวัตถุหรือโลกปรากฏการณ์นี้เป็นโลกมายา ไม่ใช่สิ่งจริงแท้ เป็นภาพปรากฏเท่านั้น จึงเป็นโลกของการทำลายล้างหรือเสื่อมสลายอยู่ตลอดเวลา ส่วนโลกในอีกความหมายหนึ่ง คือโลกพรหมัน หมายถึง อาตมันสากลหรือพรหมัน และผู้หลุดพ้น รู้แจ้งในพรหมัน ก็คือผู้สร้างจักรวาล สรรพสิ่ง เมื่อรู้แจ้ง ตัวเขานั้นแหละคือทุกอย่าง คือโลก และโลกนี้อยู่ในตัวของผู้หลุดพ้นนั่นเอง โลกแห่งพรหมันหรือพรหมโลกนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่าสัตยโลก โลกพรหมันหรือโลกภายในที่เรียกว่าทห อากาศ อันหมายถึงพรหมันนี้ มีเครื่องค้ำกันหรือขวางกั้นหนึ่งทำนบเพื่อกันโลกกายวัตถุที่เป็นโลกภายนอกไม่ให้เข้าปะปน

ในตอนเริ่มต้นหรือสภาวะดั้งเดิม ก่อนการสร้างหรือปรากฏเป็นจักรวาลนามและรูปพรหมันมีอยู่แล้ว เป็นทั้งผู้สร้างตัวด้วยตัวเอง ไม่มีนามรูปใด ๆ แม้เมื่อมีการปรากฏเป็นนามรูปของ

จักรวาล สรรพสิ่ง ชีวิตที่คลี่คลายมาจากพรหมนั้นแล้วก็ตาม สัจภาวะของสิ่งเหล่านี้ (ภาวะดั้งเดิม) ไม่แตกต่างกัน เพราะจักรวาลและทุกสิ่งทุกอย่างที่สร้างขึ้นเป็นเพียงมายาของพรหม สิ่งที่ทำให้เห็นว่าเป็นความแตกต่าง หลากหลายเพราะอวิชานั่นเอง พรหมไม่ได้เกิดมาจากทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตใด ๆ ที่จะเปรียบเทียบได้ตามประสบการณ์ทางโลกกายวัตถุ เหตุที่สรรพสิ่งในโลกหรือสิ่งสิ่งที่มีลมหายใจ (ปราณ) หรือสิ่งที่มีร่างกายจึงมีเกิดตายก็เพราะสิ่งที่มีลมหายใจ ต้องใช้การบริโภคสิ่งต่าง ๆ เข้าไป ตั้งแต่อากาศเพื่อหายใจ น้ำอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตร่างกายให้ดำรงอยู่ การดำรงอยู่ด้วย การบริโภคเช่นนี้มิใช่ภาวะเที่ยงแท้ อยู่ในวงจรของความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (วงจร 6 ประการ) ทำให้มีเกิดและตาย ไม่สิ้นสุดและการดำรงอยู่จึงอยู่ในภาวะกำกวม มีช่วงเวลาของความคงอยู่ที่สัมพันธ์กับการบริโภคสิ่งต่าง ๆ

แต่พุทธปรัชญาเห็นว่าโลกจักรวาลมีความหลากหลายลำดับชั้น และเป็นไปตามกลไกของธรรมชาติ กล่าวคือเป็นแบบวงจร วงจรนี้เรียกว่าปฏิจสมุปบาท ย่อกล่าวได้ว่าตั้งอยู่บนฐานแห่งเหตุปัจจัย ซึ่งในพระไตรปิฎกเรียกว่าอีกอย่างหนึ่งว่าอิทัปปัจจยตา เช่นมีการใช้คำว่า “เมื่อสิ่งมีสิ่งนี้จึงมี หรือ เมื่อสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด หรือ เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี หรือ เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ” เมื่อพิจารณาหลักการเรื่องปฏิจสมุปบาท ติความองค์สัมพันธ์ของสรรพสิ่งได้ว่าเป็นแบบวงจร ซึ่งจักรวาลนี้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพรหมในฐานะเป็นต้นเค้าแห่งองค์สัมพันธ์ของผู้สร้างสรรพสิ่งแต่อย่างใด นอกเหนือจากกฎธรรมชาติไม่มี จะว่าไปแล้ว เทพเทวดามีฐานะเป็นผู้อาศัยในโลกจักรวาลเชิงสัมพันธ์เท่านั้น ดังนั้น พรหมจึงเป็นส่วนหนึ่งขององค์สัมพันธ์ในฐานะสัตว์โลกชนิดหนึ่ง ไม่ได้เป็นองค์สัมพันธ์ในฐานะปฐมกตต้นเค้าแห่งสรรพสิ่งดังความเชื่อของปรัชญาเวทानตะ และที่ปรัชญาเวทानตะ มีความเชื่อเรื่องวรรณะซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูในแง่สังคมวรรณะที่วามนุษย์ที่เกิดขึ้นมาไม่เท่าเทียมกันเพราะเกิดจากส่วนต่าง ๆ ของพระพรหม แต่พุทธปรัชญาไม่เห็นถึงความสำคัญของการแบ่งชั้นทางสังคม มนุษย์นั้นล้วนกำเนิดมาจากที่เดียวกัน การแบ่งชนชั้นทางสังคมไม่ทำให้ผู้ที่มีฐานะสูงมีความมั่นคงแต่อย่างใด หากแต่ความประพัตติของบุคคลเท่านั้นที่จะแสดงให้เห็นว่าผู้นั้นควรได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ประเสริฐเพียงใด ผู้ที่ตั้งอยู่ในคุณธรรม มีความรู้ และปฏิบัติธรรมจึงจะได้รับความยกย่องสรรเสริญจากชนทั้งปวง และจากอัครัญญสูตร และกรรมกัตถสูตรนั้นแสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของโลกและสิ่งทั้งหลายในโลก ตั้งแต่หลังจากการเสื่อมสลายไปตามวาระ เกิดสิ่งทั้งหลายขึ้นใหม่อีก และมีวิวัฒนาการเรื่อย ๆ มาแสดงให้เห็นถึงวิภูจักร มีการดับ เกิด ดำรงอยู่ วนเวียนไปเช่นนี้ไม่คงที่

แม้แต่ชีวิตมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน เป็นผลจากวิวัฒนาการตามธรรมชาติ เป็นไปตามเหตุปัจจัยโดยกฎธรรมชาติแห่งความสัมพันธ์ ไม่ใช่พระเจ้าใด ๆ มาสร้างสรรคกำหนด ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอำนาจของผู้ใด วิวัฒนาการที่ละน้อย ๆ จนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมมีการสร้างฐานะทางสังคมขึ้นและยึดมั่นถือมั่นในสิ่งเหล่านั้นซึ่งมนุษย์เป็นผู้สร้างมันขึ้นมาเอง หลงใหลยกย่องบูชาในสิ่งซึ่งตนสร้างขึ้นมาเองโดยลืมนึกว่า สิ่งเหล่านั้นไม่ใช่สิ่งจริงแท้ ไม่สามารถให้ความสุขอันแท้จริงได้ การมีความรู้อันถูกต้องและประพัตติในธรรมเท่านั้นที่จะนำไปสู่สุขอันประเสริฐได้ ฉะนั้น สำหรับพุทธปรัชญา ไม่ว่าผู้นั้นจะอยู่ในฐานะใด วรรณะใด เมื่อเข้ามาศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์แล้วจะเข้าถึง

สถานะอันแท้จริง ตระหนักได้ว่าที่จริงแล้วไม่มีความแตกต่างทางชนชั้นแต่อย่างใด มนุษย์ทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกันดังกล่าว หลักการที่พระองค์ทรงบัญญัติขึ้นเอง ไม่ใช่ว่าพระพุทธองค์เป็นผู้มีอำนาจเหนือสิ่งใด ไม่ใช่ผู้ทรงสร้างหรือใช้อำนาจบันดาลให้สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามพระประสงค์ ไม่ใช่ผู้มีอำนาจเหนือสิ่งทั้งหลายเช่นในปรัชญาศาสนาอื่น ๆ นี่คือข้อยืนยันลักษณะอเทวนิยมในพุทธปรัชญา

5.4 เป้าหมายสูงสุดในปรัชญาเวทาคตามรรคพระพุทธปรัชญาเถรวาท : ปรัชญาเวทาคตามองว่าสัจจะภาวะอันแท้จริง ไม่มีความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นต้นเหตุแห่งการกำเนิดกับผลที่เกิดจากต้นเหตุ นั้น กล่าวคือ ผลนั้นเป็นของตัวต้นเหตุ เนื้อหาอยู่ในผลนั้น แต่ผลที่เป็นจักรวาลนามและรูป เป็นภาพปรากฏหลากหลายทำให้แตกต่างออกไปจากต้นเหตุที่มีเพียงหนึ่งเดียวที่ไม่มีนามและรูป เป็นภาพปรากฏหลากหลายทำให้แตกต่างออกไปจากต้นเหตุที่มีเพียงหนึ่งเดียวที่ไม่มีนามและรูปใด ๆ อย่างไร ทุกสรรพสิ่งและชีวิตในจักรวาล (รวมทั้งโลกและสรรพสิ่งและชีวิต) มีเนื้อแท้ที่มาจากตัวต้นเหตุอย่างเดียวกันคืออาตมัน และแม้แต่ในการสิ้นสุดภาวะการคงอยู่ของสรรพชีวิตใด ๆ ก็ตามตัวเนื้อแท้ที่เป็นอาตมันนี้ก็คงอยู่และเป็นอย่างเดียวกันกับเมื่อตอนกำเนิดหรือตอนมีชีวิตดำรงอยู่โดยไม่เปลี่ยนแปลง อันที่จริง จักรวาล โลก สรรพสิ่ง และชีวิตก็มีอยู่ในต้นเหตุนั้นแล้ว (มีอยู่แล้ว ในพรหมัน) ก่อนที่จะมีการสร้างหรือการก่อให้เกิดขึ้นเสียอีก สรรพชีวิตแม้จะมีเนื้อแท้ (อาตมัน) อยู่ตัวอย่างเดียวกัน แต่ก็มีลักษณะไม่เหมือนกัน มีความแตกต่างกัน เช่น ดีชั่วต่าง ๆ กัน ไม่ใช่เพราะพรหมันสร้างให้ต่างกัน แต่มาต่างกันเองด้วยการกระทำกรรมของแต่ละคนทำให้เกิดอภิปุญญาที่ปกปิดตัวแท้ที่อยู่ภายใน มองเห็นแต่นามและรูปภายนอกเป็นภาพปรากฏที่แตกต่างกันไป เช่นพวกพราหมณ์เกิดจากพระโอษฐ์ของพระพรหม เป็นวรรณะที่สูงกว่าทุกวรรณะ กษัตริย์เกิดจากพาหาของพระพรหม แพศย์หรือไวยสยะเกิดจากส่วนขาของพระพรหม และวรรณะศูทรเกิดจากเท้าของพระพรหมเป็นวรรณะต่ำสุด ว่าโดยหน้าที่ตามวรรณะของคนในสังคมทั้ง 4 ถูกสร้างโดยพรหมด้วยเหตุนี้ แต่ละบุคคลจะพกพาเอาผลกรรมที่กระทำไว้ขณะมีชีวิตอยู่ไปด้วย ถ้าประกอบกรรมชั่วก็ไปสู่ยมโลก ไปใช้กรรมที่นั่น แล้วกลับมาเกิดบนโลกการวัฏฏอีก ถ้าประกอบกรรมดีก็ไปสู่โลกพระจันทร์ (สวรรค์) เสวยผลกรรมดีจนหมดบุญแล้วก็กลับมาเกิดบนโลกกายวัฏฏอีก วนเวียนเกิดตายเช่นนี้ไม่สิ้นสุด จนกว่าจะประกอบผลการทางปัญญา รู้แจ้งพรหมัน หลุดพ้นจากพันธนาการทั้งปวง คือ ความชั่ว อภิปุญญา ความอยาก (กิเลสตัณหา) จิตวิญญาณก็จะไปสู่พรหมโลก คงสภาพอยู่เช่นนั้น ไม่กลับมาวนเวียนเกิดตายอีกต่อไป

ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายสูงสุดในปรัชญาเวทาคตามรรค จึงเห็นว่า นรชนจะได้รับความสุขพ้นจากความทุกข์ได้ ต่อเมื่อได้ทำลายอภิปุญญาหรืออวิชชา มายา จึงจะสิ้นสุด วิญญาณหรืออาตมันก็จะบริสุทธิ์ไปรวมอยู่กับพระเจ้าสูงสุดคือพระพรหม ดังนั้น การเข้าถึง พระพรหมคือการบรรลุโมกษหรือมukti การหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง มีหนทาง 2 คือ 1. ขึ้นมุกติ มี 3 ขั้นคือ ขั้นไม่มีตัวตนคือการได้เข้าไปรวมเป็นอันหนึ่งเดียวกันกับพรหมอย่างสมบูรณ์ ขั้นไม่บริสุทธิ์ คือ การไปสู่พรหมโลกหรือสวรรค์ชั้นสูง ๆ 2. ขึ้นขึ้นมุกติ คือ การบรรลุอิทธิวิสัยระหว่างมีชีวิตอยู่ คือการได้มาซึ่งอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ โดยมรรควิธีที่นำไปสู่การบรรลุมุกติมี 3 ประการคือ วิธีแรก มุกติอาจได้มาด้วยการ

บำเพ็ญบุญในศาสนา เช่น การประกอบกรบุญช้ายัญหรือพิธีกรรมอื่น ๆ วิธีสอง ให้มีศรัทธาหรือความภักดีต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของอย่างจริงใจ วิธีสาม ปรัชญาเวทาทะว่า อวิชาคือความไม่รู้จริงในพระเจ้า เป็นเจ้าสูงสุดและธรรมชาติของมนุษย์กับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า จึงเป็นหนทางนำไปสู่สัจธรรม สู่ความหลุดพ้น

ส่วนพุทธปรัชญาเห็นว่า นิพพานคือเป้าหมายแห่งชีวิตอันประเสริฐสูงสุด เพราะความหลุดพ้นจากสรรพกิเลสทั้งปวงนั้น มีสถานะเป็นอนัตตา (ไม่มีตัวตน) ดังข้อความที่กล่าวว่า สัพเพ ธมมา อนัตตา หมายถึงสิ่งทั้งหลายที่สามารถที่จะอธิบายให้เหตุผลได้ถ้าปราศจากการยอมรับแนวคิดเรื่องอนัตตา เหมือนกับแนวคิดเรื่องโมกษะ ในข้อพิจารณาถ้าไม่ยอมรับเหตุผลความมีอยู่ของอาตมณัก็จะเป็สิ่งที่ไม่สามารถที่จะอธิบายให้เหตุผลได้ที่เป็นเช่นนี้รู้ก็เพราะว่าถ้ามีการยอมรับอัตตา การประพติพรหมจรรยเพื่อความสิ้นทุกขก็ไม่น่าจะมี ดังที่พระพุทธองค์แสดงธรรมเปรียบเทียบกับมูลโคไว้ว่า “ภิกษุ ถ้าการได้อัตภาพแม้มีประมาณเท่านี้ เที่ยง ยิ่งยืน คงอยู่นิรันดร์ ไม่มีการแปรสภาพ การอยู่ประพติพรหมจรรย เพื่อความสิ้นทุกขโดยชอบนี้ก็ไม่น่าจะถูกบัญญัติขึ้นก็เพราะเหตุที่การได้อัตภาพมีประมาณเท่านี้ ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่คงที่อยู่ชั่วนิรันดร์ มีการแปรสภาพ ฉะนั้น การอยู่ประพติพรหมจรรยเพื่อสำหรับสิ้นทุกขโดยชอบจึงถูกบัญญัติขึ้น” ส่วนข้อเปรียบเทียบเป้าหมายแห่งชีวิต “โมกษะ” ในทรรศนะปรัชญาเวทาทะ เป็นลักษณะการเข้าถึงในแบบอัตตา ส่วนการเข้าถึงเป้าหมายอันประเสริฐ “พระนิพพาน” ในทรรศนะพุทธปรัชญา เป็นลักษณะการเข้าถึงในแบบอนัตตา วางเปล่า ดังความ “นิพพานํ ปรมํ สุธญญ” ทั้งนี้ หลักการหลุดพ้น 2 แบบของระบบแนวคิดปรัชญาเวทาทะคือชีวันมุกติและวิเทหมุกติ ชีวันมุกติหมายถึงการหลุดพ้นซึ่งผู้หลุดพ้นแล้วยังมีชีวิตอยู่ เทียบได้กับ สอฺปาติเสสนิพพาน ของพุทธปรัชญา แม้จะบรรลุโมกษแล้ว แต่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนมุกติหรือโมกษะ อย่างนี้เทียบได้กับ อนฺปาติเสสนิพพาน แต่มีความแตกต่างกันระหว่างโมกษะกับนิพพาน ในแง่ที่ปรัชญาเวทาทะกล่าวว่าเป้าหมายความจริงสูงสุดแห่งชีวิตอันประเสริฐของปรัชญาเวทาทะเป็นความจริงที่เป็นในแบบอัตตา ส่วนพุทธปรัชญาแบบอนัตตา ที่สอดคล้องกันทั้งสองต่างมุ่งเป้าหมายถึงบรมสุข

6. อภิปรายผล

ปรัชญาเวทานตะเชื่อว่าพระเจ้าคือสิ่งสมบูรณ์ และเป็นผู้สร้างโลกจักรวาล รักษา และทำลาย แต่พุทธปรัชญาไม่ยอมรับว่าพรหมันเชิงอัตตา ไม่ยอมรับความมีอยู่ของพระเจ้าว่า มีอยู่จริง ไม่เชื่อในอำนาจของพรหมัน ปฏิเสธสิ่งที่สมบูรณ์ในตัวเอง ซึ่งหมายถึงปฏิเสธสิ่ง ซึ่งดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง โดยที่ไม่อาศัยสิ่งอื่นเป็นเหตุปัจจัย ถ้ามีสิ่งดังว่านี้ มีมันก็จะดำรงอยู่อย่างนิรันดร์ ถึงแม้ เทวนิยมอย่างเวทานตะยืนยันความมีอยู่จริงและมีอยู่อย่างอิสระของอัตตา (อาตมัน) แต่พุทธศาสนา ปฏิเสธความเป็นหรือมีอัตตาเพราะขาดคุณสมบัติ 4 ประการ คือ (1) ความสมบูรณ์ (2) ความเป็นอันติมสัจจ์ (3) ความมีอย่างอิสระ (4) ความมีสาระ ซึ่งนักปราชญ์ในยุคหลังเช่นท่านวสุพันธ์ กล่าวว่าอาตมันและธรรม (จิตและวัตถุ) เป็นเพียงสมมติฐานผิเผินไม่ใช่เรื่องจริงจึงแต่อย่างใด วิญญาน (อัตตา,อาตมัน,ชีวาตมัน) และโลก (หรือจิตกับวัตถุ) มีอยู่อย่างสัมพันธ์กัน ไม่มีสัจภาวะ สูงสุดใดที่จะมากำหนดจิตและวัตถุ ท่านนาคราชผู้ก่อตั้งนิกายเถรวาทมีกล่าวถึงขึ้นไปอีกว่า “สังขตธรรมก็ดี อสังขตธรรมก็ดี โดยปรมาตมแล้วย่อมมีภาวะอันเดียวกันคือศูนยตา (ความว่าง) บาปบุญ สัตว์แม้กระทั่งนิพพาน ว่าโดยปรมาตมมีสภาพเหมือนกับคือศูนยตา (สรวม คุณยม) ทั้งโลกียธรรม และโลกุตตรธรรมไม่มีโดยตัวเอง” เนื่องจากพุทธปรัชญาปฏิเสธในเรื่องอัตตามาโดยตลอดดังได้กล่าวมาแล้ว จึงถือว่าหลักความเชื่อในทางพุทธศาสนาไม่สุดโต่งไปในทางใดทางหนึ่งระหว่างผู้ที่เชื่อในความมีอัตตา คือ อูจเฉททิฎฐิที่เห็นว่าชีวิตอยู่ยั่งยืนตลอดไป กับ สัสสตทิฎฐิ ที่เชื่อว่าตายแล้วสูญ ไม่มีสิ่งใดเหลือ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนว่าทั้งสองทฤษฎีถือเป็นมิจฉาทิฎฐิ ไม่ควรยึดถือ

แนวคิดเชิงวิจารณ์ ปรัชญาเวทานตะเห็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดระบบวาระที่เกิดขึ้น โครงสร้างทางสังคมของอินเดียโบราณ โดยจำแนกจากอาชีพและฐานะทางสังคม ออกเป็น 4 วาระ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ เป็นชาวอารยัน และศูทรเป็นชนพื้นเมือง วาระทั้ง 4 นี้ วาระพราหมณ์เป็นวาระที่ได้รับกายกย่องและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอินเดีย เพราะพราหมณ์ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ในเวลาที่ทำพิธีบูชา บวงสรวง และจะเป็นวาระเดียวที่ผูกขาดการทำพิธีบูชาญ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นวาระเดียวที่ประเสริฐที่สุด การได้รับยกย่องเช่นนี้เพราะความเชื่อเกี่ยวกบพรหมเป็นผู้สร้างโลกและมนุษย์ โดยเชื่อว่ามนุษย์เกิดจากส่วนต่างๆของพรหม และวาระพราหมณ์นั้นเกิดจากปากพรหม ขณะที่วาระอื่นเกิดจากส่วนต่างๆที่นอกเหนือจากปากพรหม พราหมณ์จึงเป็นเจ้าของคัมภีร์พระเวทและเป็นผู้ที่เข้าถึงพระเป็นเจ้าเพียงวาระเดียวเท่านั้น หากพิจารณาจะเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวได้รับการคัดค้านไม่เห็นด้วยจากพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งมีแนวคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพและความเสมอภาคทางสังคม โดยเชื่อว่าผู้ประเสริฐไม่ได้เป็นโดยกำเนิด แต่เกิดจากคามประพฤติปฏิบัติที่ประเสริฐ พระพุทธเจ้าทรงชี้แจงให้ภราทวาทพราหมณ์และวาเสฏฐพราหมณ์ว่า แท้จริงแล้วพราหมณ์ทุกคนล้วนเกิดจากมารดาที่เป็นหญิง ต้องอยู่ในครรภ์ตลอดจากครรภ์และดื่มน้ำนมเหมือนคนในวาระอื่นๆไม่มีอะไรเป็นพิเศษ วาระทั้ง 4 ต่างล้วนเป็นที่รวมของบุคคลทั้ง 2 จำพวกคือ พวกที่ประกอบบกุศลกรรมและพวกที่ประกอบกกุศลกรรม ดังนั้น หากบุคคลมีคุณธรรมแล้ว ก็ถือว่าเสมอภาคกันหมด เหมือนไฟที่เกิดจากไม้ต่างชนิดกัน แต่เปลวไฟ สีของไฟ และแสงไฟย่อมไม่แตกต่างกัน บุคคลไม่ว่าจะเป็นวาระใด เมื่อ

ออกบวชเชื้อสายพระศากยบุตร ทุกคนสามารถที่จะเรียนรู้พระธรรมวินัยได้เหมือนกันหมด ประดุจแม่น้ำสายใหญ่ๆ ในอินเดียไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำสินธุ แม่น้ำสรัสวดี แม่น้ำ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมนา แม่น้ำสรภู และแม่น้ำที่เมื่อแม่น้ำหลายสายไหลไปถึงทะเล ทะเลย่อมรองรับไว้ แม่น้ำเหล่านั้นย่อมละชื่อเดิม ปรากฏชื่อว่าทะเล ฉะนั้น วรรณะทั้ง 4 เหล่านี้ก็ฉับนั้น มาบวชในสำนักของพระพุทธองค์ ก็ย่อมละชื่อเดิม ปรากฏชื่อว่าพุทธบุตร พรหมในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับคุณธรรมหรือการกระทำอันประเสริฐของมนุษย์ซึ่งเกิดจากมนุษย์นั่นเอง ไม่ใช่พรหมเป็นผู้ทำให้เกิดมนุษย์ในวรรณะต่างๆ

ข้อสังเกตจะพบว่าพุทธปรัชญาจะตั้งอยู่บนรากฐานของความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสถึงลักษณะของโลกธาตุ หรือจักรวาลนั้น ส่วนมากของพุทธพจน์เป็นเทศนานำทางชีวิตของมนุษย์ เรื่องโลกธาตุหรือจักรวาลที่กล่าวถึง จึงเป็นเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ กล่าวคือไม่สนใจเรื่องโลกธาตุ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับนามธรรมมากกว่าที่จะให้อยู่ติดอยู่กับจิตตนาการของโลกทัศน์ในด้านรูปธรรม แต่ว่าหากพิจารณา ปรัชญาเวทานตะ ดังที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา พิจารณาตามรูปลักษณะเป็นวัตถุในโลกแห่งรูป เปรียบเทียบแบบประนีประนอม จะเห็นว่า ปรัชญาเวทานตะนั้นเป็นการฉายโครงสร้างและรูปลักษณะของฝ่ายนามธรรม หรือจิตมนุษย์ ออกสู่ฉากแห่งจินตนาการโดยอาศัยเทียบเคียงให้สอดคล้องกับบางส่วนของประสบการณ์ของโลกแห่งวัตถุแล้วก็จะพบความหมายใหม่ว่า แท้จริง จักรวาลแบบปรัชญาเวทานตะก็คือแผนผังของโครงสร้างของ ด้านนามธรรมคือจิตใจของมนุษย์นั่นเอง

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยแนวคิดเรื่องพรหมันในทรรศนะปรัชญาเวทานตะไปใช้เป็นหลักดำเนินชีวิต ข้อที่ว่า เมื่อมีศรัทธาสงสัยใด ควรเรียนรู้โดยไม่ต้องสงสัย แล้วนำมาปฏิบัติให้ได้จริง แล้วเราจะรู้เองว่าพระเจ้าหรือพรหมนั้นจริงหรือไม่ หลักการแนวคิดของระบบปรัชญา ผู้ศึกษา เชื่อว่า หากท่านใดก็ตามที่ได้ศึกษาปรัชญาเวทานตะในระดับหนึ่ง และถ้าปฏิบัติตามนั้นจริง จะเข้าถึงพรหมันหรือไม่ก็ตาม แต่อย่างน้อยผู้ที่เชื่อ แล้วผู้ปฏิบัติตาม จะเข้าใจอะไรได้ในระดับหนึ่งในการค้นคว้าหาคำตอบเรื่องเกี่ยวกับพระเจ้า หรือ พรหมัน ว่าพรหมันเป็นผู้สร้างโลกจักรวาล และสรรพสิ่งชีวิตจริงหรือไม่ ในแง่มุมมองของการลงมือปฏิบัติตามนั้น ไม่ต้องมัวมาหาคำตอบด้วยตัวอักษรให้เสียเวลา ส่วนข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยแนวคิดเรื่องพรหมในพุทธปรัชญาเถรวาทไปประยุกต์ใช้ ไม่ว่าจะเป็นภายในครอบครัว โรงเรียน เพื่อนฝูง ที่ทำงานระดับประเทศ เช่น ในการบริหารประเทศของรัฐบาล เพราะว่าหลักธรรมเรื่องพรหมวิหารธรรม 4 นี้มีคุณลักษณะพื้นฐานทางศีลธรรมจริยธรรมสำหรับคนทุกสังคมที่สามารถนำมาปฏิบัติใช้ได้จริงไม่อิงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดใด หมายถึงทุกคนสามารถปฏิบัติเข้าถึงหลักพรหมวิหารธรรมนี้ได้หมด

จะพบว่า ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาวิจัยเพิ่มเติมซึ่งไม่ใช่ประเด็นหลักในการวิจัยนี้ได้ อีก ผู้วิจัยจึงขอเสนอหัวข้อ ประเด็นในการวิจัยเกี่ยวกับศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพรหมันในปรัชญาเวทานตะและพรหมในพุทธปรัชญาเถรวาทในครั้งต่อไป ประเด็นพรหมันในปรัชญาเวทานตะ

ในแง่มุมมองที่คนทั่วไปยังสงสัยซึ่งยังหาคำตอบได้ไม่ชัดเจนนัก ซึ่งประเด็นเปรียบเทียบกับพรหมันกับวิทยาศาสตร์ ที่ดูจะขัดแย้งกัน เพราะวิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์สมัยใหม่ที่คนส่วนมากเชื่อถือว่าพิสูจน์ได้จริง พรหมันเป็นระบบแนวคิดเชิงเหตุผลทางปรัชญา ถือว่าเป็นเรื่องทำถายไม่น้อยสำหรับผู้ใคร่ศึกษาในเรื่องนี้ และเรื่องพรหมในพุทธมหายานก็ยังไม่มีการศึกษาค้นคว้านักก็อีกเรื่องหนึ่งที่น่าศึกษา และเรื่องความสัมพันธ์พรหมกับมนุษย์ในพุทธปรัชญาก็ยังไม่มีใครศึกษา ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นข้อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์เรื่องพรหมันในปรัชญาเวทตามทรรศนะวิทยาศาสตร์
2. การศึกษาวิเคราะห์เรื่องพรหมในพุทธปรัชญามหายาน
3. การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพรหมกับมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเทวีกฎ*. 2500. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2517). *ศาสนาปรัชญาประยุกต์*. กรุงเทพฯ : หจก.แพรววิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล.
- วัชรระ งามจิตรเจริญ (2525). *พุทธศาสนาเถรวาท*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมัคร ปุราवास. (2554). *ปรัชญาพราหมณ์ในสมัยพุทธกาล*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- สนั่น ไชยานุกุล. (2519). *ปรัชญาอินเดีย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนทร ณ ริงสี. (2545). *ปรัชญาอินเดีย ประวัติและลัทธิ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2524). *ปรัชญาอินเดีย*. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- Radhakrishnan S. (1966). *Indin Philosophy*. Vol . London : Gesrge Allen & Unern Ltd.
- Samkara. (1973). "Quoted In A Source Book Inindian Philosophy. Ed. Sarvepalli Radhakrilrishnan End Charles Amooore. Princton : Princton Univeresity Press.
- SatiChandra Chatterjee, m.a., ph.d. and Dhirendramohan data, m.a. (1984). *Ph.d. An Introduction to indian philosoph.*, university of Calcutta.
- Svami Sarvananda. (1995) *Kena Upanisad*. Madras : Sri Ramakrishna Printing Press.
- T. M.P. Mahadeven. (1969). *The Philosophy of Advaita*. Madras : Ganesh & co . Private Ltd.
- Vergilius Ferm. (1971). "Monism," *Dictionary of Philosophy*, Ed. Dagoert D. Runes .Totawa : ittlefi, Adams & Co.

รูปแบบการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวพระราชปรีชาญาณ (บุญเรือง สารโท)

STYLE BUILDING CONFIDENCE IN BUDDHISM FOLLOW THE PHRA RAJPARIYATYAKORN (BOONRUEANG SĀRATO)

พระเวปุลละ เวปุลโล (แสงสว่าง)* แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม** สมิตธิพล เนตรนิมิตร***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาศรัทธาในพระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษาปฏิบัติของพระราชปรีชาญาณ (บุญเรือง สารโท) (3) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวพระราชปรีชาญาณ (บุญเรือง สารโท) จากการศึกษาพบว่า วิธีการสร้างศรัทธาในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการสร้างศรัทธาแบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีตประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รอโอกาสเป็นต้น เพื่อสร้างความสุขแก่สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ต่อชาวโลก พระพุทธเจ้าทรงมีพระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และยึดมั่นในคุณธรรม จึงสามารถสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมาถึงยุคปัจจุบัน

พระราชปรีชาญาณ (บุญเรือง สารโท) ท่านมีปฏิปทาที่น่าสนใจและเป็นปูชนียของพระสงฆ์ชาวจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง มีคุณธรรมจริยธรรมทำตามหน้าที่ของพระสงฆ์ ในการอนุเคราะห์ปวงประชาชนด้วยน้ำใจไมตรี ได้บำเพ็ญประโยชน์ไว้หลายอย่างเช่น การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ นอกจากนี้ท่านมีรูปแบบการสร้างศรัทธา โดยการยกอุทาหรณ์จากประสบการณ์โดยตรง การเล่านิทาน การเปรียบเทียบด้วยอุปมา การใช้วิธียกตัวอย่าง การใช้ภาษาที่เหมาะสมกับผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบที่ท่านได้ใช้จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท่านที่มีความสอดคล้องกับพุทธวิธีในการสอนที่สืบทอดกันมาอย่างแท้จริง ที่สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: รูปแบบ, การสร้างศรัทธา

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

*** สาขาพระไตรปิฎกศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ABSTRACT

The article researches this , be documentary research studied information document data, publication, and interviewing who concerned, the researcher has studied and follow 3 objective ; (1) to study a faith principle in the Buddhism, (2) to study the practice mode of Phra Rajpariyatyakorn (**Boonrueang Sārato**), (3) to study the format faith in the Buddhism follows Phrarajpariyatyakorn (**Boonrueang Sārato**),

The result revealed that, in Buddha's lifetime the way to created the faith, Buddha created the applied faith suitable for geographical environment, the historical society, and each different local tradition, such as to maneuver in choosing the party, wait for opportunity etc., in order to create happiness for all being, for mass people, for helping the world. Buddha has disciple priest as the main strength to create the faith in the Buddhism, the majority of the Buddhist disciple priests are good practice, and adherence to moral gained practices, then can efficiently create faith in the Buddhism, Buddhism has widespread until now.

Phrarajpariyatyakorn (**Boonrueang Sārato**) have mode of interesting practices, who a Buddhist theology and abbot in northeast of Thailand, especially in Ubon Ratchathani and close provinces. He had the complete property in creating faith with the sacrifice etc., Furthermore, be profoundly omniscient what he teach, manifest the format and approach to teaching with the good model, give an advise and teach others on omniscient virtue morality as his duty in the Buddhist priest, help all the people from doing wrong, doing good with friendship and sympathy, construction and renovation of temples, education aids, public aids.

Besides, he have building format believes in lifting instance from the experience directly your, tale narration, the comparison with compare, using way exemplifies, using language that is appropriate person behave to practice the dharma, which, be the format has that you uses to become to your identity is that has the accordance and way Buddha in the instruction that inherit come to actually, at can lead seize apply in the way of life well.

Keywords: Style, Building Confidence, The Virtue Comes To Minister And Style
Building Confidence In Buddhism Follow The Phra Rajpariyatyakorn
(Boonrueang Sārato)

1. บทนำ

วิถีชีวิตของคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคืออิสานกับพระพุทธศาสนานับว่า มีความเกี่ยวข้องผูกพันกันและกันมาโดยตลอดอย่างแนบแน่นทุกยุคทุกสมัย ดังจะเห็นได้จากบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการอบรมสั่งสอนศีลธรรมจริยธรรมสั่งมาปฏิบัติพัฒนากล่อมเกลাজิตใจ ในทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยเรานั้น (วิชฌ์ เครื่องงาม, 2545) ถือได้ว่ามีพระพุทธศาสนามาโดยตลอด ในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันกับหลักความเชื่อเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ, 2556) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนไทยทุกด้าน (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) ได้หล่อหลอมอุปนิสัยให้เกิดความรักสามัคคีมีความช่วยเหลือกันและกัน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน การที่พระพุทธศาสนาได้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ชาวไทยพุทธนั้น เปรียบเหมือนพระอาทิตย์ที่ส่องแสงเงินแสงทองแผ่ออกไปทั่วสารทิศเพื่อให้แสงสว่างในการดำเนินชีวิตของคนทั้งหลาย ในด้านคุณธรรมจริยาสั่งมาปฏิบัติ พระสงฆ์อยู่ในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ โดยมีวัดเป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีหน้าที่อนุเคราะห์พุทธศาสนิกชนมีการห้ามไม่ให้ทำชั่ว ให้ทำความดี มีน้ำใจไมตรี เทศนาธรรม น้อมนำปฏิบัติ และชี้ทางสวรรค์ให้ (พระครูโสภาธรรมพิทักษ์, 2555) การสอนหลักความจริงของโลกและทางธรรม เพื่อไปสู่ความสงบสุขในชีวิต มีความสามัคคีในสังคม

พระราชปรีชิตยากร (บุญเรือง สารโท) อดีตเจ้าอาวาสวัดพิชโสภาราม รองเจ้าคณะอำเภอเขมรราช จังหวัดอุบลราชธานี ได้ตามประเพณีปฏิบัติตามปฏิปทาอุดมการณ์ที่ได้แบบอย่างมาจากพระพุทธเจ้าและเหล่าอริยสาวก ที่ได้เคยประพฤติปฏิบัติกันมา สมดังพุทธดำรัสตอนหนึ่งมีใจความว่า “พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” จากพุทธดำรัสนี้เอง เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เราทราบชัดว่า บทบาทความสำคัญของพระศาสนาคือการสร้างศรัทธาให้เกิดในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นประโยชน์และเกิดความสงบสุขร่มเย็นแก่ชาวโลก (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2540) เพื่อเป็นคติสอนใจชาวพุทธ เป็นการสร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนคนดีทั้งหลายที่ยังไม่ศรัทธาให้เกิดศรัทธาและที่ศรัทธาอยู่แล้วให้มีความมั่นคง เพราะเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญชำนาญในกรรมฐานการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างดี มีวาทีในการแสดงพระธรรมเทศนา และมีปฏิปทาในด้านการเสียสละเป็นเลิศมีความเมตตาการุณต่อสรรพสัตว์ มีศีลาจารวัตรข้อปฏิบัติที่ดีงามตามหลักธรรมวินัย กล่าวได้ว่าท่านมีความรู้พอเพียง มีเสียงกังวาน มีปฏิภาณอ่อนไว จิตใจสะอาด มารยาทเรียบร้อย (วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, 2543) เป็นพระนักพัฒนาตัวอย่างที่ดี มีบทบาทมากมายกลายเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เพราะมีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ในการสร้างศรัทธา สามารถประกาศพุทธธรรมได้อย่างถูกต้องตามพุทธวิธีการสอนของพระพุทธองค์กล่าวคือ มีความแจ่มแจ้ง มีแรงจูงใจ ทำให้รู้แจ้ง และอาจหาญ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549) และยังเปิดโอกาสการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลี-นักระธรรม ซึ่งเป็นสถานการศึกษาที่สร้างชื่อเสียงโด่งดังเพราะมีผลสอบนักธรรมตรีโท เอก และ ป.ธ.1-2 – ป.ธ. 9 ได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันรวดเร็วทำให้ได้รับการยกย่อง

เพราะมองเห็นว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นมีประโยชน์ต่อวงการพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมอายุพระพุทธศาสนาและรูปแบบของการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ล้าหลัง

นอกจากนี้ท่านได้กล่าวไว้ว่า อยากเป็นตัวอย่างในการสร้างศรัทธาให้แก่พระเถรอุบาสกอุบาสิกาในวัด บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดได้เห็นว่า การสร้างศรัทธาเป็นเรื่องสำคัญ เพราะปัจจุบันสังคมมาความเจริญอย่างรวดเร็วเป็นอย่างมาก ในเรื่องของเทคโนโลยีและการสื่อสาร ที่ไร้พรมแดน เป็นความก้าวหน้าทางด้านวัตถุ ทำให้การติดต่อสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การบริโภคสิ่งต่างๆ ตามที่ตนต้องการและแสวงหา เช่น การมีร่างกายแข็งแรง มีความอบอุ่น และได้รับความสำเร็จสูงสุดในชีวิตหน้าที่การงาน (แสง จันทร์งาม, 2542) ดังจะพบปัญหาในสังคมยุคนี้ ที่สร้างความเดือดร้อนอย่างมากในสังคมไทยโดยทั่วกัน ไม่น้อยไปกว่าปัญหาด้านอื่นๆ คือ สังคมมีความเจริญทางวัตถุมากเกินไป ทำให้จิตใจเสื่อมลง เพราะความยึดมั่นในค่านิยมทางวัตถุ ที่เรียกว่า คนยุคนี้ถูกครอบงำแล้วด้วยค่านิยมทางวัตถุ (พุทธทาสภิกขุ, 2542) เพราะให้ความสำคัญในวัตถุสิ่งของของอุปโภคบริโภคมากกว่าการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตใจ จึงทำให้ขาดคุณธรรมจริยธรรมสัมมาปฏิบัติ เมื่อวัตถุเปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนขึ้นมาในใจ (แสง จันทร์งาม, 2544) เมื่อเกิดภาวะที่รุนแรงขึ้นก็จะทำให้มีการทำร้ายและเข่นฆ่ากัน เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ (วัชรระ งามจิตรเจริญ, 2552) ในกรณีเหล่านี้ทำให้พระเถระจะต้องเรียนรู้ปัญหาแล้วนำเอาหลักธรรมมาบูรณาการควบคู่ไปด้วย เพื่อที่จะได้เป็นการสร้างเสริมศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเจ้าอาวาส ในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ได้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา สามารถที่จะเอามาประพจน์ปฏิบัติในชีวิต การงานของตนได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความสงบสุขอย่างยั่งยืนถาวร เพราะว่าการศึกษาเล่าเรียนแล้วได้น้อมนำมาสู่การประพจน์ปฏิบัตินั้นเป็นสิ่งที่ดี ผู้รู้สรรเสริญยกย่องว่า เป็นผู้เลิศกว่าผู้ใดในโลกนี้ (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2550)

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ว่า เหตุใดท่านจึงมีความละเอียดลึกซึ้งทั้งปริยัติ ปฏิบัติ มีวิสัยทัศน์ เป็นแบบอย่างอันดี รู้จักหลักการครองงานบริหารคน มีกุศโลบายในการทำงาน สร้างศรัทธาทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ได้ประพจน์ปฏิบัติตั้งมั่นอยู่ในเส้นทางศีลธรรม สามารถดึงดูดจิตใจประชาชนในยุคสมัยนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาศรัทธาในพระพุทธศาสนา

2.2 เพื่อศึกษาปฏิบัติของพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท)

2.3 เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท)

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้ศึกษาหลักศรัทธาและปฏิบัติของพระราชปริยัตยากร วัดพิชโสภาราม จังหวัดอุบลราชธานี และรูปแบบการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท)

3.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย พระครูสิริภาวนาภิรม เจ้าอาวาสวัดพิชโสภาราม พระครูเกษมพิชโสภณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพิชโสภาราม พระครูปริยัตยานุการ พระมหาวีเชียร อดิเมธ พระศรีสุตาลังการ (หนูกาญจน์) เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ เจ้าคณะอำเภอเขมราฐ พระมหาหนูสิน ฐานธมโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสฝ่ายปกครอง พระมหาไพฑูรย์ ขนดีสารโห้วหน้าฝ่ายปกครอง ดร. พระครูใบฎีกาสมกฤต คมกีโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระมหาไม กิตติภทโท ผู้ช่วยเจ้าอาวาสฝ่าย พระครูภาวนาภิจักร เจ้าอาวาสวัดบ้านเก่าบ่อ พระอาจารย์เล็ง จันทูปโม ที่ปรึกษาเจ้าอาวาส พระมหาจินดา สงฆภทโท ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระมหาพงษ์ศักดิ์ สิทธิเมธี เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ วัดสว่างอารมณ์ แม่ชีสัมฤทธิ์ ถมทองคำ แม่ชีวนา ต้นจันทน์ แม่ชีปราณี คำหงษา แม่ชีจุฑามาศ เลิศรุ่งรัชฌณา แม่ชีชญาภา ศรีราชพัฒน์ นางวิไลวัลย์ มีธรรม ด.ต. ไพโรจน์ ปานกลีบ คุณณิชาพร เสนิงค์ ณ อยุธยา และนายคงปฐวี มีทิศ รวมผู้ให้สัมภาษณ์ 20 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยวิเคราะห์หลักและวิธีการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท) ดังนี้

1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary of Data) ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 ภาษาไทย และโดยการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพิชโสภาราม เจ้าคณะตำบลแก้งเหนือ เจ้าคณะอำเภอเขมราฐ แม่ชี และอุบาสกอุบาสิกาในพื้นที่ทำการศึกษาคือวัดพิชโสภาราม

2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source of Data) การรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแยกประเภทได้ดังนี้

ก) หนังสือ ได้แก่ อรรถกถา ปกรณ์วิเสส หนังสือตำรา วารสาร เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศรัทธา รวมถึงประวัติพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท)

ข) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เว็บไซต์ ของพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท)

ค) รวบรวมข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะวิจัยต่อไป

5. ผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องนี้ ได้ศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการ มีสาระสำคัญดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ศัทธิฐานตามรูปของบาลี แต่ถ้าเป็นสันสกฤตมีรูปเป็นศรัทธา ซึ่งแปลว่า ความเชื่อ แบ่งออกเป็น 2 อย่าง (พระมหาภูมิจาย อคคปญโญ, 2558) คือ 1) ศัทธิฐานณสัมปยุต ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล และ 2) ศัทธิฐานณวิปยุต ความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ขาดการพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล อนึ่ง เรียกว่า อธิโมกข์ศรัทธา การเชื่อโดย

ปราศจากสติปัญญา ศรัทธา มี 4 ตามหลักในทางพระพุทธศาสนา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายว่า ศรัทธาทั้งหมดเว้นตลาคตโพธิสัทธาอย่างเดียวโดยใจความ ศรัทธา 3 ข้อต้น ย่อมรวมลงในข้อที่ 4 ได้ทั้งหมด ในข้อ 3 มีข้อธรรมที่มาในบาลีคล้ายกัน แต่เป็นเรื่องของญาณ หรือปัญญา ไม่ใช่เรื่องของศรัทธา เพราะกัมมัสสกตาญาณ ปัญญารู้ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554)

ความจริงศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วยหลักการและวิธีการสร้างศรัทธาในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการสร้างศรัทธาในลักษณะแบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รอโอกาสในแต่ละครั้ง จะมีลีลาการสอน 4 รูปแบบ คือ ชี้แจงให้เห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เข้าใจให้อาจหาญ และ ปลอบขโลมใจให้รำเริง

พระพุทธเจ้าทรงมีพระสงฆ์สาวกเป็นกำลังหลักในการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา การสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้กระทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส การตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าประธานหลัก พระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติสมควร และยึดมั่นในคุณธรรมของผู้แสดงธรรมจึงสามารถสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน โดยมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายในภายนอกได้แก่ ด้านบุคลิกภาพรูปร่างหน้าตาและคุณธรรมของผู้สร้างศรัทธา

ปฏิปทาในการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นต้องเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย การที่พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นท่ามกลางสังคมอินเดียที่มีความหลากหลายทางด้านความเชื่อ ศาสนา ลัทธิต่างๆ ที่อุบัติขึ้นก่อนพระพุทธศาสนา ตลอดจนลัทธิที่เกิดขึ้นมาภายหลัง แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้นมาในดินแดนชมพูทวีป แต่มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากลัทธิศาสนาอื่น เพราะการปฏิรูปสังคมอินเดียเสียใหม่ คือพระพุทธศาสนาได้เสนอหลักทฤษฎีใหม่ ซึ่งหักล้างกับความเชื่อดั้งเดิมของศาสนาพราหมณ์โดยสิ้นเชิง เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงมีปัญหาและอุปสรรคในการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นทั้งปัญหาภายใน และปัญหาภายนอก (พระครูโสภาธรรมพิทักษ์, 2555)

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักและวิธีการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวทางพระราชปรีชาญาณ (บุญเรือง สารโท) (พระมหามงคล มงคลโก (ไสโยธา), 2554) นั้น ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือและศรัทธา เพราะท่านเป็นผู้นำทางความคิดที่มีความรู้ความสามารถสร้างศรัทธาในพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนได้อย่างดีเยี่ยม และท่านได้เป็นแบบอย่างของความเป็นผู้นำหลาย ด้าน ทั้งในด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม ท่านได้เป็นต้นแบบของความดีงาม ยึดมั่นในการทำความดี มีผลงานมากในการทำประโยชน์เพื่อสังคม ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่ ด้วยคุณธรรมที่ท่านได้ยึดเป็นแนวปฏิบัติ คือ ความขยัน ซื่อสัตย์ อุตุน เสียสละ เป็นพระสงฆ์ที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบ เป็นผู้นำทางความคิด มีจิตและวิญญาณของความเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา มีปฏิปทาในการสร้างศรัทธาตามหลักพุทธธรรม ซึ่งมีผลงานการสร้างศรัทธาใน

พระพุทธศาสนาในลักษณะของการประยุกต์ให้เข้ากับวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งต้องใช้การนำเสนอแบบวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังได้รู้ถึงหลักคำสอนที่ทางพระพุทธศาสนาummองที่แตกต่างกัน ผ่านออกมาในลักษณะการสอนสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน การแสดงพระธรรมเทศนา และการกล่าวสัมโมทนียกถา จะเป็นลักษณะที่จะฉลองศรัทธาเจ้าภาพ เพิ่มพูนปัญญาบารมีและให้กำลังใจต่อผู้ได้บังคับบัญชา ให้มีกำลังใจในการประกอบศาสนกิจที่สมบูรณ์ต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นการออกไปปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้บังคับบัญชาในการออกตรวจการณ์ หรือออกไปรับรู้การปฏิบัติงานของผู้ได้บังคับบัญชาในการสนองงานคณะสงฆ์ ส่งผลให้เกิดความสามัคคี สามารถประคับประคองศรัทธาประชาชนในพื้นที่ได้ดี

ปฏิภาในการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้น ท่านได้ดำเนินตามพุทธธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ปฏิบัติไว้เป็นตัวอย่างในการประกาศพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ท่านยังมีแนวคิดให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรได้มีโอกาสในการศึกษาที่สูงขึ้นไม่จำกัดเฉพาะนักธรรม-บาลี ท่านยังจัดการศึกษาในส่วนอื่นอีก เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม ถ้าอยู่ในเพศบรรพชิตก็จะเป็นการกำลังสำคัญในการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพราะการศึกษาที่สูงจะได้รับไว้วางใจ หรือได้รับการเชื่อถือจากประชาชนทั่วไป แต่ถ้าสึกออกไปแล้วมีความรู้สามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการสร้างศรัทธา ปัญหาที่สำคัญที่สุดเกิดจากพระสงฆ์เองไม่ยอมพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ขาดการคิดวิเคราะห์ที่ถูกต้อง ไม่มีใจรักการสร้างศรัทธา พบความล่าช้าบ้างก็เกิดการท้อแท้ ปัญหาในการสร้างศรัทธา คือ ผู้สร้างศรัทธาไม่มีความสามารถ ความสามารถของนักสร้างศรัทธาจึงเป็นปัญหาใหญ่ ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการสร้างศรัทธานั้น จะมีสาเหตุที่สำคัญหลายประการ เนื่องจากท่านไม่เป็นมหาเปรียญจึงอยากให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสได้พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ สามารถมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ของพระสงฆ์ที่มีพรรษามากกว่าท่าน หรือบุคคลที่ท่านแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ในระดับต่างๆ ท่านจะให้ความสำคัญต่อพระเปรียญธรรมก่อน ทำให้เกิดความไม่พอใจ และต่อต้านในบางครั้ง แต่เมื่อเห็นท่านทำงานแล้วก็หันมาสนับสนุนอย่างเต็มที่ เพราะเห็นว่าท่านทำงานจริง และเอาใจใส่ในการทำงานอย่างเต็มที่

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ได้มีการวิเคราะห์หลักและวิธีการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาตามแนวทางของพระราชปริยัติยากร (บุญเรือง สารโท) ในฐานะพระสงฆ์นักสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความทุ่มเทเสียสละ ตั้งมั่นในอุดมการณ์ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในการสร้างศรัทธาในธรรมะตามกลวิธีทั้ง 4 รูปแบบ ด้วยบุคลิกภาพที่เป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจกับทุกคน เนื้อหาของธรรมะมีความถูกต้องตามหลักธรรม ชัดเจน เข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ปัจจัยที่ทำให้ท่านประสบผลสำเร็จในการการสร้างศรัทธานั้นประกอบด้วย ปัจจัยด้านองค์ประกอบการสอนสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน หรือการบรรยายธรรม ท่านมีความน่าเชื่อถือที่ได้มาจากความรู้ความสามารถ บุคลิกลักษณะและคุณธรรมที่มีเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คนโดยทั่วไป จนสามารถได้รับวางใจให้เป็นผู้นำในการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงขับเคลื่อนให้หลวงพ่อบรรลุผลสำเร็จ เป็น

แรงผลักดันจากภายในโดยมีหลัก อัตตัญญุตารู้จักตน คือ รู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัดความสามารถ และคุณธรรมของตนตามเป็นจริง เพื่อประพฤติได้เหมาะสมและพึงพาตนเอง

ท่านมีรูปแบบและแนวทางในการสร้างศรัทธาด้วยการนำเสนอพุทธธรรมที่ทำให้ผู้ฟังมีความรู้เข้าใจแจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง มีเหตุผล มีมุมมองให้แง่คิด สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ โดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย การใช้ถ้อยคำอย่างบุคคล การใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้ทุกคนที่สามารถมานำเสนอ ซึ่งเป็นรูปแบบและแนวทางที่ใช้จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท่าน จึงเป็นการสร้างศรัทธาในพุทธธรรมที่สอดคล้องกับพุทธวิธีในการสอน

คุณค่าของหลักและวิธีการสร้างศรัทธาของท่านต่อสังคมชาวอีสานนั้น ได้นำพาพุทธศาสนิกชนให้สามารถพัฒนาตนเองได้ตามฐานะ ด้วยอาศัยหลักพุทธธรรมที่ท่านได้สั่งสอน และอบรมในโอกาสต่างๆ กัน และได้ส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ต่ออาชีพ การงาน หน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่นั้นให้บรรลุตามเป้าหมายของตน ครอบครัว หมู่บ้านและชุมชนโดยการปลูกฝังศรัทธา ความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา เป็นพื้นฐานก่อน แล้วทำให้เข้าใจด้านศาสนธรรม และศาสนพิธี อย่างถูกต้อง เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน ทั้งวัด บ้าน และโรงเรียนแบบบูรณาการ เพื่อให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีเศรษฐกิจพอเพียงตนเองได้ให้ความช่วยเหลือกันด้วยจิตเมตตาต่อกันแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท พึ่งพากันได้ทั้งทางกาย และทางจิตใจ ร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น ทั้งหมู่บ้าน ชุมชน วัด และโรงเรียนให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปอย่างเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน และเกิดสามัคคี

6. อภิปราย

แบบสัมภาษณ์รูปการสร้างศรัทธาของพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท) ซึ่งแบ่งเป็นระดับคือ ที่ปรึกษาเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสแผนกต่างๆ รวมทั้งแม่ชีที่มาถือศีลปฏิบัติธรรมอยู่ในวัดพิชโสภาราม ซึ่งในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ได้ตั้งเป็นประเด็นคำถาม ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ประกอบด้วย 6 คำถามด้วยกัน คือ

6.1) พระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท) สร้างศรัทธาอย่างไร คำตอบที่พบในประเด็นนี้ ก่อนที่จะตอบปัญหาในประเด็นนี้ จะขอกล่าวทบทวนหลักศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 คือ ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อ หมายถึงเฉพาะศรัทธาที่เชื่อด้วยปัญญา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุ ถ้าเชื่อโดยปราศจากปัญญา เรียกว่า อธิโมกข์ (ความน้อมใจเชื่อ) ศรัทธา มี 4 ประการ คือ 1) กัมมสัทธา เชื่อกรรม 2) วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์โลกมีกรรมเป็นของของตน 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ความเชื่อทั้ง 4 ประการนี้เป็นคุณสมบัติของอุบาสกอุบาสิกา เป็นเหตุให้เกิดความกล้าหาญที่จะทำความดีด้วยตนเอง ไม่มกมายเชื่อง่าย ไม่หลงเชื่อเรื่องการดลบันดาลเรื่องปาฏิหาริย์เป็นต้น เหตุที่ทำให้เกิด คือ มีวัตถุที่น่าเลื่อมใสเป็นเหตุใกล้ หรือเหตุเกิดของศรัทธานั้นปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก รูปสูตร มี 4 ประการ คือ มีรูปเป็นที่น่าเลื่อมใส มีเสียงเป็นที่น่าเลื่อมใส มีความเศร้าหมองเป็นที่น่าเลื่อมใส และมีธรรมเป็นที่น่าเลื่อมใส มีความเลื่อมใสเป็นกิจ

เปรียบเทียบเหมือนแก้วมณีที่ทำน้ำให้ใสฉะนั้น ซึ่งในคัมภีร์มิลินทปัญหา พระติปิฎกจุฬารัตนอภัยบาย ลักษณะหน้าที่ของสัทธาว่ามีลักษณะให้ใจผ่องใส ซึ่งหมายถึงสามารถข่มนิวรณ์ได้อย่างหนึ่ง มีลักษณะให้แล่นไป ซึ่งหมายถึงเห็นจิตของผู้อื่นพ้นจากกิเลสแล้ว ย่อมทำความเพียรเพื่อบรรลุนิพพานที่ตนยังไม่ได้บรรลุ จะเห็นว่า หลักศรัทธาที่พบในคัมภีร์พระพุทธศาสนาดังกล่าวนั้น ส่งผลสะท้อนมาสู่พระราชปรีชาญาณว่า ท่านเป็นบุคลาธิษฐานของเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจนในเรื่องปฏิปทาในศรัทธาตามหลักในพระพุทธศาสนาได้อย่างครบถ้วน

จากที่ผู้วิจัยได้สังเกตพบว่า พระราชปรีชาญาณ (บุญเรือง สารโท) ได้ปลูกสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่บุคคลที่ไม่เคยศรัทธาและไม่รู้ว่าศรัทธาคืออะไร เปลี่ยนมาเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักศรัทธาในทางคัมภีร์กล่าวคือ อจลศรัทธา หมายความว่า ในพระพุทธศาสนานั้นกล่าวถึงศรัทธาที่เป็นหลักแกนกลาง พบในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้เป็นข้อเดียว คือ ตถาคตโพธิสัทธา ความเชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต คำบาลีว่า “สทฺทหิตตถาคตสส โพธิ” บางครั้ง เมื่อทรงแสดงคุณสมบัติของอริยสาวก จึงตรัสถึงอเวจฺจปสาทะ คือความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว ในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม และในพระสงฆ์ เช่น ศรัทธาที่มักกล่าวถึงในอรรถกถา ได้แก่ สัทธา 2 คือ 1) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต 2) กัมมผลสัทธา เชื่อกรรมและผลของกรรม แต่หลายแห่ง เช่น แสดงสัทธา 2 คือ 1) กัมมผลสัทธา เชื่อกรรมและผลของกรรม 2) รตนัตถสัทธา เชื่อพระรัตนตรัย กัมมผลสัทธา เป็นโลกียสัทธา รตนัตถสัทธา ถ้าถูกต้องจริงแท้เห็นประจักษ์ด้วยปัญญามั่นคงไม่หวั่นไหว เป็นโลกุตตรสัทธา อย่างไรก็ตาม ที่รู้จักกันมาก คือ สัทธา 4 ซึ่งเป็นชุดสี่ๆ กันมา ที่จัดรวมขึ้นภายหลัง คือ 1) กัมมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อการกระทำ 2) วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต

อรรถกถาทั้งหลายจำแนกว่ามี สัทธา 4 ระดับ เช่น คือ 1) อาคมนสัทธา ความเชื่อความมั่นใจของพระโพธิสัตว์ อันสืบมาจากการบำเพ็ญสั่งสมบารมี หรือเรียกอีกอย่างว่า อาคมนียสัทธา หรือ อาคมสัทธา 2) อธิคมสัทธา ความเชื่อมั่นของพระอริยบุคคล ซึ่งเกิดจากการเข้าถึงด้วยการบรรลุนิพพานเป็นประจักษ์ หรือเรียกอีกอย่างว่า อธิคมนสัทธา 3) โอภักปนสัทธา ความเชื่อหนักแน่นสนิทแน่วเมื่อได้ปฏิบัติก้าวหน้าไปในการเห็นความจริง หรือ โอภักปนียสัทธา ซึ่งตรงกับอโหสิกรรม 4) ปสาทสัทธา ความเชื่อจากการได้ยินได้ฟัง

เมื่อกล่าวโดยสรุปตรงนี้ จะเห็นได้ว่า พระราชปรีชาญาณ (บุญเรือง สารโท) นั้นท่านได้นำพาศิษย์ของท่านทุกคนนั้นได้เข้าถึงศรัทธาได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์อย่างยิ่ง คือ ท่านไม่ได้เป็นเพียงทำให้ศิษย์ได้เกิดศรัทธาในตัวท่านเท่านั้น เพราะเมื่อวิเคราะห์จากการสร้างศรัทธาของท่านแล้วยังพบกับหลักศรัทธาอีกหลายอย่างที่เป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้อย่างครบบริบูรณ์

6.2) พระราชปรีชาญาณ (บุญเรือง สารโท) ได้เน้นศรัทธา ในเรื่องใดบ้าง แล้วท่านมีความเข้าใจอย่างไร คำตอบที่พบในประเด็นจากการสัมภาษณ์พระเถระท่านหนึ่งกล่าวว่า พุทธตรงกันว่า การเสียสละ เป็นจุดดึงดูดศรัทธาของลูกศิษย์และผู้ทีพบเห็น เช่น กรณีการดูแลวัดและสำนักปฏิบัติธรรมของท่านเมื่อครั้งที่ท่านมีชีวิตอยู่นั้น ท่านจะไปจ่ายตลาดเอง จนเป็นที่รู้จักของแม่ค้าในแถวนั้น

ส่วนเรื่องอื่นๆ เช่น มีพระมาขอวัตถุมงคลกับท่าน ท่านได้มอบวัตถุมงคลทั้งหมดให้จนหมด ซึ่งปัจจุบันพระที่มาขอวัตถุมงคลนั้นกลายเป็นที่รู้จักของคนเป็นจำนวนมาก และมีความศรัทธาในหลวงพ่อกมาก ในประเด็นนี้สรุปว่า หลักการสร้างศรัทธาของท่านนั้น สามารถสงเคราะห์เข้ากับหลักสังคหวัตถุธรรม คือเรื่องที่จะสงเคราะห์กัน คุณเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์คือช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลกคือสังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ ดุจสลักยี่ดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถและวิ่งแล่นไปได้ มี 4 อย่าง คือ 1) ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน 2) ปิยวาจา พุดจา น่านิยมนับถือ 3) อตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ และ 4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอต้นเสมอปลาย คือ ไม่ถือตัว

6.3) ช่องทางในสร้างศรัทธาของพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท) คืออะไร มีกลุ่มเป้าหมายคือใคร คำตอบที่พบในประเด็นนี้คือ ในสมัยอดีตนั้น ท่านเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยอยู่เสมอ คือ ใช้ความรู้ความสามารถทุกอย่างที่ท่านมีอยู่เช่น ถ้าเป็นเด็กก็ให้ขนม เพื่อเป็นเครื่องดึงดูดใจเขาเข้ามาวัด จากนั้นก็ใช้เด็กชักจูงพ่อแม่เข้ามาวัด ด้วยการนำพาชาวบ้านให้ทำทานรักษาศีลและปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ลูกหลานสืบไป

6.4) ท่านคิดว่า การสร้างศรัทธาของพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท) ที่ผ่านมามีความเหมาะสมกับสังคมหรือไม่อย่างไร คำตอบที่พบในประเด็นนี้คือ การสร้างศรัทธาของท่านนั้นถือว่า มีความเหมาะสมกับสังคมทุกยุคทุกสมัย เพราะท่านใช้ชีวิตทุกกลมหายใจของท่านปลุกศรัทธาให้กับลูกศิษย์อยู่ตลอดเวลาทุกคนทุกชนชั้น ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ตามหลักสังคหวัตถุ 4

6.5) ท่านมีความศรัทธาต่อพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท) ในลักษณะแบบไหน คำตอบที่พบในประเด็นนี้คือ การเสียสละตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ ดังที่กล่าวมาแล้ว

6.6) ท่านคิดว่า รูปแบบการสร้างศรัทธาของพระราชปริยัตยากร (บุญเรือง สารโท) สามารถนำไปใช้ในชีวิตมากน้อยเพียงใด และเกิดประตอสังคมมากน้อยเพียงใด คำตอบที่พบในประเด็นนี้คือ ศรัทธาที่ได้รับจากท่าน สามารถนำเอามาใช้กับชีวิตได้มากตลอดชีวิตก็ใช้ไม่หมดทั้งต่อตนเองและต่อสังคมอย่างมาก กล่าวคือ ไม่มีผู้ใดที่ได้ทำเหมือนอย่างท่าน เพราะท่านเป็นผู้ที่นำหลักศรัทธาที่มีอยู่ในตนเองมาปฏิบัติกับผู้อื่นเสมือนตัวท่านเอง ดังจะกล่าวถึงหลักการและวิธีการที่ท่านได้แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง “เตรียมตัว 5 ประการ” คือ 1) เตรียมตัวก่อนตาย 2) เตรียมกายก่อนแต่ง 3) เตรียมน้ำก่อนแล้ง 4) เตรียมแบงก์ก่อนไป และ 5) เตรียมใจก่อนสู้

จากหัวข้อเรื่องเตรียมตัวก่อนตายนี้ ท่านมีวิธีการที่จะนำมาช่วยเหลือศิษย์ด้วยการแนะนำวิธีการในการปฏิบัติก่อนที่จะตายจริงๆ สำหรับความห่วงใยในเรื่องนี้ ทำให้เห็นว่า ท่านมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการในพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง เพราะพิจารณาตามหลักอริยสัจแล้ว ความตายถือว่าเป็นความจริงที่เป็นทุกข์ที่สุดของชีวิต ไม่ว่าใครจะยากดีมีจนขนาดไหนก็ต้องประสบกับความตายอย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้รู้ว่า ท่านสอนให้เราปฏิบัติตามปฏิบัติของพระพุทธเจ้าและเหล่าอริยสาวกในอดีตด้วย ซึ่งกลายเป็นมรดกสืบทอดกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน อนึ่ง ถ้าหากชาวพุทธไม่สนใจในอันตรายของชีวิตในจุดนี้ ก็เท่ากับไม่ได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและเหล่าอริยสาวกด้วย ดังนั้นเราจึงต้องตระหนักถึงเรื่องนี้เป็นสิ่งแรกของชีวิต

ส่วนอีก 4 เรื่องที่เหลือนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องพบเมื่อเรายังมีชีวิตอยู่คือ เตรียมกายก่อนแต่งก็ดี เตรียมน้ำก่อนแล้งก็ดี เตรียมแบงก์ก่อนไปก็ดี รวมเข้าในข้อสุดท้ายคือ เตรียมใจก่อนสู้มันเอง เพราะว่า ถ้าเราไม่เตรียมใจก่อนสู้กับ 3 เรื่องดังกล่าว แสดงว่า เรายังไม่ได้เริ่มทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพราะในเรื่องสุดท้ายคือ เตรียมใจก่อนสู้ ก็เป็นจุดใหญ่ใจความสำคัญของคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ดังที่พบในคาถาธรรมบทว่า ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นหัวหน้า อันแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าเราจะทำพูด อะไรนั้น เริ่มต้นคือ ที่ใจเป็นหลัก จากพุทธพจน์นี้ ทำให้รู้ว่า พระพุทธศาสนาสอนเรื่องจิตใจที่อยู่เบื้องหลังของการกระทำ ถ้าใครสามารถฝึกใจสอนใจได้ก็จะพบกับความสำเร็จในชีวิตหน้าที่การงานอย่างแน่นอน สำหรับหลักในการนำมาพิจารณาในการต่อสู้ คือ ต่อสู้กับความลำบาก ต่อสู้กับทุกขเวทนา ต่อสู้กับการล่วงเกินของผู้อื่น และต่อสู้กับอำนาจของกิเลสตัณหาทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้น ดังมีรายละเอียดดังนี้

1) ต่อสู้กับความลำบาก ในเรื่องนี้ท่านอธิบายว่า เมื่อเราประกอบกิจการงานในนา สวน ไร่ จะพบกับความยากลำบากต่างๆ นานา เช่น ความร้อนฝนหนาวเป็นต้น

2) ต่อสู้กับทุกขเวทนา ท่านอธิบายว่า ธรรมดาของคนเราที่เกิดมานั้นจะต้องพบกับความเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งเป็นอันตรายของชีวิต เพราะบางคนพบกับเวทนาแทบปางตายต้องร้องไห้ครวญคราง เพราะทุกขเวทนาครอบงำจนขาดสติขาดสัมปชัญญะ ซึ่งทุกขเวทนานี้ท่านเตือนคณะศิษย์อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์องค์สามเณรหรือชาวบ้าน ท่านเน้นว่า พระสงฆ์องค์สามเณรหรือพราหมณ์ที่ถือบวช ถ้าเกิดเวทนาอย่างใดแล้วไม่สามารถข่มหรือทนด้วยขันติธรรมแล้ว ถือว่า เป็นเรื่องที่น่าอับอายขายหน้าเป็นอย่างยิ่ง

3) ต่อสู้กับการล่วงเกินของผู้อื่น ท่านอธิบายว่า ในเวลาเราอยู่ด้วยกันหลายคนก็มีการทำพูดที่แตกต่างกันอันนำมาซึ่งการกระทบกันด้วยกาย และวาจาอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าไม่มีความอดทนกับเรื่องนี้ ก็จะไปสู่ปัญหาความเดือดร้อนวุ่นวาย ซึ่งถ้าใครสามารถทำได้ก็จะพบกับความสงบสุขของตนและสังคม ดังตัวอย่างที่พบในพระสารีบุตรเถระ ผู้ที่มีความอดทนอย่างแรงกล้า ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่พระสงฆ์องค์เณรอุบาสกอุบาสิกา เพราะท่านไม่เคยโกรธใครๆ เลยถึงจะถูกพราหมณ์ทดสอบท่านด้วยการเอากำปั่นทุบหลังท่านในขณะที่ท่านกำลังเดินบิณฑบาตอยู่ แต่ท่านก็ไม่ทำความโกรธหรือทำอาการหวั่นไหวในการกระทำนั้นๆ ของพราหมณ์โดยประการทั้งสิ้น ในที่สุดพราหมณ์รู้ว่าท่านไม่โกรธตนเลยจึงขอมาโทษต่อท่าน เป็นตัวอย่างของเรื่องนี้

4) ต่อสู้กับอำนาจของกิเลสตัณหาทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้น ท่านอธิบายว่า ธรรมดาของคนเรานั้นล้วนแล้วตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสได้แก่ความโลภอยากได้ของคนอื่นบ้าง ความโกรธประทุษร้ายคนอื่นบ้าง และความหลงไม่รู้อย่างจริงว่าอะไรคือทุกข์เป็นต้น เมื่อเกิดอุปาทานขึ้นมา เราจึงไม่ควรที่จะทำตามอำนาจของกิเลส เราต้องมีความอดทน และมีกำลังใจที่จะต่อสู้ด้วยคุณธรรมประจำใจที่เรียกว่า เวสาร์ชกรณธรรม ธรรมให้ใจอาจหาญ 5 อย่างได้แก่ (1) ศรัทธา (สัทธา) ความเชื่อมี 4 ได้แก่ เชื่อกรรมว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (กัมมสัทธา) เชื่อผลของกรรมว่าความสุขและความทุกข์ที่เราได้รับในปัจจุบันนี้ ก็เพราะเราเคยทำความดีและความชั่วเอาไว้ในอดีต (วิปากสัทธา) เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนเอง ไม่มีใครหรือผู้ใดจะทำให้แก่กันได้ การที่

คนเราเกิดมาแล้วมีรูปร่างผิวพรรณต่างกันนั้น ก็เพราะเขาเคยทำเอาไว้แล้วในอดีต ดังสพุทธพจน์ที่ว่า กมฺมํ สุตเต วิหติ ยทิทํ หีนปณฺฑิตาย ที่แปลว่า กรรมแล ย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลาย ให้เป็นไปต่างๆ กันคือ ให้เลว และประณีต ในกัมมัสสกตาสัทธาและ เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า ธรรมะทุกอย่างเกิดขึ้นมาตามกำลังแห่งการปฏิบัติของตนคือตถาคตโพธิสัทธา (2) ศีล การรักษากายให้ตั้งอยู่ในความเรียบร้อย (3) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษามาก (4) วิริยารัมภะ พยายามเพียรในการประกอบสัมมาอาชีวะจนประสบผลสำเร็จ และ (5) ปัญญา รอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

ท่านกล่าวสรุปใจความว่า ถ้าผู้ใดตั้งอยู่ในคุณธรรม 5 ประการดังกล่าวและตั้งมั่นอยู่ในอิทธิบาท 4 จะสามารถสู้กับสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาได้อย่างแน่นอน และจากการสัมภาษณ์พระเถรานุเถระ พบว่า การสร้างศรัทธาของพระราชปริยัตยากร อยากรเสนอแนะให้ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ปกครองทุกคนขึ้น เป็นปฏิปทาของพระราชปริยัตยากรมาใช้ในการทำหน้าที่ของตนเองและกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ให้มีศรัทธาจริยาสัมมาปฏิบัติอย่างครบบริบูรณ์

คุณค่าของหลักและวิธีการสร้างศรัทธาของพระราชปริยัตยากรต่อสังคมไทยนั้น ได้นำพาพุทธศาสนิกชนให้สามารถพัฒนาตนเองได้ตามฐานะ ด้วยอาศัยหลักพุทธธรรมที่ท่านได้สั่งสอนและอบรมในโอกาสต่างๆ กัน และได้ส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ต่ออาชีพ การงาน หน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่นั้นให้บรรลุตามเป้าหมายของตน ครอบครัว หมู่บ้านและชุมชนโดยการปลูกฝังศรัทธา ความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา เป็นพื้นฐานก่อน แล้วทำให้เข้าใจด้านศาสนธรรม และศาสนพิธี อย่างถูกต้อง เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน ทั้งวัด บ้าน และโรงเรียน แบบบูรณาการ เพื่อให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีเศรษฐกิจพอเพียงตนเองได้ให้ความช่วยเหลือกันด้วยจิตเมตตาต่อกันแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท พึ่งพากันได้ทั้งทางกาย และทางจิตใจ ร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น ทั้งหมู่บ้าน ชุมชน วัด และโรงเรียนให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปอย่างเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน และเกิดสามัคคีธรรม ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมสืบไป

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อที่น่าสังเกตคือ ในปฏิปทาเรื่องการอดอาหารคือ ไม่ฉันอาหารแต่มีชีวิตอยู่ได้ของท่านนั้น ทำไมจึงยังมีการนำเอามาประพฤติปฏิบัติกันอยู่ ทั้งที่พระพุทธองค์ได้ทรงสอนให้เลิกทรมานตนให้ลำบากในท่านองนี้ เพราะไม่สามารถยังมรรค ผล นิพพานให้เกิดได้ ซึ่งพระพุทธองค์ก็ทรงปฏิบัติตามแนวทางนี้ถึง 6 ปี ก็ยังไม่ได้บรรลุธรรมวิเศษอะไรเลย ปฏิปทาเรื่องการอดอาหารนี้ก็ดี หรือเรื่องในท่านองนี้เกี่ยวกับอาหารการกินนี้ ไม่ควรนำเอามาเป็นปฏิปทาเพราะไม่ใช่หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอน ดังมีใจความบางตอนที่ท่านกล่าวเอาไว้เป็นอุทาหรณ์สอนใจในเรื่องนี้ว่า “เราไม่ได้ดำเนินการทางจิตเพียงอย่างเดียว เราเป็นแต่เพียงว่า ไปดำเนินการทางกาย เช่น ไปข่มกายด้วยการไม่กินข้าว ด้วยการกินเจ เราข่มแต่กาย เราไม่ได้ข่มจิต จึงถอนอุปาทานไม่ได้จนปีที่ 5 จึงเข้าใจในเรื่องอาหารมากกว่าคนอื่น จึงไม่ติดใจเรื่องประเภทของอาหารตั้งแต่นั้นมา” หลังจากนั้นท่านก็ได้วางทฤษฎีหลักสูตรของการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการอดอาหารและในการเริ่มฉันอาหารเพื่อ

เป็นปฏิปทาในการปฏิบัติต่อไป นอกจากนี้ ยังมีเรื่องการเข้าสมาธิตัวแข็งของสามเณร และการปิดตาอ่านหนังสือของโยม ซึ่งเป็นปฏิปทาในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและนำพาสู่การประพฤติปฏิบัติในสมณะและวิปัสสนากรรมฐานนั้นในยุคปัจจุบันนี้ ยังไม่พบว่า ลูกศิษย์ของท่านรูปใดได้นำเอาหลักการและวิธีการในการสร้างศรัทธาดังกล่าวมาใช้เลย หลังจากที่ท่านล่วงลับดับสังขารไป เหลือเพียงวิดีโอ หนังสือ และคำบอกกล่าวเล่าขานกันเท่านั้น หรือ ทำไมไม่มีผู้หาญกล้านำพาเอาหลักการและวิธีการสร้างศรัทธา เหมือนเมื่อครั้งที่ท่านอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่มาใช้ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ผู้ที่ยังไม่ศรัทธาได้เกิดศรัทธาและผู้ทีศรัทธาอยู่แล้วได้ศรัทธา

จากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้ หลักการและวิธีการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา ตามแนวทางของพระราชปริยัติยากร ผู้วิจัยขอเสนอแนะผู้ที่สนใจว่าเรื่องที่ได้อ้างมานั้น คือ เรื่อง หมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ที่เป็นโครงการศึกษาและพัฒนาหมู่บ้านที่เป็นแบบอย่างในเรื่อง การรักษาศีลธรรม ที่ประสบความสำเร็จในยุคของท่าน คือได้รับความช่วยเหลือและร่วมมือเป็นอย่างดีจากชาวบ้านในแถวนั้น ซึ่งควรจะศึกษาเรื่องนี้ต่อขยายผลให้เกิดเป็นหมู่บ้านปราศจากอบายมุข เพื่อเป็นการสนองนโยบายหลักการในพระพุทธศาสนาและสร้างศรัทธาให้ยั่งยืนมั่นคงให้ สัมกับบ้านเมืองเราเป็นเมืองพุทธ นอกนี้ยังมีเรื่องน่าสนใจคือ ควรเปรียบเทียบกับการสร้างศรัทธา ในนิกายอื่น ควรนำรูปแบบหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองมาประกาศใช้โดยนโยบายรัฐ

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- ธิดาภูมิ หมั่นมี. (กนิยาน-ธันวาคม, 2557). “มิติใหม่ของการบริหารองค์กรภาครัฐ”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3(3)
- พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม/เงางาม). (2555). “ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท)”. *ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2550). *พระบรมราชาธิบายเรื่องความสามัคคี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2549). *พุทธวิธีการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด
- พระราชปริยัติยากร (บุญเรือง สารโท). (2558). *เตรียมตัว 5 ประการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท ธนาเพรส จำกัด,
- พุทธทาสภิกขุ. (2542). *บางแง่มุมของกามในทัศนะพุทธทาสภิกขุ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- วัชรระ งามจิตรเจริญ. (2552). *พระพุทธศาสนาเถรวาท*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

**คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงาน
เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
QUALITY OF PUBLIC SERVICE ACCORDING FOUR SANGAHAVATTHUOF
YANNAWA DISTRICT OFFICE, BANGKOK**

สามเณรเมธี เสี่ยง่วง (ศิลาวงศ์)* พระมหาโชวี ทสสนีย,ดร** ธิติวดี หมั่นมี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้ใช้บริการ 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ต่อเดือน 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขต่อการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี การโดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 397 คน จากประชากรจำนวน 55,789 คน ซึ่งเป็นประชาชนในเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการให้บริการประชาชน ด้วยวิธีเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 3.15$ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชน ที่มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านสมานัตตามีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 3.15$. รองลงมาคือด้านทานมีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 3.15$ ด้านอัตถจริยามีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 3.15$ และน้อยที่สุดคือ ด้านปิยวาจา มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 1.14$ สรุปภาพรวม ประชาชน ที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ตามลำดับ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังกัดวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ มีสถานภาพ มีระดับการศึกษา มีรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังกัดวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

3. ปัญหาอุปสรรคและอุปสรรคเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการตามหลักสังกัดวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผู้บริหารขาดความสามารถในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสำหรับการบริหารประชาชนขาดการส่วนร่วมในการประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะจึงควรมีแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้และเพิ่มขีดความสามารถในการประยุกต์หลักการบริหารเพื่อใช้ในการบริหารองค์กร และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินและเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหาร

คำสำคัญ: คุณภาพการให้บริการประชาชน , สังกัดวัตถุ 4 , สำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the quality of public service according four Sanghavitthu of Yannawa district office, Bangkok, 2) to compare the pinion of customer toward the quality of public service according four Sanghavitthu of Yannawa district office, Bangkok speared by gender, age, status, educational level, occupation and income per month and 3) to study the problems obstacles and suggestions toward the quality of public service according four Sanghavitthu of Yannawa district office, Bangkok.

This research was a mixed methods research of the qualitative and quantitative researches. The quantitative research was conducted by studying the samples of 397 respondents which selected by stratified random sampling of 55,789 persons. Statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One Way Analysis of Variance, Least Significant Different: LSD. The quantitative research was conducted by In-depth interviewing the 9 key informants who were experts on public service which selected by purposive sampling. Data analyzing was used descriptive Analysis.

The research findings were as follows:

1) The opinions of populace toward the quality of public service according four Saṅghavattthu of Yannawa district office, Bangkok in overall were at medium level ($\bar{x}=3.15$). After considering each aspect found that all aspects were also at medium level and ranked from the highest mean to the lowest mean as follows: Samāttatāspec ($\bar{x}=3.15$), Dāa aspect ($\bar{x}=3.15$), Atthacariyā aspect ($\bar{x}=3.15$) and Piyavācā aspect ($\bar{x}=3.14$).

2. The comparison of populace toward the quality of public service according four Saṅghavattthu of Yannawa district office, Bangkok separated by personal factor found that the samples who were different of gender, status, educational level and income per month were not different opinions and the samples who were different of occupation were different opinions at 0.05

3) The problems and obstacles of the quality of public service according four Saṅghavattthu of Yannawa district office Bangkok 1) the leader lacked competency to apply the management principle for administration, 2) populace lacked participation evaluation and suggestion for administration. The suggestions were 1) there should be leadership development and increasing the competency of administrators and 2) there should be opportunities for public participation.

Keywords: Quality of Public Service According , Four Saṅghavattthu , Yannawa District office

1. บทนำ

การให้บริการประชาชนเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลเป็นภารกิจที่สำคัญทางด้านการตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนที่ขอรับบริการภายใต้ระเบียบกฎหมายและข้อบังคับที่กำหนดไว้ในปัจจุบันนี้รัฐบาลได้เร่งรัดให้ส่วนราชการต่างๆ ขยายขอบเขตและปรับปรุงการบริการประชาชนในรูปแบบต่างๆ การบริการประชาชนจึงเป็นหนึ่งในการกิจการ “ บำบัดทุกข์บำรุงสุข ” ของกรมการปกครองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่สะดวกทั่วถึงและเป็นการประสานเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในระหว่างประชาชนกับข้าราชการ (กรมการปกครอง, 2533) ทั้งภาครัฐและเอกชนย่อมต้องมีการพัฒนาองค์กรให้สามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร นั้นต้องอาศัยปัจจัยด้านบุคคลเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารองค์กรทุกๆ องค์กร เพราะบุคคลมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ การประเมินผล ดังนั้น ผู้นำจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (อนุกูล กระจ่าง, 2557)

การให้บริการโดยปรับปรุงการให้บริการใน 3 ด้านคือ 1.ด้านกายภาพปรับปรุงสำนักงานเขตให้มีความสวยงาม สะดวกสบายและทันสมัยยิ่งขึ้นด้านที่ 2. ด้านระบบงาน มีการพัฒนางาน

บริการทุกประเภทของสำนักงานเขตให้เป็นมาตรฐานเดียวกันลดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกับเพิ่มงานบริการประเภทต่างๆไว้ในศูนย์บริการกรุงเทพมหานครอย่างครบถ้วนตรงตามความต้องการของประชาชน เช่น ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายโยธา ฝ่ายรายได้ ฝ่ายการคลัง ฝ่ายเทศกิจ ฝ่ายปกครอง เป็นต้นและด้านที่ 3. ด้านบุคลากร มีการคัดสรรและฝึกอบรมข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเพื่อความพร้อมในการปฏิบัติงานภายใต้หลักเกณฑ์ “สะดวก รวดเร็ว และทันสมัย” (สำนักงานเขตยานนาวา,2555)

ดังคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตนเองและทำให้ผู้ปฏิบัติพันทุกข์เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์เป็นธรรมโอสถนนานเอกที่สามารถเยียวยารักษาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความโลภความโกรธความหลงเพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์มีอานุภาพและเกิดเป็นความเมตตากรุณาปราณมีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในสังคหวัตถุสูตร

หลักสังคหวัตถุซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนนั้นประกอบด้วยหลัก 4 ประการด้วยกันดังนี้

1. ทานให้ปันคือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจและศิลปวิทยา
2. ปิยวาจาการพูดอย่างเป็นที่รักคือกล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟังชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดีสามัคคีเกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
3. อัตถจริยาทำประโยชน์แก่คือช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่างๆบำเพ็ญประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาคและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม
4. สมานัตตตาเอาตัวเข้าสมานคือทำให้เข้ากันได้เข้ากันได้วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลายไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์คือร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขปัญหามาให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550)

ผลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ในการเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการและยุทธศาสตร์ด้านการให้บริการแก่ประชาชนของเขตยานนาวาเพื่อสอดคล้องกับระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติคือการบริหารราชการแผ่นดินจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อแผนพัฒนาและนโยบายของหน่วยงาน มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด มีความคุ้มค่าในเชิงงบประมาณ เพิ่มและปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติ กระจายอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานในเชิงการตัดสินใจ การอำนวยความสะดวก และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงเพื่อให้ประชาชนในสำนักงานเขตยานนาวาได้รับประโยชน์สูงสุดเพื่อปรับปรุง หรือ แก้ไข ตลอดจนเพิ่มเติมหรือปรับลดในสิ่งที่ทางสำนักงานเขตยานนาวาดำเนินการอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานต่อไป

2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้ใช้บริการ
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขต่อการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

3 ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “คุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยด้านทานปิยาวาจาอัตถจริยาสมานัตตวา โดยศึกษาการบริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

- 1) ตัวแปรต้น ได้แก่ ด้านเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้
- 2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา จังหวัด กรุงเทพมหานคร คือ ด้านทานด้านปิยาวาจาอัตถจริยาและด้านสมานัตตวา

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากรนั้นจะศึกษาวิจัยกับประชาชนที่ได้รับบริการจากสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จำนวนประชากร 55,789 คน กลุ่มตัวอย่าง 397 คน

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย 2 แขวง ได้แก่ แขวงช่องนนทรี และแขวงบางโพงพาง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 ท่าน (In depth interview)

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ประชาชนที่ได้รับบริการจากสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครจำนวนประชากร55,789คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 397 คน โดยการใช้สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire)และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

4.4.1 การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

1. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครจากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- 4.สร้างเครื่องมือ
- 5.นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
6. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
7. ปรับปรุงแก้ไข
8. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 ท่าน

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-Test)

4.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

4.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In depth Interview) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X}=3.15$ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชน ที่มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านสมานัตตมามีค่าเฉลี่ย $\bar{X}=3.15$ รองลงมาคือด้านทานมีค่าเฉลี่ย $\bar{X}=3.15$ ด้านอิตถจริยามีค่าเฉลี่ย $\bar{X}=3.15$ และน้อยที่สุดคือ ด้านปิยวาจา มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}=1.14$ สรุปภาพรวม ประชาชน ที่มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ตามลำดับ

2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ มีสถานภาพ มีระดับการศึกษา มีรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

3) ปัญหาอุปสรรคและอุปสรรคเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครได้แก่ผู้บริหารขาดความสามารถในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสำหรับการบริหารประชาชนขาดการส่วนร่วมในการประเมินผลและให้

ข้อเสนอแนะจึงควรมีแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้และเพิ่มขีดความสามารถในการประยุกต์หลักการบริหารเพื่อใช้ในการบริหารองค์กร และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินและเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหาร

6. อภิปรายผล

จากการวิจัยคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่า การวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถมองเห็นได้ว่าหากผู้บริหารนำแนวทางการให้บริการประชาชนโดยยึดหลักสังคหวัตถุ 4

1. ด้านทาน พบว่า คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ด้านทาน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.809$ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราชันย์ ธงชัย (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกิดตามแนวสังคหวัตถุ 4 ของหน่วยสวัสดิการอำเภอเมือง จังหวัดระยอง ” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกิดตามแนวสังคหวัตถุ 4 ของหน่วยสวัสดิการอำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีความพึงพอใจต่อการให้บริการในด้านทานเป็นอันดับแรก รองลงมาคือความพึงพอใจต่อการให้บริการในด้านปิยวาจา และสุดท้ายคือความพึงพอใจต่อการให้บริการในด้านอรรถจริยา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษา ด้านปัญหาอุปสรรค การลงบัญชีทหารกองเกิด ณ หน่วยสวัสดิการอำเภอเมือง จังหวัดระยอง เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชาชนที่มีอาชีพทำการเกษตรกรรม และประมงน้ำเค็ม จึงทำให้ประชาชนไม่ได้รับข่าวสารจากทางราชการ และได้รู้ถึงสิทธิและประโยชน์ที่พึงได้รับจากการตรวจเลือกเป็นทหารกองประจำการ

2. ด้านปิยวาจา พบว่า คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ด้านปิยวาจา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 3.14$ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.809$ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระยยุทธภูมิ ธมมธโร (สังชาติ) (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามความคิดเห็นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม จากการศึกษาพบว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามความคิดเห็นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีการบริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามความคิดเห็นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ อายุ อาชีพต่างกัน มีความคิดเห็น

ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนที่มีเพศระดับการศึกษา และรายได้ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ไม่แตกต่างกัน

3. ด้านอัตถจริยา พบว่า คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ด้านอัตถจริยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 3.15 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.808 ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดนัย วงศ์อมรรักษ์พันธ์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสภานายความตามหลักสังคหวัตถุ 4 จากการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุระหว่าง 25-50 ปี มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับปวส.-ปริญญาตรี มีอาชีพรับจ้างมีรายได้ต่ำกว่า 7,000 บาท มีประสบการณ์ในการมาใช้บริการกับสภานายความ 1 ครั้ง และประเภทของการใช้บริการคือ ขอคำปรึกษาหรือคำแนะนำตัวกฎหมาย

4. ด้านสมานัตตตา พบว่า คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ด้านสมานัตตตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 3.15 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.812 ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมหมาย บัวจันทร์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ตามหลักสังคหวัตถุ 4” ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านสมานัตตตามากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ด้านทาน ด้านอัตถจริยาและลำดับสุดท้าย คือ ด้านปิยวาจา บุคคลที่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับเพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ ประสบการณ์ในการมาใช้บริการ ประเภทของการมาใช้บริการและพื้นที่อยู่อาศัยมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพกำลังคน ซึ่งภาครัฐยังขาดทิศทางและนโยบายที่แน่ชัด ทั้งยังขาดความต่อเนื่อง ขาดการประสานงานและร่วมมือระหว่างหน่วยฝึกอบรมต่างๆ ทำให้การพัฒนาบุคลากรมีลักษณะต่างตันท่างทำไม่ตรงกับความต้องการ ผลที่ได้จึงตกอยู่กับประชาชนที่มาใช้บริการและการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม

7. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในการให้บริการแก่ประชาชนนั้นควรประพาสสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

2. ในการให้บริการเจ้าหน้าที่ควรให้บริการให้ทุกคนด้วยความเท่าเทียมกันด้วยความเสมอต้นเสมอปลายและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอไม่ถือชนชั้นวรรณะ

3. ควรรวมการให้บริการประชาชนทุกอย่างมาที่เดียวเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการประชาชน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1 . ควรมีการทำวิจัยคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ4ควรเจาะลึกในแต่ละด้านของหลักธรรมสังคหวัตถุ4ลงไปอีกในครั้งต่อไป

2. ควรมีการทำวิจัยคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ4ควรเจาะลึกในแต่ละด้านของหลักธรรมสังคหวัตถุ4และเจ้าหน้าที่โดยกำหนดหลักธรรมอื่นเข้ามาใช้ในการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบว่าเหมือนกันหรือมีความแตกต่างกันอย่างไร

3. ควรมีการทำวิจัยด้านคุณภาพการให้บริการประชาชนโดยกำหนดหลักธรรมอื่นเข้ามาใช้ในการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบว่าเหมือนกันหรือมีความแตกต่างกัน

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. กองงานวิจัยและประเมินผล. (2533). *เจ้าหน้าที่ปกครอง สถานภาพ บทบาท และ พฤติกรรมในการให้บริการประชาชนเทศบาล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.*
- दनัย วงศ์อมรอรุณพันธ์. (2553) “ความพึงพอใจของประชาชน ต่อการให้บริการของสภานายความตามหลักสังคหวัตถุ 4”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). *ธรรมญูชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 82. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.*
- พระยทุธภูมิ ธมมธโร (สังชาติ). (2553). “การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามความคิดเห็นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- ราชันย์ ธงชัย. (2551). “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนวสังคหวัตถุ 4 ของหน่วยสี่สี่อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- สมหมาย บัวจันทร์. (2551). “การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพฯ ”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- สำนักงานเขตยานนาวา. (2555). *บรรยายสรุปสำนักงานเขตยานนาวา พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ : สำนักงานเขตยานนาวา.*
- อนุวัต กระสังข์. (พฤษภาคม- สิงหาคม 2557). “ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์”. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 3(2) : 27.*

รูปแบบการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตและดำรง เอกลักษณ์ของชาวมอญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

BUDDHIST PROPAGATION MANAGEMENT MODEL FOR LIVELIHOOD AND IDENTITY RESTORATION OF MON PEOPLE IN BANGKOK AND VICINITY

พระครูปลัดสุพรพงษ์ ฐมมกาโม *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ปัญหาอุปสรรคการบริหารบุคลากรที่เป็นพระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ (2) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการบริหารงานบุคคลด้วยแผนการบริหารจัดการ (3) เพื่อเสนอการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ

การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี คือ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 22 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา จากทั้งสองวิธีด้วยการพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ กับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 351 รูป แบบใช้แบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.916 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาคือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของปัญหาอุปสรรคการบริหารงานบุคลากรที่เป็นพระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรปราการ 1) ด้านการวางแผน การมอบหมายงาน การติดตาม การสรุปผลการดำเนินงานยังไม่มี ความชัดเจน 2) ด้านการสรรหา ขาดการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้ตรงกับความต้องการจากจำนวน อายุ ตำแหน่ง ทักษะต่างๆ 3) ด้านการพัฒนา มีนโยบายที่จะผลักดันการพัฒนาพระสงฆ์หลายด้านเกินไป ควรเจาะจงในแต่ละด้าน บุคลากรที่เข้ามาอยู่ในวัดอบรมได้ยากขึ้น เพราะเจ้าอาวาสขาดการศึกษา ความเชื่อถือชุมชน การศึกษาของคณะสงฆ์ฝ่ายนักธรรมและบาลี ไม่สนองตอบต่อเป้าหมายของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงและมีการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารกันมากเกินไปทำให้ขาดมนุษยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน 4) การดำรงรักษา การปกครองมีการสร้างกำลังใจแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าคณะปกครองรับฟังปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และพร้อมที่จะให้คำแนะนำในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

* นิธิปริญญโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) ภาควิชา รัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการบริหารงานบุคคลด้วยแผนการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน การวางแผนเพื่อประชุมปรึกษาเพื่อหาข้อยุติในการวางแผนและใช้แผนในการปฏิบัติงานและให้สอดคล้องกฎหมายและหลักพระธรรมวินัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เพื่อใช้ในการปฏิบัติการด้านการวางแผนให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน 2) ด้านการสรรหาพระสังฆาธิการที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์โดยใช้ระบบอาวุโส คุณสมบัติการศึกษา เพื่อกำหนดการด้านการปกครองคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพ 3) ด้านการพัฒนา ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของคณะพระสังฆาธิการในการศึกษา การพัฒนาความรู้ เพื่อนำมาประใช้ในการปกครองของคณะสงฆ์ เสริมสร้างให้ทรัพยากรมีความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจนสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเช่นเดียวกันพร้อมที่จะรับผิดชอบงานตำแหน่งสูงขึ้นเพื่อให้องค์กรสัมฤทธิ์ผล 4) ด้านการธำรงรักษา พิจารณาความดีความชอบตามความรู้ความสามารถเพื่อเลื่อนหรือเพิ่มตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่งตลอดจนพิจารณาตามความรู้ความสามารถในแต่ละด้านและให้โอกาสคณะสงฆ์ผู้ที่เข้ามาใหม่ได้แสดงความสามารถที่ตนเองมีและต้องยึดหลักธรรมมาภิบาล

3. การบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ ควรเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอและควรเสริมปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่กระจายการปฏิบัติงานอย่าง ครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัดอย่างเหมาะสม ประกอบกับควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายร่วมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจารวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

คำสำคัญ : การบริหารงานศาสนบุคคล การปกครองคณะสงฆ์

ABSTRACT

Objectives of this research were to; 1. Study general conditions and problems of administrative monks administration of Sangha Affairs Administration in Samutprakarn Province, 2. Study concept and theory related to personnel management development and 3. Propose personnal for administrative monks administration in Samutprakarn Province.

Methodology was the mixed methods. The qualitative method collected data from 22 key informants purposefully selected by in-depth-interview and from 8 participants in focus group discussion analyzed data from both steps by content analysis and descriptive interpretation and then used the findings to form a systematic data cluster. The quantitative method collected data from 351 samples who were monks in Samutprakarn Province by using questionnaires with reliability score at 0.916, analyzed data with descriptive statistics; frequency, percentile, mean and standard deviation.

Findings were as follows:

General conditions and problems of administrative monk administration in Samutprakarn were that; 1) planning; duty allocation, monitoring and evaluation were not clear, 2) recruitment; personnel recruitment was not done to meet the required positions in line with age, position and skills, 3) development; there were too many aspects of administrative monk development, there should be only specific aspect needed for development. This way resulted difficulty to train and teach monastery dwellers because abbots did not higher education, causing lacking confidence from community. Sangha education in the areas of and Pali was not responsive directly to the objectives of Buddhism and also there was communication with too many new technologies that caused the lack of human interrelationship, 4) law and order maintenance; Sangha administration was autonomous at each level, appointment was not done in line with rules and regulations. Governing body of Sangha administration could not issue order for Dismissal and punishment of administrative monks because of the blockage from higher level of administration.

2. Concepts of strategic development were: 1) planning; there was a plan for meeting and discussion for the clear plan implementation according to the rules and regulations of the Sangha Supreme Council and the laws of the Sangha Act, 2)

recruitment; there was a strategy for recruiting desirable persons to fill in the posts for highest benefit, 3) development; competency development of administrative monks in higher education, knowledge enrichment in order to use in Sangha administration and also developing personnel to have capacity, knowledge, attitudes and experiences so that they could perform the present positions efficiently and effectively and to be ready for higher positions and effectiveness of the organizations, 4) maintenance; appraisal and appointment were done according to the knowledge and capacity and open opportunity for new coming monks to show their competency by the good governance.

3. Strategy of administrative monk administration; there should be more amounts of administrative monks who were competent in duty performance. There should be empowerment of the duties equally and appropriately by networking throughout the province with the same direction. Personnel should utilized their capacities to the fullest along with good conducts in line with Dhamma-Vinaya, with patience and sacrifice for the security of Buddhism.

Keyword : Sangha Administration personnel

1. บทนำ

พระพุทธเจ้าตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน 6 ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระองค์ทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียวในเวลานั้นยังไม่มีการปกครองคณะสงฆ์ ภายหลังต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าได้แสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ ในวันอาสาฬหบูชาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน อัญญาโกณฑัญญะพราหมณ์ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วทูลขออุปสมบทเป็นพระภิกษุรูปแรก พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” การปกครองคณะสงฆ์ได้เกิดขึ้นตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา เมื่อกุลบุตรผู้มีศรัทธาสมัครใจบรรพชาอุปสมบทเพิ่มมากขึ้นเป็นการขยายวงกว้างสู่สังคมใหญ่ระดับประเทศ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการอุปสมบททรงตรัสไว้ชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนายึดเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสในโอกาสอื่นว่า พรหมจรรย์ (การบวช) นี้ไม่ได้มีไว้สำหรับแสวงหาลาภสักการะและคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต

การปกครองคณะสงฆ์เป็นสิ่งที่สำคัญมาก คือ ผู้ปกครองจะต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้ปกครองต้องมีจักขุมา มีสายตาที่ยาวไกล คือ มองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้ปกครองสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้การปฏิสัมพันธ์ให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับ

และดำเนินการไปสู่จุดหมายปลายทาง ทำให้ภารกิจขององค์กรขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่จุดเดียวคือ วิมุตติ (ความหลุดพ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียว คือ รสเค็ม ฉันท ไตร ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียว คือ วิมุตติรส ฉันทนั้น”

พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในประเทศอินเดียและกระจายไปสู่ประเทศต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์มาอย่างต่อเนื่อง และโดยเคารพศรัทธาของประชาชน สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (รัชกาลที่ 9) ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และปรับปรุงแก้ไขในปี พ.ศ. 2535 ต่อมาได้ทรงตราพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ดังกล่าวมีการปรับปรุงแก้ไขตามลำดับเพื่อใช้บริหารกิจการคณะสงฆ์จนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักการจัดระเบียบ การปกครองคณะสงฆ์ด้วย และต่อมาก็มีการกำหนดให้มหินทรสมาคมสามารถออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ ออกคำสั่ง มีมติและออกประกาศต่างๆ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับพระธรรมวินัยและกฎหมายของบ้านเมือง

วัดเป็นหน่วยการปกครองคณะสงฆ์ รวมถึงกิจการอื่นๆ ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมสังคมและศาสนา หลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัดนั้นตราเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด

อนึ่ง วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายตามความในมาตรา 31 วรรคสอง และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รวมถึงกฎหมายอื่นๆ ด้วย เพราะฉะนั้น วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทกฎหมายดัง เช่น บุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่บางอย่างที่ตัวเองมิได้จำเป็นต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนา ดังเช่น บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 31 วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามมาตรา 36 และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา 31 วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะ เจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา เพราะเหตุนี้ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), 2552)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรปราการ เกิดปัญหาด้านการปกครองคณะสงฆ์หลายอย่าง การสื่อสารที่ยังไม่ทั่วถึง บางครั้งก็ยังมีการดำเนินงานที่ล่าช้า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการปกครองในทุกระดับในแต่ละวัดยังมีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงกันและเห็นได้ชัด คือ การขาดความร่วมมือระหว่างวัดต่างๆ มีความขัดแย้งกันในเรื่องการปกครองภายในวัด เช่น ลาภ ยศ สุนทรเสริญ และปัญหาอื่นๆ อีกหลายประการผู้วิจัยเห็นว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรปราการ

ควรจะได้รับความรู้ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ทราบปัญหาอุปสรรค การบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ อย่างมีเหมาะสมเพื่อนำหลักการวิธีการที่ได้รับทราบนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องเพื่อประสิทธิภาพในการปกครองของคณะสงฆ์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “การบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรคการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อเสนอการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ

2. คำถามการวิจัย

2.1 สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรคการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นอย่างไร

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นอย่างไร

2.3 การบริหารศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ ควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรคการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ

3.2 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ

3.3 เพื่อเสนอการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ

4. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาด้านเนื้อหาสาระจากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ 1) การปกครองคณะสงฆ์ไทย 2) ปัญหาอุปสรรคในการปกครองพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรปราการ 3) หลักการบริหารงานบุคคลากร

4.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

1) ตัวแปรต้น ได้แก่ สภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต้ออุปสรรคการปกครองพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรปราการ การบริหารจัดการบุคคลากร 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนงาน ด้านการสรรหา ด้านการพัฒนา และด้านการธำรงรักษา

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ

4.3 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์จำนวน 3,945 รูป กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 351 รูป

4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การศึกษาวิจัย ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 6 อำเภอคือ

1) อำเภอเมือง 2) อำเภอบางบ่อ 3) อำเภอพระประแดง 4) อำเภอบางพลี 5) อำเภอบางเสาธง 6) อำเภอพระสมุทรเจดีย์

4.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 จนถึงธันวาคม พ.ศ. 2559 รวมเป็นระยะเวลา 10 เดือน

5. สรุปผลการวิจัย

สภาพการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ

1) สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 22 รูป/คน และผู้เชี่ยวชาญสนทนากลุ่มอีก 8 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความตามขั้นตอนวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

2) สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัย ได้แจกแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 351 รูป เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วได้วิเคราะห์ข้อมูลตามความคิดเห็นของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรที่สำคัญภายในจังหวัดสมุทรปราการ เช่น สำนักพระพุทธศาสนา สำนักวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ

1. กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรที่สำคัญภายในจังหวัดสมุทรปราการ เช่น สำนักพระพุทธศาสนา สำนักวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการจำแนกตามอายุ พรรษา ตำแหน่งในปัจจุบัน หน้าที่ในการบริหารจัดการภายในวัด ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ แหล่งความรู้เกี่ยวกับการจัดการของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการและการมีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์

จังหวัดสมุทรปราการ

กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าพระภิกษุ ในจังหวัดสมุทรปราการ ที่ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 351 คน พบว่าส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 42.2 มีพรรษา 16-25 พรรษา จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 48.4 ปัจจุบันพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งจำนวน 328 คน คิดเป็นร้อยละ 93.4 พบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาดำรงระดับปริญญาตรี จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 55.5 มีการศึกษาระดับนักธรรมชั้นโท จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 50.1 ไม่มีวุฒิปริญญาธรรม จำนวน 329 คน คิดเป็นร้อยละ 93.7 มีระยะเวลา 1-5 ปี จำนวน 295 คน คิดเป็นร้อยละ 84.0 และมีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ โดยเป็นผู้รับผิดชอบหลัก จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5

2. ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรที่สำคัญภายในจังหวัดสมุทรปราการ เช่น สำนักพระพุทธศาสนา สำนักวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรจังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากในทุกด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านได้กำหนดแผนการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ท่านมีความเข้าใจในภาระตามตำแหน่งและสามารถตอบข้อซักถามจากคณะสงฆ์ได้ ท่านมีความรับผิดชอบหน้าที่ที่คณะสงฆ์มอบหมายให้ปฏิบัติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้านและในส่วนของท่านมีหลักในการปฏิบัติงานในการจัดทำแผนฯ ของคณะสงฆ์ได้ถูกต้องและท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ กิจกรรมเกี่ยวกับคณะสงฆ์และเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ตามกำหนดเวลา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

2) ด้านการสรรหา โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการจัดองค์กร อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีหลักในการปฏิบัติงานด้านการจัดองค์กรในการจัดทำแผนฯ ของคณะสงฆ์ได้ถูกต้อง ท่านมีส่วนร่วมในด้านการจัดองค์กร การจัดทำแผนฯ กิจกรรมเกี่ยวกับคณะสงฆ์และเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ตามกำหนดเวลา ท่านได้กำหนดแผนกลยุทธ์ด้านการจัดองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม และท่านมีความรับผิดชอบหน้าที่ด้านการจัดองค์กรที่คณะสงฆ์มอบหมายให้ปฏิบัติ

4) ด้านการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีส่วนร่วมด้านการประสานงานในการจัดทำแผนฯ กิจกรรมเกี่ยวกับคณะสงฆ์และเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ตามกำหนดเวลา ท่านมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ด้านการประสานงานที่คณะสงฆ์มอบหมายให้ปฏิบัติ ท่านมีความเข้าใจด้านการประสานงานในการระดมตำแหน่งและสามารถตอบข้อซักถามจากคณะสงฆ์ได้ และท่านมีหลักในการปฏิบัติงานด้านการประสานงานในการจัดทำแผนฯ ของคณะสงฆ์ได้ถูกต้อง ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง ได้แก่ ท่านได้กำหนดแผนกลยุทธ์ด้านการประสานงาน การปกครองคณะสงฆ์ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

5) ด้านการธำรงรักษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการควบคุมดูแล อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีความเข้าใจด้านการควบคุมในการระดมตำแหน่งและสามารถตอบข้อซักถามจากคณะสงฆ์ได้ ท่านมีหลักในการปฏิบัติงานด้านการควบคุมในการจัดทำแผนฯ ของคณะสงฆ์ได้ถูกต้อง ท่านมีส่วนร่วมด้านการควบคุมในการจัดทำแผนฯ กิจกรรมเกี่ยวกับคณะสงฆ์และเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนตามกำหนดเวลา และท่านมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ด้านการควบคุมที่คณะสงฆ์มอบหมายให้ปฏิบัติ ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง ได้แก่ ท่านได้กำหนดแผนกลยุทธ์ด้านการควบคุมการปกครองคณะสงฆ์ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

นำเสนอแผนการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ

แผนการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ จะเป็นผู้บทบาทสำคัญในการบริหารจัดการกิจการต่างๆ ให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ เจริญรุ่งเรือง สิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการ คือ การใช้เครื่องมือในการส่งเสริมการสร้างความอดทน ความอดุสาหะในการแก้ไขปรับปรุงจัดการกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ เพราะวาทะกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์มีคุณลักษณะพิเศษกว่าการบริหารทั่วไป คือ คณะสงฆ์จะต้องเป็นผู้ทรงคุณธรรม โดย ความเป็นผู้ได้บริหารตน อบรมตน ตามพระธรรมวินัยอันเป็นธรรมนุญการปกครองคณะสงฆ์ โดย การปฏิบัติ ตั้งตนไว้ในคุณอันสมควรเข้ากับหลักการบริหารก็จะสามารถทำหน้าที่บริหารปกครอง ดูแล รักษาหมู่คณะ เพราะการปกครองคณะสงฆ์นั้นจะมีความยากและเกิดปัญหาอุปสรรคมากมาย

ดังนั้นคณะสงฆ์จะต้องมีแผนการปกครองคณะสงฆ์จึงจะมีภาวะความเป็นผู้นำเพื่อวางแผนสร้างธรรมทายาท คือ บุคลากรเริ่มตั้งการนำเข้า สรรหา พัฒนาส่งเสริมการศึกษา และกระบวนการพัฒนาให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ มีสติปัญญา เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ ต่อบุคลากรของคณะสงฆ์อยู่สม่ำเสมอ รู้จักประสานความสามัคคี และประสานประโยชน์ร่วมกันของหมู่คณะ ให้

เกิดความสามัคคีปรองดอง ให้เห็นแก่ประโยชน์โดยรวม คือ พระพุทธศาสนาร่วมกัน ให้สำนึกในหน้าที่รับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้จักปกครอง บังคับบัญชา มีการวินิจฉัยสั่งการ การพิจารณาไตร่ตรองด้วยถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์และยุติธรรม รู้จักติดตาม และประเมินผลงาน และการรายงานเพื่อให้ทราบผลการปฏิบัติงานในแต่ละโครงการ ของแต่ละบุคคล หรือคณะบุคคล ผู้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่ รับผิดชอบไปปฏิบัติงานในระดับต่างๆ เป็นระยะๆ การใช้กลยุทธ์ การปกครองคณะสงฆ์อย่างมีคุณค่าเพื่อเป็นการรักษาบุคลากรที่มีค่าให้คณะสงฆ์รู้จักคุณค่าของกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์นำไปประพฤติดิปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

6. การกำหนดกลยุทธ์และความต้องการของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องดังกล่าว่าอาจพิจารณาได้จาก จำนวน อายุ ตำแหน่ง ทักษะ และอัตราการเข้าออกของคณะสงฆ์ด้วย

7. เป็นการพยากรณ์และวางแผน เพื่อเตรียมกลยุทธ์ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ของคณะสงฆ์

8. กระบวนการในการคาดการณ์และกำหนดกลยุทธ์วิธีการปฏิบัติในกิจกรรมด้านต่างๆ เพื่อรักษาสมดุลของทรัพยากรมนุษย์ในคณะสงฆ์ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

9. เป็นกระบวนการสำรวจความต้องการกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ได้จำนวนพนักงานและมีทักษะตามที่ต้องการ และสามารถจัดหาได้เมื่อจำเป็นต้องใช้ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการต่อไปนี้ เช่น การพยากรณ์ความต้องการและการเปรียบเทียบความต้องการกับกำลังคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน การกำหนดกลยุทธ์ของบุคลากรที่จะสรรหาเข้ามาหรือธำรงรักษาไว้ตามจำนวนบุคลากรที่ต้องการ

10. การเตรียมบุคลากรให้เหมาะกับงานและเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดแผนการปกครองของพระสังฆาธิการในแต่ละด้าน จากการท้าวิจัยไว้ดังนี้

แผนการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวางแผน

1. มีการวางแผนเพื่อประชุมปรึกษาเพื่อหาข้อยุติในการวางแผนและใช้แผนใน การปฏิบัติงานและให้สอดคล้องกฎหมายมหาเถรสมาคมและหลักพระธรรมวินัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคม และคำสั่งของผู้ปกครองระดับสูงลงมาเพื่อใช้ในการปฏิบัติการด้านการวางแผนให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

2. ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของคณะพระสังฆาธิการในการศึกษา การพัฒนาความรู้ เพื่อนำมาประใช้ในการปกครองของคณะสงฆ์ เสริมสร้างให้ทรัพยากรมีความรู้ความสามารถ ทักษะคติ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจนสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลขณะเดียวกันพร้อมที่จะรับผิดชอบงานตำแหน่งสูงขึ้นเพื่อให้องค์การสัมฤทธิ์ผล

3. เน้นให้พระสังฆาธิการทุกระดับได้แสดงความเห็นเห็นในทุกกระบวนการของการสร้าง กลยุทธ์การปกครองของคณะสงฆ์ เพื่อวางแผนการดำเนินงานให้มีความเหมาะสมกับคณะสงฆ์ใน จังหวัดสมุทรปราการ ส่งเสริมให้คณะพระสังฆาธิการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการ การศึกษา การวางแผนการปกครองของคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่น ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำกระบวนการในการ วางแผนที่สอดคล้องกับคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรปราการ

แผนการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการสรรหา

1. การกำหนดการสรรหาบุคลากรในการปฏิบัติงาน โดยให้ยึดหลักพระธรรมวินัยและ กฎหมายบ้านเมือง เพื่อจะได้นำไปสู่ขั้นตอนที่มีคุณภาพ การคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการทำงานหรือรับตำแหน่งในหน้าที่ต่างๆ มีสรรหาจากคุณสมบัติที่เหมาะสมกับ งาน

2. มีการพิจารณาตามความรู้ความสามารถในแต่ละด้านและให้โอกาสผู้ที่เข้ามาใหม่ได้ แสดงความสามารถได้เต็มความสามารถ แรงจูงใจให้คณะสงฆ์ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเปิดโอกาส ให้ก้าวหน้ามีโอกาสประเมินความสามารถ เพิ่มขวัญกำลังใจและความจงรักภักดีและสามารถเริ่ม ทำงานในตำแหน่งใหม่ได้ในระยะอันเวลาสั้นและได้ความคิดและมุมมองใหม่ๆ สามารถเปลี่ยนแปลง สิ่งต่างๆ ได้โดยไม่ต้องกังวลว่าจะต้องทำให้กลุ่มต่างๆ พอใจไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลำดับชั้น การบริหารภายในคณะสงฆ์

3. บุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีความพร้อมมีความตั้งใจและใจเต็มร้อย ไม่ทอดธุระ คณะสงฆ์มีการสรรหาในการกิจการจัดการงานของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ตามพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ กฎระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคม และคำสั่งของผู้ปกครองระดับสูงลงมาเพื่อใช้ในการ ปฏิบัติการด้านการสรรหาให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนทั้งนี้คณะสงฆ์มีการคัดเลือกบุคคลที่เข้ามาบวช หรือใช้งานโดยพิจารณาจากสภาพสุขภาพ เช่นไม่เป็นโรคเรื้อรังไม่เป็นบุคคลต้องห้ามตามหลักพระ วินัยและกฎหมายบ้านเมือง

แผนการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการพัฒนา

1. การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์สามารถพัฒนาได้สมบูรณ์ครบถ้วน การเชื่อมโยงกิจกรรมของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์และให้ สอดคล้องกับสภาพหรือสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน การพัฒนาในแต่ละตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นพระสังฆา ธิการระดับใดตลอดจนประชาชนทั่วไปในสังคม ตั้งแต่มีการประชุม ออมรมฝึกฝน แสดงธรรม และ ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

2. พระสังฆาธิการที่รับผิดชอบการดำเนินงานในแต่ละโครงการจะต้องมีความรู้ ความสามารถ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา มีศักยภาพในการสั่งการให้พระสงฆ์ปฏิบัติงานได้ตาม แผนงานที่ได้ดำเนินการวางแผนไว้ สามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานด้วยความเต็มใจและ

ผลงานที่ออกมามีประสิทธิภาพกับคณะสงฆ์ คณะสงฆ์มีตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาในการประชุมอบรมแนวทางการพัฒนา

3. ความเชื่อมั่นว่าจะต้องเปลี่ยนจากการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ไปสู่การพัฒนาทัศนคติ แรงจูงใจ และอุปนิสัยเพื่อให้คนหาความรู้เอง พัฒนาทักษะด้วยตัวเอง รวมถึงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามทัศนคติที่เปลี่ยนไป

แผนการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ ด้านธำรงรักษา

1. พิจารณาความดีความชอบตามความรู้ความสามารถเพื่อเลื่อนหรือเพิ่มตำแหน่งความรับผิดชอบตลอดจน รักษาหัวใจ ให้กำลังใจ การเลื่อนตำแหน่งตลอดจนพิจารณาตามความรู้ความสามารถในแต่ละด้านและให้โอกาสคณะสงฆ์ผู้เข้ามาใหม่ได้แสดงความสามารถที่ตนเองมี และต้องยึดหลักธรรมมาภิบาล

2. การปรับเปลี่ยนตำแหน่งที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ พิจารณาจากคุณสมบัติ เช่น ความรู้ การศึกษา ประสบการณ์ และการทำงานเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจด้วยการเลื่อนตำแหน่งให้ความดีความชอบตามสมควรแก่บุคคลนั้นๆ ด้วยความยุติธรรม ความสัมพันธ์ที่ดีของคณะสงฆ์ จะทำให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความนับถือ การร่วมมือร่วมใจ ความจงรักภักดี และความสำเร็จในงานของคณะสงฆ์

3. จัดการอบรมแบบเข้มแข็งกำหนดเวลาห้ามขาดห้ามแทนเรียกอบรมเข้มคณะสงฆ์ได้มีการศึกษานิเทศธรรมบาลีและธรรมศึกษาในโรงเรียนตลอดจนได้เปิดโอกาสให้มีการเรียนการสอนหลักสูตร ป.บส. และหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ให้คณะสงฆ์ได้ทำการศึกษาและพัฒนาตนเอง ตลอดจนมีการจัดอบรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มความรู้สร้างทักษะในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด

6. อภิปรายผล

1) ด้านการวางแผน

ด้านการวางแผนโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรปราการด้านการวางแผน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านได้กำหนดแผนกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ท่านมีความเข้าใจในภาระตามตำแหน่งและสามารถตอบข้อซักถามจากคณะสงฆ์ได้ ท่านมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่คณะสงฆ์มอบหมายให้ปฏิบัติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน และในส่วนของท่านมีหลักในการปฏิบัติงานใน การจัดทำแผนฯ ของคณะสงฆ์ได้ถูกต้อง และท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ กิจกรรมเกี่ยวกับคณะสงฆ์และเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ตามกำหนดเวลา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย สนติกโร) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ที่

พัฒนาแล้ว คือมีการวางแผนกระบวนการดำเนินงานที่ส่งเสริมคุณภาพของพระสงฆ์ทุก ระดับชั้นที่ชัดเจน การจัดองค์กรใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและกติกาเดียวกัน ส่งบุคลากรไปศึกษาต ูงานด้านต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้มีวิสัยทัศน์ ประสบการณ์ คุณภาพและประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงาน นำระเบียบกฎหมายของคณะสงฆ์ และของภาครัฐไปสร้างกติกาในการปฏิบัติภารกิจ ร่วมกัน และมีคณะกรรมการกำกับดูแลแต่ละฝ่ายอย่างใกล้ชิด

2. ด้านการสรรหา

ผู้วิจัยจะได้อภิปรายความคิดเห็นของการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการจัดองค์กร ดังนี้

ด้านการสรรหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรปราการ ด้านการบริหารงานศาสนบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะ สงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการสรรหา อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีหลักในการปฏิบัติงานด้านการจัดองค์กรในการจัดทำแผนฯ ของคณะสงฆ์ได้ถูกต้อง ท่านมีส่วน ร่วมในด้านการจัดองค์กร การจัดทำแผนฯ กิจกรรมเกี่ยวกับคณะสงฆ์และเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ ชัดเจน ตามกำหนดเวลา ท่านได้กำหนดแผนกลยุทธ์ด้านการจัดองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ในการ ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม และท่านมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ด้านการจัดองค์กรที่คณะสงฆ์ มอบหมายให้ปฏิบัติ ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีความเข้าใจด้านการสรรหาในภาระตามตำแหน่งและสามารถตอบข้อซักถามจากคณะสงฆ์ได้ ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก) ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการ ทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการ จัดการทรัพยากรมนุษย์ด้าน การวางแผน การสรรหา การพัฒนา และการธำรงรักษามีกลยุทธ์ คือ กระบวนการของการกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ขององค์กร การนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผล การประสานงานและกำกับติดตามการดำเนินงานในส่วนต่างๆ ขององค์กรให้เป็นไปในทิศทางและ จังหวะที่สอดคล้องกันซึ่งจัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกและภายในองค์กร มี ความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การ จัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี เพื่อส่งเสริมการสร้างทรัพยากรบุคคล คือ พระ สงฆ์ผู้เป็นศาสนทายาทสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคต

3. ด้านการพัฒนา

ด้านการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรปราการ ด้านการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัด

สมุทรปราการ เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีส่วนร่วมด้านการสั่งการในการจัดทำแผนฯ กิจกรรมเกี่ยวกับคณะสงฆ์และเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ตามกำหนดเวลา ท่านมีความเข้าใจด้านการสั่งการในการระดมตำแหน่งและสามารถตอบข้อซักถามจากคณะสงฆ์ได้ ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีหลักในการปฏิบัติงานด้านการสั่งการในการจัดทำแผนฯ ของคณะสงฆ์ได้ถูกต้อง ท่านได้กำหนดแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งการการปกครองคณะสงฆ์ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม และท่านมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ด้านการสั่งการที่คณะสงฆ์มอบหมายให้ปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **องสรภาณอนันมพจน (พิสิษฐ เกียนขาว/ศรีวิชา)** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์อนันมิกายในประเทศไทย” ผลวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารคณะสงฆ์อนันมิกายในประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพในภาพรวม คือมีรูปแบบที่ชัดเจนและเป็นสากล ประกอบด้วยมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีสำหรับงานแต่ละอย่าง มีการคัดเลือกและพัฒนาคนอย่าง เป็นระบบมีวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ระหว่างผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชา

4. ด้านการธำรงรักษา

ด้านการธำรงรักษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการธำรงรักษาอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีความเข้าใจ ด้านการธำรงรักษาในการระดมตำแหน่งและสามารถตอบข้อซักถามจากคณะสงฆ์ได้ ท่านมีหลักในการปฏิบัติงานด้านการควบคุมในการจัดทำแผนฯ ของคณะสงฆ์ได้ถูกต้อง ท่านมีส่วนร่วมด้านการควบคุมในการจัดทำแผนฯ กิจกรรมเกี่ยวกับคณะสงฆ์และเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนตามกำหนดเวลา และท่านมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ด้านการควบคุมที่คณะสงฆ์มอบหมายให้ปฏิบัติ ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง ได้แก่ ท่านได้กำหนดแผนการบริหารงานศาสนบุคคลด้านการธำรงรักษา การปกครองคณะสงฆ์ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกซบ ธมมโชโต)** ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15” ผลการวิจัยพบว่า การควบคุม การใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น พระสังฆาธิการจะต้องพัฒนาระบบของจิตสำนึก มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา บูรณาการหลักธรรม พระสังฆาธิการมีฉันทะ ใส่ใจในการอนุรักษ์อยู่เสมอ และมุ่งมั่นมีวิริยะความขยันหมั่นเพียร มีจิตตะความตั้งใจในการอนุรักษ์ มีความกระตือรือร้น มีวิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผลเพื่อแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) คณะพระสังฆาธิการต้องนำกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ การปกครอง การวางแผน การสรรหา การพัฒนา การธำรงรักษา และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการ

จัดการปกครองเพื่อให้การปกครองของคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพ เกิดความรวดเร็วในการรับคำสั่ง การประสาน การดำเนินงานและการรายงานผลการปฏิบัติงาน

2) คณะสงฆ์นำการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ นำหลักทฤษฎีการจัดการไปประยุกต์ใช้ในปกครองคณะสงฆ์ โดยการสรรหาบุคลากรของคณะสงฆ์จะต้องเน้นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ปฏิบัติงานได้จริง และเมื่อการดำเนินการปกครองมีประสิทธิภาพ พระสังฆาธิการผู้ดูแลจะต้องมีการแสดงความเอื้อเฟื้อ ในการมอบคำชมเชย การเลื่อนตำแหน่งทางการปกครอง เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

3) คณะพระสังฆาธิการผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ มีส่วนเกี่ยวข้องนำการบริหารงานศาสนบุคคลในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จะต้องมีความรู้ ความสามารถในการควบคุมดูแลพระสงฆ์ สามารถตัดสินใจในกระบวนการดำเนินงานของคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่จะต้องรับฟังความคิดเห็นของพระสงฆ์รูปอื่นด้วย การปกครองของคณะสงฆ์จึงเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ มีความยุติธรรม การตัดสินใจจะต้องตระหนักถึงหลักธรรม

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการของการศึกษาสงเคราะห์เพื่อเป็นพัฒนาการกิจการคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

2) ควรจะทำการศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการภายในวัด ในจังหวัด ในหน่วยย่อยของคณะสงฆ์

3) ควรศึกษากระบวนการในการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพของคณะสงฆ์ เพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร). (2551). “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมยุคปัจจุบัน”.

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง พธ.บ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์ตมณ สุเมธ. (2553). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. การจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข. (2553). “ประสิทธิภาพการดำเนินงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. (2548). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*

พระมหามณเฑียร วรธมโม. (2553). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดพังงา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Abranam H. Maslow. “A Theory of Human Motivation”. Psychological Review. 50 1943. PP. 370-396.

Dale. (1965). *Management : Theory and practice*. New York : Mc Grow - Hill.

Druck. Peter F. (1974). *Management : Tasks responsibility practice*. New York : Harper Row.

Herbert A.Simon. (1947). *Administrative Behavior*. New York : The Macmillan Company.

กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี STRATEGY OF BUDDHISM CHARITY SCHOOLS MANAGEMENT, RATCHABURI PROVINCE

พระครูภาวนาอินทวงศ์* พิเชฐ หังโต** พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา 2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี และ 3. นำเสนอกลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ผู้อำนวยการ บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ศิษย์เก่าโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยการเลือกแบบเจาะจงตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน ใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูป/คน ได้ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พบว่า (1) การดำเนินงานของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเป็นภารกิจในการก่อการศึกษาคณะสงฆ์โดยจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนที่ยากจน (2) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาคุณภาพทางความรู้และคุณภาพจิตใจและความประพฤติควบคู่กันไปตามวิถีพุทธ (3) การบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน (4) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาได้รับการควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือ สมศ. และ (5) ปัจจุบันมีการแข่งขันสูงระหว่างโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนากับโรงเรียนประเภทอื่น

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี พบว่า (1) ความสามัคคีร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ บุคลากรภายในของ

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โรงเรียน ภาคคณะสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน (2) ทรัพยากรทางการบริหาร ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ (3) ต้นทุนทางสังคมของวัดที่เป็นฐาน ได้แก่ ความสามารถในการสนับสนุนงบประมาณ และความศรัทธาของประชาชน (4) มาตรฐานของหลักสูตร ได้แก่ สมรรถนะของผู้เรียน คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และ (5) ความเชื่อมั่นของผู้ปกครอง ได้แก่ ความเชื่อมั่นที่มีต่อความสามารถในการสร้างคนดีและคนเก่ง

3. กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน พบว่า (1) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ กลยุทธ์การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาและพัฒนาโรงเรียน (2) ด้านหลักสูตรและการสอน คือ กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาวิถีพุทธตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) ด้านกิจกรรมนักเรียน คือ กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนและสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกตามวิถีพุทธ (4) ด้านการบริหารงานบุคคล คือ กลยุทธ์การพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาและเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ (5) ด้านการบริหารอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ คือ กลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ (6) ด้านธุรการ คือ กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารงานธุรการโรงเรียนที่ส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การจัดการโรงเรียนการกุศล

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1. to study the general state to Buddhism charity schools, Ratchaburi province, 2. to study the factors have the effects on management for Buddhism charity schools, Ratchaburi province, and 3. to present the strategy of Buddhism charity schools management, Ratchaburi province. This research was the qualitative research through the field study from the monks in the area of the outstanding community in Ratchaburi province from religious specialists about the educational welfare of Sangha organization who got the license of Buddhism charity schools, Ratchaburi province, director or manager of Buddhism charity schools, staff of Buddhism charity schools, alumnus of Buddhism charity schools, the guardians of students of strategy of Buddhism charity schools, and academicians from Buddhism by choosing the specific group of suitable sampling group. For the in-depth interview from 25 key informants was the structured interview as the tool for data collection and focus group discussion for 10 monks/persons by recording the focus group discussion as the tool for data collection and the data analysis used the content analysis technique. The findings of this research as follows:

1. The general state to Buddhism charity schools found that (1) the working process of Buddhism charity schools to have the hospitality of Sangha organization by giving the educational welfare to the poor children and youths. (2) The Buddhism charity schools focus on the quality of knowledge and mind and the behavior according to Buddhist way. (3) The management of Buddhism charity schools in each school had the content differences in each school. (4) The Buddhism charity schools got the quality control for educational management by national education assurance bureau and (5) The Buddhism charity schools has the high competition with other schools at the present.

2. The factors have the effects on development for Buddhism charity schools management, Ratchaburi province, found that (1) the harmony with every agency; include personnel within school, Sangha organization, local governments and community. (2) The management resources; include man, budget, materials and management. (3) The social cost of the temple as the base; include the ability to support budget and the faith of the people. (4) The curriculum standard ; include the performance of the students is the ability to communicate, the ability to think, the ability to solve problems, the ability to use life skills, and the ability to

use technology. (5) The confidence of guardians; include the confidence toward the ability to build a good and talented student.

3. The strategy of Buddhism charity schools management, Ratchaburi province suitably and to match with the present situation, found that (1) The relation between school and community is the strategy of participatory process promotion of guardians, community and other organizations in educational management and school development. (2) The teaching and curriculum, is the strategy to develop the educational quality according to Buddhist way due to fundamental education curriculum. (3) The student activities are the strategy for moral development to students and create the consciousness for Thai citizen and the world population in Buddhist way. (4) The personnel management is the strategy for the project of skill development and teacher career experience and to promote the incentives to work efficiently. (5) The place, building and materials management is the strategy to develop the school as the learning organization. (6) The general service is the strategy to develop the school service management to support the quality and working standard.

Keyword: Strategy, Charity Schools Management

1. บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันส่งผลให้ □ คุณธรรมประจำตัวปัจเจกบุคคลลดลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น ปล่อยตัวเองให้หลงไปตามกิเลสตัณหาความอยากต่าง ๆ จนขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม ไม่นำปัญญามาพิจารณาเหตุผล (พระปลัดสมบัติ จิตติภาณ, 2558 : 223) ปัจจุบัน ปัญหาด้านสังคมเกิดขึ้นมากมายกับนักเรียน ซึ่งเป็นเยาวชนของชาติในอนาคตที่สำคัญ ไม่สามารถปรับตัวได้ทันการเปลี่ยนแปลงจึงเกิดปัญหาขึ้น รวมทั้งครู ผู้ปกครองจะต้องมีแนวทางและวิธีการอย่างหลากหลายที่จะช่วยกันส่งเสริมและดำเนินการพัฒนานักเรียนในด้านความมีคุณธรรม จริยธรรม (พระมหาสุทัศน์ สุนนโท, 2559 : 34-35) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ โรงเรียนที่วัดหรือมูลนิธิวัดจัดตั้งขึ้นก็เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจน บางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง และบางแห่งมีนักเรียนพระภิกษุสามเณรเรียนร่วมด้วย นอกจากการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546 : หน้า 20)

จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางด้านตะวันตก ปัจจุบัน มีโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนอนุบาลวัดโชติทายการามสงเคราะห์ โรงเรียนวัดบ้านโป่งสามัคคีคุณูปถัมภ์ และโรงเรียนมัธยมวัดไทรราชวรอุปัถม์ (วิกิพีเดีย, 2559 : ออนไลน์) อย่างไรก็ตาม โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ประสบปัญหามากมาย ซึ่งจากผลการวิจัยในปี 2554 ที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาสำคัญ คือ บุคลากรส่วนมากขอไปสอบบรรจุเข้ารับราชการครูเนื่องจากบุคลากรไม่พึงพอใจในหน้าที่และสวัสดิการที่ได้รับซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนของรัฐบาล, การบริหารงานกิจการนักเรียนเน้นกิจกรรมที่หลากหลายจึงมีผลกระทบด้านคุณภาพของกิจกรรม, งบประมาณการเงินที่ได้จากรัฐไม่เพียงพอ, ขาดอาคารเรียน เพราะนักเรียนมาก เช่น ห้องเรียน ห้องทำงาน ห้องปฏิบัติการ ห้องกลุ่มสาระ, ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ย้ายที่อยู่บ่อย และปัญหาการประชาสัมพันธ์ข่าวสารไม่เข้าถึงชุมชน เป็นต้น (ไพศาล สุทนต์จิตโต, 2554 : ก)

ดังกล่าวนี้นี้ การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นอีกหนึ่งแนวคิดในปัจจุบันที่เน้นวิธีการทำงานที่แบบยืดหยุ่นเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ โดยทั่วไปกลยุทธ์มิได้เป็นวิธีการทำงานตามปกติ แต่เป็นแนวทางหรือวิธีการที่มีอุปบาย กลวิธีที่แบบยืดหยุ่นเป็นในเชิงบวก สำหรับการทำงานภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ เป็นรูปแบบของวิธีการปฏิบัติและการจัดสรรทรัพยากรที่กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ (Thomas S. Bateman and Scott A. Snell, 1999 : 5) กลยุทธ์ที่ดีจะเป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺธโร) และคณะ, 2558 : 1-2)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในจังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยทั่วไปที่มีผลต่อการพัฒนาการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี
- 2.3 เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ในขอบเขตเนื้อหา 6 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) ด้านหลักสูตรและการสอน 3) ด้านกิจกรรมนักเรียน 4) ด้านการบริหารงานบุคคล 5) ด้านอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ และ 6) ด้านธุรการ (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2542 : 53-71)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยจำแนกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์, ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา, ผู้อำนวยการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา, บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา, ศิษย์เก่าโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไว้ 2 ประเภท ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ข้อมูลขั้นต้น ผู้วิจัยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูป/คน

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 10 รูป/คน

ข้อมูลขั้นรอง ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บริการค้นหาข้อมูลภายใต้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึก ผู้ช่วยทั่วไป และผู้ให้ข้อมูล โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี” มีผลการวิจัย ดังนี้

5.1 สภาพทั่วไปการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

พบว่า (1) การดำเนินงานของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเป็นภารกิจในการก่อกุศลการศึกษาของคณะสงฆ์โดยจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนที่ยากจน (2) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาคุณภาพทางความรู้และคุณภาพจิตใจและความประพฤติควบคู่กันไปตามวิถีพุทธ (3) การบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน (4) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาได้รับการควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือ สมศ. และ (5) ปัจจุบันมีการแข่งขันสูงระหว่างโรงเรียนการกุศลกับโรงเรียนประเภทอื่น

5.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี

พบว่า (1) ความสามัคคีร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ บุคลากรภายในของโรงเรียน ภาคคณะสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน (2) ทรัพยากรทางการบริหาร ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ (3) ต้นทุนทางสังคมของวัดที่เป็นฐาน ได้แก่ ความสามารถในการสนับสนุนงบประมาณ และความศรัทธาของประชาชน (4) มาตรฐานของหลักสูตร ได้แก่ สมรรถนะของผู้เรียน คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และ (5) ความเชื่อมั่นของผู้ปกครอง ได้แก่ ความเชื่อมั่นที่มีต่อความสามารถในการสร้างคนดีและคนเก่ง

5.3 กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี

พบว่า (1) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ กลยุทธ์การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาและพัฒนาโรงเรียน (2) ด้านหลักสูตรและการสอน คือ กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาวិถีพุทธตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) ด้านกิจกรรมนักเรียน คือ กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนและสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกตามวิถีพุทธ (4) ด้านการบริหารงานบุคคล คือ กลยุทธ์การพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพครูและบุคลากรทาง การศึกษาและเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ (5) ด้านการบริหารอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ คือ กลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (6) ด้านธุรการ คือ กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารงานธุรการโรงเรียนที่ส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการปฏิบัติงาน

5.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี	
กลยุทธ์ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	แผนงาน การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาและพัฒนาโรงเรียน โครงการ (๑) โครงการปฐมนิเทศผู้ปกครองนักเรียนใหม่ (๒) โครงการบัณฑิตน้อย (๓) โครงการเยี่ยมบ้านศิษย์ (๔) โครงการภูมิปัญญาชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้าน (๕) โครงการสร้างเครือข่ายครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง
กลยุทธ์หลักสูตรและการสอน	แผนงาน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาวិพุทธตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงการ (๑) โครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ (๒) โครงการโรงเรียนรักชาติ ๕ (๓) โครงการค่ายคุณธรรมและค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ (๔) โครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่องานวัดใหม่ (๕) โครงการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามความสนใจและความถนัดเฉพาะตน
กลยุทธ์กิจกรรมนักเรียน	แผนงาน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนและสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกตามวิถีพุทธ โครงการ (๑) โครงการพัฒนาทักษะชีวิตวิถีพุทธ (๒) โครงการพัฒนาทักษะทางสังคมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (๓) โครงการส่งเสริมระเบียบวินัยนักเรียน (๔) โครงการส่งเสริมความสามารถพิเศษทางศิลปะกีฬาสันทนาการและนาฏศิลป์ไทย (๕) โครงการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกตามระบอบประชาธิปไตย
กลยุทธ์การบริหารงานบุคคล	แผนงาน การพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา และเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ โครงการ (๑) โครงการพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพครู (๒) โครงการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน (๓) โครงการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยีการสอนสมัยใหม่ (๔) โครงการสานสัมพันธ์บุคลากรเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ (๕) โครงการจัดส่งบุคลากรทางการศึกษาเข้าอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพเฉพาะทาง
กลยุทธ์การบริหารอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์	แผนงาน การพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โครงการ (๑) โครงการปรับปรุงอาคารเรียนและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ (๒) โครงการห้องเรียน ๕ ดาว
กลยุทธ์ธุรการ	แผนงาน การพัฒนาการบริหารงานธุรการโรงเรียนที่ส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการปฏิบัติงาน โครงการ (๑) โครงการจัดส่งธุรการโรงเรียนเข้าอบรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานธุรการ (๒) โครงการห้องธุรการ ๕ ส.

กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เมื่อพิจารณาตามรายด้านของการวิจัย พบว่า (1) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ กลยุทธ์การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาและพัฒนาโรงเรียน (2) ด้านหลักสูตรและการสอน คือ กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาวิพุทธตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) ด้านกิจกรรมนักเรียน คือ กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนและสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกตามวิถีพุทธ (4) ด้านการบริหารงานบุคคล คือ กลยุทธ์การพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาและเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ (5) ด้านการบริหารอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ คือ กลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ (6) ด้านธุรการ คือ กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารงานธุรการโรงเรียนที่ส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการปฏิบัติงาน

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจจึงนำมาอภิปรายผล โดยจำแนกตามรายด้านของการวิจัย ดังต่อไปนี้

(1) **ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน** พบว่า กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ กลยุทธ์การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาและพัฒนาโรงเรียน แสดงให้เห็นว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นการสร้างความร่วมมือกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน สอดคล้องกับที่ วิทยา จันทน์แดง (2555 : ก-ข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน” พบว่า แนวทางสำคัญในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี หรือเครือข่ายการทำงานร่วมกัน

(2) **หลักสูตรและการสอน** พบว่า กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ด้านหลักสูตรและการสอน ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา วิถีพุทธตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แสดงให้เห็นว่า ด้านหลักสูตรและการสอน เป็นการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายหลัก คือ การสร้างศักยภาพทางจริยศาสตร์แก่ผู้เรียน และพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นผลผลิตหรือผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นผู้มีสำนึกทางจริยธรรม กติกาของสังคม และมีทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับที่ สุทธิพร สายทอง (2556 : ก) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธสู่การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคเหนือตอนบน” พบว่า มีการจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3 ประการ ได้แก่ การพัฒนางาน พัฒนาคน และการพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

(3) **กิจกรรมนักเรียน** พบว่า กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ด้านกิจกรรมนักเรียน ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนและสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกตามวิถีพุทธ แสดงให้เห็นว่า ด้านกิจกรรมนักเรียน มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับที่ พัทธมา แผนสมบูรณ์ (2556 : ก-ข) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพองค์กรธุรกิจบริการสู่องค์กรประสิทธิภาพสูง” พบว่า การพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้เริ่มตั้งแต่การแสวงหาความรู้ การรวบรวมความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการนำความรู้สู่การปฏิบัติตามวงจรการจัดการความรู้ขององค์กรแห่งการเรียนรู้

(4) **การบริหารงานบุคคล** พบว่า กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาและเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า ด้านการบริหารงานบุคคล เป็นการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายหลัก คือ พัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อรักษาไว้ซึ่งบุคลากรที่ดี มีคุณภาพ แมื่คุณสมบัติเหมาะสม และสร้างความผูกพันต่อองค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม สอดคล้องกับที่ สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2557 : ก) ได้วิจัยเรื่อง “การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง กลุ่มโรงเรียน

การกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา กรุงเทพมหานคร” พบว่า โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา กรุงเทพมหานคร มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ครู โดยเน้นด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัย และด้านความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นสำคัญ

(5) **ด้านการบริหารอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์** พบว่า กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ด้านการบริหารอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่า ด้านการบริหารอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ เป็นการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายหลัก คือ พัฒนาศักยภาพการดำเนินงานเกี่ยวกับการสนับสนุนวัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ รวมถึงงานบริการต่าง ๆ ที่สนับสนุนงานวิชาการ สอดคล้องกับที่ ประยุทธ์ สมวงษา (2549 : ก) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา” พบว่า ให้ความสำคัญกับการประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาและเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการเป็นสำคัญด้วย

(6) **ด้านธุรการ** พบว่า กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ด้านธุรการ ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารงานธุรการโรงเรียนที่ส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่า ด้านธุรการ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ธุรการในฐานะทรัพยากรมนุษย์ สอดคล้องกับที่ คติยา อายุยืน (2558 : ก-ข) ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามหลักพุทธธรรมของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคใต้ตอนบน” พบว่า มีกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะตามหลักพุทธธรรมด้านการบริการที่ดี โดยการรักษาความเป็นปกติของมาตรฐานจรรยาบรรณวิชาชีพ และอ่อนโยนด้วยจิตใจที่ดั่งงามตามแบบอย่างที่ดีของคนไทย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ทั้ง 3 แห่ง ซึ่งเป็นเครือข่ายไตรภาคีโรงเรียนการกุศลในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ควรร่วมกันจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนร่วมกันตามบริบทเชิงพื้นที่ระดับจังหวัด

2) คณะสงฆ์ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 ของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหนึ่งหน่วยของกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามมติมหาเถรสมาคม โดยให้การสนับสนุนบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดกิจกรรมที่

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ควรสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาและพัฒนาโรงเรียน

2) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ควรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติจากวิธีวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายไตรภาคีโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในจังหวัดราชบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- คิตยา อายุยีน. (2558). “กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามหลักพุทธธรรมของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคใต้ตอนบน”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประยุทธ์ สมวงษา. (2549). “พฤติกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโธ) และคณะ. (2558). “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค 1”, *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2558).
- พระปลัดสมบัติ จิตินาโณ. (2558). “การจัดการความรู้ □ ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน).
- พระไพศาล สุทฺธจิตโต. (2554). “การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธ ศาสนา จังหวัดราชบุรี”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท (รุจิเวทย์). (2559). “พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธ”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (ฉบับพิเศษ)*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2559).
- พัศมา แผนสมบุรณ์. (2556). “การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพองค์กรธุรกิจบริการสู่องค์กรประสิทธิภาพสูง”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มันทนา วังถนอมศักดิ์. (2550). “รูปแบบแรงจูงใจในการปฏิบัติของครู”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิทยา จันทรแดง. (2555). “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2542). *หลักการบริหารการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2557). “การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา กรุงเทพมหานคร”. *รายงานการวิจัย*. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**การพัฒนาแบบแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**
THE MODEL DEVELOPMENT OF BUDDHISM PROPAGATION OF SANGHA
ADMINISTRATORS IN PHANAKHON SRI AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูวิมลพัฒนกิจโกศล * พิเชฐ ทั้งโต ** ยุทธนา ปราณีต ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เพื่อเสนอการพัฒนาแบบแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 24 รูป/คน เพื่อหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนจะนำข้อมูลที่ได้นำไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Qualitative Research) จากกลุ่มตัวอย่าง 259 รูป โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ การกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นการสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา

2. หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) **ด้านบุคลิกภาพ** คือ องค์การสงฆ์ ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งเน้นให้การศึกษาแก่คณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง พัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากร ด้วยการจัดทำโครงการอบรมบุคลากรเพื่อ

* หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง 2) **ด้านเนื้อหา** คือ ปฏิภาณไหวพริบและลีลาการแสดงธรรม เนื้อหาและภาษาที่ใช้มีลำดับชั้นเป็นขั้นเป็นตอน มีการพัฒนาเนื้อหาไปตามลำดับแต่ละเรื่องหรือแต่ละจุดนั้น ท่านจะมีประเด็นใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ 3) **ด้านสื่อการสอน** คือ พระสังฆาธิการดำเนินบทบาทในฐานะจัดรายการตามผังรายการของสถานีวิทยุต่างๆ ในจังหวัด แต่ก็มีแนวคิดนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

3. การพัฒนารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า 1) **รูปแบบการแสดงธรรมเทศนา** คือ 1. นักเทศน์ปฏิภาณ ไม่อ่านคัมภีร์ หรือ นักเทศน์ปากเปล่า 2. นักเทศน์อ่านคัมภีร์ หมายถึง การเทศน์ไปตามคัมภีร์ที่มีผู้แต่งไว้หรือที่ตนเองแต่งไว้แล้ว 2) **รูปแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม** คือ การแสดงปาฐกถาธรรมในวัด จะจัดขึ้นทุกวันพระ โดยทางวัดได้จัดสถานที่ให้ญาติโยมมาฟังธรรมไว้เป็นการเฉพาะ ที่มีความรู้ความสามารถไปเทศน์หรือแสดงปาฐกถาธรรม ครั้งละ 1-3 ชั่วโมง หัวข้อธรรมที่แสดงจะเลือกให้เหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่และบุคคล นอกจากนี้ท่านยังได้รับนิมนต์ให้แสดงปาฐกถาธรรมที่สถานีวิทยุและโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง 3) **รูปแบบปฏิบัติและวิธีฝึกปฏิบัติการสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน** คือ ยึดหลักสูตรแกนกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อยากรให้พระวิปัสสนาจารย์ ที่สามารถตรวจสอบอารมณ์ได้ พัฒนาตนเอง ต้องหลักสูตรอัปเดตพระวิปัสสนาจารย์อยู่เรื่อยๆ จัดให้มีหลักสูตรหลายระดับ ปรับใช้ให้เหมาะสม กระตุ้นให้คนสนใจด้านปฏิบัติให้ได้ หลักสูตรหรือรูปแบบการอบรมต้องปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัย

คำสำคัญ: การเผยแพร่, พระพุทธศาสนา, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) To study the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province 2) to integrate the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province 3) to present new knowledge about “The Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province”, a study of the documents and interview (In-depth Interview) with the key (Key Informant) used in this study is divided into

This research was the mixed research method between the qualitative research and quantitative research. For the qualitative research used the documentary research and in-depth interview from 24 key informants as the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province and the quantitative research used the 259 questionnaires. The data analysis was used the social sciences Programed for descriptive statistics were the frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.)

The Finding of this research are as follows:

1. The over opinions on the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province were found at the high level with average mean equal to when considering into each aspect, it was noted at the high levels in all aspects by role of Sangha in promoting morality and enhancing the quality of life aspects obtaining high scores.

2. A comparison of the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province, classified by personal factors, showed that sex, age and educational level had no significant differences, whereas occupation was found significant difference at 0.05 level of confidence.

3. Problems concerned with the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province, indicated that i) there were no sufficient help, cooperation and tangible results, ii) lack of continuity in the operation, and performance was not enough, Government did not recognize it, and iii) issues of the time in practice were different and unfit for duty, lack of cooperation among related authorities and the shortage of personnel and manpower. For suggestions: on the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province, it was found that i) more help and sufficient cooperation should be added for the sake of yielding tangible results, ii) there should fixed time and term course in teaching and practice, iii) arrangement of time to increase training awareness for the public. the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si

Ayutthaya Province, classified by personal factors, and 3) to investigate the problems and develop the Model Development of Buddhism Propagation In Phranakhon Si Ayutthaya Province.

Keywords: Model Development, Buddhism, Propagation

1. บทนำ

สมัยพุทธกาล การบริหารจัดการขององค์กรสงฆ์มีหลักการที่ใช้บริหารคือ พระธรรมวินัย ภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ได้เกิดปัญหาอุปสรรคความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในองค์กรปกครองคณะสงฆ์ พระเถระานุเถระทั้งหลายในสมัยนั้นได้ทำปฐมสังคายนา ทุติยสังคายนา ตติยสังคายนา ตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถ้ากล่าวถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องถือพระธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญในการบริหารงานต่างๆ เพราะพระธรรมวินัยเป็นโครงสร้างและการจัดระเบียบคณะสงฆ์ให้เกิดความเป็นธรรมเรียบร้อยดีงาม และเป็นรูปแบบพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กรสงฆ์ให้ทราบบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล การเผยแผ่ในสมัยเมื่อพระพุทธเจ้าทรงมีพระชนอยู่ คือเมื่อนับตั้งแต่สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงได้เลือกบุคคลที่ควรจะสั่งสอนให้รู้ตามโดยใช้วิธีเทศนาสั่งสอน ดังที่ปรากฏในธรรมจักรกัปปวัตตสูตร ท่านเลือกปัจจุวัคคิ ในการเทศนาสั่งสอนเป็นกลุ่มแรกเพราะท่านปัจจุวัคคิเป็นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้เดิมในการปฏิบัติอยู่แล้วคือได้ปฏิบัติตามพระพุทธองค์ครั้งยังเป็นผู้อุปฐาก และมีความเชื่อเดิมอยู่แล้วว่าพระพุทธองค์จะได้เป็นพระศาสดาผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ดังนั้นพระพุทธองค์จึงได้เปรียบบุคคลไว้เสมือนบัว 4 เหล่า คือผู้มีปัญญาสามารถที่จะบรรลุตามได้ จนถึงผู้ที่ยังมีกิเลสหนาคือไม่สามารถสั่งสอนได้ ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนอยู่โดยส่วนใหญแล้วการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวมคือการเทศนาธรรมวินัย ข้อประพจน์และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ โดยใช้การสอนแบบเล่านิทานบ้างเปรียบเทียบบ้าง ถามตอบบ้าง เป็นต้นเมื่อพระพุทธเจ้าทรงเริ่มประกาศพระพุทธศาสนา โดยทรงใช้เวลาตลอดหน้าฝนแรก รวบรวมพระสาวกได้ 60 รูป แล้วทรงอบรมคุณธรรมแก่ท่านเหล่านั้นอย่างเพียงพอที่จะแยกย้ายกันออกไปประกาศ พระศาสนา พอหมดหน้าฝน ดินฟ้าอากาศแห้ง ก็ได้ทรงเรียกพระสาวกเหล่านั้นมาประชุม แล้วรับสั่งให้แยกย้ายไปประกาศพระพุทธศาสนาในภูมิภาคต่างๆ การประชุมครั้งนั้น นับว่าเป็นการประชุมปฐมนิเทศสำหรับพระธรรมทูตรุ่นแรกในพระพุทธศาสนา

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับการควบคุม และส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ 4 ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 อาจกล่าวได้ว่ามหาเถรสมาคมในปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ 6 ประเภท คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เป็นด้านหนึ่งในหกด้านในการจัดองค์การทางพระพุทธศาสนา กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึงการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อ

พระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วนำมาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแพร่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวิทยุทัศน์ การกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ๆ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแพร่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าการกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น (กรมการศาสนา, 2540) ในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ ถึงแม้ว่าการเผยแผ่จะมีความหลากหลายโดยการใช้เทคโนโลยีในการจัดการด้านการเผยแผ่มีมากขึ้น เช่น การใช้สื่อด้านการพิมพ์ คือ หนังสือธรรมะ ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ คือ การใช้ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการเผยแผ่ในรูปแบบของซีดีธรรมะ ทำวีดิโอธรรมะเสนอทางโลกเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ตต่าง ๆ ดังนั้น การจัดการด้านการเผยแผ่จึงมีความหลากหลายมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดีในยุคนี้ก็ยังมีมากเช่นเดียวกัน อันเป็นปัญหาทั้งจากภายในตัวบุคคลนั่นเองหรือปัญหาภายนอก คือ การขาดบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ฉะนั้น การเอาใจใส่ การจัดการในด้านการเผยแผ่ก็ต้องมีการบริหารให้ทันต่อโลกปัจจุบัน ต่อบุคคลที่เป็นจุดเป้าหมาย เพื่อให้สำเร็จผลตามความประสงค์ได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอดีตราชธานีของไทยมีหลักฐานของการเป็นเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-18 โดยมีร่องรอยของที่ตั้งเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุและเรื่องราวเหตุการณ์ในลักษณะตำนานพงศาวดาร ไปจนถึงหลักศิลาจารึกซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานร่วมสมัยที่ใกล้เคียงเหตุการณ์มากที่สุด ซึ่งเมืองอโยธยา หรืออโยธยาศรีรามเทพนครหรือเมืองพระรามมีที่ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของเกาะเมืองอยุธยา มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากทั้งด้านการเมืองการปกครอง และวัฒนธรรม ปัจจุบันจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการประกาศยกย่องให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมจากองค์การ UNESCO เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เดินทางมาเยี่ยมชม ปีละไม่น้อยกว่าล้านคน แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ บริเวณพื้นที่โดยรอบเกาะเมือง เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ฯ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา วัดมงคลพิตร วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นต้น

คณะสงฆ์อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีการบริหารที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด 3 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ซึ่งมีการปฏิบัติหน้าที่การรับผิดชอบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้เพื่อเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงควรให้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการหารูปแบบที่เหมาะสมและปรับปรุงระบบเพื่อพัฒนาศักยภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพของการปกครองคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ เพื่อการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวและเป็นประโยชน์แก่อุภคินและมีความสุขแก่ชาวโลกเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรทุกรูป ที่จะต้องปฏิบัติตามกำลังความสามารถ โดยฐานานุรูปเพราะภิกษุ สามเณร มีความสำนึกและปฏิบัติกันมาโดยลำดับ

พระพุทธศาสนาจึงเป็นมรดกสืบทอดมาถึงทุกวันนี้ โลกวิวัฒนาการมากขึ้น การปฏิบัติหน้าที่สืบต่อพระพุทธศาสนา จึงมีวิธีการต่างๆที่เหมาะสม โดยไม่ทิ้งหลักการ คือ พระธรรมวินัย เป็นที่นำขึ้นข่มยินดี ที่พระสงฆ์แห่งสังฆมณฑลไทย ที่ออกไปประกาศพระศาสนาในประเทศต่างๆ มีความรู้ความสามารถสูง จึงปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกาศพระศาสนา (พระธรรมทูต) ได้ดังที่ปรากฏอยู่ทั่วโลก (สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), 2551) ซึ่งในภาพรวมจะก่อให้เกิดความหลากหลายในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก และเพื่อเป็นแนวทางและเป็นรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคตด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 เพื่อเสนอการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามหลักการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญคือ รูปแบบการแสดงธรรมเทศนา รูปแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม รูปแบบปฏิบัติและวิธีฝึกปฏิบัติการสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย “การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มี 3 กลุ่ม คือ ประกอบด้วย พระภิกษุข้าราชการที่เกี่ยวข้องและประชาชนผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำนวน 24 รูป/คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พระภิกษุและประชาชนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน และโดยใช้แบบสอบถามกับพระภิกษุ จำนวน 673 รูป เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อม เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการใช้การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้วัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่คือเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2558 – เดือน มกราคม พ.ศ. 2560 รวมระยะเวลา 16 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลักและศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 673 รูป (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2557) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้อัตราส่วนของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 259 รูป (สุวรรีย์ ศิริโกศาภิรมย์, 2546) จากสูตรจะได้ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ ในเขตพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม 673 รูป บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informant) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาพิจารณาคัดเลือกตัวอย่าง ประกอบด้วยพระสังฆาธิการ ผู้บริหารสถานศึกษา/นักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 24 รูป/คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ความจริง แนวคิด ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) เชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ใน 3 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน เป็นต้น ให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อมสำหรับประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม กลับคืนด้วยตนเอง การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 รูป และการสังเกตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง รวบรวมข้อมูลแบบสอบถามทั้งหมดเพื่อนำมาประมวลผลตามวิธีการทางสถิติ และรวบรวมคำให้สัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลหาประเด็นความสอดคล้อง ร่วมกับการสังเกต การบริหารจัดการและการดำเนินงาน ต่อไป

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัยและตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้เชี่ยวชาญแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน พรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล (Data Reduction) และให้รหัส (Coding) และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ การกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นการสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา

2. หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) ด้านบุคลิกภาพ คือ รูปร่าง หน้าตา เป็นลักษณะภายนอกที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่บุคคลรอบข้าง และผู้ที่มาติดต่อบุคคลที่มีรูปร่างหน้าตาดี ย่อมได้เปรียบบุคคลอื่น แต่จะต้องอาศัยลักษณะอย่างอื่น เช่น กิริยามารยาทดี มีความเป็นกันเอง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสามารถในการพูดที่ดีเป็นส่วนประกอบด้วย

2) ด้านเนื้อหา คือ ปฏิภาณไหวพริบและลีลาการแสดงธรรม เนื้อหาและภาษาที่ใช้มีลำดับขั้นเป็นขั้นเป็นตอน มีการพัฒนาเนื้อหาไปตามลำดับแต่ละเรื่องหรือแต่ละจุดนั้นท่านจะมีประเด็น

ใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ ใช้ภาษาร่วมสมัยทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ในส่วนของประเภท เนื้อหาที่นิยมนำมาเผยแพร่นั้นมักจะประกอบด้วยทันเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาจิตใจและชีวิตที่ดีงาม

3) ด้านสื่อการสอน คือ พระสังฆาธิการดำเนินบทบาทในฐานะจัดรายการตามผังรายการของสถานีวิทยุต่างๆ ในจังหวัด แต่ก็มีแนวคิดนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี มีการใช้สื่อเฉพาะกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ใบปลิว คู่มือภาพ โฆษณา หนังสือเล่มเล็ก แผ่นพับ เสียงตามสาย เทปเสียง การสร้างวัดถุ่มงคล เป็นต้น เป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อปลูกฝังความนิยม สร้างความเข้าใจแก่ผู้รับสาร โดยมีหลักการใช้ข้อความและภาษาต่างๆ ใช้ศิลปะการพิมพ์ที่ดี ใ้เราให้ผู้ฟังอ่านภาพประกอบด้วยอักษร สี และการจัดหน้าเล่ม มีกลุ่มเป้าหมายที่แน่นอน

3. การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า 1) รูปแบบการแสดงธรรมเทศนา คือ 1. นักเทศน์ปฏิภาณ ไม่อ่านคัมภีร์ หรือ นักเทศน์ปากเปล่า คือ นักเทศน์แบบไม่อ่านหนังสือ แต่ถือหนังสือเทศน์เป็นคัมภีร์ประกอบไว้เพื่อเป็นการแสดงความสามารถ การเทศน์แบบนี้เป็นการแสดงถึงความสามารถของนักเทศน์ที่มีไหวพริบ ปฏิภาณ ความเฉลียวฉลาดในการแสดงธรรมะนักเทศน์แบบนี้ต้องมีความรู้และได้รับการฝึกฝนตนเองมาเป็นอย่างดี 2. นักเทศน์อ่านคัมภีร์ หมายถึง การเทศน์ไปตามคัมภีร์ที่มีผู้แต่งไว้หรือที่ตนเองแต่งไว้แล้ว

2) รูปแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม คือ การแสดงปาฐกถาธรรมในวัด จะจัดขึ้นทุกวันพระ โดยทางวัดได้จัดสถานที่ให้ญาติโยมมาฟังธรรมไว้เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้เมื่อพุทธศาสนิกชนมาบำเพ็ญกุศลที่วัด เช่น งานพิธีสวดอภิธรรม งานพิธีบวช พิธีแต่งงาน วัดจะจัดให้มีการแสดงปาฐกถาธรรมที่เหมาะสม กับพิธีต่างๆ เพื่อผู้ฟังจะได้นำหลักธรรมไปเป็นข้อคิดพิจารณาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง การแสดงปาฐกถาธรรมนอกวัด เป็นการเผยแผ่เชิงรุก ซึ่งจะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน พระที่มีความรู้ความสามารถไปเทศน์หรือแสดงปาฐกถาธรรม ครั้งละ 1-3 ชั่วโมง หัวข้อธรรมที่แสดงจะเลือกให้เหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่และบุคคล นอกจากนี้ท่านยังได้รับนิมนต์ให้แสดงปาฐกถาธรรมที่สถานวิทยุและโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง

3) รูปแบบปฏิบัติและวิธีฝึกปฏิบัติการสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ ควรยึดหลักสูตรแกนกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อยากระวังพระวิปัสสนาจารย์ ที่สามารถตรวจสอบอารมณ์ได้ พัฒนาตนเอง ต้องหลักสูตรอัปเกรตพระวิปัสสนาจารย์อยู่เรื่อยๆ ควรจัดให้มีหลักสูตรหลายระดับ ปรับใช้ให้เหมาะสม กระตุ้นให้คนสนใจด้านปฏิบัติให้ได้ หลักสูตรหรือรูปแบบการอบรมต้องปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัย และปรับปรุงอยู่เรื่อยๆ ไม่ยึดติดในวัฒนธรรมดั้งเดิม บางทีหลักสูตรไม่สัมฤทธิ์ผลที่ดีต้องปรับใช้กับกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบหรือวิธีการใดๆ ก็ดีทั้งนั้น แต่เป้าหมายอยู่ที่การปล่อยวาง เข้าใจถึงธรรมด้านหลักสูตรจึงอยู่ที่การปรับใช้ให้เหมาะสม

6. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการศึกษาการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1) หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ : การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านบุคลิกภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้เพราะ รูปร่าง หน้าตา เป็นลักษณะภายนอกที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่บุคคลรอบข้าง และผู้ที่มาติดต่อ บุคคลที่มีรูปร่างหน้าตาดี ย่อมได้เปรียบบุคคลอื่น แต่จะต้องอาศัยลักษณะอย่างอื่น เช่น กิริยามารยาทดี มีความเป็นกันเอง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสามารถในการพูดที่ดีเป็นส่วนประกอบด้วย ด้านบุคลิกภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ได้แก่ มีการถูกวิพากษ์วิจารณ์ไม่มีอาการที่โกรธเคือง มีการแนะนำในเรื่องที่ดีและไม่แนะนำในเรื่องที่ไม่ดี มีความประพฤติตนสมควรแก่ฐานะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์(2550) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม” ผลการวิจัยพบว่า บริบทภายนอกองค์การที่มีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นส่งผลกระทบต่อการศึกษาทางและกลยุทธ์ในการนำองค์การ กัดดันให้ผู้นำมุ่งเน้นการพัฒนาวัฒนธรรมมากขึ้นเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน บริบทภายในองค์การด้านวัฒนธรรมองค์การและบรรยากาศภายในองค์การมีผลกระทบต่อบทบาทของภาวะผู้นำ รูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้และระบบการจัดการความรู้ที่มีกระบวนการชัดเจนและใช้เทคโนโลยีในการสร้างคลังความรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนานวัตกรรม โครงสร้างองค์การที่เหมาะสม คือ โครงสร้างองค์การแบบทีมข้ามสายงาน ระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีการบริหารคนเก่ง และมีระบบที่เลี้ยง มีการสอนงาน การมอบหมายงานโครงการ การมอบอำนาจเป็นระบบที่ส่งผลเชิงบวกต่อแนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงนวัตกรรม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาทั้งหมด

2) ด้านเนื้อหา : การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเนื้อหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอภิปรายได้ว่า ท่านปฏิภาณโหวพริบและลีลาการแสดงธรรม เนื้อหาและภาษาที่ใช้มีลำดับขั้นเป็นขั้นเป็นตอน มีการพัฒนาเนื้อหาไปตามลำดับแต่ละเรื่องหรือแต่ละจุดนั้นท่านจะมีประเด็นใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ ใช้ภาษารวมสมัยทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ในส่วนของประเภท เนื้อหาที่นิยมนำมาเผยแผ่นั้นมักจะประกอบด้วยทันเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาจิตใจและชีวิตที่ดีงามซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด สุกุลสถาปัตย์ (2552) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย การสร้างสื่อกลางที่มีศักยภาพ การใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นฐาน การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นการใช้ปัญญาและการใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ สำหรับองค์ประกอบของการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน ประกอบด้วย กระบวนการเปลี่ยนแปลงสมดุล ต่อเนื่อง เน้นผู้เรียน ปัจจัยนำเข้า มีพลังขับเคลื่อน ผลผลิตมีคุณภาพ ผลลัพธ์มีคุณภาพเชิงพลวัต บริบทเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้แบบพอเพียง

3) **ด้านสื่อการสอน** : การพัฒนารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสื่อการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ซึ่งอภิปรายได้ว่า พระสังฆาธิการดำเนินบทบาทในฐานะจัดรายการตามผังรายการของสถานีวิทยุต่างๆ ในจังหวัด แต่ก็มีแนวคิดนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี มีการใช้สื่อเฉพาะกิจในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ใบปลิว คู่มือภาพ โฆษณา หนังสือเล่มเล็ก แผ่นพับ เสียงตามสาย เทปเสียง การสร้างวัดถุ่มงคล เป็นต้น เป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อปลูกฝังความนิยม สร้างความเข้าใจแก่ผู้รับสาร โดยมีหลักการใช้ข้อความและภาษาง่ายๆ ใช้ศิลปะการพิมพ์ที่ดี เราใจให้ผู้ฟังอ่านภาพประกอบด้วยอักษร สี และการจัดหน้าเล่ม มีกลุ่มเป้าหมายที่แน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสนธยา ชมพู (2552) ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเผยแพร่ศาสนาธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีวัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง” ผลการวิจัย พบว่า 1) วัดพระธรรมกายและวัดหนองป่าพง ใช้หลักไตรสิกขาเป็นพื้นฐานเหมือนกันในการฝึกจิต และทำใจของตนให้บริสุทธิ์ แต่ทั้งสองวัดต่างก็ใช้เทคนิค วิธีการ ต่างกัน ยกตัวอย่าง วัดธรรมกายใช้การหายใจเข้า หายใจออก โดยพุ่งใจไปที่ศูนย์กลางกาย ที่เรารู้จักกัน คือ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 แล้วภาวนาว่า สัมมา อรหัง โดยที่ไม่ยอมปล่อยให้จิตออกไปจากจุดศูนย์กลาง ในขณะที่วัดหนองป่าพง ใช้วิธีง่าย ๆ โดยใช้จิตตามดูการเคลื่อนไหวของร่างกาย หรือที่เราเรียกว่า สติ เอาสติจับตรงที่การหายใจเข้าออก แล้วภาวนาว่า พุทโธ 2) หลักธรรมแนวปฏิบัติประจำวัน พบว่าทั้งสองวัดมีแนวทางปฏิบัติต่างกัน วัดพระธรรมกายยึดวิชาธรรมกาย ในขณะที่วัดหนองป่าพงยึดหลักอานาปานสติ 3) สื่อเทคโนโลยี พบว่า ทั้งสองวัดใช้สื่อเหมือนกัน โดยใช้หนังสือ และสื่อในการเชื่อมโยงไปยังประชาชน

5.2.2 การพัฒนารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในยุคโลกาภิวัตน์ มีดังนี้

1) **รูปแบบการแสดงธรรมเทศนา** : การพัฒนารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อภิปรายได้ว่า พระนักเทศน์มีปฏิภาณ ไม่อ่านคัมภีร์ หรือนักเทศน์ปากเปล่า คือ นักเทศน์แบบไม่อ่านหนังสือ แต่ถือหนังสือเทศน์เป็นคัมภีร์ประกอบไว้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ การเทศน์แบบนี้เป็นการแสดงถึงความสามารถของนักเทศน์ที่มีไหวพริบปฏิภาณ ความเฉลียวฉลาดในการแสดงธรรมะนักเทศน์แบบนี้ต้องมีความรู้และได้รับการฝึกฝนตนเองมาเป็นอย่างดี นักเทศน์อ่านคัมภีร์ เป็นการเทศน์ไปตามคัมภีร์ที่มีผู้แต่งไว้หรือที่ตนเองแต่งไว้แล้ว นักเทศน์ปฏิภาณ ไม่อ่านคัมภีร์ หรือนักเทศน์ปากเปล่า นักเทศน์อ่านคัมภีร์ การเทศน์ให้เป็นไปตามคัมภีร์ที่มีผู้แต่งไว้หรือที่ตนเองแต่งไว้แล้ว เทศน์แบบบุคคลาธิฐาน มินิทานสาธกและยกเรื่องที่คนสนใจมาประกอบ การเทศนาจะไม่เป็นยาขม แต่จะเป็นที่นิยมชมชอบ เพราะนิทานจะช่วยให้การขยายธรรม จะเป็นเทศนาที่เข้าใจง่าย ฟังง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐม บัญศรีตัน(2550) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดและทฤษฎีการตีความทางพระพุทธศาสนาและทางตะวันตกมีเป้าหมายเพื่อให้เข้าใจถึงความจริง ความถูกต้องดีงามผ่านการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารจึงมีพัฒนาการทั้งทฤษฎีและวิธีการตีความมาโดยลำดับเช่นกัน แต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดด้านทฤษฎีและวิธีการตีความ ทฤษฎีการตีความทางตะวันตกมี 3 ทฤษฎีหลักที่มีจุดเน้นที่แตกต่างกันในการค้นหาความหมายที่สมบูรณ์ คือ

ทฤษฎีที่ถือผู้สื่อความเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีที่ถือคัมภีร์เป็นศูนย์กลาง และทฤษฎีที่ถือผู้อ่านเป็นศูนย์กลาง ในขณะที่ทฤษฎีการตีความทางพระพุทธศาสนามีนัยบ่งชี้ว่า การจะค้นหาความหมายสมบูรณ์ได้นั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ คือ ให้ความสำคัญทั้งแก่ผู้สื่อความ คัมภีร์ ผู้อ่าน และบริบททางสังคมของผู้สื่อความ คัมภีร์ และผู้อ่าน ที่ต้องมีความเชื่อมโยงอิงอาศัยกันและกัน จึงอาจนิยดั่งกล่าวนี้สร้างและเสนอเป็นรูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อนำมาวิเคราะห์การตีความเรื่องมั่งสวริติของสำนักสันตโตโคก และการตีความเรื่องนิพพานของสำนักวัดพระธรรมกาย พบว่า สำนักสันตโตโคกใช้การตีความแบบยึดผู้อ่านเป็นหลักและบางแห่งได้ใช้การตีความแบบยึดผู้สื่อความเป็นหลัก สำนักวัดพระธรรมกายใช้การตีความแบบยึดผู้อ่านเป็นหลักและอ้างคัมภีร์ต่าง ๆ มาสนับสนุนการตีความของตน ในขณะที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ใช้การตีความแบบยึดคัมภีร์เป็นหลัก และบางแห่งยังคงใช้การตีความแบบยึดผู้สื่อความเป็นหลักประกอบด้วย

2) รูปแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม : การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อภิปรายได้ว่า การแสดงปาฐกถาธรรมในวัด จะจัดขึ้นทุกวันพระ โดยทางวัดได้จัดสถานที่ให้ญาติโยมมาฟังธรรมไว้เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้เมื่อพุทธศาสนิกชนมาบำเพ็ญกุศลที่วัด เช่น งานพิธีสวดอธิธรรม งานพิธีบวช พิธีแต่งงาน วัดจะจัดให้มีการแสดงปาฐกถาธรรมที่เหมาะสม กับพิธีต่างๆ เพื่อผู้ฟังจะได้นำหลักธรรมไปเป็นข้อคิดพิจารณาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง การแสดงปาฐกถาธรรมนอกวัด เป็นการเผยแผ่เชิงรุกซึ่งจะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน พระที่มีความรู้ความสามารถไปเทศน์หรือแสดงปาฐกถาธรรมครั้งละ 1-3 ชั่วโมง หัวข้อธรรมที่แสดงจะเลือกให้เหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่และบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ (ไสว โชติโก) และคณะ(2553) ได้วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย” ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า การปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต วัดไทยในอินเดีย ถือเป็นยุคทองของพระธรรมทูต วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในอินเดียและชาวพุทธต่างชาติ ได้ประกาศเกียรติคุณของชาติให้ประจักษ์แก่คนทั่วโลก ในส่วนข้อเสนอแนะพบว่า พระธรรมทูตปัจจุบันมีจำนวนน้อยมาก การทำงานไม่เป็นทีม ขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีเครือข่ายชาวพุทธระดับนานาชาติและองค์กรหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องสร้างสำนักงานพระธรรมทูตให้ชัดเจน เพื่อสร้างเครือข่ายในระดับองค์กรได้มีหลายด้านดังนี้

1. ด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า พระธรรมทูตได้ให้การส่งเสริมด้านการศึกษา มีการสร้างโรงเรียนปัญญาธิ์ และโรงเรียนต้นกล้า มีการสนับสนุนทุนการศึกษาให้และเด็กและเยาวชน ได้นำเยาวชนมาปฏิบัติธรรมในวัด มีการทำวัตรสวดมนต์ เจริญจิตภาวนา ในส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า วัดยังไม่ได้สร้างเครือข่ายศูนย์การศึกษา เพื่อประสานงานกับองค์กรข้างนอก ผู้สอนขาดทักษะด้านภาษาท้องถิ่น และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนยังไม่เพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องเข้ามาช่วยเหลือ 2. ด้านการส่งเสริม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า พระธรรมทูตเป็นสัญลักษณ์ของความเมตตา ได้มีการอนุเคราะห์ต่อผู้อื่น มีการแจกสิ่งของเครื่องใช้อุปโภค บริโภคและการดูแลสุขภาพพยาบาลให้ มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุเคราะห์การศึกษาเผยแผ่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องหาแนวทางในการตั้งเป็นกองทุน หรือมูลนิธิขึ้น เพื่อจะเอื้อต่อ

การทำงานสงเคราะห์ด้านนี้ 3. ด้านคุณสมบัติของพระธรรมทูต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง พบว่าจากการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต ได้มองเห็นประโยชน์ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา มีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงามและมุ่งมั่นแน่วแน่ต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นประโยชน์ ที่เป็นคุณสมบัติของพระธรรมทูต

3) รูปแบบปฏิบัติและวิธีฝึกปฏิบัติการสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน :

การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอภิปรายได้ว่า ต้องยึดถือหลักสูตรส่วนกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อยากรู้ให้พระวิปัสสนาจารย์ ที่สามารถตรวจสอบอารมณ์ได้ พัฒนาตนเอง ต้องหลักสูตรอภิปุจฉาพระวิปัสสนาจารย์อยู่เรื่อยๆ ควรจัดให้มีหลักสูตรหลายระดับ ปรับใช้ให้เหมาะสม กระตุ้นให้คนสนใจด้านปฏิบัติให้ได้ หลักสูตรหรือรูปแบบการอบรมต้องปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัย และปรับปรุงอยู่เรื่อยๆ ไม่ยึดติดในวัฒนธรรมดั้งเดิม บางทีหลักสูตรไม่สัมฤทธิ์ผลที่ต้องปรับใช้กับกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบหรือวิธีการใดๆ ก็ดีทั้งนั้น แต่เป้าหมายอยู่ที่การปล่อยวาง เข้าใจถึงธรรมด้านหลักสูตรจึงอยู่ที่การปรับใช้ให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงกมล ทองคนารักษ์(2552) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบโครงการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับชาวต่างประเทศในประเทศไทย” ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งสมถและวิปัสสนา ตลอดจนปัจจัยที่เกื้อกูลการปฏิบัติธรรม เช่นการตัดปลิโพธ การแสวงหาภิกษุสงฆ์ การเลือกกรรมฐานที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติธรรม และสัปปายะในการปฏิบัติธรรม เช่น การจัดคำแนะนำเบื้องต้นสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจการปฏิบัติแต่ยังไม่พร้อมที่จะเข้าฝึกอบรม โครงการปฏิบัติธรรมเบื้องต้น โครงการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้ที่เคยฝึกปฏิบัติมาก่อน และโครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมขั้นสูง ตลอดจนการจัดบวชให้แก่ชาวต่างชาติที่สนใจ นอกจากนี้ควรประยุกต์หลักสัปปายะ 7 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนการปฏิบัติธรรม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อหน่วยงานหรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ดังต่อไปนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ การเผยแผ่ของพระสังฆาธิการมีการแต่งกาย ผู้ที่มีบุคลิกภาพดีจะต้องแต่งกายให้ถูกกาลเทศะ มีรูปแบบของผ้าและสีสันทันที่เหมาะสมตลอดจนมีความสะอาด การแต่งกายเป็นตัวแทนอย่างหนึ่งของคนซึ่งสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและรวดเร็ว รวมทั้งเครื่องแต่งกายเป็นตัวกำหนดระเบียบของสังคม การแต่งกายให้เหมาะสมเป็นการให้เกียรติกัน และให้ความเคารพต่อสถานที่

2. ด้านเนื้อหาหลักธรรม การเผยแผ่ของพระสังฆาธิการมีหลักธรรมที่จะนำไปบรรยายเผยแผ่ตามสถานศึกษาต่างนั้น ควรมีการกำหนดให้ชัดเจนเหมาะสมกับช่วงชั้นวัยของเยาวชน เพื่อต้องการรับรู้และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

3. ด้านสื่อการสอน การเผยแผ่ของพระสังฆาธิการมีสื่อที่ใช้ในการนำเสนอในช่วงปีที่ผ่านมา มีความจำ ทั้งในเนื้อหาและรูปแบบที่นำเสนอทำให้นักเรียนส่วนมากคาดเดาได้ว่าต้องเป็นอย่างไร ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ควรใช้สื่อหลายประเภทผสมผสานกัน เน้นสื่อที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สื่อที่นำมาใช้ประกอบธรรมต้องเป็นสื่อประเภทกระตุ้นคุณธรรม

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาต่างๆ ในเขตอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

2. หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาเผยแพร่ให้สอดคล้องกับองค์กรที่ตนเองรับผิดชอบได้

3. ควรทำเป็นคู่มือในการเผยแพร่พระพุทธศาสนากับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

4. ควรศึกษาในเขตพื้นที่อื่น เพื่อประโยชน์ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ควรมีการกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการให้มีความชัดเจน เช่น แผนการทำงานเป็นทีมนโยบายเผยแพร่เชิงรุก รวมทั้งนำแผนปฏิบัติการไปวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนางานเผยแพร่ในอนาคต

6. ควรมีการจัดประชุมสัมมนา และพัฒนาเทคนิคการเผยแพร่พุทธธรรมที่ทันสมัย มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระสังฆาธิการด้วยกัน ทั้งระหว่างอำเภอ จังหวัด หรือสาายงาน

7. ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการเผยแพร่ธรรมของพระสังฆาธิการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ได้รับรู้มากยิ่งขึ้น

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการกับองค์กรอื่นๆ ทั้งที่เป็นองค์กรด้านการเผยแพร่โดยตรง หรือองค์กรที่ได้รับประโยชน์จากการเผยแพร่

3. ควรมีการศึกษาผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดอ่างทอง หรือพื้นที่อื่นๆ

4. ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรในการทาวิจัยเป็นกลุ่มประชากรในพื้นที่อำเภอ และจังหวัดอื่น เพื่อให้เกิดความหลากหลายของข้อมูล

5. ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรในการทาวิจัยเป็นนักเรียน สายวิชาชีพ เพื่อให้ทราบความคิดเห็นต่อการทงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

References

- Apinan Jantane. (2556). How Important is Abiding by The Frame of Standard of Higher Education Qualification. *Journal OF MCU Social Science Review*,2(1), 126 – 140.
- Vilawan Kongsadee. (2552). Factors Affecting Learning Achievement of 52 ID Coded Students of Business Administration, Rajapruk College, Academic Year 2552 (*Research Report*). Funded by Research Fund of Research Center. Nonthaburi: Rajapruk College.

- Nonphithak Paksahan. (2552). *Water Human Resort Management for Protect of flood in the river Chee-Moon in Ubonratchathani Province*. Dissertation Graduate School : MCU.
- Suwat Inraphai. (2557). *The Participation of the People in Water Human Resources Management for od in the Paasak River*. Dissertation Graduate School : MCU.
- Thanat Keawcharearnphisarn. (2557). *Water Human Resort Management for Protect of flood in the river Chee-Moon in Ubonratchathani Province*. Dissertation Graduate School : MCU.
- Jittima Phakpheang.(2558).*The Model of Administrative according to Buddhaddhamma of Provincial Administrative organization in lower Central Area*. Dissertation Graduate School. MCU.

พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์

BUDDHA INTEGRATION FOR MANAGEMENT IN THE COMMUNITY FOREST AROUND MAE-WONG NATIONAL PARK AREA IN NAKORNSAWAN

จักกฤช สิงห์ธนสาร* อภินันท์ จันตะนี** ธิติวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาบทบาทของป่าชุมชนที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชน และสภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ และ (3) เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยโดยใช้รูปแบบ การวิจัยแบบผสมวิธี

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรคือ ผู้นำป่าชุมชน ผู้นำชุมชน พระภิกษุ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบดูแลป่าชุมชนในพื้นที่ จำนวน 19 รูป/คน โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบ TAC และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยพรรณนาความวิเคราะห์

2) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือ สมาชิกป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ที่ จำนวน 300 ครั้วเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทของป่าชุมชนที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบไปด้วย (1) ป่าชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรและแหล่งอาหารให้กับชุมชน (2) ป่าชุมชนเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชุมชน (3) ป่าชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ความเป็นธรรมชาติวิทยา และ (4) ป่าชุมชนเป็นสถานที่พักผ่อนในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดูความเป็น

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ธรรมชาติของสัตว์พืชและสรรพสิ่งในป่าชุมชน ในส่วนของสภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน ด้านการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนมี 2 ประเด็นสำคัญ คือ ปัญหาที่ตัวสมาชิกป่าชุมชน และปัญหาที่ตัวผู้บริหารป่าชุมชน ซึ่งผู้บริหารป่าชุมชนต้องเปิดโอกาสและหาวิธีการที่จะทำให้สมาชิกป่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน

2) ข้อมูลพื้นฐาน พื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายได้ และพื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายจ่าย มีอิทธิพลทางตรงต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายได้มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือพื้นฐานครอบครัวในเรื่อง เพศ อายุ อาชีพ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว โดยมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนใกล้เคียงกับพื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายจ่าย ในขณะเดียวกันการนำหลักพุทธธรรมอภิธานิธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนมีอิทธิพลทางตรงต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมสำหรับการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ คือ หลักอภิธานิธรรม 7 อันเป็นหลักธรรมในการขับเคลื่อนชุมชนให้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทุกกระบวนการ อันประกอบด้วย (1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิิตย์ (2) พร้อมเพรียงกันในการเข้าประชุม (3) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ (4) การให้ความเคารพ นับถือ ให้เกียรติผู้ใหญ่ (5) การให้เกียรติ คู่ครอง ป้องกันสตรีและผู้ใต้บังคับบัญชามิให้ถูกข่มเหง (6) คำนึงถึงเกียรติศักดิ์ศรีและเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ และ (7) ให้การอารักขา คู่ครองป้องกันอันชอบธรรม

การบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ นั้นสามารถนำหลักพุทธธรรมอภิธานิธรรมมาประยุกต์ใช้ในเชิงบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ 3 ด้าน (1) การบริหารจัดการป่าชุมชนด้านการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน (2) การบริหารจัดการป่าชุมชนด้านแผนงานและความร่วมมือ และ (3) การบริหารจัดการป่าชุมชนด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ โดยลดข้อจำกัดต่าง ๆ ให้คนในชุมชนซึ่งทุกคนเปรียบเสมือนเป็นเจ้าของป่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่นตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน และ (5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และเพื่อให้ป่าชุมชนสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนชุมชนต้องสร้างภาคีเครือข่ายจากภาคสังคมเพื่อช่วยเหลือพึ่งพากัน และในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนต้องเข้ามาสนับสนุนอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: ป่าชุมชน; อุทยานแห่งชาติแม่วงก์; อภิธานิธรรม;

ABSTRACT

This research has 3 main objectives: (1) to study the role of community forests in the way people live and general problems affecting the community forest

management around Mae Wong National Park area in Nakornsawan, (2) to study the factors influencing the community forest management around Mae Wong National Park area in Nakornsawan and (3) to present Buddha integration for management in the community forest around Mae Wong National Park area in Nakornsawan.

The methodology of this research was mixed methods between qualitative and quantitative methods.

1) the qualitative method collected data from community leaders, monks and government officials responsible for community forest with in-depth interviews of 19 interviewees, data were analyzed by TAC analysis techniques. And focus group 12 expert panelists, data were analyzed by descriptive analysis.

2) the quantitative method collected data from the community forest members around Mae Wong National Park area in Nakornsawan 300 households with questionnaires and analyzed data by Structural Equation Modeling (SEM).

The results of the research were as follows:

1) the role of community forests in the way people live around Mae Wong National Park area in Nakornsawan consists of: (1) community forest as a source of food and resources for the community; (2) community forest as a source of income for the community; (3) community forest as a learning center for natural science; and (4) The community forest is a place to relax in the form of ecotourism, and to study the nature of animals and plants. On the problems of community forest management, the problem of resource management in community forest areas is caused by the forest community members and the community forest administrator. the community forest administrator must provide opportunities and find ways to make the community forest members participate in the management of forest resources in the community forest.

2) The family background, income-based economy and expenditure-based economy are direct influence on the community forest management, statistically significant. The income-based economy has the greatest influence on the community forest management, the family background is based on gender, age, occupation and number of family members influence on the community forest management is close to the expenditure-based economy. At the same time, applying Principles of Mori Dharma in community forest management has direct influence on the community forest management, statistically significant.

3) Theoretical concepts and principles of Buddhism for community forest management around Mae Wong National Park area in Nakornsawan is Principles of Mori Dharma. There are 7 principles that drive the forest community members to participate in all stages of every process. The Principles of Mori Dharma are (1) frequent meetings (2) a meeting or a meeting And do the work of the collective in unison (3) do not command what is not commanded (4) respect, obey and honor the president group management, and follow the principles prescribed (5) honor the safety of women no persecution (6) respect the worship of pagodas both inside and outside the city, and do not diminish the benefits that have ever nourished those pagodas (7) the protection of justice by God.

The community forest around Mae Wong National Park area in Nakornsawan can take Principles of Mori Dharma to apply in integrated with modern management 3 aspects: (1) the resource management, (2) the planning and cooperation management, and (3) the relationships between the community and government agencies management. By limiting the restrictions on community members, all members of the community are involved in the management. It consists of: (1) participation in the search for problems and causes of local problems including community needs, (2) participation in activity planning, (3) involvement in investment and performance, (4) participation in monitoring and evaluation, and (5) participate in the benefits. In addition, in order for sustainable forest communities to live sustainably, communities need to create networking parties from the social sector to help each other. At the same time, all sectors need systematic support.

Keywords: community forests; Mae Wong National Park; Principles of Mori Dharma

1. บทนำ

พื้นที่ป่าแม่वंกได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2530 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 104 ตอนที่ 183 แล้วให้ชื่อว่า “อุทยานแห่งชาติแม่वंก” นับเป็นอุทยานแห่งชาติที่ 55 ของประเทศไทย ความมุ่งหมายที่สำคัญในการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติแม่वंก คือเพื่อรักษาสภาพป่าและทรัพยากรสัตว์ป่า ตลอดจนแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร และเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สวยงามให้คงอยู่ตลอดไปโดยอาศัยหลักการจัดการอุทยานแห่งชาติให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด เพื่อประชาชนซึ่งอาศัยอยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติได้ประโยชน์แก่การเกษตรกรรม และประชาชนโดยทั่วไปได้ประโยชน์แก่การท่องเที่ยวพักผ่อน หาความรู้ แต่เนื่องจากชาวบ้านบริเวณรอบพื้นที่อุทยานประสบกับปัญหาความยากจน

ปัญหาการขาดที่ดินทำกิน ปัญหาการขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน ทำให้ชาวบ้านบางส่วนได้อาศัยที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นที่ทำกินโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ การขาดอาชีพและรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ รวมทั้งการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นตนเพื่อยังประโยชน์ระยะยาวและอย่างยั่งยืน จึงทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่อุทยานเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ อาทิ ปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ป่า นอกจากนั้น ยังเกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานกับชุมชนที่อยู่โดยรอบอุทยาน ทำให้เกิดแนวความคิดการพัฒนาโดยสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมจากฐานล่างคือครอบครัวและชุมชน กำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการแก้ปัญหา และใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ ลดความขัดแย้ง เปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นพลัง และใช้ความร่วมมือสร้างพื้นที่ป่าไม้ให้เพิ่มขึ้น โดยมีชุมชนหลายแห่งทั่วประเทศที่อาศัยอยู่ในป่าจนสามารถเรียกป่านั้นว่า “ป่าชุมชน” ได้พยายามดำเนินกิจกรรมมากมายเพื่ออนุรักษ์และรักษาป่าไว้ให้คงอยู่ ทั้งนี้แต่ละท้องถิ่นจะมีรูปแบบและวิธีดำเนินการเรื่องป่าชุมชนแตกต่างกันออกไปและไม่ค่อยประสบความสำเร็จเพราะเป็นการดำเนินการในภาคประชาชนเพียงส่วนเดียว โดยไม่มีการประสานความร่วมมือจากภาครัฐบาลหรือเอกชนเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญมากที่สุดต่อการบริหารจัดการป่าและพัฒนาชุมชนจึงทำให้เกิดแนวคิดในการจัดการป่าชุมชนเริ่มจากบุคคลแต่ละคนในชุมชน ซึ่งสมควรดำเนินงานเป็นคณะทำงาน แล้วสร้างแผนงานเพื่อไปสู่ผลสำเร็จพึงประสงค์เกี่ยวกับป่าชุมชน นอกจากนี้ในกระบวนการที่คนเชิงพุทธยังกล่าวเสริมเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า คณะผู้บริหารกับประชาชนต้องมีความสามัคคีกันในการจัดการปัญหาต่างๆ ที่เกิดในท้องถิ่นนั้น โดยใช้หลักอปริหานิยธรรม มาช่วยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจใคร่ที่จะศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมที่จะสามารถเสริมสร้างระบบการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทของป่าชุมชนที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชน และสภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์
- 3) เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์

3. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้นำการบริหารจัดการป่าชุมชนรวม 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน (2) ด้านแผนงานและความร่วมมือ และ (3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่าง

ชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ มาบูรณาการร่วมกับหลักอุปถัมภ์ธรรม 7 ประกอบด้วย (1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ (2) พร้อมเพรียงกันในการเข้าประชุม (3) ไม่บัญญัติสิ่งขัดต่อหลักการเดิม การให้ความเคารพยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบ (4) การให้ความเคารพ นับถือ ให้เกียรติผู้อาวุโส และยอมรับฟังข้อคิดเห็นไม่ละเลยต่อคำแนะนำตักเตือนของท่าน (5) การให้เกียรติ ค้ำครอง ป้องกัน สตรี และผู้ใต้บังคับบัญชามิให้ถูกข่มเหงรังแก (6) คำนึงถึงเกียรติศักดิ์ศรีและเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ และ (7) ให้การอารักขาค้ำครองป้องกันอันชอบธรรมแก่กฎระเบียบที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้านรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ 3 อำเภอ 27 หมู่บ้าน จำนวน 4,440 ครัวเรือน (ข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ ปี 2558) การวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 15 เท่าของจำนวนตัวแปร (Hair, Black, Babin, Anderson, and Tatham, 2006) การวิเคราะห์ครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ 20 ตัวแปร จึงประมาณขนาดตัวอย่างได้เท่ากับ 300 ตัวอย่าง (20x15)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนจากนั้นดำเนินการ

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้นำป่าชุมชน ผู้นำชุมชน พระภิกษุ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบดูแลป่าชุมชนในพื้นที่ จำนวน 19 รูป/คน

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้สำรวจ (Survey Research) ด้วยแบบสอบถามจากสมาชิกป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ที่ จำนวน 300 ครัวเรือน

3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 ท่าน

การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้เลือกเทคนิคการวิเคราะห์แบบ TAC ซึ่งเป็นการจำแนกข้อมูล การจัดระบบข้อมูล การสรุปแบบอุปนัย และการวิเคราะห์หาเหตุและผลที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

1) การหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC รายข้อคำถามอยู่ระหว่างอยู่ระหว่าง 0.60-1.00

2) การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (construct) ด้วยค่าอำนาจจำแนก (discrimination) ของข้อคำถามรายข้อ มีค่า Corrected Item Total Correlation อยู่ระหว่าง 0.364 ถึง 0.954 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3) การหาค่าความเชื่อมั่นของมาตรวัด (reliability) ซึ่งเป็นการวัดความสอดคล้องภายใน (internal consistency) โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคแอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.713 ถึง 0.976

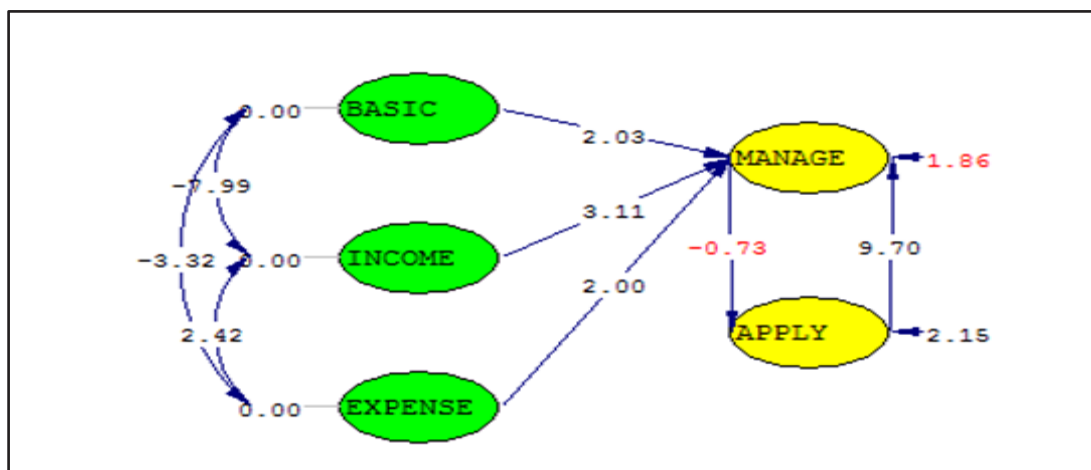
4) การตรวจสอบการแจกแจงปกติของตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่าการแจกแจงของตัวแปรเป็นการแจกแจงปกติ โดยมีค่าความเบ้สูงสุด เท่ากับ 0.43 และค่าความโด่งสูงสุด เท่ากับ 1.87

5) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การทดสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์หลังการปรับแต่งพบว่า มีความสอดคล้องในระดับดีโดยมีดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืน (goodness of fit index) ที่ยอมรับได้ในระดับดีซึ่งจะเห็นได้ว่า เส้นทางความสัมพันธ์ตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า Chi-square เท่ากับ 259.23 ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า p-value เท่ากับ 0.39 χ^2/df มีค่าเท่ากับ 1.98 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องค่า GFI, ค่า CFI และค่า RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.94, 0.94 และ 0.02 ตามลำดับ

5. ผลการวิจัย

1) บทบาทของป่าชุมชนที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบไปด้วย (1) ป่าชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรและแหล่งอาหารให้กับชุมชน (2) ป่าชุมชนเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชุมชน (3) ป่าชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ความเป็นธรรมชาติ วิทยา และ (4) ป่าชุมชนเป็นสถานที่พักผ่อนในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดูความเป็นธรรมชาติของสัตว์พืชและสรรพสิ่งในป่าชุมชน ในส่วนของสภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน ด้านการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนมี 2 ประเด็นสำคัญ คือ ปัญหาที่ตัวสมาชิกป่าชุมชน และปัญหาที่ตัวผู้บริหารป่าชุมชน ซึ่งผู้บริหารป่าชุมชนต้องเปิดโอกาสและหาวิธีการที่จะทำให้สมาชิกป่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน

2) ข้อมูลพื้นฐาน พื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายได้ และพื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายจ่าย มีอิทธิพลทางตรงต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายได้มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือพื้นฐานครอบครัวในเรื่อง เพศ อายุ อาชีพ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว และพื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายจ่าย ในขณะที่เดียวกันการนำหลักพุทธธรรมอุปทานิยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนมีอิทธิพลทางตรงต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่การบริหารจัดการป่าชุมชนไม่มีอิทธิพลต่อการนำหลักพุทธธรรมอุปทานิยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชน



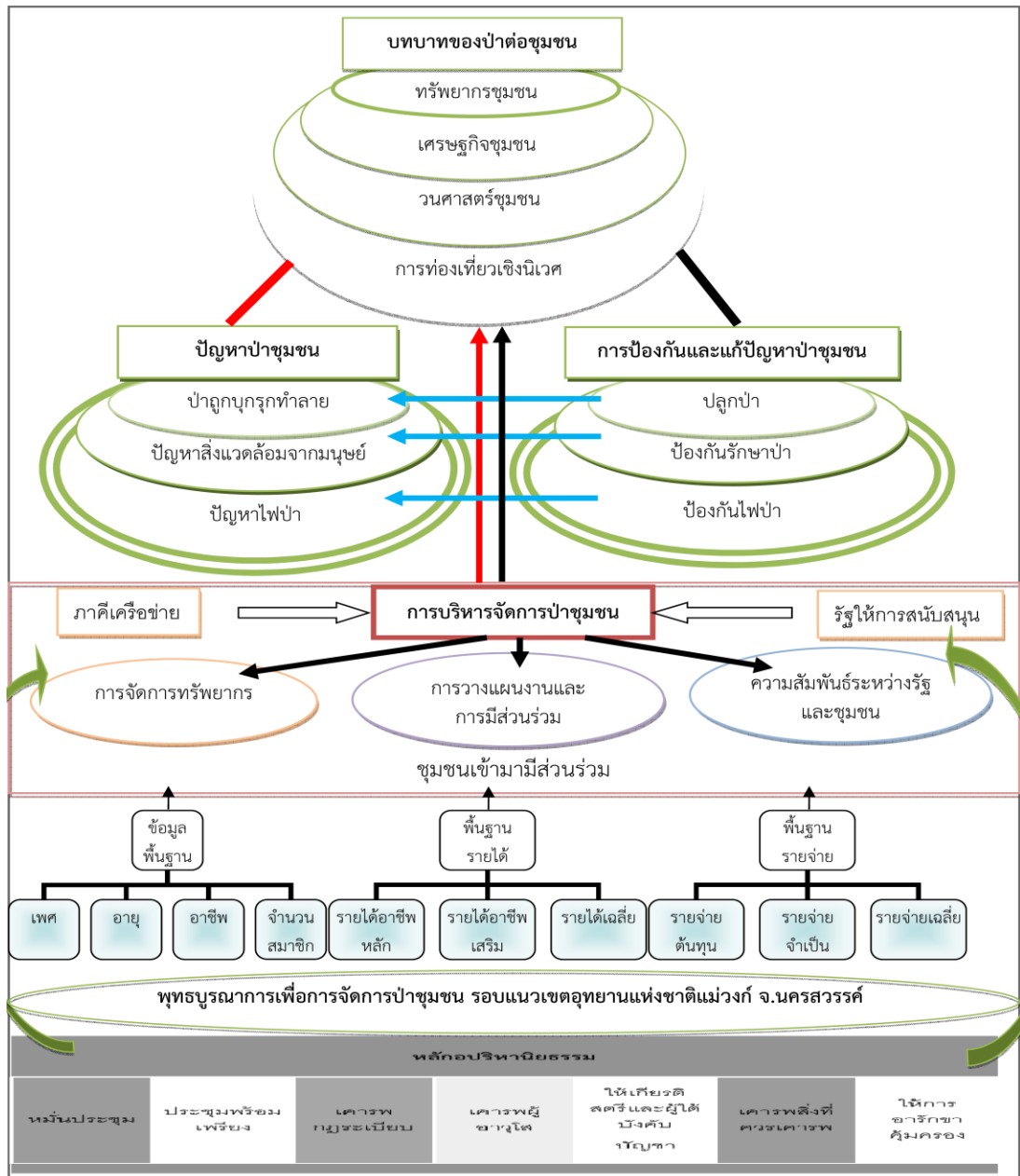
แผนภาพ 1 ค่า t-value ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม

ตัวแปรผล	MANAGE			APPLY		
ตัวแปรเหตุ	DE	IE	TE	DE	IE	TE
BASIC	0.38*	-0.06	0.32	-	-0.08	-0.08
INCOME	0.59**	-0.10	0.49**	-	-0.12	-0.12
EXPENSE	0.14*	-0.03	0.11	-	-0.03	-0.03
APPLY	0.81**	-0.13	0.68**		-0.16	-0.16
MANAGE		-0.16	-0.16	-0.24	0.04	-0.20

หมายเหตุ: DE=Direct Effect, IE=Indirect Effect, TE=Total Effect, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

3) การบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ นั้นสามารถนำหลักพุทธธรรมอปริหานิยธรรมมาประยุกต์ใช้ในเชิงบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ 3 ด้าน (1) การบริหารจัดการป่าชุมชนด้านการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน (2) การบริหารจัดการป่าชุมชนด้านแผนงานและความร่วมมือ และ (3) การบริหารจัดการป่าชุมชนด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ โดยลดข้อจำกัดต่าง ๆ ให้คนในชุมชนซึ่งทุกคนเปรียบเสมือนเป็นเจ้าของป่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่นตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน และ (5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และเพื่อให้ป่าชุมชนสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนชุมชนต้องสร้างภาคีเครือข่ายจากภาคสังคมเพื่อช่วยเหลือพึ่งพากัน และในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนต้องเข้ามาสนับสนุนอย่างเป็นระบบ



แผนภาพที่ 2 แบบจำลองพุทธบูรณาการเพื่อการจัดการป่าชุมชน

6. อภิปรายผล

ข้อค้นพบของงานวิจัยที่นำมาอภิปรายผลนี้เป็นผลของการวิจัยที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1) บทบาทของป่าชุมชนที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชน และสภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์

พบว่า ป่าชุมชนมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนในแง่ของการเป็นแหล่งทรัพยากรและแหล่งอาหารให้กับชุมชน นอกจากนี้ป่าชุมชนยังเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเป็นศูนย์การเรียนรู้ความเป็นธรรมชาติวิทยา รวมถึงเป็นสถานที่พักผ่อนในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดูความเป็นธรรมชาติของสัตว์พืชและสรรพสิ่งในป่าชุมชน ป่าสามารถยังประโยชน์ในการดำรงชีพและรายได้ ชุมชนควรมุ่งให้เกิดดุลยภาพระหว่างการรักษาป่ากับการใช้ประโยชน์

สภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ด้านการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนมี 2 ประเด็นสำคัญ คือ ปัญหาที่ตัวสมาชิกป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุขุมลย์ ประสมศักดิ์** (สุขุมลย์ ประสมศักดิ์, 2556) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ที่ว่า ประชาชนขาดองค์ความรู้และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่ตัวผู้บริหารป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มนูญ หวันหยี** (มนูญ หวันหยี, 2550). ได้วิจัยเรื่องบทบาทผู้นำชุมชนการมีผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการยอมรับโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ที่ว่าผู้นำที่สร้างสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้ยอมรับทั้งแนวคิดและวิถีปฏิบัติ สามารถโน้มน้าวให้ผู้อื่นทุ่มเททำงานให้กับชุมชน ผู้นำที่มีคุณธรรม และมีประสบการณ์ชีวิตมาก จะได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมาก ดังนั้นผู้บริหารป่าชุมชนต้องเปิดโอกาส และรู้วิธีที่จะโน้มน้าวให้สมาชิกป่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน และในขณะเดียวกันสมาชิกป่าชุมชนก็ต้องมีการใช้ทรัพยากรภายใต้กฎเกณฑ์ และตามที่พรบ.ป่าชุมชนกำหนด เพื่อให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดก็ควรมีบทลงโทษผู้ที่ใช้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนอย่างผิดหลักการของป่าชุมชนด้วย ด้านแผนงานและความร่วมมือ ผู้บริหารป่าชุมชนควรมีการวางแผนบริหารงานป่าชุมชนโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน โดยแผนนั้นควรมุ่งเน้นไปที่ความร่วมมือกันของคนในชุมชน และในการประชุมวางแผน ผู้บริหารป่าชุมชนและสมาชิกควรต้องให้เกียรติและยอมรับฟังข้อคิดเห็นซึ่งกันและกันนอกจากนี้เพื่อให้แผนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของป่าชุมชนผู้บริหารป่าชุมชนควรมีการวางแผนการปรับปรุงการบริหารงานโดยคำนึงถึงหลักการเดิมคือมีการบูรณาการระหว่างป่ากับชุมชน อีกทั้งมีการติดตามผลการดำเนินการตามนโยบายและแผนปฏิบัติการ ส่วนด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ ควรกระทำภายใต้วิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและมีความคิดสร้างสรรค์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์ต้องชัดเจน และเพื่อให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลด้วยซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกถือปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จและล้มเหลวของการบริหารจัดการ นอกจากนี้ผู้บริหารป่าชุมชนและบุคลากรที่ดำเนินความสัมพันธ์ควรต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารความสัมพันธ์ในจำนวนที่เพียงพอ โดยให้คำนึงถึงความเหมาะสม มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความทันสมัย สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนว่าต้องมีการร่วมกันดูแลรักษาป่า ซึ่งมีฐานมาจากการมี

ผลประโยชน์ร่วมกัน และป่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีพ พึ่งพาป่าเพื่อการยังชีพ มีจิตสำนึกของการอนุรักษ์ป่าที่เข้มแข็งและลึกซึ้ง การมีผลประโยชน์ร่วมกัน มองผลประโยชน์ในระยะยาวเพื่ออนาคตของลูกหลาน อีกทั้งต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละ มีวิสัยทัศน์เพื่อส่วนรวม จิตสาธารณะสูง ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างศรัทธาให้กับสมาชิกในชุมชน

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ข้อมูลพื้นฐาน พื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายได้ และพื้นฐานเศรษฐกิจด้านรายจ่าย มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย โพธิ์ตระกูล (สมชาย โพธิ์ตระกูล, 2558: 61-75) เรื่อง การบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ที่ว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนาจพร ชลดำรงกุล (อำนาจพร ชลดำรงกุล, 2542: 28) เรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านยางโทน อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่ว่า เพศและระดับการศึกษาของราษฎรในชุมชน มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับแนวคิดพื้นฐานการมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการแสดงความคิดเห็น การดำเนินงาน และการตัดสินใจในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในขณะเดียวกันการนำหลักพุทธธรรมอุปทานิยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนก็มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวารี ศรีคำ (สุวารี ศรีคำ, 2558) เรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการของโรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร ที่ว่า การบริหารจัดการด้านแผนงานและความร่วมมือโดยใช้หลักอุปทานิยธรรมเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ สามารถนำมาผสมผสานและประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการได้

3) พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การบริหารจัดการป่าชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ จังหวัดนครสวรรค์ นั้นสามารถนำหลักพุทธธรรมอุปทานิยธรรมมาประยุกต์ใช้ในเชิงบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ 3 ด้าน (1) การบริหารจัดการป่าชุมชนด้านการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชน (2) การบริหารจัดการป่าชุมชนด้านแผนงานและความร่วมมือ และ (3) การบริหารจัดการป่าชุมชนด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ หลักธรรมที่สำคัญที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการป่าชุมชนที่ต้องมีการจัดการร่วมกันของทุกฝ่ายเพื่อรักษาทรัพยากรอันทรงคุณค่าของพื้นที่ป่าพื้นที่นั้น คือ หลักอุปทานิยธรรม 7 อันเป็นหลักธรรมในการขับเคลื่อนชุมชนให้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทุกกระบวนการ เพราะป่าเป็นของทุกคนในชุมชน โดยหลักอุปทานิยธรรม 7 เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อม ธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม หรือหลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวารี ศรีคำ เรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการของโรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร ที่นำหลัก อุปทานิยธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร. และคณะ (พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร.และคณะ, 2551: หน้า ก-ข)

เรื่อง การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ที่ว่า ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการสามารถ ก่อให้เกิดสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย มีความขยันหมั่นเพียร อดทนต่อความยากลำบาก ฉลาดรอบรู้ เสียสละ มีมุมมองที่กว้างขวาง หลักพุทธธรรมอุปทานิยธรรมสามารถลดข้อจำกัดต่าง ๆ ให้คนในชุมชนซึ่งทุกคนเปรียบเสมือนเป็นเจ้าของป่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่นตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน และ (5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรเทพ ศรีธนาธร** (พรเทพ ศรีธนาธร, 2556) เรื่อง นวัตกรรมการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน: กลไกการจัดการ การมีส่วนร่วม และความสำเร็จของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยแม่หิน จังหวัดลำปาง ที่ว่าการทำให้ชุมชนมีสันติสุข รักกันเหมือนพี่ ตีกันเหมือนน้อง ประองดองกันเหมือนญาติ และเพื่อให้ป่าชุมชนสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนชุมชนต้องสร้างภาคีเครือข่ายจากภาคสังคมเพื่อช่วยเหลือพึ่งพากัน และในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนต้องเข้ามาสนับสนุนอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวทางแก้ไขและส่งเสริมองค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่อยู่ใกล้ป่าอนุรักษ์ กระบวนการจัดการจะต้องสอดคล้องกับสถานการณ์เชิงนโยบายของรัฐ ทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่ แนวคิดของชุมชนและปัญหาที่เผชิญอยู่ นำมากำหนดเป้าหมายในการจัดการป่าชุมชน โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน จากนั้นจัดทำแผนการจัดการ โดยมุ่งเป้าหมายเพื่อการใช้สอยพร้อม ๆ ไปด้วยการอนุรักษ์เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน รวมถึงการร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **กาญจนา คุ่มทรัพย์** (กาญจนา คุ่มทรัพย์, 14(1) : 31-36 (2015) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี ที่พบว่ากระบวนการจัดการป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จนั้น ชุมชนต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากภายนอกอย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และการจัดการป่าชุมชนให้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งชุมชนต้องมีกระบวนการเชื่อมโยงกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนเข้ากับการพัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในด้านการกำกับดูแลป่าชุมชน ควรมีกำหนดนโยบาย “การป้องกันและปราบปราม” โดยอาศัยความร่วมมือจากประชาชน ชุมชนท้องถิ่น องค์กรท้องถิ่น และภาคเอกชนในลักษณะพหุภาคี
- 2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในด้านการกำกับดูแลป่าชุมชน ควรมีกำหนดนโยบายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายป่าไม้ โดยให้ใช้ความองอาจ เข้มแข็ง มีศักดิ์ศรี แต่

กระทำด้วยความละมุนละม่อม อย่าใช้วิธีแข็งกร้าว หรือใช้อำนาจโดยมิชอบ ให้ยึดหลักความยุติธรรม เสมอภาค และสม่ำเสมอ ทำให้เป็นระบบ ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เกรงกลัวอิทธิพลให้อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง

3) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในด้านการกำกับดูแลป่าชุมชน ควรมีการกำหนดนโยบายในการป้องกันการลักลอบตัดไม้และแผ้วถางป่าโดยร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยในการป้องกันการบุกรุกแผ้วถางป่า และการป้องกันไฟป่าควรกำหนดแผนยุทธการที่ชัดเจน

4) รัฐบาลต้องมีนโยบายป่าไม้และนโยบายการใช้ที่ดินที่ถูกต้องและชัดเจน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรมีการปรับปรุงโครงสร้างและระบบงานป้องกันรักษาป่าดังนี้

(1) ทบทวนปรับปรุงและกำหนดบทบาทภารกิจของหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันรักษาป่าทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีระบบ Check & Balance ที่เหมาะสม

(2) ปรับปรุง พัฒนา วางแผนยุทธการ การหาข่าว การฝึกวินัย งานป้องกันรักษาป่า

(3) จัดตั้งหน่วยประสานงานป้องกันรักษาป่า (นปป.) ประจำจังหวัดขึ้น ชุมชน

ละ 1 หน่วย

2) ผู้บริหารป่าชุมชนควรมีการกำหนดแผนงาน/ติดตามผลของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม แบบมีการส่งเสริมการบูรณาการระหว่างป่ากับชุมชน โดยคำนึงถึงหลักการของป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด

3) ส่งเสริมองค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ชุมชน

4) ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของป่าไม้ มีการรณรงค์การรักต้นไม้ในชุมชน สังคม ประเทศชาติให้มากยิ่งขึ้น

5) ให้ความสำคัญกับราษฎรในพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ด้วยการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความรู้ ความเข้าใจ มีจิตสำนึกและมีความพร้อมที่จะร่วมมือกันในชุมชน และหน่วยงานของรัฐและเอกชน ในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเรื่องของการนำการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ หรือการบริหารจัดการตามภารกิจ หรือการบริหารตามขีดความสามารถ มาใช้บูรณาการกับหลักพุทธธรรม เพื่อการสร้างผลสัมฤทธิ์ในการนำมาปฏิบัติงานของป่าชุมชนที่ไม่ได้ศึกษาในงานวิจัยนี้เพิ่มเติม

2) ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมอื่นที่ไม่ได้ศึกษาในงานวิจัยนี้เพิ่มเติม เช่น หลักไตรสิกขา ศีล และอริยสัจ 4 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน ให้มีคุณธรรม มีความใฝ่ดี รวมไปถึงเป็นการปลูกฝังจริยธรรมทางสังคมให้กับชุมชน

3) ควรมีการศึกษาโดยเพิ่มการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำเอาผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา คุ่มทรัพย์. (2015). “การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี”. *วารสารการเกษตรราชภัฏ*, 14 (1) : 31-36.
- พรเทพ ศรีธนาธร. (มกราคม-มิถุนายน, 2556). “นวัตกรรมจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน: กลไกการจัดการ การมีส่วนร่วม และความสำเร็จของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยแม่หิน จังหวัดลำปาง”. *วารสารศรีนครินทร์วิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 5(9): 99 – 115.
- พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร.และคณะ. (2551). “การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอบ้านด่าน จังหวัดสุรินทร์”. *รายงานการวิจัย*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.
- มนูญ หวันหยี. (2550). “บทบาทผู้นำชุมชนการมีผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการยอมรับโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต* สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สมชาย โพธิ์ตระกูล. (พฤษภาคม – สิงหาคม, 2558). “การบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย”, *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสต์เทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 5(2): 61-75.
- สุขุมลย์ ประสมศักดิ์. (2556). “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวารี ศรีคำ. (2558). “พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการของโรงเรียนฝึกอาศิพ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต* รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อานวยพร ชลดำรงกุล. (2542). “การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านยางโทน อำเภอยะโฮรี จังหวัดกาญจนบุรี”. *รายงานการวิจัย*. สำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า : กรมป่าไม้.

**กลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามหลักศีล 5
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง**
**STRATEGY TO STRENGTHEN SOLIDARITY BY THE FIVE PRECEPTS OF LOCAL
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN THE LOWER
CENTRAL REGION**

ปณณรณร เจริญชัยพฤกษ์* พิเชษฐ์ ทังโต** บุญทัน ดอกไธสงค์***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานกระบวนการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนล่าง (2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบ การเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามหลักศีล 5 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง และ (3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามหลักศีล 5 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการสภาองค์กร และการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการ พนักงาน ที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำและปฏิบัติหน้าที่ชั่วคราว ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง จำนวน 343 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานกระบวนการสร้างความสมานฉันท์ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วย 1) การสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบพอเพียง ด้วยวิธีการสนับสนุนการรักษาความปลอดภัยในชุมชน ส่งเสริมการประกอบอาชีพแบบพึ่งพาตนเอง ยึดถือการประหยัดและการออม

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

2) การสร้างสันติวัฒนธรรม ด้วยการส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคี และให้ความเสมอภาคในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งอาศัยองค์กรทางศาสนาและวันสำคัญจัดกิจกรรมสร้างความสันติสุข 3) การสื่อสารอย่างการรณรงค์ ด้วยวิธีการเผยแพร่ข้อมูลอย่างเปิดเผยหลายช่องทางและมีการสื่อสารผ่านสื่อแบบสองทาง และสร้างเครือข่ายชุมชนด้วยการสนทนากับประชาชน 4) ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ด้วยวิธีการจัดการบริหารงานตามหลักกฎหมาย และการออกข้อบัญญัติแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งจัดให้มีศูนย์บริการด้านกฎหมายและการเจรจาไกล่เกลี่ย

2. องค์ประกอบการเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามหลักศีล 5 ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วย 1) การสร้างหลักประกันชีวิต ด้วยวิธีการสนับสนุนความเท่าเทียมของประชาชน และรณรงค์ให้ประชาชนเข้าวัดฟังธรรม 2) การสร้างหลักประกันทรัพย์สิน ด้วยวิธีการสนับสนุนการประกอบสัมมาอาชีพ 3) การสร้างหลักประกันครอบครัว ด้วยวิธีการจัดการอบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา และจัดกิจกรรมสร้างความปรองดองความซื่อสัตย์ต่อชีวิตคู่ 4) การสร้างหลักประกันสังคม ด้วยวิธีการสนับสนุนการเป็นคนที่มีวาจาไพเราะ ยกย่องให้เกียรติผู้อื่น รักษาสัจจะ ยึดมั่นในคำพูด และมีเจ้าหน้าที่ดูแลด้านเทคโนโลยี ระบบข้อมูล และ 5) การสร้างหลักประกันสุขภาพ ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมลด ละ เลิก การดื่มสุรา ของมีเนมาและสิ่งเสพติด และสนับสนุนการลงโทษผู้กระทำความผิดจากการดื่มสุรา ของมีเนมาและสิ่งเสพติด รวมทั้งส่งเสริมงานประเพณีงานนันทนาการที่ไม่ใช้สุราและของมีเนมา

3. กลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามหลักศีล 5 ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์ระบบครอบครัวแบบพุทธมามกะ 2) กลยุทธ์ระบบชุมชนแบบเศรษฐกิจ 3) กลยุทธ์รูปแบบความสามัคคีที่มีเสถียรภาพ และ 4) กลยุทธ์ระบบการปกครองที่มีธรรมาภิบาล

คำสำคัญ : กลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์, หลักศีล 5, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The objective of this study were (1) to study the operating conditions and reconciliation process of local administrative organization in the lower central region (2) to study the components of reconciliation in accordance with the five moral precepts of the local administrative organization in the lower central region and (3) to present the strategies for strengthening reconciliation in accordance with the five moral precepts of local administrative organization in the lower central region.

This research was the mixed methods between the qualitative and quantitative researches. The qualitative research was collected the data from 30

key informants who were administrators and members of the local councils by in-depth-interview and data were by analyzed descriptive interpretation. The quantitative research was collected the data by questionnaires from 343

The Result of research :

1. The operating conditions and reconciliation process of the local administrative organization in lower central region consists of (1) Creating a strong self-sufficient community by supporting the security in the community, promoting self-reliant careers and encouraging the economize and saving (2) Creating peaceful culture by promoting unity, harmony, and human dignity oriented activities coordinating with religious organizations to create and promote peace and harmony in the community, (3) communicating with kindness contents by means of two-way communication, community network creation by mean of seminar and meeting and (4) restorative conciliation creation by means of administration by laws and orders, participatory rules and regulations issuing and law and arbitrary center building.

2. The composition of reconciliation in accordance with the five moral precepts of the local administrative organization in lower central region consists of (1) life security creation; equal opportunity promotion, monastery-going to practice sermon promotion and self-defense training for people, (2) property security creation by promoting right livelihood (3) family security creation by means of sex education, harmony and faithfulness orientation for the married couples (4) community security creation by promoting people to use polite and sweet words, honoring others, words and promise keeping and there should be staff to look after technology, information systems and (5) health security creation by setting up activities for addicted and intoxicant substances reducing, discarding and in-take-refraining, promoting the punishment for those who committed crime because of addicted, intoxicant liquors and promoting seasonally recreational activities without liquors and alcoholic beverages.

3. Strategies to strengthen reconciliation in accordance with five moral precepts of the local administrative organization in lower central region consists of (1) Buddhist-style family system strategy (2) Economic Community System Strategy (3) Stable unity strategy and 4) Governance Strategy with Good Governance.

Keywords: Strategy Strengthen Solidarity, Five Precepts, Administrative Organization.

1. บทนำ

ประเทศไทยยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน มีพัฒนาการความเจริญทางด้านวัตถุมากมาย การเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคของการสื่อสารไร้พรมแดน ซึ่งพัฒนาการด้านวัตถุยิ่งมากขึ้นเท่าไร จะพบปัญหาของความขัดแย้งควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในการพัฒนาดังกล่าวกลับกลายเป็นดาบสองคม คือกลายเป็นปัจจัยที่สร้างปัญหาความขัดแย้งให้เกิดขึ้นเหมือนเงาตามตัว และเติบโตไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ปัจจุบันประเทศไทยมีความขัดแย้งในด้านต่างๆ มากน้อยต่างกัน (ยุทธนา พรหมณี, 2557) ได้แก่ (1) ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งภายในตัวบุคคลเกิดขึ้นเนื่องจากความไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือการไม่แน่ใจการกระทำของตนเองว่ามีความสามารถเพียงพอหรือไม่ หรือเกิดความสับสนวุ่นในสถานการณ์นั้นๆ จนไม่สามารถตัดสินใจ (2) ความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลเนื่องจากความไม่เห็นด้วยในเรื่องราว การกระทำหรือจุดประสงค์ ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเกิดขึ้นส่วนใหญ่มีผลมาจากความแตกต่างของบุคคลในด้านการรับรู้ พื้นฐานการศึกษาและครอบครัว ตลอดจนสถานภาพ ความขัดแย้งชนิดนี้จะเป็นสิ่งศักดิ์กับบุคคลให้มีการติดต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ (3) ความขัดแย้งภายในกลุ่ม (Intragroup Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งของสมาชิกภายในกลุ่มที่เกิดจากความไม่เห็นด้วย เนื่องจากแนวคิดต่างกัน ดังนั้นเมื่อสมาชิกสรุปผลจากข้อมูลเดียวกันโดยสรุปต่างกันจึงทำให้เกิดความขัดแย้ง (4) ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม (Intergroup Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่ม เช่น ความขัดแย้งของกลุ่มสหภาพแรงงานและคณะกรรมการประนีประนอม ถ้าปรากฏว่าไม่สามารถตกลงแก้ปัญหาได้ ความขัดแย้งชนิดนี้มักจะนำไปสู่การแข่งขันและเกิดผลในแง่ของการชนะ-แพ้ (5) ความขัดแย้งในองค์การ (Interorganizational Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงานเดียวกันเกี่ยวกับด้านวิธีการที่ดีที่สุดที่จะทำให้งานสำเร็จ และ (6) ความขัดแย้งระหว่างองค์การ (Interorganizational Conflict) หมายถึงความขัดแย้งระหว่างองค์การที่ต้องใช้ทรัพยากรร่วมกันหรือลูกค้ากลุ่มเดียวกัน มีการแข่งขันหรือความสัมพันธ์ว่าจะเกิดปฏิสัมพันธ์ในแง่ใด ถ้ามีการขัดแย้งสูงจะมีผลต่อความพยายามขององค์การที่จะเข้าควบคุมแหล่งทรัพยากร รักษาสมดุลของส่วนแบ่งตลาดมีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และอาจจะมีการติดต่อเจรจากับองค์การนั้นๆ เพื่อแก้ไขความขัดแย้ง

การสร้างสมานฉันท์(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 265.) จำเป็นต้องหาทางออกในลักษณะของ “ทางออกร่วม” ภายใต้แนวคิด “ความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์หรืองดงามในความแตกต่างหลากหลาย” เพื่อ “สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน” ในการลดโอกาสเสี่ยงของสภาพการเข้าใจผิดคิดคลาดเคลื่อนที่จะกลายเป็นโอกาสให้กับความขัดแย้งและปิดช่องทางการลูกลามอันจะนำไปสู่ความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายซึ่งเป็นพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาวิคิด (Paradigm Shift และการพัฒนาสังคมสันติสุขในระยะยาวอีกทางหนึ่ง

ประเทศไทย ตามสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2557 ประชากรไทยนับถือพระพุทธศาสนา(ประเทศไทย, ศาสนา, 2557.) ส่วนใหญ่นับถือนิกายเถรวาท ซึ่งถือได้ว่าเป็นศาสนา

ประจำชาติของประเทศไทยโดยพฤตินัย แม้ว่าจะยังไม่มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใดเลยก็ตาม ทั้งนี้ ประเทศไทยถือได้ว่ามีผู้นับถือศาสนาพุทธมากเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก เป็นเวลาอันยาวนาน โดยเป็น สถาบันหลัก และเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลาอันช้านาน ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น มุ่งส่งเสริมให้มีการคิดอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านร่างกายจิตใจและสังคมจึงมีหลักการที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ใดมีสุขภาพสมบูรณ์สามารถควบคุมร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดี จิตจะทำหน้าที่ควบคุมและสั่งการทำงานทุกอย่างของร่างกายให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข “ศีล”(พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2531: 292.) หมายถึง ความประพฤติดีทางกาย และวาจา หรือการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยให้ตั้งอยู่ในความดีงาม รักษาปกติตามระเบียบวินัยให้ปกติ มีการทำงานที่สะอาดปราศจากโทษเป็นความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีพ พระพุทธศาสนามีหลักการเบื้องต้นกำหนดให้บุคคลประพฤติปฏิบัติคือหลักศีล 5 เพื่อขัดเกลานิสสัยใจคอให้มนุษย์มีความประพฤติที่ดี และการกระทำที่ดีย่อมรู้จักยับยั้งชั่งใจ จะทำ จะพูด จะคิด ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบดีเสียก่อน ถ้าสังคมขาดการควบคุมด้วยศีลลวงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ถ้าสังคมควบคุมด้วยศีลไม่ประทุษร้ายกัน ด้วยกาย วาจาสังคมของเราจะน่าอยู่มากทีเดียว

สมานฉันท์ หมายถึง “ความพอใจร่วมกัน” หรือ “ความเห็นพ้องกัน” หมายถึงสภาพอันพึงปรารถนาที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญไปสู่ความเจริญงอกงามของประเทศไทย สังคมไทย และประชาชนชาวไทย “สมานฉันท์” เป็นได้ทั้ง “ผลลัพธ์” และ “วิธีการ” ถ้าเป็น “ผลลัพธ์” เราจะพูดว่า “ขอให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมไทย” กระบวนการที่เห็นพ้องต้องกันและการบรรลุ “ผลลัพธ์” ที่เห็นพ้องต้องกัน โดยเป็นความเห็นพ้องต้องกันของฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งหมด การจะก้าวไปสู่สังคมสมานฉันท์ได้ ต้องอาศัยปัจจัย 3 ประการ คือ (1) ระบบและโครงสร้างที่เอื้อให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนา (2) สังคมจะต้องมีจิตสำนึกและวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน และ (3) จะต้องร่วมกันสร้างหรือนำกระบวนการหรือทักษะใหม่ๆ มาใช้ให้มากขึ้นเพราะ “การจะก้าวไปสู่สังคมสมานฉันท์ได้มีปัจจัยหลายประการที่ซับซ้อน” เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภาษา การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ และค่านิยมต่าง ๆ เป็นต้น (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2549 : 7.)

แนวทางการสร้างความสมานฉันท์ สภาพความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ที่อยู่ร่วมกันเสมือนเป็นญาติพี่น้อง มีความห่วงใย เอื้ออาทรต่อกัน เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้น ใช้วิธีการเสนาพุดคุยเพื่อหาทางออกของปัญหาที่ขัดแย้งร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง โดยนำวิธีการต่างๆ ดังนี้ (1) การสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบพอเพียง หมายถึง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน มีการประยุกต์ใช้หลักการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน (2) การสร้างสันติวัฒนธรรม หมายถึงแบบแผน ประเพณีหรือวิถีชีวิตที่ปฏิเสธ ความรุนแรงทุกชนิด โดยเน้นความ

เอื้ออาทร ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ความคิดเชิงบวก การสาน เสวนาหรือหันหน้ามาพูดคุยกัน และตระหนักถึงคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อให้เกิด ความสมานฉันท์ (3) การสื่อสารอย่างกา รุณยสาร หมายถึง การสื่อสารด้วยความรัก ความเข้าใจ การไม่มีอคติต่อกัน มีความหวังดีที่ต้องการ ให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นการสื่อสารที่ เปี่ยมด้วยความกรุณา และมีความรู้ด้านจิตวิทยาเชิงพุทธ ประกอบในการสื่อสาร โดยใช้ให้เห็น ถึงความสัมพันธ์ที่แยกส่วนออกจากกันไม่ได้ในกระบวนการ สื่อสารเพื่อสร้างสันติภาพ การเผยแพร่ การประชาสัมพันธ์ การแจ้งข้อมูล ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งได้รับรู้ข้อมูล และสามารถตรวจสอบอย่างละเอียดว่ามีมูลเหตุอันใดที่นำไปสู่ความ ขัดแย้ง และ(4) ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การใช้กระบวนการยุติธรรมเข้าไปมีส่วนช่วย ในสร้างความสมานฉันท์ การบังคับใช้กฎหมายจากภาครัฐเพื่อป้องกันความรุนแรงจะต้องเป็นไป อย่างเข้มงวด ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้ง ได้มีส่วนร่วม ในการแสวงหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหารวมกัน โดยทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับการ เยียวยา และ ผู้กระทำผิดมีโอกาสแก้ไขความผิดพลาดที่ตนเองได้กระทำ อันมีเป้าหมายสุดท้ายไปสู่ การสร้างความสมานฉันท์ในสังคม

ศีล 5 (กรุงเทพมหานคร, 2542 : 109-112.) คือ การประพฤติชอบที่เป็นกุศล คือการไม่ ล่วงละเมิดทางกาย วาจามีดังต่อไปนี้ คือ (1) ปาณาติปาตา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการ ฆ่าสัตว์ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่ เป็นผู้มิได้ประกอบด้วยเมตตากุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน (2) อทินนาทานา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย มี ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของคนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของ ผู้อื่น ด้วยการลักขโมย เป็นต้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตโดยสุจริตยุติธรรม หาเลี้ยงชีพโดยชอบ เรียกว่า สัมมาอาชีวะ(3) กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการประพฤติดิ ใน กามซึ่งเป็นความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นในทางคู่ครอง ไม่ละเมิด สิทธิในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเอง มีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้(4) มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ คือ มีความประพฤติหรือ การดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียน ผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตรอน หรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความ ซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์คำสมานฉันท์สามัคคี เป็นต้น (5) สุราเมรย มัชชปะมาทัญญานา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมึนเมาคือ สุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่ง ความประมาท คือ ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการดื่ม การสูบ ฉีด สิ่ง ที่ เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือเป็นยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทพลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียสติสัมปชัญญะ และทำให้เสียคุณภาพความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่ง เสพติดเหล่านั้นๆ ทั้งสามารถควบคุมจิตใจ ควบคุมอารมณ์มิให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดทั้งหลาย ด้วย

การปกครองท้องถิ่น คือการปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้วรัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็น รัฐบาลของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้น การบริหารปกครองท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง โดยให้องค์กรนี้ได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลาง มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน หรือหมายถึง องค์กรที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตนเองและมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน(โกวิท พวงงาม, 2548 : 28.)

ภาคกลางตอนล่าง(ราชกิจจานุเบกษา, 2552 : 33.) หมายถึงจังหวัดต้นแบบการบริหารงานแบบบูรณาการ (CEO) กำหนดกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการภาคกลางตอนล่าง 1 ที่คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัด และกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.น.จ.) โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2552 กำหนดประกอบด้วย 4 จังหวัด คือ (1) จังหวัดราชบุรี (2) จังหวัดนครปฐม (3) จังหวัดกาญจนบุรี และ (4) จังหวัดสุพรรณบุรี

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรว่ามีความจำเป็นต้องมีกระบวนการในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามแนวพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักศีล 5 ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของศาสนาพุทธซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางและวิธีการที่ปฏิบัติได้ และปรากฏผลเป็นรูปธรรมที่แท้จริง อันจะส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปบูรณาการกับการเสริมสร้างความสมานฉันท์ตรงตามเป้าหมาย และก่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง

2.2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง

2.3 เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากพระไตรปิฎก ตำรา บทความ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความสมานฉันท์ คือ ความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญ แนวคิดความสมานฉันท์ในปัจจุบัน หลักการเสริมสร้างความสมานฉันท์ และหลักศีล 5

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

3.2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ (1)หลักการสร้างความสมานฉันท์ ได้แก่ การสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบพอเพียง, การสร้างสันติวัฒนธรรม, การสื่อสารอย่างการณยสาร และความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ (2) หลักการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 ได้แก่ ศีล 5 ข้อ 1 การสร้างหลักประกันชีวิต, ศีล 5 ข้อ 2 การสร้างหลักประกันทรัพย์สิน, ศีล 5 ข้อ 3 การสร้างหลักประกันครอบครัว, ศีล 5 ข้อ 4 การสร้างหลักประกันสังคม และศีล 5 ข้อ 5 การสร้างหลักประกันสุขภาพ

3.2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ กลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 ได้แก่ ระบบครอบครัวแบบพุทธมามกะ, ระบบชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง, รูปแบบความสามัคคีที่มีเสถียรภาพ,และ รูปแบบการปกครองที่มีธรรมาภิบาล

3.3 ขอบเขตด้านประชากร/และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.3.1 งานวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลาง ตอนล่าง ในพื้นที่ที่กำหนดศึกษาใน 4 จังหวัด คือ (1) จังหวัดราชบุรี (2) จังหวัดนครปฐม (3) จังหวัดกาญจนบุรี และ (4) จังหวัดสุพรรณบุรี รวม 30 คน ประกอบด้วย (1) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และเลขานุการ (2) สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3.2 งานวิจัยเชิงปริมาณ คือ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลาง ตอนล่าง ในพื้นที่ที่กำหนดศึกษาใน 4 จังหวัด คือ (1) จังหวัดราชบุรี (2) จังหวัดนครปฐม (3) จังหวัดกาญจนบุรี และ (4) จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 10 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวม 2,387 คน ประกอบด้วย (1) ข้าราชการ และพนักงานราชการ (2) ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว

3.4 ขอบเขตสถานที่

กำหนดสถานที่ที่จะทำการศึกษาคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลาง ตอนล่าง ประกอบด้วย (1) จังหวัดราชบุรี (2) จังหวัดนครปฐม (3) จังหวัดกาญจนบุรี และ (4) จังหวัดสุพรรณบุรี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research Method) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและการวิจัยเชิงปริมาณสนับสนุน การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษอย่งครบถ้วน พร้อมกันนั้น ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In-depth) ที่มีรายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ จำนวน 30 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีผู้เชี่ยวชาญและผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 13 รูป/คน

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง มีบุคลากร จำนวน 2,387 คน ใช้ตารางสุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973 p. 608.) ได้ตัวอย่างที่จะศึกษา 343 คน วิเคราะห์ความคิดเห็นของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบพอเพียง 2) การสร้างสันติวัฒนธรรม 3) การสื่อสารอย่างการณยสาร และ 4) ความยุติธรรมเชิงमानันท์

แบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คนตรวจสอบและหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ หรือ IOC ได้ค่ามากกว่า 0.5 ทุกข้อ การทำ Try Out กับประชากร 30 คนที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.850

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 30 คน และแบบสนทนากลุ่มแบบไม่มีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 13 คน

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง จำนวน 343 คน มีข้อคำถาม 40 ข้อ แต่ละข้อมีมาตราส่วนประเมินค่าระดับความคิดเห็น (Rating Scale) เป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะแบบไม่มีโครงสร้างกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 รูป/คน

6. ผลการวิจัย

6.1 สภาพการดำเนินการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง มีการดำเนินการดังนี้ (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับฝ่ายปกครองจัดรูปแบบการปกครองตนเองของประชาชนเป็นชุมชนในท้องถิ่นที่เป็นเขตเมืองโดยและให้มีการเลือกตั้งผู้แทนให้มีหน้าที่ในการดูแลชุมชนภายใต้กรอบของกฎหมายและภายใต้การกำกับ ควบคุม ดูแล (2) ส่งเสริมและพัฒนาการประกอบอาชีพแบบพึ่งพาตนเองแก่ประชาชน โดยคำนึงถึงวัตถุดิบทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น ตามศักยภาพของแต่ละท้องถิ่นและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเชิงนิเวศน์ (4) ส่งเสริมการประกอบอาชีพแบบพึ่งพาตนเองทำเองใช้เอง (5) สนับสนุนระบบสหกรณ์เพื่อการประกอบอาชีพ (6) สนับสนุนการจัดระบบการรักษาความปลอดภัยในชุมชนด้วยตนเอง (7) สนับสนุนการจัดตลาดนัดเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า (8) สนับสนุนการออมทรัพย์เพื่อการประกอบอาชีพ

6.2 องค์ประกอบกำรเสริมสร้งความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง มีการดำเนินการดังนี้ (1) ดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยจัดกิจกรรมพุทธศาสนา (2) จัดให้มีการปฏิบัติธรรมเพื่อส่งเสริมจิตใจ (3) อบรมให้ความรู้การจัสดหลักสูตรธรรมศึกษา (4) นำเทคโนโลยีมาใช้ติดตั้งกล้องวงจรปิดการเพิ่มแสงสว่างไฟฟ้า (5) อบรมการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายโดยการทำบัญชีครัวเรือน (6) ส่งเสริมสถาบันครอบครัว คัดเลือกครอบครัวอบอุ่นร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน สนับสนุนการมีความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ให้เกียรติต่อสามี-ภรรยา (7) จัดการประชาพิจารณ์เพื่อหาทางออกร่วมกันให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเต็มที่ (8) จัดกิจกรรมเพื่อลด ละ เลิก การดื่มสุราและงดกิจกรรมที่มีสุรา

6.3 กลยุทธ์การเสริมสร้งความสมานฉันท์ตามหลักศีล 5 ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วย (1) กลยุทธ์ระบบครอบครัวแบบพุทธมามกะ ด้วยการดำนเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดพุทธศาสนา (2) กลยุทธ์ระบบชุมชนแบบเศรษฐกิจ ด้วยการดำนเนินการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานการผลิต และสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อสร้งความเข้มแข็ง (3) กลยุทธ์รูปแบบความสามัคคีที่มีเสถียรภาพ ด้วยการดำนเนินการโครงการสร้งความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และสร้งความรัก ความสามัคคีความร่วมมือจากประชาชนในลักษณะพลังแผ่นดิน และ(4) กลยุทธ์ระบบการปกครองที่มีธรรมาภิบาล ด้วยการดำนเนินการโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร และพัฒนาศักยภาพบุคลากร ให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานและการบริการประชาชน

7. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้งความสมานฉันท์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลาง ตอนล่าง มุ่งเน้นการค้นหารูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้งความสมานฉันท์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลาง ตอนล่าง ตามหลักพุทธธรรม ที่จะส่งผลให้มีการเสริมสร้งความสมานฉันท์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลาง ตอนล่าง ได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการพัฒนาในทุกๆ ด้านอย่างยั่งยืนและอย่างมีบูรณาการตามหลักพุทธธรรม การอภิปรายผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจ ต่อไปนี้

7.1 กลยุทธ์ด้านระบบครอบครัวแบบพุทธมามกะ พบว่ามีแนวทางที่สามารถกำหนดเป็นกลยุทธ์การเสริมสร้งความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง ดังนี้ ดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในหมู่บ้าน หรือชุมชนที่พร้อม โดยจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการรักษาศีล 5 จัดเทศนาธรรมเน้นแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ชี้อะไรของการรักษาศีล 5 ผลการศึกษาวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี่) ศึกษาเรื่อง “การสร้งความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่าการสร้งความปรองดองสมานฉันท์นั้น เริ่มจากการสร้งความปรองดองในจิตใจของแต่ละคนก่อน เพื่อสร้งสันติภาพสู่สังคมภายนอก โดยใช้หลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ส่วนกระบวนการสร้งความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการ

ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี่), 2558.) และสอดคล้องกับการศึกษาของธีรชัย ชูติมันต์ ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า การจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยหลักชุมชนดี เพราะคนมีศีล มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวคนในชุมชน รู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ขยันในการหาและ รักษาทรัพย์ อยู่อย่างปลอดภัย ชุมชนปลอดภัยมุข เป็นสังคมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อกัน (ธีรชัย ชูติมันต์, 2558.)

7.2 กลยุทธ์ด้านระบบชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีแนวทางที่สามารถกำหนดเป็นกลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง ดังนี้ จัดรูปแบบการปกครองตนเองของประชาชนเป็นชุมชนในเขตเมือง หรือให้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านในท้องถิ่นที่เป็นชนบท และให้มีการจัดการปกครอง ดูแลตนเองในระดับหนึ่ง โดยให้มีการเลือกตั้งตัวแทนเป็นผู้นำและคณะกรรมการดำเนินการ ให้มีอำนาจหน้าที่ในกรอบที่กำหนดให้ ผลการศึกษาวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของเดือนเพ็ญ พิงคหา ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ : กรณีศึกษาของการบริหารส่วนตำบลทุ่งก่อ กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย” พบว่าการจัดการบริหารงานแบบกระจายอำนาจโดยประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับ การเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมการศึกษาให้แก่ชุมชน การเสนอปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่น(เดือนเพ็ญ พิงคหา, 2549)

7.3 กลยุทธ์ด้านรูปแบบความสามัคคีที่มีเสถียรภาพ สรุปความคิดเห็นเพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 ดังนี้ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทย เสริมสร้างโอกาสในชีวิตให้แก่ตนเอง การจัดการบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนา การเสริมสร้างพลังให้ทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคม และมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ผลการศึกษาวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของประสงค์ โตนดศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างความสมานฉันท์กับการแก้ไขวิกฤตความขัดแย้งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” พบว่าแนวทางการส่งเสริมความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาค การมีส่วนร่วม และสร้างจิตสำนึกการเป็นพลเมืองของประเทศได้ โดยรัฐบาลต้องส่งเสริมความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในด้านการส่งเสริมให้ชุมชน มีบทบาทในการแก้ปัญหาด้วยชุมชนเอง (ประสงค์ โตนด, 2556.)

7.4 กลยุทธ์ด้านรูปแบบการปกครองที่มีธรรมาภิบาล สรุปความคิดเห็นเพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 ดังนี้ พัฒนารูปแบบการปกครองให้มีธรรมาภิบาล ตามแนวคิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยการพัฒนาและปรับปรุงระบบงานและการให้บริการประชาชน คำนึงถึงความต้องการของประชาชน พัฒนากลไกการทำงานที่เข้มแข็งและโปร่งใส โดยอาศัยความร่วมมือเป็นภาคีหรือข้อตกลงความร่วมมือ และการบูรณาการระหว่าง

หน่วยงาน ผลการศึกษาวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของพระปลัดปิยศักดิ์ ปิยธมโม (ไพรมณีนวงศ์) ศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” พบว่า แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การบริหารส่วนตำบล ยึดหลักธรรมาภิบาล นำหลักนิติธรรมมาใช้ในการบริหาร การปฏิบัติกฎระเบียบที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย(พระปลัดปิยศักดิ์ ปิยธมโม (ไพรมณีนวงศ์), 2558.) ตามข้อสรุปนี้สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ (แซ่หลี่) ศึกษาเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยของชุมชน ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่ากลยุทธ์ที่หนึ่งจัดตั้งศูนย์อำนวยการกลางและศูนย์อำนวยการความสะอาดระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เช่น มีวัสดุอุปกรณ์ในการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล เป็นศูนย์ประสานงานและขับเคลื่อนโครงการ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ (แซ่หลี่), 2558)

7.5 องค์ความรู้ จากการการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง” ที่ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เขียนเป็นองค์ความรู้และอธิบายได้ตามแผนภาพ ดังนี้



แผนภาพแผนที่ 1 กลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามหลักศีล 5

1) “**ครอบครัวพุทธมามกะ**” มีการจัดให้มีการอบรมปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนให้มีจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และอบรมให้ความรู้แก่ เด็กและเยาวชนเกี่ยวกับหลักศาสนาพุทธ เพื่อเป็นตัวแทนประชาสัมพันธ์หลักการที่ถูกต้อง มีการ ครอบครองให้ประชาชนเข้าวัดฟังธรรม ปฏิบัติธรรม รวมทั้งการสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสืบ ทอดพุทธศาสนาต่าง ๆ

2) “**ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง**” มีการสนับสนุนให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามแนวทาง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานการผลิตทางด้านการ เกษตรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ตามวิถีชีวิตดั้งเดิม บนพื้นฐานวัฒนธรรมของชุมชน และสนับสนุนวิทยากรในการฝึกอบรมส่งเสริมพัฒนาการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชน โดย คำนึงถึงวัตถุดิบทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาชุมชนและ หมู่บ้านในพื้นที่ในลักษณะให้ดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองในหลายด้าน

3) “**ความสามัคคีที่มีเสถียรภาพ**” มีความร่วมมือกับฝ่ายปกครองและตำรวจสร้างความ เป็นธรรมในสังคมตามแนวทางการสร้างความสมานฉันท์ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ทุกคนในสังคมไทย การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และสร้างการมีส่วนร่วม ในกระบวนการทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งสนับสนุนการแสดงออกทางวัฒนธรรม ประเพณีของตนเองอย่างเต็มที่ภายใต้กรอบของกฎหมาย

4) “**การปกครองที่มีธรรมาภิบาล**” มีการปกครองที่มีธรรมาภิบาล ตามแนวคิดการ บริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี และมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ พร้อมทั้งจะบริการประชาชน อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่เลือกปฏิบัติ และมีศูนย์ช่วยเหลือประชาชนให้คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ ความความยุติธรรม มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ พร้อมทั้งจะบริการประชาชน อย่างมี ประสิทธิภาพ

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะมีการบูรณาการการเสริมสร้างความสมานฉันท์กับ ภาครัฐอื่นในการดำเนินการ โดยควรที่จะเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การกำหนดแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ตลอดจนการกำหนดการนำแผนการ โครงการ หรือกิจกรรมไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผล สำเร็จที่แท้จริงต่อไป

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรที่จะส่งเสริมเรื่องการศึกษา การให้ความรู้ ให้กับ ประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการการเสริมสร้างความสมานฉันท์อย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในขณะเข้าร่วมกิจกรรม หรือขณะได้รับการชี้แจง

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดให้การมีส่วนร่วมของภาครัฐอื่น ภาคเอกชน หรือประชาชน ผ่านการทำประชาคมโดยใช้ระบบหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านด้วยการประสัมพันธ์

ระบบตัวแทนในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน การใช้ประเพณีท้องถิ่นในการเข้าไปร่วมกิจกรรมเพื่อรับทราบปัญหา รวมทั้งการบริหารแบบมีส่วนร่วมทุกอย่างแบบองค์รวม

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีวิธีการในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของประชาชน ให้มีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิดนโยบาย การร่วมมือร่วมใจต่อนโยบาย การร่วมแรงร่วมลงมือทำตามนโยบาย หรือแม้แต่การร่วมทุนตามนโยบาย ตลอดจนการร่วมรับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรใช้หลักคุณธรรมในการนำเพื่อการช่วยเหลือประชาชน ทุกคนต้องมีจิตอาสาและความเสียสละต่อส่วนร่วม มีการดำเนินโดยไม่แบ่งฝ่าย การประสานการปฏิบัติไปยังผู้นำท้องถิ่น ผู้นำองค์กร ผู้นำสถานศึกษา ผู้นำทางศาสนา ให้เป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์การดำเนินงาน

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีผู้บริหาร ผู้นำ และผู้ปฏิบัติงานที่มีความอ่อนน้อมเสียสละต่อส่วนรวม รักษาสิ่งที่ดีที่เคยพบได้ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้เรื่องกฎหมาย ระเบียบต่างๆ ต้องมีความรอบรู้ชุมชนผู้นำท้องถิ่น มีระดับการศึกษาที่ดี มีความพร้อมด้านวิสัยทัศน์หากประชาชนจะต้องเรียกร้องให้เปิดเผยข้อมูล

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำการศึกษาวิจัยกลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 นี้ไปศึกษาวิจัยในท้องถิ่นอื่น เพื่อวัดค่าความสัมพันธ์ผล

2) ควรนำการศึกษาวิจัยกลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักศีล 5 นี้ไปศึกษาวิจัยในในการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐอื่น

3) ควรนำการศึกษาวิจัยกลยุทธ์การเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักพุทธธรรมอื่น เพื่อนำมาเปรียบเทียบผล

References

- Deonpen Phingha. (2006). "Participation of People In Decentralized Administration: Case Study of Thungkor Sub-District Administrative Organizations Wiangchiangrung District Chiangrai Province". *Thesis of Master Degree, Public Administration*. Chiangrai Rajabhat Institute University.
- Phra Thepwehee (Prayut Payutto). (1989). *Buddhism Dictionary, Edition code*. 4th Edition. Bangkok: Dansutha Printing.

- Phramaha Krisada Kittisophano (Saelee). (2016). “Creating Harmonious Reconciliation with the project of preserving the 5 sacred precepts of Ayutthaya Province”. *Research report*. Faculty of Social Sciences: Mahachulalongkorn Rajavidyalaya University.
- Phrapalad Piyasak Piyadhammo (Peeramaneewong). (2016). “Strategic development of local government organizations. In the Northern lower Region”. *Thesis of Philosophy Degree, Public Administration* Graduate School: Mahachulalongkorn Rajavidyalaya University.
- Prasong Tanod. (2008). “Strengthening reconciliation and conflict resolution in the 3 southern border provinces”. *Thesis of Philosophy Degree*, (Political Science). Ramkhamhaeng University.
- Royal Academy. (2003) .*Royal Academy Dictionary*. 1st Edition. Bangkok : Namee Book Publication Limited.
- Taro Yamane. (1973). Refer to Theerawut Ekakul. *Research Methods in Behavioral Sciences and Social Sciences*. Ubon Rachathani : Rajabhat Institute University.
- Theerachai Chutiman. (2016). “Community-based management model that affects local development Of the local administrative organization”. *Thesis of Philosophy Degree, Public Administration*. Graduate School: Mahachulalongkorn Rajavidyalaya University.

การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี POLITICAL CONFLICT MANAGEMENT BASED ON A MODEL OF BUDDHIST APPROACH

ชัยชนพล ศรีจิวิงษา*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองโดย และ 3) เพื่อนำเสนอการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความขัดแย้งทางการเมืองไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน พบว่า แบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา ได้แก่ (1) ความขัดแย้งทางการเมืองไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นความขัดแย้งของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองการปกครอง (2) ความขัดแย้งทางการเมืองไทยช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 – พ.ศ.2540 เป็นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำอำนาจนิยมเผด็จการทหารกับชนชั้นนำอนุรักษ (3) ความขัดแย้งทางการเมืองไทย ช่วง พ.ศ.2540 - พ.ศ.2549 เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำอำนาจนิยมและกับกลุ่มทุนโลกาภิวัตน์ และ (4) ความขัดแย้งทางการเมืองเมืองไทย พ.ศ. 2550–2557 เป็นความขัดแย้งของกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มกับทุนโลกาภิวัตน์

2. วิธีการจัดการความขัดแย้งทางการเมือง พบว่า มี 2 วิธี ได้แก่ การเจรจาต่อรอง ถือเป็นกลไกที่สำคัญในการแก้ไขข้อขัดแย้งทำให้ได้ข้อยุติที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีคนกลางเป็นผู้ช่วยเหลือ

3. การนำเสนอการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธีพบว่าใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ (1)ทาน การให้ที่เหมาะสมกับบริบททางการเมือง คือ อภัยทาน อันเป็นหลักสำคัญในการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองอย่างยั่งยืน (2)ปิยวาจา การใช้หลักการพูดจาด้วยสัจมาวาจาอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเจรจาและไกล่เกลี่ยสำหรับการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองอย่างยั่งยืน (3)อตถจริยา การเยยวรักษผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภาวะความขัดแย้งทางการเมืองและ (4)สมานัตตา ความเสมอภาคในพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ความเป็นประชาชนคนไทยด้วยกันภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

คำสำคัญ : ความขัดแย้งทางการเมือง,พุทธวิธี

ABSTRACT

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Objectives of this study were 1) to analytically study the conditions of political conflicts from the past to the present; 2) to study the ways of managing political conflicts; and 3) to propose the political conflict management based on a model of Buddhist approach.

Findings of the study were as follows:

1. In respect of the conditions of political conflicts from the past to the present it found that 4 periods, namely, (1) Thai political conflicts before the change of government in 1932; (2) Thai political conflicts during the changes of government from the year of 1932 to 1997; (3) Thai political conflicts from the year of 1997 to 1996; and (4) Political conflicts in Thailand from 2007-2014 that were the political conflicts between conservative capitalists and globalization-based capitalist elites.

2. With respect to the ways of managing political conflicts it revealed that the effective ways of managing political conflicts were negotiation which was the key mechanism for resolving political conflicts bilaterally accepted, and reconciliation which was the process of resolving political conflicts with mediators to get the common alternative leading to the agreement to meet the needs of various parties.

3. Regarding the proposal of the political conflict management based on a model of Buddhist approach included the Four Sacred Objects, namely, (1) Giving, (2) Kindly speech, (3) Rendering services, and (4) Even and equal treatment.

Keywords: Political Conflict, Buddhist Approach

1. บทนำ

หลายปีที่ผ่านมา “ความขัดแย้งทางการเมือง” ในสังคมไทย เป็นปรากฏการณ์ที่คนทั่วไปเห็นและรู้สึกได้ชัดเจน ว่าเกิดการแบ่งฝักฝ่ายของประชาชนเป็นหลากหลายกลุ่มต่างความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มเสื้อเหลือง และกลุ่มเสื้อแดง ซึ่ง ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างคนต่างสีที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ มิใช่เป็นเพียงความขัดแย้งระหว่างบุคคล และดูจะมีนัยสำคัญมากกว่าการต่อสู้ระหว่าง ทักษิณ ชินวัตร และพวก กับฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น หากความขัดแย้งดังกล่าว เป็นเรื่องของ การช่วงชิงผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองเท่านั้น ย่อมมีอาจขยายวงไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศได้เลย การที่ผู้คนระดับรากหญ้าจำนวนนับแสน ถือตัวเองว่าเป็นพวกเดียวกันกับกลุ่มของทักษิณ ชินวัตร และกล้าท้าทายอำนาจรัฐ ย่อมมิใช่เพราะอำนาจเงินของ

ทักษิณ ชินวัตร เท่านั้น หากยังเป็นการแสดงออกของประชาชนจำนวนมากที่ไม่พึงพอใจกับภาพเศรษฐกิจการเมืองที่เป็นอยู่และเชื่อว่าทักษิณ ชินวัตร เป็นตัวแทนของระบอบการเมืองที่พึงปรารถนาของพวกเขา ไม่ผิดหากจะกล่าวว่านี้เป็นความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ต่างสี ที่มองเห็นระบอบการเมืองที่พึงปรารถนาแตกต่างกัน โดยเฉพาะนิยามของประชาธิปไตยและความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างสถาบัน และกลุ่มชนต่างๆ และสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ผู้คนทั้งประเทศมองเป้าหมายทางการเมืองแตกต่างกันเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจนก็คือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างคนในชาติ จะเห็นได้ว่าการต่อสู้ทางการเมืองระยะนี้ แม้ว่าด้านหนึ่งจะเป็นการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมือง แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการต่อสู้ในเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองด้วยเช่นเดียวกัน (พระไพศาล วิสาโล, มิถุนายน 2558)

ในขณะที่แนวทางในการแก้ไขปัญหความขัดแย้งทั้งทางการเมืองและทางสังคมนั้น มีผู้ศึกษาวิจัยวิจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งนี้ไว้หลายท่าน โดยมุ่งเน้นที่การศึกษาความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเชิงพุทธ ได้แก่ในงานวิจัยของ ชลกร เทียนส่องใจ (ทพ.ชลกร เทียนส่องใจ, 2554) และในงานวิจัยของชลกร เทียนส่องใจ ได้นำเสนอแนวทางแก้ปัญหาเชิงพุทธโดยใช้หลักการและวิธีการในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธประกอบไปด้วย 9 ขั้นตอน ซึ่งได้แก่ (1) คุมสติ - Mindfulness Control (2) ทำหน้าที่กัลยาณมิตร - Education Process (3) สื่อสารอย่างลึกซึ้ง - Deep Communication (4) วิเคราะห์เรื่องราว - Issues Analysis (5) เข้าถึงวิธีการ - Approaching to Strategies (6) คิดอย่างแยบคาย - Thinking Wisely (7) หาจุดสนใจ - Interest Finding (8) เสนอทางเลือก - Option Creating และ (9) สร้างสัมพันธ์ภาพอันดี - New Relationship Building ในขณะที่ยกย่อง เทียนส่องใจ เสนอว่า แนวทางการแก้ไขปัญหความขัดแย้งนั้นเสนอแนะให้ใช้แนวคิดอภัยทานโดยพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย 1) อภัยทางกาย 2) อภัยทางวาจา และ 3) อภัยทางใจ สามารถนำมาเป็นรูปแบบสำหรับจัดการปัญหความขัดแย้งในสังคมไทยได้ ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้ได้ในรูปแบบการแก้ไขหลังจากความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วยังสามารถใช้เป็นรูปแบบของการป้องกันเพื่อไม่ให้ความขัดแย้งก่อตัวอีกด้วย จากแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งที่ได้อธิบายมาข้างต้นโดยมุ่งเน้นแนวทางการแก้ไขปัญหความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนาโดยการนำหลักทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับแนวคิดการแก้ไขความขัดแย้งทางทฤษฎีตะวันตก จนเกิดเป็นองค์ความรู้ “การบริหารความขัดแย้งเชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งการบริหารความขัดแย้งเป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการนำทรัพยากร การบริหารความขัดแย้งมาประกอบกันตามกระบวนการบริหารความขัดแย้งให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะการบริหารความขัดแย้งนั้น มีหลักเกณฑ์ ที่สามารถนำไปศึกษาค้นคว้าได้อย่างมีระบบ ระเบียบ สาเหตุที่เรียกว่า ศิลป์ ก็เพราะ พฤติกรรมการบริหารความขัดแย้งหลาย ๆ ประการ (พรรณราย ทพยะประภา, 2532: 1) เพราะในสังคมยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคของความขัดแย้งในแต่ละวันจะพบกับความขัดแย้งหลาย ๆ อย่าง ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนา แต่ก็ เป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยงพ้น トラบโดที่มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่และอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม เมื่อไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้จึงควร

จะต้องรู้จักและเข้าใจความขัดแย้ง แปลงสภาพความขัดแย้งให้เป็นประโยชน์ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ , 2534: 1)

จากการสังเคราะห์แนวคิดของความขัดแย้งในบริบทต่าง ๆ และแนวทางแก้ไขความขัดแย้งเชิงพุทธบูรณาการที่ได้อธิบายมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความประสงค์จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง เพื่อวิเคราะห์ความขัดแย้งทางการเมือง รวมทั้งเสนอทางออกเพื่อยุติความขัดแย้ง เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งสันติสุข ทั้งนี้โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาในประเด็นของสาเหตุ วิธีการ และรูปแบบ ของความขัดแย้งที่นำมาใช้ในการจัดการความขัดแย้ง โดยมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้โดยคาดว่าประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือผลที่ได้จากการศึกษาจะนำมาสู่การสั่งสมความรู้เชิงวิชาการเพิ่มขึ้นในด้านการก่อตัวและพัฒนาการจัดการความขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทย รวมถึงความรู้ที่ได้จะสามารถใช้เป็นแนวทางการจัดการความขัดแย้งทางการเมือง เพื่อสังคมไทยไปสู่เป้าหมายการเป็นสังคมสันติสุขอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเลือกวิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบความขัดแย้งที่เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับรูปแบบของความขัดแย้งและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งทางการเมือง และรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งโดยบูรณาการหลักการบริหารความขัดแย้งตามหลักทฤษฎีตะวันตกและหลักทางพระพุทธศาสนา เพื่อหารูปแบบการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางการเมือง และสามารถนำไปสู่การกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการที่เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และแก้ปัญหาความขัดแย้งในทางการเมืองได้อย่างได้ผลและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองโดยวิธีการทูตเชิงสันติ
3. เพื่อนำเสนอการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบข่ายของเนื้อหาที่จะศึกษาขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ใช้ความขัดแย้งทางการเมืองไทยตั้งแต่อดีต โดยเริ่มตั้งแต่ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงช่วง พ.ศ. 2557 กับการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามแนวพุทธวิธีโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

1) ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อการวิจัยเรื่องนี้ ประกอบด้วยนักการเมือง นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองและพระภิกษุผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนา

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี

3.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประกอบด้วยนักการเมือง นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองและพระภิกษุผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนา จำนวน 25 รูป/คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม 2559 – สิงหาคม พ.ศ. 2559 รวมระยะเวลา 8 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี” ครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ตามลำดับดังนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

4.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ 3 กลุ่ม จำนวน 25 รูป/คน ดังนี้

1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเมือง จำนวน 9 ท่าน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purpose Selection)

2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติวิธี จำนวน 7 ท่าน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purpose Selection)

3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 9 ท่าน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purpose Selection)

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยได้สร้างโดยกำหนดคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) สภาพความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

2) แนวทางการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองโดยวิธีการทูตเชิงสันติ

3)การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอหนังสือจาก ศูนย์บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงนามโดย ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ส่งไปถึงผู้ให้ข้อมูลหลัก และดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามที่ได้มีการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematicsynthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

5. ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีผลการวิจัยที่สรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ความขัดแย้งทางการเมืองไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน:ความขัดแย้งทางการเมืองไทยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) ความขัดแย้งทางการเมืองไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475เป็นความขัดแย้งของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองการปกครอง 2) ความขัดแย้งทางการเมืองไทยช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 – พ.ศ.2540 ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำอำนาจนิยมเผด็จการทหารกับชนชั้นนำอนุรักษ ซึ่งใช้พลังประชาธิปไตย เป็นตัวขับเคลื่อน จนถึงยุคประชาธิปไตยแบ่งบาน 3) ความขัดแย้งทางการเมืองไทย ช่วง พ.ศ.2540 - พ.ศ.2549ความขัดแย้งทางการเมืองช่วงนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำอำนาจนิยมและอนุรักษนิยมตลอดจนกลุ่มทุนอนุรักษนิยม กับกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มทุนโลกาภิวัตน์ และ 4) ความขัดแย้งทางการเมืองเมืองไทย พ.ศ. 2550–2557 เป็นความขัดแย้งของกลุ่มทุนอนุรักษนิยมกับกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มทุนโลกาภิวัตน์การขัดแย้งครั้งนี้ดำรงอยู่ยาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน

2. แนวทางแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองโดยวิธีทางการทูตเชิงสันติ:การแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองโดยวิธีแห่งการทูตเชิงสันติ เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยจำแนกออกเป็น 4 วิธี ได้แก่ การเจรจา การไกล่เกลี่ย การไต่สวน และการประนีประนอม การวิจัยนี้ได้เลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง 2 แนวทางได้แก่ การเจรจาต่อรอง ถือเป็นกลไกที่สำคัญในการแก้ไขข้อขัดแย้งทำให้ได้ข้อยุติที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และการไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นกระบวนการที่มีคนกลางเป็นผู้ช่วยเหลือในการแยกประเด็นความขัดแย้งเพื่อสร้างทางเลือกร่วมกัน แล้วนำมาสู่ข้อตกลงที่สนองความต้องการของฝ่ายต่างๆได้อย่างมีนัยสำคัญ

3. การนำเสนอการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี:การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธีในงานวิจัยนี้ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1)ทาน การให้ที่เหมาะสมกับบริบททางการเมือง คือ อภัยทาน อันเป็นหลักสำคัญในการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองอย่างยั่งยืน 2)ปิยวาจา การใช้หลักการพูดจาด้วยสัมมาวาจาอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเจรจาและไกล่เกลี่ยสำหรับการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองอย่างยั่งยืน 3)อรรถจริยา การเยยวยารักษาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภาวะความขัดแย้งทางการเมืองและ 4)สมานัตตา ความเสมอภาคในพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ความเป็นประชาชนคนไทยด้วยกันภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

6. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี” นี้ วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ความขัดแย้งทางการเมืองไทยตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน:ความขัดแย้งทางการเมืองไทยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) ความขัดแย้งทางการเมืองไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นความขัดแย้งของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองการปกครอง 2) ความขัดแย้งทางการเมืองไทยช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 – พ.ศ.2540 ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำอำนาจนิยมเผด็จการทหารกับชนชั้นนำอนุรักษ ซึ่งใช้พลังประชาธิปไตย เป็นตัวขับเคลื่อน จนถึงยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน 3) ความขัดแย้งทางการเมืองไทย ช่วง พ.ศ.2540 - พ.ศ. 2549ความขัดแย้งทางการเมืองช่วงนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำอำนาจนิยมและอนุรักษนิยมตลอดจนกลุ่มทุนอนุรักษนิยม กับกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มทุนโลกาภิวัตน์ และ 4) ความขัดแย้งทางการเมืองเมืองไทย พ.ศ. 2550–2557 เป็นความขัดแย้งของกลุ่มทุนอนุรักษนิยมกับกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มทุนโลกาภิวัตน์การขัดแย้งครั้งนี้ดำรงอยู่ยาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งความขัดแย้งทางชนชั้นนำตามมุมมองจากปัจจุบันสู่ออนาคต จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สืบสวัสดิ์ วุฒิวนดิษฐ์** ได้วิจัยเรื่อง การยุบพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2550 กับการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า การยุบพรรคการเมืองและการตัดสินทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องตอบโต้พรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม เพื่อพยายามรักษาสถูลแห่งอำนาจให้ตัวเอง การยุบพรรคการเมืองในประเทศไทยจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองไปโดยปริยาย หากใช่เป็นการทำลายการพัฒนาการเมืองไม่ (สืบสวัสดิ์ วุฒิวนดิษฐ์, 2557)

2. แนวทางแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองโดยวิธีทางการทูตเชิงสันติ:การแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองโดยวิธีแห่งการทูตเชิงสันติ เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยจำแนกออกเป็น 4 วิธี ได้แก่ การเจรจา การไกล่เกลี่ย การไต่สวน และการประนีประนอม การวิจัยนี้ได้เลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง 2 แนวทางได้แก่ การเจรจาต่อรอง ถือเป็นกลไกที่สำคัญในการแก้ไขข้อขัดแย้งให้ได้ข้อยุติที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และการไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นกระบวนการที่มีคนกลางเป็นผู้ช่วยเหลือในการแยกประเด็นความขัดแย้งเพื่อสร้างทางเลือก

ร่วมกัน แล้วนำมาสู่ข้อตกลงที่สนองความต้องการของฝ่ายต่างๆ ได้อย่างมีนัยสำคัญ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรรณพงศ์ วิไลรัตน์** ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอในปัจจุบันมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ เช่น ขั้นตอนการดำเนินงาน ผู้บริหาร การประเมินผล ผู้ไกล่เกลี่ย สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ การสื่อสารไปยังประชาชน เป็นต้น 2) การบริหารจัดการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร 3) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ที่ควรนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทของอำเภอมี 6 ปัจจัย ได้แก่ภาวะผู้นำ การวางแผนกลยุทธ์ คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ย การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารทรัพยากรในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการประชาสัมพันธ์ และ 4) รูปแบบการบริหารจัดการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอที่มีประสิทธิภาพมี 4 ด้าน คือ การวางแผนและประเมินผล บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การสื่อสารกับประชาชน รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ (วรรณพงศ์ วิไลรัตน์, 2557)

3. การนำเสนอการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี:การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธีในงานวิจัยนี้ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1) ทาน การให้ที่เหมาะสมกับบริบททางการเมือง คือ อภัยทาน อันเป็นหลักสำคัญในการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองอย่างยั่งยืน 2) ปิยวาจา การใช้หลักการพูดจาด้วยสัมมาวาจาอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเจรจาและไกล่เกลี่ยสำหรับการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองอย่างยั่งยืน 3) อัตถจริยา การเยยวาระรักษาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภาวะความขัดแย้งทางการเมืองและ 4) สมานัตตา ความเสมอภาคในพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ความเป็นประชาชนคนไทยด้วยกันภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทพญ.กษิราเทียนส่องใจ** ได้วิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์อภัยทานเพื่อการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า อภัยทาน มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกว่าเป็นมหาทาน มีความหมายว่า การให้ความไม่มียก การพัฒนาอภัยทานเริ่มที่ สัมมาทิฐิ และ สัมมาสังกัปปะ ซึ่งเป็นหลักพื้นฐาน เพื่อให้เกิดอภัยทานที่ประกอบไปด้วย เมตตาธรรม ขันติธรรม และ ศีล 5 สำหรับกรอบแนวทางการปฏิบัติของอภัยทาน คือ พรหมวิหารธรรม สาราณียธรรม และสังคหวัตถุ 4 โดยวิธีการปฏิบัตินั้นแบ่งออกได้เป็น อภัยทานทางใจ อภัยทานทางวาจา และอภัยทานทางกาย ซึ่งอภัยทานเป็นพุทธสันติวิธี ที่ใช้นำมาเป็นรูปแบบสำหรับจัดการปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยได้ ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้ได้ในรูปแบบการแก้ไขหลังจากความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วสามารถใช้เป็นรูปแบบของการป้องกันเพื่อไม่ให้ความขัดแย้งก่อตัวอีกด้วย อภัยทานทางใจนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาให้มีความอดทน มีความเมตตา ไม่อาฆาตพยาบาทโกรธแค้น อภัยทานทางวาจา คือ การพูดที่ยึดหลักสัมมาวาจา และการกล่าวคำว่า “ขอโทษ” สำหรับอภัยทานทางกาย คือ การแสดงพฤติกรรมเคารพ และให้เกียรติในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยวิธีการของอภัยทานดังกล่าวมาทั้งหมดทำให้การยึดมั่นในความเป็นอัตตลักษณ์สลายลง สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ในที่สุด (กษิรา เทียนส่องใจ, 2554)

7. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี” จากข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมือง ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัตินี้ ได้เสนอแนะจากผลการวิจัยในประเด็นที่เห็นว่าสำคัญและควรเป็นประเด็นเร่งด่วนต่อการจัดการความขัดแย้งทางการเมือง ดังนี้

1. จากบริบทของความขัดแย้งทางการเมืองเป็นความแตกต่างในเชิงความคิดการจัดวางคุณค่าของอุดมการณ์ประชาธิปไตยและความชอบธรรมในการจัดการผลประโยชน์ ซึ่งรัฐบาลควรนำหลักทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นคุณอนันต์ต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ดังนี้

1.1 ทานคือ การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ซึ่งสิ่งอันเป็นที่สุดแห่งการให้ก็คือ อภัยทาน อันเป็นหลักสำคัญในการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง โดยการออกกฎหมายนิรโทษกรรมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.2 ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยสัมมาวาจาอันเป็นข้อควรแก่การปฏิบัติคือการพูดความจริงไม่พูดบิดเบือนพูดวาจาไพเราะ สุภาพประกอบด้วยสารัตถะคือเป็นประโยชน์และพูดด้วยปรารถนาดี ดำเนินการโดยการเปิดเผยข้อเท็จจริงในการดำเนินงานของรัฐบาลอย่างโปร่งใส มีการสื่อสารด้วยความเข้าใจอันดีทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งทางการเมือง

1.3 อตถจริยา คือ การช่วยเหลือกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ รัฐบาลควรจัดการเยียวยารักษาของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภาวะความขัดแย้งทางการเมืองทั้งทางกายและใจ โดยออกเป็นระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมาย ให้ครอบคลุมความเสียหายทุกกลุ่ม อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

1.4 สมานัตตา คือ การเสมอภาคในพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ความเป็นประชาชนคนไทยด้วยกันภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ รัฐบาลควรกำหนดแนวทางในการพิจารณาให้คืนและโทษ แก่ผู้ที่สร้างความขัดแย้งทางการเมืองอย่างเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย หากเป็นการทำผิดกฎหมายควรจะต้องได้รับการพิจารณาโทษอย่างไม่มี การละเว้นหรือเลือกปฏิบัติเฉพาะคนที่อยู่คนละขั้วอำนาจกับตน

2. ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ทั้งภาครัฐและเอกชนควรจะได้ร่วมมือกัน มีการส่งเสริม และเผยแพร่ให้ประชาชนนำรูปแบบของการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ อันเป็นการประยุกต์และบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อนำมาจัดการกับปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย ซึ่งในปัจจุบัน การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางนั้น กำลังเป็นวิธีที่ได้รับความนิยม และนำมาใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งในศาลแพ่ง ศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลาง และศาลอาญา ซึ่งเป็นคดีที่เป็นความผิดอันยอมความได้

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ “การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองตามรูปแบบพุทธวิธี” ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองเป็นการเฉพาะ

2) ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในด้านอื่น ๆ เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง การขับเคลื่อนประชาธิปไตย เป็นต้น เพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการพัฒนาการเมืองที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

- ทพ.ชลากร เทียนส่องใจ. (2554). การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับ การจัดการความขัดแย้ง. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทพญ.กษิรา เทียนส่องใจ. (2554). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ห่อภัยทานเพื่อจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรรณราย ทรัพย์ะประภา. (2532). จิตวิทยาสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพฯ : บริษัทวีซีเอ็นอาร์ตคอร์เปอร์เรชั่น จำกัด.
- วรรณพงศ์ วิไลรัตน์. (2557). ประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอำเภอในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สืบสวัสดิ์ วุฒิวนดิษฐ์. (2557). การยุบพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2550 กับการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2534). ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ตะเกียง.

การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี THE DEVELOPMENT OF MANAGEMENT IN PUBLIC WELFARE FOR COMMUNITY OF TEMPLE IN CHOMBURI PROVINCE

พระครูสุทธิพงษ์คัมภีร์ (สมคิด อัครคมโม/สงพุล) * พระอุดมสิทธิธนายก ** บุษกร วัฒนบุตร ***

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี 2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี 3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth interview) จำนวน 17 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว และตรวจสอบข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 11 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยการพรรณนาความการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 300 รูป สุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากประชากรคือ พระสงฆ์จำนวน 616 รูป โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชน จัดตั้งศูนย์อบรมสัมมนาอาชีพแก่ประชาชนเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิปัญญา ให้ความรู้ของพระสงฆ์ประชาชนต้องได้รับการพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุและรู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ปรับปรุงส่งเสริมให้ชุมชนดีขึ้นหรือมีวิวัฒนาการดีขึ้นมีวิวัฒนาการให้ดีขึ้นคือเจริญทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมการพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องพัฒนาทางด้านวัตถุและพัฒนาจิตใจและส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณ

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สมบัติ สร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ห้องสมุดประจำหมู่บ้านพิพิธภณฑ์ในวัดสร้างบ่อน้ำดื่มน้ำใช้น้ำประปาหมู่บ้านน้ำใช้ในด้านการศึกษาเกษตรเปิดศูนย์บริการสาธารณะศูนย์ฝึกอาชีพศูนย์ประสานงานของประชาชนในกิจการต่างๆ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป การสนับสนุนการศึกษาและที่พักพิงแก่เด็กเรียนดีแต่ยากจนเป็นที่พึ่งให้ความร่วมมือทางจิตใจและด้วยความประพฤติเป็นตัวอย่างตลอดจนสถานที่วัดที่สงฆ์ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนในรูปแบบต่างๆ

2. วิธีการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี มี 5 ด้านคือ ด้านการวางแผนดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดั่งงามไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎระเบียบข้อบังคับคำสั่งของมหาเถรสมาคมและต้องเป็นไปตามกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง ด้านการจัดการองค์กร สร้างกำลังใจในการดำเนินตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้แต่ละปีการบำรุงรักษาวัดต้องสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรมด้านงานบุคลากร เจ้าอาวาสจึงต้องมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือสังคมซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการอำนวยความสะดวก มีความตั้งใจในการทำงานอย่างเต็มที่ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับความยินดีที่จะทำงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และจะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของงาน ด้านการกำกับดูแลต้องมีสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง สงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม สงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางด้านจิตใจ

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักสังคัตถุ 4 พบว่า 1) ด้านทาน มีการปรับความเข้าใจของบุคลากรเสมอเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันมีการเสียสละและแบ่งปันซึ่งกันและกันช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การทำงานยึดมั่นในหลักจริยธรรมทุกคนในสังคมจะต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเท่าที่ตนมีกำลังความสามารถ อันเป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจของคนในสังคมและเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 2) ด้านปิยวาจาบุคลากรในองค์กรมีการใช้วาจาที่สุภาพเรียบร้อยเคารพต่อผู้ใหญ่ไม่กล่าวถ้อยคำที่กระทบต่อจิตใจของผู้ฟัง และต้องทำให้ผู้ฟังมีความสุขเมื่อได้ยินมีการใช้วาจานั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 3) ด้านอัตถจริยา จัดให้บุคลากรขององค์กรได้ออกบำเพ็ญสาธารณประโยชน์นอกสถานที่มีการช่วยกันในการทำงานเป็นทีมย่อมดีกว่าต่างคนต่างทำผู้บริหารจะต้องมีหลักการในการขอความช่วยเหลือจากพนักงาน โดยการอธิบายถึงหลักความสำคัญของงานต่างๆ ให้บุคลากรเกิดความเข้าใจและนำเสนอโนบายแล้วก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้เสนอไว้ด้วย โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก 4) ด้านสมานัตตตา ปฏิบัติตนอยู่ในกฎระเบียบขององค์กรอย่างเคร่งครัดจะต้องไม่เลือกปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า “เลือกที่รักมักที่ชัง” มีความตั้งใจยึดถือหลักความเสมอต้นเสมอปลายทั้งก่อนรับหน้าที่และหลังรับหน้าที่และความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยในการสร้างมนุษยสัมพันธ์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับทุกคน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, สาธารณสงเคราะห์, สาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were: (1) to study the management in public welfare for community of temple in Chonburi province, (2) to study the method of management in public welfare for community of temple in Chonburi province, (3) to study the guideline for development of management in public welfare for community of temple in Chonburi province.

This research was the mixed method research between the qualitative research and quantitative research that collected the data by the in-depth interview from 17 key informants through specific choosing method by specialists. The tools for data collection are structured in depth interview collected the data from interview and examined the data of 11 participants from focus group discussion and then data analysis from two stages by describing the quantitative research through the data collection from the sampling group of 300 out of 616 monks of total population through simple random sampling by using the ready program of Taro Yamane. The tool for data collection is the questionnaire and the data analysis used the statistic description are the percentage, mean, standard deviation.

The findings of this research as follows :

1. The management in public welfare for community of temple in Chonburi province, for the community helping activity procedure set up the training center of career seminar to the people to treat the patient as the nursing place with local wisdom, to give the knowledge to the monks and people to develop the mind to be good citizen to have the morality and behave according to the principle of Dhamma of Buddhism more than materialism and solution by themselves , for the community helping activity for the public welfare is to develop the community or has the better evolution both social economic and culture for community development that will develop both materialism and mind and promote the well beings of people. For the community helping activity for the public domains is to build for newspaper reading place, village library, museum in the temple, well for water supply in the village. For the agriculture that opens the public service for career training center that as the cooperation center of people for activities. For the helping the general people is to support the education and residence of good and poor students to have mind refuge and good behavior as the sample of youths and people.

2. The method of management in public welfare for community of temple in Chonburi province had five aspects such as the good work planning that is not

against Dhammavinaya and Sangha Act. or rule of Supreme Sangha Council and law of Government. For the organization management is to create the convince along with objective of project that in each year the temple maintenance and support to have the material building. For the personnel, the abbot should have the duty for public welfare as the social assistance as the basic development of others efficiently. For the directing, is the working intention that will have good relations that creates the convince for working nicely. For the controlling, is the mind welfare to have the consciousness and wisdom to know how to solve the own problem, welfare in the morality and mind.

3. The guideline for development of management in public welfare for community of temple in Chonburi province according to Sanghahavatthu IV, found that the (1) Dana or the charity is to improve the understanding of personnel to have love, harmony, sacrifice, share and promote and support to work with ethics. For everyone in society will help and have hospitality to each other as they can express the hospitality and to create good relation to others. (2) Piyavaca or kindly speech of personnel in the organization , is to use the polite word as importance of human relation. (3) Atthacariya or useful conduct, set the personnel in the organization to work for the public welfare out of office, to help to work as a team more than one man show style and the executive must have the principle for assistance from staff by explaining this principle to the personnel to have the same policy in the sake of public welfare. (4) Samanattata or even and equal treatment , is to have along with the rule strictly or no bias and rely on the fairprinciple both before and after work and the fair principle will create the good relation and harmony to everyone.

Keywords: Management, Public Welfare, Public Welfare for Community

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้มีการปรับตัวมาโดยตลอดจนพร้อมก้าวเข้าสู่โลกของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี จนทำให้เกิดความเสื่อมอิทธิพลลงไปตามลำดับ (พระไพศาล วิสาโล, 2552) การบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในความเรียบร้อยดีงามส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการที่จะประสบผลสำเร็จผู้บริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญโดยผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหารและต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

การสาธารณูปการ เป็นการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน การอื่นเกี่ยวกับการวัดคือการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง หรือกิจการอื่นๆ ของวัด ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือเจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด และเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการคือ 1. ควบคุมการสาธารณูปการ 2. ส่งเสริมการสาธารณูปการจะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ให้ความสำคัญต่อการสาธารณสงเคราะห์ ของศาสนาที่จัดกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ ที่พระสงฆ์หรือวัดต่างๆ จัดทำอยู่ ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 4 ประเภท (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ).2539). คือ 1. การดำเนินกิจการเอง 2. การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณะประโยชน์ 3. การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ และ 4. การเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ เพราะฉะนั้น แนวทางในการจรจรพระพุทธศาสนาเอาไว้ พร้อมกับยังเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจพุทธบริษัทเอาไว้โดยไม่เสื่อมคลาย เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายมหาชน ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวดที่ 2 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ข้อ 5 ว่าด้วย วิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม วิธีดำเนินการศาสนศึกษา และศึกษาสงเคราะห์ วิธีดำเนินการเผยแผ่พุทธศาสนา วิธีดำเนินการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า งานที่สำคัญด้านหนึ่ง ได้แก่ การสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เป็นงานหนึ่งที่มีความสำคัญอันเนื่องมาจากการเป็นงานที่เป็นการปฏิบัติเพื่อเป็นประโยชน์แก่หน่วยงาน บุคคล รวมทั้งเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจให้แก่มนุษยทั่วโลก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการทำการศึกษาวิจัยในเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นการส่งเสริมให้คณะสงฆ์ได้จัดการงานด้านดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และยังส่งเสริมให้เกิดสังคม ที่มีความสุขกันอย่างถ้วนหน้าและต่อเนื่อง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษเอกสารของการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี (Documentary Study) และเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth interview) จำนวน 17 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว และตรวจสอบข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 11 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยการพรรณนาความ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 300 รูป สุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากประชากรคือพระสงฆ์จำนวน 616 รูป โดยใช้สูตรของของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า

1. การบริหารจัดการสาธารณะสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี เป็นกิจกรรมการดำเนินงานของวัดที่มุ่งหวังให้ชุมชน สังคม มีที่พึ่งพา เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นแหล่งในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ พัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมประชาชนให้มีความเมตตาต่อกัน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี แม้มยามทุกข์ร้อนกายใจ วัดก็จะเป็นศูนย์กลางให้ความช่วยเหลือเพื่อเกื้อกูลประชาชน ชุมชน เป็นสังคมที่มีแต่การให้ ด้วยความรู้ความสามารถ ซึ่งจังหวัดชลบุรี มีพระสังฆาธิการทุกระดับ ทุกอำเภอ ทุกเขต มีพระผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จิตใจสูงส่ง ทำให้ที่ดูแลเอาใจใส่ชุมชน และกิจการของสังคมอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ได้การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านนี้มีการพัฒนาเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในด้านธรรมวินัย จะส่งผลโดยตรงต่อศรัทธา ความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยง่าย การจัดการงานสาธารณะประโยชน์ของวัดยังคงให้การสนับสนุนงานด้านสถานที่ บุคคลผู้มีความรู้ ให้ความช่วยเหลือผู้ยากไร้ได้มีที่อยู่ถาวร วัดยังคงมีเครื่องอุปโภค บริโภค ช่วยเหลือชุมชน เพราะกิจการเพื่อสาธารณะประโยชน์นี้ แทบทุกวัด จัดการได้ดี เห็นได้จากการกิจกรรมด้านการศึกษา วัดเป็นแหล่ง

ระดมทุนในการจัดการต่างๆ อย่างสม่ำเสมอด้านสาธารณสุข วัดหลายๆ เป็นที่ตั้งด้านอนุรักษ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ วัดให้ใช้สถานที่ ด้านสังคม วัดเป็นแหล่งรวมพล เป็นศูนย์รวม เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ กิจกรรมผู้สูงอายุ วัดเป็นที่จัดกิจกรรม กิจกรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ความชัดเจน ในประเภทงานไม่ได้จัดเป็นหมวดหมู่ ใครเดือดร้อนเรื่องใดก็เข้าไปตามนั้นเป็นรายๆ ไปและประเภท ของความต้องการด้านการช่วยเหลือก็กระจายแตกต่างกันไปเป็นรายๆ ยากต่อการระบุชนิด แม้อาชีพที่ ต่างกันก็เป็นปัญหาสำหรับการจัดการทั้งนี้ไม่รวมถึงความแตกต่างด้านวิถีวัฒนธรรม

2. แนวทางและวิธีการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชน พบว่า พระสังฆาธิการ จะต้องส่งเสริมให้ชัดเจน สอดคล้องกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของมหาเถรสมาคมและสำนัก พระพุทธศาสนา และมองเป้าหมายในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การพัฒนาทางเลือกที่ เหมาะสม การวางมาตรฐานของเป้าหมายและกระบวนการช่วยเหลือเกื้อกูล โดยมีพระสังฆาธิการใน ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงพร้อมกับการชี้แจงทำความเข้าใจในแผนงานที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นความ รับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ทั้งลักษณะการคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้เข้ามา ทำงานมีน้อย การปลูกฝังให้เป็นผู้มีจิตอาสาในด้านสาธารณะสงเคราะห์ ระยะสั้นและระยะยาวอย่าง ต่อเนื่อง 2) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ พบว่าการส่งเสริมให้ ชุมชนนั้นๆ ให้ได้มีพัฒนาเท่าที่จะทำให้เกิดการวิวัฒนาการ คือเจริญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม เป็นต้น มุ่งหวังจะพัฒนาบุคคล กลุ่มบุคคล ปรากฏการณ์และสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและสังคม ของหมู่บ้านส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน การพัฒนาหมู่บ้านมีการช่วยเหลือเกื้อกูล กิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ต่อกันมีความสามัคคีร่วมกันพัฒนา การรวมกำลังดำเนินการ ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินการในแนวทางที่ต้องการมี ส่วนมาก โดยอาศัยความร่วมมือกำลังของประชาชนในชุมชนนั้นมีการช่วยเหลือต่อกันและมีความ ร่วมมือกันดำเนินงานช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่นๆ ที่จะ ช่วยให้ได้สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย 3) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณ สมบัติ พบว่า อาคารของวัดเป็นศูนย์พยาบาลผู้ป่วยทางวัดได้ไปช่วยเหลือหรือดูแลในส่วนนี้ ประชาชนได้เป็นผู้ดำเนินงาน นอกจากนั้นให้ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาสาธารณสมบัติ โดยอาจ แต่งตั้งคณะกรรมการและวัดได้เข้าไปช่วยดูแลเมื่อ มีกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือกิจการอื่นๆ ของหมู่บ้าน ได้ให้ใช้สถานที่วัดเป็นการคิดถึงประโยชน์ของตัวเองโดยเจ้าอาวาสหรือ พระภิกษุสามเณรสามารถไปช่วยดูแลให้ความสะดวกภายในขอบเขตความสามารถ ซึ่งต้องตามพระ ธรรมวินัย เช่น ธนาการพิชพันธุ กองทุน มูลนิธิ สหกรณ์ต่างๆ ศูนย์บริการสาธารณะ ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์ประสานงานของประชาชนในกิจการต่างๆ 4) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป พบว่า พระสงฆ์ถือว่าเป็นหน้าที่หลักที่จะต้องช่วยเหลือสังคมโดยเฉพาะด้านจิตวิญญาณพระสงฆ์จะต้องทำ หน้าที่แนะนำชี้ทางถูกชี้ทางผิดให้กับญาติโยมผู้ยังขาดปัญญาหรือว่ามีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ยังน้อยอยู่ยวบยาบของวัดและของพระสงฆ์ในด้านนี้เริ่มมีมากขึ้นวัดที่มีนโยบายในเชิงสังคมสงเคราะห์

มีมากและมีบทบาทชี้แนวทางให้พระภิกษุผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของการปฏิบัติงานในองค์กร ต้องใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้นเพื่อการพัฒนาของจิตสำนึก มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา มีความสามารถในการทำหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระโดยไม่ขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง พระสังฆาธิการจะต้องคอยสั่งสอนแนะนำประชาชนไปตามหน้าที่ของตนเอง ให้ประชาชนรู้จักธรรมะ รู้สิ่งที่ชอบที่ควร ประพฤติปฏิบัติชอบ ธรรมพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต ปัญญา

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า 1) ด้านทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือและแบ่งปันซึ่งกันและกัน ทำให้ทั้งเจ้าอาวาส และพระสงฆ์สามเณรในแต่ละวัด มีความเป็นกันเองในการทำงาน และไม่ถือตัวต่อเพื่อนร่วมงาน และไม่ว่าจะส่งผลกระทบต่อใครถ้ามีการเสียสละและแบ่งปันซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้สังคมนั้นปกติสุข สำหรับการทำงานของชุมชนนั้นในฐานะผู้บริหารต้องแสดงความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นก่อน และควรที่จะมีการปรับความเข้าใจของบุคลากรเสมอเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีกัน ซึ่งจะทำให้การทำงานดำเนินไปด้วยความราบรื่น และเกิดผลสำเร็จแก่ประชาชนโดยรวม 2) ด้านปิยวาจา การกล่าวถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีเหตุผล ซึ่งพบว่าทั้งเจ้าอาวาส และพระสงฆ์สามเณรในแต่ละวัด มีการใช้วาจาที่สุภาพเรียบร้อยเคารพต่อผู้ใหญ่ และมีการทักทายด้วยคำไพเราะอ่อนหวาน และเมื่อเพื่อนร่วมงานไม่เข้าใจก็มีการชี้แจงด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คนอื่นอยากทำงานร่วม สำหรับการใช้วาจานั้นผู้พูดต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ไม่กล่าวถ้อยคำที่กระทบต่อจิตใจของผู้ฟัง และต้องทำให้ผู้ฟังมีความสุขเมื่อได้ยิน ซึ่งการใช้วาจานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) ด้านอัตถจริยา การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งทั้งเจ้าอาวาส และพระสงฆ์สามเณรในแต่ละวัด มีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นอย่างดี และการช่วยเหลือกันนั้นเป็นการแสดงออกถึงการมีน้ำใจต่อผู้อื่น ซึ่งในชุมชนนั้นการช่วยกันในการทำงานเป็นทีมย่อมดีกว่าต่างคนต่างทำ ถึงแม้ว่าจะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติก็ความที่จะช่วยกันเท่าที่ตนจะสามารถกระทำได้ และสำหรับการช่วยเหลือประชาชนแม้บางครั้งอาจทำได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร แต่หากทำด้วยความเต็มใจประชาชนก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อวัด และควรที่จะจัดให้บุคลากรของชุมชนได้ออกบำเพ็ญสาธารณประโยชน์นอกสถานที่ เพื่อให้ได้ปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากร 4) ด้านสมานัตตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวเหมาะสมแก่หน้าที่ ซึ่งเห็นได้ว่าทั้งเจ้าอาวาส และพระสงฆ์สามเณรในแต่ละวัด ปฏิบัติตนอยู่ในกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด ซึ่งการปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลายก็จะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น และสำหรับการทำงานของชุมชนถือว่าเป็นครอบครัวใหญ่ ผู้บริหารต้องมีการเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน แต่ต้องมีการอธิบายเหตุผลให้บุคลากรทราบถึงเหตุผลที่เลือกใช้งานนั้น โดยเฉพาะการพิจารณาความดีของชุมชนนั้น จะต้องมิใช่เป็นกลางปราศจากอคติ เมื่อชุมชนได้รับความเมตตาจากผู้บริหารแล้วก็จะทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 รูป ด้วยการแจกแบบสอบถาม และ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเจ้าอาวาสจำนวน 244 รูปคิดเป็นร้อยละ 81.3 มีอายุ ตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไปจำนวน 170 รูปคิดเป็นร้อยละ 56.7 มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 122 รูปคิดเป็นร้อยละ 40.7 และมีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอกจำนวน 288 รูป คิดเป็นร้อยละ 96.0

2. ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสาธารณ สงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุด และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า

- 2.1 ด้านทาน : การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก
- 2.2 ด้านปิยวาจา : วาจาเป็นที่รัก โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง
- 2.3 ด้านอัตถจริยา : บำเพ็ญประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง
- 2.4 ด้านสมานัตตตา : ความมีตนเสมอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง

3. ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสาธารณ สงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดตามหลักการจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และเมื่อ พิจารณาแต่ละด้าน พบว่า

- 3.1 ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชนโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก
- 3.2 ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์โดยผลรวมอยู่ใน ระดับเห็นด้วยมาก
- 3.3 ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก
- 3.4 ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไปโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณะสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดใน จังหวัดชลบุรี” มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดชลบุรี ในด้านการบำรุง กิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชนและสังคม เป็นการช่วยเหลือสังคมด้านแรงงาน ให้วัดเป็นสถานที่ ประชุมของชุมชน ให้มีการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ให้มีการปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นระบบ มีการอบรม คุณธรรม จริยธรรม ให้มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ชุมชน การให้ความร่วมมือกับท้องถิ่นในการ พัฒนาชุมชน สนับสนุนการแก้ปัญหา และมีการบริหารจัดการให้ชัดเจนเป็นศูนย์กลางชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงวิทย์ แก้วศรี (2551) เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศ

ศาสนาของพระพุทธเจ้า พบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้น สอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้ว วิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริง เรียบง่าย กระชับรัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่างอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในด้านการบำรุงกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นกิจกรรมการดำเนินงานของวัดที่มุ่งหวังให้ชุมชน สังคม มีที่พึ่งพา เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นแหล่งในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ พัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี แม้ยามทุกข์ร้อนกายใจ วัดก็จะเป็นศูนย์กลางให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ ได้ข้อสรุปว่า การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านกิจการงานสาธารณะประโยชน์ มีการปฏิบัติ ดังนี้ 1. การยึดหลักสาธารณะประโยชน์ทั้งของประชาชน วัด และพระพุทธศาสนา 2. วัดแสดงออกถึงความมีน้ำใจ และมีจิตสำนึกสาธารณะ 3. วัดเป็นแหล่งรวมการให้มากกว่าการรับเพื่อประโยชน์สาธารณะ 4. ให้สติกับประชาชน ให้ทุนการศึกษา 5. ให้การสนับสนุน บุคลากรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อชุมชน 6. เกื้อกูลงานการศึกษา ด้านงานสาธารณสุข และการอนุรักษ์ธรรมชาตินิยมประเพณี 7. เป็นศูนย์ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชน 8. เป็นสถานที่จัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ 9. มีการจัดกิจกรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน 10. มีการร่วมแรงร่วมใจ กันทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน ด้วยการนำของพระสังฆาธิการและเจ้าอาวาสทุกวัด สอดคล้องกับแนวคิดของบุญแสง ชีระภากร (2552) วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำและการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่บริหารโดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความรับผิดชอบต่อสังคม ซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส และการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน แต่ในความมีจริยธรรม และเคารพกฎหมาย และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานใน 3 มิติ คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม การสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และความซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส ส่วนรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานใน 3 มิติ คือการคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความรับผิดชอบต่อสังคม และการสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น อย่างเป็นธรรม

3. วัดมีเป้าหมายในการทำกิจกรรมการจัดการสาธารณะสมบัติ คือ ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ให้สังคมมีคุณภาพ และคุณธรรม วัดพร้อมให้บริการด้านสถานที่และสาธารณะสมบัติต่างๆ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม วัดพร้อมเป็นที่ตั้งของโรงเรียน โรงพยาบาล อาคารสถานที่ เพื่อประโยชน์ด้านการศึกษาและสุขภาพของประชาชน วัดพร้อมให้ใช้สถานที่ สำหรับดูแล เยียวยาชีวิตผู้มีความทุกข์ร้อนผู้ยากไร้เพื่อยุอาศัย วัดพร้อมให้สนับสนุนการสร้าง การส่งเสริมอาคารสถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง สาธารณะสมบัติต่างๆ ของชุมชน ในการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ วัดได้ดำเนินการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการต่างๆ อันเป็นสมบัติสาธารณะทั้งด้านการมีส่วนร่วมการขุดลอก คูคลอง การสร้างโรงพยาบาล การจัดซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือแพทย์

และการจัดการสิ่งแวดล้อมทางชุมชนอื่นๆ อยู่เสมอ รวมทั้งการช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยกำลังทรัพย์ต่างๆ สอดคล้องกับแนวคิดของเสาวนีย์ ไชยกุล และจจจิต แสงทอง (2554) ได้วิจัยเรื่องบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนาศึกษาและสาธารณูปการจังหวัดพะเยา พบว่า 1.บทบาททั้งในด้านการบริหารจัดการศึกษา และ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนาศึกษา มีบทบาทที่สอดคล้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาศาสนาศึกษา 2. บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ 1) บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ 2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการ ได้ดำเนินการที่ไม่แตกต่างจากการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ 3. งานการจัดการสาธารณะสมบัติ

4. การจัดงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด ด้านการเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ มีสาระสำคัญ คือ เป็นการเกื้อกูลประชาชนผู้ประสบภัยธรรมชาติ หรือ สาธารณภัยต่างๆ มีการสงเคราะห์ดูแลรักษาและเยียวยาชีวิตสัตว์เลี้ยง และสัตว์อื่นๆ เช่นการไถ่ชีวิตโคกระบือ มีการสงเคราะห์ประชาชนให้มีที่พึ่งพิง สำหรับผู้ไร้ญาติ ผู้ด้อยโอกาส คนชราหรือผู้พิการ และทำกิจกรรมสงเคราะห์ชุมชน ประชาชนและสรรพสัตว์ ร่วมกับ การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ด้านอื่นๆ และหน่วยงานอื่นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของบุญส่ง หาญพานิช (2546) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า ระบบการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ทั้งหมด ต้องผ่านระบบการบริหารที่สอดคล้องสอดรับกันในทุกกระบวนการตั้งแต่ขั้นการวางแผน การจัดโครงสร้างระบบงาน การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวกและการควบคุมงาน และด้านกระบวนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนและบริการความรู้ คือ การเตรียมความพร้อม การกำหนดวิธีการแบ่งปัน การประเมินและปรับปรุงแก้ไข ด้านผลการดำเนินการ คือ ทำให้ได้ วัฒนธรรมการแบ่งปัน และเปลี่ยนความรู้ อันก่อให้เกิดการพัฒนาสถาบันสถานศึกษาที่สมบูรณ์

5. การวางแผน การสาธารณสงเคราะห์เป็นงานในบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อประชาชนและสังคมโดยจะต้องวางแผนดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎระเบียบข้อบังคับคำสั่งของมหาเถรสมาคมและต้องเป็นไปตามกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองด้วย ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่างานด้านการสาธารณสงเคราะห์นี้สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือสงเคราะห์ทางวัตถุ หมายถึงการอนุเคราะห์หรืออุปถัมภ์ด้วยวัตถุสิ่งของ และ สงเคราะห์ทางจิตใจหมายถึงการอนุเคราะห์ด้วยการให้ธรรมะเป็นทาน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจไปสู่การวางแผนการพัฒนาสังคมขนาดใหญ่ขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (แยมชุม) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบงานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการทศน์วิถีพุทธ” พบว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นภารกิจสำคัญของพระสงฆ์ในการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมาก หลักพุทธธรรมแห่งพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างมาก การพัฒนาแบบงานการพัฒนาสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการทศน์วิถีพุทธของพระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมสำคัญคือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร อปรีหานิยธรรม

ทศพิธราชธรรม สาราณียธรรม สัปติสธรรม ฯลฯ โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 ส่วนคือการสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร

6. การจัดการองค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลต้องตั้งงบประมาณไว้ในการพัฒนาหมู่บ้าน และได้ตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านมาดูแลรักษาร่วมกัน ด้วยแรงเงินแรงงานและแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถานและศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่างๆ จักได้รับการปรับปรุง พัฒนาให้เป็นไปด้วยดี วัดต้องมีงบประมาณของวัดในการบำรุงรักษาและซ่อมแซมภายในวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดลพัฒน์ ยศธร(2542) ได้วิจัยเรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนว พุทธศาสตร์” พบว่า รูปแบบการพัฒนาตามแนวพุทธศาสตร์ ที่เป็นการพัฒนาที่ถูกทางและการพัฒนาที่ได้สมดุล จะนำไปสู่ผลสำเร็จในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ด้วยการศึกษาแบบไตรสิกขา ที่พัฒนาคนทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา ซึ่งการศึกษาเช่นนี้ต้องทั้งเนื้อหา (ปริยัติ) การลงมือปฏิบัติ (ปฏิบัติ) เพื่อให้เข้าใจ ปฏิจจสมุปบาท คือ กฎแห่งธรรมชาติหรือกฎของชีวิต อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จ (ปฏิเวธ) ขณะเดียวกันก็ ศึกษาวิชาการอื่นๆ (วิชาการทางโลก) ไปด้วย นอกจากนี้ ในกระบวนการเรียนการสอนต้อง ประกอบไปด้วยความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างผู้สอนและผู้เรียนด้วย

7. งานบุคลากร เจ้าอาวาสต้องมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่นช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนเห็นคุณค่าของความเป็นคนดีมีศีลธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม, ดร (ศรีประสม) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยมีหน้าที่หลักในการให้บริการแก่ชุมชนด้านการศึกษาและคุณธรรม ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนในมิติของการทำงานการสาธารณสงเคราะห์มีกระบวนการของการมีส่วนร่วมการทำงานไว้ว่า 1. การรวมพลังประชาชนกับองค์กรภาครัฐ 2. การริเริ่มโครงการร่วมการค้นหาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 3. ร่วมตัดสินใจกำหนดแผนงานโครงการ 4. ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางบริหารโครงการ 5. การร่วมกันแสวงหา ทรัพยากรการจัดการ 6. ร่วมดำเนินการ บริหารจัดการ โครงการให้คุ้มค่า และเกิดผลประโยชน์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานสาธารณะ คือ 1. การร่วมแสวงหาข้อมูล 2. ร่วมปรึกษาหารือกันวางแผนงาน 3. ร่วมปฏิบัติงานตามแบบที่กำหนดไว้ 4. ร่วมติดตามผลงาน และ 5. มีการสื่อสารรอบทิศทางในการทำงาน

8. การอำนวยการ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ คือความพร้อมและความพยายามรวมไปถึงความสามารถที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จโดยการประเมินผลการทำงาน

ประสิทธิภาพในการทำงานนั้นไม่สามารถทำได้โดยตรง เนื่องจากหน่วยงานในการวัดสิ่งที่ลงทุนลงแรง เช่นค่าตอบแทน การอำนวยความสะดวก ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ความพยายามและแรงงานเป็นคนละหน่วยในการวัดผลลัพธ์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุดมปิยธรรม (เกรียงศักดิ์ ปิยธมฺโม) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์” พบว่า รูปแบบในการจัดการสาธารณสงเคราะห์ คือ (1). การบริหารบุคคล (2). การบริหารการเงิน (3). การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (4). การจัดการ

9. การกำกับดูแล พระสงฆ์และวัดควรสงเคราะห์ประชาชน คือ ต้องสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ต้องสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ ต้องสงเคราะห์ให้กินอยู่แต่พอดี ต้องสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งนอกจากเป็นที่พึ่งทางใจแล้วยังเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในด้านบริการสังคมอื่นที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปช่วยให้บริการไม่ทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของประทุม อังกูโรหิต (2553) ได้วิจัยเรื่อง “สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์” พบว่า 1. พระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการและบุคคลทั่วไปสนับสนุนการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งที่สวัสดิการของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง 2. วัดทั้งห้าวัด และเสถียรธรรมสถานมีจุดอ่อนจุดแข็งที่แตกต่างกัน แต่เผชิญปัญหาและ อุปสรรคที่คล้ายคลึงกัน 3. การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพน่าจะเป็นการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ โดยการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับรัฐและชุมชนรวมทั้งองค์กรเอกชน และใช้สื่อช่วยในการเผยแพร่กิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น ที่สำคัญคือการสร้างความสมดุลระหว่างการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์กับ การเผยแผ่ธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการส่งเสริมการรับรู้ สร้างความเข้าใจ ต่อสาธารณะชนให้มากขึ้น อย่างการจัดการเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงกับองค์กรการบริหารงานพระพุทธศาสนา

1.2 ควรมีการการตั้งต้นการทรัพยากรการบริหาร ที่เหมาะสมบริหารจัดการด้านการบริการ การศาสนา และองค์กรปกครอง คณะสงฆ์ควรได้สนับสนุน งบประมาณการจัดการ งานสาธารณสงเคราะห์ให้แต่ละวัด มีความพร้อมมากขึ้น

1.3 ควรได้มีระบบการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นจากการจัดการเชิงนโยบาย แล้วมีแผนงานโครงการ รองรับ การพัฒนาอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรมีกระบวนการการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ตามหลักปฏิบัติการบริหารที่เหมาะสม มีความเป็นระบบและให้ครบวงจร

2.2 ควรต้องมีหลายฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วม ดำเนินการบริหารและให้บริการ ดำเนินการบริหารและให้บริการ เป็นการจัดการแบบมีส่วนร่วม จากทุกภาคส่วน ให้ร่วมสร้างเป็นระบบและส่วนอย่างครบวงจร

2.3 ควรมีความพร้อมต่อความเป็นผู้นำ นำคน นำงาน นำองค์กรสู่ความสำเร็จ ของงาน การสาธารณสุขสงเคราะห์

2.4 ควรให้บริการงานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการจัดการที่มีหลักธรรมาภิบาลการบริหาร คือ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้กับการให้บริการ ในทุกงาน ของกิจการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่ทุกคน ทุกฝ่ายควรได้รับรู้ และเรียนรู้แล้วโน้มนำไปสู่การปฏิบัติ อย่างเหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรดำเนินการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับ การพัฒนาศักยภาพของวัดต่อการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงสุด

3.2 ควรดำเนินการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับกลยุทธ์สมรรถนะผู้นำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ของบุคลากรของวัด ให้ความพร้อมต่อการให้บริการงานสาธารณสุขสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- ดลพัฒน์ ยศธร. (2542). “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต* สาขาพัฒนศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2551). “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญแสง ชีระภากร. (2552). “ภาวะผู้นำและการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต* รัฐประศาสนศาสตร์ . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประทุม อังกูโรหิต. (2553). “สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์”. *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*. ศูนย์พุทธศาสนศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโณ แยมชุ่ม. 2557. “การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธ”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอุดมปิยธรรม เกรียงศักดิ์ ปิยธมโม. (2557). “รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี วรวิทย์ คงคปญโญ. (2539). *การคณะสงฆ์และพระศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม. ดร. ศรีประสม. (2554). “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”. *รายงานการวิจัย*. หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไผ่ล้อม พระอารามหลวง. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสาวนีย์ ไชยกุล และจงจิตร แสงทอง. (2554). “บทบาทพระสงฆ์ในการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา”. *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

THE EFFECTIVENESS OF MANAGEMENT FOR DHAMMA TEACHING IN SECONDARY SCHOOL CHONBURI PROVINCE

พระอธิการจาลึก สอนโต (เย็นสำราญ) * พระมหาสุนันท์ สุนนโท ** สมาน งามสนิท ***

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เพิ่มประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี 3) เพื่อแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่มีโครงสร้างเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวและเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 11รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยการพรรณนาความการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 377 คนตัวอย่างแบบง่ายจากประชากร 6,581 คน เครื่องมือเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.05 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์

ผลการวิจัยพบว่า

1.สภาพทั่วไปเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพทั้งครูและนักเรียนรวมทั้งหมด ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นที่เพิ่มประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม พบว่า ตามหลักอิทธิบาท 4 ตามสภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x}=3.91$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้อง

*หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

***ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กันมาก ($S.D.=0.619$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

แต่ในรายละเอียดแต่ละด้านในด้านฉันทะ ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{x}= 4.02$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.= 0.632$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก ในด้านวิริยะ ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{x}= 3.94$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.= 0.673$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก ในด้านจิตตะ ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{x}= 3.81$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.= 0.719$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมากในด้านวิมังสา ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{x}= 3.88$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.= 0.710$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

2. ปัจจัยที่เพิ่มประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา นักเรียนมีความตรงต่อเวลา การแก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญานั่นการบรรยายมากเกินไปไม่ส่งเสริมความถนัดในการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านสื่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้ นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ใช้ในการสอน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนแยกแยะได้ชัดเจนในเรื่องของความดีและความชั่ว ด้านการจัดกิจกรรม ให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจแก่นักเรียน ส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อมส่งเสริมผู้นำ ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนชื้อสตัย สุจริตให้รู้จักมีความสุขตามฐานะของตน

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ดังนี้ **ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา** ควรทำให้นักเรียนมีความตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่อตนเอง รู้คุณค่าของความซื่อสัตย์และลด ละ เลิกอบายมุขผิดวิเคราะห้เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 ควรทำให้เกิดความยินดีมีประสิทธิผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดคุณแห่งความสำเร็จและมีประสิทธิผลต่อการเรียนของนักเรียนอย่างมาก **ด้านสื่อการเรียนรู้**ควรทำให้นักเรียนสามารถแยกแยะได้ชัดเจนในเรื่องความดีและความชั่วได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้

กระบวนการกลุ่ม มีส่วนร่วมในชั้นเรียน ได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้ สามารถนำเหตุการณ์จริงในปัจจุบันมาเป็นสื่อการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถทำให้นักเรียนแสวงหาความรู้ได้ด้วยตัวเองมากยิ่งขึ้น ตามหลักการทำให้เกิดความพยายามสูงในการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง **ด้านการจัดกิจกรรม** ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้นักเรียนสามารถเป็นผู้นำในกิจกรรมทำบุญตักบาตรทุกวันพระในโรงเรียนและสนใจที่จะปรึกษาทางด้านจิตใจเอาใจใส่ต่อนักเรียนเป็นประจำ **ด้านการวัดผลและประเมินผล** ควรทำให้นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์ สุจริตสามารถพึ่งตนเองได้ รู้จักปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และผู้อื่น มีความรักในท้องถิ่น มีความสุขตามฐานะรู้ทันเทคโนโลยีสมัยใหม่มีการพัฒนาทางกาย เห็นคุณค่าของตัวเองรู้จักคิดวิเคราะห์ปัญหาชีวิตได้ด้วยปัญญาของตัวเองอย่างมาก และการพัฒนาประสิทธิผลต่อนักเรียนที่ดีมาก **โดยนำหลักการ อธิบาท 4** เป็นแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการการสอนธรรม เช่น มีการแต่งตั้งครู อาจารย์ ตามความเหมาะสม กำหนดบทบาทและหน้าที่ของครูอาจารย์ ในการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา ผลลัพธ์ การมีส่วนร่วม และความผูกพันเป็นต้น ระบบข้อมูล โครงสร้าง ระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน ปัจจัยภายในโรงเรียนที่เป็นข้อได้เปรียบ ควรนำมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียนต่อไป แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลในโรงเรียนการสอนธรรม เป็นไปตามนโยบาย มีครูอาจารย์กำกับดูแลนักเรียนทุกชั้นเรียน มีระบบการทำงานที่ดีเพื่อเอื้อต่อการบรรลุเป้าหมาย กำหนดกลยุทธ์ให้ครูอาจารย์ได้เข้าร่วมสัมมนาดูงาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนต่อไป

คำสำคัญ: ประสิทธิผล, การสอน, ธรรมศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were : (1) to study the Effectiveness to Learning and Teaching Management of Dhamma Education in Secondary School in Chonburi Province, (2) to study the factors to increase the Effectiveness to Learning and Teaching Management of Dhamma Education in Secondary School in Chonburi Province, (3) to study the guideline for Effectiveness to Learning and Teaching Management of Dhamma Education in Secondary School in Chonburi Province. This research was the mixed method research between the qualitative research from 18 key informants from specialist. The tool to collect the data as the in-depth interview for

focus group discussion for 11 persons and then to use this information to quantitative research by using the survey research from 377 out of 6581 persons for sampling group through simple random sampling for data collection by using the questionnaire with reliability test at 0.05 and the data analysis used the statistic description , percentage, mean, standard deviation and test the hypothesis with coefficient.

The findings of this research as follows :

1 The general state about effectiveness to leaning and teaching management of Dhamma education in secondary school in Chonburi province, the majority of questionnaire correspondents are 377 teachers and students that the teachers and students had the opinion to increase th effectiveness to leaning and teaching management of Dhamma education in secondary school in Chonburi province in overall , found that the principle of Iddhibatha IV in the general state , was at high level($X=3.91$ and had the opinion along with agreement at high level($S.D.=0.619$). When considered in each aspect found that the sampling group had the opinion was at high level in all aspects and had the opinion along with agreement at high level. In each aspect such as Chanda(aspiration), the satisfaction in over all , was at high level($X=4.02$) and had the opinion along with agreement at high level($S.D.=0.632$).

When considered in each aspect found that the sampling group had the opinion was at high level in all aspects and had the opinion along with agreement at high level. In each aspect such as Viriya(Energy), the satisfaction in over all , was at high level($X=3.94$) and had the opinion along with agreement at high level($S.D.=0.673$). When considered in each aspect found that the sampling group had the opinion ,was at high level in all aspects and had the opinion along with agreement at high level. In each aspect such as Citta(will), the satisfaction in over all , was at high level($X=3.81$) and had the opinion along with agreement at high level($S.D.=0.719$). When considered in each aspect found that the sampling group had the opinion was at high level in all aspects and had the opinion along with agreement at high level. In each aspect such as Vimangsa

(thoughtfulness), the satisfaction in over all , was at high level($X=3.88$) and had the opinion along with agreement at high level($S.D.=0.710$). When considered in each aspect, found that the sampling group had the opinion , was at high level in all aspects and had the opinion along with agreement at high level.

2. The study the factors to increase the Effectiveness to Learning and Teaching Management of Dhamma Education in Secondary School in Chonburi Province, found that Dhamma Education Management; the students are punctual, life solution with brain, focus on lecture and no promote to study as child center. The learning media, is to promote the students would like to study, to be applied the current situation into teaching, the students have the participation in the class , classification of goodness and badness. For the activity , is to give the advise about the mind to students to live in good environment and promote leadership. The examination and evaluation according to principle of Buddhism, to promote the knowledge of technology , to promote students to have the honor, and good behavior and to know for having the happiness as they are.

3. The study the guideline for Effectiveness to Learning and Teaching Management of Dhamma Education in Secondary School in Chonburi Province. The Dhamma Education Management, should let the student to be punctual, responsibility , to know the honour, stop the intoxicants and be able analyzed the current situation along with Iddhibatha IV, should have the pressure and welcome to the student have the efficiency. The learning media; should give the students to analyze the good thing and bad thing, to have the group activity, class participation, to promote the students to study in the current situation like computer and self study. Therefore, the principle of Dhamma should try hard to use the media for teaching and learning. The activity; should give the student to participate the activity of Buddhism and protect the environment that make the students have the participation like merit making or Buddhist activity. The examination and Evaluation ; should let the student to be honour , self discipline, make friendship, love the locality, to know how to

use the technology to use in development, to know the critical thing test by using Iddhibatha IV by using Iddhibatha as the guideline for teaching and development like proper teacher recruitment like teacher for effectiveness in the school long with policy, to have the teachers to take care of students, the teacher should control, have hospitality , to work as the objective , hospitality , to set the strategy for the teachers to participate the seminar in the sake of school.

Keywords: Effectiveness, Teaching, Dhamma Education

1. บทนำ

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าตรัสเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา หรือสิกขาว่า ภิกษุผู้ที่มีความเพียรเอาใจใส่ปฏิบัติตามหลักสิกขา 3 ประการ คือ ประพฤติ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา อยู่เป็นนิจ บัณฑิตย่อมเรียกภิกษุเหล่านั้นว่า เป็นนักศึกษา เป็นนักปฏิบัติ มีความประพฤติบริสุทธิ์ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบ เป็นนักปราชญ์ เป็นผู้ถึงที่สุดแห่งการปฏิบัติในโลก เป็นผู้ประกอบด้วย วิมุตติอันเป็นที่สิ้นต้นเหตุ ย่อมมีจิตหลุดพ้นจากสังขารธรรมเพราะวิญญานดับสนิท เหมือนความดับแห่งประทีป เป็นต้น ด้วยเหตุแห่งพระดำรัสนี้ คณะสงฆ์ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงการศึกษาในพระพุทธศาสนาโดยตลอด ทั้งการศึกษาของพระภิกษุสามเณรเอง รวมถึงการศึกษาของพุทธศาสนิกชน ให้มีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาอย่างยิ่ง การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตมา มุ่งเน้นการศึกษาในทางด้านภาษาบาลีเป็นหลัก จนเมื่อปี พ.ศ.2435 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อครั้งปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร ได้กำหนดหลักสูตรสอนพระภิกษุและสามเณรขึ้น เพื่อให้เรียนรู้หลักพระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัตถ์แต่งแก้กระทั้ธรรม ตกถึงวันที่ 27 มีนาคม 2454 ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เพื่อใช้สำหรับสอนพระนวกะ และได้โปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางเป็นครั้งแรก ในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตรเป็นสถานที่สอบ วิชาที่สอบมีอยู่ 3 วิชา คือ ธรรมวิภาค แต่งความแก้กระทั้ธรรม และแปลภาษามคธเฉพาะท้อง นิทานในอรรถกถาธรรมบท จนกระทั่งปี พ.ศ. 2456 ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพิ่ม คิทธิปฏิบัติเข้าในธรรมวิภาค และได้ขยายหลักสูตรขึ้นอีกเป็นระดับชั้นโท และชั้นเอก ดังมีหลักสูตรปรากฏในปัจจุบัน

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2472 พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงเห็นว่า ควรขยายโอกาสให้ฆราวาสได้ศึกษา

ธรรมบ้าง จึงมอบหมายให้คณะสงฆ์จัดการการศึกษาหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า "ธรรมศึกษา" เปิดขึ้นแรกเป็นหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี และต่อมาได้มีการขยายออกไปเป็นชั้น ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ในปี พ.ศ. 2473 และ พ.ศ. 2474 ตามลำดับการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม จึงเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาสำหรับทุกคนและทุกคน สามารถเข้าถึงการศึกษาพระพุทธศาสนา (Buddhist Education for all and all for Buddhist Education) ด้วยการนำเสนอหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เช่นนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ พระองค์นั้นจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำการปฏิรูปการศึกษา พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะพระองค์ได้ทำให้การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็น สิ่งที่ชาวพุทธทุกคนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ สามารถเข้าถึงได้ด้วย หลักสูตรคูนานนั้นคือ หลักสูตรนักธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร และหลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับคฤหัสถ์ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2556).

จากการที่ผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการสอนและการทำงานด้านการให้ การศึกษามา เป็นเวลาหลายปี ได้ประสบกับปัญหาในการทำงานหลายอย่าง ทั้งปัญหาจาก ตัวผู้สอนเอง และปัญหาจากตัวนักเรียน ปัญหาเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ ที่ทำการสอน ซึ่ง มีทั้งด้านที่ควรปรับปรุงส่งเสริมและด้านที่ควรแก้ไข ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการ ศึกษาวิจัยเพื่อทราบถึงวิธีการถ่ายทอดหลักธรรมของพระภิกษุ และความคิดเห็นต่อเนื้อหา วิชาธรรมศึกษาที่จัดสอนในโรงเรียน เพื่อที่จะได้นำมาพัฒนาและปรับปรุงตัวเอง ของ บุคลากรประการหนึ่ง และเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการศึกษาพัฒนาหลักสูตรการเรียนการ สอนธรรมศึกษา ให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาต่อไปในอนาคต โดยที่ผู้วิจัยหวังว่า การวิจัยครั้งนี้ จะเป็นการจุดประเด็นในการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน และเป็นจุดที่ตรงประเด็น ที่สุดที่จะเข้าไปเผยแผ่หลักธรรมในทาง พระพุทธศาสนาเข้าสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการเรียนการ สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาปัจจัยที่เพิ่มประสิทธิผลต่อ การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี และเพื่อศึกษา แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้โดย กำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ดังนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา 2) ด้านสื่อการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดกิจกรรม และ 4) ด้านการวัดผลและการประเมินผล หลักธรรมผู้วิจัยได้กำหนดศึกษาหลักอิทธิบาทธรรม 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์, 2441)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี” โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่ม ครูและนักเรียน ได้ประชากรประมาณ 6,581 คน และได้กำหนดขนาดตัวอย่างจากการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยนำไปกำหนดหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) การคำนวณหาขนาด/จำนวนตัวอย่างในที่สามารถรู้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 377 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ในการแจกแบบสอบถาม เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ใน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษาด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการวัดและประเมินผล

4.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรจากการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ครู และนักเรียน รวมทั้งสิ้น 6,581 คน

กลุ่มตัวอย่าง มาจากการเปิดตารางสำเร็จรูป โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 377 คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 377 ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 รูป/คน

4.4 วิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึง ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการ

สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้โดย กำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ดังนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา 2) ด้านสื่อการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดกิจกรรม และ 4) ด้านการวัดผลและการประเมินผล หลักธรรมผู้วิจัยได้กำหนดศึกษาหลักอิทธิบาทธรรม 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ทั้ง 4 ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล 2) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูลจัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ 3) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพทั้งครูและนักเรียนรวมทั้งหมดจำนวน 377 แยกเป็นนักเรียน มีจำนวน 297 คน คิดเป็นร้อยละ 78.77 รองลงมา คือ แยกเป็นครูมีจำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 21.23 มีเพศหญิง จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 68.20 มีอายุระหว่าง 16-25 ปี จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 47.20 การศึกษาระดับมัธยมตอนปลาย จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 สถานที่การศึกษาโรงเรียนศรีราชา จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 27.30 ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นที่เพิ่มประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.25) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

อยู่ในระดับมาก อันดับแรก คือ ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{x}=4.38$) รองลงมา คือ ด้านการวัดผล และประเมินผล ($\bar{x}=4.35$) รองลงมา คือ ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา ($\bar{x}=4.24$) และอันดับสุดท้าย คือ ด้านการจัดกิจกรรม ($\bar{x}=4.13$) และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลงมาตามลำดับ 2. ปัจจัยที่เพิ่มประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา นักเรียนมีความตรงต่อเวลา การแก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญานั้นการบรรยายมากเกินไปไม่ส่งเสริมความถนัดในการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านสื่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้ นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ใช้ในการสอน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนแยกแยะได้ชัดเจนในเรื่องของความคิดและความชั่ว ด้านการจัดกิจกรรม ให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจแก่นักเรียนส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อมส่งเสริมผู้นำ ด้านการวัดผลและประเมินผล ตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนชื้อสตัย สุจริตให้รู้จักมีความสุขตามฐานะของตน

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ดังนี้ **ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา** ควรทำให้นักเรียนมีความตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่อตนเอง รู้คุณค่าของความซื่อสัตย์และลด ละ เลิกอบายมุขคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 ควรทำให้เกิดความยินดีมีประสิทธิผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดคุณแห่งความสำเร็จและมีประสิทธิผลต่อการเรียนของนักเรียนอย่างมาก **ด้านสื่อการเรียนรู้**ควรทำให้นักเรียนสามารถแยกแยะได้ชัดเจนในเรื่องความคิดและความชั่วได้จัดกิจกรรมการเรียนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีส่วนร่วมในชั้นเรียน ได้ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้ สามารถนำเหตุการณ์จริงในปัจจุบันมาเป็นสื่อการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถทำให้นักเรียนแสวงหาความรู้ได้ด้วยตัวเองมากยิ่งขึ้น ตามหลักธรรมทำให้เกิดความพยายามสูงในการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง **ด้านการจัดกิจกรรม** ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้นักเรียนสามารถเป็นผู้นำในกิจกรรมทำบุญตักบาตรทุกวันพระในโรงเรียนและสนใจที่จะปรึกษาทางด้านจิตใจเอาใจใส่ต่อนักเรียนเป็นประจำ **ด้านการวัดผลและประเมินผล** ควรทำให้นักเรียนเป็นคนซื่อสัตย์ สุจริตสามารถพึ่งตนเองได้ รู้จักปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และผู้อื่น มีความรักในท้องถิ่นมีความสุขตามฐานะรู้ทันเทคโนโลยีสมัยใหม่มีการพัฒนาทางกาย เห็นคุณค่าของตัวเองรู้จักคิดวิเคราะห์ปัญหาชีวิตได้ด้วยปัญญาของตัวเองอย่างมาก และการพัฒนาประสิทธิผลต่อนักเรียนที่ดีมากโดยนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรม เช่น มีการแต่งตั้งครู อาจารย์ ตามความเหมาะสม กำหนดบทบาทและหน้าที่ของครูอาจารย์ ในการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา ผลลัพธ์ การมีส่วนร่วม และความผูกพันเป็น

ต้น ระบบข้อมูล โครงสร้าง ระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน ปัจจัยภายในโรงเรียนที่เป็นข้อได้เปรียบ ควรนำมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียนต่อไป แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในโรงเรียนการสอน ธรรม เป็นไปตามนโยบาย มีครูอาจารย์กำกับดูแลนักเรียนทุกชั้นเรียน มีระบบการทำงานที่ดี เพื่อเอื้อต่อการบรรลุเป้าหมาย กำหนดกลยุทธ์ให้ครูอาจารย์ได้เข้าร่วมสัมมนาดูงาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนต่อไป

6. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี" ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยหลักการที่เกี่ยวข้องแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นต้น โดยทำการศึกษาวิจัยทั้งเชิงปริมาณมีการ ดำเนินการแจกแบบสอบถามจำนวน 377 ชุด และได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 18 รูป/คน จึงได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มี รายละเอียดดังต่อไปนี้



7. อภิปรายผล

7.1 อภิปรายผลเปรียบเทียบสภาพทั่วไปเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

1) ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อประสิทธิผลการจัดหลักสูตรธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดหลักสูตรธรรมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปัญญา ปัญญาสิริ (ลักษณะจันทร์), ได้วิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการบริหารจัดการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ใน ปัจจุบัน พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้รับการอุปถัมภ์งบประมาณจากภาครัฐในปริมาณที่น้อยไม่เพียงพอต่อการพัฒนาครูขาดงบประมาณในการจ้างอาจารย์สอน ทำให้อาจารย์สอนไม่เพียงพอในหนึ่งคนจำเป็นต้องสอนหลายวิชาทำให้ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพทางด้านวิชาการได้อย่างเต็มที่ อุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยยังมีอยู่น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ๆ ที่ได้รับงบประมาณจำนวนมาก นอกจากนี้ในด้านภัตตาหารยังต้องอาศัยการบิณฑบาตและชาวบ้านให้การอุปถัมภ์ 2) ความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากได้แก่ ด้านการสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ และอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็ง และมีมาตรฐานเป็นโรงเรียนคุณภาพที่ยั่งยืนรองลง คือ ด้านการทำนุบำรุง เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม สุดท้ายคือด้านการเสริมสร้างศักยภาพให้ ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโลก 3) แนวทางในการ พัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ในด้านการสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียนให้ก้าวทันโลกอย่างเท่าทันด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในตนเองสูง เป็นแบบอย่างของเยาวชน เป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสู่สังคมพุทธธรรมที่ยั่งยืนเป็นผู้เรียนถึงพร้อมด้วยทักษะสากล ด้านการพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็ง และมีมาตรฐานเป็นโรงเรียนคุณภาพที่ยั่งยืนได้แก่ การมีระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย มาตรการ ทางการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษามีปฏิรูประบบการติดตามประเมินผล มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนที่เป็นเลิศ มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการปฏิรูปการบริหาร และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ด้านการเสริมสร้างศักยภาพให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโลก ได้แก่ การยกระดับขีดความสามารถให้มีความเข้มแข็งในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาและ การสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก

สามัญศึกษานานาชาติต้นแบบ และมีเครือข่ายในระดับสากล ครอบคลุมทั่วโลก ด้านการทำนุบำรุง เผยแผ่พระพุทธ ศาสนาให้เจริญงอกงาม ได้แก่ การสร้างและพัฒนาชุมชนพระธรรมต้นแบบตามมาตรฐานชุมชนพุทธธรรมที่กำหนดไว้ การวางมาตรการเพื่อการศึกษาผู้จบการศึกษาให้ดำรงอยู่ในบรรพชิต และการนำส่งธรรมแก่ประชาชนให้ได้รับการเสริมสร้างความรู้ ปัญญาด้วยหลักพุทธธรรมอย่างทั่วถึงต่อเนื่อง 2) ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อประสิทธิผลการจัดหลักสูตรธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ด้านสื่อการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุมาลี กาญจนชาติรี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. คุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษาในการสร้างความรู้ ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ การกำกับตนเอง ทักษะทางสังคม และทักษะในการสืบสอบ 2. กระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียน ระดับประถมศึกษาในการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) เกิดความขัดแย้งทางปัญญานักเรียนเกิดความขัดแย้งทางความคิดที่เป็นผลจากความรู้เดิม กับข้อมูลที่รับเข้ามาใหม่ไม่สอดคล้องกัน 2) แสวงหาคำตอบ นักเรียนจัดกลุ่มและดำเนินการค้นหาคำตอบ เพื่อลดความขัดแย้งทางปัญญาที่เกิดขึ้น 3) ตรวจสอบความเข้าใจ นักเรียนสร้างความรู้ของตนเองผ่านการเจรจาต่อรองทางสังคม 4) ใช้ความรู้ที่เรียนมา นักเรียนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว มาใช้ในบริบทอื่นๆ 3. นักเรียนมีพฤติกรรมการกำกับตนเองและพฤติกรรม ที่แสดงทักษะในการสืบสอบส่วนใหญ่อยู่ในระดับควรปรับปรุง ส่วนพฤติกรรมที่แสดงทักษะทางสังคมอยู่ในระดับพอใช้ ทั้งก่อนและหลังการเรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น 4. นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการกำกับตนเองและพฤติกรรม ที่แสดงทักษะสังคมและทักษะในการสืบสอบสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อประสิทธิผลการจัดหลักสูตรธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดกิจกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ (2540) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู” ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์นิเทศกับนักศึกษาครูเกี่ยวกับ สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูทั้ง 3 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการจัดการความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด รูปแบบนี้มีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการจัดการความรู้

กระบวนการกลุ่มและเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แนวสร้างสรรค์นิยม การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลตามสภาพจริง 3. การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ในรายวิชาการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ จำนวน 60 คน กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดหลักสูตรธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดกิจกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปจากการทบทวนงานวิจัยทำให้ทราบว่า การบริหารที่จะทำให้เกิดมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้น ความสำเร็จ ผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายที่ต้องการโดยอาศัยส่วนอื่นๆ การบริหารจัดการขององค์การในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์การ และประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งปัจจัยคนซึ่งเป็นผู้ทำงานต่างๆ จะมีความสอดคล้องกับเป้าหมายหรือจะสำเร็จได้ผลดีเพียงใดขึ้นอยู่กับคนผู้บริหาร และความรู้ความสามารถและศิลปะของผู้บริหาร ประสิทธิภาพของการทำงานจะบรรลุตามเป้าหมายได้มากน้อยขึ้นอยู่กับกำดำเนินการ

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คุณบิดา มารดา ครูอุปัชฌาจารย์ คณาจารย์สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของท่านประธานและคณะกรรมการพระมหาสุรินทร์ สุนนโท ดร. สมาน งามสนธิ รศ.ดร.พระครูสังฆรักษ์เกียรติ กิตติปัญญาพระปลัดระพีพันธุ์พิสุทธิสาร, ดร., ดร. บุษกร วัฒนบุตร ผศ. ดร.เต็มศักดิ์ ทองจันทร์ ดร.ยุทธนา ประณีต ดร.อนุวัต กระสังข์ ดร.ธิดา วัฒนภูมิ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยให้คำปรึกษาแนะนำในการตรวจแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านโดยเฉพาะ ท่าน รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและสาขารัฐประศาสนศาสตร์, และพระอาจารย์พร้อมเจ้าหน้าที่ที่ประจำหลักสูตรทุกท่านที่ได้ประสิทธิภาพประสิทธิผลและได้ช่วยเหลืองานด้านต่างๆด้วยดี

9. ข้อเสนอแนะ

ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยจึงสรุปข้อเสนอแนะประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ดังนี้

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หลักสูตรการเรียนการสอน ควรมีการปรับให้มีความเหมาะสมทั้งทางด้านเนื้อหาและเวลา เพราะบางเนื้อหาเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยาก จำเป็นต้องใช้เวลาในการอธิบายหรือทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจ บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู อาจารย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำเป็นต้องให้ความร่วมมือ ให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอน เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ผู้เรียนและพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนจะไม่ให้ความเอาใจใส่ ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ค่าตอบแทนต่างๆ น้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ควรให้เหมาะสมสอดคล้องตามความเป็นจริง สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ควรมีการสนับสนุนงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอน และสถานศึกษาร่วมจัดหาสื่อให้เพียงพอและเหมาะสม การประสานงานระหว่างผู้บริหาร คณะครูอาจารย์ ควรมีการประชุมหรือแลกเปลี่ยนทัศนคติมุมมองต่างๆ เพื่อได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทุกสัปดาห์หรือทุกเดือน

9.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

พระสอนธรรมศึกษาเป็นผู้หนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชน ฉะนั้นโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผู้บริหารสถานศึกษา ควรตระหนักถึงความสำคัญในการจัดสรรเวลาสำหรับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโดยเฉพาะ ควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็นในการเข้าไปมีส่วนร่วมของครูพระสอนธรรมศึกษาในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเยาวชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญและสนใจในเรื่องครูผู้สอน นักเรียน สถานที่สอน สื่อการสอน ควรมีการวัดผลที่ได้ประสิทธิผลและการจัดการหลักสูตรที่ต้องมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับหลักสูตรสามัญและสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการวางรูปแบบการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนให้เป็นแบบอย่างเดียวกันและเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เยาวชนเป็นผู้ที่มีความรู้ คู่คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะทำให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญสืบไป ควรสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุผู้สอนได้รับการอบรมวิธีการสอนและเทคนิคใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และศักยภาพของผู้เรียน

9.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาสภาพทั่วไปต่อการปฏิบัติงานของครูพระผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ควรศึกษาเชิงพัฒนาเพื่อส่งเสริมและสร้างแรงกระตุ้นให้ครูพระผู้สอนธรรมศึกษามีความตื่นตัวและมีความพร้อมในการสอนมากยิ่งขึ้น ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งเสริมความสามารถในการสอนของครูพระผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของครูพระผู้สอนธรรมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

และสอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ควรศึกษาประสิทธิภาพการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอื่นๆ ด้วย

บรรณานุกรม

- กฤตดา พิมพ์ชบ. (2545). “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจ การปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). *คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
- จิตวุฒิ หมั่นมี. (มกราคม-เมษายน, 2557). “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือการวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3(1).
- พระครูโสภณปทุมมากร (ชลอ ธมฺมปาโล). (2554). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีในการบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พิพัฒน์ภัสร์ บุญเทียน. (2547). “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- อนุวัต กระสังข์. (พฤษภาคม-สิงหาคม, 2558) “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. (4)2.

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี THE DEVELOPMENT TOWARDS RELIGIOUS ASSETS MANAGEMENT OF TEMPLE IN CHONBURI PROVINCE

พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ (จนทโชโต/เรืองศรี) * พระสุธีวีรบัณฑิต** พระปลัดระพีณพุทธิสาร***

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม คือ การศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 ชุด ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน รวมทั้งการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน ดำเนินการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาความ ตามลำดับดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อสภาพทั่วไปในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีจำแนกตามสถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=3.87$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=0.669$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก

2. ด้านกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักการจัดการด้านการควบคุม โดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.07$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=0.653$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อและเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1). ด้านการวางแผน พระภิกษุ สามเณร และประชาชนเป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการที่อย่างยั่งยืนนั้น 2). ด้านการจัดองค์กร ต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง พระสังฆาธิการควรยึดเอาหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการ ที่

สำนักงานศาสนสมบัติได้ถวายคำแนะนำไว้ 3).ด้านการจัดคนเข้าทำงาน พระสังฆาธิการต้องมีความรู้และความเข้าใจดูคนว่ามีประสบการณ์มากน้อยหรือเข้าใจเฉพาะด้าน 4). ด้านการสั่งการ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจ การดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย 5). ด้านการควบคุม ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยองค์กรของรัฐเป็นผู้สนับสนุน การปฏิบัติงาน

3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ดังนี้ พระสังฆาธิการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นเครื่องมือในการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ในคณะสงฆ์เป็นแนวทางการสร้างความสุข ความเจริญ เป็นการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงการบูรณาการด้วยการพิจารณา เพื่อหาแนวทางออกที่ดีและเหมาะสมกับการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ให้มีรูปแบบสอดคล้องตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ดังนี้ พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท 4 ในด้านฉันทะ ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{X}$ = 4.02) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D. = 0.632) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก คือ **ด้านฉันทะ** ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และ พอใจใฝ่รัก ในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่ายๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ มีงานเมื่อไร ก็จะทำด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจ เต็มใจทำ พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท 4 ในด้านวิริยะ ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{X}$ = 3.94) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D. = 0.673) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก คือ **ด้านวิริยะ** วิริยะ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับ อุปสรรคทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นขนม พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท 4 ในด้านจิตตะ ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{X}$ = 3.81) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D. = 0.719) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก คือ **ด้านจิตตะ** ความเข้าใจงานหมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ คนที่ขาดจิตตะ เปรียบเหมือนน้ำประปาที่ ไหลๆ หยุดๆ ใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกัน พบว่า พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด

ชลบุรีตามหลักอิทธิบาท 4 ในด้านวิมังสา ความพึงพอใจโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก ($\bar{X}$ = 3.88) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก (S.D. = 0.710) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับมาก คือ **ด้านวิมังสา** ความไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงเปรียบเทียบ ทั้งเหตุทั้งผลในความการงานต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ทำเหตุปลูก ฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และ ตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวิเคราะห์วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ก็จะได้อานที่มีคุณภาพที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนา, การจัดการ, ศาสนสมบัติ

ABSTRACT

The objectives of this research were : (1) to study the general state about development towards religious assets management of temple in Chonburi province, (2) to study the process of development towards religious assets management of temple in Chonburi province, (3) to present the guideline for development towards religious assets management of temple in Chonburi province. This research was the mixed method research between the quantitative research is used the sample for 317 sets and data analysis is used by ready programme of social science though questionnaire and the data analysis used the statistic description, percentage, mean, standard deviation and the qualitative research by the in-depth interview from 17 key informants and process focus group discussion and then to analyze and present the data through descriptive as following :

The findings of this research as follows :

1. The opinion level of Sangha administrators had the opinion to the general state about development towards religious assets management of temple in Chonburi province that status of questionnaire correspondents are Sangha administrators such as Sangha administrators in Chonburi province that classified by status , found that the sample had the opinion to the development towards religious assets management of temple in Chonburi province according to planning management in overall , was at high level ($X=4.87$) and had the opinion along with agreement at high level (S.D. = 0.669). When considered in each aspect found

that the sampling group had the opinion was at high level in all aspects and had the opinion along with agreement at high level.

2. The process of development towards religious assets management of temple in Chonburi province, 1) The planning ; the monks , novices , people are the policy to promote and develop sustainably. 2) The organization management ; realized the potential and ability accept the place and rule about Sangha administrators should have the principle , stage at office of religious assets to offer the advise. 3) Personnel management; Sangha administrators should have knowledge and understanding the to see the high or low experience. 4) The Command ; it is important but only Sangha administrator can not move ahead for activity for looking after the religious asset of temple must have the cooperation. 5) The controlling ; use the principle of people participation and local community through the support of government.

3. To present the guideline for development towards religious assets management of temple in Chonburi province such as Sangha administrator have the major role for applying the Iddhibaha IV for the tool to work successfully. The Sangha organization should have happiness, development, to take care of religious assets of temple. When analyze the integrated data through consideration for the way to find out properly for assets of temple. At the present, it has the form along with Iddhibatha IV such as Chanta, Viriya, Citta, Vimangsa. For the Chanta, has the love to work, satisfied with objective that to get the success or attain the objectives and has the love, good wish, be happy to work. The Viriya, Vira means brave, has the adventure, obstacle, to see the obstacle is like a piece of cake. Viriya happens with other people will work hard in each year. Viriya has importance for working hard that will get the success. The Citta, means understanding, quiet mind, no change the mind, mind is important to work effectively. 4) Vimangsa means to consider many reasons that it means to use wisdom, it will be good to think twice, Viriya like to work hard, to consider the cause and reason, should check, analysis, examination , improvement and then will work efficiently.

Keywords: development, management, religious assets

1. บทนำ

สมัยครั้งพุทธกาลนั้นยังไม่มีการสร้างเสนาสนะและอาคารสถานที่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะเจาะจง เนื่องจากพระพุทธรองค์ไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุมิที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวรด้วยจะทำให้เกิดความยึดติดในทรัพย์สินทางโลก อันจะมีผลกระทบต่อไปหาหมายของการบวชที่มุ่งการบรรลุถึงโมกขธรรม ซึ่งเป็นหนทางเข้าสู่การนิพพานที่ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต ตามแนวทางวิปฏิบัติของพุทธศาสนา เสนาสนะที่จะใช้อยู่อาศัยนั้น ทรงกำหนดสถานที่สำหรับใช้ เป็นที่อยู่อาศัยพื้นฐานสุด คือ "รุกขมูลเสนาสนะ" อันหมายถึงการอยู่รอบโคนต้นไม้ แล้วให้จาริกไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้จิตมีสิ่งผูกพัน ในปัจจุบันการสร้างวัดการพัฒนาวัดมีมากขึ้นทุกๆ ปี ทั้งนี้ เพราะประชาชนชุมชนมีจำนวนมากอีกทั้งประชาชนก็นิยมเข้าวัด ซึ่งมีหลายลักษณะตาม วิวัฒนาการของโลก อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปทำให้เจ้าอาวาสซึ่งเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการบริหารวัดให้เจริญรุ่งเรือง ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการหลายๆ ด้านให้ทันสมัย เข้ากับโลกสมัยใหม่ ทั้ง ด้านตนเอง ผู้ได้บังคับบัญชา คือพระภิกษุ สามเณรในวัดต้องมีการพัฒนารูปแบบการยกระดับ คุณภาพการบริหารจัดการวัดในวสมัย ด้วยการวางแผนแบบแปลน แผนผังวัด เสนาสนะ การจัด ภูมิทัศน์ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม สะอาดตา สะอาดใจ แก่ผู้พบเห็น จนกระทั่ง บุคลากรภายในวัด การพัฒนาวัดตามรูปแบบดังกล่าว ทั้งคณะสงฆ์และราชการ (พระครูสมุห์ธัญญ์สุเมธ ฐิติญาณ, 2559) ในการปฏิบัติงานอีกทั้งการออกแบบงานเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานในการ พัฒนากลุ่มบุคคลที่กำลังทำงานด้วยกันให้ได้เรียนรู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมายขององค์กร ทั้งนี้คณะสงฆ์แต่ละอำเภอ ต้องมีการบริหารจัดการวัดในวสมัย เพื่อให้บรรลุแผนพัฒนารูปแบบ การยกระดับคุณภาพของคณะสงฆ์แต่ละอำเภอ โดยกระบวนการบริหารจัดการหมายถึง ขั้นตอน การบริหารเพื่อให้บรรลุตามแผนการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดเพื่อ นำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของคณะสงฆ์จังหวัดว่าต้องทางอย่างไรที่จะบรรลุตามแผนการ พัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในวสมัย ที่ร่วมกันกำหนดนั้นได้ (อนุวัตร กระสังข์, 2558) พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งของประเทศไทย มีความผูกพันกับประชาชนประเทศชาติอย่างแนบแน่น แนวคิดในเรื่องต่าง ๆ ทุกด้านในสังคมไทย มีความสัมพันธ์มีรากเหง้ามาจากความคิดทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น (สมบุญ สุธาสาราย, 2527)

วัด เป็นสิ่งที่สถาบันสงฆ์คู่สังคมไทยเป็นเวลายาวนาน มีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทยมาโบราณกาล เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พำนักพักใจ และเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม พระเดชพระคุณพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. 9, ราชบัณฑิต) ได้ให้นิยามคำว่า "วัด" ไว้ในหนังสือ คำว่าวัด ว่า "เป็นคำที่ใช้เรียกสถานที่ทางพระพุทธศาสนาแต่โบราณ เป็นคำเรียกรวมที่ดินและอาคาร เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลา กุฏิ ที่ตั้งอยู่บนที่ดินนั้นด้วย" ที่ดินวัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัดตามกฎหมายของสงฆ์มี 3 ประเภท 1. ที่วัด หมายถึง ที่ดินที่วัดตั้งอยู่มีอาณาเขตเห็นชัด 2. ที่ธรณีสงฆ์ หมายถึง ที่อันเป็น สมบัติของวัดจะอยู่ที่ไหนก็ตาม 3. ที่กัลปนา ที่ดินนี้ไม่ถาวรตัวพื้นดินถาวรแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือ พระศาสนา

นอกจากนั้น ปัญหาการบริหารการจัดประโยชน์ที่ดินวัดร้าง และศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ซึ่งได้มีการแก้ไขครั้งสุดท้ายเมื่อปี 2535 โดยมีได้มีการแก้ไขจนถึงปัจจุบัน ยังไม่ครอบคลุมกับสภาพการณ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและความเป็นจริงในปัจจุบัน จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับสภาพเศรษฐกิจที่สามารถดำเนินการเกี่ยวกับ ทรัพย์สินของพระศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากได้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้แล้วจะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ที่จะเข้าทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดและศาสนสมบัติกลาง ทั้งในด้านวิชาการ ความชัดเจนในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการทำนิติกรรม และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ที่ดินซึ่งเป็นสมบัติของพระศาสนาถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง หากได้มีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง และเหมาะสมตามกฎหมายกำหนดไว้จะก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวมอีกทางหนึ่งด้วย

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีวัดมากแห่งหนึ่งในประเทศมีวัดร้างและวัดที่มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ในวัด สถานที่แสวงบุญและท่องเที่ยวของผู้คนจำนวนมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดชลบุรี ว่ามีความเป็นมาอย่างไร ประการที่สองเพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดชลบุรี ประการสุดท้ายผู้วิจัยจะได้นำเสนอการพัฒนากิจการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีแก่คณะสงฆ์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนากิจการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนากิจการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนากิจการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้ ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์กร 3) ด้านการจัดคนเข้าทำงาน 4) ด้านการสั่งการ และ 5) ด้านการควบคุม (Certo, S.C. & Peter J.P.1991) ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรมตามหลักกัทธิบาทธรรม ประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจ, วิริยะ ความพากเพียร, จิตตะ ความเอาใจใส่ และวิมังสา ความไตร่ตรอง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง"การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 317 ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน ด้วยกัน

4.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย พระสงฆ์ ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 1,530 รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และ มอร์แกน 2) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในจังหวัดชลบุรี" จำนวน 317 รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์กร 3) ด้านการจัดคนเข้าทำงาน 4) ด้านการสั่งการ และ 5) ด้านการควบคุม ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม ตามหลักอิทธิบาทธรรม ประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจ, วิริยะ ความพากเพียร, จิตตะ ความเอาใจใส่ และวิมังสา ความไตร่ตรอง

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 317 ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 รูป/คน

4.4 วิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึง การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ใน ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์กร 3) ด้านการจัดคนเข้าทำงาน 4) ด้านการสั่งการ และ 5) ด้านการควบคุม ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรม ตามหลักอิทธิบาทธรรม ประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจ, วิริยะ ความพากเพียร, จิตตะ ความเอาใจใส่ และวิมังสา ความไตร่ตรอง

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด ทั้ง 5 ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหาร

จัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล 2) อ่านทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ 3) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

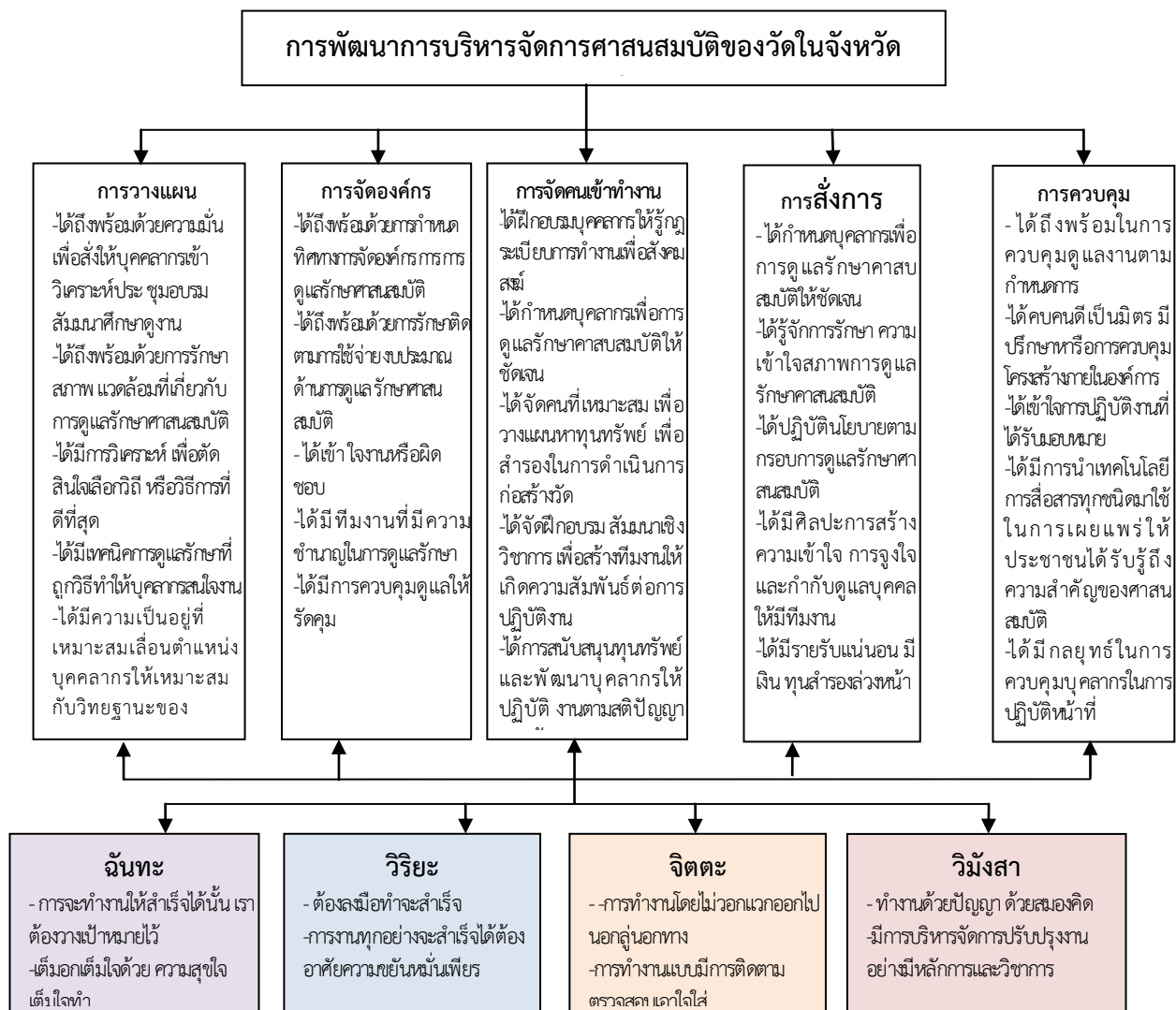
5. ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อสภาพทั่วไปในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่พระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีจำแนกตามสถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษานักธรรม กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเจ้าอาวาส จำนวน 218 รูป คิดเป็นร้อยละ 68.8 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 186 รูป คิดเป็นร้อยละ 58.7 มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 141 รูป คิดเป็นร้อยละ 44.5 และมีวุฒิกศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน 284 รูป คิดเป็นร้อยละ 89.6 2. ด้านกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี 1). ด้านการวางแผน พระภิกษุ สามเณร และประชาชนเป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการที่อย่างยั่งยืน 2). ด้านการจัดองค์กร ต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง พระสังฆาธิการควรยึดเอาหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการ ที่สำนักงานศาสนสมบัติได้ถวายคำแนะนำไว้ 3). ด้านการจัดคนเข้าทำงาน พระสังฆาธิการต้องมีความรู้และความเข้าใจดูคนว่ามีประสบการณ์มากน้อยหรือเข้าใจเฉพาะด้าน 4). ด้านการสั่งการ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย 5). ด้านการควบคุม ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยองค์กรของรัฐเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงาน 3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีดังนี้ พระสังฆาธิการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นเครื่องมือในการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ในขณะสงฆ์เป็นแนวทางการสร้างความสุข ความเจริญ เป็นการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงการบูรณาการด้วยการพิจารณา เพื่อหาแนวทางออกที่ดีและเหมาะสมกับการพัฒนาการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ให้มีรูปแบบสอดคล้องตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ดังนี้ **ด้านฉันทะ** ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่ายๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงาม เต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ มีงานเมื่อไร ก็จะทำด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยความสุขใจเต็มใจทำ **ด้านวิริยะ** วิริยะ แปลว่า กล้า ก็คือ มีความกล้าที่จะผจญกับ อุปสรรคทุกชนิด เห็นอุปสรรคแล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นขนม หรือเห็นอุปสรรคต่างๆ แล้วมีความรู้สึกเหมือนทารกเห็นไอศกรีม เห็นแล้วก็อยากจะกิน อยากจะลิ้มลอง อยากจะพิสูจน์ วิริยะเมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้ว จะทำให้มี

ความขยันหมั่นเพียรและความพากเพียรบากบั่นในการทำงานนั้นๆ ไม่ยอมแพ้ต่อความเกียจคร้าน ความขี้เกียจ ความเฉื่อยชา ซึมเซา ไม่ขี้เกียจตั้งใจสู้ ต้องทำไปไม่ยอมแพ้ นี่คือ วิริยะ มีความสำคัญต่อการทำงานทางใจ คือ จะให้สำเร็จได้ต้องมีวิริยะความพากเพียร นั่งนิกอย่างเดียวไม่สำเร็จ ต้องลงมือทำถึงจะสำเร็จ **ด้านจิตตะ**ความเข้าใจงานหมายถึง มีใจจดจ่อ ไม่วอกแวก เรียกว่าตั้งใจทำ คนที่ขาดจิตตะ เปรียบเหมือนน้ำประปาที่ ไหลๆ หยุดๆ รอน้ำตั้งนานกว่าจะเต็ม แต่ความคิดของคนที่มีจิตตะ ความคิดของเขาจะไหล เห็นโล่งโปร่งเปรียบเหมือนน้ำที่ไหลรินพักเดียวเต็มโอ่งไม่มีขาดไม่มีหยุดเต็มกำลังเต็มแรง ใช้เวลาเท่ากันแต่ประสิทธิภาพอาจแตกต่างกัน **ด้านวิมังสา** ความไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่อง เทียบเคียงเปรียบเทียบ ทั้งเหตุทั้งผลในความการงานต่างๆ ที่ตนกระทำแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ทำเหตุปลูก ฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเท่าไร แล้วได้ผลเท่าไร หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และ ตรวจสอบข้ออ้างหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวิเคราะห์ วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น ก็จะได้งานที่มีคุณภาพที่สุด

6. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี" ทำให้ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในแผนภาพ



7. อภิปรายผล

1) อภิปรายผลสภาพทั่วไปในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอยู่ในระดับเห็นด้วยมากดังต่อไปนี้

1) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการในเขตจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านฉันทะ : ความพึงพอใจในงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑริกา วิฑูรชาติ (2551). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 5 การพัฒนาหลัก คือ 1. การพัฒนาการพัฒนาก้าวหน้า ซึ่งมีการพัฒนารอง 16 การพัฒนา 2. การพัฒนาการพัฒนาครู ซึ่งมีการพัฒนารอง 7 การพัฒนา 3. การพัฒนาการพัฒนาวิชาการ ซึ่งมีการพัฒนารอง 52 การพัฒนา 4. การพัฒนาการบริหารจัดการทั่วไป ซึ่งมีการพัฒนารอง 13 การพัฒนา 5. การพัฒนาการพัฒนาร่วมมือกับชุมชน และเครือข่ายโรงเรียน ซึ่งมีการพัฒนารอง 8 การพัฒนา ผลการประเมินการทดลองใช้การพัฒนาในการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาเอกชน พบว่า การพัฒนา ทั้ง 5 การพัฒนาที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมทุกการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด 4 มาตรฐาน คือ ด้าน อรรถประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง 2) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียร โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดใน จังหวัดชลบุรี ด้านวิริยะ : ความขยันหมั่นเพียรอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุจิตตานันท์ (พระมหาจันทน์ ทินโพธิ์วงศ์ (หิตจิตโต) (2555) ได้วิจัยเรื่อง “หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของเจ้าอาวาสมาใช้ในการบริหารงาน” ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารงาน โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข) รองลงมาด้านมูทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) และต่ำสุดด้านกรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) ความคิดเห็นของข้อเสนอแนะที่มีค่าความถี่มากที่สุด ด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข) 3) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

ด้านจิตตะ : ความเข้าใจงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีด้านจิตตะ : ความเข้าใจงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท (2553) ได้วิจัยเรื่อง“ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี มีประสิทธิภาพการบริหารงานด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความทุ่มเทและเอาใจใส่ของเจ้าอาวาสในการบำรุงรักษาวัด ไม่ว่าจะเป็นการซ่อมแซม ปรับปรุงหรือตกแต่งต่อเติม วิหารโบสถ์ อาคารสถานที่ หรือการวางแผนแปลนและแผนผังภายในวัดเพื่อปรับทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม และพัฒนาไปได้ด้วยดี ซึ่งการที่วัดมีสถานที่ ที่พร้อมจะสามารถรองรับการจัดการงานอื่นภายในวัดได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น เช่น การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น รวมตลอดไปถึงการจัดการด้าน รายรับและรายจ่ายภายในวัด และการเป็นตัวแทนของวัดในเรื่องต่างๆ เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่เจ้าอาวาสที่จะต้องดูแลรักษาและปฏิบัติเพื่อให้งานด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดดำเนินการไปได้ด้วยดี

4) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านวิมังสา : ไตร่ตรองหาเหตุผลอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสพพันธ์ ชิตานนท์ (2551) ได้วิจัย เรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร 2) สร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ตรวจสอบเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร และ 3) ประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร โดยมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่าการประเมินผล โครงร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรพบว่า ความต้องการจำเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการอบรม หน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อประกอบการอบรม และวิธีวัดและประเมินผล มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากและมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ

2) อภิปรายผลกระทบการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี

พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าพระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีอยู่ในระดับเห็นด้วยมากดังต่อไปนี้

1) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการวางแผน โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิวัติ

จันทราข ได้วิจัยเรื่อง “คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัดในเขตกรุงเทพมหานคร” วิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารจัดการวัดในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาเจ้าอาวาสหรือเลขาเจ้าอาวาส และเพื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดีที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวัด ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือเลขาเจ้าอาวาส จำนวน 204 รูป ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอย ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 0.05 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพภาพปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมากกว่ารองเจ้าอาวาส ซึ่งส่วนใหญ่อายุ 59 ปีขึ้นไป และมีอายุพรรษา 34 พรรษาขึ้นไป ด้านวุฒิการศึกษา คือ นักธรรมชั้นเอก และวุฒิการศึกษาทางโลก คือ ปริญญาตรี คุณสมบัติของพระนักบริหารที่ดี โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สภาพการบริหารงานการจัดการวัดของคณะสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการวิเคราะห์นโยบาย ด้านการจัดการการเงินและการคลัง ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการจัดการสารสนเทศ ด้านการสัมพันธ์กับองค์กรอื่นๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (2554) 2) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการจัดองค์กร โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการสร้างทิศทางขององค์กรอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประมุข สารพันธ์ (2553) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 26 รูป/คน (100%) เห็นว่า คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิสถาบันพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เหมาะสมในระดับมาก ซึ่งควรจะนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ได้แก่รูปแบบที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชา นักธรรม-บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไปตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับปริญญาเอก วิชาสามัญที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ได้แก่วิชา ภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา และการงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามลำดับ 3) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการจัดคนเข้าทำงาน โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดด้านการกำหนดการพัฒนาอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ต้นติยมาศ (2550) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม” ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับน้ำหนักขององค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ 1) กิจกรรมที่ทำร่วมกัน 2) การใช้เทคโนโลยี 3) ทักษะด้านภาวะผู้นำ 4) ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม 5) การติดต่อสื่อสาร 6) การมีส่วนร่วมของสมาชิก 7) องค์การ(เครือข่ายโรงเรียน) แบบมีส่วนร่วม 8)

บรรยากาศการมีส่วนร่วม 2. ระดับของประสิทธิผลการบริหารเครือข่ายโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก 3. รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม 8 องค์ประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสมถูกต้องเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย

4) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรีด้านการสั่งการ โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการใช้การพัฒนาในองค์การ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเมธีธรรมาลังการและคณะ (2549) ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า 1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น 248 คน คิดเป็นร้อยละ 80.52 เป็นเพศชายจำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 43.55 เป็นเพศหญิงจำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 56.45 มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.61 วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 229 คนคิดเป็นร้อยละ 92.34 วุฒิการศึกษาปริญญาโทจำนวน 14 คนคิดเป็นร้อยละ 5.65 และวุฒิการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.40 มีประสบการณ์การทำงานกว่า 10 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.05 และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปจำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 93.95 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 132 คนคิดเป็นร้อยละ 53.23 และโรงเรียนประถมศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวน 116 คนคิดเป็นร้อยละ 46.77 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต 1 ใน 4 ด้าน คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต 1 จำแนกตามประเภทของโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 5) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการควบคุม โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการควบคุมการพัฒนายู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยขอ พระมหามณเฑียร วรธมโม (2553) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดพังงา” ผลการวิจัย พบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ด้านการสาธารณูปการโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า มีการก่อสร้างอาคารและเสนาสนะโดยยึดแบบอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นและความเป็นไทยและมีการจัดหาทุนในการบำรุงวัดและซ่อมแซมอาคารรวมทั้งเครื่องสาธารณูปโภคต่างๆ

3) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมจิต ขอนวงศ์ และคณะ (2453) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้พระพุทธศาสนา ม.3 จ.แพร่” ผลการวิจัยพบว่า 1. กิจกรรมการเรียนการสอนของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดแพร่ พบว่า ครูนำกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านประสิทธิภาพการสอน อยู่ในระดับปานกลาง 2. ประเมินประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดแพร่ พบว่า ประเมินประสิทธิภาพการสอนของครู ด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน และประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับปานกลาง 3. เปรียบเทียบตัวแปรและประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดแพร่ ระหว่างกลุ่มตัวแปรโดยรวม พบว่า ครูที่มีเพศ อายุ เขตพื้นที่การศึกษา ประสบการณ์ วุฒิการศึกษา คณะที่จบการศึกษา เคยผ่านการอบรม และลักษณะของโรงเรียนต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ส่วนเพศนักเรียนไม่แตกต่างกันในการประเมิน ประสิทธิภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พระสังฆาธิการที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของดนุพล สุนทรรัตน์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน โรงเรียนวชิราวุธกุล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2440 จำนวน 12 ห้องเรียน สุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน และเป็นกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน ทดสอบนักเรียนด้วยแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริมที่ประเมินเจตคติ และพฤติกรรมที่มีคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อน และหลังการทดลองทั้งสองกลุ่ม แล้ววิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ผลการทดลองโดยใช้สถิติการหาค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลการศึกษา พบว่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมที่มีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
2. ผลการเปรียบเทียบเจตคติการมีคุณธรรมหลักการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่ม

ทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความมีวินัยและความประหยัด กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร มีเจตคติต่อการมีคุณธรรมไม่แตกต่างกัน

8. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานการจัดการและการขยายผลการวิจัยสู่การบริหาร การ ปฏิบัติหรือการจัดการเชิงวิชาการ ดังนี้

1) **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) ปรับปรุงองค์การจัดการจัดประโยชน์ให้เป็นองค์การอิสระ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดประโยชน์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการ 2) ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ให้เอื้อต่อการจัดประโยชน์และเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันไม่ยืดเยื้อ แต่ยืดหยุ่นทันต่อเหตุการณ์ และควรเพิ่มมาตรการทางกฎหมาย และลงโทษอย่างจริงจังต่อผู้เช่าที่ผิดกฎระเบียบสัญญาเช่าต่างๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมเอื้อประโยชน์ต่อผู้เช่า 3) เพิ่มอัตราค่าสิ่ง บุคลากร เจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอและจัดฝึกอบรมและสัมมนาเจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดประโยชน์ รวมถึงผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด ให้มีความรู้ความเข้าใจ กฎ ระเบียบ และทัศนคติที่ดีต่อการจัดประโยชน์สร้างจิตสำนึกแก่ราชการ เจ้าหน้าที่จัดประโยชน์ ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะสร้างความมั่นคงแก่สถาบันพระพุทธศาสนา 4) ส่วนกลางควรมอบอำนาจหน้าที่บาง ประการให้ส่วนภูมิภาคมีบทบาทมากขึ้นเพื่อเอื้อต่อการจัดประโยชน์ได้ถูกต้อง เป็นธรรม และรวดเร็วยิ่งขึ้น 5) ตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเฉพาะกิจ พิจารณาแก้ปัญหาในเรื่องต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว และทัน เหตุการณ์ โดยเฉพาะเร่งรัดหนี้ค้ำชำระและอื่น ๆ รวมทั้งตรวจสอบการรังวัดและปักหลักเขตแสดงแผนผัง การเช่าให้ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการทำสัญญาเช่าอย่างถูกต้องและเป็นธรรม

2) **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** 1) นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ และเทคนิคใหม่มาใช้ในการจัด ประโยชน์ เพื่อสามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็วและตรงกับสภาพความเป็นจริง เช่น ใช้ระบบ คอมพิวเตอร์จัดเก็บข้อมูล วางระบบจัดเก็บข้อมูล มีฐานข้อมูลที่ถูกต้องทันสมัย ที่สามารถเรียก ตรวจสอบ เพื่อวางแผนพัฒนาติดตามเร่งรัดค่าเช่าตลอดจน สัญญาต่าง ๆ ว่าสิ้นสุดสัญญาเวลาใด ให้ได้ทันเหตุการณ์ 2) จัดให้มีการศึกษาวิจัย วิเคราะห์การจัดประโยชน์ ความพึงพอใจของผู้เช่าหรือ อื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดประโยชน์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และควรเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานจัดประโยชน์ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ ให้โบนัส ค่าตอบแทนร้อยละ จาก รายได้หรือสวัสดิการอื่น ๆ เช่น ที่พักเจ้าหน้าที่ 3) ควรจัดกิจกรรม/โครงการประชาสัมพันธ์สร้างความ เข้าใจแก่ผู้เช่าในเรื่องกฎระเบียบการ เช่าที่ดิน การปฏิบัติตน เช่น ทำเอกสารแจก หรือจัดโครงการเก็บค่า เช่าแบบสัญญา 4) ติดตามเร่งรัดสัญญาเช่าต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรม เช่น การให้เช่าช่วง การต่อเติมอาคาร สถานที่ผู้เช่าไม่ทำตามระเบียบการเช่า เป็นต้น 5) บริการชำระค่าเช่าของผู้เช่า ให้สะดวก รวดเร็วและเป็น ธรรมในหลายช่องทาง เช่น ผ่านธนาคาร ร้านสะดวกซื้อ หรือบริการนอกสถานที่

บรรณานุกรม

- กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). *คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีในการบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- กฤตดา พิมพ์ขบ. (2545). “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระครูโสภณปทุมมากร (ชลอ ธมฺมปาโล). (2554). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิพัฒน์ภัสร์ บุญเทียน. (2547). “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง

DEVELOPMENT ADMINISTRATION THE TEMPLE FOR THE CENTER OF LEARNING ABOUT THE HEALTH OF THE PEOPLE IN RAYONG PROVINCE

พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (นนทิโย/อินทร์อยู่)^๑* พระปลัดระพินพุทธิสารโร^๒** บุษกร วัฒนบุตร^๓***

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง 3) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มประชากร ที่เป็นประชาชนในเขตปกครองจังหวัดระยองจำนวน 33,273 คน เลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 356 คน จากการหาด้วยสูตรวิธีของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากประชากรจำนวน 356 คน ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูลประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage : %) ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ในการอธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไป

ผลการวิจัย พบว่า

1. ประชาชน ผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง ผู้ให้ข้อมูลโดยปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M^5 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{x} = 3.88$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D. = 0.195) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^5 4 ได้แก่ คน (Man) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.97$ S.D. = 0.416 เงิน (Money) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.443 วัสดุสิ่งของ (Materials) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.03$, S.D. = 0.427 การจัดการ (Management) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.89$, S.D. = 0.454 และด้านสุขภาพของประชาชน ได้แก่ สุขภาพทางกาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.81$, S.D. = 0.520 สุขภาพทางจิต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่า

*หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

***ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เท่ากับ $\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.549 สุขภาวะทางสังคม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.494 สุขภาวะทางปัญญา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.504 ตามลำดับปัจจัย

2. ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^{'4} การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^{'5} โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้าน) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}=3.97$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.= 0.417) ด้านเงิน (Money) โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.07$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. =0.878) ด้านวัสดุสิ่งของ (Materials) โดยภาพรวม อยู่ระดับปานกลาง โดยมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.03$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.427) ด้านการจัดการ (Management) โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.89$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.454) ด้านสุขภาวะของประชาชน โดยการบริหารการพัฒนาวัดด้านสุขภาวะทางกาย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.81$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.520) ด้านสุขภาวะทางจิต โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}=3.78$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.=0.549) ด้านสุขภาวะทางสังคม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}=3.78$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D.=0.494) ด้านสุขภาวะทางปัญญา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}=3.79$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D.=0.944)

3. แนวทางการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ดังนี้ ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ และประชาชน ที่มีความรู้ความสามารถได้มีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาวัดเพื่อการดำเนินงานต่างๆ มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ผู้บริหารวัดควรมีการกำหนดนโยบาย มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมเห็นได้อย่างชัดเจน และเกิดประโยชน์สูงสุดกับวัด การบริหารการพัฒนาวัด ควรส่งเสริมทรัพยากรบุคลากรภายในและภายนอกบริเวณวัด ควรจะมีระบบแบบแผน ทั้งทางด้านทรัพยากรบุคคล และการเงินให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และมีการประเมินผล เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงาน อันเป็นการส่งเสริม และการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านกาย จิตใจและปัญญา

คำสำคัญ : การพัฒนา, ส่งเสริม, สุขภาวะ

ABSTRACT

The research entitled “Temple Development Management for the learning center of public health of people in Rayong Province”. The objectives of this research were : (1) to study the Temple Development Management for the learning center of public health of people in Rayong Province, (2) to study the factors to Temple Development Management for the learning center of public health of people in Rayong Province, (3) to study the guideline for Management towards Buddhism Propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province.

The researcher chose the population of in Rayong for 33273. The sampling group are 356 samples by the Taro Yamane formation. The researcher collected the data through 356 populations by questioner and used the ready programme for social sciences through frequency , percentage, mean social development

The findings of this research as follows :

1.The people as key informants to Temple Development Managementfor the learning center of public health of people in Rayong Province, Classified by sex, found that the people in Rayong as the male for 172 person or 48.31 percent and female for 184 or 51.67 percent and the people who had Age above 50 years for 117 persons or 32.87 percent, the people in Rayong who finish from secondary school for 137 persons or 38.48, found no disease for 223 pesons or 63.76 percent. The data for basic development of according to four Ms Man for 130 person or 36.52 percent , Money for 122 persons or 34.27, management for 119, materisla 33.43 in overall 4 m suchas 4 Man Money Material Money, found that the people have the happiness for 102 persons or 28.65 at moderate level

2) The factors to Temple Development Management for the learning center of public health of people in Rayong Province, on the base of management like M4 in overall , was at high level with an average($X = 3.97$), (S. D. 0.417) , for Money was at high level ($X = 4.07$), (S. D. 0.878), Materials in overall was at moderation ($X = 4.03$) , (S. D. 0.427), the Management in overall, was at high level($X = 3.87$) , (S. D. 0.454). For the health management had an average of happiness ($X = 3.81$) , (S. D. 0.520), the mental problem had an average ($X = 3.97$) , (

S. D. 0.449), the Social health had an average ($X = 3.77$), (S. D. 0.494), the wisdom health had an average ($X = 3.79$), (S. D. 0.9447).

(3) The guideline for Management towards Buddhism Propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province, should give the monks and people to have knowledge, the participate the development of temple in many places to have transparency, temple should have the policy and masterplan, to put the policy into practical, should promote the personnel to in the temple and outside should have the policy, accept the change, evaluation for more efficiency, to promote the personnel in body, mind and wisdom.

Keywords: development, promote, health

1. บทนำ

ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย พบว่า ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ เป็นที่ตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนาน คำสอนของพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนชาวไทย จนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และแพทยศาสตร์ อันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา กลายมาเป็นสมบัติของชนชาติไทย ให้ประชาชนชาวไทยได้เกิดความภาคภูมิใจ (นนท์ ธรรมสถิตย์ และชานะ พาเชื้อ, 2542) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิดในโลก เพราะทุกชีวิตล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากธรรมชาติ รวมถึงการสร้างสรรคสิ่งต่างๆ ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของแต่ละสังคม อนุวัต กระสังข์, 2558) ยิ่งสถานการณ์ปัจจุบันทางด้านทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยนั้นกำลังอยู่ในขั้นวิกฤต ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากความไม่รู้และความอยากหรือตัณหาของมนุษย์ด้วยการนำเอาต้นไม้มาทำประโยชน์เพื่อสนองความต้องการ (ตัณหา) ของตนในรูปแบบต่างๆ ทำให้พื้นที่หรือจำนวนของป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมากซึ่งผลจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายนั้นก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อโลกและธรรมชาติมากมาย ทำให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อนและในประเทศไทยสถานการณ์ของพื้นที่ป่าไม้ก็ถูกทำลาย ไม่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆของโลกมากนัก ซึ่งผลจากการทำลายป่า ก็ทำให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมมากมาย เช่น เกิดภาวะฝนแล้ง ดินเค็มเสีย เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรง เกิดปรากฏการณ์ดินถล่ม เป็นต้น (กฤษฎา ให้วฒนานุกูล, 2558) ดังได้กล่าวมาพระพุทธศาสนา จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างใกล้ชิด และแยกกันไม่ออกแม้แต่มารยาทต่างๆ ที่คนไทยยังถูกฝึกสอนให้เคารพผู้ใหญ่ และยึดมั่นคำว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นผลตอบแทน และปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ก็ล้วนมาจากหลักเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2536) วัดและพระสงฆ์ มีภาพพจน์เกี่ยวกับบทบาททางสังคมไทย วัดและพระสงฆ์ในอดีตจึงน่าเลื่อมใสศรัทธาอย่างยิ่งนักด้วยบทบาทที่กล่าวมา (พุทธทาสภิกขุ

,2549) ประเทศไทยจึงมีพระสงฆ์ที่เป็นปราชญ์ทางวรรณกรรม ดังนั้น พระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของชนชาวไทย และในสังคมไทยในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าในทางที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนาหรืองานมงคลและอวมงคล สังคมไทยเคารพและศรัทธาต่อพระสงฆ์มาก (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) 2543) เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ทรงศีล และเป็นครูอาจารย์ อบรมสั่งสอนบุตร-ธิดาทั้งหลายมาหลายยุคหลายสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น เมื่อปัจจุบันความสำคัญของวัด ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การบริหารการพัฒนาวัด มีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ วัดและพระสงฆ์ ต้องให้การกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมความร่วมมือซึ่งกันและกันจะเห็นว่ากิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีได้มุ่งเน้นแต่เพียงการแก้ปัญหาสุขภาวะเท่านั้น หากเป็นการพัฒนาวัดแบบองค์รวมโดยใช้ชาวบ้านเป็นฐานการพัฒนา และประชาชนเองก็เป็นตัวจักรสำคัญในการร่วมดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ให้บรรลุเป้าหมายทั้งส่วนของวัด โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำการขับเคลื่อน จึงต้องมีแผนโครงการ กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพราะเมื่อเกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนจนครบวงจรต่อเนื่องไม่รู้จบทำให้เกิดพลังมหาศาล ในการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตต่อไป ที่สำคัญควรมีการพัฒนาแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าบุคคลมีศักยภาพที่พึ่งพาตนเองได้ เพราะจะเป็นหนทางนำไปสู่การบริหารการพัฒนาวัด ที่มีความสุข และเห็นคุณค่าของชีวิต ได้แก่ การอยู่ดีมีสุข ถ้าคนอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ศีลธรรมที่ดี มนุษย์มีคุณภาพทางสังคม มากยิ่งขึ้นในบริบทแห่งสังคมยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยตระหนักในสุขภาพของประชาชน การมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สังคมและปัญญา รวมถึงความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดี การบริหารการพัฒนาวัด ก็เป็นไปด้วยดี ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง”

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษาการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง 2) เพื่อศึกษา ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง 3) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัด ด้วย M⁴ 2) ด้านสุขภาวะของประชาชนประกอบด้วย ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, การศึกษา และโรคประจำตัว

4. วิธีดำเนินการวิจัย รูปแบบการวิจัย การวิจัยเรื่อง การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 356 ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน รูป 18/คน ด้วยกัน **ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แบ่งประชากร ที่ใช้ในการศึกษา ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ คือ 1) กลุ่มประชาชน ที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชน ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดระยอง ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ตามทะเบียนราษฎร จำนวน 33,273 คน และได้จำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่างจากการคำนวณสูตร ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนประชากรตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 356 คน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำฝ่ายปกครอง, นักวิชาการ การแพทย์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จิตอาสาทางการแพทย์ และปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 18 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 356 ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 รูป/คน **วิเคราะห์ข้อมูล** การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัด ด้วย M⁴ 2) ด้านสุขภาวะของประชาชนประกอบด้วย ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, การศึกษา และโรคประจำตัว วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยองวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ **การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ** ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ทั้ง 2 ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล 2) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ 3) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

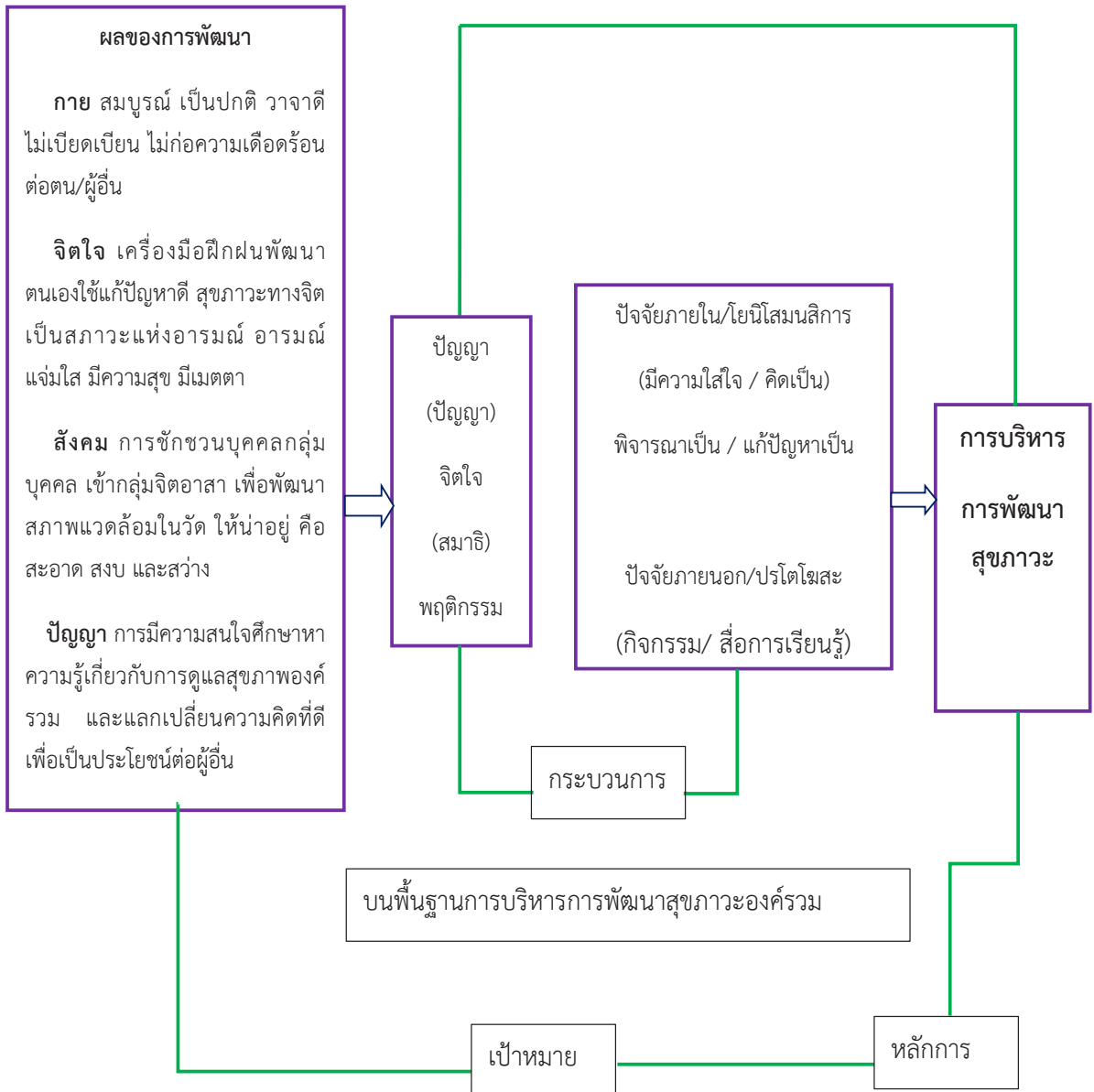
1.จากการวิจัย พบว่า ประชาชน ผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ผู้ให้ข้อมูลมี ดังนี้ เพศ ข้อมูลของประชาชนในจังหวัดระยอง โดยรวมผลการวิจัยผลวิเคราะห์พบว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูล เพศชาย มีจำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 48.31 และเพศหญิง มีจำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 51.69 อายุ ข้อมูลของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม ผลการวิจัย ผลวิเคราะห์พบว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูลระดับมากผู้มีอายุระหว่าง 50 ปี ขึ้นไป จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 32.87 การศึกษา ข้อมูลของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม ผลการวิจัยผลวิเคราะห์พบว่าประชาชนผู้ให้ข้อมูลมีการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา (ม.1-6) ระดับมาก จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 38.48 โรคประจำตัว ข้อมูลของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยรวมผลการวิจัย ผลวิเคราะห์พบว่า ประชาชน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ที่ไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 63.76 ข้อมูลด้านการบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^{'4} ผลการวิจัยผลวิเคราะห์พบว่า ประชาชน มีปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M^{'4} คือ คน (Man) มีจำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 36.52 เงิน (Money) มีจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 34.27 วัสดุสิ่งของ (Material) มีจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 35.11 การจัดการ (Management) มีจำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 33.43 โดยรวมข้อมูลด้านการบริหารการพัฒนาวัดด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^{'4} Man-Money-Material-Management อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ข้อมูลด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ผลวิจัย ผลวิเคราะห์พบว่าด้านสุขภาวะทางกาย มีจำนวน 102 คนคิดเป็นร้อยละ 28.65 อยู่ในระดับปานกลาง

2.ระดับความคิดเห็นปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^{'4} การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^{'4} โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้าน) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}$ =3.97) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.= 0.417) ด้านเงิน (Money) โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}$ = 4.07) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. =0.878) ด้านวัสดุสิ่งของ (Materials) โดยภาพรวม อยู่ระดับปานกลางโดยมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}$ =4.03) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.427) ด้านการจัดการ (Management) โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}$ =3.89) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.454) ด้านสุขภาวะของประชาชน โดยการบริหารการพัฒนาวัดด้านสุขภาวะทางกาย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}$ =3.81) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.520) ด้านสุขภาวะทางจิต โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}$ =3.78) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.=0.549) ด้านสุขภาวะทางสังคม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}$ =3.78) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D.=0.494) ด้านสุขภาวะทางปัญญา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}$ =3.79) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D.=0.944)

3.แนวทางการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ดังนี้ ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ และประชาชน ที่มีความรู้ความสามารถ ได้มีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาวัดเพื่อการดำเนินงานต่างๆ มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ผู้บริหารวัดควรมีการกำหนดนโยบาย มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมเห็นได้อย่างชัดเจน และเกิดประโยชน์สูงสุดกับวัด การบริหารการพัฒนาวัด ควรส่งเสริมทรัพยากรบุคลากรภายในและภายนอกบริเวณวัด ควรจะมีระบบแบบแผนทั้งทางด้านทรัพยากรบุคคล และการเงินให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และมีการประเมินผล เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงาน อันเป็นการส่งเสริม และการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านกาย จิตใจและปัญญา

6. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Reserch) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วยจำนวนประชาชน ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด จำนวน 33,273 คน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาประชากร ที่เลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 356 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ของประชากร ที่ใช้ในการวิจัย และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากฝ่ายปกครองท้องถิ่น นักวิชาการ การแพทย์ จิตอาสาสมัครสาธารณสุข และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 18 ท่าน และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วนำเสนอเป็นแบบพรรณนา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่เป็นรูปแบบการสร้างเสริมการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ตามแผนภาพที่ 4.5 สรุปองค์ความรู้ในการวิจัย ดังนี้



6. สรุปองค์ความรู้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ให้ข้อเสนอแนะว่า การศึกษาวิจัย ที่พบนั้นโดยรวมแม้ว่าการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ระเบียบวิจัยด้านเทคโนโลยี องค์ความรู้จากกำหนดเป็นนโยบายไปปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง การวิเคราะห์ทางเสริม เดียวนี้ทางวัดได้มีการประสานงานกับบริษัทห้างร้าน เอกชนหลายแห่งในเขตตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง ในการจัดกิจกรรมเสริมการรักษโลก โดยการปลูกป่า ป่าชายเลนทดแทน ทำให้ชุมชนรอบๆวัดมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาวัด ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ความคิดเห็นว่า นำให้ทางวัดมีเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลการสื่อสารซึ่งนับตั้งแต่การสร้าง และการนำมาวิเคราะห์หรือประมวลผล การรับและส่งต่อข้อมูล การจัดเก็บและการนำไปใช้งานใหม่ เทคโนโลยีเหล่านี้มักจะหมายถึง คอมพิวเตอร์ และระบบการสื่อสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์ ระบบสื่อสารข้อมูล ดาวเทียมหรือเครื่องมือสื่อสารใดๆ ทั้งมีสายและไร้สายในการสื่อสาร เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ในการประสานงานกับชาวบ้านและวัดได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และการดูแลส่งเสริมภาวะสุขภาพของประชาชน ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านให้ผู้บริหาร (เจ้าอาวาส) เน้นให้ประชาชนรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เช่น อาหารที่เส้นใยสูงเคราะห์ เพราะพระสงฆ์ เป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชน เพราะความศรัทธา ในด้านจิตใจ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วยM⁵ 4

สรุป ด้านบุคลากร (คน) มีการสรรหา อบรม ถือศีล ร่วมกิจกรรม และนำลูกหลานเข้ามาศึกษาอบรมศีลธรรม จำนวนมาก ด้านการเงิน มีการจัดระบบบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำประชาชนบริจาคน ในการทำนุบำรุงบูรณปฏิสังขรณ์ และปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตพุทธาวาส สังฆาวาส มาก ด้านวัสดุสิ่งของ การจัดหาวัสดุสิ่งของเน้นจากชุมชน ที่มีประสิทธิภาพสูง และต้นทุนต่ำ ใช้ในงานสาธารณูปการ และใช้วัสดุธรรมชาติจากประชาชนจัดหามาร่วมงานประเพณีวัฒนธรรม (ลอยกระทง ลงทะเล วัดปลา) จำนวนมาก ด้านการจัดการ วัดปลามีการวางแผนงาน สั่งงาน ประสานงาน จัดระบบ และกระจายอำนาจ ทั้งถึงแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทุกหน่วยงาน ผู้บริหาร ติดตามประเมินผล เมื่องานแล้วเสร็จ (วัดปลา) แนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตที่มีองค์รวมของสุขภาวะ การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เรียกรวมกันว่า ศีล การพัฒนาด้านจิต และสุขภาพให้เป็นจิตใจที่ดีงาม เข้มแข็ง มีความสุข โดยมีเจตจำนงที่เป็นกุศล และมีสภาพเอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกสั้นๆว่าสมาธิ การพัฒนาด้านปัญญา ซึ่งการดำเนินชีวิตเป็นองค์รวมนั้นต้องมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกันอย่างต่อเนื่อง และแนวคิดหลักไตรสิกขา สามารถนำมาพัฒนา 4 ด้านคือ ภาวนา 4 การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุการดำเนินชีวิตที่ดีงามได้นั้น หลักไตรสิกขาเพื่อการดูแลสุขภาพตนเอง สามารถนำไปพัฒนา 4 ด้าน คือ ภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา คือ การดูแลตนเองด้วยกายภาพ ศีลภาวนาคือ การดูแลตนเองด้านสัมพันธภาพกับผู้อื่น จิตตภาวนาคือ การดูแลสุขภาพจิตใจตนเอง และปัญญาภาวนาคือ การคิดพิจารณาทุกสิ่งอย่างรอบคอบ บุคคลที่ปฏิบัติ

ตามหลักภาวนา 4 ย่อมส่งผลให้มีความสุขดีตามมา เพราะเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมอย่างแท้จริง โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ **กาย** (ปฏิสัมพันธ์ พุดกฏต้อง) ไม่เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่นมาก การภาวนาหรือการพัฒนาร่างกายให้สัมพันธ์กับทางกายภาพนั้นเป็นสิ่งที่ประชาชนไม่ควรมองข้ามการรู้จักใช้อินทรีย์อย่างมีสติ เลือกที่จะดูเป็น ฟังเป็น กินเป็นด้วยปัญญา เสพปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้อย่างฉลาด ไม่มัวเมาหรือลุ่มหลง จะส่งผลให้ประชาชน มีสุขภาพแข็งแรงปัจจัยด้านกายภาวนาจึงเป็นปัจจัยด้านหนึ่งที่สูงอายุสามารถประยุกต์ใช้ได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อชีวิตที่ดีงามต่อไป **จิตใจ** เครื่องมือฝึกฝนพัฒนาตนเองใช้แก้ปัญหาดีมาก สุขภาวะทางจิตเป็นสภาวะแห่งอารมณ์ อารมณ์แจ่มใส มีความสุข มีเมตตา การพัฒนาจิตใจหรือจิตตภาวนาเป็นการทำจิตให้เจริญงอกงาม ดิغام เข้มแข็งมีความสุข เบิกบาน จิตตภาวนา เป็นการทำจิตให้เจริญงอกงาม ดิغام เข้มแข็ง ให้ผู้สูงอายุมีความสุข เบิกบาน การที่จะสุขใจได้ต้องเริ่มที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก่อน หลังจากนั้นศรัทธาจะช่วยให้ผู้สูงอายุเจริญเมตตาและปฏิบัติสมาธิตามมา ทั้งการเจริญเมตตาและปฏิบัติสมาธิจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่สงบมากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถแก้ปัญหาด้านสุขภาพให้บรรเทาลงด้วย **สังคม** การชักชวนบุคคลกลุ่มบุคคล เข้ากลุ่มจิตอาสา มาก เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัด ให้น่าอยู่ คือ สะอาด สงบและสว่างมาก การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมหรือศีลภาวนา เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงออกทางร่างกาย การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยมีวินัย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี การปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ศีลภาวนาสำหรับประชาชน คือ การมีปฏิสัมพันธ์ดีกับบุคคลรอบข้างไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน การมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง การมีความสุขต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอยู่ได้อย่างเหมาะสม เช่น การปรับตัวเพื่อเตรียมรับสภาพร่างกายที่เริ่มเสื่อมโทรมลง การปรับตัวยอมรับภาวะความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น โดยการปรับตัวมี 2 ประเภทกว้างๆ คือ การปรับตัวภายนอก เช่น สุขภาพอนามัย และการปรับตัวภายใน เช่น การทำใจยอมรับการพลัดพราก การสูญเสีย ซึ่งการปรับตัวภายนอกมักง่ายกว่าการปรับตัวภายใน เป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงการไม่เบียดเบียนผู้อื่น พร้อมกับมีวินัยในการดำรงชีวิต เช่น การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การนอนพักผ่อน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพโดยตรง ดังนั้นหากปฏิบัติตามศีลภาวนาจะส่งผลให้สุขภาพดีขึ้น เพราะศีลภาวนาเป็นปัจจัยด้านร่างกายที่สามารถพัฒนาด้านร่างกายให้มีสุขภาพที่ดีได้ เมื่อด้านร่างกายได้รับการพัฒนาแล้ว สิ่งที่ต้องพัฒนาต่อไปคือด้านจิตใจ**ปัญญา** การมีความสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวมมาก และแลกเปลี่ยนความคิดที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นมาก การพัฒนาปัญญา เมื่อจิตได้รับการพัฒนาแล้ว ย่อมส่งผลให้เอื้อต่อการพัฒนาปัญญาต่อไป การพัฒนาปัญญามีความสำคัญมาก เพราะปัญญาสามารถช่วยให้บุคคลสามารถพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริง เกิดความเข้าใจ และสามารถส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาที่ดีได้ การพัฒนาปัญญาหรือปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจให้รู้จักคิดพิจารณา แก่ปัญหา ด้วยปัญญา มีจิตใจเป็นสุขไร้ทุกข์ ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหที่แท้จริง

การจะพัฒนาปัญญาจะต้องอาศัยสัมมาทิฐิ เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรคในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรม ปัญญาภาวนาหรือการพัฒนาปัญญาสำหรับผู้สูงอายุจะเกิดได้นั้น ต้องอาศัยปัจจัยสองตัว คือ โปรโตโมยะ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก และโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ปัจจัยทั้งสองเชื่อมโยงสัมพันธ์ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นปัญญาช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจความจริง และส่งผลให้อยู่กับความจริงได้อย่างมีความสุขการดูแลตนเองแบบองค์รวม **สรุป** ด้านปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁴ และด้านสุขภาวะของประชาชน ปัจจัยด้านบุคลากร จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า บุคลากรเป็นปัจจัยที่เอื้อ ต่อการพัฒนาวัด เนื่องจากบุคลากรมีการพัฒนาตน พัฒนางานอย่างเป็นระบบ มีความรู้ความสามารถในการ ปฏิบัติหน้าที่ และมีหัวใจที่ดี แม้ว่าอัตรากำลังของบุคลากรในบางกลุ่มสาระการสื่อสาร ไม่เพียงพอ ปัจจัยด้านการเงิน จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า เงินเป็นปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนา เนื่องจากวัดมีระบบการบริหารงานด้านการเงินอย่างชัดเจน มีการระดมเงินทุน เงินสนับสนุนจาก หน่วยงานต่างๆ และใช้งบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์ แม้ว่างบประมาณมีไม่เพียงพอกับความต้องการ และการระดมเงินทุนจากหน่วยงานต่างๆ ยังไม่เพียงพอก็ตาม ปัจจัยด้านวัสดุสิ่งของ จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า วัสดุสิ่งของเป็นปัจจัยที่เป็นไป เนื่องจากวัดมีปริมาณวัสดุสิ่งของเพียงพอ และทันสมัย มีการจัดระบบที่เอื้อต่อการบริหารการพัฒนาที่ดี และมีการ เสริมสร้างบรรยากาศเข้ากับหลักไตรสิกขา อย่างหลากหลาย ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การจัดการเป็นปัจจัยที่เป็นไปในการพัฒนา เนื่องจากวัดมีระบบการบริหารจัดการเป็นระบบชัดเจน มีการประกันคุณภาพทั้ง ภายในภายนอก จัดให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำหลักธรรม (ไตรสิกขา) มาบูรณาการเข้ากับการบริหาร การพัฒนาวัด ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล แม้ว่าการ ประชาสัมพันธ์ด้านการบริหารจัดการยังไม่ทั่วถึง ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ระหว่างวัดกับชุมชน และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ค่อยๆก็ตามเป็นลำดับ สุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม เป็นการดูแลสุขภาพที่มีการบูรณาการความรู้ดั้งเดิมเข้ากับการบำบัดเสริม เพื่อส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะที่ดี และป้องกันรักษาโรค ในปัจจุบันมีการนำการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมไปใช้ในการบำบัดรักษาคนไข้หรือผู้ที่มีความไม่สบาย ทำให้เกิดเป็นการแพทย์แบบองค์รวมขึ้น (Holistic Medicine) การแพทย์แบบองค์รวมได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหลายประเทศเปรียบเสมือนปรัชญาการสร้างสุขภาพ และการรักษาโรค ซึ่งจะพิจารณาองค์ประกอบทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นไปที่การให้ผู้เข้ารับการบำบัดเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบำบัดรักษาหรือปฏิบัติตนเพื่อให้หายจากโรคภัยด้วยตนเองจะเห็นได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง บทบาทพฤติกรรมสุขภาพจาก “เชิงรับ” มาเป็น “เชิงรุก” ในบางครั้งเรียกการแพทย์แบบองค์รวม ว่าเป็นการแพทย์ทางเลือก (Alternative Medicine) โดยไม่ได้จำกัดอยู่ที่วิธีใดวิธีหนึ่ง หากแต่ครอบคลุมถึงการวินิจฉัยโรคการบำบัดรักษา และการส่งเสริมสุขภาพองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้ให้คำนิยามของสุขภาพ (Health) หมายถึงความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ส่วนคำนิยามสุขภาวะ (Well-Being) คือ การที่สุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณอยู่กันอย่างสมดุล สุขภาวะ (Well-Being) คือ

การมีสุขภาพดี มีความรู้สึกเป็นสุข ความสมดุล ความเป็นองค์รวมของ 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม ปัญญาหรือจิตวิญญาณ ที่บูรณาการอยู่ในการพัฒนามนุษย์และสังคม เพื่อสร้าง “ความอยู่เย็นเป็นสุข” สุขภาวะทางจิตใจ (Mental Health) จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง คล่องแคล่ว ไม่มีความเครียด มีสติสัมปชัญญะ และความคิดอ่านตามควรแก่อายุหรือกล่าวได้ว่าจิตใจเป็นตัวเชื่อมระหว่างภายในและภายนอกตัวอย่าง เช่น การทำสมาธิ เทคนิคการ Deep Relaxations เพื่อเป็นการเพิ่มสมาธิ และช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ได้ การทำสมาธิและการใช้น้ำมันสมุนไพร Mass therapy และการกดจุด ซึ่งเป็นการทำให้มีการเคลื่อนไหวของพลังงานภายใน สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางร่างกาย (Physical Health) ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ โดนในการแพทย์แบบองค์รวมจะเน้นไปที่การคลายความตึงของกล้ามเนื้อโดยการถ่ายทอดพลังงานผ่านทางกรวด ได้แก่ วารีบำบัด การพอกหน้าด้วยผักและโคลนพอก การบำบัดโดยการสัมผัส (Touch Therapy) สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม (Social Health) ความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความสุข สันติภาพ มีระบบการบริการที่ดี สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ (Spiritual Health) เป็นความสุขที่เกิดจากการเข้าใจธรรมชาติ เข้าใจความจริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่ง จนเกิดความรู้ สำนึกการแพทย์แบบองค์รวมของสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความของสุขภาพแบบองค์รวม 2 แบบ สุขภาพแบบองค์รวม คือทุกส่วนของร่างกาย ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย และจิตใจ หรือร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ หรือ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ เมื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการรักษาจะเรียกว่า การรักษาแบบองค์รวม (Holistic Medicine) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 อย่าง คือ สาเหตุของการเกิดโรค การเพิ่มความเกี่ยวข้องของผู้ป่วย และการพิจารณาการรักษาแผนปัจจุบัน (Allopathic) และ การรักษาแบบทางเลือก (Alternative) สุขภาพแบบองค์รวม หมายถึงการดูแลสุขภาพแบบทางเลือก เป็นการเปลี่ยนการรักษาจากการแพทย์แผนปัจจุบันและใช้การรักษาแบบทางเลือก ดังนั้นสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) เป็นปรัชญาของการมีสุขภาพที่ดี โดยพิจารณาถึงทุกๆ องค์ประกอบในร่างกาย ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ไม่ได้พิจารณาเฉพาะโรคที่เป็นหรือเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จะพิจารณาจากปฏิกิริยาความสัมพันธ์ระหว่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และสภาพแวดล้อม ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องอยู่ในภาวะสมดุลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการมีสุขภาพที่ดีที่สุด ปัจจุบันการแพทย์แผนไทยได้เปิดให้บริการสุขภาพที่เน้นการให้บริการแบบองค์รวม หรือ ไทยสัปปายะ โดยสัปปายะ เป็นคำมาจากภาษาบาลี แปลว่า สภาพเอื้อเอื้อหนุน ช่วยให้เป็นอย่าง ทำกิจกรรม หรือดำเนินกิจกรรมได้ผลดี ไทยสัปปายะจะเป็นการรวมภูมิความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย ทั้งองค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรไทย

7. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษา แบ่งเป็น 4 ส่วน พบว่า ผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาวิจัย ค่าร้อยละ ของการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนทั่วไป ได้แก่ เพศ, อายุ, การศึกษาและโรคประจำตัว ในข้อมูลส่วนบุคคลผลการศึกษาวิจัย ค่าร้อยละ พบว่าข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลทั่วไปปรากฏว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เป็น เพศหญิง จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 51.69 เพราะเหตุว่าผู้หญิงสนใจในการบริหารการพัฒนาวัด และเข้าวัด เพื่อถวายทาน รักษาศีล และทำจิตภาวนา มากกว่าผู้ชาย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้มีวัยวุฒิสูง คือมีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 117 คนคิดเป็นร้อยละ 32.87 ระดับ การศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา (1-6) จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 38.48 และผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 63.76 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนเห็นความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาวะ (สุขภาพ) ที่เหมาะสม สะดวกสบายและไวพจน์เหตุการณ์ในสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งตรงกับ การศึกษาเชิงวิเคราะห์พฤติกรรมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพองค์รวม ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยองสรุปโดยภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญา นพขำ (2553) ศึกษาเรื่อง การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า พนักงานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีประสบการณ์การทำงาน 1-5 ปี และมีตำแหน่งคนงานทั่วไป/พนักงานจ้างตามภารกิจให้ความสำคัญกับการบริหารงาน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายด้าน พบว่า ด้านที่สูงที่สุดคือ การทำงานประมาณ รองลงมาคือ การวางแผน การรายงาน การประสานงาน การอำนวยความสะดวก การจัดองค์การและการจัดการคนเข้าทำงานต่ำสุด ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พนักงานองค์การบริหาร ที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกันให้ความสำคัญกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพนักงานที่มีอายุ ประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งงาน แตกต่างกันให้ความสำคัญกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพนักงานที่มีเพศ แตกต่างกันให้ความสำคัญกับการบริหารงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนที่ 3 นำแนวทางการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ดังสาระสำคัญ 2 ด้าน คือ 1) การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^4 และด้านสุขภาวะของประชาชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^4 ได้แก่ ด้านคน การนำข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^4 ด้านคน (Man) การสรรหาบุคลากร และการนำลูกหลานเข้าวัด ควรได้รับการศึกษา ฝึกฝนอบรมอย่าง

สม่ำเสมอ ให้มีความรู้ความสามารถมีวิสัยทัศน์ ให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและมีศีลธรรมการเข้าวัดเข้าด้วยจิตบริสุทธิ์ และมีการร่วมกิจกรรมเสมอกัน ทุกภาคส่วน เช่น ภาครัฐ เอกชน บุคคลและกลุ่มบุคคลผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไวย์เน่ (Wayne) (2552) ศึกษาบทบาทของทุนมนุษย์แรงจูงใจ และการสนับสนุนจากหัวหน้างานในการทำงานถึงความสำเร็จในอาชีพในด้านการขึ้นเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง และความพึงพอใจในอาชีพ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ครั้งนี้คือ หัวหน้างาน และผู้ใต้บังคับบัญชา จำนวนทั้งสิ้น 245คน ผลการวิจัยพบว่า ทุนมนุษย์ แรงจูงใจ และการสนับสนุนจากหัวหน้างานมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในอาชีพ ดังนี้ ทุนมนุษย์ในด้านการฝึกอบรมนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพด้านความพึงพอใจในอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01และแรงจูงใจในด้านความปรารถนาที่จะต้องการเลื่อนขั้นไปสู่ตำแหน่งที่สูงกว่านั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพด้านการขึ้นเงินเดือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05ส่วนการสนับสนุนจากหัวหน้างานในด้านการเป็นผู้นำการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำและผู้ตาม (Leader-member Exchange) นั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพทั้ง 3 ด้าน (การขึ้นเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง และความพึงพอใจในอาชีพ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านเงินการนำแนวทางที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M⁴ด้านเงิน(Money) การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเงิน การใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ มีศีลและคุณธรรม เพื่อให้ธุรกิจบรรลุเป้าหมายในการบริหารการเงิน มีความมั่นคงสูงสุด จะมีการจัดการที่ดีในทุกๆด้าน ด้านการเงิน การผลิต การตลาด การบัญชี บุคลากร และด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ควรปรับพื้นฐานตัวเลขอย่างเป็นรูปธรรมอย่างโปร่งใสเพราะวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน การรับบริจาคควรแจ้งวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน

2) ด้านสุขภาวะของประชาชน คือ ด้านสุขภาวะทางกายการนำข้อเสนอแนะการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ด้านสุขภาวะทางกายการมีร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง ปราศจากโรคหรือความเจ็บป่วยมีปัจจัยสำคัญ คือ อาหารและโภชนาการครบ 5 หมู่ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังให้น้อยที่สุด สมรรถนะทางกายสิ่งแวดล้อมทางกายภาพต่าง ที่อยู่อาศัยสภาวะทางเศรษฐกิจที่เพียงพอ และดูแลส่งเสริมภาวะสุขภาพ การออกกำลังกายแต่ละวันให้สม่ำเสมอ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลของ **สมบูรณ์ จัยวัฒน์** งานวิจัยการวิจัยเรื่อง “การกินเพื่อสุขภาพด้วยหลัก9ประการ” พบว่า หากคนขาดอาหารจะทำให้ไม่มีสารอาหารไปสร้าง และหล่อเลี้ยงร่างกายให้เจริญเติบโต ไม่สามารถสร้างภูมิต้านทานร่างกายจะอ่อนแออันเป็นบ่อเกิดของโรค การกินที่ดีควรได้ทั้งปริมาณและคุณภาพของประเภทอาหารไม่ควรกินตามสมัยนิยมหรือตามแฟชั่น กินตามแบบตะวันตกเพื่อความรวดเร็ว สะดวกเช่นประเภทขนมปัง สเต็ก ซึ่งจะขาดอาหารบางหมู่ไป หากรับประทานอาหารแบบไทยๆ จะได้อาหารครบหมู่แต่ต้องกินให้เป็น อาหารที่ครบหมวดหมู่คือ หมวดข้าว แป้ง นม หมวดเนื้อต่างๆ รวมทั้งถั่วเมล็ดแห้ง หมวดผัก หมวดผลไม้หมวดไขมัน การกินแต่ละวันไม่ควรมากเกินความต้องการของร่างกายดังนั้น เวลากินอาหารควรมีสติไม่ควรตามใจปาก ดังคำกล่าวที่ว่า “ตามใจปากจะยากนาน” หากการกินอาหารไม่เป็นกินมากเกินความต้องการจะทำให้เกิดโรคอ้วน ควรกินพอดีและหยุดเมื่ออิ่มห้ามกินของจุบจิบ

หากกินมากเกินไปความต้องการของร่างกายจะนำไปเก็บสะสมเป็นไขมันซึ่งจะแอบแฝงในอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด กินน้อยเกินไปเป็นโรคขาดสารอาหารภูมิคุ้มกันต่ำทาลดลง

8. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- 1) ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี
- 2) ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมในระดับอุดมศึกษาขั้นสูง และ
- 3) ส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ทำให้ได้ข้อเสนอจากผู้ให้ข้อมูลที่มีสาระสำคัญ ในประเด็นหลัก แก่ผู้วิจัย และหน่วยงานปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน

บรรณานุกรม

- กริชพัฒน์ ภูวนา. (2541). รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข: กรณีศึกษาบ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชายุทธศาสตร์พัฒนาภูมิภาคบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จันทร์เพ็ญ สัตวาทา. (2550). *แนวคิดพื้นฐานทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล*. นนทบุรี: สถาบันพระบรมราชชนก.
- ดวงฤดี ลาสุชะ. (2546). ผลของการออกกำลังกาย และการฝึกการผ่อนคลายต่อระดับความดันโลหิตและปริมาณการไ้ยาในผู้สูงอายุที่มีระดับความดันโลหิตสูงของโครงการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ. *คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นนท์ ธรรมสถิตย์ และชานะ พาเชื้อ. (2542). *พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณการ วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2536). *พุทธศาสน์กับชาติไทย*. กรุงเทพฯ; มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท). (2551). พฤติกรรมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพองค์รวมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาวรานนท ฐิตนนฺโต. (2545). *วิปัสสนาภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์.
- พัฒนพงษ์ น้อยสมมิตร. (2548). *การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาในเขตเทศบาลนครระยอง*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *พุทธธรรมชุมชนทรัพย์จากพระโอษฐ์* (ฉบับคู่มือพุทธบริษัท). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บุญนิมิต.
- มณฑิรา เขียวยิ่งและคณะ. (2540). *การวิจัยเรื่ององความคาดหวังและความเป็นจริงในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุจากครอบครัว*. ขอนแก่น: คณะพยาบาลศาสตรมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมบูรณ์จัยวัฒน์และเฉลิมศรี นันทวรรณ. (2552). *การพยาบาลอนามัยชุมชน*. กรุงเทพฯ: งานการพยาบาลอนามัยชุมชน. ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี.

การจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย MANAGEMENT OF SANGHA ORGANIZATION FOR BUDDHISM STABILITY OF THAILAND

บำรุง พันธุ์อุบล* บุญทัน ดอกไธสง** ธัชชนันท์ อิศรเดช***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ในปัจจุบัน 2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ 3. เพื่อเสนอองค์ประกอบของการจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย วิธีการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และหนังสือที่รวบรวมเกี่ยวกับหลักของการปฏิบัติ และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 25 รูป/คน แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้เนื้อหาสอดคล้องตามความเป็นจริงที่เกิดจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 14 รูป/คน

ผลจากการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ในปัจจุบัน มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษาวิเคราะห์ 7 ประการด้วยกัน กล่าวคือ (1) ด้านระบบและรูปแบบในการบริหารจัดการวัด (2) ปัญหาด้านผู้นำในการบริหารจัดการวัด (3) ด้านการจัดบุคลากรในการบริหารจัดการวัด (4) ด้านงบประมาณในการบริหารจัดการวัด (5) ด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ในการบริหารจัดการวัด (6) ด้านสภาพแวดล้อมโบราณวัตถุ/พุทธศิลป์/อาคารสถานที่/ภูมิทัศน์ธรรมชาติ และ (7) ปัญหาด้านความสัมพันธ์กับชุมชน แนวทางในการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ทั้ง 7 ประการนั้น วัดและคณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญและตระหนักว่าวัดเป็นรากฐานสำคัญยิ่งในการคงอยู่ของพระพุทธศาสนา คณะผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์ทุกระดับควรมีความรับผิดชอบต่อวัดและพระสงฆ์โดยรวมให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. องค์ประกอบของการปกครองสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยการยึดหลักธรรมาธิปไตยในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ การเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ขององค์กร

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล จึงมีนัยของความสัมพันธ์กับสภาพบริบททางสังคมเป็นอย่างมาก และในความเป็นจริงการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ขององค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรใดก็ตาม ย่อมต้องมีพื้นฐานมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่องค์กรนั้น ๆ ดำรงอยู่เป็นหลัก การจัดองค์กรคณะสงฆ์จึงเป็นการจัดสภาพการเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการศึกษาและการพัฒนาตนเองของสมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ โดยพุทธวิธีในการจัดองค์กรของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล มี 3 นัย กล่าวคือ (1) การจัดตั้งและการจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล (2) การแบ่งงานในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล (3) การมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา จึงมีลักษณะที่เป็นการเฉพาะและเหมาะสมกับธรรมชาติทางภูมิศาสตร์และสังคมอินเดียในสมัยนั้น ดังจะเห็นผลสำเร็จได้จากการที่พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงและแพร่หลายในสังคมอินเดียขณะนั้น

3. การบริหารจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยนั้น ควรปฏิบัติตามหลักการบริหารจัดการ แบบ 5M เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ผู้บริหารองค์กรวัดของคณะสงฆ์พึงมีการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารงานของวัดและคณะสงฆ์ กล่าวคือ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการเผยแผ่ (4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ แบบ 5M สรุปได้ดังนี้คือ (1) M ตัวที่ 1 : (man) คือ คน/บุคลากรคณะสงฆ์ (2) M ตัวที่ 2 : (money) คือ “เงิน/งบประมาณ” ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ (3) M ตัวที่ 3 : (Materials) วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ (4) M ตัวที่ 4 : (Management) การบริหารจัดการวัด (5) M ตัวที่ 5 : (Moral) หลักคุณธรรม จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในการบริหารจัดการวัดแบบ 5M เป็นแนวทางไปสู่การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

ABSTRACT

This Dissertation aimed (1) to study the state of monastic organization management in Current, (2) to study the composition of monastic organization management, (3) to propose elements of monastic organization management for the stability of Buddhism in Thailand. This study was conducted based on the Tipitaka, Buddhist holy scripture, other related documents, texts, electronic media, and books. Data were taken from in-depth interviews of 25 informants, and then content analysis was performed in accordance with the facts derived from the interview, observations and the focus group of 14 informants.

1. The research results showed that during the time of Lord Buddha, the Sangha was ruled and managed by the Dhamma democratic principles. The emergence and existence of the Sangha clearly reflected its close relationship with the social context at that time. In fact, the emergence and existence of any organization must be based on the social environment in which that organization is existent. The Sangha organizations should therefore create favorable conditions for the education and development of their members of fraternal organizations. The Buddhist methods of management during the Buddha's life time were, namely, (1) the establishment and organization of the Sangha or clergy during the Buddha's life time, (2) the division of labor during the Buddha's life time, (3) the delegation of duty and responsibility during the Buddha's life time. Therefore, the organization of Buddhist Sangha at that time was specific and appropriate to the geographic nature and Indian society in those days which could be seen from the stability and prosperity of Buddhism prevalent in Indian society at that time.

2. As for the problems and barriers of Buddhist organization management in Thailand, seven important issues had been focused in this research: (1) the system and the model of management, (2) the leadership in management, (3) the personnel management, (4) budgetary management, (5) technology and tools for management, (6) environmental antiques / Buddhist arts / buildings / natural landscape, and (7) the community relationship. In any approach to solving these seven problems in the management of Buddhist organizations, the Sangha should realize that monasteries play the fundamental role in the persistence and continuity of Buddhism. The Sangha at all levels should be responsible for the overall management of all monasteries and Buddhist organizations more than before.

3. Strategic corporate management in order to promote the stability of Buddhism in Thailand should follow the principles of 5M management model with the goal to strive for success. The Sangha executives should therefore develop their personnel to enhance the administration of monasteries and Sangha clergy in these matters, namely (1) the administration, (2) the religious studies, (3) the propagation, (4) the educational support, (5) the public service, and (6) the public support. The 5M model is summarized as follows: (1) M1: (man) / staff /Sangha, (2) M2: (money) money / budget for management of Sangha,(3) M3: (materials) materials, equipment

for management of Sangha, (4) M4: (management) management of monasteries and Buddhist organization, (5) M5: (moral) moral integrity and applications. Based on the analysis of data for the current study, 5M model of management is considered effective and appropriate for the management of Buddhist organizations to ensure the stability and continuity of Buddhism and the Buddhist organizations in Thailand.

1. บทนำ

ในประเทศไทยสถาบันพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักที่สำคัญสถาบันหนึ่งคู่กับสถาบันชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังคำกล่าวที่ว่า “พระมหากษัตริย์คู่ชาติพุทธศาสน์คู่ไทย” จากคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์ทรงเคารพและนับถือพระพุทธศาสนา ทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงเจริญรุ่งเรือง ปัจจุบันในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระองค์ทรงนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ทศพิธราชธรรม เป็นยุทธศาสตร์ปกครองประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยสงบสุขและพระพุทธศาสนาเกิดความมั่นคง จนกระทั่งสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคการสื่อสารแบบไร้พรมแดน ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ รวมถึงวัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิต ทศนคติและความเชื่อในพระพุทธศาสนา สังคมที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้นเป็นสังคมตัวอย่าง คือ สังคมสงฆ์ โดยทรงใช้วิธีการทำให้มีระบบการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนและมีระเบียบแบบแผนในการเป็นอยู่ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้มนุษย์เหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) ในระยะแรกที่พระองค์ทรงประกาศหลักคำสอนนั้นได้มีผู้ให้ความสนใจและเข้ามาศึกษาด้วย ซึ่งพระองค์ทรงดำเนินการรับและสั่งสอนเอง พร้อมกันนั้นก็ส่งไปประกาศศาสนายังชนบทอื่นๆ

เมื่อกิจการของพระศาสนาเจริญเติบโต มีพระภิกษุจำนวนมากเกินกว่าที่จะทรงดูแลได้ทั่วถึง จึงทรงมอบอำนาจหน้าที่ให้พระสงฆ์ดูแลปกครองกันเอง โดยให้เคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งในฐานะธรรมราชา ทรงปกครองแบบพ่อปกครองลูก หรืออาจารย์ปกครองศิษย์ ถือความสุจริตใจเป็นพื้นฐานและพระพุทธองค์ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ เป็นแบบสามัคคีธรรม ซึ่งเราเรียกว่า “สังฆาธิปไตย” (พระมหาวิญญู ปุณฺณญาโณ, 2542) ทรงวางระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันที่เรียกว่าพระธรรมวินัย เป็นบรรทัดฐานสำหรับยึดถือร่วมกัน พระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัย จึงเป็นการจัดตั้งและการจัดองค์กรคณะสงฆ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีการปฏิบัติพัฒนาให้เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ท่ามกลางการพัฒนาทางการเมืองของฝ่ายอาณาจักรนี้ คณะสงฆ์ก็พยายามที่จะปรับตัวอยู่ตลอดมาแต่ก็ยังทำได้ไม่ดัดนัก ส่งผลให้ในปัจจุบันวัดและพระภิกษุสงฆ์กำลังสูญเสียบทบาทฐานะและ

ความหมายไปจากสังคมมากขึ้นทุกขณะโดยเฉพาะในสังคมเมือง และลักษณะปรากฏการณ์นี้กำลังขยายไปสู่สังคมชนบทมากขึ้นทุกที จนอาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันวัดและพระภิกษุสงฆ์ไม่สามารถรักษาบทบาทเดิมของตนเองในสังคมได้แล้ว (พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต, 2513) เมื่อไม่สามารถรักษาบทบาทของตนเองได้ในสังคม จึงถูกมองจากสังคมว่าเป็นองค์กรที่มีความล้าหลังไม่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ซึ่งการที่ไม่ทำการปรับปรุงหรือทำการเปลี่ยนแปลงตามสังคมนี้นำให้องค์กรคณะสงฆ์ถูกสังคมมองว่าเป็นองค์กรที่มีปัญหาในการบริหารการจัดการมากที่สุดในสังคม เพราะเมื่อเกิดมีปัญหขึ้นในองค์กรคณะสงฆ์ก็ไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างที่สมควรจะเป็น เช่น การแก้ไขปัญหาในกรณีสำนักสันติอโศก หรือในการดำเนินการแก้ปัญหากรณี วัดพระธรรมกาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542) เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ศาสนาในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทุกครั้งที่มีกระแสดความคิดหรือกระแสดความเปลี่ยนแปลงอย่างใหม่ไหลบ่ามาในสังคม หากเป็นกระแสใหญ่ผลที่เกิดขึ้นกับศาสนาดั้งเดิมนั้นมักจะมี 4 แบบ คือ

- (1) ศาสนานั้นถูกลดบทบาทลง
- (2) ศาสนาดั้งเดิมโอนอ่อนผ่อนตามไปตามสถานการณ์ใหม่หรือความคิดใหม่
- (3) เกิดการปรับตัวภายในศาสนาเพื่อธำรงคุณค่าเดิมเอาไว้
- (4) ศาสนานั้นปิดตัวเองและพยายามกลับไปหา “ความจริงแท้”

เมื่อศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย พบว่า ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาได้ประสบปัญหาถึงขั้นวิกฤติหลายด้าน ซึ่งสภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ตั้งคณะทำงานศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาและพบปัญหาที่เกิดขึ้นดังนี้

- (1) ปัญหาการห่างเหินจากศาสนา
- (2) ปัญหาคุณภาพของชาวพุทธ
- (3) ปัญหาทางประเพณีปฏิบัติผิดพลาดจากพระธรรมวินัย
- (4) ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทย
- (5) ปัญหาที่เกิดจากนโยบายและการศึกษา
- (6) ปัญหาที่เกิดจากวิกฤติทางจริยธรรม
- (7) ปัญหาที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาล

ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า แนวโน้มสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นมาจากพุทธศาสนิกชนทั้งเพศบรรพชิตและฆราวาสไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นพุทธศาสนิกชนแต่เพียงในสำมะโนครัวเท่านั้น ไม่ได้เป็นพุทธศาสนิกชนที่เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบาน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์แล้วจะมีลักษณะคล้ายสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงศาสนาพุทธเป็นศาสนาฮินดูในประเทศอินเดียเมื่อหนึ่งพันปีที่ผ่านมา

เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันรากแก้วของชาติ เป็นศูนย์รวมของ ศรัทธาประชาชน ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคง พุทธศาสนิกชนต้องขจัดสิ่งที่ทำให้ พระพุทธศาสนาเสื่อม ในขณะที่เดียวกันก็ต้องทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ด้วยศรัทธา ตลอดไป เพื่อเป็นสารประโยชน์แก่พระพุทธศาสนิกชนทุกระดับ ดังพระบรมราโชวาทใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยพระราชทานแก่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ตอนหนึ่งว่า (พระธรรมกิตติวงศ์, 2552) “พระพุทธศาสนาบริบูรณ์ด้วยสัจธรรมที่เป็นสาระและเป็น ประโยชน์ทุกระดับ แต่จะต้องศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ภาวะปัจจุบัน ด้วยศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องจึงจะเกิดประโยชน์ได้”

จากสารัตถะที่กล่าวมา พบว่า ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังเผชิญกับ วิฤติการณ์ปัญหาหลายประการ ทำให้เกิดผลกระทบในเชิงลบ สาเหตุจากการปฏิบัติตน ความคิด ความเชื่อที่ผิดของพุทธศาสนิกชนในประเทศไทย ตลอดจนการปฏิบัติผิดพระธรรมวินัยของบรรพชิต การประพฤติปฏิบัติเหล่านี้ทำให้พระพุทธศาสนาเกิดความไม่เข้มแข็งและเกิดความเสื่อมใน ระยะเวลาต่อมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าการจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของ พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย เพื่อได้หลักกลยุทธ์ซึ่งเป็นยุทธวิธีสมัยใหม่มาใช้ในการส่งเสริม ความมั่นคงของพุทธศาสนา ซึ่งหลักกลยุทธ์นี้ถือเป็นหลักนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย หน่วยงาน ทั้งในส่วน คณะสงฆ์ไทยและองค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักการ จัดการองค์กรสงฆ์นี้ไปใช้บูรณาการให้เกิดประโยชน์ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้ คงอยู่สืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ในปัจจุบัน
- 2.2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์
- 2.3 เพื่อนำเสนอการจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่ง ประเทศไทย

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประกอบด้วย (1) การศึกษาประเด็นที่ว่าด้วยการจัดการองค์กรสงฆ์ของพระพุทธเจ้าใน ครั้งพุทธกาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (2) การศึกษาแนวคิดในการจัดการองค์กรสงฆ์สมัยใหม่ จากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดกรอบการศึกษาและโครงสร้างของ สถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทย การจัดการกำหนดกลยุทธ์หรือองค์ประกอบอื่นๆ ที่มีความ เกี่ยวข้องกับการจัดองค์กรและการส่งเสริมแนวทางที่นำไปสู่การปฏิบัติ และ (3) การศึกษาเพื่อการ วิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างในการจัดการองค์กรของพระพุทธศาสนาและ แนวคิดการจัดการองค์กรสงฆ์สมัยใหม่เพื่อบูรณาการสถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

3.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรที่ศึกษา จำนวน 25 รูป/คน โดยการใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสังเคราะห์การจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย โดยใช้วิทยาการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Study)

4.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรที่ใช้วิจัย ได้ กำหนดขอบเขตด้านประชากรในการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลด้านการบริหารจัดการองค์กรพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เป็นแบบเจาะจง

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการหลักในการทำให้ได้มาซึ่งข้อมูล กระบวนการนี้ได้ทำควบคู่ไปในการกำหนดเนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีของการกำหนดยุทธศาสตร์ ทั้งในส่วนของคุณข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source)

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกระบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้จากการจัดกลุ่มข้อมูล การจำแนกข้อมูล และการแปลความข้อมูล ทำให้โดยยี่สิบวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก เพื่อมุ่งให้ได้หลักการจัดการองค์กรสงฆ์ตามแบบพระพุทธเจ้าที่นำมาประยุกต์ใช้กับการจัดองค์กรต่าง ๆ ตามหลักทฤษฎีการบริหารสมัยใหม่ เพื่อให้ได้ความเหมือนและความต่างของรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรพระพุทธศาสนาในครั้งพุทธกาลกับรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรตามหลักทฤษฎีสมัยใหม่ โดยการวิเคราะห์ SWOT เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้มาสรุปเป็นกรอบในการสังเคราะห์ต่อไป

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาการจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

5.1.1 สภาพการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ในปัจจุบัน

จากการศึกษาการบริหารจัดการองค์การสงฆ์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 รูป/คน จึงได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ

(1) โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ไทย

การบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ไทยในยุคสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ผู้บริหารคณะสงฆ์ย่อมมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหาร/การปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการบริหาร/การปกครองวัดมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการบริหารจัดการวัด เชื่อว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหาร/การปกครองวัดและคณะสงฆ์ ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ และยอมรับความความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม และที่สำคัญจะต้องเป็นนักปกครองที่มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม ต้องเว้นจากความมีอคติทั้งปวง ตั้งมั่นในหลักพรหมวิหารธรรมเป็นแกนหลักของการบริหาร/การปกครองอยู่เสมอ วัดซึ่งเป็นรากฐานอันสำคัญของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาก็จะเกิดความมั่นคง ย่อมส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงไปด้วยเช่นกัน

(2) โครงสร้างการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์

การบริหารจัดการกิจการงานคณะสงฆ์ ในปัจจุบันเป็นไปตามพระธรรมวินัยและตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ โดยการบริหารและการปกครองของคณะสงฆ์ เป็นไปในรูปแบบการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค เป็นไปตามความในมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่กำหนด ตำแหน่งพระสังฆาธิการ หรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับขั้นคือ 1) เจ้าคณะภาค 2) รองเจ้าคณะภาค 3) เจ้าคณะจังหวัด 4) รองเจ้าคณะจังหวัด 5) เจ้าคณะอำเภอ 6) รองเจ้าคณะอำเภอ 7) เจ้าคณะตำบล และ 8) เจ้าอาวาส

(3) ปัญหาในการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์

มีประเด็นสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ ด้านระบบและรูปแบบในการบริหารจัดการวัด ปัญหาด้านผู้นำในการบริหารจัดการวัด ด้านการจัดบุคลากรในการบริหารจัดการวัด ด้านงบประมาณในการบริหารจัดการวัด ด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ในการบริหารจัดการวัด ด้านสภาพแวดล้อมโบราณวัตถุ/พุทธศิลป์/อาคารสถานที่/ภูมิทัศน์ธรรมชาติ และปัญหาด้านความสัมพันธ์กับชุมชน หน่วยงานของรัฐ อันเป็นปัญหาที่สำคัญและใหญ่สำหรับวัดและคณะสงฆ์ ต้องตระหนักและรีบเร่งหาทางแก้ไขอย่างเหมาะสมดังต่อไปนี้

5.1.2 องค์ประกอบของการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์

การบริหารจัดตั้งสถาบันสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นความพยายามอย่างหนึ่ง ที่ต้องการจะนำเสนอทัศนะในการแก้ไขปัญหาของสังคมในรูปแบบใหม่ เพื่อให้เป็นสังคมทางเลือกที่มีความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ ในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน การเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ขององค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล จึงมีนัยของความสัมพันธ์กับสภาพบริบททางสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาลเป็นอย่างมาก และในความเป็นจริงการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ขององค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรใดก็ตาม ย่อมต้องมีพื้นฐานมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่องค์กรนั้น ๆ ดำรงอยู่เป็นหลัก การเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ขององค์กรคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลก็หนีไม่พ้นจากเหตุผลนี้เหมือนกัน เมื่อมีการจัดตั้งคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาขึ้น จึงทำให้มีผู้เลื่อมใสศรัทธาเข้ามาบวชเป็นสมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดระบบ วางระเบียบ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเป็นไปอย่างปกติสุข และสามารถบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาจึงตามมา อาการที่พระพุทธเจ้าทรงจัดระบบวางระเบียบไว้เป็นแบบแผนหรือข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันนี้ เรียกว่า การบัญญัติพระธรรมวินัย และการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ พระธรรมวินัย เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองและให้การศึกษาแก่สมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์นี้เอง คือ การจัดองค์กรคณะสงฆ์

การจัดองค์กรคณะสงฆ์ จึงเป็นการจัดสภาพการเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการศึกษาและการพัฒนาตนเองของสมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ โดยพุทธวิธีในการจัดองค์กรคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล มี 3 ประการ คือ

1. การจัดตั้งและการจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงกำหนดหลักการและจุดหมายไว้เป็นการเฉพาะ สามารถจัดได้ 3 ระดับ คือ ประโยชน์ในระดับปัจเจกบุคคล ประโยชน์ส่วนรวม และประโยชน์อันสูงสุดที่เรียกว่า พระนิพพาน ประโยชน์ทั้งสามประการนี้ทรงเน้นให้สมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุดเพราะเป็นจุดหมายหลักของพระศาสนา

2. การแบ่งงานในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงยึดหลักจุดหมายขององค์กรคณะสงฆ์เป็นแนวทาง โดยมีลักษณะของการแบ่งงานเป็น 3 ประเภท คือ ลักษณะงานหลักที่มีการปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ลักษณะงานที่เป็นแผนก และลักษณะงานที่อาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน การแบ่งงานทั้ง 3 ประเภท เป็นไปตามรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามความจำเป็นในองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยนั้น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้มีการบรรลุตามจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

3. การมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล มีลักษณะการมอบหมายหน้าที่ใน 2 ลักษณะ คือ การมอบหน้าที่ด้วยการให้ตำแหน่ง และการสร้างพันธะต่อหน้าที่ โดยกระบวนการในการแต่งตั้งเป็นการลงมติของหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันด้วยการพิจารณาตาม

หลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้เป็นหลักการ เพื่อการมอบหมายหน้าที่และผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งสามารถปฏิบัติงานแทนหมู่คณะได้ ตามกำลังความสามารถและปราศจากอคติ

การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา จึงมีลักษณะที่เป็นการเฉพาะและเหมาะสมกับธรรมชาติทางภูมิศาสตร์และสังคมอินเดียในสมัยนั้น ดังจะเห็นผลสำเร็จได้จากการที่พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงและแพร่หลายในสังคมอินเดียขณะนั้น เพราะพระพุทธเจ้าทรงจัดองค์กรคณะสงฆ์ ด้วยการที่ทรงคำนึงถึงจุดหมายหมายของพระศาสนาเป็นหลัก โดยทรงอาศัยสภาพล้อมของสังคมทั้งภายนอกและภายในสังคมสงฆ์เป็นองค์ประกอบ ในการบริหารจัดการให้การดำเนินกิจการขององค์กรคณะสงฆ์เป็นไปด้วยดี

5.1.3 การจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

องค์ประกอบการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ตามหลักการบริหารจัดการแบบ 5M การบริหารจัดการกิจการงานของวัดของคณะสงฆ์ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ผู้บริหารวัดของคณะสงฆ์ พึงมีการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาเพิ่มศักยภาพในงานของวัดและคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ

- (1) ด้านการปกครอง
- (2) ด้านการศาสนศึกษา
- (3) ด้านการเผยแผ่
- (4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- (5) ด้านการสาธารณูปการ และ
- (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

องค์ประกอบการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการบริหารจัดการองค์กรเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จแบบ 5M สรุปได้ดังนี้คือ

(1) M ตัวที่ 1 : (man) คือ คน/บุคลากรคณะสงฆ์

ในการปฏิบัติงานการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ ถือว่า “คน/พุทธบริษัท” เป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดที่จะขับเคลื่อนให้งานของวัดและคณะสงฆ์ ไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารวัดพึงมีการพัฒนาบุคลากร เพื่อพัฒนาเพิ่มศักยภาพในงานของวัดและคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการเผยแผ่ (4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้ให้แก่คณะกรรมการแต่ละชุดด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสัมมนา การศึกษาดูงานในสถานที่ต่าง ๆ โดยอาศัยหลักการและกระบวนการการจัดการความรู้เพื่อให้เป็นปสาทนิยชน ตระหนักถึงสมณสัญญาและหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนอยู่เสมอ ซึ่งในกิจการงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน จะต้องเน้นการพัฒนา 3 กระบวนการ คือ 1. การพัฒนาคน (หลักบวร = บ้าน/ชุมชน+วัด+รัฐ อันรวมถึงพุทธบริษัท 4) 2. องค์ความรู้(ธรรมวินัย) และทฤษฎีวิทยาการต่างๆ

3. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มสังฆะ องค์การทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การตื่นรู้และเบิกบานในบริหารจัดการในกิจการคณะสงฆ์และสถาบันพระพุทธศาสนาแบบพุทธ เพื่อความมั่นคงของสถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

(2) M ตัวที่ 2 : (money) คือ “เงิน/งบประมาณ” ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์

การบริหารจัดการวัดเรียกว่า งบประมาณในการบริหารจัดการวัด ในงานของวัดและคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการเผยแผ่ (4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการกิจการงานของวัดที่เกี่ยวข้อง ต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด มีความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์จะต้องตระหนักในเรื่องนี้ให้มาก เพราะถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องคือ พระพุทธโอวาท 3 เป็นธรรมที่ผู้บริหารจะทำให้ประสบผลสำเร็จได้ดี

(3) M ตัวที่ 3 : (Materials) วัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือในการบริหารจัดการคณะสงฆ์

เป็นการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่วัดและคณะสงฆ์ใช้บริหารจัดการวัดทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการเผยแผ่ (4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อย่างประหยัดคุ้มค่า เพราะวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องนั้น ล้วนแต่ใช้งบประมาณในการจัดหาประกอบ สนับสนุน และหากใช้อย่างไม่รู้คุณค่าจะทำให้สิ้นเปลืองวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณที่ได้จะไม่เหมาะสม สอดคล้อง และการใช้งบประมาณจะต้องตั้งอยู่ในความซื่อสัตย์ สุจริต ผู้บริหาร/ผู้ปกครองวัดมีการทำงานที่เป็นระบบ ทีมงานในแต่ละทีมของวัดได้ลงมือปฏิบัติตามโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย โดยจะต้องอาศัยหลักการปฏิบัติเชิงคุณภาพ

(4) M ตัวที่ 4 : (Management) การบริหารจัดการวัด

ผู้บริหารจัดการงานคณะสงฆ์และวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการเผยแผ่ (4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผู้บริหารวัดในทุกกระดบย่อมต้องมีวิสัยทัศน์รู้แจ้งเห็นจริง มองงานอย่างเข้าใจ เชี่ยวชาญ สามารถกำหนดขั้นตอน อธิบายกำกับ ควบคุม ทั้งคนและงานได้อย่างสอดคล้อง และมีการพัฒนาตนเอง พัฒนางานอย่างสม่ำเสมอ มีหลักกระบวนการบริหารงานแบบ POSDCORB โดยผู้บริหารวัดต้องใช้ดุลยพินิจพิจารณาหยิบยกเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพ บริบท สิ่งแวดล้อม ขององค์กร หน่วยงานที่มีความแตกต่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ

(5) M ตัวที่ 5 : (Moral) หลักคุณธรรม

การบริหารวัดของคณะสงฆ์ ในงานกิจกรรมทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการเผยแผ่ (4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในปัจจุบันนี้ ยังคงใช้หลักการบริหาร/ปกครอง

โดยยึดพระธรรมวินัยเป็นแกนหลักถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญ เพราะถ้ามีระบบปกครองดีวัดและพระพุทธศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารจัดการวัดที่ดีนั้น จะต้องมียุทธวิธีแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิด ซึ่งขึ้นอยู่กับงาน มอบอำนาจ กระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่าง ๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน การปกครองการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช หรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการบริหารจัดการหลายประการ นับว่าเป็นหลักสำคัญที่เจ้าคณะผู้ปกครอง ผู้นำ ผู้บริหารวัดจำเป็นต้องให้ความสำคัญและนำมาใช้กับการปกครองบริหารจัดการวัดจึงจะเหมาะสมกับสถานการณ์ปกครองคณะสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันนี้ได้ดี จะต้องมียุทธวิธีที่ดี จะต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ จะต้องมีความฉลาดทางศีลธรรม และจะต้องมีความปรารถนาที่จะก้าวหน้าไปสู่จุดหมายอย่างอริยสังฆะ

6. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “การจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย” มีข้อค้นพบที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงนำมาอภิปรายผล ดังนี้

สำหรับหลักการการปกครองของคณะสงฆ์ จากการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและบัญญัติหลักธรรมคำสั่งสอนไว้มากมาย ผู้วิจัยกล่าวว่า หลักการด้านการบริหารที่สำคัญ ๆ ได้แก่ หลักการต่อไปนี้

- (1) มีพระธรรมวินัยเป็นใหญ่
- (2) มีการกระจายหน้าที่
- (3) มีความสามัคคี
- (4) มีความเป็นเอกภาพ และ
- (5) มีความเสมอภาค

ซึ่งหลักการที่ผู้วิจัยกล่าวมาในเบื้องต้นนี้มีความสอดคล้องกับคุณูปการของ พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ) ได้ศึกษาคุณูปการ เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2” โดยพบว่า

1. รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505

2. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ภาค 2 องค์กรสงฆ์มีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง

3. รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2 ควร เป็นศูนย์กลางในการประสานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับภาค และระดับ

จังหวัด เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่นๆ ตามที่องค์กรกำหนด และมอบหมาย (พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ), 2557)

ยังมีความสอดคล้องกับคุขุณีพนธ์ของ พระมหาธฤติ วิโรจโน (2557) ซึ่งได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” โดยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไปเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ 4 คือ (1) การสร้างวิสัยทัศน์ (2) การศึกษา (3) การอบรม และ (4) การดูงาน ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้แก่ สิกขา 3 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ภาวนา 4 อิทธิบาท 4 และสัปปุริสธรรม 7 รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนาที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ควรมีการบูรณาการการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น ได้แก่

(1) ด้านการปกครอง ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป ร่วมกับหลักธรรม คือ พรหมวิหาร 4 ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับการปกครองมากที่สุด

(2) ด้านการศาสนศึกษา ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป ร่วมกับหลักธรรมคือ สิกขา 3 ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้อยู่อย่างประเสริฐ (3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป ร่วมกับหลักธรรมคือ สังคหวัตถุ 4 ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคี เป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

(4) ด้านการเผยแผ่ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป ร่วมกับหลักธรรมคือ ภาวนา 4 ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมสำหรับการพัฒนา ฝึกอบรมมนุษย์ให้มีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

(5) ด้านการสาธารณูปการ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป ร่วมกับหลักธรรมคือ อิทธิบาท 4 ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ

(6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป ร่วมกับหลักธรรมคือ สัปปุริสธรรม 7 ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้เป็นอย่างดี และด้วยการประยุกต์หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป และหลักธรรม แต่ละหัวข้อสามารถยังการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ส่วนหลักการด้านคุณธรรมและจริยธรรมของภิกษุสงฆ์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์นั้นมี 3 หมวดด้วยกัน ได้แก่

(1) ธรรมเพื่อความดีงามในฐานะเป็นภิกษุ

(2) ธรรมเพื่อความดีงามในฐานะเป็นสมาชิกแห่งสงฆ์ และ

(3) ธรรมเพื่อความดีงามความสำเร็จในฐานะเป็นผู้สั่งสอนและผู้รับการสั่งสอน

จากรายละเอียดที่กล่าวมานี้มีความสอดคล้องกับคหุณีพนธ์ของ พระครูนิวาส์สีลขันธ (ณรงค์ จิตวฑฺฒโน) (2557) ซึ่งได้ศึกษาคหุณีพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” โดยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นหลักแห่งการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาทุนมนุษย์ให้พ้นจากบ่วงแห่งทุกข์ พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักอริยสัจ 4 มาเป็นกรอบให้เกิดการแก้ไขเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมงคล 8 มาเป็นเครื่องชี้แนวทาง ทั้งนี้มรรคมงคล 8 นั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักย่อยให้เหลือเพียง 3 ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ซึ่งก็คือ “หลักไตรสิกขา” ในส่วนของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านศีลจะเน้นไปที่การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาใน 4 มิติตามหลักปริสุทธศีล 4 ส่วนการพัฒนาด้านสมาธิถือเป็นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาคุณภาพจิตใจให้ตั้งมั่นให้เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ ประณีต ประเสริฐ (2) การพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง แก่กล้าสามารถ และ (3) การพัฒนาความสุภาพของจิตใจเป็นการพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี จิตใจที่มีความร่าเริง สดชื่น ปิติและอิ่มเอิบใจ สำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ในขั้นสูงสุดหรือด้านปัญญา ประกอบด้วย (1) การพัฒนาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ลึกซึ้งและชัดเจน (2) การพัฒนาเพื่อช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องตั้งมั่น และ (3) การพัฒนาปัญญาขั้นสูงที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจและสามารถเข้าถึงจนสามารถปรับตัว ปรับใจ ไปในทิศทางที่ถูกต้อง และมีชีวิตที่เป็นอยู่หรือดำรงอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคหุณีพนธ์ของ สุขุมาลัย ประสมศักดิ์ (2556) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” โดยพบว่า สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด สามารถจำแนกได้ 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

- (1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม
- (2) นโยบายภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถควบคุมและไม่สามารถรักษามาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมได้
- (3) ประชาชนขาดองค์ความรู้และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง
- (4) เครือข่ายของสมาคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมู่บ้านไม่สามารถจะบูรณาการการทำงานในเชิงเครือข่ายได้ และการบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดทฤษฎีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

จากหลักการสำหรับการปกครองของคณะสงฆ์ดังกล่าวมาสามารถสรุปได้ในเรื่องวินัย เพราะเป็นหัวใจหลักของการปกครองของคณะสงฆ์ ทำให้คณะสงฆ์ดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

กระบวนการบริหารองค์กรในปัจจุบันก็ตาม เจ้าอาวาสวัดทุกรูป ควรมีการบริหารกระบวนการแบบธรรมาธิปไตย กล่าวคือ การบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังข้อคิดเห็นในลักษณะ

การปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาส ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ

(1) ปัจจัยหลัก หรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษหรือมีคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ ระยะเวลาในการบวช ระดับการศึกษา และกระบวนการบริหารในการทำงานอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

(2) ปัจจัยเสริม หรือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ท่าเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัด และการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมและอื่น ๆ กล่าวคือ รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

- (1) สร้างความสัมพันธ์ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของชุมชน
- (2) วิเคราะห์ปัญหา การพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการ
- (3) ทดลองและประเมินผลการใช้
- (4) การคืนความรู้สู่ชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย” ทำให้ได้ข้อเสนอแนะในประเด็นหลักแก่ผู้บริหารงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ คณะสงฆ์ และหน่วยงานปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติงานอันจะนำมาซึ่งประโยชน์แก่คณะสงฆ์ และสถาบันพระพุทธศาสนา ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พระสงฆ์ควรมีบทบาทเข้าไปแก้ไขปัญหาอย่างเหตุผล ไม่ลำเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น ปัญหาเรื่องความขัดแย้งของคนในชุมชน และปัญหาเรื่องการขาดศีลธรรม เป็นต้น

2. พระสงฆ์ในวัดในระดับต่างๆ ต้องมีบทบาทและตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนในการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. องค์กรทางคณะสงฆ์และภาครัฐที่ต้องการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรของตนและมีความต้องการพัฒนาวิชาการความรู้ของหน่วยงานและประสงค์จะทำงานด้านองค์กรเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น ควรสนับสนุนกิจกรรมด้านการวิจัยและพัฒนาสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น

4. พระสงฆ์ในวัดในระดับต่างๆ ควรพัฒนาบทบาทที่มีต่อชุมชน จากฐานะที่เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนร่วมกับองค์กรพัฒนาชุมชนต่างๆ ไปเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการแนะนำ เพื่อโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

5. พระสงฆ์ในวัดในระดับต่างๆ ต้องเป็นสื่อกลางในการชักชวนประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนด้วยความเต็มใจ และต้องประสานงานกับภาครัฐและองค์กรเอกชนต่างๆ

ให้ใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพแก่คนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของผู้นำรุ่นใหม่ เพื่อการเตรียมความพร้อมให้แก่การเป็นผู้นำ และส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการเงินและสวัสดิการเพื่อให้ได้ผู้นำที่มีความสามารถในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง พระสงฆ์ในฐานะผู้นำชุมชนและเป็นผู้บังคับบัญชา วิญญาณ ควรพัฒนาการเป็นผู้นำทั้งพระสงฆ์ด้วยกันเองหรือพัฒนาฆราวาสผู้มีความเสียสละแก่ชุมชน

2. ควรนำผลของการศึกษาวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาการสงเคราะห์ในสถานที่อื่นๆ โดยการปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานที่นั้นๆ จะเป็นการต่อยอดงานพัฒนาการสงเคราะห์ให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรนำปัญหาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้มาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหายอยู่ โดยให้ทุกๆ ฝ่ายทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองหรือฝ่ายผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงในงานสาธารณสงเคราะห์ ให้มีส่วนร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

7.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

- (1) ควรศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ด้วยหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- (2) ควรศึกษาคุณค่าและประโยชน์ของการบริหารจัดการองค์พระพุทธศาสนาในทุก ๆ สังคม หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานพระศาสนา
- (3) ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการองค์พระพุทธศาสนากับการบริหารจัดการองค์กรในศาสนาอื่นๆ เช่น คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ เป็นต้น
- (4) ควรศึกษาเปรียบเทียบหลักการและวิธีการบริหารองค์พระพุทธศาสนาของพระภิกษุณีกับพระภิกษุสงฆ์ ว่ามีหลักการบริหารบริหารอย่างไร

บรรณานุกรม

- ปรัชญา ชุ่มนาเสียว. (2552). “การพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กรด้วย E.Q.”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พนิดา คล้อสวัสดิ์. (2551). “ปัจจัยเอื้อและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรังค์ จิตฺตวฑฺฒโน). (2557). “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม
ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินฺโธ). (2557). “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาค 2”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *กรณีธรรมกาย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มูลนิธิพุทธธรรม,
- พระมหาธุดิ วิโรจโน. (2557). “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาประยุทธิ์ ปยุตฺโต. (2513). “บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน”. ในบันทึกการ
สัมมนา เรื่องพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร.
- พิรัชย์ ศรีราม. (2556). “ยุทธศาสตร์การพัฒนาธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย
หลักพุทธธรรมในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุขุมลย์ ประสมศักดิ์. (2556). “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตาม
หลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- อภิษฎา ศรีเครือดัง. (2556). “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของ
ผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่น ในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา

THE PUBLIC PARTICIPATION IN SOLVING THE VIOLENCE PROBLEMS IN LOCAL POLITICS IN PATHUMTHANI AND AYUTTHAYA PROVINCE

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นในจังหวัด ปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหา และ3) เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหา ซึ่งมีวิธีการวิจัยแบบผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นทั้งก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างการเลือกตั้ง และภายหลังการเลือกตั้ง มีหลายด้านด้วยกัน ซึ่งความรุนแรงที่เคยเกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากรื่องการลงสมัครรับเลือกตั้งและเรื่องส่วนตัวที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เนื่องจากนักการเมืองที่อยากเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารองค์กรส่วนท้องถิ่นมาก จึงมีการเข้าหาประชาชนเพื่อสร้างความพึงพอใจต่อประชาชน หาโอกาสได้เปรียบทางการเมือง มีการใช้วิธีการที่แยบยล และมีทั้งการใช้วิธีที่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงออกโดยการยอมรับหรือปฏิเสธ นักการเมืองที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารองค์กรได้ โดยภาพรวมของเชิงปริมาณแล้วการวิจัยนี้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้สามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นได้

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การแก้ปัญหาความรุนแรง, การเมืองท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of the Public Participation in Solving the Violence Problems in Local Politics in Pathumthani and Ayutthaya Province were 1) The purpose is to study the reasons for public participation to local political violence. 2) To study the public participation in solving the problem and 3) to integrate Buddhadhamma to solve the problem.

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The research methodology was the consequential mixed research; quantitative and qualitative. Findings were as follows: the public participation in solving the violence problems in local politics before the elections, during the election and after the election are several parts. The violence occurred due to the candidate and private matter cannot be separated from each other. Because politicians want to be the represent the people in the Local administration organization. Politicians have to approach people to satisfy the public, seek the chance of political advantage, using an ingenious method and the use of methods that are legitimate and not legitimate. The public can participate in the adoption or rejection expressed by politicians to act as an agent of the public administration organizations. The overall quantitative research is already at a high level and can be applied the Buddhadhamma to solve the problem of violence in local politics.

Keywords: Public Participation, Solving The Violence Problems, Local Politics

1.บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมาอย่างยาวนาน จนเมื่อกระแสการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยหลังไหลเข้าสู่สังคมไทยมากขึ้น ทำให้ประชาชนที่รับแนวคิดนี้ได้ขยายกระแสจนมีความตื่นตัว รับรู้แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมมากขึ้น จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองและพัฒนาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารงานภาครัฐ รวมทั้งการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ การตัดสินใจในด้านต่างๆ ไปสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้พรรคการเมืองมีโอกาสเข้าร่วมคลุกคลีกับการกระจายอำนาจไปด้วยบุคคลต่างๆ ถูกชักชวนให้เป็นฐานคะแนนเสียงและเป็นตัวแทนลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งในท้องถิ่นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสอดคล้องกับกฎกระทรวงที่ว่า “ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการพัฒนาและให้คำปรึกษา แนะนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การคลัง และการบริหารจัดการ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ” (กระทรวงมหาดไทย, 2558) ถือเป็นการสนับสนุนให้หน่วยงานราชการได้ปฏิบัติหน้าที่ แต่ในทางการเมืองท้องถิ่นอาจจะความเป็นอิสระในการดำเนินงานด้วยเช่นกัน นั่นคือการดำเนินการไปตามระบบการปกครองที่มีการเลือกตั้งผู้ที่มีหน้าที่บริหารปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระ พร้อมความรับผิดชอบ ซึ่งตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งสามารถใช้อำนาจนี้ได้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางและภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังอยู่ภายใต้การบังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด (โกวิทย์ พวงงาม, 2544)

อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไปหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีการรวมตัวของกลุ่มการเมือง กลับถูกมองว่าเป็นช่องทางการเข้ามาเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ในการเมืองท้องถิ่นและเชื่อมโยงถึงระดับชาติ เพื่อให้ได้ต้นทุนกลับคืนมาและหวังรายได้มากขึ้นหลายเท่ากลายเป็นธุรกิจการเมือง (สิทธิโชค ลางกุลานนท์. พัฒนาการและบทบาททางการเมืองของกลุ่มธุรกิจการเมืองในประเทศไทย (สิทธิโชค ลางกุล, 2552) และเกิดการแข่งขันช่วงชิงการได้เปรียบเสียเปรียบกันเริ่มตั้งแต่การซื้อขายเสียงในการเลือกตั้งเพื่อเข้ามามีอำนาจทางการบริหาร จนบางท้องถิ่นมีความรุนแรงเกิดขึ้น และการที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมากในการเลือกตั้งแต่ละครั้งเพื่อให้ตนเองได้รับชัยชนะนั้นถือว่าเป็นต้นทุนของนักการเมือง แต่ขณะเดียวกันการแข่งขันเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นอาจจะมีปัญหาความขัดแย้งและนำมาสู่ความรุนแรงได้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงถือเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะอย่างไรแล้วก็ไม่อาจจะที่จะปฏิเสธการเลือกตั้งดังกล่าวได้ ดังนั้นประเด็นปัญหาทางอ้อมของประชาชนจึงมีใช่แต่เพียงความต้องการในการตัดสินใจเลือกตัวแทนเข้ามาสู่ตำแหน่งทางการบริหารขององค์กรปกครองท้องถิ่นเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องแสดงออกถึงการรับรู้รับทราบปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งจนได้มาซึ่งตัวแทนในการบริหารองค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย โดยเมื่อทราบว่ามี ความไม่ชอบมาพากลในขั้นตอนใด สามารถส่งสัญญาณให้กระบวนการนั้นสามารถตรวจสอบถึงความโปร่งใสได้ แนวทางนี้ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดความชอบธรรมในการเลือกตั้งและลดความขัดแย้งที่รุนแรงได้ด้วยเช่นกัน เมื่อนักการเมืองท้องถิ่นได้เข้าปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรแล้ว ประชาชนก็ยังสามารถตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้นได้อีก

ปัจจุบันแนวคิดการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เน้นการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นก็เป็นส่วนหนึ่งที่กลับกลายเป็นสาเหตุที่คนชั้นกลางในชุมชนต่างมุ่งแสวงหาตำแหน่งในเทศบาล หรือ อบต. เพราะต้องการอำนาจทางการบริหาร ซึ่งอาจจะเอื้อให้เกิดธุรกิจการเมืองภายใต้ระบบอุปถัมภ์และระบบหัวคะแนน เพื่อที่จะถอนทุนคืน จากการใช้เงินในการหาเสียง เพื่อเข้าสู่อำนาจในท้องถิ่น การแข่งขันดังกล่าวสร้างความขัดแย้งระดับชุมชนและจึงมีใช่เป็นเพียงปัญหาภายในชุมชนเท่านั้น แต่กลายเป็นปัญหาที่มีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันไปทั่วประเทศอันก่อให้เกิดการแข่งขัน ทำลายล้าง ซึ่งพัฒนามาจากการแย่งชิงและยึดครองฐานเสียงและผลประโยชน์ทางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองในระดับชาติและท้องถิ่น และพยายามมีการผูกขาดอำนาจทางการเมือง (ที่มาเว็บไซต์ <http://www.youtube.com/watch?v=9UvGeBXi8W4> เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม 2557)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 27 ให้มีสภาพปฏิรูปแห่งชาติมีหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่างๆ ระบุถึงใน (4) การปกครองท้องถิ่น ด้วย(รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว),2557) และที่ผ่านมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2550 (ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550, 71) หมวด 4 มาตรา 71 ระบุว่า บุคคลมีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของชาติและปฏิบัติตามกฎหมาย ฉะนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่น

เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่จะต้องดำเนินการพัฒนาทุกๆ ด้าน ตลอดถึงเรื่องของการคุ้มครองดูแลด้วย เพราะพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2546) มาตรา 45 ข้อ 7 ระบุว่า การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น นั้นถือว่าเป็นอำนาจหน้าที่ดำเนินการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภายในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด, 2546 หน้า 17.) แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การอาชีพ และ สาธารณูปโภคต่างๆ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการรวมทั้งการเสนอความคิดเห็นต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอันเป็นการส่งเสริมให้มีการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขมากที่สุด ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการเสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมแบบสากลทั่วไปว่า ประชาชนควรจะมีโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohem, John M. and Uphoff, 1977,

จากประเด็นการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นที่ทำให้เกิดปัญหาการแข่งขันในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นจนเชื่อว่าจะสามารถก่อให้เกิดความรุนแรงได้นั้น ซึ่งที่ผ่านมาได้เกิดความรุนแรงขึ้นคือมีการลอบสังหารนักการเมืองท้องถิ่นมาแล้วในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา แต่จากข่าวสารมวลชนเผยว่าสาเหตุดังกล่าวน่าจะเกิดจากความขัดแย้งส่วนตัว แต่เมื่อนำมาวิพากษ์วิจารณ์โดยทั่วไปแล้วจะพบว่าเรื่องส่วนตัวกับเรื่องการแข่งขันทางการเมืองท้องถิ่นมีที่ไปที่ไปแทบจะแยกกันไม่ออก ดังนั้นการเลือกจังหวัดทั้งสองที่มีพื้นที่ติดต่อกันจึงมีความเหมาะสมว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความรุนแรงนี้อย่างไร และถ้าจะพิจารณาให้เชื่อมโยงถึงในส่วนของสังคมไทยด้วยแล้วจะพบว่ามีการแข่งขันชิงพหุทธที่สามารถนำไปให้เกิดความสามัคคีปรองดองกันได้ อันเป็นการนำหลักธรรมที่ชื่อปริหานิยธรรมมาช่วยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในท้องถิ่น (ที.ม. (ไทย) 10/68/86.) นอกจากนี้ยังสามารถใช้หลักธรรมอื่นๆ เช่น ศีล 5 พรหมวิหาร 4 เพื่อช่วยให้เกิดการลดความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น
3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการศึกษาคือเป็นการแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นในผลการวิจัย โดยใช้ 3 เทคนิค ได้แก่

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 เครื่องมือสอบถามความคิดเห็น เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) จากประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่นและผู้ที่มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่น

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญความคิดเห็นเชิงปริมาณ (Quantitative data) เป็นกลุ่มประชากรในพื้นที่วิจัยคือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี ที่มีประชากรมากกว่า 800,000 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % = 100 คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 6 ท่าน มีนักการเมืองท้องถิ่น นักวิชาการ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และพระสงฆ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาคือการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่

3.1 เครื่องมือสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire)

3.2 เครื่องมือแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่ ข้อมูลที่สำคัญในช่วงนี้ คือ ข้อมูลแนวคิดทฤษฎี หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และผลงานวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่น

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันและความคิดเห็น จำนวน 100 ชุด ใช้กลุ่มประชากรในพื้นที่วิจัยคือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 6 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิคการวิจัย 3 ชนิด ได้แก่

1) วิเคราะห์เครื่องมือสอบถามความคิดเห็น

แบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมที่มีค่าทางสถิติตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ

2) การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจะกระทำไปพร้อมๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย และหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายในแต่ละครั้งมาจัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปรว่าครบถ้วนเพียงพอและเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลหรือไม่

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา สรุปตามประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. สาเหตุของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเกิดความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น

สาเหตุของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเกิดความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น

ความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา มีสาเหตุจากการเมืองท้องถิ่นมีความต้องอำนาจเพื่อเข้าสู่การครอบครองเงิน แสวงหาผลประโยชน์ แอบอิงกับแหล่งที่มาของอำนาจอันชอบธรรม

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา 5 ประการ คือ การออกเสียงเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง การกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเอกเทศต่อปัญหาทางการเมืองและสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรง และอาจเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย และรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นจากจุดเริ่มต้นที่ไม่ก่อให้เกิดความรุนแรงจนถึงพัฒนาการสู่ความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความรุนแรงทางการเมือง ได้แก่ 1) การแสดงตนอย่างเปิดเผยว่าไปลงคะแนนเสียงเลือกใครในหน่วยเลือกตั้งอันเป็นสถานที่ที่หน่วยงานภาครัฐจัดไว้ตั้งอยู่ในท้องถิ่น ถือเป็นหน้าที่การมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบนี้มักไม่พบปัญหาที่ก่อให้เกิดความรุนแรง(สำเร็จ อริต 2558) 2) การรณรงค์หาเสียงหรือการสนับสนุนผู้สมัครถือว่าเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้เป็นการแสดงจุดยืนอยู่ตรงข้ามกับคู่แข่ง มีการแบ่งแยกมวลชนในท้องถิ่น หากไม่คำนึงถึงคุณธรรมแล้วจะกลายเป็นจุดเริ่มของความรุนแรงได้(พระครูอนุกูลศาสนกิจ 2558) 3) พรรคการเมือง มีการเปิดให้ประชาชนเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่นักการเมืองท้องถิ่นสังกัดอยู่และการเมืองท้องถิ่นเชื่อมโยงการเมืองระดับประเทศการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้หากไม่มีแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนอาจก่อให้เกิดความรุนแรงจากการกระตุ้น การให้ข้อมูลสนับสนุนให้เกิดการกลุ่บยาบที่แยบคายกับคู่แข่งทางการเมืองได้(ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง 2558) 4)

กิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะกิจกรรมในท้องถิ่นที่เป็นกิจกรรมของกลุ่มการเมืองที่จัดขึ้น เพื่อแสดงสัญลักษณ์เรียกร้องหรือสร้างพลังเชิงอำนาจซึ่งบางกิจกรรมอาจนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองได้(ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล 2558) 5) กิจกรรมสร้างสถานการณ์ให้เกิดความรุนแรง เป็นกิจกรรมที่กลุ่มการเมืองจัดขึ้นเพื่อให้เกิดสร้างความวุ่นวายสับสน อาจเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อหวังผลจากกิจกรรมหรืออำนาจต่อรอง (สนอง นกแสง 2558) 6) การสร้างกลุ่มพลังอำนาจลับ เป็นการดึงเอากลุ่มบุคคลที่มีแนวความเชื่อหรือความคิดทางการเมืองแบบเดียวกันเข้ามาปฏิบัติการลับในบางกรณี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งหรือความสับสนได้ และหากมีกรณีเช่นนี้ บางกรณีอาจจะส่งผลให้เกิดความรุนแรงได้เช่นกัน(ผศ.พิเศษ ดร.รอ.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญา, 2558)

กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรงของประชาชน เป็นกลุ่มการเมืองทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกับประชาชน จัดกิจกรรมกลุ่มทั้งผิดกฎหมายและถูกกฎหมาย แสดงออกทางการเมือง จนเป็นชนวนเหตุการณ์ความรุนแรง เช่น การลอบทำร้ายนักการเมืองหรือผู้มีส่วนได้เสียทางการเมืองท้องถิ่น การใส่ร้ายหรือกล่าวโจมตีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม การกลั่นแกล้งกีดกันการเข้าหาเสียงในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งจะเกิดขึ้นมากในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้ง การชุมนุมประท้วงหรือการแสดงสัญลักษณ์ทางการเมือง เป็นการแสดงออกของประชาชนกลุ่มการเมือง ที่พร้อมจะก่อให้เกิดความรุนแรงได้ ทั้งนี้โดยอาศัยสภาพปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ ศาสนาмаาระตุ้นให้เกิดพลังร่วมของประชาชนและสังคม โดยเฉพาะที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริงก็อาจมาประท้วงเรียกร้องความต้องการ ดังจะเห็นได้ว่าในบางครั้งภาวะทางเศรษฐกิจหรือการครองชีพประเทศไทยที่บางช่วงทางเศรษฐกิจดีและมีความผาสุกมั่งคั่ง เกิดอสังหาริมทรัพย์เป็นอย่างมาก แต่เมื่อใดที่เศรษฐกิจไม่ดีและความมั่งคั่งโดยรวมลดลง ย่อมมีผลทำให้ประชาชนตื่นตัวเข้าไปติดต่อนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรมนั้นหนาแน่นที่เป็นการที่ต้องการของท้องถิ่นได้ ประชาชนสามารถเสนอความต้องการผ่านตัวแทนของท้องถิ่น เพื่อให้มีการนำไปพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาได้นอกจากนี้ต้องทำความเข้าใจกับประชาชนถึงบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีความตั้งใจจะพัฒนาท้องถิ่นและพร้อมทำกิจกรรมด้านการส่งเสริมร่วมกับประชาชน ซึ่งการเข้าสู่ตำแหน่งโดยการเลือกตั้งนั้นมิใช่การที่ผู้ลงสมัครต้องปฏิบัติตาม(สำเริง อูริต, 2558)

2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลังเลือกตั้ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 รองลงมาคือ ช่วงเลือกตั้ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 น้อยที่สุดคือ ก่อนการเลือกตั้ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น ก่อนการเลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ไม่ชอบการใช้วิธีการที่แยบยลของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อให้ได้ชัยชนะคู่แข่งในการเลือกตั้ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมาคือ ท่านคิดว่านักการเมืองท้องถิ่นที่มีญาติพี่น้องมาก มีตระกูลดัง มี

บารมีมาก มักจะได้รับการเลือกตั้งเสมอ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 น้อยที่สุดคือ ท่านมีความเข้าใจว่าท่านมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการเลือกตั้งในการเมืองท้องถิ่นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น ช่วงการเลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านเชื่อว่าควรจะมีการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงอย่างเป็นรูปธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ควรจะมีการตั้งกติกามารยาทที่ชัดเจนโดยการรับทราบของประชาชนในท้องถิ่นที่มีการเลือกตั้ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 น้อยที่สุดคือ การที่ภาครัฐหรือองค์กรกลางจัดส่งผู้สังเกตการณ์ลงพื้นที่เยี่ยมทำให้การเลือกตั้งท้องถิ่นสามารถลดความรุนแรงลงได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น ช่วงหลังการเลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านเข้าใจถึงแนวทางการแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นที่ต้องอาศัยหลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาดำเนินการด้วยจึงจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาความรุนแรงลงได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมาคือ ท่านเห็นด้วยกับการนำหลัก "บวร" คือ บ้าน วัด โรงเรียน มาใช้ โดยร่วมกันนำการบูรณาการหลักพุทธธรรมมาป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 น้อยที่สุดคือ ในท้องถิ่นของท่านเคยเกิดความขัดแย้งหรือความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น และวันเวลาที่แปรเปลี่ยนไปสามารถลดความขัดแย้งหรือการแก้แค้นลงได้เอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54

3 บูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น

หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น บูรณาการจากฐานรากทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งประเทศไทยเป็นสังคมที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา และนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาหล่อหลอมจิตใจ มีความเชื่อและปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา มายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมไทยเกิดความขัดแย้งทางการเมืองรุนแรง สื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ได้รับผลกระทบเชิงลบ และสังคมไทยถามหาแนวทางแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งจากรากฐานวัฒนธรรมไทยนำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งการเมืองใหม่ ธรรมาธิปไตย คือ การนำหลักธรรมมาบูรณาการกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนตามหลักประชาธิปไตยส่งผลให้การเมืองท้องถิ่นไทยลดความรุนแรงลง ทั้งนี้การลดการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องที่ต้องมีการรณรงค์ทำความเข้าใจแก่ทุกฝ่าย มีการส่งเสริมกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อให้มีการลดกระแสความขัดแย้ง อันจะนำไปสู่เหตุการณ์ต่างๆ(พระครูไพศาลวัฒน์คุณ, 2558)

แนวทางแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่นจากการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเริ่มจากการตัดวงจรอิทธิพลนักการเมืองที่มีต่อประชาชน ด้วยวิธีการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและทางสังคม ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ นำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึงความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ บริโภคเพื่อให้ร่างกายมั่นคงดำรงอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตดำเนินไป ฉะนั้น ความพอดีหรือสายกลาง อยู่ที่คุณภาพชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ เพราะว่าผู้ที่เป็นชาวพุทธพิจารณาเข้าใจความหมายของการบริโภคว่าเพื่อความสุขภาพดี เพื่อเกื้อกูลต่อการมีชีวิตที่ดี เพื่ออยู่เป็นสุข ส่วนความพอดีหรือมัชฌิมา คือไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ในที่นี้เป็นหลักสำคัญที่ตัดสินพฤติกรรมมนุษย์ของพุทธศาสนาย่อมส่งผลให้กิจกรรมทางการเมือง การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นโดยไม่มุ่งหวังเพื่อกอบโกยประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง จึงไม่มีการเบียดเบียนผู้อื่นสืบเนื่องถึงความเป็นมัชฌิมาก็คือ ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นการไม่สร้างความเดือดร้อนขึ้นมาเมื่อต้องแข่งขันเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง หากต้องให้ตนเองเดือดร้อนหรือให้ครอบครัวและบุคคลอื่นเดือดร้อน ก็จะกลายเป็นประเด็นขึ้นมาได้ เพราะถ้าพ่ายแพ้ก็จะลำบาก ถ้าชนะก็สร้างศัตรู การทำให้ประชาชนเข้าใจเจตนารมณ์ของการปกครองท้องถิ่นที่ต้องอาศัยผู้มีความรู้ความสามารถที่ประชาชนพึงพอใจเข้ามาบริหาร และบุคคลเหล่านั้นย่อมดำรงอยู่ซึ่งหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีที่ังต้องรู้ถึงหลักการทางเศรษฐศาสตร์เรื่องปากท้องของประชาชนด้วย(สนอง นกเส็ง, 2558)

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนที่มีความเป็นตัวของตัวเอง บนพื้นฐานการใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ แสดงออกตามหลักธรรมเป็นธรรมาธิปไตย ที่เชื่อว่าจะทำให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารด้วยปัญญาแล้วจึงแสดงออก มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นปฏิบัติเมื่อแสดงออกทางการเมืองตามหลักประชาธิปไตยด้วยหลักอริยสัจ และอริยมรรค ตามด้วยไตรสิกขา ที่ต้องด้วยให้ทั้งนักการเมืองและประชาชนลงมือปฏิบัติเองด้วยตนเองจึงจะนำไปสู่การลดความรุนแรงทางการเมือง

ส่วนปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองหากมองโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วถือเป็นเรื่องปกติ เพราะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทั้งสิ้น แต่ความขัดแย้งก็ไม่ใช่ความรุนแรง เนื่องจากความขัดแย้งทางการเมืองถือว่าเป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่งเท่านั้น และอาจจะมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ผลประโยชน์ขัดกัน ความคิดเห็นไม่ตรงกัน การขาดอุดมคติทางการเมืองที่แน่นอน เป็นต้น ในการแก้ปัญหานี้ ตามทัศนะของพุทธศาสนาแล้ว นักการเมืองจะต้องมีธรรมะสำหรับนักบริหาร นักปกครองซึ่งพระพุทธองค์ได้แสดงว่า เป็นคุณสมบัติของนักปกครองหรือผู้บริหารปรากฏในพระคัมภีร์ศาสนาหลายแห่งด้วยเช่นกัน

5. อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยและอภิปรายข้อค้นพบใหม่จากการทำวิจัยดังนี้

1. สาเหตุของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเกิดความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น

ความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา มีได้มีสาเหตุจากความขัดแย้งส่วนตัวเท่านั้น แต่มีสาเหตุจากนักการเมืองท้องถิ่นมีความต้องอำนาจเพื่อเข้าสู่การครอบครองเงิน แสวงหาผลประโยชน์ แอบอิงกับแหล่งที่มาของอำนาจอันชอบธรรม คือ ประชาชน การอิงแอบอำนาจประชาชน ครองใจประชาชน การแย่งชิงมวลชน สร้างความได้เปรียบทางการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา ไม่ว่าจะเป็นเกิดโดยความเต็มใจหรือไม่เต็มใจ ประสบผลสำเร็จหรือไม่ประสบผลสำเร็จ ใช้วิธีที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ถูกกฎหมาย มีผลอิทธิพลต่อการเมืองท้องถิ่น สำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย สอดคล้องกับ(จิรายุ ทรัพย์สิน, 2545) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาประชาธิปไตย: ในมิติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์” ผลการศึกษาพบว่า การเมืองการปกครองท้องถิ่นสุรินทร์ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น ประชาชนในท้องถิ่นรู้จัก ตนเองและมีความผูกพัน ห่วงใยและต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ คือกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและพัฒนาในลำดับต่อไป

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีและพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นกิจกรรมตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง และภายหลังการเลือกตั้ง ดังจะสอดคล้องกับกิจกรรมเหล่านี้คือ การออกเสียงเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง การกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเอกเทศต่อปัญหาทางการเมืองและสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรงและอาจเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย และรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นจากจุดเริ่มต้นไม่ก่อให้เกิดความรุนแรงจนถึงพัฒนาการสู่การเพิ่มความรุนแรงทางการเมือง ได้แก่ 1) การแสดงตนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2) การช่วยรณรงค์หาเสียง 3) การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง 4) กิจกรรมทางการเมือง 5) กิจกรรมสร้างสถานการณ์ 6) การสร้างกลุ่มพลังอำนาจลับ ใน 6 รูปแบบนี้มีข้อ 5 ที่เป็นกิจกรรมสร้างสถานการณ์อันนำไปสู่ความรุนแรงและมีการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อน จะพบว่ามีการจัดกิจกรรมของกลุ่มทั้งผิดกฎหมายและถูกกฎหมายเป็นการแสดงออกทางการเมือง ได้แก่ 1) การลอบทำร้ายบุคคลสำคัญทางการเมืองฝ่ายตรงข้าม กล่าวโจมตีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม การทำร้ายร่างกายด้วยการชกต่อย ซึ่งเกิดขึ้นแก่นักการเมืองและหัวหน้าคณะทุกครั้งเมื่อมีการหาเสียงเลือกตั้ง 2) การประท้วงเป็นการแสดงออกของประชาชน กลุ่มการเมืองเน้นใช้ความรุนแรงและทำกันเป็นกลุ่ม โดยอาศัยสภาพปัญหาทางสังคมมากระตุ้นให้เกิดพลังร่วมของประชาชนและสังคม โดยเฉพาะการไม่เข้าถึงข้อมูล

ถูกต้องของประชาชนมาช่วยให้เกิดการ ประท้วง เรียกร้องความต้องการ ภาวะทางเศรษฐกิจหรือ การครองชีพประเทศไทยบางช่วงทางเศรษฐกิจดีและมีความมั่นคง เปิดโอกาสประชาธิปไตยได้มาก ช่วงประเทศไทยมีเศรษฐกิจไม่ดีและความมั่นคงโดยรวม ลดลง ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วน ร่วมเรียกร้องทางการเมืองมากขึ้น สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า ปัจจุบัน กระแสการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เน้นการกระจายอำนาจการปกครองสู่ ท้องถิ่นก็เป็นส่วน หนึ่งที่ทำให้เกิดความสงสัยกันว่า กลับกลายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดความรุนแรงต่อการแข่งขัน แกร่งแย่งตำแหน่งหน้าที่ และขัดขวางผลประโยชน์ที่คนชั้นกลางในชุมชนต่างมุ่งแสวงหาตำแหน่งใน การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะต้องการอำนาจทางการบริหาร ซึ่งอาจจะเอื้อให้เกิดธุรกิจ การเมืองภายใต้ระบบอุปถัมภ์และระบบหัวคะแนน เพื่อที่จะถอนทุนคืน จากการใช้เงินในการหา เสียง เพื่อเข้าสู่อำนาจในท้องถิ่น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2543)

2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น โดย ภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ หลังเลือกตั้ง รองลงมาคือ ช่วงเลือกตั้ง น้อย ที่สุดคือ ก่อนการเลือกตั้ง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น ก่อนการ เลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ไม่ชอบการใช้ วิธีการที่แยบยลของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อให้ได้ชัยชนะคู่แข่งในการเลือกตั้ง รองลงมาคือ ท่าน คิดว่านักการเมืองท้องถิ่นที่มีญาติพี่น้องมาก มีตระกูลดัง มีบารมีมาก มักจะได้รับการเลือกตั้งเสมอ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น ช่วงการ เลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านเชื่อว่าจะมีการนำหลัก พุทธธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงอย่างเป็นรูปธรรม รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการ รณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ควรจะมีการตั้งกติการายาที่ชัดเจนโดยการรับทราบของประชาชนใน ท้องถิ่นที่มีการเลือกตั้ง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น ช่วงหลัง การเลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านเข้าใจถึงแนวทางการ แก้ปัญหาความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นที่ต้องอาศัยหลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาดำเนินการด้วยจึงจะช่วยลด ปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาความรุนแรงลงได้ รองลงมาคือ ท่านเห็นด้วยกับการนำหลัก "บวร" คือ บ้าน วัด โรงเรียน มาใช้ โดยร่วมกันนำการบูรณาการหลักพุทธธรรมมาป้องกันและแก้ปัญหาความ รุนแรงในการเมืองท้องถิ่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3 บูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น

หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น บูรณาการจากฐาน วัฒนธรรมไทยที่เป็นสังคมยอมรับและนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาหล่อหลอมจิตใจ เชื่อและ ปฏิบัติตามคำสอนในมายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยง

สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมไทยเกิดความขัดแย้งทางการเมืองรุนแรง สื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ได้รับผลกระทบเชิงลบ และสังคมไทยถวิลหาแนวทางแก้ปัญหา ความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งจากรากฐาน วัฒนธรรมไทยนำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งการเมืองใหม่ ธรรมาธิปไตย คือ การนำ หลักธรรมมาบูรณาการกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนตามหลักประชาธิปไตยส่งผลให้ การเมืองท้องถิ่นไทยลดความรุนแรงลง เริ่มจากการตัดวงจรอิทธิพลนักการเมืองที่มีต่อประชาชน ด้วยวิธีการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและทางสังคม ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ นำ หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึง ความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ บริโภคเพื่อให้ร่างกายมั่นคงดำรงอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตดำเนินไป เพื่อกำจัดทุกข์เวทนาเก่า เพื่อป้องกันมิให้มีทุกข์เวทนาใหม่ เพื่อเกื้อหนุนชีวิต อันประเสริฐ เพื่อเกื้อกูลต่อชีวิตที่ดีงาม เวลาบริโภคจะต้องเข้าใจความหมายอย่างนี้ และบริโภคให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย แล้วความพอดีก็อยู่ที่นี้ ฉะนั้น ความพอดีหรือสายกลางอยู่ที่คุณภาพชีวิต มาบรรจบกับความพึงพอใจ เพราะว่าผู้ที่เป็นชาวพุทธพึงพิจารณาเข้าใจเกี่ยวกับการบริโภคว่าเพื่อความ มีความมีความสุขดี เพื่อเกื้อกูล ต่อการมีชีวิตที่ดี เพื่ออยู่เป็นสุข

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนที่มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความมั่นคงทาง เศรษฐกิจ วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารด้วยปัญญาแล้วจึงแสดงออก มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นปฏิบัติเมื่อแสดงออกทางการเมืองตามหลักประชาธิปไตย ได้แก่ หลักการวิเคราะห์ข้อสารยุค ดิจิตอล ทั้งจริงและเท็จ ด้วย อริยสัจ ความจริงอันที่สัมพันธ์กัน 4 ประการ 1) ทุกข์ 2) สมุทัย 3) นิโรธ 4) มรรค หรืออริยมรรคมีองค์ 8 วิธีการปรับการแสดงออกที่ไม่ยึดติดกับตัวตน พวกพ้อง เน้นเรียนรู้ถอดบทเรียนตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องลงมือปฏิบัติด้วยประชาชนเองเริ่ม ที่ตนเองจึงจะไปสู่การลดความรุนแรงทางการเมือง สอดคล้องกับ ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา” ผลการศึกษา พบว่า สารสำคัญของหลัก ไตรสิกขามี 3 อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การศึกษาตามหลักไตรสิกขามีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ การจัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ การสร้างสัมมาทิฐิ การศึกษาตามหลัก ไตรสิกขา และการวัดและประเมินผลการศึกษาตามหลักไตรสิกขา หลักไตรสิกขาที่มีมาอยู่ใน วัชชี ปุตตสูตร ทุติยสิกขัตตยสูตร และตติยสิกขาสูตร กำเนิดการศึกษาสมัยพุทธกาลเริ่มจากกลุ่มปัญจ วัคคีย์ ผู้ศึกษาสมัยพุทธกาลแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบรรพชิตและกลุ่มคฤหัสถ์ ทั้งสองกลุ่มนี้ได้มีการ กำหนดคุณสมบัติไว้แตกต่างกันด้วย ขอบเขตของการศึกษาในพระพุทธศาสนารวมอยู่ในหลัก ไตรสิกขา การเรียนการสอนในสมัยพุทธกาลมีลักษณะเป็นแบบ มุขปาฐะ การศึกษาตามหลัก ไตรสิกขามีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ จัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ สร้าง สัมมาทิฐิ ฝึกตามหลักไตรสิกขา วัดและประเมินผลตามหลักไตรสิกขา

ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งทางการเมืองที่เป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่ง นั้นอาจจะมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ผลประโยชน์ขัดกัน ความคิดเห็นไม่ตรงกัน การขาด อุดมคติทางการเมืองที่แน่นอน เป็นต้น ในการแก้ปัญหานี้ตามทัศนะของพุทธศาสนาแล้วจะต้องเริ่ม

จากผู้ที่ต้องการจะลงสมัครรับเลือกตั้ง เพราะเมื่อการเป็นนักการเมืองจะต้องมีธรรมะสำหรับนักบริหารนักปกครอง ซึ่งเป็นไปอย่างที่เราพุทธองค์ได้แสดงว่าเป็นคุณสมบัติของนักปกครองหรือผู้บริหาร ซึ่งได้แสดงไว้ใน อรรถกถาอัฐกนิบาตอังคตตรนิกาย มีใจความว่าผู้ปกครองหรือนักบริหารนั้นจะต้องทำนุบำรุงประชากรราษฎร์ด้วยหลักธรรมที่เรียกว่าราชสังคหวัตถุ ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นการแสดงออกถึงการยอมรับและปฏิเสธเบื้องหน้าเบื้องหลังของนักการเมืองที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารองค์กร

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชน สนับสนุนให้ประชาชนระดับฐานรากพึ่งพาตนเอง และสร้างองค์กรชุมชนดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
2. รัฐบาลควรสนับสนุนการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการแสดงบทบาททางการเมืองในท้องถิ่นที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ประชาชนและองค์กรชุมชนต้องค้นหาความต้องการพึ่งพาตนเองทางธุรกิจชุมชน และจัดทำ แผนพัฒนาธุรกิจชุมชนเสนอต่อรัฐบาล
2. รัฐบาลควรสนับสนุนเชื่อมโยงกับหน่วยงานในท้องถิ่น ส่งเสริมธุรกิจชุมชนที่องค์กรชุมชนและ ประชาชนเสนอมา เพื่อให้ประชาชนได้ขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดการพึ่งพานักการเมืองท้องถิ่นน้อยลง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาธุรกิจชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงบทบาททางการเมืองของประชาชนฐานราก
2. การแสดงบทบาททางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยในบริบทของสังคมไทย

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2551).
 โกวิท พวงงาม. (2544). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต*. คณะสังคม
 สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 จิรายุ ทรัพย์สิน. (2545). *การพัฒนาประชาธิปไตย : ในมิติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*
 กรณีศึกษาการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ *รายงานการวิจัย*. สุรินทร์ : ศูนย์เครือข่าย
 การเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,

ปิยะนุช เงินคล้าย. (2540). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท” รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก. (2542). *การบริหารโรงเรียนเป็นฐานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บุ๊คพ้อยท์.

**ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ
DECISION-MAKING ABILITY IN SCIENCE OF MATHAYOM SUKSA 3
STUDENTS TAUGHT THROUGH YONISOMANASIKAN APPROACH.**

พระทวีศักดิ์ แดงขาวเขียว * สุทธิกัญจน์ ทิพย์เกษร**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาความสามารถในการตัดสินใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ (2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมพระเจ้านครหลวง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 29 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการตัดสินใจ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยร้อยละ และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า

1. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

* หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษา (วิทยาศาสตร์ศึกษา)
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

** ภาควิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำสำคัญ: ความสามารถในการตัดสินใจ; การสอนแบบโยนิโสมนสิการ; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ABSTRACT

The purposes of this research study were 1) to study the Decision-making ability in science of mathayom suksa 3 students taught through *Yonisomanasikan* Approach and 2) to study the science learning achievement of mathayom suksa 3 students taught through *Yonisomanasikan* Approach. The population of this study was 29 mathayom suksa 3 students of Phrapariyattidhamma *Prajaotonluang* school, Banghong District, Lamphun Province during the second semester of the academic year 2016. The instruments used in this study consisted of 1) Learning management plans taught through *Yonisomanasikan* Approach on the topic of Environmental and Resource 2) The Decision-making ability in science test and 3) The science learning achievement test on the topic of Environmental and Resource. Statistics used in the data analysis included mean, mean of percentage and standard deviation by using computer program. Research findings were as follows :

1. The average of decision-making ability in science post-test score of the students taught through *Yonisomanasikan* Approach was higher than that of pre-test ones.

2. The average of science learning achievement post-test score on the topic of Environmental and Resource of the students taught through *Yonisomanasikan* Approach was higher than that of pre-test ones.

Keywords: Decision-making ability; *Yonisomanasikan* Approach; chievement; mathayom suksa 3 students

1. บทนำ

การศึกษานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นที่สุดต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ ดังที่ท่านพระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2543) ได้กล่าวว่า “การศึกษาไม่ใช่เพียงเครื่องมือพัฒนาเท่านั้น แต่มันเป็นตัวการในการพัฒนาทีเดียว” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่คนของประเทศใดประเทศหนึ่งจะพัฒนาไปในทิศทางเช่นใด จึงขึ้นอยู่กับการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งการศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญอยู่ในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้และผลผลิตต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและการทำงาน เหล่านี้ล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่น ๆ

วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ ได้พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ วิจัย มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลาย และมีประสิทธิภาพที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-based society) ดังนั้นทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะมีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ และมีคุณธรรม ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์มุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการมีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ โดยใช้กระบวนการในการสืบเสาะหาความรู้ และการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับระดับชั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

จากการรายงานผลการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ที่จัดขึ้นโดยองค์การความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือที่เรียกว่า OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินว่านักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับ จะได้รับการเตรียมพร้อมความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นประชาชนที่มีคุณภาพในอนาคต และมีส่วนร่วมสร้างสังคมได้หรือไม่ เพียงใด โดยการประเมินแบ่งเป็นสามระยะ โดยระยะที่ 3 (PISA ปี 2006-2015) โดยเน้นวัดสมรรถนะ 3 ด้าน คือ ด้านการอ่าน ด้านคณิตศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ พบว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 50 มีคะแนนด้าน

คณิตศาสตร์ คะแนน 427 คะแนน จากค่าเฉลี่ย 494 คะแนน มีคะแนนด้านการอ่าน 441 คะแนน จากค่าเฉลี่ย 496 คะแนน มีคะแนนด้านวิทยาศาสตร์ 444 คะแนน จากค่าเฉลี่ย 501 คะแนน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหาของเด็กไทยอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐานนานาชาติ ดังนั้นการเรียน การสอนวิชาวิทยาศาสตร์จึงควรเน้นวิธีการสอนที่ให้นักเรียนเป็นสำคัญ และฝึกให้นักเรียนคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น เพื่อให้ นักเรียนสามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

การคิดแก้ปัญหาคือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการคิดทั้งหมด เนื่องจากเป็นพื้นฐานของความคิดอื่น และเป็นความสามารถในการคิดที่สำคัญและจำเป็นของมนุษย์ที่อยู่ในภาวะสังคมปัจจุบัน ทำให้ความสามารถในการแก้ปัญหา ถูกกำหนดให้เป็นสมรรถนะสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องเกิดขึ้นกับนักเรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ความสามารถในการแก้ปัญหานั้นเป็นสิ่งที่ต้องใช้ความรู้ และการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา ดังที่ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปเกี่ยวกับการแก้ปัญหว่าเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนของสมองที่ต้องอาศัยสติปัญญา ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดการรับรู้ พฤติกรรมต่าง ๆ ประสบการณ์เดิม ทั้งทางตรงและทางอ้อม มโนคติ กฎเกณฑ์ ข้อสรุป การพิจารณา การสังเกตเพื่อหาแนวทางปฏิบัติให้ปัญหานั้นหมดไปและบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ต้องการ นอกจากนี้ ภพ เลหาไพบูลย์ (ภพ เลหาไพบูลย์, 2542) กล่าวถึงความสำคัญของการแก้ปัญหต่อการสร้างความรู้ทางวิทยาศาสตร์ว่า “ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้มาจากการนำกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการสืบค้นแก้ปัญหาสิ่งที่สงสัยให้ชัดเจนและความรู้ความเข้าใจของปัญหาทำให้เกิดมโนคติ” จะเห็นได้ว่าหากนักเรียนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาจะทำให้สามารถหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้ดี ดังนั้นหากมีการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยพยายามสร้างสถานการณ์หรือปัญหาให้นักเรียนได้ฝึกการคิด พิสูจน์และตรวจสอบหาคำตอบของปัญหาลittle ๆ ย่อมจะทำให้ นักเรียนเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และสามารถนำหลักการคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริงได้ ในการแก้ปัญหานั้นจะต้องมีกระบวนการในการตัดสินใจว่าจะเลือกแก้ปัญหด้วยวิธีการใดจึงจะดีที่สุด ซึ่งจะทำให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องต่อชีวิตของตนเอง และต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางสังคมทางธรรมชาติ ย่อมเกิดความดีงาม และมีความสุขที่แท้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) จึงถือว่าได้ว่าการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา ดังที่ วณิช สุธาร์ตน์ (วณิช สุธา, 2547) ได้กล่าวว่า “การตัดสินใจถือได้ว่าเป็นวิธีการคิดแก้ปัญหาเมื่อบุคคลเกี่ยวข้องกับทางเลือกที่มีอยู่หลายทาง การตัดสินใจจึงถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดอดแทรกอยู่ในการดำเนินชีวิต เป็นวิธีการคิดแบบหนึ่งซึ่งถือว่ามี ความสำคัญยิ่ง และเป็นหนึ่งของกระบวนการแก้ปัญหาทั้งหลาย” และ Beyer (1987)

กล่าวถึงการสอนให้นักเรียนตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย (Define the Goal) เป็นการบอกถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการตัดสินใจแก้ปัญหา ขั้นที่ 2 ระบุทางเลือก (Identify Alternatives) เป็นการระดมทางเลือกหรือระดมวิธีที่ใช้แก้ปัญหาโดยการศึกษาจากกรณีและทางเลือกที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ทางเลือก (Analyze Alternatives) เป็นการสำรวจจุดมุ่งหมาย วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของทางเลือกแต่ละทางที่ได้รับไว้โดย คำนึงถึงผลที่ตามมาทั้งในระยะยาวและระยะสั้น ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ ขั้นที่ 4 ลำดับความสำคัญของทางเลือก (Rank Alternatives) เป็นการเรียงลำดับความสำคัญของทางเลือกจากการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของทางเลือกแต่ละทาง ขั้นที่ 5 ทางเลือกที่ดีที่สุด (Choose the Best Alternative) เป็นการตัดสินใจเลือกวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหา จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การตัดสินใจจะต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้ การตัดสินใจบรรลุตามจุดมุ่งหมายและสามารถเลือกทางปฏิบัติที่ทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งพอจะสรุปเป็นขั้นตอน คือ ทำความเข้าใจกับตัวปัญหาที่แท้จริง รวบรวมข้อมูลเพื่อให้สามารถอธิบายประเด็นปัญหาได้ กำหนดทางเลือกและทางออกสำหรับสถานการณ์ไว้อย่างหลากหลาย ทางวิเคราะห์เปรียบเทียบผลดีผลเสียของทางเลือกและตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ซึ่งการสอนให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาและมีกระบวนการตัดสินใจในการรับหรือเลือกใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญ ดังที่ประมวล ศิริพันธ์แก้ว (ประมวล ศิริพันธ์แก้ว, 2540) ได้เสนอเป้าหมายสำคัญในการสอนวิทยาศาสตร์ไว้ประการหนึ่งสรุปได้ว่า การสอนวิทยาศาสตร์ต้องให้นักเรียนสามารถนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาและตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นความสามารถในการตัดสินใจจึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาควบคู่กับความสามารถในการแก้ปัญหาเพื่อให้ได้แนวทางที่ดีที่สุด ซึ่งการตัดสินใจและการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสติปัญญาและการคิดเราอาจไม่สามารถตัดสินใจหรือแก้ปัญหาได้ถ้าปราศจากการคิด การคิดจึงเป็นพฤติกรรมภายในที่ซับซ้อนซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้มีการพัฒนาทางสติปัญญาในระดับสูงเท่านั้น สิ่งสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอนคือ ต้องเน้นให้นักเรียนรู้จักใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยเฉพาะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ในการตัดสินใจรับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ แล้วนำไปใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อรู้จักคิด คิดเป็น เข้าใจ คิดเห็นดีงาม ถูกต้องตรงตามความจริงแล้ว การคิด การพูด การกระทำ และการแสดงออกหรือปฏิบัติการต่างๆ ก็ถูกต้องดีงาม เกื้อกูล นำไปสู่การดับทุกข์ แก้ไขปัญหาได้ จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การตัดสินใจและการ

แก้ปัญหาได้จะต้องมีความสามารถในการคิด ซึ่งการสอนรูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมการคิด คือ การสอนแบบโยนิโสมนสิการ

วิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการเป็นการพัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และเป็นการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ การได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกคายและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง โดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์มีโอกาสคิดและแสดงออกอย่างถูกวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (ทีศนา แชมมณี, 2556) ในทัศนะของพระราชวรมนิได้ประมวลวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการไว้ 10 วิธี ได้แก่ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบหรือกระจายเนื้อหา วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา วิธีคิดแบบแก้ปัญหาหรือวิธีคิดแบบอริยสัจสี่ วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน และวิธีคิดแบบวิวิธชาต (สุนน อมรวิวัฒน์, 2530)

วิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการที่เสนอโดย สุนน อมรวิวัฒน์ เป็นวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจได้ ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนการสอนได้ดังนี้ คือ 1. ชี้นำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน จะมีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน โดยที่ครูปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรต่อนักเรียน หลังจากนั้นจะมีการเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ 2. ชี้นสอน ครูจะเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ แนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล และครูฝึกการรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ กระตุ้นให้นักเรียนคิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด สรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่า โดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา หลังจากนั้นให้นักเรียนดำเนินการเลือกและตัดสินใจ 3. ชี้นสรุป ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การปฏิบัติทุกขั้นตอน ร่วมกันอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้สรุปผลการปฏิบัติ บทเรียน และครูจะวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งรูปแบบการสอนดังกล่าวสามารถส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจได้ และยังเป็น การเพิ่มความรู้ควบคู่คุณธรรมทางจิตใจไปด้วย

จากความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์นั้นสามารถนำเอาวิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ได้ โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษากับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 3 ที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่นักเรียนสัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์เรามีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด ทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในการดำรงชีวิต เพราะทรัพยากรธรรมชาติเป็นบ่อเกิดแห่งปัจจัยสี่และเครื่องอำนวยความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ หากทรัพยากรธรรมชาติชนิดใดเกิดมีความผิดปกติ ย่อมจะส่งผลไปยังการดำเนินชีวิตของมนุษย์ นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาปัญญากระบวนการคิด และความสามารถในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาของนักเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ

3. วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ไว้ดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมพระเจ้านครหลวง อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวนทั้งหมด 29 รูป
2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ การศึกษาความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการตัดสินใจ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาขอบข่ายเนื้อหาและวิเคราะห์ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนของ สุมณ อมรวิวัฒน์ และศึกษาความสามารถในการตัดสินใจตามกระบวนการตัดสินใจของ Beyer (1987) จากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้น ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย อันได้แก่ 1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการตัดสินใจ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยผู้วิจัยศึกษาขอบข่ายเนื้อหาและวิเคราะห์ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนของ สุมณ อมรวิวัฒน์ และความสามารถในการตัดสินใจตามกระบวนการตัดสินใจของ Beyer (1987) หลังจากนั้นได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 5 แผน ระยะเวลาในการสอน 14 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ สามารถสรุปขั้นตอนการสอนได้ดังนี้ คือ 1. ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน จะมีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน โดยที่ครูปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรต่อนักเรียน หลังจากนั้นจะมีการเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ 2. ขั้นสอน ครูจะเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ แนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล และครูฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ กระตุ้นให้นักเรียนคิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด สรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่าโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา หลังจากนั้นให้นักเรียนดำเนินการเลือกและตัดสินใจ 3. ขั้นสรุป ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การปฏิบัติทุกขั้นตอน ร่วมกันอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้สรุปผลการปฏิบัติ บทเรียน และครูจะวัดและประเมินผลการเรียนการสอน จากนั้น

นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบเพื่อหาข้อบกพร่องและให้ข้อเสนอแนะแล้วปรับปรุงแก้ไข จนได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) = 0.925

1.2 แบบวัดความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร เกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจ หลังจากนั้นได้ดำเนินการสร้างแบบวัดความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยโจทย์เป็นสถานการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีลักษณะเป็นข้อความ ข้อมูล และภาพ จำนวน 6 สถานการณ์ ซึ่งในแต่ละสถานการณ์ประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ข้อที่วัดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ตามพฤติกรรมบ่งชี้ตามขั้นตอนของ Beyer (1987) ดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย ขั้นที่ 2 ระบุทางเลือก ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ทางเลือก ขั้นที่ 4 ลำดับความสำคัญของทางเลือก ขั้นที่ 5 ทางเลือกที่ดีที่สุด โดยกำหนดเวลาในการทำแบบวัดฯ 90 นาที จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบเพื่อหาข้อบกพร่องและให้ข้อเสนอแนะแล้วปรับปรุงแก้ไข ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) = 0.996 แล้วจึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร (Try out) คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 29 รูป และนำมาวิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) = 0.997 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.79-1.00 และค่าความยากง่ายอยู่ในช่วง 0.40-0.54

1.3 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา สารและมาตรฐานการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เพื่อใช้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยวิเคราะห์พฤติกรรมตามแนวคิดของ Klopfer (1971) ทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านความรู้และความจำ ด้านความเข้าใจ ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และด้านการนำความรู้และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ จากนั้นนำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบเพื่อหาข้อบกพร่องและให้ข้อเสนอแนะแล้วปรับปรุงแก้ไข ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) = 0.998 แล้วจึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร (Try out) คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 29 รูป และนำมาวิเคราะห์เพื่อคัดเลือกแบบวัดที่มีค่าสถิติผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้จำนวน 30 ข้อ ได้ค่าความ

เชื่อมั่น $KR-20 = 0.96$ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.21-0.93 และค่าความยากง่ายอยู่ในช่วง 0.28-0.79

2. ก่อนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มละ 5 รูป คณะความสามารถซึ่งในแต่ละกลุ่มประกอบไปด้วยนักเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน โดยพิจารณาจากผลการเรียนของนักเรียนในภาคเรียนที่ผ่านมา กำหนดหมายเลขประจำกลุ่มและหมายเลขสมาชิกให้กับนักเรียนแต่ละกลุ่ม หลังจากนั้นปฐมนิเทศนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูและนักเรียน รวมไปถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการ

3. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับประชากรโดยใช้แบบวัดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้วเก็บรวบรวมข้อมูลผลการทดสอบก่อนเรียนเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

4. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 5 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 14 ชั่วโมง

5. เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยทำการทดสอบกับประชากรหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบวัดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ฉบับเดิม จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลผลการทดสอบหลังเรียนเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

6. นำคะแนนที่รวบรวมได้จากแบบวัดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ทั้งก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติและแปลผลข้อมูลต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มประชากร

2. หาค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มประชากร

4. ผลการศึกษา

4.1 ผลการศึกษาความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนความสามารถ ในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ (คะแนนเต็ม 90 คะแนน)

ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์				
	N	μ	σ	μ ร้อยละ
ก่อนเรียน	29	23.38	19.77	25.98
หลังเรียน	29	76.66	12.59	85.18

จากตารางที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ตามพฤติกรรมบ่งชี้ในขั้นตอนของ Beyer (1987) ที่กำหนดไว้พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 23.38 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 25.98 ซึ่งความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับปรับปรุง และนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 76.66 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.18 ซึ่งความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับดี แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการมีความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น

4.2 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	μ	σ	μ ร้อยละ
ก่อนเรียน	29	12.31	4.20	41.03
หลังเรียน	29	21.10	4.54	70.33

จากตารางที่ 2 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555 : 22) พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.31 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 41.03 ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด และนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 21.10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 70.33 ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับดี แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียน ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วย การเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น

5. อภิปรายผลผลการศึกษา

5.1 ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาให้นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน และในแต่ละขั้นตอนก็ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ดังนี้

1) ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน ในขั้นนี้จะมีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับระดับของชั้นเรียน วัยของนักเรียน โดยครูจะให้นักเรียนนั่งทำสมาธิ และฟังเสียงดนตรีบำบัดหรือหลักธรรมะ ก่อนเรียน 5 นาที เพื่อให้ นักเรียนมีจิตที่มีสมาธิพร้อมกับการเรียนรู้ และในขั้นนำนี้ครูจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน โดยการที่ครูเป็นกัลยาณมิตร กล่าวคือ ครูจะทำตนให้เป็นที่เคารพ รักของนักเรียนโดยมีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งจะทำให้ นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ หลังจากนั้นครูจะเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจเพื่อนำเข้าสู่ บทเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การตั้งคำถามกระตุ้นให้คิด นำรูปภาพที่น่าสนใจ เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ หรือจากการสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับประเด็นที่เคยสงสัย กระตุ้น ยั่วยุให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น และอยากนำเสนอความคิดเห็นของตนเอง จาก การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่านักเรียนให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ส่งผลให้นักเรียนเกิดความตื่นตัวในการ เรียนรู้ กล้าแสดงออก เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้อันนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนเกิด ปัญญาสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ สมุน อมรวิวัฒน์ (2530) ที่ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ เริ่มต้นการ สอนด้วยศรัทธา คือการจัดห้องเรียนหรือสถานที่เรียนที่ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นในตัวครู เนื้อหาที่เรียน และวิธีการเรียนว่าจะเกิดประโยชน์สูงสุด ครูต้องเป็นกัลยาณมิตรคือ เป็นผู้รู้ มีมารยาททั้งดงาม เปี่ยมด้วยคุณธรรมและมีความสามารถในการสอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียน เกิดฉันทะมีความพากเพียร ขยันมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ จึงมีการพัฒนาการคิดด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกกายและ นำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง แสดงออกอย่างถูกวิธี ซึ่งจะช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญา และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมก็เป็นผลมาจาก ความสามารถในการตัดสินใจ เช่นเดียวกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2555) ที่ กล่าวไว้ว่า ความก้าวหน้าไปในมรรคาแห่งความดีงามสู่จุดหมายแห่งชีวิต จะเป็นไปได้อย่าง สมฤทธิ์ผลมากที่สุด ต้องอาศัยปัจจัยสอง คือปัจจัยทางสังคม คือ ความมีกัลยาณมิตร และ ปัจจัยภายในตัวบุคคลที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ เพราะว่าคนทั่วไปจะต้องอาศัยปัจจัยทาง สังคมเป็นทั้งเครื่องจุดชนวนความรู้จักคิดที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการในเบื้องต้น และเป็น เครื่องประคับประคองคอยเสริมเติมและกระตุ้นโยนิโสมนสิการนั้นในระหว่างก้าวเดิน คืบหน้าต่อ ๆ ไป ซึ่งจะทำให้เกิดความประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ ช่วย หนุนและเสริมซึ่งกันและกัน

2) ขั้นสอนในขั้นสอนนี้เมื่อครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน แนะนำ แหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล ครูจะให้นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล และมีการจัด

กิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ คิดตามแบบโยนิโสมนสิการ อันได้แก่ (1) วิธีคิดแบบสืบ-สาวเหตุปัจจัย (2) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบหรือกระจายเนื้อหา (3) วิธีคิดแบบอริยสัจหรือวิธีคิดแบบแก้ปัญห (4) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เพื่อให้เกิดการคิดตามกระบวนการตัดสินใจของ Beyer (1987) มี 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย ขั้นที่ 2 ระบุทางเลือก ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ทางเลือก ขั้นที่ 4 ลำดับความสำคัญของทางเลือก และขั้นที่ 5 ทางเลือกที่ดีที่สุด ในการทำใบกิจกรรมของนักเรียนจะต้องใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่สอดคล้องกับเรื่องที่นักเรียนศึกษามาคิดพิจารณา เพื่อให้เกิดกระบวนการตัดสินใจตามขั้นตอนของ Beyer (1987) ดังนี้ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบอริยสัจ (ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา หรือขั้นทุกข์) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ โดยวิธีคิดที่กล่าวข้างต้นนี้จะทำให้นักเรียนมีการพิจารณาว่าปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีปัญหาอะไร แยกแยะประเด็นออกมา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป เมื่อนักเรียนได้ปัญหาแล้ว นักเรียนก็จะสามารถกำหนดเป้าหมายในการตัดสินใจแก้ปัญห (ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย ตามขั้นตอนการตัดสินใจจากแนวคิดของ Beyer (1987) เมื่อมีการกำหนดเป้าหมายแล้วนักเรียน ก็จะมีการระบุทางเลือกของการตัดสินใจแก้ปัญห ตามขั้นที่ 2 ระบุทางเลือก ตามขั้นตอนการตัดสินใจจากแนวคิดของ Beyer (1987) ซึ่งเป็นการระดมทางเลือกหรือระดมวิธีที่ใช้แก้ปัญห โดยขั้นนี้นักเรียนจะใช้วิธีคิดแบบอริยสัจ ในขั้นที่ 2 ตั้งสมมติฐาน หรือขั้นสมมุติให้ได้คำนึงถึงสาเหตุของปัญหานั้น ๆ ว่าควรแก้ไขอย่างไร และก็ตรงไหน ผิดเสนอทางเลือกอย่างมีเหตุผลจากสถานการณ์ที่กำหนดเพื่อเป็นทางเลือกในการตัดสินใจ โดยมีการนำความรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์หรือข้อมูลที่เป็นมาใช้ในการรวบรวมวิธีการที่เป็นทางแก้ปัญห เมื่อนักเรียนได้ทางเลือกในการแก้ปัญหแล้ว ก็จะเข้าสู่ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ทางเลือก เป็นการสำรวจจุดมุ่งหมายวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของทางเลือกแต่ละทาง และขั้นที่ 4 ลำดับความสำคัญของทางเลือก เป็นการเรียงลำดับความสำคัญของทางเลือกจากการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของทางเลือกแต่ละทาง ในขั้นนี้นักเรียนจะได้ฝึกวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียต้องตัดสินใจ ซึ่งนำทางเลือกเพื่อจัดลำดับความสำคัญของทางเลือก ตามขั้นตอนการตัดสินใจจากแนวคิดของ Beyer (1987) โดยในขั้นที่ 3 และ ขั้นที่ 4 ครูจะแนะนำให้นักเรียนใช้วิธีคิดแบบอริยสัจ ในขั้นที่ 3 ขั้นทดลองและรวบรวมข้อมูล หรือขั้นนิโรธ ควบคู่กับวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เพื่อให้นักเรียนกำหนดกรอบวิธีคิดในการแก้ปัญหาย่างเป็นระบบ มองให้ครบทั้งข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไขหาทางออกให้หลุดรอดปลอดภัยจากข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้รู้และเข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริงทั้งด้านดี ด้านเสีย เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ได้สมบูรณ์ต่อไป ในขั้นตอนสุดท้าย ขั้นที่ 5 ทางเลือกที่ดีที่สุด ตามขั้นตอนการตัดสินใจจากแนวคิดของ Beyer (1987) จะเป็นการตัดสินใจเลือกวิธีการที่

จะใช้ในการแก้ปัญหา ครูจะแนะนำให้นักเรียนได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด โดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจในขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุป หรือขั้นมรรค เพื่อให้นักเรียนเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา การคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้ เป็นการคิดโดยแยบคาย กล่าวคือย่ำคิดย่ำทำ มีเหตุผล มีหลักเกณฑ์ คิดอย่างละเอียด รอบคอบ ทำให้เกิดการตัดสินใจแก้ปัญหาได้ดีที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ สุนน อมรวิวัฒน์ (2530) ที่กล่าวไว้ว่าวิธีคิดโยนิโสมนสิการเป็นการคิดให้ถูกวิธี คิดอย่างมีระบบระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล มีความรอบคอบ สามารถแยกแยะปัญหาได้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการสร้างปัญญา สามารถตัดสินใจทำให้ช่วยแก้ปัญหาให้ตนเองได้อย่างเหมาะสมและตรงตามสภาวะที่เป็นจริง ตลอดจนสามารถทำให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จในชีวิต เช่นเดียวกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (2555) ที่กล่าวไว้ว่าการคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้ เป็นการทำในใจโดยแยบคาย หรือคิดถูกวิธี รู้จักคิด หรือคิดเป็น คิดอย่างมีระเบียบ หรือคิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เช่น ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นของมัน โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสายแยกแยะสิ่งนั้น ๆ เรื่องนั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปทานของตนเองเข้าจับ หรือเคลือบคลุม จะทำให้เกิดความตั้งถามและความสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้

3) ขั้นสรุป เมื่อนักเรียนรวบรวมข้อมูลตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย ครูและนักเรียนจะมีการร่วมอภิปรายเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการทำกิจกรรมและจะมีการสรุปผลการปฏิบัติ บทเรียน เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ เกิดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์หรือไม่ โดยทำการประเมินจากการซักถามนักเรียนตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ จากการปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย โดยเมื่อนักเรียนและครูได้มีการอภิปรายผลการเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้ นักเรียนเกิดกระบวนการคิดที่เป็นระบบ คิดอย่างถี่ถ้วน รอบคอบ ทำให้เกิดการตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสอนแบบโยนิโสมนสิการ สามารถพัฒนาให้นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เนื่องมาจาก รูปแบบการเรียนการสอนแบบโยนิโสมนสิการ เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนเข้าใจหลักการของสิ่งที่ได้เรียนรู้ อย่างถูกต้อง ด้วยวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ กล่าวคือจากกระบวนการเรียนที่ครูปฏิบัติเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน มีการกระตุ้นนักเรียนให้ได้คิดตลอดเวลาจากสถานการณ์

ผู้สอนจัดชั้น มีการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ฝึกให้นักเรียนได้คิดแก้ปัญหา ตลอดจนมีสื่อการสอนเพื่อทำให้นักเรียนเข้าใจปัญหาที่ยากได้เข้าใจง่ายและชัดเจนขึ้น ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดในการพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่ศึกษามาแล้ว มาจัดเป็นระบบระเบียบ เป็นลำดับขั้นตอน สามารถจำแนกแยกแยะสิ่งต่างๆ ได้ตามความเป็นจริง อย่างมีเหตุผลและสามารถนำไปแก้ปัญหาได้ และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น ครูจะเน้นให้นักเรียนทำงานแบบร่วมมือทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้นักเรียนมีการระดมสมองแบ่งปันความคิดเห็นอภิปรายภายในกลุ่ม ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์และขยายความรู้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อนักเรียนทุกรูปได้รับการฝึกฝนในการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ จึงสามารถนำเอาองค์ความรู้ที่ตนเองได้สร้างขึ้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้น ทำให้มีการคิดพิจารณาสภาพการณ์ เหตุการณ์ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอย่างรอบคอบต่อเนื่องเป็นลำดับตามเหตุและผล ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผล มีลักษณะการคิดที่สำคัญคือ คิดถูกวิธี (อุปายมณสิการ) คิดต่อเนื่องเป็นขั้นตอน (ปถมณสิการ) คิดอย่างมีเหตุมีผล (การณมณสิการ) และคิดเร้ากุศล (อุปาทกมณสิการ) ซึ่งจะช่วยพัฒนาให้นักเรียนเกิดปัญญาและตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (2530) จึงทำให้คะแนนผลสัมฤทธิ์อยู่ในเกณฑ์ระดับดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายพิน มีสุข (2545) ได้ศึกษาผลการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อความสามารถในการตัดสินใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สิริมา กลิ่นกุหลาบ (2546) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนคุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยด้วยชุดการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการกระจำจ่านานิยม นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิศเวนตร เจริญสุข (2552) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัด การเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการ แบบคุณโทษและทางออก ที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จึงทำให้นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนหรือการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หากนำการจัดรูปแบบการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับนักเรียนคฤหัสถ์นั้น ควรมีแผนการปฐมนิเทศก่อนเพื่อทำความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน แต่ในที่นี้สาเหตุที่ผู้วิจัยไม่จัดทำแผนปฐมนิเทศเพราะนักเรียน มีพื้นฐานความรู้ในกระบวนการคิดดังกล่าวมาก่อนแล้ว

2. ครูผู้สอนควรใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนรู้และสมาชิกภายในกลุ่มไม่ควรมีจำนวนมากเกินไป และให้นักเรียนแบ่งหน้าที่การทำงานให้ชัดเจน หากจำนวนสมาชิกภายในกลุ่มที่มากเกินไปจะส่งให้นักเรียนเกี่ยงกันทำงาน อาจทำให้นักเรียนบางส่วนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

3. การสอนแบบโยนิโสมนสิการ เป็นรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างเป็นระบบ คิดอย่างถี่ถ้วน รอบครอบ ส่งผลทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

4. ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัย การฝึกฝน ต้องเน้นให้นักเรียนพยายามคิดให้ละเอียด จะส่งผลทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ในระดับชั้นอื่น ๆ

2. ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาความสามารถในการตัดสินใจ โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการ ในเนื้อหาสาระวิชาอื่น ๆ เช่น คณิตศาสตร์ สังคมศึกษาฯ เป็นต้น

3. ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาถึงผลการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับตัวแปรอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิรวรรณ พงศ์สุวรรณสิน. (2542). “ผลการใช้ชุดฝึกการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการที่มีต่อการตัดสินใจแก้ปัญหาของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดท่ากฤษณา (สุขชัยประชาสรรค์) จังหวัดชัยนาท”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทิตินา แหมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- ภพ เลหาไพบูลย์. (2542). *แนวการสอนวิทยาศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- วนิช สุธาร์ตน์. (2547). *ความคิดและความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิศเวนตร เจริญสุข. (2552). “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3”. *ปริญาการศึกษา มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สายพิณ มีสุข. (2545). “ผลการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อความสามารถในการตัดสินใจและผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- Beyer, B. K. (1987). *Practice Strategies for Teaching of Thinking*. Boston: Allyn and Bacon.

**องค์กรแห่งนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสำหรับอุตสาหกรรม
ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**
**INNOVATIVE ORGANIZATION OF SMALL AND MEDIUM
ENTERPRISES (SMES) FOR THE ELECTRICAL AND ELECTRONIC
INDUSTRIES IN BANGKOK METROPOLITAN REGION.**

ศุภชัย ประสพโชค*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และองค์กรแห่งนวัตกรรม 2) เพื่อศึกษารูปแบบขององค์กรแห่งนวัตกรรม กลุ่มตัวอย่างของวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับรางวัล SMEs แห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากพนักงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ที่ได้รับรางวัลที่ได้รับรางวัล SMEs แห่งชาติ โดยแจกแบบสอบถามไปยังพนักงานจำนวน 520 คน ผลการศึกษา พบว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด และการมุ่งเน้นการเรียนรู้ ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

คำสำคัญ : การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ องค์กรแห่งนวัตกรรม

ABSTRACT

The purpose of this research was 1) to study the general characteristics of entrepreneur orientation, market orientation, learning orientation and innovative organization. 2) To study the innovation organization model. Sample of qualitative research used the specific sample selection of Small and Medium Enterprise Enterprises in the Electrical and Electronic Industry to get the SMEs Awards which located in Bangkok, Nonthaburi, Samut Prakarn, Samut Sakhon and Pathum Thani. The sample of quantitative research used the specific sample selection of Small

* Doctor of Business Administration Program in Business Administration. VALAYA ALONGKORN RAJABHAT UNIVERSITY UNDER THE ROYAL PATRONAGE PATHUM THAN

and Medium Enterprises of the Electrical and Electronic Industry to get SMEs award. The questionnaire set was distributed to the 520 employees. The study found that entrepreneur orientation, market orientation, learning orientation influence to the organization of innovation.

Keywords: Entrepreneur Orientation, Market Orientation, Learning Orientation, Innovative Organization.

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคกระแสโลกาภิวัตน์เศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงเกิดสภาวะการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ รวมถึงสภาพการตลาดที่ความรุนแรง นวัตกรรมสามารถทำให้องค์กรพัฒนาอย่างรวดเร็วหากมีนโยบายและแนวทางในเรื่องนวัตกรรมชัดเจนก็จะสามารถเติบโตได้อย่างรวดเร็วและมั่นคง ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนา ยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนที่ส่งเสริม ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย พ.ศ. 2555-2574 เพื่อเป็นเข็มทิศในการพัฒนาผู้ประกอบการไทย ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การประสานความร่วมมือกันด้วยนวัตกรรม องค์ความรู้ และเทคโนโลยียุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ประเทศไทยได้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมมาอย่างต่อเนื่อง หากพิจารณาผลการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า การเติบโตของ GDP ภาคอุตสาหกรรมเฉลี่ยอยู่ที่เพียงร้อยละ 3 ต่อปี การลงทุนเติบโตเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2 ต่อปี มูลค่าการส่งออกภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.4 ต่อปี และผลิตภาพรวม (Total Factor Productivity: TFP) ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.7 ต่อปี นโยบายและแผนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555 – 2564) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ การจัดทำนโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นหลักที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศใน 10 ปีข้างหน้า ได้แก่ การกระจายความเจริญ เศรษฐกิจและการค้า และการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2555-2559) มีกรอบแนวคิดในการผลักดันให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นพลังขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจไทย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อให้ดำเนินธุรกิจโดยใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งในระดับสาขารัฐกิจและระดับผู้ประกอบการ และมุ่งสนับสนุนตามระยะการเติบโตของธุรกิจ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) เป็นแผนการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ มีระดับ

ยุทธศาสตร์ที่ชี้นำทิศทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มผลิตภาพ การผลิตรวมและในแต่ละภาคการผลิต เพิ่มสัดส่วนมูลค่าภาคบริการและสินค้าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และประเทศไทย องค์กรแห่งนวัตกรรมมีความสำคัญมากผู้ประกอบการพยายามที่จะปรับปรุงองค์กรของตนให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ผู้ประกอบการมีหน้าที่กำหนดเป้าหมายและสั่งการการจัดบุคคลากรให้เหมาะกับงานถือเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์กร ด้านโครงสร้างองค์กรเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการกระบวนการดำเนินการภายในองค์กร แสดงถึงการแบ่งงาน การจัดกลุ่มงานและการประสานเชื่อมโยงระหว่างงานและกลุ่มงาน วัฒนธรรมองค์กรเป็นความเชื่อ ค่านิยมและแบบแผนของพฤติกรรมที่พนักงานมีส่วนร่วม พนักงานแสดงพฤติกรรมการทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรด้วยความผูกพันต่อความเชื่อและค่านิยมที่มีร่วมกัน การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเปิดกว้างในการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร จำเป็นต้องทำให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานและมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน รวมทั้งต้องนำข่าวสารจากลูกค้า ผู้ใช้บริการ หรือคู่แข่งขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์นวัตกรรม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทยมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้และสามารถกลายเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมได้ นวัตกรรมในระดับองค์กรเป็นองค์ประกอบหนึ่งในความสำเร็จขององค์กร ปัจจุบันชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์เป็นกลไกสำคัญในการสร้างนวัตกรรมให้กับอุตสาหกรรม นวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความรู้และการเรียนรู้ ค้นหาแนวคิดใหม่ เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่าเดิม เพื่อสามารถสร้างโอกาสใหม่ให้กับองค์กรเพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ เพื่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อันเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงและแก้ไขปัญหา รวมถึงนำไปพัฒนาประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และองค์กรแห่งนวัตกรรมของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของกลุ่มอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2.2 เพื่อศึกษารูปแบบองค์กรแห่งนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของกลุ่มอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งทำการศึกษาขององค์กรแห่งนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสำหรับอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตเนื้อหาผู้วิจัยมุ่งศึกษาขององค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสำหรับอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ประกอบด้วย การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้และองค์กรแห่งนวัตกรรม

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาจากสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสำหรับอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์และการสื่อสารที่ได้รับรางวัล SMEs แห่งชาติ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารของสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับรางวัล SMEs แห่งชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

กลุ่มตัวอย่างของวิธีการเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์และการสื่อสาร ที่ได้รับรางวัล SMEs แห่งชาติและอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากพนักงานบริษัทวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์และการสื่อสารที่ได้รับรางวัลที่ได้รับรางวัล SMEs แห่งชาติ ในการจัดเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 34 บริษัท จำนวน 520 คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ประกอบด้วยการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกและเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการศึกษาในเชิงปริมาณจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์และการสื่อสารที่ได้รับรางวัล SMEs แห่งชาติ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยแจกแบบสอบถามให้กับพนักงานจากสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ที่ได้รับรางวัล SMEs แห่งชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำเป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพนักงาน โดยครอบคลุมข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ 5 ด้าน คือ ความเป็นตัวของตัวเอง ความกล้าเสี่ยง การดำเนินงานเชิงรุก ความก้าวร้าวในการแข่งขัน และความใส่ใจในความสำเร็จลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมุ่งเน้นตลาด 6 ด้าน คือ การมุ่งเน้นลูกค้า การมุ่งเน้นคู่แข่ง การประสานงานความร่วมมือระหว่างภายในหน่วยงาน การรวบรวมความรู้ทางการตลาด การเผยแพร่ความรู้ให้กับบุคลากรในองค์กรได้รับรู้ และการนำความรู้นั้นมาตอบสนองให้กับลูกค้า

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมุ่งเน้นการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ การมุ่งมั่นการเรียนรู้ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่าง

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์กรแห่งนวัตกรรม 6 ด้าน คือ การบริหารจัดการ บุคลากร โครงสร้างองค์กร วิสัยทัศน์ กลยุทธ์และเป้าหมาย วัฒนธรรมองค์กร การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด สถิติการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และองค์กรแห่งนวัตกรรม ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และกำหนดให้เป็นโมเดลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรม LISREL เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5. ผลการวิจัย

5.1 คุณลักษณะทั่วไปของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และองค์กรแห่งนวัตกรรมของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของกลุ่มอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ มีลักษณะดังต่อไปนี้

5.1.1 จากการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ประกอบไปด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ ความเป็นตัวของตัวเอง ความกล้าเสี่ยง การดำเนินงานเชิงรุก ความก้าวร้าวในการแข่งขัน และ ความใส่ใจในความสำเร็จ

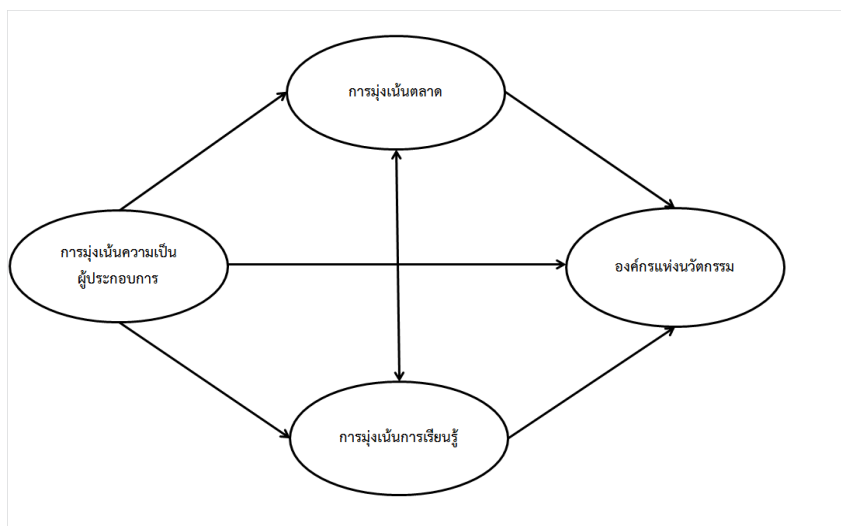
5.1.2 จากการศึกษาพบว่า การมุ่งเน้นตลาด ประกอบไปด้วย 6 ปัจจัย ซึ่งได้แก่ การมุ่งเน้นลูกค้า การมุ่งเน้นคู่แข่ง การประสานงานความร่วมมือระหว่างภายในหน่วยงาน การรวบรวม

ความรู้ทางการตลาด การเผยแพร่ความรู้ให้กับบุคลากรในองค์กรได้รับรู้ และการนำความรู้นั้นมาตอบสนองให้กับลูกค้า

5.1.3 จากการศึกษาพบว่า การมุ่งเน้นการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ การมุ่งเน้นการเรียนรู้ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง

5.1.4 จากการศึกษาพบว่า ลักษณะขององค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบไปด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ การบริหารจัดการบุคลากร โครงสร้างองค์กร วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมาย วัฒนธรรมองค์กร การสื่อสาร และ เทคโนโลยีสารสนเทศ

5.2 รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และองค์กรแห่งนวัตกรรมของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของกลุ่มอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่ได้จากงานวิจัยมีลักษณะดังต่อไปนี้



กรอบองค์กรแห่งนวัตกรรมที่ได้จากงานวิจัย

6. อภิปรายผล

จากคุณลักษณะของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และองค์กรแห่งนวัตกรรมที่ได้จากการวิจัย อภิปรายผลได้ว่า 1) การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการจะต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง มีอิสระในการตัดสินใจ มีความกล้าเสี่ยงต่อการลงทุน มุ่งปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการให้ดีกว่าคู่แข่ง การเข้าถึงลูกค้าอย่างรวดเร็ว ทุ่มเทและมองหาหนทางไปสู่ความสำเร็จ 2) การมุ่งเน้นตลาด ต้องมุ่งมั่นตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้าอย่างต่อเนื่องและการให้บริการแก่ลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ

ผู้บริหารสูงสุดมีการปรึกษาหารือจุดแข็งและกลยุทธ์ของคู่แข่งอยู่เป็นประจำ การตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงของคู่แข่ง การประสานงานความร่วมมือระหว่างภายในหน่วยงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันกระทำอย่างต่อเนื่องสอดคล้องด้วยความร่วมมือกันของทุกฝ่าย การเผยแพร่ข้อมูลสำคัญไปยังทั่วทั้งองค์กร ความสามารถในการทำงานร่วมกันระหว่างฝ่ายบริการและลูกค้า การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของลูกค้าให้กับบุคลากรในองค์กรได้รับรู้ ความถี่ในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์โดยเปรียบเทียบกับความต้องการของลูกค้า การให้ความสนใจกับข้อร้องเรียนของลูกค้าและแนวทางในการจัดการร้องเรียนที่มีประสิทธิผล 3) การมุ่งเน้นการเรียนรู้ โดยที่ผู้บริหารให้ความสำคัญในการเรียนรู้ในทุกหน่วยงานว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม การฝึกอบรมให้พนักงานเรียนรู้สิ่งใหม่ การหยุดการเรียนรู้คือการเสียโอกาส และการเรียนรู้ภายในองค์กรจะทำให้องค์กรอยู่รอด การกำหนดเป้าหมายองค์กรที่ชัดเจน การแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ระหว่างผู้บริหารและพนักงานในองค์กร การเปิดใจกว้างยอมรับความคิดเห็นจากผู้อื่น การยอมรับสิ่งใหม่ๆ การสนับสนุนให้คิดนอกกรอบ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรม และความคิดแปลกใหม่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อองค์กร และ 4) การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม องค์กรจะต้องให้อิสระทางความคิด สร้างบรรยากาศ สร้างแรงจูงใจในการทำงาน เปิดโอกาสให้พนักงานร่วมกำหนดเป้าหมาย ปลูกฝังนิสัยการเรียนรู้ ส่งเสริมพนักงานร่วมในนวัตกรรม มีแผนพัฒนาและฝึกอบรมให้กับพนักงาน มีการแบ่งอำนาจหน้าที่การทำงาน องค์กรมีความยืดหยุ่นและการระดมความคิดเห็นได้อย่างอิสระ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมายในการสร้างนวัตกรรมอย่างชัดเจน เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม สร้างความเข้าใจร่วมกัน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของนวัตกรรมองค์กร มีการเผยแพร่ข้อมูล การกระจายนโยบายและคำสั่งไปยังทั่วทั้งองค์กร มีการสื่อสารกับลูกค้าที่จะทำให้เกิดข้อมูลที่สำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมในองค์กร มีการพัฒนาองค์กรโดยเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเข้าถึงข้อมูลที่เร็วขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตควรมีการศึกษาวิจัยองค์กรแห่งนวัตกรรมในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ควรมีการศึกษาวิจัยปัญหาและอุปสรรคในการสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ควรมีการศึกษาวิจัย ผลกระทบขององค์กรแห่งนวัตกรรมที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอื่น ๆ เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการศึกษาวิจัยผลกระทบของตัวแปรแทรกอื่นๆ ที่มีผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

2) ประโยชน์ของการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบของการดำเนินธุรกิจในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับผู้ประกอบการในประเทศไทย การดำเนินงานโดยใช้เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจให้ธุรกิจอยู่รอดและเติบโต

อย่างมั่นคงและยั่งยืนและเพื่อเป็นข้อพิจารณาในการนำเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในธุรกิจให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3) ควรส่งเสริมและปรับปรุงการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อความสำเร็จในการได้รับรางวัล SMEs แห่งชาติให้มากขึ้น เกณฑ์ในการตัดสินควรพิจารณาให้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ควรให้มีการทบทวนและสนับสนุนในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรหรือผู้ประกอบการที่ได้รับรางวัล SMEs แล้วว่าจะทำอย่างไรให้องค์กรหรือสถานประกอบการนั้นๆ จะดำเนินการและมีมาตรฐานที่ดีต่อไปอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- Nachaisak Chunnapiya. (2012). The Impact of Marketing Innovation Strategies and Marketing Environments Toward Marketing Performance for Four and Five Stars Hotels in Thailand for Entering to Asian Economic Cooperation (AEC).
- Niti Rattanaprichavej. (2010). Organizational Performance of Small and Medium Enterprises (SMEs) from the Concepts of Learning Organization and Organizational Innovation. Doctor of Public Administration. National Institute of Development Administration.
- PAPOPEPON TERMTRIRAKIJ. (2012). FACTORS INFLUENCING PERFORMANCE OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES: A CASE STUDY OF ELECTRICAL AND ELECTRONIC INDUSTRIES. DOCTOR OF PHILOSOPHY IN PUBLIC ADMINISTRATION. SRIPATUM UNIVERSITY.
- Sutheera Atawongsa. (2013). The Effects of Entrepreneurial Orientation and Enterprise Characteristics Toward Thai SMEs' Growth. Doctor of Business Administration Program. Dhurakij Pundit University.
- Ali Abdul-Fattah Alshaher (2015). Analysis the Relationship between Strategic Information System Effectiveness and Entrepreneurial Orientation for Some Telecom Firms.
- Amie Kusumawardhani and group (2012) Autonomy and innovativeness: Understanding their relationships with the performance of Indonesian SMEs. University of Wollongong.
- C. Callaghan & R. Venter (2011). An investigation of the entrepreneurial orientation, context and entrepreneurial performance of inner-city Johannesburg street traders. Southern African Business Review Volume 15 Number 1,

- Dae-Yul Jeong and group (2014) Customer Orientation and Organizational Performance: Mediating Role of CRM. *Advanced Science and Technology*
- Fakhrul Anwar Zainol and Selvamalar Ayadurai (2011). Entrepreneurial Orientation and Firm Performance: The Role of Personality Traits in Malay Family Firms in Malaysia. *International Journal of Business and Social Science* Vol. 2 No. 1.
- Hardy Loh Rahim and group (2015) The Effect of Entrepreneurial Leadership towards Organizational Performance. *International Academic Research Journal of Business and Technology*.
- Haryanto A.T and Haryono T. (2015) THE INFLUENCE OF MARKET ORIENTATION ON INNOVATION TYPE AND ENTERPRISE PERFORMANCE. *POLISH JOURNAL OF MANAGEMENT STUDIES*. Vol.11 No1.
- Joanna EJDYS (2015) MARKETing ORIENTATION VS. INNOVATIVENESS OF SMEs OF THE PODLASKIE PROVINCE. Faculty of Management, Bialystok University of Technology, Wiejska Street 2, 15-351 Bialystok, Poland.
- Nofal Nur and group (2014). Entrepreneurship Orientation, Market Orientation, Business Strategy, Management Capabilities On Business Performance; Study At Small And Medium Enterprise Printing In Kendari.
- Rodney Oudan (2012). Market Orientation -Transforming Trade and Firm Performance. *International Journal of Marketing Studies*. Vol. 4, No. 2; April 2012. Worcester State University, United States.

**ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2
สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง
THE SUCCESS FACTORS OF OPERATION OF IMMIGRATION DIVISION 2
IMMIGRATION BUREAU**

อริพัฒน์ พงศ์เรืองรอง * ไชยา ยิ้มวิไล **

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จที่ช่วยให้การดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพ (2) ศึกษาระดับความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงาน ตรวจคนเข้าเมือง (3) ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามภารกิจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และคุณภาพการให้บริการต่อผู้ใช้บริการ และ (4) เพื่อศึกษารูปแบบ/แนวทางที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินการของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 จำนวน 328 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย (1) กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับผู้บริหาร (ผู้บังคับการถึงรองผู้กำกับการ) จำนวน 5 คน (2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับผู้ปฏิบัติ (สารวัตรถึงผู้บังคับหมู่) จำนวน 10 คน และ (3) กลุ่มผู้ใช้บริการจากด่านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานทั้ง 5 แห่ง ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 20 คน โดยใช้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มย่อย

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงาน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดยด้านที่มีงานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาตามลำดับคือ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และด้านเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สำหรับระดับความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และด้านคุณภาพการให้บริการต่อผู้ใช้บริการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

คำสำคัญ: ปัจจัยความสำเร็จ/การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม/ตรวจคนเข้าเมือง

ABSTRACT

The objectives of study on “The Success Factors of Operation of Immigration Division 2, Immigration Bureau”, were (1) to study the success factors affecting the efficient operation of Immigration Division 2, Immigration Bureau (2) to study the operation success level of Immigration Division 2, Immigration Bureau (3) to study the current problem situation in operation according to the mission, that affecting the crime prevention and suppression, and the quality of service, and (4) to study the appropriate approach according to the operation of Immigration Division 2, Immigration Bureau. This research was mixed-method research, by using quantitative and qualitative study. The quantitative data was collected by questionnaire from immigration officer of Immigration Division 2, a total of 328 persons. The qualitative data was collected by in-depth interview and focus group discussion from the key informant, consisted of 1) executive immigration officer group (from the rank of Deputy Superintendent to the Commander), a total of 5 persons 2) operation immigration officer group (from the rank of Squad Leader to the Inspector), a total of 10 persons, and 3) Thai and foreigner clients at immigration border checkpoint of 5 airports in Thailand, a total of 20 persons.

The results of the study can be concluded that the overall average of the success factors affecting the efficient operation of Immigration Division 2 was high, with the issue of Teamwork had the highest average. The other lower average issues can be ordered consecutively as follows: Transformational Leadership, Human Resources Development, Policy Implementation, and the issue of Information Technology had the lowest average among all issue. The overall average of operation success level of Immigration Division 2 was high, with the issue of Crime Prevention and Suppression had the highest average, and the issue of Quality of Service had the lowest average among issue.

Keywords: Success Factor/Crime Prevention and Suppression/Immigration

1. บทนำ

สถานการณ์โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก ซึ่งทำให้ประเทศต่างๆ ในโลกมีความเชื่อมโยงกันมากยิ่งขึ้น โดยผู้คนที่อยู่ห่างไกลกันสามารถติดต่อถึงกันภายในเสี้ยววินาที และสามารถเชื่อมโยงการติดต่อสื่อสารไปได้ทุกแห่ง โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารจึงทำให้เกิดลักษณะโลกไร้พรมแดนในยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบเชิงบวกจากการเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์เนื่องจากเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงาม มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม รวมทั้งรัฐบาลทุกยุคสมัยมีนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จึงเป็นสิ่งดึงดูดให้ชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมากและมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2558 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าประเทศไทยมากถึง 29,881,091 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2559) แต่อย่างไรก็ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเจริญเติบโตแบบก้าวกระโดดของธุรกิจการบินและระบบโลจิสติกส์ ได้ผลให้เกิดกระแสการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทั่วโลก แต่ยังเป็นตัวผลักดันให้เกิดกระแสการไหลเวียนของเงินทุน สินค้าและบริการ รวมทั้งการโยกย้ายถิ่นฐาน ปรากฏการณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดการแพร่กระจายของวัฒนธรรม ระบบความคิดความเชื่อ เทคโนโลยี นวัตกรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบต่างๆ แน่นอนว่า ผลพวงอันหนึ่งก็คือการเติบโตของภาคประชาสังคม และองค์กรนอกภาครัฐ (Non-state actors) ต่างๆ ซึ่งก็รวมถึงองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Organized Crime: TOC) ที่ได้ขยายธุรกิจของตนไปยังประเทศซึ่งมีระบบกฎหมายที่ล่าช้าหรือมีการบังคับใช้กฎหมายที่ย่อหย่อนเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกปราบปราม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการค้ามนุษย์ และปัญหาการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น ที่ถือเป็นอาชญากรรมที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยสร้างวงจรอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำอย่างต่อเนื่อง (สักกรินทร์ นิยมศิลป์, 2558, หน้า 233-234)

สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองมีภารกิจในการตรวจบุคคลและยานพาหนะที่เดินทางเข้ามาในและออกไปนอกราชอาณาจักรเปรียบเสมือนประตูของประเทศ รวมทั้งให้บริการคนต่างด้าวขณะพำนักอยู่และเป็นแนวทางในการรักษาความมั่นคงของประเทศ โดยเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจสำคัญทั้งงานด้านการให้บริการในการเดินทางข้ามแดนและการรักษาความมั่นคงของประเทศในการสกัดกั้นบุคคลต้องห้ามหรือไม่พึงประสงค์มิให้เดินทางเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักรได้ รวมทั้งป้องกันภัยคุกคามต่อความมั่นคงในรูปแบบต่างๆ (สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 2558, หน้า 14) ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ.2558 (ระหว่างวันที่ 1 ต.ค.2557 ถึง 30 ก.ย.2558) เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองได้ทำการตรวจบุคคลที่เดินทางเข้ามาในและออกไปนอกราชอาณาจักรจำนวน 103,357,834 คน (คนไทย 26,962,551 คน และคนต่างชาติ 76,394,834 คน) จากข้อมูลดังกล่าวทำให้สรุปได้ว่าการเดินทางเข้าออกประเทศในยุคปัจจุบันมักนิยมใช้บริการจากสายการบินมากขึ้น เนื่องจากมีสายการบินที่แข่งขันการให้บริการจำนวนมาก อีกทั้งมีเส้นทางการให้บริการเพิ่มมากขึ้น และราคา

โดยสารไม่แพงเกินไปเมื่อเทียบกับความคุ้มค่า จึงทำให้ท่าอากาศยานต่างๆ ต้องรองรับผู้มาใช้บริการจำนวนมาก จากการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการให้บริการในความรับผิดชอบของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 พบว่ามีหลายประการที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาด้านการควบคุมและการตรวจสอบการให้บริการประชาชนที่มีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศ ซึ่งที่ผ่านมาไม่สามารถนำรายชื่อบุคคลต้องห้ามเดินทางเข้าและออกราชอาณาจักรลงในฐานข้อมูลตรวจสอบบุคคลต้องห้ามในทันที ปัญหาด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ที่มีการมอบอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุญาต การอนุมัติ หรือการปฏิบัติงานอื่นใดให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่น้อยเกินไปจึงทำให้การปฏิบัติในการให้บริการมีความล่าช้า ปัญหาด้านการอำนวยความสะดวก โดยไม่ได้มีการจัดให้มีระบบเครือข่ายสารสนเทศหรือระบบคอมพิวเตอร์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชนให้มากเท่าที่ควร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับปัญหาความล่าช้าในการตรวจหนังสือเดินทางที่พบว่า บางช่วงต้องเข้าคิวรอเป็นแถวยาวมาก โดยเฉพาะช่วงเทศกาลหยุดยาว เช่น ช่วงเทศกาลสงกรานต์ เทศกาลปีใหม่ และช่วงเทศกาลตรุษจีน เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเครียดทั้ง 2 ฝ่าย โดยทำให้ผู้โดยสารเกิดความไม่ประทับใจ และไม่พึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมถึงอาจทำให้มีการร้องเรียนเกิดขึ้น

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนงานในการปฏิบัติงาน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการขับเคลื่อนของการดำเนินงานตามนโยบายสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดนั้น ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาในประเด็นที่สำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปปรับระบบการทำงานได้ในอนาคต ซึ่งจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีคุณภาพ

2. วัตถุประสงค์

2.1 ศึกษาปัจจัยความสำเร็จที่ช่วยให้การดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพ

2.2 ศึกษาระดับความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

2.3 ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามภารกิจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และคุณภาพการให้บริการต่อผู้ใช้บริการ

2.4 เพื่อศึกษารูปแบบ/แนวทางที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินภารกิจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาเฉพาะในพื้นที่รับผิดชอบของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง คือ ด้านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานทั้ง 5 แห่ง ได้แก่ (1) ด้านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ (2) ด้านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานจังหวัดสงขลา (3) ด้านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานจังหวัดภูเก็ต (4) ด้านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานกรุงเทพมหานคร และ (5) ด้านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานจังหวัดเชียงใหม่

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 เป็นการศึกษาข้อมูลในเชิงปริมาณ จะทำการศึกษาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับปฏิบัติในสังกัดกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 จำนวน 328 คน สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และ 4 เป็นการศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จะทำการศึกษาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติ รวมจำนวน 15 คน และวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 จะทำการศึกษาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ และผู้ใช้บริการจากด้านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานทั้ง 5 แห่ง รวมจำนวน 35 คน

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ 2558-สิงหาคม 2559

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสม โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4.2 ผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 จำนวน 328 คน โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย (1) กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับผู้บริหาร (ผู้บังคับการถึงรองผู้กำกับการ) จำนวน 5 คน (2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับปฏิบัติ (สารวัตรถึงผู้บังคับหมู่) จำนวน 10 และ (3) กลุ่มผู้ใช้บริการจากด้านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานทั้ง 5 แห่ง ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 20 คน โดยใช้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มย่อย

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.3.1 การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (2) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (3) ทีมงาน (4) การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และ (5) เทคโนโลยี และระดับความสำเร็จในการดำเนินงาน ทั้งนี้แบบสอบถามในการวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้เทคนิค IOC จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ซึ่งค่า IOC ในภาพรวมเท่ากับ 0.93 จากนั้นทำการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยนำ

แบบสอบถามไปทำทดสอบ จำนวน 30 ชุด และนำมาหาค่าความเที่ยงด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .972

4.3.2 การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบสัมภาษณ์ พัฒนาจากข้อมูลเชิงปริมาณในประเด็นที่น่าสนใจและส่งผลต่อกันระหว่างตัวแปร เพื่อนำมาตั้งเป็นประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงแนวคิด ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนารูปแบบ/แนวทางที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินการกิจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4.1 การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาจัดตั้งทีมงานวิจัย จำนวน 5 ชุด เพื่อดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากด่านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานทั้ง 5 แห่ง

4.1.2 การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มย่อย

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะทำการวิเคราะห์และจัดแยกประเด็นตามกลุ่มของข้อมูล ติความ และสรุปข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบที่ละประเด็น

5. ผลการวิจัย

5.1 สรุปผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จที่ช่วยให้การดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพ และระดับความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

5.1.1 ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาตามลำดับคือ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และด้านเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงได้ดังตาราง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยความสำเร็จ โดยภาพรวม

ปัจจัยความสำเร็จ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.64	0.49	มาก	2
2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	3.63	0.51	มาก	3
3. ทีมงาน	3.70	0.47	มาก	1
4. การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ	3.59	0.48	มาก	4

5. เทคโนโลยี	3.48	0.65	มาก	5
รวม	3.61	0.42	มาก	

ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละปัจจัยพบว่า (1) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาตามลำดับคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นเอกัตะบุคคลมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (2) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านทัศนคติต่อภารกิจ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการให้การศึกษา และด้านการพัฒนางานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (3) ด้านทีมงานในภาพรวมของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านความร่วมมือกันมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาตามลำดับคือ ด้านศักยภาพของสมาชิก ด้านปฏิสัมพันธ์ภายในทีมงาน และด้านการสื่อสารภายในทีมงานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (4) ด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติในภาพรวมของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านผู้ปฏิบัตินโยบายมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาตามลำดับคือ ด้านมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ด้านวิธีการบริหารงาน ด้านการสื่อสารในองค์กร ด้านการสนับสนุนความช่วยเหลือจากส่วนกลาง และด้านทรัพยากรในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และ (5) ด้านเทคโนโลยี ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้าน Hard ware มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้าน Soft ware และ Data Base มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

5.1.2 ระดับความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และด้านคุณภาพการให้บริการต่อผู้ใช้บริการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงได้ดังตาราง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสำเร็จในการดำเนินงาน โดยภาพรวม

ระดับความสำเร็จในการดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1. การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม	3.72	0.56	มาก	1
2. คุณภาพการให้บริการต่อผู้ใช้บริการ	3.64	0.52	มาก	2
รวม	3.68	0.51	มาก	

ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า (1) ด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีการกิจด้านการปราบปรามอาชญากรรมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และภารกิจด้านการป้องกันอาชญากรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และ (2) ด้านคุณภาพการให้บริการต่อผู้ใช้บริการในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีการกิจด้านการพัฒนาระบบการให้บริการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และภารกิจด้านคุณภาพการให้บริการมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

5.2 สรุปผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และรูปแบบ/แนวทางที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินการกิจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

5.2.1 ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ในแต่ละปัจจัย พบว่า (1) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สรุปได้ว่า ผู้บริหารของตำรวจเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิด พฤติกรรม และวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับ ทั้งนี้ ภารกิจของงานตรวจคนเข้าเมืองมีลักษณะเฉพาะด้านที่ผู้บริหารตำรวจจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาในระดับสูงเพื่อที่จะสามารถสอนงาน ให้คำปรึกษา และช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงผู้บริหารตำรวจควร มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการขับเคลื่อนภารกิจให้ประสบผลสำเร็จ (2) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับเป็นผู้ที่สนใจเข้าสู่ระบบจึงมีทัศนคติที่ดีต่อภารกิจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ประกอบกับมีวิธีการคัดเลือกโดยใช้ผลการสอบภาษาอังกฤษ เป็นหลักในการพิจารณา เพื่อให้ได้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีความรู้ ความสามารถที่ต้องตรวจสอบเอกสาร และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการชาวต่างชาติ (3) ด้านทีมงาน สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกๆ ฝ่ายทั้งในด้านงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และด้านงานให้บริการของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ต่างให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับสูง เนื่องจากต้องทำงานร่วมกันอย่างเชื่อมโยงในแต่ละภารกิจ จึงทำให้มีวัฒนธรรมการประชุมสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และประเด็นนโยบายที่ได้รับมอบหมาย และแนวทางก่อนที่จะเริ่มดำเนินการกิจทุกครั้ง (4) ด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติ สรุปได้ว่า ผู้บริหารตำรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับเห็นว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ควรเกิดจากการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับนโยบายให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับ รวมถึงควรต้องมีการประสานงานทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกที่ทำงานร่วมกับกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 (5) ด้านเทคโนโลยี สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกๆ ฝ่ายทั้งงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และงานให้บริการของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ต่างให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน โดยเห็นว่า ระบบ PIBICS เป็นระบบงานที่มีความครอบคลุมกับภารกิจของงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ และงานด้านการอำนวยความสะดวกในการให้บริการตรวจคนเข้าเมืองทั้งขาเข้าและขาออก

5.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ที่ส่งผลกระทบต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และคุณภาพการให้บริการต่อผู้ใช้บริการ ได้แก่ (1) ปัญหาระบบอุปถัมภ์ในการแต่งตั้งผู้บริหารตำรวจที่ไม่เข้าใจภารกิจของงานตรวจคนเข้าเมืองให้ดำรงตำแหน่งที่เป็นภารกิจสำคัญ ซึ่งส่งผลให้เกิดการสั่งงานที่ผิดพลาดต่อการปฏิบัติงาน (2) ปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากขาดจิตสำนึกความรับผิดชอบในงาน และมีการผลักภาระที่ตนเองรับผิดชอบไปให้เพื่อนร่วมงาน (3) เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายตรวจคนเข้าเมืองไม่มีคู่มือเอกสารที่จำเป็นต่อการอ้างอิงในการดำเนินงาน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความกดดันในการทำงานที่ต้องอ้างอิง

ถูกระเบียบ และข้อปฏิบัติที่มากมาย และหากมีการปฏิบัติงานที่ผิดพลาดจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ (4) เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายตรวจคนเข้าเมืองมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล และฤดูท่องเที่ยว (5) สภาพบรรยากาศในการทำงานมีความเสี่ยงสูง เนื่องจากต้องพบเจอกับผู้รับบริการที่หลากหลายเชื้อชาติ และวัฒนธรรม รวมถึงรูปแบบของการทำงานต้องเร่งทำงานภายใต้ระยะเวลาที่จำกัดและเร่งด่วน (6) ปัญหาด้านงบประมาณเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนา และบำรุงรักษาระบบเทคโนโลยีในการทำงานที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน (7) ปัญหาด้านความเสถียรของระบบและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความล่าช้า (8) ระบบ PIBICS ยังคงขาดการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลกับหน่วยงานอื่นๆ ที่สำคัญและจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ทำให้ข้อมูลไม่อัปเดตให้เป็นปัจจุบัน (9) ปัญหาด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลให้การก่ออาชญากรรมข้ามชาติ และการลักลอบหลบหนีเข้าเมืองมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำงานได้ยากเพิ่มมากขึ้น และ (10) ปัญหาด้านการให้บริการที่บางช่วงอาจเกิดความล่าช้า จึงทำให้ผู้ใช้บริการบางรายเกิดไม่พึงพอใจ และใช้สื่อโซเชียลมีเดียให้ข่าวการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประกอบกับผู้ใช้บริการจากสนามบินส่วนใหญ่มักเข้าใจว่างานตรวจคนเข้าเมืองเป็นงานบริการ โดยไม่รู้ว่าเป็นงานด้านความมั่นคง

5.2.3 แนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินการกิจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ประกอบด้วย (1) การให้ความสำคัญกับเรื่องการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลของอาชญากรรมข้ามชาติให้มีความเป็นปัจจุบัน และมีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถเรียกใช้ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งในประเด็นนี้ กองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ต้องมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มีศักยภาพสูง และพร้อมพัฒนาตนเองเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง (2) การสร้างและพัฒนาทีมงานที่มีประสิทธิภาพสูงที่สามารถทำงานร่วมกันภายใต้เป้าหมายเดียวกัน และทำงานทดแทนกันในงานจำเป็นได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้บริหารต้องมีสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้การขับเคลื่อนนโยบายที่ได้รับมอบหมายให้เป็นไปด้วยความราบรื่น (3) ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างอุดมการณ์ในการทำงานให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเกิดทัศนคติต่อภารกิจ และมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน รวมถึงผู้บริหารต้องแสวงหาทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินงานตามภารกิจ เพื่อช่วยในการนำนโยบาย ที่ได้รับมอบหมายไปปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด (4) การประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ตรงกันว่า งานตรวจคนเข้าเมืองเป็นภารกิจด้านความมั่นคงของประเทศ ซึ่งการรับรู้ในประเด็นนี้จะช่วยให้ประชาชนเข้าใจ และให้ความร่วมมือต่อการดำเนินงานตามขั้นตอนของเจ้าหน้าที่อย่างสมัคใจ

6. อภิปรายผล

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ทั้ง 5 ตัวแปร และระดับความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

6.1 ปัจจัยความสำเร็จด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีค่าเฉลี่ยด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มากที่สุด ซึ่งผลวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ถือเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในระดับสูง ที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามนโยบายที่มอบหมายอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า ผู้บริหารของตำรวจเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิด พฤติกรรม และวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับ อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมตำรวจที่มุ่งเน้นให้เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับผู้ปฏิบัติทำตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด โดยใช้การสั่งการตามลำดับชั้นเพื่อช่วยกระตุ้น และกำกับให้เกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับเป้าหมายและภารกิจที่มีการมอบหมาย ซึ่งลักษณะของวัฒนธรรมตำรวจจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และสร้างแรงบันดาลใจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความกระตือรือร้น และปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้โดยง่าย ผลวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass, B.M. and Avolio, B.J. (1994, p.7) ที่กล่าวว่า ผู้นำจะมีความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับเป้าหมายและภารกิจที่กำหนดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ Julian Barling, Weber Tom and Kelloway E. Kevin (1966, p. 827-832) ได้ให้ความเห็นว่า ผู้นำจะมีความสามารถในการจูงใจและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตามมีความกระตือรือร้น และทุ่มเทความพยายามในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้ตามที่กำหนดไว้

6.2 ปัจจัยความสำเร็จด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีค่าเฉลี่ยด้านทัศนคติต่อภารกิจมากที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจต่อภารกิจในความรับผิดชอบเป็นอย่างดี และสอดคล้องกับผลวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า เจ้าหน้าที่ทุกระดับในกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 มีทัศนคติที่ดีต่อภารกิจ และตั้งใจโยกย้ายเข้ามาทำงานโดยสมัครใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของซูซัน สมิตีไกร (2538, หน้า 8-9) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นการปลูกฝังทัศนคติ และช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อช่วยทำให้องค์การประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของตะวัน ตระการฤกษ์ (2559, หน้า 171) ที่ศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับการทำงาน ได้แก่ การมีทัศนคติเชิงบวกต่อภารกิจด้านการปราบปรามยาเสพติด และมีการเข้าร่วมกิจกรรมกับส่วนราชการอื่นๆ อย่างต่อเนื่องในภารกิจด้านการป้องกันปัญหาเสพติด ประกอบกับเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ย้ายเข้ามาทำงานในกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ครั้งแรกจะมีการให้ความรู้ และความเข้าใจต่อภารกิจหลักในหน้าที่โดยกระบวนการฝึกอบรมตามระบบของตำรวจอย่างเข้มข้น

6.3 ปัจจัยความสำเร็จด้านทีมงานในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านทีมงานมีค่าเฉลี่ยด้านการมีเป้าหมายร่วมกันมากที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนในทีมงานต่าง

ตระหนักถึงความสำคัญของภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และมีเป้าหมายที่สอดคล้องกันในการทำงาน เพื่อช่วยให้กองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 มีผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนในทีมงานต่างรับรู้มีความเข้าใจ และมีเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของตนเมื่อต้องดำเนินการ เนื่องจากหัวหน้าทีมให้ความสำคัญกับการประชุมสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และประเมินนโยบายที่ได้รับมอบหมาย และแนวทางสำคัญก่อนที่จะเริ่มดำเนินการทุกครั้งที่ จึงทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนในทีมรับรู้มีความเข้าใจ และมีเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของตนเมื่อต้องดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Francis, D. and Young, D. (1979, p.8) ที่ได้กล่าวว่า ทีมงาน จะช่วยให้สมาชิกในทีมสามารถร่วมทำงานด้วยกันได้ดี และสามารถผลิตผลงานได้มีคุณภาพสูง และ Johnson, D.W. and Johnson, R.T. (1991, p.436) ได้กล่าวไว้ในแนวทาง ที่สอดคล้องกันว่า ทีมงานจะช่วยให้เกิดการปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน ทั้งนี้ ญัตติพันธ์ เชนันนท์ (2546, หน้า 23-25) ได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกับผลวิจัยเกี่ยวกับเป้าหมายในการทำงานเป็นทีมไว้ว่า เป้าหมายจะช่วยทำให้เกิดพัฒนาการทีมงาน และสมาชิกมีการทุ่มเทความพยายามในการทำงาน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ทีมต้องการ

6.4 ปัจจัยความสำเร็จด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยด้านผู้ปฏิบัตินโยบายมากที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายให้บรรลุผลสำเร็จคือ ผู้ปฏิบัตินโยบาย ซึ่งผลวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Donald S. Van Meter and Carl E. Van Horn (1975, p. 208) ที่ได้ให้คำนิยามว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์จากการตัดสินใจดำเนินนโยบายที่ได้กำหนดไว้ก่อนหน้านี้แล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นความสามารถในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับที่ศุภชัย ยาวะประภาษ (2545, หน้า 87-91) ได้กล่าวไว้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย และปิยากร หวังมหารพร (2554, หน้า 18) ได้กล่าวสรุปในแนวทางเดียวกันว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแปลงนโยบายมาเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ได้มีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ George C. Edwards (1980, pp. 147-171) ที่เห็นว่าทัศนคติของนักปฏิบัติโดยเฉพาะการยอมรับต่อนโยบายของผู้ปฏิบัติ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ นอกจากนี้ วรเดช จันทรร (2551, หน้า 463-466) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับตัวผู้ปฏิบัติงานที่จะช่วยให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จ ได้แก่ (1) การคัดสรรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน (2) บุคลิกภาพของผู้ปฏิบัติ (3) ทัศนคติที่มีต่อนโยบาย (4) ทักษะการดำเนินงานและความรู้ ความสามารถ (5) ระดับการยอมรับในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย และ (6) ความเต็มใจในการปฏิบัติงาน

6.5 ปัจจัยความสำเร็จด้านเทคโนโลยีในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้าน Hard ware มากที่สุด ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทและส่งผลกระทบต่อผลผลิต วิธีการทำงาน และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้ในหน่วยงานเพื่อพัฒนาศักยภาพในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2555-2564 ที่กำหนดให้หน่วยงานในสังกัดมีการนำระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมมาใช้ในการปฏิบัติงาน โดยสนับสนุนการกำหนดกรอบอัตราและจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้พิเศษที่ทันสมัยให้เพียงพอ และเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน ประกอบกับสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองได้จัดทำโครงการไว้รองรับยุทธศาสตร์ดังกล่าว ได้แก่ (1) โครงการพัฒนาปรับปรุงระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และจัดเก็บข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ (2) โครงการช่องตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ (Automatic Channel) และ (3) โครงการพัฒนาระบบประชุมวีดิทัศน์ทางไกล (VEO Conference) จึงทำให้มีความพร้อมในด้านดังกล่าว โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับเห็นว่า กองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ใช้งานได้ง่ายมาใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งผลวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และงานให้บริการของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ต่างให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน โดยเห็นว่า ระบบ PIBICS เป็นระบบงานที่มีความครอบคลุมกับภารกิจของงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ และงานด้านการอำนวยความสะดวกในการให้บริการตรวจคนเข้าเมืองทั้งขาเข้าและขาออก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Richard L. Daft (2000, p.254) ที่ได้กล่าวว่า เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่องค์การนำมาใช้ให้เกิดผลงานขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่วางเป้าหมายไว้

6.6 ความสำเร็จในการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้ชี้ให้เห็นว่า กองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 ดำเนินการผลักดันให้คนต่างด้าวต้องห้ามออกไปนอกราชอาณาจักรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2558-2564) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. 2556-2560) และยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ (มติคณะรัฐมนตรี พ.ศ.2555) ที่มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และใช้ประโยชน์จากระบบฐานข้อมูลจังหวัด เพื่อนำไปสนับสนุนการพัฒนาระบบสารสนเทศการตรวจคนเข้าเมืองให้ทันสมัยและเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศระหว่างส่วนราชการไทยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดทำแนวทางในการจัดเก็บข้อมูลประวัติบุคคล/การเชื่อมโยง/ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า ภารกิจหลักของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 เป็นภารกิจด้านความมั่นคงของประเทศ ทำให้การปรับปรุงคุณภาพการทำงานจึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการติดตาม จับกุม และขยายผลผู้กระทำความผิดของชาวต่างชาติ ที่อาศัย การมีข้อมูลของอาชญากรรมข้ามชาติที่จะหลบหนีเข้ามาในราชอาณาจักรไทย รวมถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและสอดคล้องกับภารกิจ ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของตะวัน ตระการฤกษ์ (2559, หน้า 152) ที่ได้ศึกษาพบว่า เทคโนโลยีที่สนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ โปรแกรม TeamViewer โปรแกรม Line Computer แม้าข่าย และระบบฐานข้อมูลทะเบียนยานพาหนะในระบบ Polis ที่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูง และแนวทงสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพรหม อิทธิยาภรณ์ (2558, หน้า 206) ที่ศึกษาพบว่า การยกระดับความสามารถของเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจทำได้หลายวิธีการ ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในพื้นที่มาใช้ในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะหากสามารถใช้ระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้แล้วย่อมจะช่วยให้การยกระดับความสามารถในการปฏิบัติมีประสิทธิภาพเพิ่มสูงมากยิ่งขึ้น สำหรับความสำเร็จในการดำเนินงานด้านคุณภาพการให้บริการต่อผู้ให้บริการ

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2

7.1 ดำเนินการทดสอบประเมินผลความสามารถของบุคคลทั้งข้อเขียน และการแสดงวิสัยทัศน์ เพื่อขึ้นทะเบียนผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมในการแต่งตั้งเพื่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารตำรวจของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 2 และเสนอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเมื่อถึงวาระแต่งตั้ง โยกย้าย

7.2 ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาจัดทำหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานสากลในการฝึกอบรมความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ เช่น ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายคนเข้าเมือง ความรู้เกี่ยวกับระเบียบและวิธีปฏิบัติของหน่วยงาน การสื่อสารภาษาต่างประเทศ เป็นต้น โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ผ่านการอบรมมีการสรุปองค์ความรู้ และจัดกิจกรรมสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวไปสู่เพื่อนร่วมทีมคนอื่นๆ

7.3 สนับสนุนให้มีการจัดทำคู่มือ/เอกสาร หรือจัดทำไฟล์แนวทางการปฏิบัติงาน เผยแพร่ให้คนในหน่วยงานได้นำไปใช้สำหรับเรียนรู้และเพิ่มทักษะการปฏิบัติงานเพิ่มเติม

7.4 กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการหมุนเวียนหน้าที่ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจภายในทีม โดยให้หัวหน้าทีมเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ และรายงานผลต่อผู้บริหารตำรวจรับทราบ ซึ่งจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนได้รับรู้ถึงความยากลำบากในการปฏิบัติงานที่ตนไม่ได้รับผิดชอบ และเกิดความเห็นอกเห็นใจเพื่อนร่วมทีม ทั้งเป็นการช่วยลดความขัดแย้ง และเกิดทัศนคติที่ดีต่องานที่ตนเองรับผิดชอบ

7.5 สนับสนุนมีกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับปฏิบัติงาน โดยชมเชยผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่คนอื่นๆ โดยเป็นเงินรางวัล และโล่รางวัล รวมไปถึงการจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

7.6 สนับสนุนให้ทีมงานมีการสร้างช่องทางเพิ่มเติมในการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกระดับ เช่น กล่องรับฟังความคิดเห็น อีเมล กลุ่มไลน์ ฯลฯ แล้วนำมาสรุปผลในการประชุมทีมงาน

เพื่อเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงพัฒนาระบบการทำงานให้ดีขึ้น โดยให้อิสระทางความคิด แต่พิจารณาจากข้อเสนอแนะที่สามารถปฏิบัติได้จริงเป็นหลัก

7.7 สนับสนุนให้ทีมงานมีการจัดทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ โดยมีการจัดทีมพี่เลี้ยงลงไปช่วยสอน และร่วมเขียนโครงการอย่างใกล้ชิด

7.8 จัดกิจกรรมสำรวจสภาพปัญหา และความต้องการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้รับบริการ เพื่อนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการทำงานที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาได้จริง และตอบสนองความต้องการที่ตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพ

7.9 จัดทำค่าของงบประมาณเพื่อปรับปรุงพัฒนาระบบเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ เช่น การจัดซื้อจัดหาเครื่องตรวจหนังสือเดินทางอัตโนมัติ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น และทันสมัยต่อการใช้งานที่มีความเสถียรสูง มุ่งเน้นคุณภาพโดยคำนึงถึงความคุ้มค่า

7.10 เข้าร่วมกิจกรรมของส่วนราชการต่างๆ ที่ขอสนับสนุนความร่วมมือในด้านต่างๆ

7.11 สนับสนุนกิจกรรมการสร้างและขยายเครือข่ายในการปฏิบัติงาน เช่น หน่วยงานต่างๆ เพื่อพูดคุยถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานร่วมกัน อาสาสมัครชุมชนหรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเป็นสายตรวจคนต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่ต่างๆ เป็นต้น

7.12 สนับสนุนมีการประสานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นต่อการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการขออนุญาตให้มีการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลดังกล่าวกับระบบฐานข้อมูล PIBICS เพื่อให้มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และสะดวกต่อการปฏิบัติงานผ่านระบบออนไลน์แบบเรียลไทม์

7.13 จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการกิจของงานตรวจคนเข้าเมืองผ่านสื่อต่างๆ และจัดทำป้ายสโลแกน คำขวัญของหน่วยงานเพื่อสื่อสารกับผู้รับบริการ

7.14 จัดทำ Campaign รณรงค์ประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้สาธารณชนรับทราบถึงขั้นตอนในการปฏิบัติงานของกองบังคับการตรวจคนเข้าเมืองผ่านช่องทางต่างๆ เช่น เว็บไซต์ โทททัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ในการรับรู้ถึงวิธีการดำเนินการพิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการขอความร่วมมือในการตรวจสอบข้อมูล เมื่อมีการเดินทางผ่านเข้าหรือออกนอกประเทศ

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2559). *สถิตินักท่องเที่ยวประจำปี พ.ศ. 2558*. กรมการท่องเที่ยว.
- เฉลิมพรหม อธิติยาภรณ์. (2558). ประสิทธิภาพการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษา* ด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ชูชัย สมितिไกร. (2538). *จิตวิทยาการฝึกอบรมบุคลากร*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. (2546). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- ตะวัน ตระการฤกษ์. (2560). *ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการป้องกัน* ปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน 2560
- ตะวัน ตระการฤกษ์. (2558). *ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการป้องกัน* ปราบปรามยาเสพติดของตำรวจภูธรภาค 7. *ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2554). *การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะและการวางแผน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระครูพิศาลเขตคณารักษ์ (วิรัตน์ ฐานบุญโญ) (2559). *การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการ* บริหารจัดการวัดในวสมัย. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2559
- วรเดช จันทรศร. (2551). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ศุภชัย ยาวะประภา. (2540). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลักขณกร นิมสิลป. (2558). “อาชญากรรมข้ามชาติ: ภัยคุกคามไทยและอาเซียน”. *ความ* หลากหลายทางประชากรและสังคมในประเทศไทย ณ ปี 2558. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 11 ประชากรและสังคม 2558.
- สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง. (2558). *แผนปฏิบัติการราชการสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ประจำปี* งบประมาณ พ.ศ.2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2558). *แผนปฏิบัติการราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประจำปี* งบประมาณ พ.ศ.2558. กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- Barling, Julian., Tom, Weber. and Kevin, Kelloway E. (1996). “Effects of Transformational Leadership Training on Attitudinal and Financial Outcomes”. *Journal of Applied Psychology*, 81(6), pp. 827-832.
- Bass, Bernard.M. and Avolio, B.J. (1994). *Improving Organizational Effectiveness Through Transformational Leadership*. CA: Sage.
- Daft, Richard L. (2000). *Organization Theory and Design*. Ohio : South-Western College.

- Edwards, George C. (1980). *Implementing Public Policy*. DC: Congressional Quarterly Press.
- Francis, D., and Young, D. (1979). *Improving Work Groups*. CF: University Associates.
- Johnson, D.W. and Johnson, R.T. (1991). *Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic*. NJ: Prentice Hall.
- Van Meter, Donald S. and Van Horn, Carl E. (1975). "The policy Implementation Process: A Conceptual Framework." *Administration and Society*. 6(4), pp. 200-217.

การตีความสังขารธรรมด้วยภาษาบาลีเพื่อขจัดความขัดแย้ง THE PALI INTERPRETATION OF SAṅKHĀRA-DHAMMA FOR RESOLVING CONFLICTS

พระมหาดวงรัตน์ จตฺตโน *

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การตีความสังขารธรรมด้วยภาษาบาลีและสภาวะธรรมแห่งสังขารธรรม ว่าสังขารธรรมมีกระบวนการขัดแย้งในตนเองและสังคมอย่างไร 2) เพื่อเสนอพุทธวิธีขจัดความขัดแย้งภายในตนเองและสังคม

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าคำว่า “สังขาร” ประกอบด้วย ส เป็นอุปสรรค บทหน้า ลงในความหมายว่า ร่วมกัน + กร ธาตุ ในความกระทำ เปลี่ยน กร เป็น ขระ + ณ ปัจจัย ลงมาแล้ว ลบทิ้งและมีอำนาจทำให้ขระสั้นให้ยาว คือ ทำ ขร เป็น ขาร สำเร็จรูปเป็น สังขาร แปลว่า ธรรมชาติที่ทำงานร่วมกัน โดสภาวะธรรม หมายถึง รูปนาม ชั้น 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ที่ทำงานร่วมกัน เมื่อทำงานร่วมกันจึงนำไปสู่ความขัดแย้งในตัว รวมเรียกว่าสังขารทุกข์ ที่สุดนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนและคนกับสังคม พระพุทธองค์จึงตรัสวิธีในการขจัดความขัดแย้งด้วยปัญญา และหลักธรรมในโอวาทปาฏิโมกข์ รวมพุทธวิธีเพื่อขจัดความขัดแย้งในสังขารธรรมทั้งหมด 12 ประกอบด้วยภายใน 4 ได้แก่ (1) สัพพปาปสฺส อภินิ (2) กุสลสฺสุปสมปทา (3) สจิตตปริโยทปนํ (4) อธิจิตฺเต จ และพุทธวิธีขจัดความขัดแย้งสังขารธรรมของสังคมด้วยวิธีการ 8 ดังนี้ (1) ขนฺตี (2) ตีติกขา (3) ปรี วิหะยนฺโต (4) อนูปวาโท (5) อนูปฆาโต (6) สํวโร (7) มตฺตณฺณตา จ ภตฺตสฺมี (8) ปนฺตณฺจ สยาสนํ

คำสำคัญ : การตีความ, สังขารธรรม, ขจัดความขัดแย้ง

ABSTRACT

* ประจำสาขาวิชาภาษาบาลี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ วิทยาเขตเชียงใหม่

The purposes of academic paper were: 1) to study and analyze the Pali interpretation of Saṅkhāra-dhamma (compounded things) and natural conditions that are controversial in themselves and society, and 2) to propose the Buddhist ways for resolving internal and social conflicts. The results were found that:

The term of ‘Saṅkhāra’ is of the *Sam* prefix, meaning ‘together’ and the *Kara* root implying doing. *Kara* can be *Khara*, and the *ṇ* suffix can be put and changed as *Khāra*, finally being Saṅkhāra. Saṅkhāra, a term figuring prominently in Buddhism, means ‘that which has been put together’, that is, Pañca-khandha (five aggregates: corporeality, feeling, perception, mental formations, and consciousness). Since all of them work together, thus leading to a conflict, being called Saṅkhāra-dukkha. Eventually they lead to the conflicts between people and people, and the people and the society. The Buddha used Paññā (wisdom) to eliminate the conflicts by ways of taking Buddha-dhamma of Ovādapāṭimokha (the Principal Teaching). Here, the 12 Buddhist ways for resolving internal and social conflicts can be mentioned. The internal conflicts can be solved by: 1) Sabbapāpassa akaraṇaṃ (*not to do any evil*), 2) Kusalassūpasampadā (to cultivate good), 3) Sacittapariyodapanam (to purify the mind) and 4) Adhicitta ca (to devote oneself to higher concentration). Last, the social conflicts can be resolved by: 1) Khantī (patience), 2) Tītikkhā (forbearance), 3) Paraṃ viheṭṭhayanto (not to do harm others), 4) Anūpavādo (not to revile), 5) Anūpaghāto (not to do any harm), 6) Saṃvaro (restraint), 7) Mattaññutā ca Bhattassamim (to be moderate in taking food) and 8) Pantanca sayāsanam (to dwell in a secluded place).

Keywords: The Interpretation, Saṅkhāra-dhamma (compounded things), Resolving Conflicts

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำว่า “โลก” ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง 3 ประเภทคือ 1. สังขารโลก 2. สัตว์โลก 3. โอกาสโลก (วิ.มหา. (ไทย) 1/2/2) สัตว์ทั้งหลายเกิดและมีรูปนามชั้น 5 การเกิดอยู่ในโลกไม่ว่าจะเป็นทุกคติภูมิ 4 คือ นรก เปรต อสุรกาย เดรัจฉาน จนถึงสุคติภูมิมีมนุษย์ เทวดาเป็นต้น เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าเป็นภูมิที่เต็มไปด้วยความทุกข์ รวมถึงการเกิดเป็นสัตว์ที่อยู่ในโลกทั้ง 3 คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ รวมเรียกว่า “โลก” สัตว์ที่ยังไม่เข้าถึงพระนิพพานก็ต้องวนเวียนเกิดอยู่ในโลกทั้ง 3 หากที่สุดไม่พบ ในทัศนะทางพระพุทธศาสนาเถรวาท การเกิดแล้วเกิดอีก ไม่ว่าจะเป็ภพภูมิไหนก็ตาม วนเวียนอยู่อย่างนี้จึงมีแต่โทษมีพิษร้ายแรงเหมือนกันหมด จึงเรียกว่า วัฏฏสงสารที่เป็นยาพิษ (ขุ.อิติ (ไทย) 25/38/386) การเกิดภพภูมิไหนก็ตามพระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นทุกข์ทั้งสิ้น ดังที่ตรัสไว้ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทุกขอริยสัจ คือ แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาเป็นทุกข์ โดยย่ออุปาทานชั้น 5 ก็เป็นทุกข์” (ส.มหา.(ไทย) 19/1081/593) พระองค์สรุปว่า “การมีขึ้นแล้วแล้วแต่เป็นทุกข์ทั้งสิ้น พระมหาบรมโพธิสัตว์เจ้าทรงเห็นว่า ภพเป็นแดนเกิดแห่งกองทุกข์” (พระพุทธบริษัทเถระ, 2552) ตราบที่สรรพสัตว์ยังเกิดอยู่ต้องตกอยู่สภาพภายใต้อำนาจครอบงำแห่งทุกข์ สิ่งที่ตกภายใต้อำนาจแห่งความเป็นทุกข์ก็คือสังขาร แม้ประเพณีวัฒนธรรมไทย ขณะคนมีความทุกข์สังคมไทยทุกข์ภาคมักจะไปสวดบั้งสุกุลตาย หรือตอนสวดงานคนตายก่อนจะทำฃาปนกิจ พระสงฆ์ก็จะไปสวดหน้าศพด้วยการพิจารณาสังขารด้วยพระบาลีว่า

อนิจจา วต สังขารา

อุปาทายธมฺมิโน

อุปปชชิตฺวา นิรุชฌนติ

เตส วูปสโม สุโข

(ที.มหา. (บาลี) 10/272/171)

เป็นที่เข้าใจกันว่า พระบาลีนี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐ แก้อัปมงคลในชีวิต ก่อให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตต่อไป อันนี้เป็นความแ่ความเชื่อของสังคมไทยส่วนใหญ่ ความจริงเป็นเช่นไร ยังไม่มีใครพิสูจน์ความเชื่อนี้ได้ ผู้เขียนจักอธิบายต่อไป ถ้าไปศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาตลอดเวลาที่อุปบัติขึ้นของพระองค์ตรัสรู้และสอนอยู่ 2 เรื่อง คือ (1) สังขารธรรมหรือสังขตธรรม (2) วิสังขารหรืออสังขตธรรม ดังพระสุปฏิเถระได้ตั้งรูปวิเคราะห์ความเป็นพระพุทธเจ้าด้วยบาลีว่า **อปริมิตกุปโปจิตปารมิตสสมุฏฏาย ปญญาเย สพเพ สักตาสักตมเม อพุชฌิ พุชฌติ พุชฌิสสตีติ พุทโธ** ผู้ที่ได้ตรัสรู้แล้ว กำลังตรัสรู้ และจักตรัสรู้สังขตธรรมและอสังขตธรรมทั้งปวง ด้วยพระปัญญาที่อบรมสะสมบารมีมานับไม่ถ้วน ชื่อว่า พุทธะ (สุปฏิเถระ, 2535). และได้นำสังขารธรรมอันเป็นทุกข์มาสอน เปิดเผยให้เวไนยสัตว์ได้ทราบด้วยพระบาลีว่า “อุปาทา วา ภิกขเว ตถาคตาณ อนุปาทา วา

ตถาคตาน จิตาว สา ธาตุ ธมฺมฐิตตา ธมฺมนิยามตา **สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ** ต ตถาคโต อภิสม พุชฺฌติ อภิสมมติ อภิสมพุชฺฌิตวา อภิสมตฺวา อาจิกฺขติ เทเสติ ปญฺญาเปติ ปญฺญเปติ วิวรติ วิภชติ อุตฺตานิกโรติ **สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ..สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ..สพฺเพ** ธมฺมา อนตฺตาติ. แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้นว่า **สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง** ครั้นรู้ บรรลุแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนดเปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายว่า **สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง. สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา”**

หากกล่าวถึงสังขารในทัศนะของพระพุทธเจ้าดังกล่าวมา คือ ความทุกข์ ส่วนสังคมโลก ปัจจุบันกล่าวสังขาร ก็คือ ความขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้งในทัศนะสังคมปัจจุบันก็ให้คำนิยามที่ต่าง มุมมองกัน เช่น ทพญ. กษิรา เทียนส่องใจ กล่าวว่า ความขัดแย้งนับได้ว่าเป็นสถานการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการคิด การพูด และการกระทำ แต่เมื่อสถานการณ์ความขัดแย้ง เกิดขึ้น และมนุษย์ไม่สามารถที่จะแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ทันท่วงที ความขัดแย้งที่ก่อตัวขึ้น ก็ จะขยายวงกว้างเป็นการทะเลาะวิวาทกันในระดับที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น บทสรุปของความขัดแย้งก็จะ กลายเป็นแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ทั้งในแง่ของความคิดและ การปฏิบัติ ส่งผลกระทบเสียหายต่อสันติสุขของสังคม ดังนั้น เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นจนทำให้ สัมพันธภาพได้ถูกทำลายลงไป การที่บุคคลจะกลับมามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้อีกครั้งเป็นสิ่งที่ น่าพึงปรารถนา และมนุษย์มีความสามารถที่จะทำได้ โดยการให้อภัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการ ที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อกันไว้ และเป็นสิ่งที่จะช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ได้ถูกทำลายลงไปให้ กลับมามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันใหม่ซึ่งในปัจจุบันนักจิตวิทยาและนักวิจัยทางตะวันตกกำลังศึกษา ค้นคว้าหาความสัมพันธ์ของการให้อภัยกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในการใช้ชีวิตในสังคม และพยายาม เสาะแสวงหารูปแบบวิธีการให้อภัยเพื่อที่จะหาวิธีการรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกันไว้กันอย่างจริงจัง (ทพญ. กษิรา เทียนส่องใจ, 2550) ในทัศนะของทพญ. กษิรา เทียนส่องใจ สันติภาพเกิดจาก อภัยทาน อภัยทานเกิดจากความขัดแย้ง ดังนั้น ความขัดแย้งจึงเป็นของคู่กับคนและเป็นสาเหตุให้ เกิดการแสวงหาสันติวิธี เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ กล่าวว่า ความขัดแย้ง หมายถึง “การกระทำที่ไม่ลง รอย ขัดขึ้น หรือต่อต้านกันอันเนื่องมาจากทางความคิด ความเห็น หรือการให้คุณค่า มีความ แตกต่างกันทั้งสองแบบหรือมากกว่าสองแบบขึ้นไป **ความขัดแย้งรวมถึง** ความแตกต่างในตัวเอง ซึ่ง ทำให้รู้สึกไม่สบายใจ หรือเมื่อความเห็นหรือการให้คุณค่าของคุณ ถูกข่มขู่ หรือทำให้เกิดความกลัว ในสิ่งที่ไม่รู้ **ที่มาของความขัดแย้ง** โดยทั่วไปความขัดแย้งมีที่มาจากความแตกต่างทางค่านิยม ข้อมูลข่าวสาร โครงสร้างและแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม บุคลิกภาพและลักษณะนิสัยย ส่วนตัว และผลประโยชน์ ปัจจัยแต่ละตัวจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงจากความ ขัดแย้งแตกต่างกันไป (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2554)

ความขัดแย้ง นั้นหมายถึงการที่บุคคลทั้งสองฝ่ายไม่ลงรอยกัน จึงพยายามที่จะต้านทานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนเองมีความคิด หรือการกระทำที่ไม่สอดคล้อง หรือไม่สมนัย กับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลอื่นในครอบครัว หรือสังคม “ความขัดแย้ง” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Conflict” ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า “Confligere” แปลว่า การต่อสู้ หมายถึง การทำสงคราม การไม่สอดคล้องหรือเข้ากันไม่ได้ ตามแนวคิดทฤษฎีของความขัดแย้งทางตะวันตกว่า เป็นทฤษฎีที่มีรากฐานที่ว่า สังคมคือ ระบบที่มีลักษณะซับซ้อนของความไม่เท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมมีแนวคิดว่า สังคมนั้นไม่ได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่สังคมตั้งอยู่บนฐานของการแบ่งแยก อันเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม นักสังคมวิทยากลุ่มความขัดแย้งทางสังคมจึงพยายามค้นหาว่า ปัจจัยต่าง ๆ เช่น ชั้นทางสังคม เชื้อชาติ กลุ่มชนเพศและอายุ มีความเกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมของการกระจายทรัพยากรที่มีคุณค่าในสังคม ได้แก่ เงินอำนาจ การศึกษา และเกียรติยศทางสังคมอย่างไร นอกจากนี้ นักวิชาการด้านสังคมวิทยากลุ่มความขัดแย้งทางสังคมจะมองว่า ในสังคมเกิดการแข่งขันกันเพราะในสังคมมีความขัดแย้งกัน อันเนื่องมาจากกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้รับผลประโยชน์และผลตอบแทนที่ไม่เท่าเทียมกัน สิ่งตอบแทนและผลประโยชน์ที่คนในสังคมได้รับมีความแตกต่างกันออกไปตามตำแหน่ง และหน้าที่ทางสังคมฉะนั้น สังคมจึงมีความขัดแย้งกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมมีความเคลื่อนไหว และเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ตามมา (ทพญ. กษิรา เทียนส่องใจ, 2550)

ส่วนในทางพระพุทธศาสนาสาเหตุแห่งความขัดแย้งของสังคมเกิดความไม่สมดุลกัน 3 เรื่อง คือ (1) **สาธารณโลกี** หมายถึง การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรมช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เอารัดเอาเปรียบผลประโยชน์ของผู้อื่นจนเกิดความเสียหาย และมีความเสมอภาคกันในการบริโภค เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน (2) **ศีลสามัญญตา** หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่าง ๆ อย่างเดียวกัน เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลไม่ก้าวร้าวหน้าที่กัน ไม่อ้างอำนาจบาตรใหญ่ ไม่ถืออภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งปวง (3) **ทัญญูสามัญญตา** หมายถึง มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกันคิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและสงวนไว้ซึ่งจุดต่างของกันและกัน ไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ ในข้อนี้หมายถึงความเห็นในธรรมด้วย

ดังนั้น สังฆารหรือความขัดแย้งหรือทุกข์จึงมี 2 ประเภท คือ (1) ความขัดแย้งภายในตัวเราเอง (2) ความขัดแย้งภายนอกระหว่างคนกับสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม แต่ในพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับความขัดแย้งภายในตัวเราเป็นเรื่องสำคัญดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า สังฆารเป็นทุกข์ ดังกล่าวมาแล้ว ส่วนสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสังฆารคือวิสังฆาร คือ พระนิพพาน หรือ นิโรธ การเป็นพุทธศาสนิกชน ควรจะรับศึกษาเรื่องสังฆารและวิสังฆารอย่างเร่งด่วน แม้พระพุทธองค์ขณะก่อนจะปรินิพพานก็เตือนสาวกไว้ว่า “หนททานิ ภิกขเว อามนตยา มิ ว วยธมมา สงฆาร

อุปมาเทน สมปาเทถ” (ที.มหา. (บาลี) 10/158/128) แปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด” (ที.มหา. (ไทย) 10/158/131) ในบทความนี้ผู้เขียนจึงสนใจ เห็นความสำคัญเรื่องการตีความเรื่องสังขารด้วยภาษาบาลี และขยายความเรื่องสังขาร เพื่อเป็นแนวทางจัดความขัดแย้งภายในตัวเรา ตลอดถึงสังคม

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิเคราะห์การตีความสังขารธรรมด้วยภาษาบาลีและสภาวะธรรมแห่งสังขารธรรม ว่าสังขารธรรมมีกระบวนการขัดแย้งในตนเองและสังคมอย่างไร และเพื่อเสนอพุทธวิธีจัดการความขัดแย้งภายในตนเองและสังคม

3. ขอบเขตของเรื่อง

บทความนี้วิชาการเรื่องนี้ ผู้เขียนใช้กรอบทางภาษาบาลีและสภาวะธรรมมาตีความบทว่าสังขาร แล้วนำปัญหุชนะว่า สังขาร ไปเปรียบเทียบกับ แต่ละสูตร แต่ละบริบท แต่ละคัมภีร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มีสภาวะธรรมเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกับประเด็นความขัดแย้งในสังคมและเสนอทางออกตามพุทธวิธี การได้เกิดเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ยาก เพราะมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา ต้องเกิดมาด้วยกุศลมีการให้ทาน ศีล ภาวนา เมื่อเกิดแล้วได้พบพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงเป็นโชค ลาภอันดียิ่ง ดังมีพระพุทธดำรัสว่า

กิญโณ มนุสสสปฏิลาโภ กิจฉ มจจาน ชีวิต

กิจฉ สหุทมนสฺสวาน กิจฉ โณ พุทธานุปโปโท

การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ก็นับว่ายาก

การดำรงชีวิตอยู่ของเหล่าสัตว์ก็นับว่ายาก

การที่จะได้ฟังสัทธรรมก็นับว่ายาก

การที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเสด็จอุบัติขึ้นก็ยิ่งยาก (ขุ.ธ.(บาลี)

25/182/90)

การได้เป็นมนุษย์แล้วได้พบพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์นั้นเป็นโชค ลาภอย่างยิ่ง เพราะพระองค์ทรงอุบัติมาในโลกเพื่อส่องแสงสว่างแก่ดวงจิต(ปภังกโร)กับสรรพสัตว์ถึง 10,000 โลกธาตุหรือแสนโกฏิจักรวาล เป้าหมายเพื่อชน รื้อ หมุ่สัตว์ออกจากจักรวาลเพื่อพ้นจากจักรวาลสรรพจักรวาลนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นบนโลกนี้สอนสรรพสัตว์อยู่ 2 เรื่อง คือ สังขาร และวิสังขาร สังขาร คือ สิ่งใดก็ตามเป็นที่อยู่ของหมู่สัตว์และสัตว์ จัดอยู่ในสังขารธรรมด้วย คำว่าสังขาร ตีความด้วยภาษาบาลี

สังขาร คือ รูปนามชั้น 5 เป็นไปในภุมิทั้ง 3 คือ กามภุมิ รูปภุมิ อรูปภุมิ ดังที่พระนวมิลเถระกล่าวว่า “เตภูมิกสงขรา อนิจจา” (อภิ.ฎีกา. 62/156) เมื่อสรรพสิ่งในโลกล้วนแล้วแต่เป็นสังขาร และพระพุทธเจ้าก็สอนให้พิจารณาสังขารจึงพ้นทุกข์ ผู้ต้องการพ้นทุกข์จึงต้องศึกษาตีความสังขารให้ชัดเจน ดังนั้น จึงต้องตีความเรื่องสังขารด้วยการวิเคราะห์ด้วยหลักการแห่งภาษาบาลีดังนี้

สังขาร มีการตีความวิเคราะห์ 2 ประเภท คือ (1) โดยบทพยัญชนะ (2) โดยสภาวะธรรม ผู้เขียนจึงตีความสังขารตามลำดับดังนี้

1) ตีความโดยบทพยัญชนะ

- สัม มีความหมายว่า สโมธาน (พุทธปิยมหาเถโร, 2526).

แปลว่า รวบรวม

- กร มีความหมายว่า กรณ แปลว่า กระทำ

ประกอบเป็น สักร

- ก อยู่หลังนิคคหิต แปลงนิคคหิต เป็นพยัญชนะที่สุทธธาตุ คือ ง

ประกอบเป็น สงกร

- ลง ณ ปัจจัย ลงมาแล้วลบ มีอำนาจทำสระสั้น(อ อิ อุ) ทำให้ยาว (เป็น อา อี อู)

ประกอบเป็น สงการ

- ลง โย ปฐมวิภัติ(ประธานของประโยค) ฝ่ายพหูพจน์ ลงในความหมายว่า อันว่า..ทั้งหลาย เอา อะ ที่ (กะ)ระ กับ โย เป็น อา (อะ+โย = อา)

ประกอบเป็น สงการา แปลว่า อันว่าธรรมทั้งหลายที่ทำงานร่วมกัน

- เพราะลง ณ ปัจจัย อาเทศ (เปลี่ยน) กร เป็น ขร

สำเร็จรูปเป็น สงขารา แปลว่า อันว่าธรรมทั้งหลายที่ทำงานร่วมกัน

2) ตีความโดยสภาวะธรรม

คำว่า สังขาร โดยบาลีว่า สังขาร มีสภาวะธรรมที่แคบไปหากว้างดังนี้

2.1) สังขาร หมายถึง เจตนา ในปฏิจจสมุปบาท ในพระบาลีว่า สงขารา ปจฺจยา วิญญาณํ พระบาลีว่า สังขาร ในที่นี้หมายถึงเจตนาในขณะที่กระทำบุญทำบาปในสังขาร 3 ได้แก่ (1) ปุณฺณยาภิสังขาร เจตนาที่ตบแต่งในการทำบุญที่เกี่ยวข้องด้วยรูปคือในกามภุมิและรูปภุมิ (2) อปุณฺณยาภิสังขาร หมายถึง เจตนาที่ตบแต่งในการทำบาปใน 30 ภุมิ (เวณอัสสญฺญสัตตภุมิ) (3) อนณฺญาภิสังขาร หมายถึง เจตนาที่ตบแต่งในการทำกุศลอุปमानที่ไม่หวนไหว

2.2) สังขาร หมายถึง สังขารชั้น ในพระบาลีว่า สงขารกฺขนฺโธ หมายถึง เจตสิก 50 (เวณเวทนา และสัญญา) ที่มีหน้าที่ปรุงแต่งจิตให้คิดกุศลและอกุศล

2.3) สังขาร หมายถึง รูปนาม ชั้น 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ทั้งหมด ในพระบาลีว่า

อนิจจา วต สงขาร

อุปาทายธมมิโน

อุปปชชิตวา นิรุชฌนติ

เตส วูปสม สฺโข

(ที.มหา. (บาลี) 10/272/171) แปลว่า สังขาร(รูปนาม) ไม่เที่ยงทนอ เกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดาครั้งเกิดขึ้นแล้ว ย่อมดับไป การเข้าไปสงบสังขารธรรมเหล่านั้นเป็นสุข

ยังมีพระบาลีรับรองว่า หากพิจารณาสังขารธรรมเห็นด้วยปัญญา ย่อมนำไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ เช่น พระบาลีว่า

สพเพ สงขาร

อนิจจาติ

ยทา ปณณาย

ปสฺสตี

อถ นิพฺพินฺทตี

ทุกฺখে

เอส มคฺโค

วิสุทฺธิยาฯ

สพเพ สงขาร

ทุกฺขาติ

ยทา ปณณาย

ปสฺสตี

อถ นิพฺพินฺทตี

ทุกฺখে

เอส มคฺโค

วิสุทฺธิยา ฯ

แปลว่า ขณะใดเห็นว่า สังขารธรรมทั้งหลายไม่เที่ยงด้วยปัญญา

ขณะนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์ ทางปฏิบัตินี้ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์(แห่งจิต)

ขณะใดเห็นว่า สังขารธรรมทั้งหลายเป็นทุกข์ด้วยปัญญา

ขณะนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์ ทางปฏิบัตินี้ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์(แห่งจิต)

ขณะใดเห็นว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตาด้วยปัญญา

ขณะนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์ ทางปฏิบัตินี้ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์(แห่งจิต)

ความบริสุทธิ์แห่งจิตหมายถึงจิตที่ปราศจากความขัดแย้ง จิตที่ปราศจากความขัดแย้ง หมายถึงจิตที่หมดจากราคะ โทสะ โมหะ ความบริสุทธิ์แห่งจิต ดังพระบาลีว่า สจิตตปริโยทปนํ แปลว่า การทำจิตให้ผ่องใส คือ จิตที่ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ เมื่อจิตปราศจากอกุศลธรรม ความขัดแย้งข้างในก็ไม่มี เมื่อไม่มีความขัดแย้งภายในภายนอกก็ไม่มีเช่นเดียวกัน

ในทัศนะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่าเมื่อทำลายสังขารเข้าไปสู่วิสังขาร ย่อมทำลายชาติ คือ การเกิดในภพเสียได้ ดังที่พระองค์ตรัสรู้ครั้งแรกทรงเปล่งอุทานว่า

อนเณกชาติสสาร

สนฺธาวิสฺส อนิพฺพิส

คหการก คเวสนโต

ทุกฺขา ชาติ ปฺนปฺปฺน

คหการก ทิฏฺฐโจสี

ปฺน เคห น กาหสิ

สพฺพา เต ผาสฺสกา ภคฺคา

คหฺภูมฺม วิสฺสงฺขต

วิสฺสงฺขารคต จิตต

ตณฺหาน ขยมฺมคฺคา

เราตามหานายช่างผู้สร้างเรือน เมื่อไม่พบ

จึงท่องเที่ยวไปในสงสารเป็นอนเณกชาติ

เพราะการเกิดบ่อย ๆ เป็นทุกข์ นายช่างเอ๋ย เราพบท่านแล้ว
ท่านจะสร้างเรือนไม่ได้อีก ซี่โครงทุกซี่ของท่าน เราหักแล้ว
ยอดเรือนเราก็รื้อแล้วจิตของเราถึงธรรมปราศจากเครื่องปรุงแต่งแล้ว
เราได้บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นตัณหาแล้ว (ขุ.ธ. (ไทย) 25/153-154/44)

ดังนั้น การศึกษาเรียนรู้เรื่องสังขาร คือ การศึกษาพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และสอนให้แก่เวไนยสัตว์ เมื่อศึกษาเรียนรู้ด้วยวิปัสสนาปัญญาแล้ว ย่อมเข้าถึงพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ย่อมดับทุกข์คือความขัดแย้งได้อย่างยั่งยืน อันเป็นอัตลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตามพระบาลีว่า สังขาร ไม่ว่าจะเป็นอภิสังขาร สังขารชั้นธ ย่อมรวมลงในสังขารธรรมทั้งสิ้น และสังขารธรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นทุกข์ ดังพระบาลีว่า สพเพ สงขารา ทุกขา ตินันท์ก็หมายความว่า สังขาร คือ รูปนาม หรือกายใจ หรือชั้น 5 ไม่ว่าจะเป็นเกิดอยู่ในภพภูมิไหนก็ตามไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ เทวดา พรหมล้วนแล้วแต่เป็นทุกข์ทั้งสิ้น ดังพระบาลีว่า ชาตปิ ทุกขา แปลว่าการเกิดในภพล้วนแล้วแต่เป็นทุกข์ทั้งสิ้น พระพุทธองค์จึงเห็นโทษในสังขารและได้แสดงวิธีการดับสังขารด้วยทำลาย

“อิทมปิ โข จาน ทุทฺทส ยทิตฺต สพฺพสงฺขารสมฺโม สพฺพปฺริยฺญินิสฺสคฺโค ตณฺหุขโย วิราโค นิโรธो นิพฺพาน” (ที.มหา.(บาลี) 10/ 64/30) แปลว่า “แม้ฐานะอันนี้ก็เป็นสิ่งที่เห็นได้ยากนัก กล่าวคือ ความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา วิราคะ นิโรธนิพพาน”

อนิจฺจา วต สงฺขารา อุปฺปาทวธมฺมิโน

อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตส วุปฺสโม สุโข

พระบาลีว่า อนิจจา วต สงขารา อุปปาทวธมมิโน อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ สงขารา เป็น รูปนาม (ตั้งแต่อวิชชา จนถึง โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปาสะ) หรือ ชั้น 5 จัดเป็น**ทุกข์จะและสมุทัย**จะ ได้แก่ อวิชชาและตัณหา ที่เกิด และดับ เป็นวงจรแห่งปฏิจจสมุปบาท คือ ปฏิจจสมุปบาทวงจรหนึ่งดับไป เป็นปัจจัยแก่วงจรปฏิจจสมุปบาทวงจรใหม่เกิด(อุปฺปาท/อุปฺปชฺชิตฺวา) และดับ (วธ/นิรุชฺฌนฺติ)อย่างนี้ เป็นเรื่องปกติธรรมดา(ธมฺมิโน) ลักษณะการเกิดและดับอย่างนี้ คือ มีแล้วกลับไม่มี พระพุทธองค์ ตรัสสภาวะอย่างนี้ว่า อนิจจา แปลว่าเปลี่ยนแปลงไป มา ไป มา เป็นองค์แห่งปฏิจจสมุปบาททั้งหมดนั้น(สังขารา) อวิชชาและตัณหา จัดเป็นสมุทัยจะ จะที่เหลือเป็นทุกข์จะ ทั้งสิ้น

พระบาลีว่า เตส วูปสโม สุโข

วูปสโม คือ **มรรค** (วิ + อุปสม) คือ กระบวนการแห่งอริยมรรค มีองค์ 8 อันมีปัญญา รู้แจ้ง เห็นจริงในทุกขสัจจะ(ความขัดแย้ง) และสมุทัยสัจจะเป็นหัวหน้า(เหตุแห่งความขัดแย้ง) หรือ เป็นต่อแห่งวิภูฏะ(สี่สวัฏฏัง)

สุโข คือ **นิโรธ** ความสุข อิสราภาพจากรูปนาม หรืออุปาทานขันธ จิตเป็นไท ไม่มีความขัดแย้ง ย่อมเกิดขึ้น

สพเพ สงฆารอ อนิจจาติ ยทา ปญญา ยสสตี

อถ นิพพินทติ ทุกเข เอส มคโค วิสุทธียา ฯ

สพเพ สงฆารอ ทุกชาติ ยทา ปญญา ยสสตี

อถ นิพพินทติ ทุกเข เอส มคโค วิสุทธียา ฯ

สพเพ ธมมา อนตตาคติ ยทา ปญญา ยสสตี

อถ นิพพินทติ ทุกเข เอส มคโค วิสุทธียา (ช.ธ. (บาลี) 25/227/)

พระบาลีว่า สพเพ สงฆารอ อนิจจาติ สพเพ สงฆารอ ทุกชาติ สพเพ ธมมา อนตตาคติ

สงฆารอ เป็น รูปขันธ นามขันธ (ตั้งแต่อวิชชา จนถึง โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปาสะ) หรือ ขันธ 5 จัดเป็น**ทุกขสัจจะ(ความขัดแย้ง)และสมุทัยสัจจะ(เหตุแห่งความขัดแย้ง)** ได้แก่ อวิชชาและตัณหา

อนัตตา ได้แก่ สังขาร คือรูปขันธ นามขันธทั้งหมด แต่เพิ่ม นิพพาน ด้วย มีสภาพเป็นอนัตตา

พระบาลีว่า ยทา ปญญา ยสสตี และ เอส มคโค วิสุทธียา จัดเป็นปัญญาเป็นมรรคสัจจะ

พระบาลีว่า อถ นิพพินทติ ทุกเข การดับวงจรแห่งปฏิจจสมุปบาท สายดับ หรือ นิโรธวาระ จัดเป็นนิโรธสัจจะ

ดังนั้น สังขารธรรม จึงเป็นทั้งวงจรแห่งทุกข์และเหตุแห่งทุกข์ได้แก่ อวิชชา ตัณหา สังขาร รวมเป็นวงจรแห่งทุกข์ได้แก่ปฏิจจสมุปบาท พระพุทธองค์ตรัสว่า “อิติ โข ปเนต อานนท เวทน ปฏิจจ ตณหา ตณห ปฏิจจ ปริเยสนา ปริเยสน ปฏิจจ ลาโภ ลาภ ปฏิจจ วินิจจโย วินิจจย ปฏิจจ ฉนฺทราโค ฉนฺทราค ปฏิจจ อหฺโณसान อหฺโณसान ปฏิจจ ปริกคฺโท ปริกคฺท ปฏิจจ มจฺฉริย มจฺฉริย ปฏิจจ อารกฺโข อารกฺข ปฏิจจ อารกฺขาธิกรณ ทณฺหาทานสฺตถาทานกล หวิคฺคหวิวาทตฺวตฺวเปสฺสญฺญสวาทา อเนเก ปาปกา อกุสลา ธมมา สมฺภวนตฺติ” (ที.ม. (บาลี) 10 /103/54) แปลว่า “อานนท ก็ด้วยประการดังนี้แล คำนี้ คือ เพราะอาศัยเวทนาจึงเกิดตัณหา เพราะ

อาศัยตัณหาจึงเกิดการแสวงหา เพราะอาศัยการแสวงหา จึงเกิดลาภ[การได้] เพราะอาศัยการได้มา จึงเกิดการฝงใจ (ยึดมั่นไม่ปล่อยวาง) เพราะอาศัยการฝงใจจึงเกิดการรักใคร่พึงพอใจ เพราะอาศัยการรักใคร่พึงพอใจจึงเกิดการพะวง เพราะอาศัยการพะวง จึงเกิดความยึดถือ เพราะอาศัยความยึดถือ จึงเกิดความตระหนี่ เพราะอาศัยความตระหนี่จึงเกิดการรักษาป้องกัน เพราะอาศัยการ รักษาป้องกัน จึงเกิดเรื่องในการป้องกันขึ้น อภิสถรรพณ์อันชั่วช้าลามกมิใช่น้อย คือการถือไม้ ถือนมิด การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท การกล่าวหา มึง มึง การพูดคำส่อเสียด และการพูดเท็จจึงเกิดขึ้น” กระบวนการนี้เป็นกระบวนการปฏิเสธสมุปปาทเชิงสังคม ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ที่หวีความรุนแรงขึ้นจนแสดงผลออกมาเชิงพฤติกรรมทางกาย วาจา กระพบกับสังคม องค์กร สิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นกับทุกสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมนักธุรกิจ นักการเมือง ข้าราชการ สงคราม ระหว่างชาติต่าง ๆ การแตกแยกของศาสนา แม้แต่วงการพระสงฆ์ที่ต้องการแสวงหายศ ฐานันดร ต่าง ๆ กระบวนการแห่งปฏิเสธสมุปปาททางสังคม ย่อมเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและสมบูรณ์เต็มที่ กระบวนการทั้งหมดนี้ หากเกิดขึ้นกับบุคคลใด สังคมใด นับว่าขัดแย้งกับอุดมการณ์เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา ทั้งหมดนี้ เมื่อเกิดขึ้น พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นหนทางแห่งการเสื่อมโทรมแก่ตนเองและสังคม ในทางตรงกันข้ามพระองค์ทรงตรัสให้ภิกษุ และชนทุกชั้นวรรณะ ทุกชาติ ศาสนา ว่า หนทางแห่งสันติสุขนั้น ไม่ใช่ได้มาด้วยการแสวงหาด้วยการขัดแย้ง แต่ทรงตรัสสอนให้ ขจัดความขัดแย้งตามแนวพุทธดังนี้

สพฺพปาปสฺส อภณฺโณ กุสลสฺสุปฺสมปทา

สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ

การไม่ทำบาปทุกประการ การทำกุศลให้ถึงพร้อม(ตลอดเวลา)

การทำจิตของตนให้ผ่องใส(วิปัสสนา)นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ฯ

ขณฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา

นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา

น หิ ปพฺพชิตฺโต ปรูปฺพชาติ

สมโณ โหติ ปรี วิเหยนฺโต.

ขันติคือความอดทน เป็นเครื่องเผือกเลสอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า พระนิพพานเป็นธรรมอันสูงสุด ผู้ทำร้ายผู้อื่น ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต [ผู้ละเว้นความชั่ว]ไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย [ผู้สงบ] ฯ

อนูปวาโท อนูปฆาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตณฺณตฺตา จ ภาตตสฺมี ปนตณฺจ สยาสนํ

อริจิตเต จ อาโยโค เอตัพฺพธานสาสนํ

(ที.ม. (บาลี) 10/90/43) .

การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย [ผู้อื่น] ความสำรวม

ในพระปาติโมกข์[ศีล]ความเป็นผู้รู้ประมาณในการกิน

การนอนที่นั้งอันสงัด และการประกอบความเพียรในจิต

ทั้งหมดนี้ เป็นคำสั่งสอน ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ (ที.ม. (บาลี) 10/90/51)

สรุปรวมพุทธวิธีขจัดความขัดแย้งสังฆารธรรมภายในตนเองด้วย 4 วิธี ดังนี้ (1) สพฺพปาปสฺส อกรรม การไม่ทำบาปทั้งปวง (2) กุสลสฺสุปสมฺปทา การทำความดีตลอดเวลา (3) สจิตฺตปริโยทปนํ การทำจิตให้ผ่องใสจากกิเลส (4) อริจิตเต อาโยโค ความเพียรทางจิต(ตื่นในการที่จะละชั่ว)ตลอดเวลา พุทธวิธีขจัดความขัดแย้งสังฆารธรรมของสังคมด้วยวิธีการ 8 ดังนี้ (1) ขนฺตี ความอดทน (2) ตีติกฺขา ความอดกลั้น (3) ปรี วิหะเรนฺโต การไม่เบียดเบียนผู้อื่น (4) ออนุปวาโท การไม่กล่าวร้ายใส่ความผู้อื่น (5) ออนุปฆาโต การไม่ทำร้ายผู้อื่นทางกาย (6) ส่วโร การมีสติสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (7) มตฺตณฺณตฺตา ภตฺตสฺมี การรู้จักประมาณในการบริโภค (8) ปนตณฺจ สยาสนํ ความพอเพียงในที่อยู่อาศัย(ที่ตนมีอยู่) รวมสันติวิธีเพื่อขจัดความขัดแย้งในสังฆารธรรมทั้งหมด 12 วิธี ประกอบด้วยภายใน 4 ภายนอก 8

4. สรุป

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้และสอน 2 เรื่อง คือ สังฆารและวิสังฆาร สิ่งใดอยู่แล้วแต่ที่มีอยู่ในโลกเรียกว่า สังฆาร เมื่อมีสังฆาร ย่อมตกอยู่ในสภาพแห่งความทุกข์ ดังพุทธวจนะว่า สพฺเพ สงฺขารา ทฺกฺขา สังฆาร ทุกฺขภาษาปัจจุบันนํ ความขัดแย้ง ดีความด้วยภาษาบาลีว่า สังฆาร ประกอบด้วย สํ เป็นอุปสรรค บทหน้า ลงในความหมายว่า ร่วมกัน + กร ธาตุ ในความกระทำ เปลี่ยน กร เป็น ขระ + ณ ปัจจัย ลงมาแล้วลบทิ้งและมีอำนาจทำที่หะสระสั้นให้ยาว คือ ทำ ขร เป็น ขาร สำเร็จรูปเป็น สังฆาร แปลว่า ธรรมชาติที่ทำงานร่วมกัน โดสภาวะธรรม หมายถึง รูปนาม ขันธ์ 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ที่ทำงานร่วมกัน เมื่อทำงานร่วมกันจึงนำไปสู่ความขัดแย้งในตัว รวมเรียกว่าสังฆารทุกข์ ที่สุดนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนและคนกับสังคม พระพุทธองค์จึงตรัสวิธีในการขจัดความขัดแย้งด้วยปัญญา และหลักธรรมในโอวาทปาฏิโมกข์ รวมพุทธวิธีเพื่อขจัดความขัดแย้งในสังฆารธรรมทั้งหมด 12 ประกอบด้วยภายใน 4 ได้แก่ พุทธวิธีขจัดความขัดแย้งสังฆารธรรมภายในตนเองด้วย 4 วิธี ดังนี้ (1) สพฺพปาปสฺส อกรรม การไม่ทำบาปทั้งปวง (2) กุสลสฺสุปสมฺปทา การทำความดีตลอดเวลา (3) สจิตฺตปริโยทปนํ การทำจิตให้ผ่องใสจากกิเลส (4) อริจิตเต อาโยโค ความเพียรทางจิต(ตื่นในการที่จะละชั่ว)ตลอดเวลา พุทธวิธีขจัดความขัดแย้งสังฆารธรรมของสังคมด้วยวิธีการ 8 ดังนี้ (1) ขนฺตี ความอดทน (2) ตีติกฺขา ความอดกลั้น

(3) ปรี วิหะยนโต การไม่เบียดเบียนผู้อื่น (4) อนุปวาโท การไม่กล่าวร้ายใส่ความผู้อื่น (5) อนุปฆาโต การไม่ทำร้ายผู้อื่นทางกาย (6) สัมโธ การมีสติสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (7) มตตณฺณุตตาภตตสมี การรู้จักประมาณในการบริโภค (8) ปนตณฺจ สยาสนํ ความพอเพียงในที่อยู่อาศัย(ที่ตนมีอยู่) รวมสันติวิธีเพื่อขจัดความขัดแย้งในสังฆารธรรมทั้งหมด 12 วิธี ประกอบด้วยภายใน 4 ภายนอก 8 การขจัดความขัดแย้งได้อย่างถาวรพระพุทธองค์ตรัสว่า วิสังขาร

บรรณานุกรม

- กชिरา เทียนส่องใจ. (2552). “การศึกษาวิเคราะห์ห่อภัยทานเพื่อจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน”. *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2550.
- พระพุทธรัชิตเถระ. *ชินาลังการ*. พระคันธसारากวีวงศ์แปลและอธิบาย. กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.
- พระโมคคัลลานเถระ พระสุภูติเถระ. *อภิธานปทีปิกาและอภิธานปทีปิกาสุจิ*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พุทธปियมหาเถโร. (2526). *ปทฺฐปทีป*. กรุงเทพมหานคร: เฉลิมชาญการพิมพ์.
- เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์. (2554). *ทฤษฎีสันติภาพ ความขัดแย้ง และความรุนแรง*. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล,
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535) *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก* 2550. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนงคสามิเถโร. (2542). *อภิธมมตถวิภาวิณีฎีกา*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคม
เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน**
**INTEGRATIVE PARTICIPATION OF GOVERNMENT AND CIVIL SOCIETY FOR
NATURAL RESOURCE MANAGEMENT IN NAN PROVINCE**

ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล* พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ (ช่วยธานี)** อนุวัต กระสังข์***

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.987 ประชากรได้แก่ บุคลากรภาครัฐและภาคประชาสังคม จำนวน 241 คน และกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 172 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่านนั้น ในภาพรวมทุกภาคส่วนในจังหวัดน่าน มีความตื่นตัวและให้ความสำคัญในเรื่องป่าไม้ในการบริหารจัดการ ปัจจุบันมีการตัดสินใจร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านผลประโยชน์ โดยทางอ้อม เช่น การมีอากาศดี ชีวิตดีขึ้น ฝนตกตามฤดู น้ำไม่ท่วม การที่จำนวนป่าไม้ถูกทำลาย หรือมีจำนวนมากยิ่งขึ้น การประเมินเป็นไปตามกฎหมายซึ่งมีบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม แต่เมื่อการประเมินผลร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินผลโดยการช่วยตรวจสอบ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration,
MahachulalongkornrajavidyalayaUniversityUniversity

** MahachulalongkornrajavidyalayaUniversityUniversity

*** MahachulalongkornrajavidyalayaUniversityUniversity

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน ภาครัฐและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ รองลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน ตามลำดับ เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยด้านหลักสาราณียธรรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน โดยหลักสาราณียธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ ที่มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงในประเด็น ร่วมกันรับผลประโยชน์ (Y4) มีค่าเท่ากับ 0.749 ร่วมกันตัดสินใจ (Y2) มีค่าเท่ากับ 0.711 ร่วมกันวางแผน (Y1) มีค่าเท่ากับ .688 ร่วมกันประเมินผล (Y5) มีค่าเท่ากับ 0.681 ร่วมกันดำเนินงาน (Y3) มีค่าเท่ากับ 0.658

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล โดยการนำหลักธรรมที่ทำให้ทั้งส่วนภาครัฐและภาคประชาสังคมส่งเสริมและสนับสนุนให้การมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ นั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันได้แก่ ซึ่งกันและกันนั้น คือ หลักสาราณียธรรม 6 ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม ควรแสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ประพฤติดีมีคุณธรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยการบอกกล่าวและแจ้งเตือนสิ่งที่เป็นประโยชน์ ด้วยความปรารถนาดี คิดทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ในการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ได้มาโดยชอบธรรม ด้วยการรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม และเคารพฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในจังหวัดน่าน เป็นไปอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การบูรณาการ, ภาคประชาสังคม, ทรัพยากรธรรมชาติ

ABSTRACT

The Objectives of this Research were: 1. To study the state of participation in natural resource management of civil society in Nan province, 2. To study factors influencing participation in natural resource management of civil society in Nan province. and 3. To present an integrated model of government and civil society participation in natural resource management in Nan province.

Methodology was the mixed methods; The qualitative research collected data from 19 key informants, purposefully selected, with the structured in-

depth-interview, by face-to-face-interviewing. Data were analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research collected data by questionnaires with reliability coefficient values at 0.987 from 172 samples who were Government and civil society personnel in Nan Province by simple random sampling and analyzed data by frequency, percentile, mean and standard deviation and analyzed relationship of Variables by Pearson Product Moment Correlation.

Findings were as follows:

1. General condition of involvement in planning for natural resource (forest) management between the public and civil society in Nan Province, by all means, all agencies in Nan Province were aware of and focused on forest management. Currently, there is a common decision making between the governmental agencies and civil society, for example, the provincial administration gives civil society the opportunity to participate in decision-making. Benefits gained indirectly such as the community had good, clean air, better life, seasonal rain, no floods and no forest was destroyed and forest was expanded. The operational assessment was carried out legitimately with outsiders participating in the process. The joint assessment of projects between the state and civil society was conducted for the verification purpose.

2. Factors affecting participation in natural resource management of civil society in Nan Province were that state and civil society in Nan Province were involved in the natural resource management at the moderate level. Considering the mean values from high to low were that the highest level was the benefit sharing, secondly the participatory operation, participatory decision-making, participatory planning, were at the high to low level respectively and the lowest level of participation was the participatory evaluation. The correlations were that Saraniyadhamma, virtue for fraternal living, had correlations with the interactively participatory natural resource management of state and civil society in Nan Province at the statistical significant level at 0.01. The high level of correlations were benefit sharing (Y4) was at 0.749, participatory decision-making (Y2) was at 0.711, participatory planning (Y1) was at 0.688, participatory evaluation (Y5) was at 0.681 and participatory operation (Y3) was at 0.658

3. Forms of participation in planning, decision-making, operation, benefits sharing and evaluation were to apply Saraniyadhamma 6, virtues for fraternal living, to enhance the effective and efficient participations in various activities between state and civil society. State and civil society should be humble and polite, respectful to each

other, well behave to each other with good ethical morality, both in front and behind, by telling and informing good things with good wishes, by thinking of doing good things to society, sharing benefits gained lawfully directly and indirectly, obeying and keeping the laws, rules and regulations of society, respecting and listening to one another's opinions. These forms of participations would make the integrated participation of natural resource(forest) management between the state and civil society in Nan Province the sustainable management.

Keyword: Integrative, Participation, Civil Society, Natural Resource

1. บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญต่อชีวิตมนุษย์เราอย่างมาก นั่นเป็นเพราะ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติขับเคลื่อนทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งที่เป็น ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ไม่หมด อาทิ อากาศ แสง ฝุ่น เป็นต้น, ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างทดแทนขึ้นใหม่ได้ อาทิ น้ำ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า พืช ภูเขา เป็นต้น, ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป อาทิ แร่ธาตุชนิดต่างๆ ถ่านหิน น้ำมันปิโตรเลียม เป็นต้น ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาตินั้นมี 4 ประการ ดังนี้ คือ เป็นแหล่งที่มาของวัตถุดิบ และผลิตผล, เป็นที่รองรับกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ และช่วยเกื้อกูลให้ชีวิตดำรงอยู่ได้, เป็นแหล่งรองรับของเสีย และของ เหลือเศษจาก ขบวนการผลิตและการบริโภค และให้ความรื่นรมย์แก่จิตใจของมนุษย์ เช่น ทิวทัศน์ ภูมิประเทศ ความงามของธรรมชาติ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมอย่างมากมาย เช่น ปัญหามลทางอากาศ ปัญหามลพิษทางเสียง ปัญหาภาวะเรือนกระจก การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนการเกิดหรือทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น แต่ละประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อาทิ การใช้พลังงานทดแทน การออกมาตรการหรือแนวทางในการควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ การใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การนำวัสดุที่ใช้แล้วหรือเหลือใช้มาใช้ใหม่ เป็นต้น

จังหวัดน่านเป็นหนึ่งในจังหวัดของประเทศไทยที่ในอดีตมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อประมาณ 10 ปีให้หลังสภาพของภูเขาต่างๆของจังหวัดน่านกลับกลายเป็นภูเขาหัวโล้น ทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ประชาชนน่านเป็นอย่างมาก (PrawitTantalanukul, 2555 : 11)โดยจังหวัดน่านนั้นถูกขนานนามว่าเป็นดินแดนล้านนา ซึ่งเป็นบริเวณที่เคยเป็นอาณาจักรล้านนาอันดำรงอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1700 ถึงประมาณ พ.ศ. 2300 ปัจจุบันได้แก่พื้นที่ในจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย รวม 8 จังหวัดด้วยกัน กล่าวคือ เชียงราย แม่ฮ่อง

องซอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และพะเยา พื้นที่ทั้งหมดของอาณาจักรล้านนา นี้ ถ้า คำนวณออกมาเป็นตารางกิโลเมตรจะมีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 90,900 ตารางกิโลเมตร หรือหาก เทียบกับพื้นที่ของประเทศไทยทั้งหมดคิดเป็นประมาณร้อยละ 17 ซึ่งบางท่านขนานนามว่า น่าน นั้น “เป็นดินแดนล้านนาตะวันออก มีชื่อเรียกตามตำนานต่างๆ ว่า “กาวะราชนคร” และ “นันท สุวรรณนคร” บ้างก็เรียก “นันทบุรี”

สาเหตุที่ทำให้จังหวัดน่าน มีพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ลดลงนั้น เป็นเพราะ ประชาชนบุกรุกป่าเพื่อทำการเกษตร และมีการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชหรือข้าวต่างๆ มาเป็นการ ปลูก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์โดยสถิติการผลิตการเกษตรตามชนิดพืช (ระดับจังหวัด) ปีเพาะปลูก 2555/2556 ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดน่าน ระบุว่า ใน จังหวัดน่านมีพื้นที่การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดในบรรดาการปลูกพืชการเกษตรทั้งหมด มี จำนวนมากถึง 40,748 ไร่ (Office of Nan province, 2558 : 6)

ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรการกุศล กลุ่มชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ของจังหวัดน่านต่างให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก โดยหน่วยงานภาครัฐใน จังหวัดต่างมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติมากมาย เช่น ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดทำให้เกิดสภาวะมลพิษทั้งใน ปัจจุบันขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน, ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน เป็นต้น นอกจากนี้มี การรวมตัวกันในลักษณะของประชาสังคมเพื่อทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดน่านเกิดขึ้นมากมาย เช่น มูลนิธิฮักเมืองน่าน สมาคมบ้านหลวงหวง ป่า กลุ่มอนุรักษ์ป่าศิลาแลงมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำแต่การดำเนินการต่างๆ ระหว่าง ภาครัฐและภาคประชาสังคมดังกล่าวในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังขาดการมีส่วนร่วม ระหว่างกันทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปในทางต่างคนต่างทำมากกว่าที่จะร่วมมือกัน ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ไม่ประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ซึ่งในการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาสังคมให้เกิดประสิทธิภาพควรใช้หลักพุทธธรรมเป็น แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม อันได้แก่ หลักสาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) 6 ประการ ประกอบด้วย เมตตาทายกรรมเมตตาวิจิตรกรรมเมตตาโมกกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา และทิวฐีสามัญญตา

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมเชิง บูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน เพื่อให้ ทราบถึงสภาพทั่วไปของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดน่าน ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อ การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน และนำเสนอ รูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในจังหวัดน่าน เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเกิดประสิทธิภาพและ

ประสิทธิผลสูงสุด นำไปสู่การเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติดังในอดีต ทำให้ประเทศไทยมีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น และนำไปสู่การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับโลกใบนี้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน” เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดของ Cohen, J.M. and Uphoff โดยกระบวนการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน (Cohen, J.M. and Uphoff, 1984 :219-222) รวมกับการศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรมอีก 1 ขั้นตอน จึงประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือการมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ (Benefit) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation) บูรณาการกับหลักสาราณียธรรม 6 (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) (PhaBrahmagunabhorn(P.A. Payutto, 2553 : 23-24) ประกอบด้วย เมตตากรุณาธรรมร่วมกัน อนุรักษ์และดูแลป่าไม้ร่วมกัน เมตตาวชิกรรม ร่วมกันบอกแจ้งเหตุเกี่ยวกับการดูแลป่าไม้ เมตตามโนกรรม คิดต่อและทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์แก่ธรรมชาติ สาธารณโภคี ร่วมกันใช้สอยและรับประโยชน์เท่าเทียมกัน สีสสามัญญตา เคารพกฎหมาย ระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่กฎีสามัญญตา เคารพรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการทำวิจัย คือ พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐของจังหวัดน่าน อันได้แก่ (1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน (2) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน (3) องค์การบริหารส่วนตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน (4) เทศบาลตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน และ (5) องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน และภาคประชาสังคมในจังหวัด ประกอบด้วย (1) ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว (กลุ่มอนุรักษ์ป่าศิลาแลง) (2) อำเภอเมืองน่าน (มูลนิธิอีกเมืองน่าน) (3) อำเภอบ้านหลวง (สมาคมบ้านหลวงหวงป่า) และ (4) วัดในอำเภอสันติสุข 1 วัด (มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำ)

3.3 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน คือ (1) บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน จำนวน 123 คน (2) บุคลากรสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน จำนวน 5 คน (3) บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน จำนวน 23 คน (4) บุคลากรเทศบาลตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน จำนวน 22 คน และ (5) บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่านจำนวน 24 คน รวม 5 แห่ง มีประชากรทั้งหมด 197 คน ภาคประชาสังคมในจังหวัด ประกอบด้วย (1) คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าศิลาแลง จำนวน 8 คน (2) บุคลากรที่ปฏิบัติงานในมูลนิธิอีกเมืองน่าน จำนวน 20 คน (3) คณะกรรมการสมาคมบ้านหลวงหวงป่า จำนวน 5 คน และ (4) คณะกรรมการมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำ จำนวน 11 คน รวม 4 กลุ่ม มีประชากรทั้งหมด 44 คน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงได้แก่ผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดน่านที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่ตัวแทนจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดน่าน และประธาน/หัวหน้า ของประชาสังคมกลุ่มต่างๆจำนวน19ท่าน

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน10รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1.ศึกษาค้นคว้า รวบรวม แยกแยะสังเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม, แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ, แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม,ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดน่าน,หลักพุทธธรรม เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม, ภาครัฐและนโยบายของภาครัฐในการจัดการทรัพยากรป่าไม้, ข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรในจังหวัดน่าน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ แก่ไขตามข้อเสนอแนะและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

3. จัดทำร่างเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์พร้อมทั้งเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

4. นำเครื่องมือการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องและเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence)

5. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

6. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก)

7. สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ รวบรวมและประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล พร้อมทั้งสังเคราะห์จากข้อเสนอจากคำถามปลายเปิด ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ รวบรวม ถอดเทป และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

8. สรุปผลการวิจัย

9. จัดทำและสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 10 รูป/คน

10. อภิปรายผลการวิจัย

11. นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

5. ผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน สรุปตามประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อ 1 ที่ว่า “เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน”

5.1.1 สภาพโดยทั่วไปในการมีส่วนร่วมการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน

ด้านการวางแผน จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่านนั้น ในภาพรวมทุกภาคส่วนในจังหวัดน่านมีความตื่นตัวในประเด็นเกี่ยวกับป่าไม้เป็นอย่างมาก โดยทุกภาคส่วนจะให้ความสำคัญในเรื่องป่าไม้เป็นลำดับต้นๆ จนเกิดวาระจังหวัดน่านขึ้นมา คือ “สร้างเมืองน่านน่าอยู่ คู่ป่าต้นน้ำ” และจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนตามโอกาสต่างๆ และตามขอบเขตของระเบียบ กฎหมายจะเอื้ออำนวย เช่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่านและกรมป่าไม้ได้จัดเวทีให้ภาคประชาสังคมแสดงความคิดเห็นในการวางแผนรวมถึงสรุปแนวทางร่วมกันอยู่เป็นประจำ องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านเชิญให้ตัวแทนหรือคณะกรรมการจากมูลนิธิฮักเมืองน่านเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผน พัฒนาแผน ประเมินผลแผนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน องค์การบริหารส่วนตำบลสวดเชิญนายกสมาคมบ้านหลวงหวงป่าเป็นที่ปรึกษาของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ด้านการตัดสินใจ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า หากเป็นประเด็นที่ไม่ผิดกฎหมายนั้นปัจจุบันการตัดสินใจร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมได้มีการดำเนินการอยู่แล้วเช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมใน แต่การตัดสินใจนั้นต้องมีการวิเคราะห์แยกแยะ ข้อดี ข้อเสียในประเด็นต่างๆ เป็นอย่างดีเทศบาลตำบลศิลาแลง ก็เช่นกัน ได้ให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดให้มีการจัดเวทีประชาคมซึ่งประกอบด้วยการประชุมของ ผู้นำของภาคประชาสังคม สมาชิก อบต. สมาชิกสภา อบต. คณะผู้บริหารของ อบต. โดยส่วนไหนที่เป็นประเด็นการตัดสินใจ จะมีการแยกตามสาระรายประเด็น เช่น ประเด็นเกี่ยวกับการปกครองจะเข้าที่ประชุมฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาสังคม) ส่วนประเด็นทางกฎหมายจะเข้าที่ประชุมส่วนของเทศบาลตำบลศิลาแลง เป็นต้นส่วนในประเด็นที่เป็นกรณีของพื้นที่ที่ผิดกฎหมายปัจจุบันยังไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากปัจจุบันในพื้นที่ของจังหวัดน่านที่เป็นเรื่องป่ายังไม่มีมติตัดสินใจเพราะเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทั้งที่บางครั้งการกระทำนั้นเกิดประโยชน์กับการรักษาป่าและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน แต่ก็ไม่สามารถกระทำได้ ทำให้ภาคประชาสังคมเข้าถึงยากจนไม่อยากจะทำโดยเฉพาะมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำที่ตัดสินใจไม่เข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจกับภาครัฐ กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลดู่พงษ์อำเภอสันติสุข ซึ่งเป็นภาครัฐในพื้นที่โดยตรง

ด้านการดำเนินการ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า การดำเนินงานเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่านในภาพรวมนั้นเป็นไปในทิศทางที่ดี ซึ่งภาพรวมในปัจจุบันมีการกระทำการดำเนินการร่วมกันอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น การจัดประชุมระดับจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การให้ใช้ห้องประชุมเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการประชุมกิจกรรมต่างๆ อันเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านได้เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องการให้ภาคประชาสังคมรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของจังหวัดน่าน ส่วนปัญหาการดำเนินงานในพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้นั้นจากการประชุมร่วมกันของทั้งภาครัฐแต่ละส่วนงานของจังหวัด และภาคประชาคมของจังหวัดน่าน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดน่านเป็นประธานนั้น มีข้อเห็นพ้องต้องกันว่าควรแก้ปัญหาพื้นที่ที่มีปัญหาโดยต้องแก้ปัญหากฎหมายเป็นเบื้องต้น การดำเนินการอื่นที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่จึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง

ด้านการรับผลประโยชน์ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า การรับผลประโยชน์นั้นในส่วนของการรับผลประโยชน์โดยตรงนั้น ภาครัฐไม่สามารถรับผลประโยชน์ได้โดยตรง เนื่องจากโดยปกติแล้วส่วนของภาครัฐจะไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจาก

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่จะเป็นการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองมากกว่า ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามปกตินั่นเอง ขณะที่การได้รับประโยชน์โดยอ้อมนั้นทั้งส่วนของภาครัฐและภาคประชาสังคมจะได้รับประโยชน์ได้เท่าเทียมกันแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และอยู่ภายใต้กฎระเบียบของชุมชน เช่น การมีอากาศดี ชีวิตดีขึ้น ฝนตกตามฤดู น้ำไม่ท่วม การที่จำนวนป่าไม่ถูกทำลาย หรือมีจำนวนมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

ด้านการประเมินผล การดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า หากแยกตามภารกิจแล้วนั้นภาครัฐจะมีการประเมินผลในเชิงเอกสารอยู่เสมอผ่านการดำเนินการของโครงการหรือกิจกรรม เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีการเปิดโอกาสและดึงภาคประชาสังคมเข้ามารับรู้และมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการอย่างเต็มที่โดยเป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับการประเมินซึ่งมีบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม แต่เมื่อการประเมินผลร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินผลโดยการช่วยตรวจสอบ หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเช่นเดียวเทศบาลตำบลศิลาแลงที่ให้ภาคประชาสังคมเข้ามีส่วนร่วมในการประเมินผลแต่ที่ไม่ใช่เชิงเอกสาร เป็นการดำเนินการตรวจสอบโดยการตั้งคณะทำงานของชุมชน เสนอปัญหาอุปสรรคและเรื่องอื่นๆ ในที่ประชุม ซึ่งมีทั้งที่เป็นการประชุมที่เป็นทางการการประชุมที่ไม่เป็นทางการ

การดำเนินการร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในจังหวัดน่านนั้นภาครัฐและภาคประชาสังคมจะมีส่วนร่วมในการวางแผนมากที่สุดนั้นเป็นเพราะการดำเนินการในการวางแผนของแต่ละส่วนงานของภาครัฐนั้นจะเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการวางแผนทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจนั้นสามารถกระทำได้หลากหลายวิธี เช่น การประชุมระดับจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติการเวทีประชาคม การเชิญภาคประชาสังคมมาเป็นคณะกรรมการในการจัดทำแผน เป็นต้น ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้น มีแนวทางในการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย เช่น การให้ใช้ห้องประชุมเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการประชุมกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น ส่วนการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้นในภาพรวมการได้รับประโยชน์ภาครัฐจะไม่ได้โดยตรง เพราะภาครัฐเป็นเพียงการปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเท่านั้น ส่วนการได้รับประโยชน์ทางอ้อมนั้น ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมจะได้รับเท่าๆ กัน ส่วนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานนั้นในภาพรวมถือว่ายังมีส่วนร่วมน้อยที่สุดจากการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ประการ ฉะนั้นแล้วการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนั้นต้องมีความสอดคล้องตามลำดับ สมดุล และเกี่ยวเนื่องกัน โดยต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และกฎระเบียบของชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

5.1.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคม ในจังหวัดน่านตามหลักสธารณียธรรม

พบว่า ภาครัฐและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ รองลงมาได้แก่

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่างๆรองลงมาได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการศึกษาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในการประชุมหรือสัมมนาที่เป็นทางการ ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน การแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ (ป่าไม้) รองลงมาได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการหาวิธีการแก้ปัญหาของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดเขตป่าชุมชน ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านได้เข้าร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ(ป่าไม้) ที่หน่วยงานภาครัฐหรือภาคประชาสังคมจัดขึ้น รองลงมาได้แก่ ท่านเข้าร่วมในกิจกรรมการเฝ้าระวังติดตาม และแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในโครงการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านเห็นว่าการช่วยกันรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) เป็นการสร้างความสามัคคี การเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน รองลงมาได้แก่ ท่านเข้าร่วมในกิจกรรมการเฝ้าระวัง ติดตาม และแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านได้ติดตามกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านได้ติดตามกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนรองลงมาได้แก่ ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ของหน่วยงานภาครัฐที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านเห็นว่าการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้นตามลำดับ

จากวัตถุประสงค์ข้อ 2 “เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน”

5.1.3 หลักสารณียธรรม 6 เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในจังหวัดน่าน

โดยการบูรณาการหลักสารณียธรรม 6 เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน บูรณาการโดยหลักสารณียธรรม 6 ประกอบด้วย 1) เมตตาทายกรรม(ร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้) 2) เมตตาวจีกรรม (การช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์) 3) เมตตามโนกรรม (ร่วมกันดูแลป่าไม้) 4) สาธารณโภคี (แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าไม้) 5) สีสสามัญญดา(มีระเบียบวินัยร่วมกันในการดูแลป่าไม้) และ 6) ทิฏฐิสามัญญดา (ร่วมกันออกกฎ ทำข้อตกลง รักษาป่าไม้)

พบว่า การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน ตามหลักสารณียธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 5) สีสสามัญญดา(มีระเบียบวินัยร่วมกันในการดูแลป่าไม้) รองลงมาได้แก่ 6) ทิฏฐิสามัญญดา (ร่วมกันออกกฎ ทำข้อตกลง รักษา ป่าไม้) 1) เมตตาทายกรรม(ร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้) 2) เมตตาวจีกรรม (การบอกกล่าวสิ่งที่เป็นประโยชน์) 3) เมตตามโนกรรม (ร่วมกันดูแลป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ 4) สาธารณโภคี (แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าไม้) ตามลำดับ

ด้านเมตตาทายกรรม(ร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้) พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันขณะดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) รองลงมาได้แก่ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการของภาครัฐและภาคประชาสังคมใช้วาจาที่ไพเราะต่อกัน ตามลำดับ

ด้านเมตตาวจีกรรม (การบอกกล่าวสิ่งที่เป็นประโยชน์) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการแจ้งข้อมูลหรือแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) รองลงมาได้แก่ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันขณะดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการของภาครัฐและภาคประชาสังคมใช้วาจาที่ไพเราะต่อกัน ตามลำดับ

ด้านเมตตามโนกรรม (ร่วมกันดูแลป่าไม้) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภาครัฐดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) โดยเน้นผลประโยชน์แก่ส่วนรวม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ภาครัฐการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมตรวจสอบการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ตามลำดับ

ด้านสาธารณโภคี (แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าไม้) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภาครัฐและภาคประชาสังคมได้ประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) อย่างเหมาะสม ตามลำดับ

ด้านทฤษฎีสамัญญตา (ร่วมกันออกกฎ ทำข้อตกลง รักษา ป่าไม้) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภาครัฐและภาคประชาสังคมเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ การประชุม สัมมนา หรืออบรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นตามลำดับ

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยด้านหลักสารานุกรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า หลักสารานุกรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้น หลักสารานุกรม 6 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่านกล่าวคือ ที่มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงในประเด็นร่วมกันรับผลประโยชน์ (Y4) มีค่าเท่ากับ 0.749 ร่วมกันตัดสินใจ (Y2) มีค่าเท่ากับ 0.711 ร่วมกันวางแผน (Y1) มีค่าเท่ากับ .688 ร่วมกันประเมินผล (Y5) มีค่าเท่ากับ 0.681 ร่วมกันดำเนินงาน (Y3) มีค่าเท่ากับ 0.658

5.1.5 รูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน

การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาครัฐและภาคประชาสังคมใน
จังหวัดน่าน มีด้วยกัน 5 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) 2) การมีส่วนร่วม
ในการตัดสินใจ (Decision Making) 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) 4)
การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ (Benefit) และ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน
(Evaluation) การมีส่วนร่วมโดยการให้หลักธรรมที่สามารถเป็นสมารถทำให้ทั้งส่วนภาครัฐและ
ภาคประชาสังคมระลึกถึงกัน คือ หลักสราณียธรรม 6 ประการ จะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุน
ให้การมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ นั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันได้แก่ 1) เมตตา
กายกรรม(ร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้) 2) เมตตาวาจิกรรม (การช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์) 3) เมตตา

มโนกรรม (ร่วมกันดูแลป่าไม้) 4) สาธารณโภคี (แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าไม้) 5) สีสสามัญญดา (มีระเบียบวินัยร่วมกันในการดูแลป่าไม้) 5) ทิฏฐิสามัญญดา (ร่วมกันออกกฎ ทำข้อตกลง รักษาป่าไม้) ดังนี้

1. ด้านการวางแผน(Planning) โดยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอน ต้องควบคู่ไปกับการชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกันให้ชี้แนะในทุกโอกาสที่มีโอกาส โดยการประชุมหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นและปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่างๆ โดยการกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) จากการศึกษายุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีปฏิทินปฏิบัติงาน การประชุม และสัมมนา

2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน การแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) แก้ไขปัญหาพื้นที่ที่ผิดกฎหมาย ด้วยการแก้ไขกฎหมายที่ล้ำสมัยภาครัฐกำหนดกฎหมายเป็นเขตอุทยานหรือเขตป่าสงวน โดยให้ภาคประชาสังคมร่วมตัดสินใจเลือกนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้)

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ภาครัฐให้การสนับสนุนการเข้าร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ(ป่าไม้) ที่หน่วยงานภาครัฐหรือภาคประชาสังคมจัดขึ้น โดยการจัดสรรงบประมาณการดำเนินการมีกิจกรรมการเฝ้าระวัง ติดตาม และแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ประสานงานระหว่างภาครัฐและชุมชนในกิจกรรมการดำเนินการต่างๆ ต้องสรรหางบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐอื่นจากภายนอกให้มีการสนับสนุน ส่งเสริมจากภาครัฐ

4. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ การให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงก่อนภาคประชาสังคมในพื้นที่อื่นๆ การดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดน่าน โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาเกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ทั้งนี้การดำเนินการให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นควรยึดหลักการเคารพความเห็นซึ่งกันและกัน ติดตามกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในการจัดสรรผลประโยชน์ของหน่วยงานภาครัฐที่สามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งและประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น และช่วยกันรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) เป็นการสร้างความสามัคคี การเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การได้ติดตามกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน การจัดสรรผลประโยชน์ของหน่วยงานภาครัฐที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ช่วยกันรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการสร้างความสามัคคี การเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความล่าช้าของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การแจ้งข้อมูลหรือแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม แยกตามภารกิจ

6. อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยและอภิปรายข้อค้นพบใหม่จากการทำวิจัยดังนี้

5.1.1 จากผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่าการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหากำหนดยุทธศาสตร์ โดยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอน ที่ไม่เป็นการผิดต่อหลักกฎหมายในขณะที่การมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ นั้น ต้องควบคู่ไปกับการแสดงกิริยาที่ดีต่อกันไม่ว่าจะเป็นต่อหน้าหรือลับหลังก็ตาม หากมีอะไรที่สามารถชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกันให้ชี้แนะในทุกโอกาสที่มีโอกาส ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นการประชุมร่วมกันมากที่สุดซึ่งการประชุมในแต่ละครั้งนั้น ต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนแสดงความคิดเห็นได้เท่าเทียมกันด้วยความเคารพความเห็นซึ่งกันและกันร่วมในการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่างๆ ในการกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) โดยการศึกษายุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

จากสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในการประชุมหรือสัมมนาที่เป็นทางการควรให้สิทธิชุมชนในการจัดการป่าไม้เอง โดยการกระจายอำนาจ 2) ความเป็นทางการลดทอนความสามารถและการเรียนรู้ลงเรื่อยๆ ฉะนั้นให้สนับสนุนกระบวนการศึกษาทางเลือกหรือใดๆ ก็ตามที่เอาชุมชนท้องถิ่นเป็นเป้าหมายในการพัฒนา (ชุมชนบริการมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบริการชุมชน) และ 3) หาคำตอบความหลากหลายในสิ่งต่างๆ เพราะความหลากหลายเหล่านั้นจะเป็นคำตอบของความยั่งยืน 4) ก่อนมีการทำแผนงานควรมีการลงมามีเวทีในพื้นที่เพื่อรับฟังสภาพปัญหาที่แท้จริง แล้วให้ชุมชนในพื้นที่เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับแผนจากส่วนกลาง 5) องค์กร ชุมชนในพื้นที่ ควรมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานในส่วนกลาง โดยต้องให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วย 6) หน่วยงาน องค์กร ภาคประชาสังคม หากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนต้องมีการศึกษาข้อมูลก่อนเสนอของบประมาณเพื่อบรรจุเข้าในแผนสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขุมลย์ ประสมศักดิ์ ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” ผลการวิจัยพบว่า 1. การบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดทฤษฎีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบโดยตรงและให้ความสำคัญในฐานะที่มีบทบาทหลักในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามนโยบายของรัฐบาล และตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 นอกจากนี้

ควรให้องค์กรสงฆ์ องค์กรด้านสตรี และประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย ทั้งนี้โดยการนำกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมทั้ง 7 ประการ มาใช้ในการกำหนดแผนงานและโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่ประชาชนและองค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อไป และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนที่จะสร้างองค์ความรู้และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้นักเรียน เด็ก เยาวชน และนักศึกษา รวมทั้งเครือข่ายภาคประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่จะดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้ พบว่า การวางแผนการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ซึ่งได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ในเครือข่ายภาคประชาชน โดยมีองค์กรที่รับผิดชอบ ส่วนการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่ม ให้สิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพเหมาะแก่การดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนสืบไป (SukhumanPrasomsak, 2557)

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน ถึงแม้ว่าปัจจุบันกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐนั้นจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นแต่ก็ยังไม่เพียงพอจึงต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างครบถ้วน มีการเปิดเผยข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ภาคประชาสังคมใช้ประกอบการตัดสินใจผ่านกระบวนการวิเคราะห์แยกแยะ จนได้ข้อสรุปนำไปสู่การตัดสินใจการดำเนินโครงการต่างๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) จะเชิญภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่เสมอ บางครั้งภาคประชาสังคมจะให้การศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ผ่านกระบวนการตัดสินใจโดยคณะกรรมการมูลนิธิและระดับคณะกรรมการทำงาน/โครงการและการประชุมร่วมกันทั้งสองฝ่ายถึงอย่างไรก็ตามในการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้นั้นปัจจุบันจะเน้นความถูกต้อง ตามระเบียบทุกขั้นตอน เพราะว่ากิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้จะได้รับความสนใจจากทุกฝ่ายมากและมีคนติดตาม ตรวจสอบ มากยิ่งขึ้น ส่วนในประเด็นที่เป็นกรณีพิพาทกฎหมายไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากปัจจุบันในพื้นที่ของจังหวัดน่านที่เป็นเรื่องปายังไม่มีการตัดสินใจเพราะผิดกฎหมาย ปัจจุบันการตัดสินใจร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมนั้น ยังขาดการตัดสินใจร่วมกันเพราะระเบียบกฎหมายไม่เอื้ออำนวย ทั้งๆ ที่บางครั้งเกิดประโยชน์กับการรักษาป่า แต่ต้องมีระเบียบมากมาย ภาคประชาสังคมเข้าถึงยากจนไม่อยากจะทำซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา คำจตุติ ได้วิจัยเรื่อง“การส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (KanjanaDamjutti, 2557)

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน ในภาพรวมนั้นเป็นไปในทิศทางที่ดี ซึ่งภาพรวมในปัจจุบันมีการกระทำการดำเนินการร่วมกันอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น การจัดประชุมระดับจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติ การให้ใช้ห้องประชุมเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการประชุมกิจกรรมต่างๆ อันเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านได้เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องการให้ภาคประชาสังคมรู้สึกถึงบทบาทความเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของจังหวัดน่าน ส่วนปัญหาการดำเนินงานในพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้นั้นจากการประชุมร่วมกันของทั้งภาครัฐแต่ละส่วนงานของจังหวัด และภาคประชาคมของจังหวัดน่าน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดน่านเป็นประธาน นั้น มีข้อเห็นพ้องต้องกันว่าควรแก้ปัญหาพื้นที่ที่มีปัญหาโดยต้องแก้ปัญหากฎหมายเป็นเบื้องต้น การดำเนินการอื่นที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่จึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร รุจิธารกุล ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทและกลไกของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทย” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ ไม่ได้ใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยครบ 7 ขั้นตอน คือ (1) การได้รับข้อมูลข้อเท็จจริง (2) การได้แสดงข้อคิดเห็น (3) การร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา (4) การร่วมวางแผนแก้ปัญหา (5) การร่วมดำเนินการแก้ปัญหา (6) การร่วมรับประโยชน์และ (7) การร่วมติดตามประเมิน ควบคุมการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาซึ่งใช้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

โดยเฉพาะการประเมินโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐไม่จริงจึงเป็นเพียงการสร้างภาพในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามข้อบังคับของกฎหมายเท่านั้น เพราะยังไม่มีกฎหมายเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม การกำหนดแนวปฏิบัติที่ถูกต้องและบทลงโทษโดยเด็ดขาดตลอดจนประชาชนไม่เข้าใจแนวทางปฏิบัติการมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอนอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและร่วมรับประโยชน์จากการใช้ที่ดิน นอกจากนี้ภาครัฐและภาคเอกชนไม่ได้ให้ข้อเท็จจริงด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งประชาชน ไม่มีจิตสำนึกเข้าร่วมแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ส่วนฝ่ายปฏิบัติการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้สำเร็จและพึงพอใจเพียงปานกลาง โดยมีลำดับการใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ภาครัฐใช้มากที่สุด ถัดลงมาคือ ภาคประชาสังคม และน้อยที่สุดคือ ภาคเอกชน (WichainRujidhamrongkul, 2557)

ด้านการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่าการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน ภาครัฐไม่สามารถรับผลประโยชน์ได้โดยตรง เนื่องจากโดยปกติแล้วส่วนของภาครัฐจะไม่สามารถรับผลประโยชน์โดยตรงจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่จะเป็นการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองมากกว่า ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติตนเอง ขณะที่การได้รับประโยชน์โดยอ้อมนั้นทั้งส่วนของภาครัฐและภาคประชาสังคมจะได้รับประโยชน์ได้เท่าเทียมกันแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และอยู่ภายใต้กฎระเบียบของชุมชน เช่น การมีอากาศดี ชีวิตดีขึ้น ฝนตกตามฤดู น้ำไม่ท่วม การที่จำนวน

ป่าไม่ถูกทำลาย หรือมีจำนวนมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเพ็ง วงศ์หน่อ บุญธรรม ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาประชาชนในเมืองไชยธานี ในนครหลวงเวียงจันทน์” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในระดับปานกลาง (BounphengVongnoubountham, 2550)

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน แยกตามภารกิจแล้วนั้นภาครัฐจะมีการประเมินผลในเชิงเอกสารอยู่เสมอผ่านการดำเนินการของโครงการหรือกิจกรรม เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีการเปิดโอกาสและดึงภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการอย่างเต็มที่โดยเป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับการประเมินซึ่งมีบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม แต่เมื่อการประเมินผลร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินผลโดยการช่วยตรวจสอบ หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเช่นเดียวเทศบาลตำบลศิลาแลงที่ให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลแต่ที่ไม่ใช่เชิงเอกสาร เป็นการดำเนินการตรวจสอบโดยการตั้งคณะทำงานของชุมชน เสนอปัญหาอุปสรรคและเรื่องอื่นๆ ในที่ประชุม ซึ่งมีทั้งที่เป็นการประชุมที่เป็นทางการการประชุมที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา คำจตุ ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในระดับติดตามผลการดำเนินโครงการต่างๆ ของกรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง(KanjanaDamjutti, 2557)

5.1.2 การบูรณาการหลักสารณียธรรม 6 เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในจังหวัดน่าน

พบว่า การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน ตามหลักสารณียธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่าการปฏิบัติ โดยการให้แนะนำที่ดี เจตนาดีที่หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรการกุศล กลุ่มชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ของจังหวัดน่านต่างให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก โดยหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดต่างมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติมากมาย เช่น ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมีให้เกิดสถานะมลพิษทั้งในปัจจุบันขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันในลักษณะของประชาสังคมเพื่อทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดน่านเกิดขึ้นมากมาย เช่น มูลนิธิอีกเมืองน่าน สมาคมบ้านหลวงหวงป่า กลุ่มอนุรักษ์ป่าศิลาแลงมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำแต่การดำเนินการ

ต่างๆ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมดังกล่าวในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังขาดการมีส่วนร่วมระหว่างกันทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปในทางต่างคนต่างทำมากกว่าที่จะร่วมมือกันส่งผลให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ไม่ประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร รุจิธารงกุล ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทและกลไกของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทย” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยครบ 7 ขั้นตอน คือ (1) การได้รับข้อมูลข้อเท็จจริง (2) การได้แสดงข้อคิดเห็น (3) การร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา (4) การร่วมวางแผนแก้ปัญหา (5) การร่วมดำเนินการแก้ปัญหา (6) การร่วมรับประโยชน์ และ (7) การร่วมติดตามประเมิน ควบคุมการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนา ซึ่งใช้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะการประเมินโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐไม่จริงจึงเป็นเพียงการสร้างภาพในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามข้อบังคับของกฎหมายเท่านั้น เพราะยังไม่มีกฎหมายเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม การกำหนดแนวปฏิบัติที่ถูกต้องและบทลงโทษโดยเด็ดขาด ตลอดจนประชาชนไม่เข้าใจแนวทางปฏิบัติการมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอนอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและร่วมรับประโยชน์จากการใช้ที่ดิน นอกจากนี้ภาครัฐและภาคเอกชนไม่ได้ให้ข้อเท็จจริงด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งประชาชน ไม่มีจิตสำนึกเข้าร่วมแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ส่วนฝ่ายปฏิบัติการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้สำเร็จและพึงพอใจเพียงปานกลาง โดยมีลำดับการใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ภาครัฐใช้มากที่สุด ถัดลงมาคือ ภาคประชาสังคม และน้อยที่สุดคือ ภาคเอกชน (WichainRujidhamrongkul, 2557)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ควรมีการประชุมเชิงสร้างสรรค์โดยภาครัฐแสดงบทบาทที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการร่วมกัน
- 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจควรให้ภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) เพื่อช่วยกันตรวจสอบและตรวจตราการจัดกระทำเกี่ยวกับป่าไม้
- 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ควรเน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องการให้ภาคประชาสังคมรู้สึกหวงแหนความเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของจังหวัดน่าน
- 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ควรทำงานเป็นลักษณะเครือข่ายเพื่อสามารถเชื่อมการดำเนินงานระหว่างองค์กร หน่วยงาน หรือส่วนอื่นได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันภาครัฐ

และภาคประชาสังคมจะได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) โดยเท่าเทียมกัน แต่อยู่ภายใต้กฎระเบียบของชุมชน

5) **ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล**ความร่วมมือในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) **ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน** โดยภาครัฐแสดงบทบาทที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการร่วมกัน เช่น การใช้ armon มากกว่าการรับฟังความเห็นซึ่งกันและกัน ดังนั้นการประชุมร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมควรเป็นการประชุมเชิงสร้างสรรค์ ปราศจากซึ่งอคติต่อกัน แสดงความคิดเห็นด้วยความจริงใจและสุภาพ

2) **ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ**โดยการร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน ในส่วนของภาคประชาสังคมจะเป็นการช่วยกันตรวจสอบและตรวจตราการ จัดกระทำ การเกี่ยวกับป่าไม้มากกว่า โดยมีกฎหมายเกี่ยวกับการประเมินซึ่งมีบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม

3) **ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน**โดยการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนในประเด็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยชุมชนต้องจัดทำโครงการ กำหนดกิจกรรม วิธีดำเนินงาน ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านดำเนินงานผ่านคณะกรรมการเสนอเสนอมายังกรมป่าไม้เพื่อขออนุมัติงบประมาณ การดำเนินโครงการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านได้เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องการให้ภาคประชาสังคมรู้สึกหวงแหนความเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของจังหวัดน่าน เช่น ให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ เป็นต้น

4) **ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์**โดยการทำงานเป็นเครือข่ายสามารถเชื่อมระหว่างองค์กร หน่วยงาน หรือส่วนอื่นได้เป็นอย่างดี ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมจะได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) โดยเท่าเทียมกันแต่อยู่ภายใต้กฎระเบียบของชุมชน

5) **ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล**การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัด เพื่อช่วยกันตรวจสอบและตรวจตราการ จัดกระทำ การเกี่ยวกับป่าไม้ โดยมีกฎหมายและบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับ พุทธวิถีการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคม

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

- 3) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามหลักพุทธธรรม
- 4) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อการแก้ปัญหาจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นโดยภาคประชาสังคม
- 5) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชน

References

- BounphengVongnobountham. (2550). People's Participation in Forest Resources Management: A Case Study of People in Xaythany District in the Capital of Vientiane. (*Doctoral Dissertation*). Chiang mai : Chiang mai University.
- Cohen. J.M. and Uphoff. (1984). *The Cornell Rural Development Participation Project*. Rural Development Review.
- KanjanaDamjutti. (2557). The Buddhist Promoting Method Community Leader's Participation in The Local Administration of Bangkok Metropolitan. (*DoctoralDissertation*).Bangkok:Mahachulalongkorn tajavidyalaya University.
- Office of Nan province. (2558). *Nan Provincial Development PlanB.C. 2558 – 2561*. Nan :Office of Nan province.
- PhaBrahmagunabhorn (P.A. Payutto).(2553). *A Constitution for Living*. Bangkok: Printed at Sahadhammika.
- PrawitTantalanukul. (2555). *Nan Chronicles : Issue Watphrathatchaehaeng*. Chiangmai :ChiangmaisangsilPrinting
- SukhumanPrasomsak. (2557). The Participation Strategy of People Regarding The Buddhism Moral Code in Environmental Management of Provincial Administration Organization in The Upper Central Provinces (*Doctoral Dissertation*).Bangkok : Mahachulalongkorntajavidyalaya University.
- WichainRujidhamrongkul.(2557).The Roles and Mechanisms of Government, Private sectorand Civil society in Solve environmental problems of Thailand. (*Doctoral Dissertation*).Bangkok:Ramkhamhaeng University.

